

895.913

ว 491 ก

4.3

การวิเคราะห์เรื่องสั้นของสุรชัย จันทิมาธร

ปริญาพนธ์

ของ

วาสนา ไชยรัตน์

18 ล.ก. 2535

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

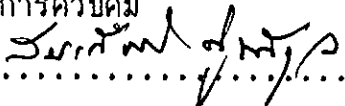
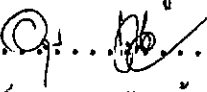
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย

ธันวาคม 2534

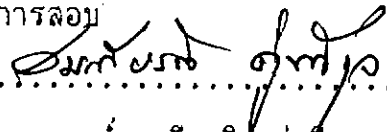
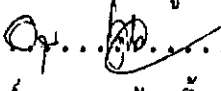
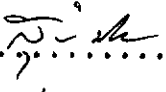
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คณะกรรมการควบคุมและคณะกรรมการสอบ ได้พิจารณาปฏิญานพนธ์ฉบับนี้แล้ว
เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอก
ภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

คณะกรรมการควบคุม

.... ประธาน
(อาจารย์สมเกียรติ คู้ทวีกุล)
.... กรรมการ
(อาจารย์อรุณ แก้วเอี่ยม)

คณะกรรมการสอบ

.... ประธาน
(อาจารย์สมเกียรติ คู้ทวีกุล)
.... กรรมการ
(อาจารย์อรุณ แก้วเอี่ยม)
.... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(อาจารย์สุภา ปานเจริญ)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับปฏิญานพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร.สมพร นัวทอง)

วันที่...๕...เดือน...มกราคม...พ.ศ. 2535

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์นี้สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาอย่างสูงจากอาจารย์สมเกียรติ คู่ทวีกุล ประธานกรรมการ และอาจารย์อรุณ แก้วเอี่ยม กรรมการที่ได้ให้แนวคิด คำแนะนำ ตลอดจนแก้ไขปรับปรุงข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเอาใจใส่และห่วงใยด้วยดีเสมอมา ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง และขอกราบขอบพระคุณอาจารย์สุภา ป่านเจริญ ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์รับทำหน้าที่เป็นกรรมการสอบปากเปล่า ตลอดจนให้ข้อเสนอแนะที่ดี มีผลทำให้ปริญญานิพนธ์นี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

กราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ณรงค์ลักษณ์ บุญลิตธิ์ ที่ให้ความกรุณาตรวจสอบแก้ไขบทคัดย่อ

กราบขอบพระคุณอาจารย์อริยา ปริปุระ ที่ได้ให้ความช่วยเหลือมาโดยตลอด

อนึ่ง คุณประโยชน์ที่พึงได้จากปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบให้คุณพ่ออาจ ไชยรัตน์ และคุณแม่ปทุมมา ไชยรัตน์ ที่เป็นผู้ให้มาตลอดจนผู้วิจัยได้มีวันนี้

วาสนา ไชยรัตน์

สารบัญ

บทที่

หน้า

1	บทนำ	1
	ภูมิหลัง	1
	ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	9
	ความสำคัญของของการศึกษาค้นคว้า	9
	ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	9
	คำนิยามศัพท์เฉพาะ	10
	วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	11
	เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า	11
2	วิเคราะห์แนวการเขียนเรื่องสั้นของสุรชัย จันทิมาธร	18
	โครงเรื่อง	18
	โครงเรื่องที่เป็นความรู้สึกนึกคิดของตัวละคร	23
	โครงเรื่องที่เป็นพฤติกรรมหรือการกระทำของตัวละคร	35
	เรื่องสั้นที่มีโครงสร้างดำเนินไปตามขั้นตอนของโครงเรื่องทั่วไป	36
	เรื่องสั้นที่มีโครงสร้างไม่ดำเนินไปตามขั้นตอนของโครงเรื่องทั่วไป	44
	กลวิธีการดำเนินเรื่อง	48
	กลวิธีการสร้างความขัดแย้ง	48
	ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับภยธรรมชาติ	50
	ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสังคม	51
	เรื่องสั้นที่มีความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับการเมืองและการปกครอง	51
	เรื่องสั้นที่มีความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับความเชื่อทางศาสนา ..	53
	เรื่องสั้นที่มีความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสภาพสังคม	54

เรื่องสั้นที่มีความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับการศึกษา	58
เรื่องสั้นที่มีความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสัตว์	59
ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์	61
ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของตัวละคร	65
เรื่องสั้นที่ไม่มีความขัดแย้ง	67
กลวิธีการเล่าเรื่อง	70
การเล่าเรื่องโดยใช้ผู้ประพันธ์ในฐานะที่เป็นผู้รู้แจ้งเห็นจริง	72
การเล่าเรื่องโดยใช้ผู้ประพันธ์ในฐานะที่เป็นผู้สังเกตการณ์	75
การเล่าเรื่องโดยใช้บุรุษที่หนึ่งซึ่งเป็นตัวละครสำคัญในเรื่อง	
เป็นผู้เล่า	77
การเล่าเรื่องโดยใช้บุรุษที่หนึ่งซึ่งเป็นตัวละครรองในเรื่อง	
เป็นผู้เล่า	80
การเล่าเรื่องแบบกระแสจิตประหวัด	82
การเล่าเรื่องแบบประสม	87
ตัวละคร	92
ลักษณะทางกายภาพ	93
ชื่อตัวละคร	93
อาชีพของตัวละคร	112
เพศของตัวละคร	118
วัยของตัวละคร	122
ลักษณะทางพฤติกรรมของตัวละคร	123
ตัวละครที่รู้จักตนเอง	124

ตัวละครที่มีความรู้สึกสับสน เสงา ว่าเหว่ หมกมุ่นกับตนเอง เบื้องหน้าและแปลกแยกจากสังคม	129
ตัวละครที่มีอาการโรคประสาท	134
ตัวละครเป็นกลุ่ม	138
ตัวละครที่เป็นนิช	142
กลวิธีการนำเสนอเรื่อง	146
การนำเสนอเรื่องตามลำดับปฏิทิน	147
การเล่าเรื่องแบบกระแวลสำนึก	149
การเล่าเรื่องแบบย้อนต้น	152
การเล่าเรื่องด้วยจดหมาย	153
การเล่าเหตุการณ์สลับกันไปมา	155
การเล่าด้วยการไต่คุลาธิษฐาน	156
ฉากและบรรยากาศ	162
ฉากและบรรยากาศที่เป็นสถานที่สังคมเมืองหลวง	163
ฉากและบรรยากาศที่เป็นสถานที่สังคมชนบท	188
ท่วงทำนองการแต่ง	196
การใช้คำ	197
การใช้คำภาษาต่างประเทศ	198
การใช้คำภาษาถิ่น	201
การเน้นคำหรือซ้ำคำ	205
การตัดคำ	208
การใช้คำติดปาก	210

การใช้คำสลับที่กัน	215
การใช้คำสลับ	217
การเลือกใช้คำที่สูง	222
การใช้คำซ้อน	225
สำนวนโวหาร	228
การใช้สำนวนโวหารแบบเรียบ ๆ	228
การใช้สำนวนโวหารแบบแข็งกร้าว ดุดัน	231
การใช้สำนวนโวหารประชดประชัน เสียดสี	233
การใช้สำนวนโวหารแบบพรรณนาโวหาร	236
การใช้สำนวนโวหารแบบบุคคลาธิษฐาน	239
3 แนวคิดในเรื่องสั้นของสุรชัย จันทิมาธร	244
แนวคิดทางสังคม	245
ปัญหาสังคมเมือง	246
การว่างงานในสังคมเมือง	250
ปัญหาโสเภณี	252
ปัญหาผู้ขายแรงงานอพยพเข้ามาในเมืองหลวง	254
ปัญหาการขาดแคลนที่อยู่อาศัยของคนในเมืองหลวง	256
ปัญหาการบริการด้านคมนาคมแก่ประชาชน	260
ปัญหาเรื่องอุปสรรคในการสื่อสาร	262
ปัญหาการศึกษา	267
ปัญหาคนชรา	269

ปัญหาการฆ่าตัวตาย	269
ปัญหาอาชญากรรม	270
ปัญหาของสังคมชนบท	271
ภัยธรรมชาติ	271
การสาธารณสุข	273
ความไม่เข้าใจกันของคนในสังคม	276
แนวคิดเกี่ยวกับศาสนา ความเชื่อ และวัฒนธรรม	278
แนวคิดทางการเมือง	283
การต่อต้านสงคราม	283
การเอารัดเอาเปรียบของนักการเมือง	288
อำนาจต่อรองทางด้านการเมืองของประชาชน	290
แนวคิดทางเศรษฐกิจ	291
การขาดอำนาจในการต่อรองของลูกจ้าง	292
ลักษณะสินค้าที่นำมาซื้อขาย	295
การแบ่งชนชั้นด้วยฐานะทางเศรษฐกิจ	297
แนวคิดเกี่ยวกับสภาพจิตใจของมนุษย์ในสังคมระบบทุนนิยม	298
แนวคิดเกี่ยวกับชีวิต	300
การเบียดเบียนสัตว์	301
การดำเนินชีวิตอย่างอิสระ	302
ความรัก	303

4	สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	306
	ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	306
	ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	306
	ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	306
	วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	307
	อภิปรายผล	313
	ข้อเสนอแนะ	314
	บรรณานุกรม	315
	ประวัติย่อของผู้วิจัย	322

ภูมิหลัง

ในปัจจุบัน เรื่องสั้นเป็นบันเทิงคดีประเภทร้อยแก้วอย่างหนึ่งที่กำลังได้รับความนิยมจากผู้อ่านอย่างกว้างขวาง ดังจะเห็นได้จากนิตยสารทั้งรายสัปดาห์และรายเดือนต่างก็มีคอลัมน์เรื่องสั้น เปิดโอกาสให้ทั้งนักเขียนเก่าและใหม่ได้แสดงฝีมือกันอย่างเต็มที่ สำนักพิมพ์ต่าง ๆ ได้จัดพิมพ์หนังสือรวมเล่มเรื่องสั้นของนักเขียนแต่ละคนออกจำหน่ายอย่างมากมาย นักวิจารณ์วรรณกรรมประเภทนี้ก็มิใช่เป็นจำนวนมาก ตลอดจนองค์กรหรือสมาคมต่าง ๆ ก็ได้จัดประกวดและให้รางวัลแก่นักเขียนเรื่องสั้นดีเด่นอยู่เสมอ จึงเป็นผลให้เรื่องสั้นเพิ่มขึ้นทั้งปริมาณและคุณภาพ ส่วนเนื้อหา รูปแบบและการใช้ภาษานั้นก็จะเปลี่ยนแปลงและวิวัฒนาการไปตามสภาพของสังคม ดังที่ ญูเหลือ เทพยสุวรรณ (2529 : 368) ได้ตั้งข้อสังเกตว่า "...วงศิลปะ หมายถึง ลักษณะของศิลปกรรม รวมถึงวรรณคดี (หรือวรรณกรรม)...ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในวงศิลปะ มักมีสาเหตุมาจากความเปลี่ยนแปลงของสังคมมีพฤติกรรมใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้น หรือมีเทคโนโลยีใหม่..." จากข้อความดังกล่าวจึงพอสรุปได้ว่า เมื่อเรื่องสั้นเป็นวรรณกรรมอย่างหนึ่ง ดังนั้นรูปแบบ เนื้อหาและการใช้ภาษาในการแต่งเรื่องสั้นก็ย่อมจะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามบุคลิกภาพของนักเขียนแต่ละคนและเปลี่ยนไปตามยุคสมัยหรือสภาพสังคมที่นักเขียนมีชีวิตอยู่

เรื่องสั้นเป็นวรรณกรรมที่กำเนิดมาจากบทขบร้อง (ballad) และการเล่าเรื่องสู่กันฟังในงานหรือพิธีกรรมต่าง ๆ จากการเล่าเรื่องสู่กันฟังในทำนองนี้ค่อย ๆ คลี่คลายมาเป็นนิทาน ตำนาน นิยายปรัมปราจนถึงเรื่องเล่ายาวประเภทมหากาพย์ (Epic) จากเรื่องเล่าประเภทนิทานและตำนานต่าง ๆ นี้เองที่ได้พัฒนาไปสู่วรรณกรรมประเภทเรื่องสั้น

ในที่สุด (สுகาร์ตัน เสรีวัฒน์. 2522 : 212) เรื่องสั้นปรากฏครั้งแรกในประเทศอังกฤษ ราวศตวรรษที่ 10 สมัย Anglo Saxon คือเรื่อง Brickling Homilies จากนั้น เรื่องสั้นก็มีวิวัฒนาการไปอย่างเชื่องช้า และไปรุ่งเรืองอีกครั้งในสหรัฐอเมริกา ราว ศตวรรษที่ 19 เรื่องสั้นเรื่องแรกของอเมริกา คือ Rip Van Winkle ของ Washington Irving (ประทีป เหมือนนิล. 2522 : 33)

ในประเทศไทยนั้น เรื่องสั้นเป็นวรรณกรรมที่เราได้รับรูปแบบจากตะวันตกคือ ปรากฏ ครั้งแรกในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่ความเห็นเกี่ยวกับเรื่องสั้น เรื่องแรกของไทยยังไม่เป็นที่ยุติในหมู่นักวิจารณ์ ผู้สนใจเรื่องสั้น เช่น สุชาติ สวัสดิ์ศรี เสถียร จันทิมาธร และสุนทรณี วราทร เชื่อว่า "สนกนิท" เป็นเรื่องสั้นเรื่องแรกของ ไทย (สุชาติ สวัสดิ์ศรี. 2518 : 19 - 21 ; เสถียร จันทิมาธร. 2512 : 53 ; สุนทรณี วราทร. 2519 : 46) ส่วน เจือ สตะเวทิน (2517 : 132) กล่าวว่า "คนหาปลาทั้งสี่" คือเรื่องสั้นเรื่องแรก แต่ผลการวิจัยของ สுகาร์ตัน เสรีวัฒน์ (2522 : 76) กลับให้ข้อเสนอมใหม่่ว่า เรื่องสั้นเรื่องแรกของไทยน่าจะเป็นเรื่อง "พระปิยะให้ทาน ธรรม" เพราะมีความสมบูรณ์ตามหลักการประพันธ์เรื่องสั้นมากที่สุด

อย่างไรก็ตาม เรื่องสั้นไทยระยะแรก ๆ นั้น มักจะเขียนขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายใน การเขียนเพื่อความบันเทิงอารมณ์เป็นสำคัญ โครงเรื่องส่วนใหญ่มักจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับชีวิต ครอบครัวย และรักโคกสะเทือนใจ เป็นเรื่องที่เขียนขึ้นเพื่อสนองอารมณ์ส่วนตัวของผู้่าน มากกว่าจะคำนึงถึงประโยชน์ในทางอื่นที่จะเกิดขึ้นแก่ส่วนรวม (สุภา ศาตวรรษ. 2525 : 2) แต่ในปัจจุบันนี้ เรื่องสั้นไทยได้พัฒนาไปทั้งด้านรูปแบบและเนื้อหา ลักษณะโครงเรื่อง และเนื้อเรื่องมีความสัมพันธ์กับชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคมมากขึ้น โดยนักเขียนได้ใช้ เรื่องสั้นเป็นเครื่องมือในการบันทึกความเป็นไปของสังคม จำลองความรู้สึกนึกคิดของคนใน สังคม เช่น ความรู้สึกและปฏิกิริยาต่อสังคม การวิพากษ์วิจารณ์ระบอบการเมือง การปกครอง ตลอดจนบันทึกความเปลี่ยนแปลง และความเป็นไปของเหตุการณ์ในบ้านเมืองในยุคสมัยของ ผู้เขียน ซึ่งได้สอดแทรกไว้ในพฤติกรรมหรือความรู้สึกนึกคิดของตัวละคร บทสนทนา เป็นต้น ดังที่ สுகาร์ตัน เสรีวัฒน์ (2522 : 2) กล่าวว่า ... เรื่องสั้นไทยในสมัยปัจจุบันนี้ ส่วนใหญ่

เป็นเสมือนเวทีที่นักประพันธ์ใช้แสดงอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดที่มีความซับซ้อน หรืออย่างน้อยก็มีส่วนร่วมในสังคม จึงมักแสดงออกมาในรูปของเรื่องราวเสียดสีสังคมบ้าง การเมืองบ้าง หรือเหตุการณ์ความเป็นไปของบ้านเมือง และที่น่าสังเกตอีกประการหนึ่ง คือ เรื่องสั้นในระยะหลัง ๆ นี้ เป็นเรื่องที่มีความแปลกออกไปจากเรื่องที่เคยเขียน เคยอ่านครั้งก่อน ๆ เช่น สร้อยคอที่หาย...เป็นลักษณะที่แปลกออกไปทางด้านเค้าโครง เนื้อหา รูปแบบ แนวคิด ตลอดจนการวาดลักษณะอุปนิสัยตัวละคร..."

ฉะนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า นักเขียนเรื่องสั้นของไทยในปัจจุบัน นอกจากกลุ่มที่เสนอเรื่องราวเพื่อสนองอารมณ์ของผู้อ่านแล้ว ยังมีอีกกลุ่มหนึ่งที่หันมาสนใจเสนอเรื่องราวตามสภาพสังคมของผู้เขียน คือ มีการสะท้อนปัญหาสังคม เสนอผลกระทบของการเมืองที่มีต่อประชาชน หรือปลุกเร้าความคิดของผู้อ่านให้รับรู้ปัญหาของบ้านเมือง ชักชวนให้ร่วมมือร่วมใจกันต่อสู้เพื่อสร้างสรรค์สังคมใหม่ที่ดีกว่า ซึ่ง นิติน วิสุทธิธาดา (2521 : 15 - 16) กล่าวถึงวรรณกรรมที่มีเนื้อหาในทางชี้นำชีวิตไปสู่สังคมใหม่ที่ดีกว่า มีสาระที่ปลุกเร้าการต่อสู้ของนักศึกษา ประชาชนให้เห็นความจริงในชีวิต หรือเสนอแนวทางการต่อสู้ของชนชั้นกรรมาชีพ หรือเสนอภาพชีวิตอันทุกข์ยากลำบากของชาวนาในชนบท หรือความทุกข์ยากของประชาชนเป็นรายบุคคลในอาชีพใดอาชีพหนึ่ง โดยมุ่งเน้นถึงความเป็นคนในแง่มุมใดมุมหนึ่ง ว่าเป็นวรรณกรรมแนวประชาชน คือ มุ่งเน้นถึงประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ที่พึงจะได้รับ นักเขียนเรื่องสั้นที่เสนอแนวคิดหรือเนื้อหาสาระที่สะท้อนสภาพของสังคมในวรรณกรรมแนวประชาชนนี้มีอยู่เป็นจำนวนมาก ส่วนใหญ่จะเป็นนักเขียนชาย เช่น สถาพร ศรีลังจั้ง, วิสา คัญทัพ, วัฒน์ วรรลยางกูร, สุรัชย์ จันทิมาธร และอุดร ทองน้อย เป็นต้น (เรีนฤทัย ลัจจพันธุ์. 2530 : 69) โดยเฉพาะสุรัชย์ จันทิมาธรนั้น เป็นนักเขียนที่มีผลงานประเภทเรื่องสั้นมาตั้งแต่สมัยก่อนเกิดเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ซึ่งมีเรื่องสั้นออกตีพิมพ์ในนิตยสารต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก และเรื่องสั้นเหล่านั้นยังได้รับการรวมพิมพ์ออกเป็นเล่ม นอกจากนี้ยังเป็นกวีที่มีผลงานประเภทร้อยกรอง ตลอดจนเป็นศิลปินที่มีความสามารถ และมีชื่อเสียงในด้านการแต่งเพลง ร้องเพลง และเล่นดนตรีอีกด้วย

สุรัชย์ จันทิมาธร เป็นชื่อจริงของนักเขียนที่มีชื่อเสียง หรือศิลปินหัวก้าวหน้า คนตรึการวาทันที่รู้จักกันในาม หงว การวาทัน และใการเขียนเรื่องสั้นระยะแรก ๆ เขาใช้นามปากกาว่า ท. เสน จดัเจน แต่ใระยะหลังจะใช้ชื่อจริง

สุรัชย์ จันทิมาธร เกิดที่อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2491 เป็นบุตรของนายยุทธ และนางเล็ก จันทิมาธร สุรัชย์ จันทิมาธร มีพี่น้องรวมกัน ทั้งหมด 7 คน เขาเป็นคนกลาง เมื่อเรียนจบ ม.ศ.3 ที่โรงเรียนรัตนบุรี เขาก็เดินทาง เข้ากรุงเทพฯ เพื่อสอบเข้าเรียนต่อใโรงเรียนช่างศิลป์ ใปีแรกคือ พ.ศ. 2508 เขา สอบเข้าโรงเรียนช่างศิลป์ไม่ได้ จึงเข้าเรียนต่อที่โรงเรียนการช่างนนทบุรี ต่อมาปี พ.ศ. 2509 เขาได้สมัครสอบเข้าโรงเรียนช่างศิลป์อีกแต่ไม่ได้ จึงไปเรียนต่อที่โรงเรียนผดุงศิษย์ พิตยา ใปี พ.ศ. 2510 ก็สอบเข้าโรงเรียนช่างศิลป์ไม่ได้อีก จึงไปทำงานหนังสือพิมพ์ของ นสพ.เกียรติศักดิ์ จนถึงปี พ.ศ. 2511 เขาจึงสามารถสอบเข้าเรียนที่โรงเรียนช่างศิลป์ได้ แต่เขาเรียนไม่สำเร็จจึงหันมาเขียนหนังสือ และรับเขียนรูปประกอบเรื่องและเขียนการ์ตูน ขายเลี้ยงชีพ ใขณะเดียวกันนั้นความที่มีใจรักดนตรี เขาจึงหันไปฝึกหัดเล่นดนตรี และแต่ง เพลงอีกทางหนึ่งด้วย ปัจจุบันเขาหยุดเขียนหนังสือ หันมาประกอบอาชีพทางด้านแต่งเพลง และเล่นดนตรีเท่านั้น แต่เขาก็คิดว่า เมื่อมีโอกาสเขาจะกลับมาเขียนหนังสืออีกครั้ง ดังที่ เขากล่าวว่า "...ฉันคิดว่าฉันกำลังตั้งต้นเขียนหนังสืออีกครั้งแน่นอน...ฉันรักงานเขียน ทั้ง ๆ ที่ห่างมันออกมาทุกขณะ...ฉันเป็นคนไม่มีเวลา เวลาของฉันสูญเสียไปกับความวุ่นวาย รอบด้าน...ขอโทษด้วยนะ เมื่อฉันได้อยู่ลำพังเมื่อไหร่ ฉันจะพยายามเขียนหนังสืออีกครั้ง หนึ่ง..." (สุรัชย์ จันทิมาธร. 2531 : คำนำ)

สุรัชย์ จันทิมาธร เริ่มเขียนเรื่องสั้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2509 และเขียนเรื่อยมาจน ถึงปี พ.ศ. 2531 มีสำนักพิมพ์ต่าง ๆ ได้จัดรวมเรื่องสั้นของเขาพิมพ์เป็นเล่ม ได้แก่ รวม เรื่องสั้นของสุรัชย์ จันทิมาธร ชุด มาจากที่ราบสูง ซึ่งมีเรื่องสั้นที่เคยตีพิมพ์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2509 - พ.ศ. 2512 จำนวน 13 เรื่อง ชุด เดินไปสู่หนไหน มีเรื่องสั้นที่ตีพิมพ์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2511 - 2513 จำนวน 16 เรื่อง ชุด ความขำมาเยือน มีเรื่องสั้นที่ตีพิมพ์ตั้งแต่ปี

พ.ศ. 2511 - 2517 จำนวน 16 เรื่อง และชุดสุดท้าย คือชุด ข้างถนน มีเรื่องสั้นที่เคยตีพิมพ์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2510 - 2531 จำนวน 18 เรื่อง รวมทั้ง 4 ชุด มีเรื่องสั้นทั้งหมด 63 เรื่อง

ด้วยเหตุที่สุรชัย จันทิมาธร เป็นนักเขียนที่สร้างผลงานออกมาเป็นจำนวนมาก และผลงานนั้นน่าสนใจ น่าศึกษามาก จึงได้มีผู้ศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตและวิถีการผลงานของเขาเอาไว้มากพอสมควร ผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสาร บทความ และบทวิจารณ์ที่กล่าวถึงเรื่องสั้นของสุรชัย จันทิมาธร มาประมวลไว้ดังนี้

นคินี วิฑูริศานต์ (2521 : 45 - 48) กล่าวถึงสุรชัย จันทิมาธร และเรื่องสั้นของเข่าว่า สุรชัย จันทิมาธร เป็นนักเขียนเรื่องสั้นที่เฟื่องฟูมาตั้งแต่สมัยหนุ่มเห่นาลาวสวยรวมตัวกัน และเขียนเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2531) เป็นนักเขียน ศิลปิน ผู้เข้าใจชีวิตอย่างลึกซึ้ง ผลงานที่เขาเสนอมีทั้งภาพชีวิตชาวชนบทในแง่มุมที่เขาเหล่านั้นต้องเผชิญกับความแร้นแค้น หรือเสนอให้เห็นจุดบกพร่องของสังคมเมือง บางครั้งนำเอาประสบการณ์ในชีวิตของตนเองมาแล้วและฝากข้อคิดที่มีเรื่องราวกระทบใจผู้อ่านได้เป็นอย่างดี ได้แก่ ภาพสะท้อนปัญหาของสังคม ไม่ว่าจะเป็นสภาพสังคมเมือง หรือชนบท การเมือง การปกครอง และเศรษฐกิจ อันเป็นปัญหาที่แก้ไม่ตกของสังคมปัจจุบัน

รัญจวน อินทรกำแหง (2521 : 117 - 124) กล่าวถึงสุรชัย จันทิมาธร และผลงานของเขาในชุดความบ้ามาเขียนว่า สุรชัย จันทิมาธร เป็นผู้มีความสามารถในการถ่ายทอดภาพและสะท้อนความรู้สึกได้ดีมาก ซึ่งภาพสะท้อนเหล่านั้นเป็นสิ่งที่เขาได้สัมผัสมาก่อน การใช้ภาษาในการสื่อความคิดก็เป็นภาษาที่เรียบง่าย ด้วยลีลาค่อนข้างละเอียดละไม ขณะเดียวกันก็แฝงความคิดและความรู้สึกสอดแทรกไว้ด้วย เรื่องสั้นของเขาในชุดความบ้ามาเขียนนี้ เขาได้สะท้อนให้เห็นภาพชีวิตของคนในสังคม ทศณะของเขาที่มีต่อโลก ชีวิตเพื่อนมนุษย์ และสังคม ปัญหาต่าง ๆ ที่เขาเสนออาจจะเป็นปัญหาที่บางครั้งคนอาจจะมองข้ามไป แต่สุรชัยก็ไม่ได้เขียนเพื่อต้องการเสนอวิธีการแก้ปัญหาแต่อย่างใด เขาเพียงแต่ต้องการถ่ายทอดเหตุการณ์และสะท้อนความคิดออกมาให้กระทบใจผู้อ่านเท่านั้น ส่วนวิธีการแก้ไขปัญหา หรือรับปัญหานั้นจะทำอย่างไร เป็นสิ่งนอกเหนือการรับรู้ของเขา

ส่วนเรื่องแล้งเหี้ย อันเป็นเรื่องสั้นของสุรชัยที่ตีพิมพ์ร่วมกับเรื่องสั้นของนักเขียนคนอื่น ๆ และใช้ชื่อเรื่องสั้นของสุรชัยเป็นชื่อชุดหนังสือคือ หนังสือรวมเรื่องสั้น เรื่องแล้งเหี้ย เล่ม 1 ชุด ชนบท โดยมีสุชาติ สวัสดิ์ศรี เป็นบรรณาธิการ และรัฐฉวน อินทรกำแหง (2521 : 19 - 21) ได้กล่าวถึงเรื่องแล้งเหี้ย ของสุรชัย จันทิมาธร ว่าเป็นเรื่องสั้นที่สะท้อนให้เห็นสภาพของสังคมชนบท โดยหยิบเอาแง่มุมชีวิตที่พบเห็นออกมาตีแผ่ คือ ชีวิตของคนในชนบทที่ห่างไกลความเจริญ มีความว่าเหว่ หิวโหย เดือดวายเพราะถูกทอดทิ้ง เป็นชีวิตของคนที่ยอมให้ชีวิตตกอยู่ใต้อำนาจของโชคชะตา การต่อสู้ดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดของชีวิตจนบางครั้งก็เกือบจะทำลายมโนธรรมต่าง ๆ ได้

วารสารโลกหนังสือ (2522 : 94) กล่าวถึงเรื่อง จมกริมห้วย ของ สุรชัย จันทิมาธร ว่าเป็นเรื่องที่แสดงให้เห็นชั้นเชิงที่ลึกซึ้งนุ่มนวล แฝงไว้ด้วยสัญลักษณ์ที่ยังมีเนื้อหาทันสมัยอยู่ในปัจจุบัน และไม่ผูกขาดอารมณ์ของผู้อ่าน

ชลธิรา กลัดอยู่ (2515 : 3) ได้กล่าวถึงเรื่องสั้นของ สุรชัย จันทิมาธร ในเรื่อง ความหวัง ว่าเป็นภาพที่ส่องให้เห็นสภาวะที่พิการของสังคมไทยคือ เด็กที่ยากจนในครอบครัวที่มีลูกมากขาดโอกาสทางการศึกษา ไปยืนเกาะรั้วโรงเรียนอนุบาล - บ้านที่แสนจะอบอุ่นหลังที่สอง (หรือสาม หรือสี่ห้า) ของลูกผู้มีอันจะกิน อันเป็นภาพที่ขัดต่อคำขวัญของนักการเมืองหรือนักปกครองที่ว่า "เขาวชนคืออนาคตของชาติ" หรือ "เด็กวันนี้คือผู้ใหญ่ในวันหน้า" ซึ่งเป็นเพียงภาพในจินตนาการเท่านั้น

วารสารถนนหนังสือ (2528 : 15 - 42) กล่าวว่า สุรชัย จันทิมาธร อาศัยประสบการณ์ชีวิตในวัยเยาว์จากชนบทภาคอีสานเป็นข้อมูลในการเขียน ทำให้เรื่องสั้นของสุรชัยมีพื้นฐานของความเป็นอัตถนิยม จึงไม่ทำให้งานเขียนของเขาเป็นลักษณะการเขียนแบบเหนือจริง หรือแบบใช้สัญลักษณ์เต็มตัว แต่ในขณะที่เดียวกันก็รับปรัชญาเอ็กซิสเตนเซียลลิสม์เข้าไว้อย่างชัดเจน อันสะท้อนให้เห็นถึงความแปลกแยก ซึ่งเป็นความแปลกแยกระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ โดยแสดงให้เห็นว่ามนุษย์ไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับสังคม และชี้ให้ทราบว่า โดยเนื้อแท้แล้ว มนุษย์แต่ละคนมีชีวิตที่ว้าเหว่ โดดเดี่ยว แม้เรื่องสั้นของเขาจะแสดงให้เห็นความลึบสนของผู้เขียนและสังคม แต่เรื่องสั้นเหล่านี้ก็มีคุณค่าทางวรรณศิลป์อย่างยิ่ง

ลำเพา เฟ่งวรรณ (2529 : 86 - 89) กล่าวว่า ในยุคสงครามเวียดนามนั้น สूरชัยได้เสนอแนวคิดต่อต้านสงคราม ในเรื่องสั้นของเขาโดยเสนอให้เห็นว่า ปัญหาจากการรับทหารต่างชาติเข้ามาตั้งฐานทัพในประเทศไทยนั้นก่อให้เกิดปัญหาสังคมขึ้นอย่างมากมาย เช่น ปัญหาโสเภณี ปัญหาความเลื่อมโทรมทางศีลธรรมและวัฒนธรรม เป็นต้น ซึ่งเป็นผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงระบบคุณค่า และปัญหาสังคมอื่นที่ติดตามมาอีกนานัปการ ดังปรากฏในเรื่อง กลับบ้าน, คนไม่เอาถ่าน

ไพลิน รุ่งรัตน์ (2530 : 38) กล่าวถึงสूरชัย จันทิมาธร และผลงานของเขาในเรื่องสั้นชุด ข้างถนน ว่า สूरชัยได้สร้างผลงานเพื่อการเสียดสีด้วยสายตา และโลกทัศน์ที่กว้างไกล ในชุด ข้างถนน ทุกเรื่อง เขาพยายามเสนอแก่ผู้อ่านให้เห็นเส้นทางชีวิตของผู้คนที่เดินเรียงรายอยู่ข้างถนน ไม่ว่าจะเป็นถนนในเมืองหรือถนนในชนบทที่ห่างไกล ต่างก็เป็นชีวิตที่ดิ้นรนต่อสู้เพื่อความอยู่รอดเท่านั้น ลักษณะการเขียนเรื่องของสूरชัยมิได้เป็นรูปแบบการเขียนเรื่องสั้นที่นิยมเขียนกันคือ ไม่มีการจบแบบหักมุม หากเป็นการเขียนในลักษณะบอกเล่าบางสิ่งบางอย่างในชีวิตที่แสนจะเรียบง่ายและธรรมดา แต่ก็แฝงแง่คิดและความรู้สึกสะท้อนใจได้อย่างลึกซึ้ง

นพพร สวรรณพานิช (2530 : 12 - 15) กล่าวถึงสूरชัยและเรื่องสั้นของเขาในบทนำของเรื่องสั้นชุด ข้างถนน ของสूरชัย จันทิมาธร ว่า สूरชัย เป็นคนช่างคิด ช่างสังเกต รู้จักจดจำและถ่ายทอดได้เก่งเป็นเลิศ ซึ่งเป็นคุณสมบัติของคนเขียนหนังสือที่แต่งเรื่องได้ดีเป็นเอก เรื่องสั้นของสूरชัย มีส่วนเกี่ยวเนื่องกับการคลี่คลายของสังคม แนวเรื่องสั้นของสूरชัย เป็นลักษณะที่พัวพันกับภาวะแปลกแยก แต่สิ่งที่อยู่เหนือภาวะแปลกแยก อันนั้นว่าทำให้งานของเขา มีลักษณะโดดเด่น คือ อารมณ์ขันที่แฝงไว้กับความเศร้า หรือที่เรียกว่า อารมณ์ขันแบบแซฟฟลิน ซึ่งเป็นเรื่องเศร้า ๆ ที่นึกขำแต่ก็ขำไม่ออก เพราะมีความสงสารจับใจเข้ามาแทนที่ และสิ่งที่ทำให้เรื่องสั้นของเขาโดดเด่นอีกประการหนึ่งคือ การโยนขยายปรากฏการณ์สามัญให้เป็นเรื่องที่มีแง่คิด - แง่ถามอยู่ในตัว มีการเปรียบเทียบที่ไม่ต้องใช้อุปมายาก ๆ แต่สามารถเข้าใจได้ง่าย อันเป็นเสน่ห์อย่างยิ่งสำหรับการเขียนเรื่องสั้นของเขา

เสถียร จันทิมาธร (2531 : 13 - 18) กล่าวว่า สรุขัย เขียนเรื่องสั้นด้วยความรู้สึก และมีความปรารถนาที่จะแสดงอารมณ์และความคิดให้เป็นที่ปรากฏ ฉะนั้นงานเขียนของเขาจึงเป็นลักษณะแบบบรรยายอารมณ์ และปล่อยให้เดินเรื่องไปเรื่อย ๆ ตามความรู้สึก การบรรยายความรู้สึกของเขาทำให้เกือบเหมือนภาพจิตรกรรมอิมเพรสชันนิสม์ยุคแรก ไม่ถึงกับละมุนละไมอ่อนหวาน แต่ก็ไม่ใช่กระด้าง หากมีความจริงใจและไม่ยึดเยียดความคิดและความรู้สึกให้กับผู้อ่านจนเกินไป ในขณะที่เดียวกันก็แสดงทัศนะของตนต่อสังคมได้อย่างเด่นชัดคือ ชี้ให้เห็นความไม่เสมอภาคของชนชั้นกรรมมาชีพ ความลำบากยากแค้นของชาวชนบทที่ต้องต่อสู้กับภยันตรายชาติ ความไม่ปลอดภัยของคนในชนบทอันเนื่องจากอยู่ใกล้หูกไกลตาของเจ้าหน้าที่ของบ้านเมือง จึงยอมให้โชคชะตาเป็นสิ่งที่กำหนดชีวิต

๑) คำวิจารณ์เรื่องสั้นของสรุขัย จันทิมาธร ดังกล่าวข้างต้นนี้ ย่อมชี้ให้เห็นว่า สรุขัย จันทิมาธร เป็นนักเขียนที่ประสบผลสำเร็จผู้หนึ่งในวงวรรณกรรมปัจจุบัน ผลงานของเขาได้รับความนิยมจากผู้อ่านเป็นจำนวนมาก ดังจะเห็นได้จากการพิมพ์เรื่องสั้นของเขาในชุดต่าง ๆ ที่มีการตีพิมพ์ซ้ำหลายครั้ง เช่น ชุด มาจากที่ราบสูง ตีพิมพ์ครั้งที่ 6 พ.ศ. 2531 ชุด เดินไปสู่หนไหน ตีพิมพ์ครั้งที่ 5 พ.ศ. 2531 ชุด ความบ้ามาเยือน ตีพิมพ์ครั้งที่ 5 พ.ศ. 2531 และชุด ข้างถนน ตีพิมพ์ครั้งที่ 6 พ.ศ. 2531 เป็นต้น นอกจากนั้นการสร้างโครงเรื่อง ตัวละคร กลวิธีการดำเนินเรื่อง และท่วงทำนองการแต่งของ สรุขัย จันทิมาธร ยังมีลักษณะเฉพาะตัว สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นแรงจูงใจและเป็นสาเหตุให้ผู้วิจัยเกิดความสนใจที่จะนำเรื่องสั้นของนักเขียนผู้นี้มาศึกษาค้นคว้าอย่างลึกซึ้งว่ามีลักษณะที่แท้จริงเป็นอย่างไร โดยจะวิเคราะห์กลวิธีการแต่งท่วงทำนองการแต่ง แนวคิด ตลอดจนจินตนาการ ประสพการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตของนักเขียนผู้นี้ที่ปรากฏในเรื่องสั้นของเขา ผลจากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อวงการศึกษาวรรณกรรมไทยปัจจุบัน

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษากลวิธีการแต่งและท่วงทำนองการแต่งเรื่องสั้นของสุรชัย จันทิมาธร
2. เพื่อศึกษาแนวคิดของสุรชัย จันทิมาธร ที่มีต่อสังคม การเมือง และเศรษฐกิจที่ปรากฏในเรื่องสั้น

ความสำคัญของ การศึกษาค้นคว้า

1. จะได้ทราบกลวิธีการแต่งและท่วงทำนองการแต่งเรื่องสั้นของสุรชัย จันทิมาธร
2. จะได้ทราบแนวคิดของสุรชัย จันทิมาธร ที่มีต่อสังคม การเมือง และเศรษฐกิจที่ผู้อ่านได้รับอันเป็นอิทธิพลที่วรรณกรรมมีต่อสังคม

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะวิเคราะห์เรื่องสั้นของสุรชัย จันทิมาธร ที่พิมพ์รวมเล่มแล้วทั้งหมด 4 เล่ม เรียงตามลำดับเวลาที่ตีพิมพ์ดังนี้

1. มาจากที่ราบสูง รวมเรื่องสั้น 13 เรื่อง (พ.ศ. 2511 - 2512)
 2. เดินไปสู่หนไหน รวมเรื่องสั้น 16 เรื่อง (พ.ศ. 2511 - 2513)
 3. ความขำมาเยือน รวมเรื่องสั้น 16 เรื่อง (พ.ศ. 2511 - 2517)
 4. ข้างถนน รวมเรื่องสั้น 18 เรื่อง (พ.ศ. 2510 - 2531)
- รวมเรื่องสั้นที่จะวิเคราะห์ในครั้งนี้ทั้งหมด 63 เรื่อง

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

กลวิธีการแต่ง (Techniques) หมายถึง วิธีการที่นักเขียนแต่ละคนนำมาใช้ในการสร้างงานประพันธ์ของตนให้มีคุณค่าและน่าสนใจ ได้แก่ กลวิธีการวางโครงเรื่อง กลวิธีการสร้างตัวละคร กลวิธีการสร้างฉากและบรรยากาศ กลวิธีการนำเสนอเรื่อง เป็นต้น

ท่วงทำนองแต่ง (Style) หมายถึง วิธีการใช้ภาษาเพื่อแสดงออกในการประพันธ์อันเป็นลักษณะเฉพาะตัวของนักเขียนแต่ละคน ได้แก่ การใช้คำ การใช้โวหาร

คำ หมายถึง หน่วยของภาษาที่เล็กที่สุดที่มีความหมายในตัว ซึ่งผู้เขียนใช้เป็นเครื่องมือในการสื่อความคิด เช่น คำนาม คำสรรพนาม คำกริยา และคำบุพบท เป็นต้น ในที่นี้ การใช้คำ หมายถึง การใช้คำซ้อน การใช้คำที่มีความหมายหลายนัย การตัดคำ เป็นต้น ซึ่งผู้เขียนนำมาแสดงความคิด จินตนาการ และประสบการณ์ของตนออกมาในเรื่องสั้น

การใช้โวหาร หมายถึง ชั้นเชิงที่ใช้ในการเขียนหนังสือ ได้แก่ บรรยายโวหาร พรรณาโวหาร เป็นต้น

แนวคิด หมายถึง ความคิดเห็นของนักเขียนต่อสภาพสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ ซึ่งปรากฏในแก่นเรื่อง และเหตุการณ์สำคัญในเรื่องสั้นที่ผู้เขียนประพันธ์ขึ้น

แนวคิดทางสังคม หมายถึง ความคิดเห็นต่อวิถีการดำเนินชีวิต ค่านิยม ความเชื่อของคนในสังคมเมืองและในสังคมชนบท

แนวคิดทางการเมือง หมายถึง ความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายและการบริหารประเทศ พฤติกรรมของผู้ดำเนินนโยบายของรัฐและนักการเมือง พฤติกรรมของบุคคลที่ได้รับผลกระทบต่อการเมือง

แนวคิดทางเศรษฐกิจ หมายถึง ความคิดเห็นต่อกระบวนการในการผลิต การบริโภค การแลกเปลี่ยน และการแจกจ่ายรายได้หรือผลผลิตที่สังคมสร้างขึ้น

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

1. ศึกษาชีวประวัติและผลงานประพันธ์ของสุรัชย์ จันทิมาธร จากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และอ่านเรื่องสั้นตามที่กำหนดไว้ในขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า
2. ศึกษาหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการวิเคราะห์กลวิธีการแต่ง และท่วงทำนองการแต่งเรื่องสั้น
3. ชั้นวิเคราะห์
 - 3.1 วิเคราะห์กลวิธีการแต่ง ได้แก่ กลวิธีการวางโครงเรื่อง กลวิธีการสร้างตัวละคร กลวิธีการสร้างฉากและบรรยากาศ กลวิธีการนำเสนอเรื่อง
 - 3.2 วิเคราะห์ท่วงทำนองการแต่ง ได้แก่ การใช้คำ การใช้โวหาร
 - 3.3 วิเคราะห์แนวคิดของสุรัชย์ จันทิมาธร ที่มีต่อสังคม การเมืองและเศรษฐกิจ
4. สรุปผลการวิเคราะห์ และเสนอรายงานผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า

งานวิจัยเรื่องสั้นนั้นมีทั้งการศึกษาเรื่องสั้นของนักเขียนแต่ละบุคคล เช่น วิเคราะห์วรรณกรรมเรื่องสั้นของ มนัส จรรยงค์ วิเคราะห์เรื่องสั้นของอิศรา อมันตกุล วิเคราะห์เรื่องสั้นของอาจินต์ ัญญวรพงศ์ และวิเคราะห์เรื่องสั้นของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นต้น และการศึกษาลักษณะรวมของเรื่องสั้นในช่วงใดช่วงหนึ่ง เช่น ศึกษาวิวัฒนาการเรื่องสั้นเมืองไทยตั้งแต่แรกเริ่มจนถึง พ.ศ. 2475 หรือการศึกษาประเภทของเรื่องสั้นที่ตีพิมพ์ตั้งแต่ พ.ศ. 2511 - 2520 ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะการศึกษาเรื่องสั้นที่เกี่ยวกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมือง เท่านั้น

ในปี พ.ศ. 2526 ไพโรจน์ ญะประกอบ (2526) ได้ศึกษาวิเคราะห์เรื่องสัน
 แนวการเมืองและสังคม ในช่วง 14 ตุลาคม 2516 ถึง 6 ตุลาคม 2519 โดยมีจุดมุ่งหมาย
 เพื่อการศึกษาความสัมพันธ์ในด้านการเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และค่านิยมที่ปรากฏใน
 เนื้อหาเรื่องสันแนวการเมืองและสังคมกับสภาพทางการเมืองและสังคมในช่วง 14 ตุลาคม
 2516 - 6 ตุลาคม 2519 ผลการศึกษาพบว่า เนื้อหาเรื่องสันสะท้อนให้เห็นปัญหาทางการเมือง
 และปัญหาอันเกี่ยวเนื่องกับการเมืองที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในสังคม แนวคิด
 ในการแก้ปัญหาที่มีทั้งแนวคิดที่อยู่ภายในขอบเขตของกฎหมาย และแนวคิดที่ขัดแย้งกับกฎหมาย
 ในขณะนั้น ตลอดจนแนวคิดที่จะเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมการเมืองด้วยวิธีรุนแรงในด้าน
 เศรษฐกิจ เนื้อหาเรื่องสันสะท้อนภาพความยากจนข้นแค้นของประชาชนสอดคล้องกับสภาพ
 ความเป็นจริงในสังคม ความยากจนข้นแค้นในเรื่องสันเหล่านั้น ผู้แต่งชี้ให้เห็นว่ามีต้นเหตุ
 มาจากอำนาจรัฐที่ไม่เป็นธรรม ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมที่เปิดโอกาสให้ผู้ได้เปรียบอยู่แล้วได้
 เปรียบยิ่งขึ้น และการสมคบกันเองเอารัดเอาเปรียบประชาชนผู้มีอำนาจหน้าที่และนายทุน
 แนวความคิดในการแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจมีลักษณะเกี่ยวกับแนวคิดในการแก้ปัญหาทางการเมือง
 เมือง ส่วนด้านวัฒนธรรมและค่านิยมในเรื่องสันเกือบทุกเรื่องมีน้ำเสียงคัดค้านวัฒนธรรม
 และค่านิยมที่ไม่เป็นประโยชน์ และขัดขวางการดิ้นรนเคลื่อนไหวต่อสู้เพื่อชีวิตที่ดีกว่าของ
 ประชาชนผู้ทุกข์ยาก บางเรื่องเสนอแนวคิดให้กำจัดวัฒนธรรมและค่านิยมที่ไม่เป็นประโยชน์
 เหล่านี้ เพื่อสร้างวัฒนธรรมและค่านิยมใหม่ซึ่งสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในสังคมไทย
 เฉพาะสังคมของคนรุ่นใหม่ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าเรื่องสันแนวการเมืองและสังคมในช่วง 14 ตุลาคม
 2516 - 6 ตุลาคม 2519 มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในสังคมอย่าง
 แท้จริง

ในปี พ.ศ. 2527 ปริญญ์ ฤทธิเจริญ (2527) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษา
 เหิงวิเคราะห์งานเขียนของนิมิตร ภูมิถาวร โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์งานเขียนทั้ง
 นวนิยายและเรื่องสั้นของนิมิตร ภูมิถาวร ระหว่าง พ.ศ. 2511 - 2524 ในด้าน
 โครงเรื่อง แก่นเรื่อง ตัวละคร ฉาก กลวิธีการประพันธ์ การใช้ภาษา ความสัมพันธ์ของ

งานเขียนกับชีวประวัติของผู้เขียน ตลอดจนประเมินคุณค่าของงานเขียนในด้านเนื้อหาแนวคิด และศิลปะการประพันธ์ ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า งานเขียนของนิมิตร ภูมิถาวร สะท้อนชีวิต และปัญหาในสังคมชนบท โดยเฉพาะระบบการศึกษา ระบบราชการ การทำมาหากิน และความแตกต่างในเรื่องโอกาสของคนในเมืองและชนบท ตลอดจนเสนอแนวทางการพัฒนา สังคมชนบทของไทย ซึ่งผู้เขียนได้ใช้ข้อมูลจากประสบการณ์การเป็นครูชนบทเป็นวัตถุดิบในการสร้างวรรณกรรมในด้านกลวิธีการแต่ง นิมิตร ภูมิถาวร ใช้การขึ้นต้นเรื่องด้วยการ บรรยายฉากแล้วจึงเปิดตัวละครเอก การเล่าเรื่องใช้ลักษณะผู้แต่งเป็นผู้เล่าแบบรู้แจ้งเห็นจริงเป็นส่วนใหญ่ การปิดเรื่องมีแบบทิ้งท้ายให้คิด และจบด้วยข้ออธิบายแจ่มแจ้ง การตั้งชื่อเรื่อง มักจะใช้คำที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา การเมือง เศรษฐกิจ ในด้านศิลปะการใช้ภาษา นิมิตร ภูมิถาวร สามารถใช้ภาษาที่มีความสอดคล้องกับเนื้อเรื่องแนวชีวิตชนบท นอกจากนั้นยังมีการ สอดแทรกอารมณ์ขันโดยใส่ลงเล่นด้วยคำเห็นแบบท่าย้อความอีกด้วย

ในปี พ.ศ. 2528 วิทยุ กองทอง (2528 : 138 - 366) ได้ศึกษาลักษณะ "ก้าวหน้า" ของเรื่องสั้นในช่วง พ.ศ. 2510 - 2516 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อจะศึกษา ลักษณะก้าวหน้าของเรื่องสั้นทั้งด้านรูปแบบและเนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า ด้านรูปแบบมี ลักษณะก้าวหน้าคือ มีโครงเรื่องที่ไม่ดำเนินตามโครงสร้างของโครงเรื่อง ไม่เน้นความเป็นเหตุเป็นผล แนวคิดไม่เป็นเอกภาพ ตัวละครไม่แจ่มชัด ไม่มีจุดมุ่งหมายที่แน่นอน เบื้องหน้าชีวิตและปฏิเสธกฎเกณฑ์ของสังคม มีการใช้ภาษาที่มีข้อความไม่สัมพันธ์กัน และ มีการใช้คำที่มีหลายนัย การนำเสนอเรื่องนั้นมักใช้กลวิธีให้ตัวละครเล่าเรื่องของตนเอง เป็นส่วนใหญ่ ในด้านเนื้อหา พบว่า มีเนื้อเรื่องที่วิพากษ์วิจารณ์การเมือง เช่น นโยบาย ของรัฐบาล การต่อต้านเผด็จการ และการคัดค้านสงครามเวียดนาม เสนอแนวคิดวิพากษ์ วิจารณ์แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ความแตกต่างระหว่างสังคมเมืองกับชนบท การแทรกแซงทางเศรษฐกิจของต่างชาติ ตลอดจนผลกระทบของระบบทุนนิยมที่มีต่อชีวิตใน สังคมเมือง และเสนอแนวคิดเรื่องความเสื่อมโทรมทางศีลธรรมของคนในสังคม ทั้งยัง เสนอให้เห็นระบบการศึกษาที่ไม่เหมาะสมกับสภาพของสังคม ซึ่งลักษณะดังกล่าวเป็นลักษณะ

ก้าวหน้าในการเขียนเรื่องสั้นช่วง พ.ศ. 2510 - 2516 และเป็นลักษณะที่สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงในยุคนั้น

ในปี พ.ศ. 2529 เรณู มหาวา (2529) ได้ศึกษาเรื่องภาพสะท้อนสังคมและค่านิยมเชิงวรรณศิลป์ในเรื่องสั้นของนิมิตร ภูมิถาวร โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์และวินิจฉัยคุณค่าในเชิงสังคมและคุณค่าเชิงวรรณศิลป์ในเรื่องสั้นของนิมิตร ภูมิถาวร ผลของการศึกษา พบว่า เรื่องสั้นของนิมิตร ภูมิถาวร ได้สะท้อนภาพสังคม 5 ด้าน คือ เศรษฐกิจ การศึกษา การเมืองและการปกครอง สภาพความเป็นอยู่ สภาพวัฒนธรรมและค่านิยม โดยจะเน้นหนักในด้านสภาพและปัญหาทางการศึกษาและความเป็นอยู่ของสังคมในชนบท และเป็นการใช้วรรณกรรมในการวิพากษ์วิจารณ์สังคม พร้อมทั้งการเสนอแนะแนวทางแก้ไขของสังคมด้วย ส่วนคุณค่าทางด้านวรรณศิลป์ พบว่า ยังบกพร่องหรือหยาบคายในการสร้างองค์ประกอบอยู่บ้าง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้แต่งต้องการเน้นหนักไปในแง่ของการสะท้อนภาพสังคม มากกว่าจะคำนึงถึงองค์ประกอบทางวรรณศิลป์

* และในปีเดียวกันนี้ ลาวัญย์ สังขพันธ์ (2529) ได้ศึกษาเรื่องภาพสะท้อนสังคมไทยจากเรื่องสั้นร่วมสมัย ที่ได้รับการคัดเลือกและรวบรวมพิมพ์เผยแพร่โดยกองบรรณาธิการวารสาร "โลกหนังสือ" ในระหว่าง พ.ศ. 2521 - 2524 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาคุณค่าของเรื่องสั้นร่วมสมัยเชิงสะท้อนภาพสังคม และคุณค่าเชิงวรรณศิลป์ ผลการศึกษพบว่า นักเขียนเรื่องสั้นกลุ่มนี้ให้ความสนใจสภาพและปัญหาของสังคมชนบทและสังคมเมือง โดยเฉพาะปัญหาด้านเศรษฐกิจและการเมืองการปกครอง ตลอดจนสภาพชีวิตความเป็นอยู่ ปัญหาการศึกษาและการศาสนา โดยนักเขียนได้ใช้วรรณกรรมประเภทเรื่องสั้นนี้เป็นการวิพากษ์วิจารณ์สังคม และเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ส่วนคุณค่าเชิงวรรณศิลป์พบว่า มีความด้อยทางวรรณศิลป์เป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะในด้านโครงเรื่อง ทั้งยังมีแนวคิดที่ซ้ำซาก และมุ่งยึดเหี้ยมความคิดให้ผู้อ่านมากเกินไปจนขาดศิลปะหรือหยาบด้านความเป็นจริง

หลักเกณฑ์ที่เป็นแนวทางในการวิเคราะห์วิจารณ์เรื่องสั้น

การวิเคราะห์เรื่องสั้นนั้น มีผู้พยายามตั้งหลักเกณฑ์การวิเคราะห์ไว้หลายแนวด้วยกัน เช่น แนวศิลปะหรือสุนทรียะ แนวสังคม แนวจิตวิทยา และแนวปรัชญา เป็นต้น ซึ่งในการวิเคราะห์ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาและรวบรวมหลักเกณฑ์การวิเคราะห์จากท่านผู้รู้ต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้เป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์เรื่องสั้นของสุรชัย จันทิมาธร ดังนี้

กุหลาบ มลลิกะมาส (2531 : 78 - 79) ได้ให้หลักเกณฑ์การวิเคราะห์นวนิยายและเรื่องสั้นไว้ดังนี้

1. โครงเรื่อง
2. สารัตถะหรือแก่นเรื่อง
3. เวลาและสถานที่
4. ตัวละครในเรื่องและบทสนทนา
5. เทคนิคหรือกลวิธีการแต่ง
6. สไตล์
7. หางเสียงของผู้แต่ง
8. แนวคิดหรือปรัชญาในการแต่ง

✓ ญูเหลือ เทพยสุวรรณ (2529 /: 140 - 141) กล่าวถึงวิธีการพิจารณาวรรณกรรมประเภทนวนิยายและเรื่องสั้นเพื่อการวิเคราะห์ว่าควรพิจารณาในด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้

1. แนวคิด
2. โครงเรื่อง
3. เนื้อเรื่อง
4. ตัวละครในเรื่อง อุปนิสัย ลักษณะนิสัย
5. ทรรศนะ หรือปรัชญาชีวิตของผู้แต่ง หรือจะเรียกว่า ความคิดเห็นของผู้แต่งก็ได้ ในแง่การเมือง สังคม จิตวิทยา หรือด้านอื่น ๆ ของชีวิต

รัฐจวน อินทรกำแหง และคณะ (2520 : 63 ~~76~~) ได้เสนอแนววิเคราะห์วรรณกรรมปัจจุบันไว้ว่า ควรวิเคราะห์ในหัวข้อต่อไปนี้

1. โครงเรื่องและเนื้อเรื่อง
2. กลวิธีการดำเนินเรื่อง
3. ตัวละคร
4. ฉาก
5. สาระสำคัญของเรื่อง
6. สำนวนภาษา

สุนทรณี โกศลวัฒน์ (2530 : ~~4~~) กล่าวว่า วิธีการวิเคราะห์วรรณกรรมประเภทบันเทิงคดี มักจะพิจารณาถึงองค์ประกอบ อันได้แก่

1. โครงเรื่อง (plot)
2. กลวิธีการเล่าเรื่อง (point of view)
3. ตัวละคร (character)
4. ฉากและบรรยากาศ (setting)
5. แก่นเรื่อง (theme)

จากเกณฑ์การวิเคราะห์วรรณกรรมของนักวรรณกรรมต่าง ๆ นั้น อาจสรุปได้ดังนี้

✓ โครงเรื่อง คือส่วนของเนื้อเรื่องที่แสดงให้เห็นปัญหาหรือความขัดแย้ง (Conflict) ที่เกี่ยวกับชีวิตของตัวละครหรือความขัดแย้งในจิตใจของตัวละคร

✓ กลวิธีการดำเนินเรื่อง หมายถึงการสร้างเรื่องให้ดำเนินไปเพื่อสร้างความสนใจของผู้อ่านด้วยการสร้างความขัดแย้งหรืออุปสรรคหรือผูกปมปัญหาให้น่าสนใจ

✓ กลวิธีการเล่าเรื่อง หมายถึงการที่ผู้แต่งกำหนดให้ใครเป็นผู้เล่าเรื่องและเล่าในฐานะใด

~~✓~~ กลวิธีการนำเสนอเรื่อง หมายถึงการลำดับโครงเรื่องอย่างมีศิลปะโดยตั้งใจว่าจะเอาตอนใดขึ้นก่อนหรือจะจำกัดตอนใดไว้ก่อน

✓ ตัวละคร คือผู้ที่มีบทบาทในเรื่อง อาจเป็นคนหรือเทียบเท่าคนก็ได้

✓ ฉากและบรรยากาศ หมายถึงเวลาและสถานที่ที่เกิดเรื่องราวต่าง ๆ ขึ้น โดยผู้เขียนได้ใช้

✓ ฉากและบรรยากาศนั้นในการดำเนินเรื่องและทำให้เรื่องราวนั้น ๆ มีความสมจริง ทั้งช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจเหตุการณ์ ข้อขัดแย้งต่าง ๆ ในเรื่องได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

แนวคิด คือ จุดสำคัญของเรื่องเป็นสิ่งที่ปรากฏอยู่ตั้งแต่ต้นเรื่องไปจนถึงปลายเรื่อง เป็นสิ่งเชื่อมโยงเรื่องทั้งหมดเข้าด้วยกัน

ในการศึกษาค้นคว้าเรื่องสั้นของสุรชัย จันทิมาธร ครั้งนี้ ผู้วิจัยจะใช้แนวความคิด และหลักเกณฑ์ในการวิจารณ์เรื่องสั้น ที่ท่านผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านได้เสนอไว้ดังกล่าวมาแล้วเป็นแนวทาง โดยมุ่งศึกษาในเรื่องต่อไปนี้

1. วิเคราะห์แนวการเขียนเรื่องสั้นของสุรชัย จันทิมาธร
 - 1.1 ในด้านกลวิธีการเขียน
 - 1.2 ในด้านท่วงทำนองการแต่ง
2. วิเคราะห์แนวคิดของสุรชัย จันทิมาธร ที่ปรากฏในเรื่องสั้น
 - 2.1 ในด้านสังคม
 - 2.2 ในด้านการเมือง
 - 2.3 ในด้านเศรษฐกิจ
3. วิเคราะห์ประสบการณ์ชีวิตของสุรชัย จันทิมาธร ที่ปรากฏในเรื่องสั้น

วิเคราะห์แนวการเขียนเรื่องสั้นของสุรชัย จันทิมาธร

เรื่องสั้นเป็นผลงานวรรณศิลป์ที่นักเขียนสร้างขึ้นมาโดยอาศัยศิลปะการแต่ง ซึ่งแสดงให้เห็นความสามารถและความเชี่ยวชาญ ตลอดจนความคิดริเริ่มสร้างสรรค์อันเป็นลักษณะเฉพาะตัวของนักเขียนแต่ละคน ศิลปะการแต่งเรื่องสั้นนั้น สามารถสังเกตได้จากกลวิธีการแต่ง (Technique) และท่วงทำนองการแต่ง (Style) ดังที่ กุหลาบ มลลิกะมาส (2517 : 13) ได้กล่าวถึงหลักในการศึกษานับเท่าคติว่า ผู้ศึกษาควรจะสนใจทั้งสไตส์ และเทคนิคการแต่งแต่ละคน สไตส์เป็นท่วงทำนองในการเขียนและเป็นลักษณะเฉพาะของผู้แต่งแต่ละคน อันได้แก่ การเลือกสรรคำใช้ การใช้ประโยคแบบต่าง ๆ การใช้สำนวนโวหาร อุปมาอุปไมย และการสร้างบรรยากาศ ส่วนเทคนิคหรือกลวิธีในการแต่งเรื่อง ซึ่งแสดงฝีมือหรือความสามารถของผู้แต่ง ควรรวบรัดในตอนใดและควรขยายในตอนใด เมื่อใดควรจำไว้เป็นความลับ เพื่อก่อความน่าสนใจอย่างไร การสร้างตัวละครให้สมจริง ทั้งเทคนิคก็คือ โครงสร้างทั้งหมดของวรรณคดี หรือเป็นการนำเสนอวรรณคดีเรื่องนั้นโดยตรง

ในวงการประพันธ์เรื่องสั้นไทยปัจจุบัน สุรชัย จันทิมาธร เป็นนักเขียนเรื่องสั้นผู้หนึ่งที่มีกลวิธีในการเขียน และท่วงทำนองการแต่งเป็นแบบเฉพาะตัวที่โดดเด่น แตกต่างจากนักเขียนคนอื่น ๆ การศึกษาเรื่องสั้นของสุรชัย จันทิมาธร ในครั้งนี้ จะทำให้ทราบว่าเรื่องสั้นของสุรชัย จันทิมาธร มีกลวิธีในการเขียน และท่วงทำนองการแต่งอย่างไร กล่าวคือ เพื่อพิจารณาให้เห็นชัดเจนว่า เรื่องสั้นของสุรชัย จันทิมาธร มีโครงเรื่องตัวละคร จากและบรรยากาศ และสำนวนภาษาที่ใช้อย่างไร จึงทำให้ผู้อ่านสนใจ ประทับใจ และเรื่องสั้นเหล่านี้มีคุณค่าในด้านใดบ้างต่อวงการวรรณกรรมไทยปัจจุบัน

ในการศึกษาวิเคราะห์แนวการเขียนเรื่องสั้นของสุรชัย จันทิมาธร ทั้ง 63 เรื่องนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษากลวิธีการเขียน และท่วงทำนองการแต่ง ในด้านกลวิธีการเขียนนั้น ผู้วิจัยได้ศึกษาถึง โครงเรื่อง กลวิธีการเสนอเรื่อง กลวิธีการเล่าเรื่อง ตัวละคร จากและ บรรยายภาค ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. โครงเรื่อง

Henry Shaw ได้อธิบายความหมายของโครงเรื่องว่า เป็นลำดับเหตุการณ์ช่วงหนึ่งและมีความเกี่ยวข้องกับบทบาทของตัวละครที่จะนำไปสู่การต่อสู้ ความขัดแย้งแล้วไปถึง จุดสุดยอด (Climax) และจุดคลี่คลายของเรื่อง (Denouement) (วลีรัตน์ สิงหรา. 2528 : 27 ; อ้างอิงมาจาก Henry Shaw. n.d.)

กุหลาบ มลลิกะมาส (2525 : 177) กล่าวว่า โครงเรื่องคือส่วนของเนื้อเรื่องที่แสดงให้เห็นปัญหาหรือความขัดแย้ง (Conflict) ที่เกี่ยวกับชีวิตของตัวละครหรือข้อขัดแย้งในจิตใจของตัวละคร

เจือ สตะเวทิน (2517 : 149) กล่าวว่า โครงเรื่องจะต้องมีความลึกลับ มีเรื่องยุ่งเหยิงพันพันกัน มีปัญหาให้แก้ มีการต่อสู้ระหว่างสองฝ่ายขึ้นไป

นักวิจารณ์วรรณกรรมกลุ่มนี้ถือว่า โครงเรื่อง จะต้องมีความขัดแย้งหรือปัญหาเกิดขึ้นเสมอ โดยโครงเรื่องส่วนใหญ่จะแสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมของตัวละครสำคัญที่พยายามจะไปให้ถึงเป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่งที่ตนต้องการ แต่มีอุปสรรคมาขัดขวาง ดังนั้นตัวละครจึงพยายามจะเอาชนะอุปสรรคนั้น อุปสรรคบางอย่างตัวละครอาจจะเอาชนะได้ แต่บางอย่างก็ไม่สามารถจะเอาชนะได้ จนกระทั่งในที่สุดอุปสรรคก็คลี่คลายลง ชวนให้ผู้อ่านติดตามไปจนจบเรื่อง อาจจะกล่าวได้ว่า นักวิจารณ์วรรณกรรมกลุ่มนี้เชื่อว่า โครงเรื่องที่ดีจะต้องมีความขัดแย้งนั่นเอง ความขัดแย้งในเรื่องสั้นหรือบันเทิงคดีนั้น สุกคนธ์ จงตระกูล (2522 : 43) กล่าวว่า ความขัดแย้ง (Conflict) หมายถึง การต่อสู้ (Struggle) ซึ่งเกิดขึ้นระหว่างตัวเอกกับฝ่ายปรปักษ์ ตัวเอกกับชะตากรรมหรือสิ่งแวดล้อม หรือเป็นการต่อสู้ภายในจิตใจตัวละคร รวมทั้งการต่อสู้กับระบบค่านิยมในสังคม ดังนั้นความขัดแย้งจึงแบ่งออกเป็น 5 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ (Man Against Man)
2. ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับพระเจ้า ชะตากรรม หรืออำนาจเหนือธรรมชาติ (Man Against Supernature)
3. ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับภัยธรรมชาติต่าง ๆ (Man Against Nature)
4. ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสังคม (Man Against Society)
5. ความขัดแย้งภายในใจของมนุษย์ (Man Against Himself)

ส่วนนักวิจารณ์วรรณกรรมบางกลุ่มไม่ได้เน้นความขัดแย้งในโครงเรื่องเท่าใดนัก เช่น

ฮามาลีอัน และคาร์ล กล่าวว่า โครงเรื่องคือการจัดลำดับเหตุการณ์ของเรื่อง เดิมเชื่อว่า โครงเรื่องเป็นองค์ประกอบที่เด่นที่สุดของหนังสือบันเทิงคดี แต่ปัจจุบันความคิดนี้เปลี่ยนไป เพราะเรื่องสั้นสมัยใหม่บางเรื่องหาโครงเรื่องยาก ในการศึกษาโครงเรื่อง ควรพิจารณาว่าเรื่องนั้น ๆ เกิดขึ้นโดยมีสาเหตุใดเป็นพื้นฐานหรือไม่ โครงเรื่องนั้นเป็นจุดประสงค์ส่วนหนึ่งของผู้แต่งหรือไม่ ผู้แต่งต้องการเน้นหรือตีแผ่ความคิดเห็นของตนให้เราเห็นหรือไม่ หรือเราสามารถเข้าใจความนึกคิดหรือทัศนคติของผู้แต่งแทรกไว้ในเรื่องหรือไม่ หรือพิจารณาว่าผู้แต่งพยายามประดิษฐ์เรื่องนั้นเพื่อผลบางอย่างที่ต้องการให้เกิดขึ้น โดยไม่คำนึงถึงความเป็นจริงของมนุษย์ หรือแยกแยะกระจัดกระจายจนไม่สามารถเชื่อมโยงได้ (มงคล พูนเพิ่มสุขสมบัติ. 2524 : 81 ; อ้างอิงมาจาก Hamalian and Karl. n.d)

จิตรลดา สวัสดิกุล (2526 : 18) ให้ความหมายของโครงเรื่องว่า หมายถึง โครงเรื่องของพฤติกรรมในนวนิยาย ซึ่งผู้ประพันธ์กำหนดขึ้น โครงเรื่องเป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดระเบียบเรื่องมากกว่าเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเรื่อง

พน พาลวงค์ ณ อุษยา (2519 : 10) กล่าวว่า โครงเรื่อง คือการจัดเหตุการณ์ต่าง ๆ ในเรื่อง เพื่อให้ผลตามที่ต้องการ

นักวิจารณ์วรรณกรรมกลุ่มนี้ มีความคิดที่แตกต่างไปจากกลุ่มแรก โดยถือว่า โครงเรื่องคือการจัดระเบียบของเหตุการณ์ในเรื่อง เพื่อให้ได้ผลตามที่ต้องการ

แต่เดิมนักวิชาการทางวรรณกรรมวิจารณ์หลายท่าน ถือว่า โครงเรื่องนั้นจะต้อง มีความขัดแย้งจึงจะทำให้เรื่องสั้นเป็นเรื่องเป็นราวขึ้นมาได้ ดังเช่น เจือ สตะเวทิน (2517 : 49) กล่าวว่า "เรื่องสั้นที่ดำเนินไปเรื่อย ๆ ตั้งแต่ต้นจนจบ ไม่มีการต่อสู้ ไม่มีอุปสรรค ไม่มีข้อขัดแย้ง เป็นเรื่องสั้นที่ไม่มีโครงเรื่อง ไม่นับว่าเป็นเรื่องสั้น" ฉะนั้น การเขียนเรื่องสั้นจึงต้องเขียนตามรูปแบบของโครงเรื่องที่มีองค์ประกอบคือ มีการเปิดเรื่อง (ตอนต้น) มีการดำเนินเรื่องไปสู่ความขัดแย้งระหว่างตัวละคร (ตอนกลาง) และมีการปิดเรื่องอย่างคาดไม่ถึง (ตอนจบ) กล่าวคือ จะเน้นที่ความขัดแย้ง อันแสดงให้เห็นผลการกระทำต่าง ๆ โดยผู้เขียนจะให้การผูกปม หรือการสร้างอุปสรรค เป็นสิ่งเร้าใจผู้อ่านให้ ตื่นเต้น อยากจะติดตามเรื่อง มีการลำดับเหตุการณ์หรือการคลี่คลายเรื่อง เมื่อเรื่องดำเนิน ไปจนถึงจุดสุดยอด ปัญหาต่าง ๆ หรือข้อขัดแย้งเหล่านั้นก็จะคลี่คลายลงหรือหมดสิ้นไป

นักวิจารณ์วรรณกรรมบางกลุ่มกลับมีความเห็นที่แตกต่างออกไปอีก เช่น วิทย์ ศิวะศรียานนท์ (2531 : 194) กล่าวว่า iva เรื่องสั้นไม่จำเป็นจะต้องเป็นการกระทำหรือ พฤติการณ์ อาจจะเป็นการพรรณนาอารมณ์ของตัวละคร หรือฉากหนึ่งในชีวิตของบุคคลก็ได้ ดังจะเห็นได้จากที่นักเขียนเรื่องสั้นบางคนสร้างผลงานของเขาออกมา โดยอาจจะเน้นที่ ลักษณะใดลักษณะหนึ่งโดยเฉพาะ อาจจะเป็นโครงเรื่อง หรือตัวละคร หรือฉาก หรือ บรรยากาศ หรือฉากหนึ่งในชีวิตของตัวละคร หรืออาจจะเป็นความคิดคำนึงของตัวละคร เพียงอย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้น ดังนั้นจึงพบว่านักเขียนบางคนจะเห็นว่าตัวละครมีความสำคัญ กว่าเหตุการณ์ บางคนอาจจะเห็นว่าการกระทำของตัวละครสำคัญกว่า บางคนอาจจะเน้น การใช้ภาษา ทั้งนี้เพื่อให้เรื่องที่เขียนขึ้นเป็นเรื่องที่น่าสนใจ กระตุ้นผู้อ่านให้ติดตามงาน เขียนต่อไป (ชูทิพย์ นาถ. 2519 : 19) ดังนั้นเราจึงไม่อาจกล่าวได้ว่าเรื่องสั้นจะต้อง เน้นโครงเรื่องเสมอไป สุชาติ สวัสดิ์ศรี (2518 : 42) ได้กล่าวถึงรูปแบบของโครงเรื่อง ของเรื่องสั้นสมัยใหม่ว่า โครงเรื่องไม่มียึดถือเอกภาพในลักษณะเดิมที่ประกอบด้วยตอนขึ้นต้น ตอนกลาง และตอนจบ หากแต่จะเป็นโครงเรื่องแบบใหม่ที่ถือ "สถานการณ์" ของตัวละคร มาเป็นจุดดำเนินเรื่อง การขึ้นต้นจึงไม่เรียกร้องความสนใจในลักษณะเดิม และการจบจะไม่ จิตหลัก "หักมุม" เป็นทางออกเสมอไป

ด้วยเหตุนี้ ภิญญ กองทอง (2528 : 137 - 159) จึงได้แบ่งโครงสร้างของ
โครงเรื่องออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. เรื่องสั้นที่มีโครงเรื่องดำเนินตามโครงสร้างของโครงเรื่องทั่วไป เป็น
โครงเรื่องที่เมื่อผู้อ่านอ่านแล้วทราบได้ทันทีว่า มีอะไรเกิดขึ้นกับใคร ที่ไหน อย่างไร และ
เมื่อไร โดยผู้เขียนได้จัดวางลำดับเหตุการณ์หรือความคิดในเรื่องที่จะต้องสัมพันธ์กันอย่าง
ต่อเนื่อง และเป็นเหตุเป็นผลกัน โดยโครงเรื่องนั้นต้องแบ่งออกเป็น 3 ส่วนด้วยกัน คือ
ต้องมีตอนต้น ตอนกลาง และตอนจบ หรือตอนเปิดเรื่อง ข้อขัดแย้ง และตอนคลี่คลายเรื่อง
หรืออาจจะเป็นตอนเปิดเรื่อง ความยุ่งยากในลักษณะต่าง ๆ และตอนคลี่คลายเรื่อง

2. เรื่องสั้นที่มีโครงเรื่องไม่ดำเนินตามโครงสร้างของโครงเรื่องทั่วไป
หมายถึง โครงเรื่องของเรื่องสั้นที่มีการจัดระเบียบของเรื่องแตกต่างไปจากโครงเรื่อง
ประเภทที่ 1 คือไม่เน้นความสัมพันธ์หรือความเป็นเหตุเป็นผลของเหตุการณ์ เหตุการณ์แรก
ไม่จำเป็นต้องเป็นเหตุให้เกิดเหตุการณ์หลัง บางครั้งมีลักษณะเหมือนกับเอาชิ้นส่วนที่แตก
กระจายมาเรียงติดต่อกันไป นักเขียนจะคำนึงถึงศิลปะของการนำเสนอให้แปลกใหม่ไปกว่า
เดิม นับตั้งแต่การเลือกเหตุการณ์ จนถึงการนำเหตุการณ์ต่าง ๆ มาเรียงต่อกันไป

สาเหตุที่โครงเรื่องของเรื่องสั้นไม่ดำเนินตามขั้นตอนของโครงเรื่องที่ยึดถือกันมา
แต่เดิมนั้น Altenbernd (1968 : 68) ได้กล่าวไว้ว่า บันเทิงคดีสมัยใหม่มิแนวโน้มที่จะ
แสดงให้เห็นภาพชีวิตที่มีการต่อสู้อย่างยึดถือของตัวละคร โดยเน้นที่สภาพจิตใจหรือความรู้สึก
นึกคิดของตัวละครมากกว่าพฤติกรรม โครงเรื่องจึงมีความสำคัญรองลงไปจากส่วนประกอบ
อื่น ๆ จุดเริ่มต้น ความขัดแย้ง จุดสุดยอด และจุดคลี่คลาย ในบันเทิงคดีจึงมองเห็นไม่ชัดเจน

ไม่ว่าโครงเรื่องจะมีโครงสร้างอย่างไรหรือมีความขัดแย้งที่มองเห็นชัดเจนหรือไม่
แต่สิ่งที่ผู้เขียนต้องการเสนอในเรื่องสั้นนั้นก็คือ เรื่องราวของมนุษย์ในแง่มุมต่าง ๆ อาจจะ
เป็นพฤติกรรมของตัวละคร หรืออาจจะเป็นการพรรณนาอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดของตัวละคร
หรือฉากหนึ่งในชีวิตมนุษย์ก็ได้ ในการศึกษาโครงเรื่องในเรื่องสั้นของสุรัชย์ จันทิมาธรครั้งนี้
ผู้วิจัยพบว่าเรื่องสั้นของสุรัชย์ จันทิมาธร ส่วนใหญ่มีโครงเรื่องที่เป็นความรู้สึกนึกคิดของ

ตัวละครมากกว่าโครงเรื่องที่เป็นพฤติกรรม หรือการกระทำของตัวละคร ผู้วิจัยจึงได้จำแนกโครงเรื่องที่ปรากฏในเรื่องสั้นของสุรัชย์ จันทิมาธร ออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. โครงเรื่องที่เป็นความรู้สึกนึกคิดของตัวละคร
2. โครงเรื่องที่เป็นพฤติกรรมหรือการกระทำของตัวละคร

1. โครงเรื่องที่เป็นความรู้สึกนึกคิดของตัวละคร เป็นเรื่องสั้นที่มีโครงเรื่องที่ไม่เน้นการกระทำของตัวละคร หรือพฤติกรรมของตัวละคร คือตัวละครมิได้แสดงพฤติกรรมมากนัก อาจจะเพียงนั่ง นอน หรือเดินไปเรื่อย ๆ แต่ผู้เขียนจะเน้นที่ความรู้สึกนึกคิดของตัวละครแทนโดยให้ตัวละครนั้นระลึกถึงเหตุการณ์ที่ตนเคยประสบมา หรืออาจจะเป็นการแสดงความรู้สึกนึกคิดของตัวละครที่มีต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ ซึ่งอรวรรณ จันลา (2529 : 257) กล่าวว่า เรื่องสั้นประเภทนี้มีลักษณะคล้ายกับเป็นความเรียง บางเรื่องอาจจะมีเหตุการณ์ที่เป็นความขัดแย้งกัน แต่บางเรื่องก็ไม่มีเลย เรื่องสั้นของสุรัชย์ จันทิมาธร ที่มีโครงเรื่องลักษณะเช่นนี้มีทั้งหมด 38 เรื่อง ได้แก่ เรื่อง คนและคนบ้า ขนรถไฟชั้นสาม วันรับเงินเดือน กลับบ้าน คนว่าเหว่ นกพิราบ บุณการี ไฟเปลี่ยว วันหนึ่ง-มีหญิงสาว จดหมาย นครไต้ นกสีเหลือง ถูคุดอกไม้โรย วันเกิด ลูกงุ่น สุนทรียกับทองเลน ขนถนนสายหนึ่ง พยายามหิบบความจริง บนที่ราบสูง รถไฟ ฝนซัด เพลงศพ คำคืนอันหม่นหมองและร้าย สังขารา คนจรและหมาไม่มีชื่อ คนไม่เอาถ่าน เข้าวันหนึ่งและความเป็นไป พันเฟื่อง ห้องน้ำมีรอยเลือด คำถามครึ่งโหล เมล็ดพืชที่ตกหล่น เรามาเล่นเกมกันเถอะ ข้างถนน เลือดตัวสุดท้าย บันทึกยามบ่าย เสียงเพลง เล่นเลือดและคนขายเวลา วันเวย์และหน้าต่าง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

เรื่องคนและคนบ้า ตัวละครเล่าถึงหมู่บ้านของตน บุคคลที่ตัวละครกล่าวถึงมีผู้ใหญ่บ้าน อาเจ้าคนจีนขายของชำ เจ้าอาวาส และคนบ้าที่มาอาศัยวัดอยู่ โดยผู้คนในหมู่บ้านไม่มีใครสนใจแก่ และแกเองก็ไม่สนใจใครเช่นกัน อยู่มาวันหนึ่ง มีโจรเข้าปล้นร้าน อาเจ้าและฆ่าอาเจ้าตาย ผู้ใหญ่บ้านกับชาวบ้านรวมทั้งพ่อของตัวละครได้ติดตามโจรไปจนสามารถจับโจรได้ในวันต่อมา แต่ผู้ใหญ่เองก็ถูกอาวุธบาดเจ็บสาหัส พร้อมกันนั้น

เจ้าอาวาสก็อาพาธจนลุกเดินไม่ได้ ในขณะที่ทุกคนในหมู่บ้านต่างพากันวิตกกังวลถึงเรื่องต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น คนบ้านนั้นกลับมิได้มีการเดือดร้อนอะไรเลย จนทำให้ตัวละครเกิดความรู้สึกแปลกใจ

เรื่องบนรถไฟชั้นสาม ตัวละครหลายกลุ่มสนทนากันบนรถไฟชั้นสามที่แล่นจากอุบลราชธานีสู่กรุงเทพฯ ได้แก่กลุ่มชาวนาที่อพยพเข้าไปทำงานในกรุงเทพฯ โดยพวกเขาคิดว่า เขาน่าจะได้รับความสุขสบายมากกว่าการอยู่ในชนบทที่แห้งแล้ง ส่วนกลุ่มหนึ่งคือพวกนักหนังสือพิมพ์ที่วิพากษ์วิจารณ์ปัญหาของบ้านเมืองว่า การให้บริการรถโดยสารที่เลวร้าย หรือการไม่รู้จักกฎหมายของประชาชนนั้นเป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะต้องปรับปรุงแก้ไข แต่พวกเขาก็ไม่สามารถจะหาวิธีการที่จะมาเสนอแนะรัฐบาลได้ว่าควรทำอย่างไร และเมื่อทุกคนมาถึงกรุงเทพฯ เขาก็รู้สึกว่าสภาพของสังคมเมืองและสังคมชนบทนั้นมีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง

เรื่องวันรับเงินเดือน ครูรองรู้สึกเบื่อหน่ายต่อสภาพที่เขาเป็นอยู่คือ ตกค่ำจะต้องดื่มสุรา จนทำให้เขามีหนี้สินรุงรัง เขาจึงตั้งใจว่าจะใช้หนี้ที่มีอยู่ให้หมด ขณะที่เขาตระเวนใช้หนี้ในวันรับเงินเดือนนั้น เขามีความสุขใจเป็นที่สุด จนกระทั่งใช้หนี้ร้านสุดท้ายแล้ว เขาพบว่า เงินเดือน 150 บาทของเขาเหลือเพียง 8 บาทเท่านั้น มีหน้าข้าบางร้านเขายังใช้หนี้ไม่หมด เสี่ยงเหรียญบาทกระทบกันในกระเป๋ากางเกง ทำให้เขารู้สึกเศร้าใจอย่างยิ่ง

เรื่องกลับบ้าน ตัวละครเป็นหญิงโสเภณีเดินทางกลับบ้านเกิด ขณะนั่งบนรถโดยสารทุกคนบนรถต่างมองเธอด้วยความประหลาดใจ และทุกคนยังพูดถูกเหยียดหยามเธอ ที่ไปหากินกับพวกทหารต่างชาติ เธอจึงรู้สึกว่าการเดินทางกลับบ้านของเธอครั้งนี้ช่างเจ็บเหงาว่าเหลือเกิน ไม่อบอุ่นเช่นขณะที่เธออยู่กับแขกในบาร์เลย

เรื่องคนว่าเหว ตัวละครนั่งสนทนากับเพื่อนในร้านกาแฟแห่งหนึ่ง เขาเล่าว่าเขาชอบลูกสาวเจ้าของร้านและนั่งมองผู้คนที่เดินอยู่บนบาทวิถี ผู้ที่เดินเข้ามาในร้าน แล้วเขาก็เล่าถึงความรู้สึกว่าเหวที่ต้องออกจากโรงเรียนและตงงาน ในขณะเดียวกันเขาก็รู้สึกว่าอัดอั้นตันใจ และไม่เข้าใจตนเองว่าทำไมเมื่อมีความทุกข์ เขาจะต้องดื่มสุรา ในที่สุดเขาก็ร้องไห้ออกมา

เรื่องนกพิราบ ชายผู้หนึ่งไปทำบุญที่วัดราชบพิธ ด้วยการซื้ออาหารไปให้นกพิราบ พอเห็นนกพิราบ ตัวละครก็คิดถึงนกพิราบในค้ำบลบ้านเกิดของตนเองว่า น้ำพูนเป็นผู้เลี้ยงนกพิราบเหล่านั้น แก่เลี้ยงมันอย่างอิสระ นกเหล่านั้นสามารถบินไปไหนมาไหนได้ ซึ่งในช่วงวัยเด็กเขากับเพื่อนเคยไปดูน้ำพูนให้อาหารนก แต่เมื่อเขากลับไปบ้านครั้งสุดท้าย น้ำพูนบอกเขาว่า นกเหล่านั้นมันถูกล่อลวงไปหมดแล้ว

เรื่องบุพการี หญิงหม้ายที่กำลังป่วย ได้นั่งนึกถึงสภาพชีวิตในวัยที่ผ่านมา ซึ่งมีทั้งสุขและทุกข์ นึกถึงสามีที่ตายจากไป และนึกถึงอนาคตของลูกชาย 2 คน คนหนึ่งเป็นนักเลงชนไก่ อีกคนหนึ่งยึดอาชีพค้าหยาเหมือนอาชีพเดิมของสามี นางเป็นห่วงว่าลูกชายคนโตจะตายด้วยการถูกนักเลงการพนันฆ่า และลูกชายคนเล็กที่มีอาชีพค้าหยาเหมือนก็จะตายเหมือนสามี คือ มีอาการเหมือนหมดสติและถูกน้ำร้อนลวก ขณะที่นั่งคิดอยู่นั้น ลูก ๆ ของนางนั่งตมสุมอยู่กับเพื่อน ๆ จนเมามาย เมื่อนางอ่อนเพลียจนหายใจไม่ออก และไม่มีแรงจะเรียกให้ลูกช่วย ลูก ๆ จึงไม่มีโอกาสได้ช่วยเหลือแม่ของเขาเลย

เรื่องไฟเปลี่ยน ตัวละครเดิมอยู่ในบริเวณสนามหลวง เขาพบชายกลุ่มหนึ่งกำลังลวนลามหญิงสาวคนหนึ่งอยู่ ขณะที่เขาคิดว่าจะช่วยเหลือเธอหรือไม่ หญิงสาวคนนั้นก็ตรงเข้ามาทัก เขาจำได้ว่าเธอคือเพื่อนหญิงที่เคยเรียนหนังสือมาด้วยกัน เขาจึงพาเธอหนีขึ้นรถเมล์ไป เขาและเธอคุยกันถึงอดีต แต่เมื่อเขามองหน้าเธออีกครั้ง เขาพบว่าสายตาของเธอเปล่งประกายความต้องการทางเพศออกมา เขาพยายามเตือนเธอ แต่เธอไม่รู้สึกรู้สึในตัว ในที่สุดเขาก็มีความรู้สึกคล้อยตามเธอไปด้วย

เรื่องวันหนึ่ง-มีหญิงสาว ชายคนหนึ่งเดินผ่านโรงเรียนแห่งหนึ่งทำให้เขาระลึกถึงบทเรียนที่เขาเคยท่องจำ คิดถึงบุคคลที่เกี่ยวข้องในชีวิต และคิดถึงตัวเองว่าวันหนึ่ง ๆ เขาทำอะไรบ้าง และเขาต้องการอะไร วันหนึ่งเขาพบหญิงสาวคนหนึ่ง มีรูปร่างหน้าตาถูกใจเขามาก กำลังซื้อหนังสืออยู่ วันต่อมาเขาพบหญิงสาวคนนั้นอีก เขาเดินตามหญิงสาวคนนั้นไป จนเธอเข้าบ้านของเธอไปแล้ว เขาจึงมีความรู้สึกสุขใจและโล่งใจ

เรื่องจดหมาย ตัวละครเป็นบุรุษไปรษณีย์กลับจากทำงาน และนำจดหมายฉบับหนึ่ง ที่ไม่มีผู้รับมาอ่าน เจ้าของจดหมายเป็นนักโทษคนหนึ่ง ได้เล่าทุกข์สุขของตนเองสู่แม่พิมพ์ และบอกว่าถ้าพ้นโทษออกจากคุกแล้วจะมาเยี่ยมแม่ทันที ตัวละครนึกถึงสองแม่ลูกที่ไม่มีโอกาสจะติดต่อกันได้อู่นาน จนเพื่อนตะโกนบอกว่าข้าวที่ต้ังไว้ไหม้แล้ว

เรื่องนครไ้ ตัวละครนั่งอยู่ในร้านเหล้า มองเห็นคนชราที่เดินข้ามถนน ทำให้เขาคิดถึงคนแก่ที่บ้านเกิด และเขาเกิดความรู้สึกว่าเหว่ เขาคิดว่ามนุษย์ทุกคนไม่พ้นความชรา และความตาย เมื่อเขาได้รับโทรเลขจากพ่อว่าย่าของเขาได้เสียชีวิตแล้วเพราะความชรา เขาจึงรู้สึกปลดปล่อยใจ เขาตัดสินใจไม่ร่วมงานศพนั้น เพราะเขาคิดว่าไม่จำเป็นที่เขาจะต้องไปโศกเศร้ากับคนที่ตายโดยเฉพาะคนชรา ซึ่งเขาคิดว่า ความตายทำให้มนุษย์เป็นอิสระ และเขายังรู้สึกเบื่อหน่ายกฎเกณฑ์ของสังคม ที่จะต้องผูกพันกันด้วยการกำหนดว่าเป็นญาติพี่น้องกัน

เรื่องนกสีเหลือง ตัวละครรู้สึกเบื่อหน่ายที่จะต้องอยู่ในกฎข้อบังคับของสังคม เขาคิดอยากจะเป็นนกสีเหลืองที่มีอิสระ สามารถบินไปได้ทุกหนทุกแห่ง เมื่อเขานอนบนพื้นหญ้า เขาฝันถึงเทพธิดา และเขาได้เล่าถึงความเจ็บปวดในใจเมื่อครั้งเป็นเด็กให้เทพธิดาฟังว่า แม่เขาป่วยเป็นโรคประสาทหลอน แต่ถูกหมอผีโบยตี เพราะความเชื่อของชาวบ้านที่ว่าแม่เขาถูกผีเข้า เขาได้แต่เพียงยืนมองด้วยความรู้สึกสงสารแม่ ไม่สามารถจะช่วยเหลืออะไรได้ เขาจึงพยายามจะฆ่าตัวให้พ้นจากความเชื่อที่มั่งงาย อยากมีชีวิตที่หลุดพ้นจากความเชื่อของคนในสังคม และมีชีวิตอิสระดังนกสีเหลือง

เรื่องฤดูดอกไม้โรย ตัวละครอ่านจดหมายของเพื่อนชายชื่อ เสน ที่เขียนถึงหญิงคนรักแต่มิได้ส่ง เสนเล่าถึงความรู้สึกผิดหวังเสียใจที่เขาสอบตกแต่ก็ทำได้ เล่าถึงความรู้สึกที่ทุกคนผิดหวังในตัวเขา เมื่อเขากลับบ้านที่ต่างจังหวัด เขารู้สึกไม่พอใจที่ต้องอธิบายเรื่องเกี่ยวกับศิลปะให้กับคนที่ไม่รู้เรื่องฟัง ทั้งยังไม่พอใจอย่างยิ่งกับการเขียนเรื่องต่าง ๆ ตามความต้องการของโรงพิมพ์ซึ่งขัดกับความพอใจและความคิดสร้างสรรค์ของเขา แต่เขาก็ต้องจำยอมเพื่อเงิน เขามีความคิดที่อยากจะเป็นตัวของตัวเองให้มากที่สุด ไม่อยากปฏิบัติตามให้

อยู่ในกฎข้อบังคับของสังคม ที่เขาคิดว่าสิ่งเหล่านี้ทำให้เขาหมดความสุข ไม่มีอิสระ แต่เขาก็ไม่สามารถจะหนีกฎข้อบังคับของสังคมนั้นได้

เรื่องวันเกิด สุนัขยาร่างพิการที่เป็นคนรับใช้ในบ้านของชายหนุ่มที่มีฐานะดี เขา รักเจ้านายและทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นของเจ้านาย ในวันเกิดของเจ้านายซึ่งตรงกับวันเกิด ของเขาเหมือนกัน เขามีความสุข และหลงคิดไปว่าผู้ที่มาอวยพรเจ้านายนั้นมาอวยพรวันเกิด ให้เขาด้วย แต่แล้วความสุขก็หมดไป เมื่อเจ้านายสั่งให้เขาเอาสุนัขไปขัง และหันไปพูดกับ แขนกที่มาในงานว่า เขาเป็นคนสติไม่ดี แต่ทำงานเก่ง ทั้งยังไม่ต้องจ่ายเงินค่าจ้างแพง ๆ ด้วย เขารู้สึกเสียใจกับคำพูดของเจ้านายมาก จนรำพึงกับสุนัขออกมาว่า วันนี้ก็เป็นวันเกิด ของเขาเช่นกัน

เรื่องลูกกอล์ฟ ตัวละครชื่อลูกกอล์ฟมา ขณะที่เขานั่งกินกอล์ฟเขาได้พิจารณาลูกกอล์ฟ คิดถึงความอ่อนหวานนุ่มนวลน่าทึ่งเหมือนหญิงสาวผู้อ่อนหวาน ครั้นแล้วลูกกอล์ฟก็หลุด จากมือเขา กลิ้งไปหยุดที่ข้างรองเท้าของชายคนหนึ่งซึ่งยืนอยู่ใกล้แผงหนังสือพิมพ์ ตัวละคร เป็นห่วงลูกกอล์ฟมาก ทั้งยังมีคนผ่านไปมาจะเหยียบลูกกอล์ฟเสมอ แต่ลูกกอล์ฟก็ปลอดภัยทุกครั้ง ก่อนที่เขาจะเดินจากไป เขาจึงตัดสินใจเหยียบลูกกอล์ฟด้วยตนเอง

เรื่องสุนทรภู่กับทองเลน ทองเลนผู้ที่มีความสนิทสนมกับหญิงหม้ายคนหนึ่ง เพราะ ทั้งสองมีความคิดเห็นที่คล้ายคลึงกัน ชายหนุ่มคิดว่าเธอมีความจริงใจมากที่สุด ต่อมาเขาถูก เกณฑ์ทหารและไปอยู่ต่างจังหวัดหลายปี เมื่อมีโอกาสมากรุงเทพฯ เขาได้มาหาเธอ แต่คน ที่ทำงานเดิมของเธอบอกว่า เธอไปศึกษาต่อต่างประเทศแล้ว เขารู้สึกว่าเหว่ และคิดว่า กาลเวลาได้เปลี่ยนแปลงทุกสิ่งทุกอย่างไปแล้วจริง ๆ

เรื่องบนถนนสายหนึ่ง หญิงหม้ายได้ขับรถมาบนถนนสายนครราชสีมา-กรุงเทพฯ กับลูกสาวเล็ก ๆ คนหนึ่ง เธอชี้ชวนให้ลูกดูนกดูไม้ บางครั้งก็จอดรถเก็บดอกไม้ให้ลูกสาว เธอคิดถึงความรัก ความอบอุ่นที่จะได้รับจากเพื่อนชายคนใหม่อย่างมีความสุข ขณะนั้นเอง รถยนต์ที่เธอขับขางเร็ว ต้องเสียเวลาปะ ทำให้เธอไม่สามารถไปพบเพื่อนชายตามที่นัดไว้ได้ เธอจึงรู้สึกว้าเหว่ ความสุข ความสดชื่นค่อย ๆ หมดไป

เรื่องพยายามหยิบความจริง ตัวละครมีความรู้สึกสับสน ว่าเหว่ เห็นชีวิตไม่มีสาระ ในขณะที่เขานั่งตมโอเลียง เขานึกถึงวัฏจักรของชีวิต การเวียนว่ายตายเกิด และคิดว่าศาสนาเป็นเพียงห้องที่ปิดตาย ไม่มีใครเข้าไปทำความสะอาด เพียงแต่นำโปสเตอร์มาปิดไว้หน้าห้องว่านี่คือศาสนา แต่ไม่มีใครรู้ว่าในห้องนั้นคืออะไร สกปรกเพียงใด ทั้งยังนึกถึงกฎเกณฑ์ของสังคมที่ขาดความยุติธรรมต่อเพื่อนมนุษย์ แล้วตัวละครก็หยุดความคิดลงเมื่อตมโอเลียงหมดแก้ว

เรื่องบนที่ราบสูง ชายชราและหลานชายกำลังสนทนากันอยู่ในกระท่อมกลางทุ่งนา หลานชายชี้ให้ผู้เป็นตามองเครื่องบินที่บินผ่านมาแต่ชายชรามองไม่เห็น และให้เหตุผลกับหลานชายว่าตาไม่ดี เมื่อหลานชายถามถึงรถยนต์ในกรุงเทพฯ ถามถึงทะเลและดวงดาวบนท้องฟ้าในเวลากลางคืน ชายชรา ก็ไม่สามารถจะอธิบายให้หลานชายเข้าใจอย่างแจ่มชัดได้ เพราะชายชราเคยพบเห็นในเวลาที่นานมาแล้ว ดวงตาก็ฝ้าฟางและความจำก็เลือนลาง ส่วนหลานชายนั้นมีความคิดคำนึงอันลึกใลว่า ทะเลต้องเป็นสีเขียว ดวงดาวบนท้องฟ้าจะต้องเป็นประกายสุกใส อันเป็นความคิดที่สวนทางกับชายชราอย่างสิ้นเชิง

เรื่องรถไฟ ตัวละครรู้สึกหงุดหงิด โกรธ และเบื่อหน่าย ที่ต้องนั่งคอยรถไฟเพื่อต่อกับขบวนที่ยังมาไม่ถึง โดยผู้คนที่อยู่บนรถไฟดูนั้นอัดแน่นกันอยู่ จนผู้คนที่ขึ้นไปคอยบนรถไฟนั้น บางคนเป็นลมไปก็มี ส่วนเจ้าพนักงานรถไฟก็ได้ซ่อมเด็กจรจัดคนหนึ่ง เขาจึงรู้สึกว่าคนเมื่อใกล้ตัวก็แข็งแรงแรง เช่นเหล็กของรถไฟ ทำให้จิตใจของมนุษย์หยาบกระด้าง ขาดความเมตตากรุณาไปด้วย เมื่อรถไฟขบวนที่จะไปกรุงเทพฯ มาถึง และพ่วงเอาตู้ที่ตัวละครขึ้นไปนั่งคอยอยู่นั้นไปด้วย เขาจึงคิดว่าทุกคนบนรถไฟนั้นต่างมีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือกรุงเทพฯ

เรื่องฝนซัด ตัวละครรู้สึกเบื่อหน่ายที่จะต้องนั่งอยู่ในห้องทำงาน จึงออกจากที่ทำงานพร้อมเพื่อนมานั่งร้านกาแฟแห่งหนึ่ง เขาเล่าถึงวันที่เขากับพ่อไปตกปลาและเกิดน้ำท่วม เมื่อเขาแยกจากเพื่อนเดินทางกลับบ้าน ฝนก็ตกลงมา เขานึกถึงฝนที่ตกในสมัยที่เขาเป็นเด็ก มีลูกเห็บตกลงมาด้วย ทั้งฝนและลูกเห็บนั้นนำความเสียหายมาสู่ชาวนา และลูกเห็บนั้นยังทำให้เพื่อนของเขาหัวแตกอีกด้วย เมื่อเขากลับมาถึงบ้าน ความคิดของเขาก็หยุดลง และเริ่มรู้สึกว่าตนเองกำลังจะเป็นไข้

เรื่องเพลงศพ ตัวละครเป็นนักดนตรีที่จะต้องไปเล่นดนตรีในงานศพของชายชราคนหนึ่ง เขาเห็นญาติพี่น้องของผู้ตายต่างพากันเศร้าโศก ซ้ำยังให้เขามาเล่นดนตรีเพื่อย้าความเศร้าโศกของคนเหล่านั้นด้วย เขาคิดว่าการตายไม่น่าจะทำให้ผู้อื่นต้องโศกเศร้าอาวรณ เพราะการตายน่าจะเป็นสิ่งที่ให้อิสระกับมนุษย์ ดังนั้นเมื่อเขาเล่นเพลงและแผ่ศพไปนั้น เขาจึงไม่รู้สึกรำลึกเศร้าสลดไปกัญาติผู้ตายเลย กลับมีความรู้สึกที่เฉยเมยต่อความเศร้าโศกนั้น

เรื่องคำคืนอันหม่นหมองและร้าย ตัวละครนั่งดื่มสุรา และคิดไปว่าตนได้เข้าไปอาละวาดในโรงพิมพ์เพราะความไม่พอใจที่นายจ้างให้เขาทำงานตามที่นายจ้างต้องการ แต่เป็นการทำงานที่ทำให้เขาขาดอิสระทางความคิดและการสร้างสรรค์งานศิลปะ แต่ในที่สุดเขาก็รู้สึกดีใจที่สิ่งนั้นเป็นเพียงความคิดเท่านั้น และเขาก็ตั้งใจว่าจะไปขอโทษเพื่อนที่ต้องทำงานแทนเขาในวันรุ่งขึ้นด้วย

เรื่องสังขาร เล่นไปเที่ยวโลเลณี เมื่อเขาขึ้นห้องได้เห็นรูปร่างของโลเลณี ทำให้เขาคิดเปรียบเทียบกับวัยต่าง ๆ ในร่างกายของเธอกับธรรมชาติ และนึกถึงนิทานต่าง ๆ ที่เขาได้ยืมมา จนเกือบจะม่อหลับไป เมื่อเล่นมิได้ทำอะไร โลเลณีจึงบอกให้เขารับร่วมรักกับเธอเสีย เล่นจึงตัดสินใจกลับ

เรื่องคนจรและหมาไม่มีชื่อ ชายสองคนกำลังกินข้าวต้มอยู่ในร้านแห่งหนึ่ง เห็นเจ้าของร้านเอาไม้ตีสุนัขจรจัดตัวหนึ่ง จนมันวิ่งออกไป เมื่อกินเสร็จเขาทั้งสองก็ออกเดินเพื่อจะกลับบ้าน สุนัขตัวนั้นได้วิ่งตามเขามาด้วย พวกเขาคิดว่าถ้ามันตามเขาไปถึงบ้านจริง ๆ เขาก็จะเลี้ยงมันไว้และตั้งชื่อมันว่าไอ้จร แต่เมื่อเขาเดินถึงเชิงสะพานแห่งหนึ่ง ปรากฏว่ามีรถเทศบาลมาคอยจับสุนัข และสุนัขตัวนั้นก็ถูกจับไปด้วย ชายทั้งสองจึงรู้สึกโกรธแค้นมาก

เรื่องคนไม่เอาถ่าน ชายสองคนนั่งคุยกันถึงเพื่อนที่เสียชีวิตในสงครามเวียดนาม และพูดถึงทหารอเมริกันที่นำมอเตอร์ไซด์เข้ามาจนเป็นที่นิยมของคนไทย ตลอดจนทำให้เกิดอาชีพโลเลณีขึ้นในสังคมอย่างมากมาย และมีเพื่อนของตัวละครทั้งสองนั้น คนหนึ่งที่คลั่งไคล้มอเตอร์ไซด์และติดสุรา จนต้องหย่ากับภรรยา มีอาการของพิษสุราเรื้อรัง ซึ่งเป็นผลมาจาก

การเอาอย่างทหารอเมริกันที่คนไทยหลงผิดว่าเป็นผู้ที่เจริญแล้ว ขณะที่ตัวละครนั่งอยู่บนรถเมล์กับเพื่อนเพื่อที่จะไปหาสุราดื่ม ตัวละครก็รู้สึกว่าตนเองก็เป็นคนไม่เอาถำเช่นกัน และบนรถนั้นมีหญิงโสเภณีนั่งอยู่ด้วยคนหนึ่ง ตัวละครรู้สึกว่าตนรังเกียจหญิงโสเภณีนั้น จนไม่อยากร่วมเดินทางไปกับเธอ และรู้สึกว่ารถเมล์วิ่งช้าลื่นดี

เรื่องเช้าวันหนึ่งและความเป็นไป ชายหนุ่มคนหนึ่งคิดถึงเช้าวันหนึ่งที่ตัวเขาถูกรถไฟทับตาย โดยตัวละครเล่าถึงภาพความทุกข์โศกของญาติพี่น้อง อันเนื่องมาจากความตายของเขา จากนั้น เขาก็มองภาพการดำรงชีวิตของผู้คนที่ใช้ชีวิตอยู่กับธุรกิจการค้า หรือบางคนก็ขอทาน กินจนตัวละครรู้สึกเบื่อหน่ายและรู้สึกว่าความตายของเขา ทำให้เขาเป็นอิสระหลุดพ้นจากการดิ้นรนต่อสู้ทั้งหลายทั้งปวง

เรื่องฝันเฟื่อง ชมเชษฐถูกผู้จัดการให้ออกจากงานโดยมีเหตุผลว่า โรงพิมพ์ที่เขาทำงานอยู่นั้นตกอยู่ในภาวะขาดทุน จำเป็นต้องปลดคนงานออก เขาจึงออกจากที่ทำงานไปนั่งดื่มน้ำ พลางคิดว่า ระบบทุนนิยมนั้นเป็นระบบที่ไม่ได้รับผิดชอบคนงานที่ถูกให้ออกไปโดยไม่มีค่าจ้างเลย ซึ่งทำให้เขารู้สึกโกรธแค้นนางจ้างมาก แต่ในที่สุดเขาก็คิดว่า เขาเป็นเพียงฝันเฟื่องเล็ก ๆ ของสังคม ที่ไม่มีความสำคัญอะไรเลย

เรื่องห้องน้ำมีรอยเลือด ชายหนุ่มได้เข้าห้องน้ำของร้านอาหารแห่งหนึ่ง พบข้อความที่ชายสองคนเขียนคำก่นที่ฝาผนัง สาเหตุเพราะแย่งสาวเลิฟคนเดียวกัน ซึ่งเขารู้สึกขำกับข้อความนั้น ต่อมาไม่นานเขาอ่านข่าวหนังสือพิมพ์พบว่า มีการฆ่ากันตายในห้องอาหารแห่งนั้นเนื่องจากการแย่งผู้หญิงกัน ทำให้เขารู้สึกสลดใจว่ามนุษย์น่าจะปรับความเข้าใจกันได้ ไม่ควรจะแก้ปัญหาด้วยการฆ่ากันเพราะเรื่องเช่นนี้เลย

เรื่องคำถามครึ่งโหล ชายหนุ่มผู้หนึ่งได้ตอบคำถาม 6 ข้อเกี่ยวกับทัศนคติของเขา ต่อระบบการศึกษา การรับราชการ บุคคลในสังคม ประเพณีการแต่งงาน ศาสนา หน้าที่ของมนุษย์ในสังคมและความพึงพอใจของตัวละคร การตอบคำถามแต่ละข้อของเขา เป็นความคิดที่ขัดแย้งกับสิ่งที่คนในสังคม เชื่อหรือนิยมกันอย่างสิ้นเชิง

เรื่องเมล็ดพืชที่ตกหล่น แบนไปขออาศัยเอนกอยู่เพราะบ้านเช่าของเขาถูกไฟไหม้ ซึ่งเอนกเองก็อาศัยอยู่ในบริเวณที่เก็บของในที่ทำงาน และไม่ค่อยมีเงินนัก ทั้งเอนกได้เล่าให้แบนฟังว่า เขารักหญิงสาวคนหนึ่ง เมื่อเขาบอกรักเธอกลับปฏิเสธ เพราะเขาไม่สามารถจะหาเงินไปแต่งงานกับเธอได้ เขาจึงคิดว่าจะไม่มีใครในสังคมนี้ หรือใครที่เห็นใจคนยากจนอย่างเขา

เรื่องเรามาเล่นเกมกันเถอะ ชายคนหนึ่งกำลังมีความรู้สึกเบื่อรรยากาศรอบตัว แม้ว่าจะเล่นไพ่กับเพื่อนเพื่อแก้ความเบื่อแล้วก็ตาม ขณะที่เขากำลังจะนอน เขาพบว่ามันมืดตัวหนึ่งบินหลงเข้ามาในห้อง เขาจึงคิดจะเล่นเกมกับนกด้วยความรู้สึกตื่นเต้น โดยใช้ยางยืดติดนกเพื่อให้มันบิน เมื่อยางยืดหมด เขาก็ใช้ผ้าขี้มุ่มแล้วขึงวางจนนกตัวนั้นตกลงมา ครั้นเขาจับนกได้แล้ว เขาเกิดความรู้สึกสงสาร จึงตั้งใจว่าจะปล่อยมันไป และเมื่อเพื่อนมาเรียกให้เขาไปช่วยทำงาน เขาจึงเดินออกไปยังระเบียงแล้วโยนนกตัวนั้นขึ้นไปในอากาศเพื่อจะให้มันบิน แต่นกกลับบินหัวปักลงไปใ้ในแม่น้ำที่ห่างไปเพียง 10 เมตร เขาจึงรู้สึกเสียใจมาก

เรื่องข้างถนน ตัวละครยืนคอยโทรศัพท์ที่มีผู้คนคอยโทรอยู่หลายคน ในที่สุดตัวเขาก็สามารถโทรศัพท์ติดต่องานและเพื่อนฝูงได้ เมื่อเขาหมดธุระและเดินผ่านร้านขายโทรศัพท์แห่งหนึ่ง เขาคิดว่า เครื่องโทรศัพท์ในร้านนั้นสวยงาม แต่เครื่องโทรศัพท์สาธารณะคงไม่มีลักษณะเช่นนั้น

เรื่องเลือดสุดท้าย ชายชราคนหนึ่งเห็นความอดอยากในชนบทที่แห้งแล้งเข้ามาทำมาหากินในกรุงเทพฯ ด้วยความซรา แกจึงไม่สามารถจะประกอบอาชีพอื่นได้ นอกจากขอทาน แต่แกก็มีความสุขที่ได้กินถึงวันเก่า ๆ ในชีวิตที่ผ่านมา วันหนึ่งแกเห็นเลือดขีดตัวหนึ่งแขวนอยู่หน้าร้านที่แกนั่งขอทานอยู่แกอยากได้เลือดตัวนั้นแทนเลือดเก่าค้ำมอมแมมของแก เมื่อเก็บเงินได้และคิดว่าน่าจะซื้อเลือดตัวนั้นได้แกจึงไปถามราคา แต่ลูกสาวเจ้าของร้านไม่ยอมขายให้ด้วยเหตุผลเพียงว่า ไม่เคยขายของให้กับขอทาน ความฝันที่อยากจะได้เลือดก็สลายไปไม่ช้าแกก็เสียชีวิตเพราะโรคภัยคุกคาม แก่แก่เจ้าของร้านเมื่อเห็นชายชราตาย จึงนำเลือดตัวนั้นมาให้คนเก็บศพใส่ให้คนตาย

เรื่องบันทึกยามบ่าย ตัวละครกินยาชนิดหนึ่งเข้าไปประมาณ 6-7 เม็ด ทำให้เกิดอาการมึนเมา มองภาพในร้านขายของเก่าอย่างผิดดวง ไม่สนใจการซื้อขายล็อตเตอร์รี่ หรือแผงขายนาฬิกาเก่า ๆ เมื่อเขาเข้าไปในร้านอาหารแห่งหนึ่ง เขาพบหญิงชายคู่หนึ่งกำลังทะเลาะกัน เขาออกจากร้านอาหารมาด้วยความมึนเมา ในที่สุดเขาก็อาเจียนออกมา

เรื่องเสียงเพลง เส้นเลือด และคนขายเวลา ตัวละครได้เล่าเรื่องและความรู้สึกของเขามีสื่อเรื่องราวของนักรบคนหนึ่งที่ชอบเขียนบทกวีนิพนธ์ แม้ไม่มีกระดาษจะเขียน เขาก็เขียนลงบนซากทางเกว ในที่สุดบทกวีนิพนธ์นั้นได้สูญไปพร้อมกับชีวิตของเขาในสนามรบ ต่อมาเขาเล่าถึงชายคนหนึ่งที่ชอบร้องเพลงมากจนกระทั่งร้องอยู่นั้น เลือดได้ไหลออกมาจากลำคอ เขาก็ยังไม่หยุดร้องเพลง แล้วเขาก็เล่าถึงการซื้อขายเวลาของคนกลุ่มหนึ่ง แม้ขณะที่ตัวละคร (ผู้เล่า) กำลังหันมิตจะเป็นลมก็ยังได้ยินเสียงเด็กร้องขายเวลาในราคาถูก

เรื่องวันเวย์ (One way) ชายคนหนึ่งกินอาหารไปพร้อม ๆ กับคุณภาพเปลือยของหญิงสาวกลุ่มหนึ่งที่จะนำมาตีพิมพ์ลงในวารสารชนิดหนึ่ง เมื่อกินอาหารเสร็จ เขาก็ออกเดินไปบนถนนสายหนึ่ง ลังเกตสิ่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นผู้คน อาคารบ้านเรือน ตลอดจนรถบนท้องถนน ขณะนั้นเองเขาเห็นขบวนรถของนักการเมืองผู้หนึ่งที่พยายามจะวิ่งสวนทางวันเวย์ขึ้นมา โดยมีตำรวจจราจรเป็นผู้นำทางมาอย่างทะลุทะลวง เขาจึงนึกถึงวิธีการของนักการเมืองคนนั้น เหมือนกับการที่นักการเมืองได้พยายามจะแหวกขาหญิงสาวที่ถ่ายภาพเปลือย อันเป็นการกระทำเพื่อความสุขของตนเอง แต่ไม่คำนึงถึงความเดือดร้อนของผู้อื่น

เรื่องหน้าต่าง ชายคนหนึ่งนั่งพักอยู่ที่เพิงขายข้าวแกง และกำลังมองหญิงสาวที่ยืนอยู่ใกล้หน้าต่างในร้านหลังหนึ่ง แม้จะมีผู้มาซื้อข้าวและสนทนากันด้วยเรื่องต่าง ๆ เขาก็ไม่สนใจนัก หากยังแอบมองหญิงสาวคนนั้นอยู่บ่อย ๆ เมื่อพระภิกษุหินเทบาทผ่านมา เขาก็อยากใส่บาตร จึงได้ขอร้องให้แม่ค้าช่วยใส่ให้ ก่อนที่เขาจะเดินจากไป เขาได้เหลียวมองหน้าต่างอีกครั้งหนึ่ง แต่พบชายคนหนึ่งยืนอยู่แทนหญิงสาวคนนั้น และยิ้มให้เขาด้วย เขาจึงรู้สึกว่ามีความสุขกว่าทุก ๆ วันที่ผ่านมา

เรื่องสั้นที่เป็นความรู้สึกนึกคิดของตัวละครนี้ มีลักษณะเด่นอยู่ที่ผู้เขียนให้ตัวละครเป็นคนเจ้าความคิดหรือรำพึงรำพันความรู้สึกออกมา เรื่องสั้นประเภทนี้ ส่วนใหญ่จะดำเนินเรื่องโดยให้ตัวละครอยู่ในอิริยาบถใดอิริยาบถหนึ่ง แล้วนึกถึงสิ่งต่าง ๆ ซึ่งผู้เขียนจะเป็นผู้บรรยายบุคลิกลักษณะของตัวละคร หรือความรู้สึกของตัวละคร ดังนั้นในตอนเริ่มต้นเรื่อง ผู้เขียนมักจะบอกว่า ตัวละครกำลังทำอะไร กำลังจะไปไหน หรือกำลังรู้สึกอย่างไร เช่น เรื่องขุนการิ ผู้เขียนให้ตัวละครที่เป็นหญิงหม้ายนั่งอยู่บนชานเรือน แล้วนึกถึงเรื่องราวในอดีตและอนาคตของลูก ๆ เรื่องนกพิราบ ผู้เขียนให้ตัวละครไปทำบุญที่วัด ด้วยการนำอาหารไปให้นกพิราบ เมื่อตัวละครเห็นนกพิราบ ทำให้เขาคิดถึงเรื่องราวต่าง ๆ ที่บ้านเกิด เรื่องกลับบ้าน ผู้เขียนให้ตัวละครที่มีอาชีพโลเกตีเดินทางกลับบ้าน ขณะที่นั่งอยู่บนรถโดยสาร เธอได้รับฟังคำพูดที่ดูถูกเหยียดหยามหญิงโลเกตี ทำให้เธอรู้สึกท้อแท้ เรื่องฝนซัด ตัวละครมีความรู้สึกเบื่อหน่ายที่ทำงาน จึงออกไปนั่งที่ร้านกาแฟแห่งหนึ่ง และเล่าเรื่องในอดีตที่เกี่ยวกับฝนให้เพื่อน ๆ ฟัง

ความคิดหรือความรู้สึกของตัวละครในเรื่องสั้นประเภทนี้มีทั้งที่เป็นความคิดเกี่ยวกับตนเองและเกี่ยวกับผู้อื่น แต่ส่วนใหญ่จะเป็นความคิดที่เกี่ยวกับตนเอง เช่น เรื่องวันรับเงินเดือน รองมีความรู้สึกเบื่อหน่ายการค้มเหล้าของตนเองจนต้องมีหนี้สินรุงรัง เขาตั้งใจที่จะนำเงินเดือนที่ได้รับจำนวน 150 บาท ไปใช้หนี้ให้หมด ขณะที่เขาตระเวนใช้หนี้ไปตามร้านต่าง ๆ เขารู้สึกเป็นสุขอย่างยิ่ง แต่เมื่อใช้หนี้ร้านสุดท้ายแล้วปรากฏว่า เขาเหลือเงินเพียง 8 บาทเท่านั้น เขาจึงรู้สึกเศร้าใจมาก เรื่องนครไ้ เล่นเกิดความรู้สึกท้อแท้ แม้ว่าจะนั่งดื่มสุรากับเพื่อน ๆ ก็ตาม การที่เขาได้พบเห็นคนชรา ทำให้เขาคิดว่ามนุษย์ทุกคนหนีไม่พ้นความแก่และความตาย และความตายน่าจะเป็นสิ่งเดียวที่ทำให้มนุษย์พบกับอิสรภาพอันแท้จริง ดังนั้นเมื่อเขาได้รับโทรเลขว่าย่าตายแล้ว เขาจึงตัดสินใจไม่ไปงานศพนั้น เรื่องนกสีเหลือง เล่นรู้สึกเบื่อหน่ายสภาพสังคมอย่างยิ่ง เขารู้สึกอยากมีชีวิตที่อิสระอย่างนกสีเหลืองบ้าง เรื่องที่บั่นทอนความรู้สึกของเขาที่สุดคือเรื่องที่คนในสังคมเชื่อว่าแม่ของเขาถูกผีเข้าสิง จะต้องรักษาโดยให้หมอผีโบยตีขับไล่ผีนั้นด้วยแล้ที่ถูกลูกเล่นแล้ว ที่จริง

แล้วแม่ของเขาป่วยเป็นโรคประสาทหลอน ควรได้รับการรักษาจากจิตแพทย์ แต่เขาเองก็ไม่สามารถจะช่วยเหลืออะไรแม่ของเขาได้เลย เรื่องคำคืนอันหม่นหมองและร้าย ตัวละครรู้สึกเนื้อหนายที่จะทำงานต่อไป จึงออกไปนั่งดื่มสุราที่ร้านแห่งหนึ่ง แล้วคิดไปว่าตนได้เข้าไปอาละวาดกับนายจ้าง และเพื่อนร่วมงานที่เขาคิดว่า คนเหล่านั้นเอาर्डเอาเปรียบเขาทั้งด้านแรงงานและความคิด แต่ในที่สุดเขาก็กลับตีใจที่เป็นเพียงความคิดเท่านั้น

บางเรื่องผู้เขียนได้ให้ตัวละครแสดงความรู้สึกของตนเองที่เกี่ยวข้องกับคนอื่น ๆ บ้าง เช่น เรื่องห้องน้ำมีรอยเลือด ตัวละครรู้สึกหดหู่ที่อ่านพบข่าวการฆ่ากันตายในร้านอาหารแห่งหนึ่ง อันมีผลเนื่องมาจากการแย่งชิงคนรักกัน เขาคิดว่าความขัดแย้งดังกล่าวไม่ควรจะมีการตัดสินกันด้วยชีวิตเลย เป็นต้น

ถึงแม้ว่าเรื่องสั้นที่เป็นความรู้สึกนึกคิดของตัวละครนี้จะไม่นับพฤติกรรมของตัวละคร แต่สิ่งที่ช่วยในการลำดับเรื่องได้เป็นอย่างดีคือ ผู้เขียนได้ให้ตัวละครแสดงความรู้สึกนึกคิดเรียงตามลำดับเวลาอย่างเป็นระเบียบ ซึ่งจะทำให้ผู้อ่านมองเห็นเอกภาพทางความคิดของตัวละครได้อย่างชัดเจน ดังเช่น เรื่องเรามาเล่นเกมกันเถอะ ในตอนแรกตัวละครรู้สึกเนื้อหนายสภาพแวดล้อมตนเอง เมื่อมีนักบินหลงเข้ามาในห้อง เขากลับมีความรู้สึกตื่นเต้นและคิดจะเล่นเกมกับนก ครั้นเขาจับนกได้จึงรู้สึกดีใจ แต่เวลาต่อมาเขาก็รู้สึกสงสารนก แล้วเขาก็ตัดสินใจปล่อยนกไป แต่นกกลับบินตกลงในแม่น้ำซึ่งทำให้เขารู้สึกเสียใจ จะเห็นว่าผู้อ่านสามารถมองเห็นความเปลี่ยนแปลงของอารมณ์ หรือความรู้สึกนึกคิดของตัวละครได้อย่างเด่นชัด

เรื่องสั้นที่มีโครงเรื่องเป็นความรู้สึกนึกคิดของตัวละครนี้ มีลักษณะที่เน้นความรู้สึกนึกคิดที่ขัดแย้งภายในจิตใจของตัวละครเอง และความรู้สึกนึกคิดของตัวละครที่มีต่อสภาพแวดล้อม หรือสังคม อันได้แก่ การเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ความเชื่อ และศาสนา ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นความรู้สึกที่ขัดแย้งกับสิ่งที่สังคมยอมรับ โดยผู้เขียนให้ตัวละครแสดงความรู้สึกต่อสิ่งนั้น ๆ ออกมา เมื่อตัวละครหยุดความคิด หรือหยุดแสดงความรู้สึก เรื่องก็จะยุติลง ลักษณะการนำเสนอเรื่องเช่นนี้ ผู้เขียนต้องการเน้นความคิดของตัวละครมากกว่าเหตุการณ์

ฉะนั้นผู้อ่านอาจจะรู้สึกว่่าไม่มีความขัดแย้งอะไรเกิดขึ้น ไม่มีลักษณะของเรื่องสั้น เพราะมองเห็นความขัดแย้งไม่ชัดเจน ได้แก่เรื่อง บนรถไฟชั้นสาม กลับบ้าน คนว่าเหว่ บุพการี นครไต้ ฝนซัด นกสีเหลือง พยายามหิยบความจริง รถไฟ บนที่ราบสูง เพลงศพ สังขาร ฝันเพื่อง คนไม่เอาถ่าน บนถนนสายหนึ่ง ข้างถนน บันทึกยามบ่าย และหน้าต่าง บางเรื่องผู้เขียนให้ตัวละครบรรยายความรู้สึกที่มีต่อเหตุการณ์หรือเรื่องที่ตัวละครคิด แต่เป็นลักษณะเหมือนการเขียนความเรียง คือเล่าความรู้สึกไปเรื่อย ๆ ได้แก่ เรื่องวันหนึ่ง-มิหญิงสาว ฤดูดอกไม้โรย เข้าวันหนึ่งและความเป็นไป คำถามครึ่งโหล เมล็ดพืชที่ตกหล่น และ เสียงเพลง เส้นเลือด และ คนขายเวลา เป็นต้น

2. โครงเรื่องที่เป็นพฤติกรรมหรือการกระทำของตัวละคร หมายถึงโครงเรื่องที่จะใช้พฤติกรรม (Action) หรือการกระทำของตัวละครมาดำเนินเรื่อง ตั้งแต่ต้นไปจนจบเรื่อง โดยตัวละครจะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งแล้วประสบปัญหาหรืออุปสรรค แล้วตัวละครได้พยายามต่อสู้กับอุปสรรคหรือแก้ปัญหาเหล่านั้น ๆ อย่างสมเหตุสมผล เรื่องสั้นของสุรชัย จันทิมาธร ที่มีโครงเรื่องลักษณะนี้มีทั้งหมด 25 เรื่อง ได้แก่ เรื่องมือเพชรฆาต แล้งเข็ญ โพนแต้ คินนักพ่อนของนางสาวผิว คุนยาย กิเลส แมวและคนสันโดษ สะพานสูง เขาพล่าน อยู่พักหนึ่ง สองคม เอกสิทธิ์ชน ความหวัง นาฏกรรม กระต่อมกลางทุ่ง ข้างมันเกิด พายุ จบกริมห้วย ชนชั้นเรา ลมหายใจของท้องทุ่ง หนึ่งบวกหกเท่ากับสูญ แผลเป็น ละครไม่มีชื่อ ลูกบอล คนหาน้ำ และผู้หญิงสะพาน

เรื่องสั้นที่มีโครงเรื่องเป็นพฤติกรรมหรือการกระทำของตัวละครทั้ง 25 เรื่องนี้มีทั้งที่เป็นเรื่องสั้นที่มีโครงสร้างดำเนินไปตามขั้นตอนของโครงเรื่องทั่วไป และเรื่องสั้นที่มีลักษณะโครงสร้างไม่ดำเนินไปตามขั้นตอนของโครงเรื่องทั่วไป ดังนั้นผู้วิจัยจึงจำแนกเรื่องสั้นที่มีโครงเรื่องเป็นพฤติกรรมหรือการกระทำของตัวละครนี้ออกเป็น 2 ประเภทดังต่อไปนี้คือ

1. เรื่องสั้นที่มีโครงสร้างดำเนินไปตามขั้นตอนของโครงเรื่องทั่วไป
2. เรื่องสั้นที่มีโครงสร้างไม่ดำเนินไปตามขั้นตอนของโครงเรื่องทั่วไป

1. เรื่องสั้นที่มีโครงสร้างดำเนินไปตามขั้นตอนของโครงเรื่องทั่วไป คือ ตัวละครแสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งแล้วประสบปัญหาเกิดความขัดแย้ง ความขัดแย้งนำไปสู่เหตุการณ์ จุดสุดยอด แล้วเรื่องจึงคลี่คลายลง เรื่องสั้นประเภทนี้มี 21 เรื่อง และยังสามารถจำแนกออกเป็นประเภทย่อย ๆ ได้อีก 2 ประเภท คือ

1.1 โครงเรื่องที่มองเห็นตอนเปิดเรื่อง ตอนความขัดแย้ง จุดสุดยอด และตอนคลี่คลายเรื่องอย่างเด่นชัด มีทั้งหมด 14 เรื่อง ได้แก่ เรื่องมือเพชรฆาต แล้งเข็ญ โพนแต้ คีนผักผ่อนของนางสาวผิว คุนยาย แมวและคนสันโดษ สองคม นาฏกรรม กระท่อม กลางทุ่ง พายุ จบกริมห้วย ชนชั้นเรา ละครไม่มีชื่อ และลูกบอล

เรื่องมือเพชรฆาต

เปิดเรื่อง กรอยเล่าเรื่องให้กับสมนึกว่า เขาคิดถึงบ้านแต่ไม่สามารถกลับไปได้เพราะเมื่อเขารุ่นหนุ่ม เขาเป็นนักมวยพินิจคู่ต่อสู้ด้วยหมัดขวาที่หนักหน่วง หลังจากกรอยเลิกชกมวยกลับไปอยู่บ้าน และปรากฏว่าเขามีหลานชายที่เกิดจากพี่ชายและพี่สะใภ้ชื่อ ติน และกรอยก็รักตินมาก

ความขัดแย้ง วันหนึ่งมีชายอันธพาลกับพวกในหมู่บ้านเดิมของพี่สะใภ้ ซึ่งเคยหลงรักพี่สะใภ้ของกรอยมาก่อน มาที่บ้านของกรอยเพื่อจะฆ่าลูกคนแรกของพี่สะใภ้ของกรอย คือ ตินนั่นเอง

จุดสุดยอด พี่สะใภ้ของกรอยให้เขาพาตินหลบไป กรอยพาตินขึ้นไปหลบอยู่บนเพดานบ้าน และเอามือปิดปากติน เพื่อไม่ให้ส่งเสียงร้องออกมา

คลี่คลาย เมื่ออันธพาลและพวกกลับไปแล้ว เขาจึงพาตินลงจากเพดาน และปรากฏว่าตินขาดใจตายเสียแล้ว เพราะมือของกรอยไปปิดปาก และจมูกของตินไว้

เรื่องแล้งเข็ญ

เปิดเรื่อง ผากและต่วนไปหากบ เขียดที่ทุ่งนา และได้กบมาจำนวนหนึ่ง

ความขัดแย้ง หลังจากกลับจากหากบ ผากสั่งให้เมียทำอาหารคือป่นเขียด และปิ้งกบ ส่วนต่วนไปวิ่งเล่นกับเพื่อน ๆ เมื่อกลับมาและรู้สึกหิว จึงแอบกินซากกบที่แม่ปิ้งไว้

จุดสุดยอด ผากโมโหที่ลูกชายกินซากนกก่อนตน จึงเงื้อมือขึ้นจะตบลูกชาย
คลีคลาย ผากมิได้ตบถ้วน แต่กลับกล่าวขอโทษลูกเมียที่ตนแสดงอารมณ์

ว้าวามออกมา

เรื่องโพนแต้

เปิดเรื่อง ทิดโอดไม่พอใจที่เตี๊ญฮาดลูกพี่ลูกน้อง ซึ่งมาอาศัยอยู่ด้วย แสดง
 ท่าทางเจ้าชู้กับเทคนีเมียของตน แต่ก็ไม่สามารถจะแสดงความหึงหวงออกมาได้

ความขัดแย้ง ทิดโอดถูกตามตัวไปดูเพื่อนบ้านที่เข้าใจว่าผีเข้า ขณะที่ฝน
 กำลังทำท่าจะตกลงมา

เมื่อทิดโอดเดินทางกลับกระท่อม เขารู้สึกเป็นห่วงเทศมาก
 เพราะฝนตกและมีเสียงฟ้าผ่าอยู่เป็นระยะ ๆ

จุดสุดยอด ทิดโอดมาถึงกระท่อมไม่พบเมีย ด้วยความหวาดระแวง เขา
 จึงรีบไปกระท่อมของเตี๊ญฮาดทันที และเขาก็พบว่าเมียและญาติหนุ่มได้ถูกฟ้าผ่าตาย

คลีคลาย ทิดโอดพบว่าศพคนทั้งสองเปลือยกาย ทิดโอดเสียใจมากจน
 ร้องไห้ออกมา

เรื่องคืนพักผ่อนของนางสาวผิว

เปิดเรื่อง ผิวมีอาชีพเป็นโลเณมิได้กลับบ้านเพื่อจะพักผ่อน เธอได้นั่ง
 สนทนากับหญิงชายคู่หนึ่งในร้านกาแฟแห่งหนึ่ง ลักครู่หญิงคนนั้นก็ขอตัวกลับบ้านก่อน

ความขัดแย้ง ผิวและชายหนุ่มคนนั้นยังสนทนากันต่อไป เขาถามผิวถึงการ
 ทำมาหากิน และคุยกันถึงเรื่องราวในอดีต

เมื่อจะเดินจากกันไปชายหนุ่มได้ชวนผิวไปนอนด้วย

จุดสุดยอดและคลีคลาย ผิวตัดสินใจไปนอนกับเพื่อนชาย ด้วยเหตุผลว่าเธอ
 ก็เหงาเช่นกัน

เรื่องคนยาย

เปิดเรื่อง ยายแก่คนหนึ่งขึ้นมาบนรถเมล์กับลูกชาย โดยยายแก่คนนั้นเฝ้า
 ทะนุถนอมดูแล ทั้ง ๆ ที่ลูกชายก็ดูหนุ่มแน่นสมบูรณ์แข็งแรง

ความขัดแย้ง ผู้คนบนรถเมล์ต่างพากันสงสัยในพฤติกรรมของยายคนนั้น
บางคนถึงกับนึกว่ายายคนนั้นเป็นบ้าไปแล้ว

จุดสุดยอด เมื่อยายคนนั้นลงจากรถ ลูกชายของแกก็ทำหลด

คลี่คลาย กระเป๋ารถเมล์จึงโยนทำลูกชายแกลงไปให้แล้วพูดขึ้นว่า
“ตึกตาแกทำหลด”

เรื่องแมวและคนล้นโคข

เปิดเรื่อง ชายคนหนึ่งเลี้ยงแมวไว้ด้วยความรักความสงสาร เมื่อเขาตก
งานไม่มีเงินซื้ออาหารให้แมวกิน เขาจึงตีจิ้งจกตึกแกในบ้านให้แมวกิน

ความขัดแย้ง เมื่อเงิน ตึกแก และจิ้งจก หหมดไป เขาจึงตัดสินใจนำแมว
ไปปล่อยที่ร้านอาหารแห่งหนึ่ง โดยหวังว่าแมวจะไม่อดตาย

แมวโซเมื่อเห็นอาหารก็ตรงเข้าตะครุบทันที เจ้าขายอาหาร
จึงเอาล้นเม็ดตึกหัวแมว

จุดสุดยอด แมวตกใจกระโดดลงมาจากเชียง แล้ววิ่งเตลิดไปที่ถนน และ
ถูกรถทับตาย

คลี่คลาย ตัวละครเสียใจที่ตนเป็นต้นเหตุที่ทำให้แมวตาย

เรื่องสองคม

เปิดเรื่อง บดินทร์และนิมกำลังจะเข้าไปขโมยของในวัดแห่งหนึ่ง แต่เมื่อ
มีคนผ่านมาเขาทั้งสองคิดว่าน่าจะปล้นคนที่จะเดินผ่านมาดีกว่า

ความขัดแย้ง ทั้งนิมและบดินทร์มิได้ลงมือปล้นชายคนนั้น เพราะบดินทร์ไม่
กล้าทำ

จุดสุดยอด ขณะนั้นเองตำรวจสวสตรวจได้ผ่านมาพบเขาทั้งสองเข้า ทั้งนิม
และบดินทร์ต่างก็บอกกับตำรวจว่า เขาไม่มีเงินค่ารถกลับบ้าน และกำลังจะอาศัยบริเวณชอก
ตึกนั้นนอน เพราะเกรงว่าตำรวจจะจับ

คลี่คลาย ตำรวจจึงปล่อยตัวเขาทั้งสองไป ทั้งบดินทร์และนิมจึงตัดสินใจ
เดินทางกลับบ้าน

เรื่องนางกรรม

เปิดเรื่อง ชายคนหนึ่งพบเห็นเหตุการณ์ที่สามีภรรยาทั้งคู่กำลังทะเลาะกัน

ความขัดแย้ง ภรรยาเป็นฝ่ายตำหนิสามีอย่างสาหัสเสียทีเสีย แม้ฝ่ายสามีจะพยายามชี้แจงอย่างไร ภรรยาก็ไม่ฟัง

จุดสุดยอด สามีได้เดินขึ้นตึกไป และลักครุฑที่ติดลินไจกระโดดตกลงมาตาย

คลี่คลาย ภรรยาของชายคนนั้นได้แต่ร้องไห้คร่ำครวญว่า การทะเลาะกันแบบนี้ไม่น่าทำให้สามีคิดสั้นเลย

เรื่องกระท่อมกลางทุ่ง

เปิดเรื่อง ชายหนุ่มคนหนึ่งได้รู้จักกับพี่น้องคู่นี้คือเสนาะและสนิท ผู้มาอาศัยอยู่ที่บังกาโลว์ข้างบ้าน เขาและสนิทได้ไปทำความสนิทสนมกับบัว หญิงสติไม่เต็มเต็งที่อาศัยอยู่ในกระท่อมกลางทุ่งนา กับชายชราคนหนึ่ง จนสนิทได้เสียกับบัว

ความขัดแย้ง สนิทพยายามจะให้เขาและเสนาะได้มีโอกาสนอนกับบัวบ้าง แต่เสนาะปฏิเสธเมื่อรู้ว่าบัวสติไม่ดี และเขาก็มิได้หลับนอนกับบัวเช่นเดียวกับเสนาะ ทั้งยังรู้สึกดีใจที่มีได้ทำเช่นนั้นด้วย

สนิทชวนเขาไปหาบัวในคืนวันหนึ่งอีกครั้ง ชายชราได้ตีหัวสนิทจนแตก ต่อมาไม่นานทั้งเสนาะและสนิทก็ย้ายจากบังกาโลว์ไป ส่วนบัวก็หายจากกระท่อมนั้นไปด้วย

จุดสุดยอด ชายหนุ่มได้ออกจากบ้านตระเวนไปเรื่อย ๆ ครั้นเขากลับบ้านได้พบชายชราคนนั้นอีก ซึ่งเขาคิดว่าชายชราคงเห็นเขาเป็นศัตรู

คลี่คลาย หากพอเจอหน้ากัน ชายชรากลับทักทายเขาเป็นอย่างดี และมีได้เห็นเขาเป็นศัตรู ดังที่เขาคิดเอาไว้เลย

เรื่องพายุ

เปิดเรื่อง พายุกำลังก่อตัวขึ้นในหมู่บ้านตาปี

ความขัดแย้ง ผู้คนในหมู่บ้านบางคนรอบคระวได้ตระเตรียม และหาทางป้องกันให้อันตรายเกิดแก่ครอบครัวตนเองให้น้อยที่สุด ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งนั้นมิได้มีการตระเตรียมอะไร ด้วยคิดว่าพายุจะไม่เกิดขึ้นจริง

จุดสุดยอด นายได้เกิดขึ้นจริงและนำความเสียหายมาสู่หมู่บ้าน โดยเฉพาะผู้ที่ชะล่าใจก็ได้รับความเสียหายมาก

คลี่คลาย เมื่อพายุสงบทุกคนต่างก็ปลอบใจตนเองว่าโชคดียิ่งที่ไม่ได้รับความเสียหายมากเท่าหมู่บ้านอื่นที่ได้ยินข่าวมา

เรื่องจบกริมห้วย

เปิดเรื่อง นัยน์ตาทั้งสองข้างของต้นจวบที่อยู่ริมห้วย กำลังคุยกันถึงความลำบากของตนที่ต้องรับผิดชอบหน้าที่การงานต่าง ๆ จนเกิดความเมื่อยล้าและหลับไป

ความขัดแย้ง นอตคำ นัยน์ตาทั้งสองข้างตื่นขึ้นมาพบว่าพายุฝนกำลังตกลงมา น้ำในลำห้วยเชี่ยวกราก ทั้งสองตกใจมาก

จุดสุดยอด ฟ้าได้ผ่าต้นจวบลงมา ทำให้ต้นจวบโค่นลงไปนในลำห้วยและตายไปในที่สุด

คลี่คลาย มนุษย์สองคนพากันมาเลื่อยไม้จวบไปเผาถ่าน

เรื่องชนชั้นเรา

เปิดเรื่อง ชายหนุ่มคนหนึ่งกับเพื่อนอีกสองคนชื่อ เสธและจุล ยืนคอยรถเมล์เพื่อจะกลับบ้าน แต่รถเมล์ก็แน่นแทบทุกคัน

ความขัดแย้ง ชายทั้งสามคนตกลงใจจะว่าจ้างรถแท็กซี่กลับบ้าน ขณะที่กำลังต่อรองราคากันกับคนขับรถแท็กซี่นั้น ปรากฏว่ารถเมล์สายที่เขาจะขึ้นนั้นวิ่งมาจอดป้ายพอดีและว่างเสียด้วย

จุดสุดยอด เสธและจุลรีบวิ่งไปขึ้นรถเมล์ทันที ทำให้ชายหนุ่มตัดสินใจวิ่งตามเพื่อน ๆ ไปขึ้นรถเมล์ด้วย

คลี่คลาย ชายหนุ่มรู้สึกว่าคุณสมบัติรถแท็กซี่นั้นเสียใจที่พลาดโอกาสจะได้เงินเขาและเพื่อน ๆ เพียงเพราะการต่อรอง

เรื่องละครไม่มีชื่อ

เปิดเรื่อง ชายหนุ่มคนหนึ่งประกาศว่าจะมีการแสดง โดยการเลือกผู้แสดงที่นั่งอยู่ในบริเวณนั้น และให้ทำตามคำสั่งของผู้กำกับ

ความขัดแย้ง ตัวละครที่ออกมาแสดงมี 3 คน เป็นหญิง 2 คน ชาย 1 คน ตัวละครหญิงทั้งสองกำลังทำท่าจะฆ่ากันด้วยมีดขึ้นสนิมในมือ โดยมีตัวละครชายเป็นฝ่ายพูดจาให้ทั้งสองลงมือฆ่ากันเร็ว ๆ

จุดสุดยอด ตัวละครหญิงทั้งสองหันกลับมาแทงตัวละครชายที่พูดคุยให้เธอทั้งสองฆ่ากัน ล้มลงขาดใจตาย

คลี่คลาย เมื่อละครจบลงแล้ว แต่ไม่มีเสียงปรบมือ หรือคำติชมใด ๆ มีเพียงเสียงที่ร้องบอกตัวละครชายที่ถูกแทงนั้นว่าปากกาของเขาหล่น ขณะที่เขาลุกขึ้นจะเดินเข้าไปหลังฉาก

เรื่องลูกบอล

เปิดเรื่อง ทหารชาวเขาได้นำลูกบาสเกตบอลเข้ามาในหมู่บ้านและเขานำมาเตะเล่นเกมกัน แต่เล่นได้ไม่นาน ลูกบอลก็กระเด็นไปถูกไม้ไผ่แทงจนแตกและแฟบลงทันที เขาเหล่านั้นจึงเลิกสนใจลูกบอล

ความขัดแย้ง พวกเด็ก ๆ ชาวเขาได้นำลูกบอลแฟบ ๆ นั้นมาเล่นกัน โดยแบ่งเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายคนตัวโตเพียงคนเดียว กับฝ่ายเด็กตัวเล็ก ๆ อีก 4-5 คน ด้วยการแย่งชิงลูกบอลเหมือนสิ่งมีค่า ไม่มีกติกาใด ๆ และฝ่ายคนตัวเล็กเป็นฝ่ายแย่ง

จุดสุดยอด ผู้ใหญ่หลายคนส่งเสียงเชียร์และบอกวิธีการแย่งแก่ฝ่ายเด็กตัวเล็ก ในที่สุดฝ่ายเด็กตัวเล็กก็ได้ชัยชนะ

คลี่คลาย เมื่อทั้งสองฝ่ายเลิกเล่นลูกบอลกันแล้ว ก็ทิ้งลูกบอลไว้กลางสนาม เป็นสิ่งไร้ค่าที่ไม่มีใครต้องการอีกต่อไป

เรื่องสั้นประเภทนี้ สรุขัย จันทิมาธร ได้ใช้เหตุการณ์และพฤติกรรมของตัวละครดึงดูดความสนใจของผู้อ่าน ด้วยการทวีความขัดแย้งหรือปัญหาขึ้นเรื่อย ๆ จนกระทั่งถึงจุดสุดยอดของเรื่อง ซึ่งปัญหาเหล่านั้นมีผลต่อการกระทำหรือการแสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งของตัวละคร การที่ตัวละครตัดสินใจแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ออกมานั้น ก็จะเป็นจุดคลี่คลายเรื่องนั่นเอง ส่วนปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตัวละครนั้น ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการ

ผจญกับภัยธรรมชาติ ความอดอยากหิวโหย อันเนื่องมาจากความแห้งแล้งในชนบทหรือความอดอยากของคนในเมืองหลวงอันเนื่องมาจากการตกราง ที่ทำให้ตัวละครต้องแก้ไขปัญหานั้น บางครั้งตัวละครก็สามารถแก้ไขปัญหานั้นได้เป็นอย่างดี แต่บางปัญหาก็ไม่สามารถจะแก้ไขได้ ต้องทนยอมรับชะตากรรมไป และในบางปัญหาตัวละครตัดสินใจฆ่าตัวตายเพื่อจบปัญหานั้น เป็นต้น อย่างไรก็ตามเรื่องสั้นของสุรัช จันทิมามร ทั้ง 14 เรื่องนี้ ผู้เขียนได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ยังอาศัยรูปแบบการเขียนเรื่องสั้นโดยใช้โครงสร้างที่ดำเนินไปตามขั้นตอนของโครงเรื่องทั่วไป คือ ผู้อ่านมองเห็นตอนเปิดเรื่อง ตอนความขัดแย้ง ตอนจุดสุดยอด และตอนคลี่คลายเรื่องอย่างชัดเจน

1.2 เรื่องสั้นประเภทที่โครงเรื่องมีตอนต้น แต่ไม่ได้พัฒนาไปสู่จุดสุดยอด คือ มีตอนเปิดเรื่อง แต่มองเห็นความขัดแย้งหรือปัญหา และจุดสุดยอดไม่ชัดเจน หรืออาจจะกล่าวได้ว่า โครงสร้างของโครงเรื่อง เริ่มตั้งแต่จุดเริ่มต้นจนถึงจุดจบของเรื่องโดยไม่มีพัฒนาการไปสู่จุดสุดยอดของเรื่อง หรือเรียกกันว่า Anti-plot (ภิญโญ กองทอง. 2528 : 148) เรื่องสั้นของสุรัช จันทิมามร ที่มีโครงเรื่องลักษณะเช่นนี้ มีทั้งหมด 7 เรื่อง ได้แก่ เรื่องกิเลส สะพานสูง ความหวัง ผู้หญิงสะพาน เขาปลาน้อยผักหนึ่ง เอกลีทธิชน และผลเป็น

เรื่องกิเลส ชายสามคนไปเที่ยวโสเภณี หลังจากเลิกงานในตอนดึกแล้ว 2 ใน 3 คน ได้ขึ้นห้องไปกับโสเภณี อีกคนหนึ่งนั่งรอเพื่อนอยู่ ขณะนั้นเองเขาเห็นโสเภณีคนหนึ่งกำลังเลิกงานและกำลังจะกลับบ้านพร้อมลูกชายวัย 8 ขวบที่นอนคออยู่ ด้วยอารมณ์ชุกชุน เขาจึงเอื้อมมือไปหยอกล้อเธอต่อหน้าลูกชาย ด้วยความคิดว่าเธอเป็นเพียงหญิงไร้ค่าเท่านั้น

เรื่องสะพานสูง ตัวละครชอบขึ้นไปยืนบนสะพานเพื่อชมทิวทัศน์ต่าง ๆ วันหนึ่งเขาพบหญิงตาบอดเดินขึ้นมาบนสะพาน เพื่อคอยสามีที่ทิ้งเธอไป แล้วยังหลอกเธอว่าจะกลับมาหาเธออีก เมื่อหญิงสาวคนนั้นเดินจากไปแล้ว เขาได้ทราบจากเด็กวัยรุ่นแถวนั้นว่า หญิงคนนั้นตาบอดเพราะเคยเป็นโสเภณี และติดเชื่อซิฟิลิส

เรื่องความหวัง ชายคนหนึ่งมองภาพของเด็กชายแดงที่เกิดในครอบครัวยากจน และมีลูกหลายคน อันเป็นสาเหตุให้เขาขาดโอกาสในการศึกษาเล่าเรียน เด็กชายแดงจึงมีโอกาสเพียงยืนเกาะรั้วโรงเรียนอนุบาลแห่งหนึ่ง ดูเด็ก ๆ ที่เกิดในครอบครัวร่ำรวยที่มีโอกาสเรียน เล่น และกินอาหารดี ๆ แล้วยังได้นั่งรถยนต์ราคาแพง ๆ กลับบ้าน

เรื่องผู้หญิงสะพาน ชายสามคนกำลังยืนสังเกตรถวิหาลูกค้าของหญิงโสเภณีที่ยืนอยู่บนสะพานแห่งหนึ่ง ในที่สุดเธอก็ตัดสินใจขึ้นห้องไปกับลูกค้าคนหนึ่ง

เรื่องเขาล่าเหยื่อ ตัวละครเล่าว่าเพื่อนชวนเขาไปติดตามหาญาติสาวที่เป็นโสเภณีและพบกับเขาโดยบังเอิญ และขอร้องให้เธอเลิกอาชีพนี้เสีย เธอตกใจและรับปากว่าจะเลิก ครั้นเขาไปหาเธออีกครั้ง ปรากฏว่าเธอจากไปเสียแล้ว ตัวละครและเขาได้เพียงตามหาเธอไปตามที่ต่าง ๆ แต่ไม่พบ เขาจึงรู้สึกทรมานใจมาก ในที่สุดเขาก็คิดว่าไม่รู้จะไปตามหาเธอทำไม ส่วนตัวละครที่เล่าเรื่องก็ภาวนาว่าอย่าให้ตนได้พบญาติที่มีอาชีพโสเภณีเช่นเพื่อนเขาเลย

เรื่องเอกสิทธิ์ชน ตัวละครนั่งอยู่ที่ศาลาพักผู้โดยสารข้างถนนแห่งหนึ่งมองดูชายวัยกลางคนคนหนึ่งที่เกี่ยวข้องเดินทางเวลาจากคนที่ผ่านไปมาทุก ๆ 5 นาที พร้อมกับแหงนหน้าดูดวงอาทิตย์สลับกันไปมา และท่าทางของชายคนนั้นก็กระสับกระส่ายเหมือนกับจะรอคอยอะไรสักอย่าง จนกระทั่งตัวละครทนไม่ไหวจึงถามชายคนนั้นว่า เกี่ยวถามเวลาจากคนอื่นทำไม ชายคนนั้นกลับย้อนถามเขาว่า แล้วเขามีนานาฬิกาไหม เมื่อเขาบอกว่าไม่มี ชายวัยกลางคนนั้นก็กลับมีสีหน้าพึงพอใจและตัดสินใจเดินจากที่นั่นไป

เรื่องแผลเป็น ตัวละครสนทนากันถึงเรื่องที่ตัวละครคนหนึ่งถูกสุนัขในซอยบ้านเข้าของเขากัด ตัวละครที่ถูกสุนัขกัดบอกเพื่อนว่า เขาจะต้องหาทางแก้แค้นสุนัขตัวที่กัดเขาให้ได้ แต่อีกคนห้ามไว้ ในที่สุดตัวละครที่ถูกสุนัขกัดก็คิดว่า แผลที่ถูกสุนัขกัดต่อไปคงจะกลายเป็นแผลเป็นที่มีอยู่มากมายตามร่างกายของเขานั้นเอง

เรื่องสั้นทั้ง 7 เรื่องนี้มีโครงเรื่องที่เริ่มจุดเริ่มต้น แต่ไม่พัฒนาไปสู่ความขัดแย้งที่เด่นชัด ผู้เขียนได้ให้ตัวละครแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ออกมา และเมื่อตัวละครหยุดแสดงพฤติกรรม เรื่องก็จะยุติลง ทำให้ผู้อ่านไม่สามารถมองเห็นจุดขัดแย้งหรืออุปสรรคของ

ตัวละครได้ชัดเจน นอกจากนั้นแม้ว่าเรื่องสั้นประเภทนี้จะมีโครงสรางคล้ายกับโครงสรางของเรื่องสั้นทั่ว ๆ ไป คือ มีการลำดับความคิด หรือการเรียงลำดับเหตุการณ์อย่างเป็นระเบียบก็ตาม แต่ผู้อ่านจะไม่สนใจว่าอะไรเกิดขึ้นกับตัวละคร แต่จะอยากรู้ว่า ตัวละครจะตัดสินใจแสดงพฤติกรรมใดออกมา เช่น เรื่องกิเลส ตัวละครที่เป็นโสเภณี เมื่อถูกผู้ชายลวนลาม เพราะคิดว่าเธอเป็นเพียงหญิงไร้ค่าที่จะทำอะไรตามอำเภอใจได้ เธอจึงเอามือมัดมือชายชุกชนคนนั้นออกไปแล้วพาลูกชายเดินจากโรงแรมไป ใน เรื่องสะพานสูง หญิงตาบอดที่ขึ้นไปยืนคอยสามีบนสะพาน ได้ตัดสินใจกลับบ้าน เมื่อมีผู้บอกเธอว่า ถ้าเธอพบสามีของเธอแล้ว เธอจะบอกเรื่องของเธอกแก่สามีเธอให้รับรู้ ส่วน เรื่องความหวัง เด็กชายแดงที่ยืนเกาะรั้วโรงเรียนอนุบาลซึ่งมีลูกของผู้มีฐานะร่ำรวยเรียนอยู่ ครั้นโรงเรียนเลิกแล้ว เด็กชายแดงก็ตัดสินใจเดินจากรั้วโรงเรียนไป แล้วเดินปะปนไปกับฝูงชน สำหรับ เรื่องผู้หญิงสะพาน ตัวละครที่เป็นโสเภณี ได้ตัดสินใจเดินขึ้นโรงแรมไปกับลูกค้าคนหนึ่ง ส่วนอีก 3 เรื่องคือ เขาล่าอยู่พักหนึ่ง เอกสิทธิ์ชน และ แผลเป็น ผู้เขียนก็ได้ให้ตัวละครแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ออกมา แต่ที่เร้าความสนใจของผู้อ่านมากที่สุดคือ การตัดสินใจครั้งสุดท้ายของตัวละคร เช่น เรื่องเขาล่าอยู่พักหนึ่ง ตัวละครตัดสินใจเลิกติดตามญาติสาว ใน เรื่องเอกสิทธิ์ชน ตัวละครเมื่อได้คำตอบที่พอใจก็เดินจากป้ายรถเมล์ไป และ เรื่องแผลเป็น เมื่อเพื่อนห้ามมิให้ตัวละครไปแก้แค้นสุนัขที่กัดเขา ตัวละครก็ยอมเลิกและยอมรับว่าจะเกิดแผลเป็นขึ้นอีกแห่งหนึ่งในร่างกาย

2. เรื่องสั้นที่มีโครงสรางไม่ดำเนินไปตามขั้นตอนของโครงเรื่องทั่วไป เรื่องสั้นประเภทนี้ เป็นเรื่องที่ไม่เน้นการจัดระเบียบของเรื่อง โดยเหตุการณ์แรกอาจมิได้เป็นเหตุที่ทำให้เกิดเหตุการณ์หลังตามมาหรือเหตุการณ์ที่นำมาเทียบเคียงกัน เป็นลักษณะคล้ายภาพต่าง ๆ มาเรียงต่อกัน หรือบางครั้งก็เป็นลักษณะการบรรยายเรื่องต่าง ๆ ทั่ว ๆ ไป คล้ายการเขียนความเรียง ซึ่งลักษณะเช่นนี้ เรื่องสั้นของสุรชัย จันทิมาธร มีทั้งหมด 4 เรื่อง ได้แก่ เรื่องช่างมันเกิด ลมหายใจของท้องทุ่ง หนึ่งบวกหกเท่ากับสลุ และคนหาน้ำ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

เรื่องช่างมันเกิด ผู้ชาย 3 คนอาศัยอยู่ในห้องเดียวกัน เขาเหล่านั้นต่างแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ผู้ชายคนหนึ่งกำลังนอน อีก 2 คนกำลังถักเชือก เมื่อเสร็จแล้วผู้ชายคนที่ 2 ลุกไปหยิบถ้วยมาลုပ် ส่วนผู้ชายคนที่ 3 เดินไปเข้าห้องน้ำ ผู้ชายคนที่ 2 นั้นได้นอนคิดถึงเรื่องราวต่าง ๆ ในชีวิต และคิดว่าตนเองไม่เหมาะกับอาชีพครุฑที่ทํายู่ แต่ในที่สุดเขาก็ตัดสินใจว่า ควรจะนอนได้แล้ว เพื่อพร้อมที่จะลุกขึ้นมาต่อสู้ชีวิตในวันรุ่งขึ้นต่อไป

เรื่องลมหายใจของท้องทุ่ง ผู้เขียนบรรยายภาพชีวิตทั้งของมนุษย์และสัตว์ในท้องทุ่งตั้งแต่เช้าตรู่ จนถึงตะวันตกดิน อันเป็นภาพชีวิตที่ชี้ให้เห็นธรรมชาติของมนุษย์และสัตว์ที่มีการพึ่งพาอาศัยกัน และเบียดเบียนกัน โดยผู้ที่แข็งแกร่งกว่าเท่านั้นคือผู้ที่มีชีวิตอยู่รอดได้ในวันหนึ่ง ๆ

เรื่องคนหาบน้ำ นางได้เผชิญกับความแห้งแล้งของธรรมชาติ เธอต้องเดินทางไปตักน้ำในบ่อที่อยู่ไกลออกไป มีหน้าช้ำน้ำนั้นยังขุ่นคลั่ก กว่าจะได้ใช้ต้องคอยให้น้ำนั้นตกตะกอนเสียก่อน

เรื่องหนึ่งบวกหกเท่ากับสิบ ชายคนหนึ่งต้องเผชิญกับความยากแค้น และความอยุติธรรมของชนชั้นผู้ปกครอง คือ ถูกทางการกล่าวหาว่าบุกรุกเขตป่าสงวน จึงถูกสั่งให้ออกจากบริเวณที่เคยทำมาหากิน หากฝ่าฝืนจะต้องได้รับโทษตามกฎหมาย เมื่อเขาหมดหนทางต่อสู้จึงตัดสินใจฆ่าลูกเมีย และตนเองเพื่อหนีความยากจนและความอยุติธรรมนั้น

เรื่องสั้นทั้ง 4 เรื่องนี้จะเห็นว่า เรื่องช่างมันเกิด ลมหายใจของท้องทุ่ง และ คนหาบน้ำ ผู้เขียนได้บรรยายพฤติกรรมของตัวละครไปเรื่อย ๆ เป็นลักษณะคล้ายความเรียง ดังที่ อรวรรณ จันลา (2529 : 257) กล่าวว่า เรื่องสั้นบางเรื่องมีลักษณะคล้ายกับเป็นความเรียงซึ่งบางเรื่องอาจจะมีเหตุการณ์ที่เป็นความขัดแย้งกัน แต่บางเรื่องก็จะมีเลย จะเห็นได้ว่า เรื่องช่างมันเกิด ตัวละครได้แสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ออกมาอันเป็นพฤติกรรมในชีวิตประจำวันอย่างหนึ่งของมนุษย์ โดยเริ่มต้นให้ตัวละครแสดงพฤติกรรมแต่ไม่มีเหตุการณ์ที่จะพัฒนาไปสู่ความขัดแย้งใด ๆ ทั้งสิ้น ส่วน เรื่องลมหายใจของท้องทุ่ง ผู้เขียนได้บรรยายภาพชีวิตของมนุษย์และสัตว์ที่ต้องดิ้นรนต่อสู้ เพื่อให้มีชีวิตรอดไปวันหนึ่ง ๆ

อันเป็นภาพชีวิตที่ทั้งคนและสัตว์ ต่างพึ่งพาอาศัยกัน ตลอดจนถึงการเบียดเบียนกันเพื่อการดำรงชีวิต สำหรับเรื่อง เรื่องคนหาบน้ำ ผู้เขียนได้บรรยายภาพหญิงคนหนึ่งที่ต้องผจญกับความแห้งแล้ง ต้องไปรดตักน้ำที่ขุ่นข้น แล้วหาบน้ำที่บ้าน รอจนกว่าน้ำจะตกตะกอน จึงจะสามารถดื่มและใช้ได้ ถึงแม้ว่าเรื่องสั้นเหล่านี้จะไม่แสดงให้เห็นความขัดแย้งที่ชัดเจนที่เกิดขึ้นจากพฤติกรรมของตัวละคร หรือเหตุการณ์ที่ขัดแย้งกัน เหตุการณ์ที่นำมาเรียงติดต่อกันไม่เป็นเหตุเป็นผลแก่กัน แต่สิ่งที่ผู้เขียนต้องการจะเสนอนั้น คือ ภาพชีวิตที่ยึดเชื้อของมนุษย์ที่ต้องดิ้นรน ผู้เขียนได้นำเหตุการณ์มาเทียบเคียงกัน โดยเหตุการณ์เหล่านั้นมิได้มีความสัมพันธ์กันโดยตรง คือ เหตุการณ์แรกไม่ได้เป็นเหตุเป็นผลของเหตุการณ์ที่สอง อันได้แก่ ประกาศของรัฐบาลที่แจ้งไม่ให้ประชาชนหลงเชื่อคำโฆษณาชวนเชื่อ สลับกับภาพของบิดาที่ฆ่าบุตรชายคนโต แล้วกลับมาเป็นข่าวสังคมของคนในสังคมที่ไม่เคยพบกับความลำบาก สลับไปกับภาพของบิดาที่ฆ่าบุตรชายคนที่สอง จากนั้นก็กลับไปเป็นข่าวของรัฐบาลที่ให้สัญญาว่าจะช่วยเหลือประชาชนที่ยากจน และเหตุการณ์สุดท้ายคือ ตัวละครฆ่าบุตรที่เหลือ ภรรยา และตนเอง เพื่อหนีความยากจนและความอยุติธรรมของชนชั้นปกครอง ซึ่งกล่าวหาว่าเขาบุกรุกเขตป่าสงวน (จะเห็นว่าเหตุการณ์ที่ตัวละครฆ่าบุตร ภรรยา และตนเองนั้นมิได้มีความขัดแย้งกับข่าวรัฐบาล และข่าวของคนในสังคมชั้นสูงโดยตรง) สิ่งที่ผู้เขียนต้องการสื่อสารมายังผู้อ่านนั้น คือ สภาพของคนในสังคมเดียวกันนั้น แต่มีความแตกต่างระหว่างคนในสังคมเป็นอย่างมาก นอกจากนั้นยังสะท้อนให้เห็นว่า คำมั่นสัญญาหรือนโยบายของรัฐบาลที่จะช่วยเหลือประชาชนนั้นไม่ได้เป็นจริง แต่กลับเป็นไปในทางตรงกันข้าม คือ ประชาชนได้รับความอยุติธรรมจากคนของรัฐบาล หรือชนชั้นปกครอง

เรื่องสั้นทั้ง 63 เรื่องนี้ สรุขัย จันทิมาธร มีกลวิธีในการวางโครงเรื่องอยู่สองลักษณะคือ โครงเรื่องที่เป็นความรู้สึกนึกคิดของตัวละคร และโครงเรื่องที่เป็นการกระทำหรือพฤติกรรมของตัวละคร โดยโครงเรื่องที่เป็นความรู้สึกนึกคิดของตัวละครมีมากที่สุดคือ 38 เรื่อง และโครงเรื่องที่เป็นพฤติกรรมหรือการกระทำของตัวละครมีจำนวน 25 เรื่อง นอกจากนี้ยังพบว่าโครงเรื่องที่เน้นความรู้สึกของตัวละครเองหรือกับสภาพแวดล้อมเป็นส่วนใหญ่ ผู้อ่านจะทราบความรู้สึกหรืออารมณ์ของตัวละครที่เปลี่ยนไป

กล่าวคือ ผู้อ่านจะไม่สนใจว่าตัวละครจะแสดงพฤติกรรมอย่างไร แต่จะสนใจว่าตัวละครจะรู้สึกอย่างไร หรือตัดสินใจอย่างไรมากกว่า บางเรื่องก็จะเป็นลักษณะการบรรยายความรู้สึกของตัวละครที่พบเห็นเหตุการณ์ หรือความคิดของตัวละครที่นึกถึงเรื่องต่าง ๆ ย้อนหลัง ส่วนโครงเรื่องที่เป็นการกระทำหรือพฤติกรรมของตัวละครนั้น สุรัชย์ จันทิมาธร ได้เสนอกลวิธีการวางโครงเรื่องทั้งที่เป็นรูปแบบเดิมคือ โครงเรื่องที่แสดงให้เห็นองค์ประกอบของโครงเรื่องได้อย่างชัดเจน คือ มีจุดเริ่มต้น ตอนความขัดแย้ง ตอนจุดสุดยอด และตอนคลี่คลายเรื่องอย่างชัดเจน นอกจากนั้นสุรัชย์ จันทิมาธร ยังได้เสนอการวางรูปแบบของโครงเรื่องแบบใหม่ กล่าวคือ โครงเรื่องที่มีจุดเริ่มต้น แต่ไม่แสดงให้เห็นตอนความขัดแย้งหรืออุปสรรค ตอนจุดสุดยอด และตอนคลี่คลายเรื่องได้ชัดเจน ซึ่งนักวิจารณ์วรรณกรรมบางท่านถือว่าเป็นโครงเรื่องสมัยใหม่ เช่น สุชาติ สวัสดิ์ศรี (2518 : 42) กล่าวไว้ว่า เรื่องสั้นสมัยใหม่ โครงเรื่องไม่ยึดถือเอกภาพ ในลักษณะเดิมที่ประกอบด้วยตอนขึ้นต้น ตอนกลาง และตอนจบ ในการศึกษาเรื่องสั้นของสุรัชย์ จันทิมาธรครั้งนั้นพบว่า สุรัชย์ จันทิมาธรเริ่มเขียนเรื่องสั้น (ในปี 2509 - 2512) สุรัชย์ จันทิมาธร ยังใช้การวางโครงเรื่องเป็นลักษณะของโครงสร้างของโครงเรื่องทั่ว ๆ ไป หรือโครงเรื่องแบบเดิมอยู่ ต่อมาในระยะหลัง (ปี พ.ศ. 2515 - 2531) การวางโครงเรื่องได้เปลี่ยนไปเป็นแบบ Anti-plot คือ มีจุดเริ่มต้นแล้วดำเนินเรื่องไปเรื่อย ๆ แต่ไม่แสดงให้เห็นจุดขัดแย้งหรือจุดคลี่คลายให้ผู้อ่านได้เห็นอย่างชัดเจน หรืออาจกล่าวได้ว่า เป็นโครงเรื่องที่ไม่มีพัฒนาการไปสู่จุดสุดยอด นอกจากนั้นยังพบว่า บางเรื่องเป็นเรื่องสั้นที่มีโครงสร้างไม่ดำเนินไปตามโครงเรื่องทั่วไป คือ เป็นลักษณะนำเหตุการณ์ต่าง ๆ เทียบเคียงกัน แต่เหตุการณ์แรกมิได้เป็นเหตุเป็นผลของเหตุการณ์หลังแต่อย่างใดโดยตรง แต่หากใช้ความแตกต่างของเหตุการณ์ที่นำมาเรียงกันนั้น เป็นสิ่งเร้าความสนใจของผู้อ่าน ซึ่งถือว่าเป็นการวางโครงเรื่องแบบใหม่อย่างชัดเจน และยังมีบางเรื่องที่คุณเขียนได้บรรยายภาพชีวิตทั้งมนุษย์ สัตว์ และพืช ที่มีการดิ้นรนต่อสู้เพื่อการดำรงชีวิตในวันหนึ่ง ๆ จึงเป็นรูปแบบการเสนอเรื่องคล้ายการเขียนความเรียง ซึ่งผู้อ่านมองไม่เห็นข้อขัดแย้งในเนื้อเรื่องชัดเจน

นอกจากการวางโครงเรื่องของเรื่องสั้นในรูปแบบต่าง ๆ แล้ว ผู้เขียนยังมีวิธีสร้างความสนใจของผู้อ่านให้อยากจะติดตามอ่านเรื่องราวไปจนจบได้อีกหลายวิธีด้วยกัน และวิธีการดำเนินเรื่องก็เป็นกลวิธีสร้างความสนใจของผู้อ่านได้เป็นอย่างดีอีกวิธีหนึ่ง สรุขัย จันทิมาธรเองก็มีกลวิธีการดำเนินเรื่องในการเขียนเรื่องสั้นของเขา ที่สร้างความสนใจผู้อ่านได้เป็นอย่างดี

กลวิธีการดำเนินเรื่อง (Movement of the Story)

การดำเนินเรื่อง เป็นกลวิธีการสร้างเรื่องให้ดำเนินไปเพื่อสร้างความสนใจของผู้อ่านให้ติดตามอ่านเรื่องราวไปจนจบ ดังนั้นนักประพันธ์เรื่องสั้นจึงต้องสร้างความขัดแย้ง (Conflict) หรืออุปสรรค หรือผูกปมปัญหาของเรื่องให้น่าสนใจ ชวนให้ติดตาม แล้วค่อย ๆ คลี่คลายความขัดแย้ง หรืออุปสรรคเหล่านั้นลงอย่างแนบเนียน สมเหตุสมผล จนบรรลุเป้าหมายที่นักประพันธ์ต้องการ ซึ่ง อรวรรณ จันลา (2529 : 272) กล่าวว่า เรื่องสั้นจะมีความน่าสนใจเป็นอย่างยิ่งก็ต่อเมื่อมีความขัดแย้ง มีอุปสรรค มีการต่อสู้ ผู้อ่านจะเกิดความสนใจว่าตัวละครจะสามารถเอาชนะอุปสรรค หรือข้อขัดแย้งนั้นได้หรือไม่ ดังนั้นในการศึกษาเกี่ยวกับกลวิธีการดำเนินเรื่องในเรื่องสั้นของสรุขัย จันทิมาธรนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาทั้งกลวิธีการสร้างความขัดแย้ง กลวิธีการดำเนินเรื่อง และกลวิธีการเล่าเรื่องราว เรื่องสั้นของสรุขัย จันทิมาธรนั้นมีข้อขัดแย้ง หรืออุปสรรคหรือไม่ มีกลวิธีการดำเนินเรื่อง และกลวิธีการเล่าเรื่องอย่างไร ทั้งนี้เพื่อชี้ให้เห็นคุณค่าของเรื่องสั้นของสรุขัย จันทิมาธรชัดเจนยิ่งขึ้น

กลวิธีการสร้างความขัดแย้ง

ความขัดแย้ง (Conflict) ประทีป เหมือนนิล (2523 : 20) ได้อธิบายความหมายไว้ว่า หมายถึง สิ่งที่ทำให้เกิดการต่อสู้ภายนอกหรือภายในใจที่ได้ นับเป็นจุดสำคัญในการแต่งบันเทิงคดี เพราะความขัดแย้งที่ทำให้สองฝ่ายต่างพยายามที่จะเอาชนะ

ซึ่งกันและกัน จะทำให้เรื่องราวดำเนินไปอย่างน่าสนใจ และชวนให้ติดตามเรื่องราวเพื่อทราบผลในตอนจบ โดยแบ่งความขัดแย้งออกได้ดังนี้

1. ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ (Man Against Man)
 2. ความขัดแย้งกับตนเอง (Man Against Himself)
 3. ความขัดแย้งที่เกิดจากสาเหตุภายนอก (Man Against Outside - Force)
 4. ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเนื่องจากความเห็นไม่ตรงกัน (Idea Against Idea)
- ส่วน ลุคเนส จงตระกูล (2524 : 43) ได้แบ่งความขัดแย้งออกเป็น 5 ประเภท

คือ

1. ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ (Man Against Man)
2. ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับพระเจ้า ชะตากรรม หรืออำนาจเหนือธรรมชาติ (Man Against Supernature)
3. ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับภยธรรมชาติต่าง ๆ (Man Against Nature)
4. ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสังคม (Man Against Society)
5. ความขัดแย้งภายในใจของตัวละคร (Man Against Himself)

ความขัดแย้งในเรื่องสั้นของสุรชัย จันทิมาธร ทั้ง 63 เรื่องนี้ ผู้วิจัยพบว่า ผู้เขียนใช้กลวิธีสร้างความขัดแย้งอยู่ 4 ประเภทด้วย คือ

1. ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อม
2. ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์
3. ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในใจของตัวละคร
4. เรื่องสั้นที่ไม่มีความขัดแย้ง

ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อม หรือความขัดแย้งที่เกิดจากสาเหตุภายนอก (Man Against Outside Force) เป็นความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับพลังภายนอกที่อยู่ล้อมรอบตัว เช่น การต่อสู้กับภยธรรมชาติ สังคม สัตว์ รวมไปถึง

ความขัดแย้งกับพระเจ้า ศาสนา หรือชะตากรรมของตนเอง ซึ่งสุรชัย จันทิมาธร เลือกใช้กลวิธีการสร้างความขัดแย้งประเภทนี้มากที่สุด คือ ปรากฏทั้งหมด 32 เรื่อง ดังต่อไปนี้

1.1 ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับภยธรรมชาติ เรื่องสั้นของสุรชัย จันทิมาธร ที่มีความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับภยธรรมชาติมี 4 เรื่อง ส่วนมากเป็นเรื่องที่มนุษย์ต้องเผชิญกับภยธรรมชาติ เช่น ความแห้งแล้ง อดอยาก หรือพายุ ได้แก่เรื่อง แล้งเ็นุ คนหาน้ำ พายุ และฝนซัด

เรื่องแล้งเ็นุ ตัวละครได้ต่อสู้กับความแห้งแล้งของธรรมชาติ การดำรงชีวิตที่ต้องอาศัยธรรมชาติด้วยการหาบหาเขียดที่อยู่ตามรอยแตกของดิน กลางทุ่งนาเป็นอาหาร ทำให้ตัวละครถือโอกาสหนีเหินอาหารที่หามาได้ และเมื่อลูกชายล่องลงละเมิดลึทึ่อันนั้น ตัวละครจึงเกิดโทสะจนเกือบจะตบลูกชาย หากมีสติยับยั้งั้งใจไว้ได้

เรื่องคนหาน้ำ ตัวละครต้องต่อสู้กับความแห้งแล้งของธรรมชาติ โดยไม่มีหนทางหลีกเลี่ยงได้ เธอต้องเดินทางไปตักน้ำในบ่อที่อยู่ห่างจากหมู่บ้านระยะทางไกล ๆ ต้องคอยให้น้ำค่อย ๆ ซึมออกมา ทั้งน้ำนั้นยังขุ่นข้น ต้องคอยให้น้ำตกตะกอนเสียก่อน จึงจะสามารถนำมาใช้มาได้

เรื่องพายุ ตัวละครเป็นผู้นคนในหมู่บ้านแห่งหนึ่งที่ต้องเผชิญกับภยธรรมชาติคือวาตภัย โดยที่ตัวละครไม่สามารถแก้ไขปัญหาคได้ ตัวละครแต่ละกลุ่มต่างก็หาวิธีการเอาตัวรอด เมื่อพายุสงบ ตัวละครต่างก็ปลอบใจตนเองว่ายังโชคดีที่โดนพายุน้อยกว่าหมู่บ้านอื่น

เรื่องฝนซัด ตัวละครเป็นเจ้าหน้าที่ทำงาน จึงออกมาค้มน้ำกับเพื่อน ขณะที่เขาเดินทางกลับบ้าน ฝนได้ตกลงมา ทำให้เขาคิดถึงเรื่องราวในอดีตว่า พายุฝนนั้นได้นำความเสียหายมาสู่ชีวิตและทรัพย์สินอย่างยั้ง

เรื่องสั้นทั้ง 4 เรื่องนี้เป็นเรื่องสั้นที่มีความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับภยธรรมชาติ เรื่องแล้งเ็นุ และเรื่องคนหาน้ำ เป็นเรื่องของผู้นคนที่ดิ้นรนต่อสู้ชีวิตเพื่อความอยู่รอด ไม่ว่าที่อยู่อาศัยนั้นจะแห้งแล้งเพียงไร ก็ต้องจำทนอาศัยต่อไป เพราะตัวละครไม่ทราบว่าจะทำอย่างไรกับสภาพธรรมชาติที่เป็นอยู่ ดังนั้น อาหาร และน้ำดื่ม น้ำใช้ จึงมีความสำคัญต่อ

ชีวิตมาก จนตัวละครคิดว่าอาหารที่ตนหามาได้นั้น ตนเพียงคนเดียวเท่านั้นจึงจะมีสิทธิแบ่งให้ลูกเมีย และเมื่อลูกชายแอบหยิบอาหารนั้นกินก่อน เขาจึงเกิดโทสะอย่างยิ่ง ดังปรากฏในเรื่องแล้งแล้ง ส่วนเรื่องคนหาบน้ำก็เช่นกัน ตัวละครต้องอดทนต่อความยากลำบาก ผจญกับความแห้งแล้ง แม้แต่น้ำดื่มกินก็ต้องคอยให้น้ำค่อย ๆ ไหลออกมาแล้วยังต้องรอให้น้ำตกตะกอนจนใสเสียก่อน ซึ่งจะเห็นว่า ทั้งสองเรื่องนี้ตัวละครนั้นต้องประสบกับภาวะความแห้งแล้งของธรรมชาติ ความอดอยากหิวโหยอันเป็นความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ จนบางครั้งตัวละครได้แสดงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ต่อตัวละครอื่น ๆ ออกมา ในเรื่องนาง ตัวละครกลุ่มหนึ่งต้องผจญกับภัยธรรมชาติคือวาตภัย อันเป็นภัยที่มนุษย์ไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงได้เช่นกัน ดังนั้นตัวละครบางกลุ่มจึงหาวิธีป้องกันให้ตนเองได้รับอันตรายน้อยที่สุด และในเรื่องฝนซัด ตัวละครได้นึกถึงเหตุการณ์ในอดีตที่ตนประสบกับภัยธรรมชาติ คือ อุทกภัย ซึ่งเป็นภัยที่นำความเสียหายอันยิ่งใหญ่มาสู่มนุษย์ โดยที่บ้านเรือน ที่อยู่อาศัย ตลอดจนพืชพันธุ์ธัญญาหารได้สูญเสียไปกับภัยชนิดนี้อย่างมากมาย จะเห็นว่าทั้ง 4 เรื่องนี้ ผู้เขียนได้เสนอให้ผู้อ่านได้ทราบถึงความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับภัยธรรมชาติต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะผู้คนในชนบทต้องเผชิญกับภัยเหล่านี้อย่างเดียวยาว พวกเขาเหล่านี้จึงหาวิธีการแก้ไขเพื่อให้ชีวิตอยู่รอดเท่าที่สติปัญญา และโชคชะตาจะช่วยให้เท่านั้น

1.2 ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสังคม ความขัดแย้งนี้เกิดจากการที่มนุษย์ไม่พอใจ ไม่เข้าใจสิ่งแวดล้อม เช่น การเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ ตลอดจนวัฒนธรรม ความเชื่อ และศาสนา เรื่องสั้นของสุรัชย์ จันทิมาธร ส่วนมากจะเป็นเรื่องสั้นที่มีความขัดแย้งประเภทนี้มากที่สุด คือ มีทั้งหมด 28 เรื่อง ซึ่งสามารถแยกแยะออกเป็นความขัดแย้งในเรื่องต่าง ๆ ได้ดังนี้

1.2.1 เรื่องสั้นที่มีความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับการเมืองและการปกครอง เรื่องสั้นประเภทนี้ ผู้เขียนต้องการเสนอสาระที่เกี่ยวกับการเมืองการปกครองของรัฐบาลที่มีต่อประชาชน โดยเฉพาะชนชั้นต่ำในสังคมที่ถูกเอารัดเอาเปรียบจากเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล ได้แก่ เรื่องนกพิราบ หนึ่งขวกหกเท่ากับสูญ และวันเวย์ (One way)

เรื่องนกนิราบ ผู้เขียนได้ใช้นกนิราบเป็นสัญลักษณ์ของผู้ที่มีความคิดอิสระ แต่เนื่องจากสังคมเลวทราม มีปัญหาการคอร์รัปชัน นกนิราบหรือผู้แสวงหาอิสรภาพเหล่านั้นจึงถูกผู้มีอำนาจทางการเมืองในเมืองกำจัดบุคคลเหล่านี้ไปจนสิ้น

เรื่องหนึ่งขวกหกเท่ากับสูญ ตัวละครมีความคับข้องใจในการปกครองของเจ้าหน้าที่บ้านเมือง ทั้งที่รัฐบาลประกาศนโยบายว่าจะช่วยเหลือคนยากจนในสังคม แต่ในขณะเดียวกัน เขากลับถูกเจ้าหน้าที่ของบ้านเมืองสั่งให้ออกจากที่ที่เคยทำมาหากิน โดยอ้างว่าเป็นเขตป่าสงวน หากไม่ออกไปจะต้องถูกจับดำเนินคดีตามกฎหมาย เมื่อตัวละครไม่สามารถต่อสู้และแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ เขาจึงตัดสินใจฆ่าบุตร ภรรยา และตนเอง หนีความอยุติธรรมเหล่านั้น

เรื่องวันเวย์ (One way) ตัวละครยืนมองขบวนรถนักการเมืองที่วิ่งสวนทางวันเวย์ขึ้นมา ทั้ง ๆ ที่รถต่าง ๆ ติดอกกันอยู่ แต่นักการเมืองคนนั้นก็อาศัยอำนาจทางการเมืองของตน บีบให้ตำรวจจราจรช่วยแหวกทางวันเวย์นั้น เพื่อให้ตนได้ถึงที่หมายโดยเร็ว และไม่คำนึงว่าผู้ให้ถนนคนอื่น ๆ จะรู้สึกอย่างไร ทั้งตำรวจจราจรนั้นก็ต้องปฏิบัติหน้าที่ต่อไป แม้ว่าเขาจะได้รับบาดเจ็บจากการแหวกทางนำขบวนรถของนักการเมืองผู้นั้นก็ตาม

เรื่องสั้นทั้งสามเรื่องนี้ สุรชัย จันทิมาธร ได้แสดงให้เห็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างประชาชนกับชนชั้นปกครองของรัฐบาล อันได้แก่ ความอยุติธรรมของเจ้าหน้าที่บ้านเมืองที่ปฏิบัติต่อประชาชน การใช้อำนาจทางการเมืองของนักการเมืองในทางที่ผิด คือใช้อภิสิทธิ์ต่าง ๆ เหนือข้าราชการผู้มีฐานะต่ำกว่าและประชาชนทั่วไป โดยไม่คำนึงถึงความเจ็บปวด เดือดร้อนของผู้อื่นแต่อย่างใด นอกจากความสละสลวยของบทเท่านั้น ซึ่งขัดแย้งกับนโยบายของรัฐบาลว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐจะช่วยเหลือและเป็นตัวแทน เป็นปากเป็นเสียงให้กับประชาชน แต่ในทางปฏิบัติแล้ว บุคคลเหล่านั้นกลับพยายามทุกวิถีทางที่จะเอารัดเอาเปรียบประชาชน ทั้งยังอาศัยอำนาจที่ตนมีอยู่กำจัดบุคคลที่มีแนวความคิดหรืออุดมการณ์ที่ขัดแย้งกับตนออกไปจนหมดสิ้น เพื่อตนจะได้กอบโกยผลประโยชน์จากประชาชนผู้อ่อนแอกว่า หรือผู้ที่ไม่รู้เท่าทันได้สะดวกยิ่งขึ้น

1.2.2 เรื่องสั้นที่มีความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับความเชื่อทางศาสนา เรื่องสั้นที่มีความขัดแย้งประเภทนี้ เป็นเรื่องสั้นที่ผู้เขียนเสนอให้เห็นถึงความเชื่อที่มั่งายหรือความคิดขัดแย้งต่อหลักคำสอนของศาสนา หรือความคิดขัดแย้งต่อวัฒนธรรมความเชื่อของคนในสังคม ว่าสิ่งเหล่านั้นมิได้แก้ไขปัญหาให้กับมนุษย์เลย บางครั้งยังก่อความเจ็บปวด หรือความสิ้นเปลืองทางเศรษฐกิจในยุคที่มนุษย์ต้องแสวงหาสิ่งที่มาเลี้ยงปากท้องของตนเองอย่างปากกัดตีนถีบ ได้แก่ เรื่องนครไ้ เพลงศพ นกสีเหลือง และ พยายามหยิบความจริง

เรื่องนครไ้ ตัวละครมีความรู้สึกขัดแย้งต่อการเป็นญาติกันของคนในสังคม เขาคิดว่าการเดินทางไปร่วมพิธีงานศพย่า ทำให้เขาสิ้นเปลือง ทั้งตัวละครยังคิดว่า ความชราและความตายเป็นเรื่องของธรรมชาติ โดยเฉพาะความตายนั้นเป็นการนำอิสรภาพมาสู่มนุษย์อีกด้วย

เรื่องเพลงศพ ตัวละครมีความรู้สึกเฉยเมยต่อความเศร้าโศกของญาติผู้ตายที่เขาไปเล่นดนตรีในงานศพ ทั้งเขายังรู้สึกแปลกใจว่าทำไมเมื่อญาติของผู้ตายโศกเศร้าอยู่แล้ว ยังไปจ้างดนตรีมาบรรเลงเพลงที่เศร้าโศก เพื่อตอกย้ำความเศร้าโศกของตนอีกด้วย เขายังรู้สึกอีกว่าความตายนั้นเป็นอิสรภาพอย่างหนึ่งของมนุษย์ ผู้ตายอาจจะมีความพึงพอใจยินดีกับความตายนั้น ดังนั้นผู้เป็นญาติจึงไม่ควรจะร้องไห้ เศร้าโศกต่อการตายของญาติเลย

เรื่องนกสีเหลือง ทองเสน เจ่นจัด รู้สึกเจ็บปวด สงสาร มารดาที่ถูกหมอผีโบยตีด้วยเชื่อว่ามารดาของเขาถูกผีเข้าสิง โดยเขาไม่มีโอกาสช่วยเหลือแต่อย่างใด ซึ่งแท้จริงแล้วมารดาของเขาป่วยเป็นโรคประสาท ควรจะได้รับการรักษาจากจิตแพทย์ แทนการรักษาตามความเชื่อดั้งเดิมที่ไร้เหตุผล

เรื่องพยายามหยิบความจริง ตัวละครมีความรู้สึกขัดแย้งต่อหลักความเชื่อของศาสนาที่ใคร ๆ บอกว่าดีงาม ควรแก่การเคารพบูชา แต่เขากลับรู้สึกว่าศาสนาเป็นเพียงห้องที่ปิดตายโดยมิปลัเตอร์ปิดไว้หน้าห้องว่าศาสนา ซึ่งภายในห้องว่างเปล่านั้นอาจจะมีสิ่งที่ยิ่งใหญ่ ไม่มีใครสามารถเข้าไปชำระล้างหรือทำความสะอาดได้ และผู้ที่มีความเชื่อก็เชื่อเพราะมีผู้บอกต่อ ๆ กันมาว่า ศาสนาเป็นสิ่งดีงาม ควรแก่การเคารพบูชาเท่านั้น

จากเรื่องสั้นทั้ง 4 เรื่องนี้ ผู้เขียนได้เสนอให้ผู้อ่านเห็นความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับความเชื่อทางศาสนา และพิธีกรรมต่าง ๆ โดยตัวละครแสดงความรู้สึกออกมาว่า ศาสนาที่คนหลงใหลบูชา เป็นเพียงห้องว่างเปล่าที่รกรุงรังด้วยหยากไย่เท่านั้นเอง บางครั้งความเชื่อที่มลายของคนในสังคมยังนำความเจ็บปวดมาสู่มนุษย์ ดังเช่น ตัวละครใน เรื่องนกสีเหลือง รู้สึกเจ็บปวดที่แม่ของเขาถูกโบยตี เพียงเพราะความเชื่อของคนในสังคมว่าแม่เขาถูกผีเข้าสิง และเนื่องจากตัวละครมีความคิดว่า ความชราและความตาย เป็นเรื่องของธรรมชาติ ดังนั้นความตายจึงน่าจะเป็นสิ่งที่ช่วยให้มนุษย์พบกับความสุขและอิสรภาพอันแท้จริง ทั้งผู้ตายอาจจะมีความพึงพอใจต่อความตายก็ได้ ฉะนั้นผู้เป็นญาติจึงไม่ควรจะเศร้าโศก และไม่ควรจะสิ้นเปลืองเพื่อเดินทางไปร่วมงานศพ หรือแม้แต่การจัดงานศพที่ใหญ่โต หามโหรีมาบรรเลงตอกย้ำความรู้สึกให้เศร้าโศกเลย

1.2.3 เรื่องสั้นที่มีความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสภาพสังคม

เรื่องสั้นประเภทนี้ผู้เขียนต้องการเสนอให้เห็นสภาพความเป็นอยู่ของผู้คนในสังคมที่ต้องดิ้นรนต่อสู้เพื่อความอยู่รอด เรื่องสั้นของสุรัชย์ จันทิมาธร ที่มีลักษณะเช่นนี้มีทั้งหมด 16 เรื่อง ได้แก่ เรื่องบนรถไฟชั้นสาม คนว่าเหว่ กลับบ้าน กิเลส จดหมาย สองคม เอกสิทธิ์ชน รถไฟ คนจรและหมาไม่มีชื่อ เข้าวินห์และความเป็นไป ฟันเฟือง คำถาม ครึ่งโหล เมล็ดพืชที่ตกหล่น ชนชั้นเรา ข้างถนน และเลื้อยตัวสุดท้าย

เรื่องบนรถไฟชั้นสาม ตัวละครหลายกลุ่มที่แสดงแนวความคิดซึ่งขัดแย้งกับการให้บริการทางด้านสาธารณูปโภคของรัฐบาลต่อประชาชน โดยตัวละครจับกลุ่มสนทนากันถึงเรื่องต่าง ๆ บนรถไฟชั้นสาม ในเรื่องการเดินทางไปขายแรงงานในกรุงเทพฯ ความไม่เป็นธรรมในสังคมที่พวกนักหนังสือพิมพ์เล่นงานกัน ตลอดจนการบริการที่เลวของรัฐบาลโดยเฉพาะการให้บริการการเดินทางแก่ประชาชน แต่ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ก็ไม่มียุทธวิธีที่จะสามารถเสนอข้อแก้ไขปัญหาเหล่านั้นได้

เรื่องคนว่าเหว่ ตัวละครรู้สึกขัดแย้งกับสภาพสังคม ไม่มีความสุข ว่าเหว่ ซึ่งเนื่องมาจากการเป็นคนตกงาน และไม่มีใครให้ความสนใจเขา แม้แต่หญิงที่เขาปองรัก เพราะความไร้เงินของเขานั้นเอง

เรื่องกลับบ้าน ตัวละครเป็นหญิงโสเภณีได้เดินทางกลับบ้านด้วยความหวังว่าเธอจะได้รับความสุขความอบอุ่นจากผู้คนในบ้านเกิดเนื่องจากเธอได้จากบ้านไปนาน แต่แล้วเธอก็กลับมีความรู้สึกผิดหวัง ว่าแห้ว หมดความสุข เพราะคนในสังคมนั้นได้แสดงความรังเกียจหญิงที่เป็นโสเภณีเช่นเธอ

เรื่องกิเลส ตัวละครมีอาชีพโสเภณีเพราะความยากจน แต่แขกที่มาเที่ยวนั้นก็กลับถูกเหยียดหยามว่าเป็นเพียงหญิงบริการทางเพศไม่มีค่า ไม่มีเกียรติ และคุณค่าของความเป็นมนุษย์เลย จึงเอื้อมมือไปจะจับหน้าอกเธอ ส่วนเธอก็พยายามจะไม่ให้ลูกชายรู้ว่าเธอมีอาชีพเป็นโสเภณี

เรื่องจดหมาย ตัวละครเป็นบุรุษไปรษณีย์ ได้อ่านจดหมายของนักโทษชายที่เขียนถึงมารดา นักโทษชายคนนั้นได้เล่าถึงการดำเนินชีวิตของตน แต่จดหมายไม่มีผู้รับ บุรุษไปรษณีย์จึงรู้สึกสงสารแม่ลูกคู่นี้มาก แต่เขาก็ไม่สามารถจะนำจดหมายไปให้ผู้รับได้

เรื่องสองคม ตัวละครคือบัณฑิตกับนิม กำลังจะปล้นชายคนหนึ่ง แต่นิมไม่กล้าทำ ชายคนนั้นจึงรอดตัวไป แต่แล้วเขาทั้งสองก็เกือบจะถูกตำรวจจับ เพราะตำรวจคิดว่าเขาเป็นคนร้ายเช่นกัน

เรื่องเอกสิทธิ์ชน ตัวละครมีความรู้สึกขัดแย้งกับการที่มนุษย์ตกเป็นทาสของเวลา โดยตัวละครคอยถามเวลาของผู้คนที่เดินผ่านไปมาทุก ๆ 5 นาทีสลับกับการแหงนหน้ามองดวงอาทิตย์ ครั้นเขาพบผู้ที่ไม่มีนาฬิกา เขาจึงรู้สึกพอใจและเดินจากบริเวณนั้นไป

เรื่องรถไฟ ตัวละครมีความขัดแย้งกับสภาพแวดล้อม คือ การให้บริการของรัฐต่อประชาชนที่ยังมีความบกพร่องมาก ดังเช่น รถไฟที่เขานั่งอยู่นั้น ผู้คนแออัดยัดเยียดจนแทบจะกระดิกตัวไม่ได้ ทั้งยังต้องรอให้รถไฟอีกขบวนหนึ่งมาลากเอาตู้ที่เขาั่งรอนั้นไปด้วยเวลาอันเนิ่นนาน

เรื่องคนจรและหมาไม่มีชื่อ ตัวละครรู้สึกขัดแย้ง ไม่พอใจกับการกระทำของเจ้าหน้าที่เทศบาลที่จับสุนัขตัวหนึ่งไปฆ่า ตัวละครคิดว่าสิ่งมีชีวิตทุกชนิดนั้นน่าจะมีค่าเท่าเทียมกัน ไม่ว่าคนหรือสัตว์

เรื่องเข้าวันหนึ่งและความเป็นไป ตัวละครเป็นชายหนุ่มที่ถูกรถไฟทับตาย เขารู้สึกไม่สบายใจที่การตายของเขาทำให้ญาติพี่น้องเศร้าโศก ทั้ง ๆ ที่เขาไม่ต้องการให้ใครมาร้องไห้อาลัยเขาเลย ตัวละครยังรู้สึกเบื่อหน่ายสภาพสังคมที่ใช้อำนาจเงินแบ่งแยกคนออกเป็นหลายชนชั้น ทำให้มนุษย์ไม่มีความเท่าเทียมกัน แต่สิ่งที่มนุษย์มีเท่าเทียมกันก็คือ ความตายนั่นเอง

เรื่องฝันเฟื่อง ตัวละครรู้สึกว่าตนไม่มีความสำคัญอะไรเลยในสังคมระบบทุนนิยม เขาถูกล้างใจให้ออกจากงาน ด้วยเหตุผลของนายจ้างว่าโรงพิมพ์ตกอยู่ในภาวะการขาดทุน จำต้องปลดคนงานออก ซึ่งเขาไม่มีโอกาสต่อรองใด ๆ ทั้งสิ้น

เรื่องคำถามครึ่งโหล ตัวละครเมื่ออ่านคำถามของหญิงสาวที่ถามเขาอยู่ 6 ข้อ ซึ่งแต่ละข้อเป็นคำตอบที่ขัดแย้งกับสิ่งที่สังคมยอมรับว่าดี ได้แก่ ตัวละครคิดว่าประเพณีการแต่งงานนั้นเป็นบ่อเกิดแห่งความยุ่งยากใจ เขามีอาชีพเป็นนักเขียนรูป มีความต้องการจะสร้างผลงานตามความคิดอิสระของตน แต่ในขณะที่เดียวกันเขาไม่สามารถจะทำเช่นนั้นได้ เขาจำเป็นจะต้องสร้างผลงานตามความต้องการของนายทุน เพื่อเงินอันจะทำให้เขาสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ แม้แต่การจะตัดสินใจว่าจะศึกษาอะไรก็ต้องดูให้สอดคล้องกับความต้องการของนายทุนเช่นกัน มิฉะนั้นก็จะตกงาน สิ่งเหล่านี้เองที่ทำให้มนุษย์ตกเป็นทาสของเงิน และนำเงินมาเป็นเครื่องแบ่งชนชั้นของคนในสังคม ตั้งแต่กำเนิดขึ้นมาเลยทีเดียว ตัวละครจึงมีความหวังที่จะมีชีวิตอิสระ และพยายามจะกระทำในสิ่งที่ตนพอใจมากที่สุด

เรื่องเมล็ดพืชที่ตกหล่น บ้านเช่าของตัวละครถูกไฟไหม้เขาจึงไปอาศัยเพื่อนชั่วคราว เพื่อนของเขาเป็นคนที่ไม่ค่อยจะมีเงินนัก เพื่อนเขาเล่าว่า เขารักหญิงสาวคนหนึ่ง แต่เขาถูกปฏิเสธ เพราะเขาไม่สามารถจะหาเงินไปแต่งงานกับเธอได้ ตัวละครจึงคิดว่าไม่มีใครในสังคมนี้ที่เห็นใจคนยากจนอย่างเขา และไม่มีใครที่ไม่ให้ความสำคัญของเงินเลย

เรื่องชนชั้นเรา ตัวละครรู้สึกว่ามนุษย์ในสังคมทุนนิยมนั้นแบ่งชนชั้นกันด้วยเงินตรา ดังนั้นการบริการก็ต้องแบ่งไปตามชนชั้นด้วย สำหรับตัวละครเองแม้จะอยากได้รับความสะดวกสบายบ้าง แต่ก็ไม่สามารถจะทำได้เพราะไม่มีเงินพอ ดังนั้นเมื่อตัวละครกับเพื่อนคิดจะรวม

เงินกันจ้างรถแท็กซี่กลับบ้าน ครั้นพอเห็นรถเมล์ที่ว่างแล่นผ่านมา เขาทิ้งหมตจึงเปลี่ยนใจวิ่งไปขึ้นรถเมล์แทน

เรื่องข้างถนน ตัวละครมีความรู้สึกขัดแย้งกับการให้บริการการสื่อสารโดยเฉพาะโทรศัพท์สาธารณะ ซึ่งตัวละครคิดว่าน่าจะได้รับการปรับปรุงให้ดีกว่าที่เป็นอยู่ และเมื่อตัวละครเห็นเครื่องโทรศัพท์ที่วางขายตามร้านต่าง ๆ สวยงามกว่าเครื่องโทรศัพท์สาธารณะ ตัวละครยังรู้สึกว่าเครื่องโทรศัพท์นี้เป็นสิ่งที่บ่งบอกฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนการแบ่งชนชั้นของมนุษย์ในสังคมได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

เรื่องเลื้อยตัวสุดท้าย ชายชราขอทานมีความรู้สึกขัดแย้งกับสภาพสังคมที่คนในสังคมแบ่งชนชั้นกันด้วยเงินตราและอาชีพ ด้วยเหตุผลว่า เงินที่เขาได้มาจากการขอทานนั้นไม่สามารถจะซื้อสิ่งที่เขาต้องการได้ ด้วยเจ้าของร้านให้เหตุผลว่าไม่เคยขายของให้กับคนขอทานเท่านั้นเอง

จากเรื่องสั้นทั้ง 16 เรื่องนี้ จะเห็นว่าเป็นเรื่องสั้นที่มีความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสังคมโดยสะท้อนให้เห็นภาพของชาวชนบทที่อพยพเข้ามาทำมาหากินด้วยการขายแรงงานในเมืองหลวง ทำให้สังคมเมืองหลวงมีแต่ความแออัด การจราจรติดขัด การสื่อสารไม่สะดวกรวดเร็ว ดังปรากฏใน เรื่องบนรถไฟชั้นสาม เรื่องจดหมาย เมื่อผู้คนอพยพเข้ามาในเมืองหลวงกันมาก จึงส่งผลให้เกิดปัญหาคนว่างงาน และผู้ที่ตกงานก็มีความรู้สึกท้อแท้ไม่ใช่ว่าผู้ที่สังคมต้องการ ตัวละครจึงเกิดความรู้สึกว่าเหว่ ไม่มีความสุข ดังเช่น เรื่องคนว่าเหว่ เมื่อตกงานบางคนก็ตัดสินใจกระทำความชั่ว เช่น จี้ ปล้น ทั้งที่ไม่เคยกระทำความมาก่อน ดังเช่น เรื่องสองคม บางคนเมื่อเข้ามาในเมืองหลวงแล้ว ไม่สามารถจะทำงานหนัก ๆ ได้เพราะอายุและสังขารไม่อำนวย จึงต้องยึดอาชีพขอทานเพื่อความอยู่รอดของตน ผู้หญิงบางคนก็ต้องยึดอาชีพโสเภณี เพราะความยากจน อดอยากทั้งอาชีพโสเภณีและขอทานนั้น คนในสังคมถือว่าบุคคลเหล่านี้เป็นบุคคลที่น่ารังเกียจ เพราะถือว่าเป็นผู้ที่ทำให้สังคมเสื่อมทรามลง ดังปรากฏใน เรื่องกิเลส กลับบ้าน และ เลื้อยตัวสุดท้าย ในสังคมปัจจุบันโดยเฉพาะสังคมระบบทุนนิยมมนุษย์มักจะเห็นความสำคัญทางด้านวัตถุมากกว่าจิตใจของเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน หรือเห็นชีวิต

บางชีวิตไม่มีค่า เช่น เรื่องคนจรและหมาไม่มีชื่อ มีการแบ่งชนชั้นกันด้วยเงินตรา ทำให้ผู้ที่ยากจน ไร้เงินเป็นผู้ที่ถูกสังคมปฏิเสธ ดังเช่น เรื่องเมล็ดพืชที่ตกหล่น แม้แต่เครื่องใช้บางอย่างก็ยังเป็นเครื่องแบ่งชนชั้นในสังคมอีกด้วย เช่น เรื่องข้างถนน การทำงานของคนในระบบทุนนิยมบางครั้งก็ไม่มีหลักประกันทางสังคมว่า เขาจะไม่มีโอกาสตกงาน ทั้ง ๆ ที่เขายังทำงานด้วยความขยันขันแข็ง ดังเช่น เรื่องฝันเมือง จึงเป็นสาเหตุให้ทุกคนตกเป็นทาสของเวลา และเงินตรา จนทำให้ตัวละครเกิดความรู้สึกเบื่อหน่ายสังคมอันล้นหลามวุ่นวายนั้น ดังเช่น เรื่องเอกสิทธิ์ชน เข้าวันหนึ่งและความเป็นไป และคำถามครึ่งโหล นอกจากนั้น การให้บริการของรัฐบาลแก่ประชาชนก็ได้เพียงพอแก่ความต้องการ ทั้งเป็นการให้บริการที่เลวร้ายที่สุด ช้ำยังแบ่งแยกตามฐานะทางการเงินของคนในสังคมอีกด้วย ดังปรากฏใน เรื่องรถไฟ และชนชั้นเรา สิ่งที่ถูกกล่าวมานั้นจึงเป็นภาพสะท้อนความรู้สึกนึกคิดของตัวละครที่ขัดแย้งกับสภาพสังคมในด้านต่าง ๆ และความรู้สึกนึกคิดของตัวละครก็คือ ความรู้สึกนึกคิดของผู้เขียน เป็นสำนึกทางชนชั้นของนักเขียนที่สื่อสารมายังผู้อ่านนั่นเอง

1.2.4 เรื่องสั้นที่มีความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับการศึกษา เรื่องสั้นที่มีความขัดแย้งประเภทนี้ สุรชัย จันทิมาธร ต้องการแสดงให้เห็นความขัดแย้งของตัวละครที่มีต่อนโยบายทางการศึกษาของรัฐบาล ที่โฆษณาชวนเชื่อว่าจะขยายโอกาสทางการศึกษาให้กับประชาชนทุกคนทุกชนชั้น แต่ความเป็นจริงแล้ว ยังมีประชาชนหลายคนที่ขาดโอกาสทางการศึกษา โดยเฉพาะประชาชนที่ยากจน ดังปรากฏในเรื่องความหวัง และฤดูดอกไม้อิโรย

เรื่องความหวัง ตัวละครเขียนถึงเรื่องราวของเด็กชายแดง ผู้ที่เกิดในครอบครัวยากจนมีลูกมาก ทำให้เด็กชายแดงไม่มีโอกาสได้ศึกษาเล่าเรียน แม้แต่ในระดับประถมศึกษา ซึ่งเป็นการศึกษาภาคบังคับที่รัฐพึงจัดบริการให้กับประชาชนทุกคน เด็กชายแดงจึงมีโอกาสเพียงแต่ยืนเกาะรั้วโรงเรียนอนุบาลของลูกผู้มีฐานะร่ำรวยเรียนอยู่เท่านั้น

เรื่องฤดูดอกไม้อิโรย ตัวละครอ่านจดหมายของเพื่อนชายที่เขียนถึงหญิงคนรัก โดยเขาได้แสดงความรู้สึกขัดแย้งต่อโอกาสที่แตกต่างกันระหว่างคนจนกับคนร่ำรวยในการเข้ารับการศึกษา ทั้ง ๆ ที่โรงเรียนเป็นของประชาชนทุกคน ฉะนั้นทุกคนน่าจะมีสิทธิ์ได้เข้าศึกษาเล่าเรียน แต่ในความเป็นจริงแล้วผู้มีเงินเท่านั้นจึงจะมีโอกาสศึกษาเล่าเรียนในโรงเรียนได้

เรื่องสั้นทั้ง 2 เรื่องนี้ ผู้เขียนได้เสนอให้เห็นความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับระบบ การจัดการศึกษาที่รัฐบาลมีนโยบายจะขยายโอกาสให้กับประชาชนผู้ยากจน แต่ในทางปฏิบัติ แล้ว ยังมีประชาชนอีกจำนวนไม่น้อยที่ไม่มีโอกาสจะได้รับการด้านการศึกษาเลย โดยเฉพาะ กลุ่มชนที่ยากจนในเมืองหลวง เมื่อพ่อแม่มีเวลาเฉพาะหาเงินเพื่อเลี้ยงปากเลี้ยงท้องคนใน ครอบครัว จึงไม่มีเวลาจะมาดูแลเอาใจใส่ว่าบุตรของตนจะได้รับการศึกษาหรือไม่ ฉะนั้นลูก จึงขาดโอกาสที่จะศึกษาเล่าเรียน ดังปรากฏในเรื่องความหวัง ซึ่งผู้เขียนเองก็คงคิดว่า เด็กที่เกิดในครอบครัวยากจนเหล่านี้ ควรจะได้รับการศึกษาหรือการเหลียวแลจากรัฐบ้าง บางครั้งคนในครอบครัวยากจนที่มีโอกาสจะได้เข้าศึกษาเล่าเรียนในโรงเรียนบ้าง แต่การ ศึกษาจำเป็นจะต้องลงทุนต้องเสียค่าใช้จ่ายจีปาทะ แม้คนยากจนจะมีสติปัญญาดี ก็ไม่สามารถ จะเรียนให้จบหลักสูตรได้ ดังปรากฏในเรื่องฤดูดอกไม้โรย ดังนั้นจะเห็นว่าผู้ที่มีโอกาส ศึกษาเล่าเรียนก็คือผู้ที่มีเงินเท่านั้น

1.2.5 เรื่องสั้นที่มีความขัดแย้งระหว่างมนุษย์และสัตว์ เป็นเรื่อง ที่ตัวละครคิดจะทำบางสิ่งบางอย่างกับสัตว์ที่ตัวละครเลี้ยงไว้หรือพบเห็น หรือที่ทำร้าย ตัวละคร และเมื่อตัวละครได้กระทำพฤติกรรมที่ตั้งใจแล้ว เขากลับมีความรู้สึกเสียใจหรือ บางครั้งก็ตัดใจได้ว่าจะไม่กระทำในสิ่งที่ตนตั้งใจไว้ เรื่องสั้นที่มีลักษณะเช่นนี้มีทั้งหมด 3 เรื่อง ได้แก่ เรื่องเรามาเล่นเกมกันเถอะ แมวและคนสันโดษ และแผลเป็น

เรื่องเรามาเล่นเกมกันเถอะ ตัวละครเห็นนกที่บินหลงเข้ามาในห้อง เขาจึงเอา ยางยืดยิงนกพอยางยืดหมด เขาก็นำผ้ามาข่มแล้วขว้างนกอย่างสนุกสนาน จนนกหมดแรง ตกลงมาบนพื้น ครั้นเขาจับนกได้กลับเกิดความรู้สึกสงสาร จึงนำนกไปปล่อย โดยโยนนกขึ้น ไปในอากาศเพื่อจะให้นกบินขึ้น แต่นกนั้นหมดแรงบินแล้ว จึงบินปักหัวลงในแม่น้ำข้าง ๆ บ้านเขานั่นเอง เขารู้สึกเสียใจมากที่ทำให้มันตาย

เรื่องแมวและคนสันโดษ ตัวละครเลี้ยงแมวไว้ตัวหนึ่ง เมื่อเขาตกงาน จึงไม่มี เงินซื้ออาหารให้แมวกิน เขาได้ตัดจิ้งจอกตุ๊กแกในบ้านให้แมวกินจนหมด ในที่สุดเขาตัดสินใจ นำแมวไปปล่อยที่ร้านอาหารแห่งหนึ่ง ด้วยความหิวแมวจึงวิ่งไปตะครุบเนื้อบนเขียง คนทำ

อาหารได้เอามิดติหัวแมว แมวตกใจวิ่งหนีไปยังถนน ทำให้รถที่วิ่งมาอย่างเร็วทับแมวตาย
ตัวละครรู้สึกเสียใจมากกว่าตนไม่น่าจะพาแมวมาตายเลย

เรื่องแผลเป็น ตัวละครเล่าเรื่องเพื่อนของเขาที่ถูกสุนัขในซอยบ้านเข้าของเขากัด และเขาตั้งใจว่าเขาจะต้องจัดการแก้แค้นสุนัขตัวนั้นให้ได้ด้วยวิธีการใดวิธีการหนึ่ง แต่ตัวละครได้กล่าวห้ามปรามไว้ จนในที่สุด เขาก็รับปากว่าจะไม่ทำอะไรสุนัข และจะปล่อยให้แผลที่ถูกกัดนั้นกลายเป็นแผลเป็นเหมือน ๆ กับแผลเป็นอื่น ๆ ในร่างกายของเขานั้นเอง

สุรัชย์ จันทิมาธร ได้ใช้กลวิธีการสร้างความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสัตว์โดยส่วนใหญ่ มนุษย์จะเป็นผู้ที่ทำร้ายสัตว์ทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ เช่น เรื่องเรามาเล่นเกมกันเถอะ ตัวละครรู้สึกสนุกสนาน ตื่นเต้นที่เล่นเกมจนเหนื่อยแล้วตกลงมา และเมื่อคิดจะปล่อยนกไปก็ไม่ได้คำนึงว่านกจะมีเรี่ยวแรงบินหรือไม่ ในที่สุดเขาก็เป็นผู้ที่ฆ่านกโดยไม่ได้ตั้งใจ ส่วน เรื่องแมวและคนสันโดษ ตัวละครรู้สึกสงสารแมว เกรงว่ามันจะอดตาย จึงนำแมวไปปล่อย แต่เพราะความหิวโหย แมวจึงกระโดดจะกินอาหารบนเตียงและเป็นสาเหตุให้ถูกรถทับตาย ซึ่งตัวละครรู้สึกเสียใจมาก เหมือนเขาเป็นผู้ฆ่าแมวโดยมิได้ตั้งใจ ส่วน เรื่องแผลเป็น นั้น ตัวละครที่ถูกสุนัขกัดก็เคยเบียดเบียนสุนัขมาก่อน ด้วยการใช้ก้อนอิฐก้อนหินขว้างปาสุนัข ทำให้สุนัขเมื่อมีโอกาสดึงกัดเขากลับที่เช่นกัน ในที่สุดตัวละครก็ตั้งใจที่จะไม่ทำอะไรสุนัขอีก

เรื่องสั้นที่มีความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมนั้นเป็นเรื่องสั้นที่เน้นความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสังคมเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะมนุษย์ที่อาศัยอยู่ในสังคมเมืองหลวง สุรัชย์ จันทิมาธร ได้แสดงให้เห็นความขัดแย้งของคนในสังคมเมืองหลวงว่ามีแต่การเอาเปรียบกัน โดยเฉพาะสังคมระบบทุนนิยม ซึ่งเน้นความสำคัญของวัตถุมากกว่าจิตใจเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน มีการแบ่งชนชั้นกันด้วยเงินตรา เช่น เรื่องข้างถนน ฝันเฟื่อง เช้าวันหนึ่งและความเป็นไปได้ บางครั้งก็ขาดหลักประกันทางสังคมว่าเมื่อได้งานทำแล้วก็อาจจะตกงานได้ โดยไม่รู้ตัวก็ได้ ดัง เรื่องฝันเฟื่อง การอพยพผู้คนจากชนบทเข้ามาทำมาหากินในเมืองหลวงก็นำปัญหาต่าง ๆ มาสู่สังคมเมืองหลวงเช่นกัน เช่น เรื่องปัญหาการจราจรติดขัด ปัญหาการ

ให้บริการของรัฐไม่ทั่วถึง ดังเช่น เรื่องบนรถไฟชั้นสาม รถไฟ และ ชนชั้นเรา นอกจากนี้ การอพยพเข้ามาในเมืองหลวงยังทำให้เกิดปัญหาเรื่องการค้าประเวณี มีหญิงหลายคนยึดอาชีพโสเภณี เพราะไม่สามารถจะทำงานอย่างอื่นได้หรือแก่เกินไปที่นายทุนจะรับเข้าทำงาน จึงต้องยึดอาชีพขอทาน บุคคลเหล่านี้จึงเป็นที่รังเกียจของคนส่วนใหญ่ในสังคม ดัง เรื่องกิเลส กลับบ้าน และ เลื้อยตัวสุดท้าย เมื่อคนอพยพเข้ามาในเมืองหลวงมาก การให้บริการการศึกษาของรัฐก็ไม่ทั่วถึง คนยากจนก็จะขาดโอกาสทางการศึกษา ซึ่งรัฐเองก็มีได้เหลียวแลหรือแก้ไขจุดบกพร่องนี้เท่าใดนัก ดังเช่น เรื่องความหวัง และ ฤดูดอกไม้โรย นอกจากการให้บริการที่ไม่ทั่วถึงแล้ว เจ้าหน้าที่ของรัฐยังอาศัยอำนาจของตนคืออภิสิทธิ์เหนือคนอื่น หรือเบียดเบียนผู้อื่นอย่างไร้ความยุติธรรม ดังเช่น เรื่องวันเวย์ (One way) นกพิราบ และ หนึ่งขวบหกเท่ากับสัณฐาน บางขณะผู้คนในสังคมต้องดิ้นรนต่อสู้ทำมาหากิน เพื่อความอยู่รอดนั้นก็ตกเป็นทาสของเงินตรา จนเกือบจะก่อคดีอาชญากรรม ดัง เรื่องสองคม จดหมาย และ เพื่อความอยู่รอด ทำให้มนุษย์ต้องขายแม้กระทั่งความพอใจ ความรู้สึกของตน ดังเช่น เรื่องคำถามครึ่งโหล นอกจากนี้แล้วความยากจนและขาดการศึกษา ทำให้มนุษย์หลงเชื่อศาสนา หรือลัทธิความเชื่อบางอย่างอย่างงมงาย ไร้เหตุผล เมื่อเกิดโรคภัยไข้เจ็บขึ้นมนุษย์จึงหลงเชื่อว่า สิ่งเหนือธรรมชาติ เช่น ภูตผี ปีศาจ ฯลฯ จะลงโทษถ้ามนุษย์กระทำผิด ดังเช่น เรื่องนกสีเหลือง พยายามหยิบความจริง และ เพลงคน การที่มนุษย์ต่างดิ้นรนต่อสู้อยู่ในสังคมแบบตัวใครตัวมันและต่างชิงดีชิงเด่นกันนี้ ทำให้มนุษย์คิดว่าการเกียตชอบเป็นญาติกันของมนุษย์นั้นอาจจะนำความสิ้นเปลืองมาสู่ตน เพราะสังคมปัจจุบันนี้เป็นสังคมที่มีสภาพเศรษฐกิจที่ทุกคนต้องช่วยเหลือตนเองให้มากที่สุด ดังเช่น เรื่องนครไบ สุดท้ายเป็นความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสัตว์ ซึ่งส่วนใหญ่มนุษย์จะเป็นฝ่ายรังแกสัตว์ทั้งที่ตั้งใจและไม่ได้ตั้งใจจนบางครั้งสัตว์นั้นก็โต้ตอบบ้างเช่นกัน ดัง เรื่องเรามาเล่นเกมกันเถอะ แมวและคน สันโดษ และ แผลเป็น เป็นต้น

2. เรื่องสั้นที่มีความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ เป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างตัวละครสองฝ่ายในเรื่องการกระทำ ความคิด ความปรารถนาหรือความต้องการ ความตั้งใจ หรือแม้แต่ความไม่เข้าใจกัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องราวระหว่างสามี ภรรยา

เรื่องซึ่งรักหักสวาท หรือหลอกหลวงกัน เรื่องสั้นของสุรชัย จันทิมาธร ที่มีความขัดแย้ง เช่นนี้มีทั้งหมด 18 เรื่อง ได้แก่ เรื่องมือเพชรฆาต โพนแต้ม คุณยาย คนและคนบ้า วันเกิด ลังขาราลูกบอล สะพานสูง บุพการี สุนทรียกับทองเสน นาฏกรรม กระต้อมกลางทุ่ง ละครไม่มีชื่อ บนที่ราบสูง ห้องน้ำมีรอยเลือด จมกริมห้วย ไฟเปลี่ยว และเขาล่าอยู่พักหนึ่ง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

เรื่องมือเพชรฆาต ตัวละครไม่สามารถจะกลับบ้านได้ ด้วยทุกคนลงความเห็นว่าเขาเป็นคนที่ฆ่าหลานชาย ทั้ง ๆ ที่เขาอธิบายว่ามันเป็นอุบัติเหตุ เขามีได้ตั้งใจกระทำเช่นนั้นเลย

เรื่องโพนแต้ม ตัวละครไม่มีความสุขเพราะหวาดระแวงภรรยากับญาติหนุ่ม แต่ความหวาดระแวงสงสัยก็เกิดขึ้นจริง เมื่อคืนฝนตก และเขาถูกตามตัวไปดูแลเพื่อนบ้านที่กำลังป่วย ครั้นกลับถึงกระท่อมไม่พบภรรยา ตัวละครได้ตามไปที่กระท่อมโพนแต้มของญาติหนุ่ม และภาพที่เขาเห็นคือภรรยาและญาติหนุ่มถูกฆ่าผ่าตาย ในสถานที่คนทั้งสองไม่ได้สวมเสื้อผ้าเลย

เรื่องคุณยาย ตัวละครเป็นหญิงชราที่ทุ่มเทความรักให้กับตุ๊กตาจนไปไหนมาไหนต้องนำตุ๊กตาไปด้วย คนส่วนใหญ่จึงคิดว่านางเป็นบ้า และเห็นนางเป็นตัวตลกอีกด้วย

เรื่องคนและคนบ้า ตัวละครเป็นเด็กที่ไม่เข้าใจว่าทำไมผู้ที่ถือว่าตนสติสมบูรณ์จึงเอารัดเอาเปรียบกันและนำแต่ความวุ่นวายมาสู่สังคม ส่วนคนที่ทุกคนลงมติว่าเป็นบ้ากลับเป็นบุคคลที่มีความสุขกว่าคนสติสมบูรณ์เสียอีก

เรื่องวันเกิด ตัวละครมีความรู้สึกเสียใจที่ตนรักเจ้านาย รักทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นสมบัติของเจ้านาย แต่ผลตอบแทนคือ เจ้านายเห็นค่าของเขาเพียงคนรับใช้ใจ ๆ ที่ทำงานเก่งและไม่สิ้นเปลืองเงินทองมากนักเท่านั้น

เรื่องลังขาราลูกบอล ตัวละครมีความคิดที่ขัดแย้งกัน โดยตัวละครชายมองรูปร่างของโสเภณีที่เขาไปเที่ยวเป็นภาพศิลปะ และทำให้เขานึกถึงนิทานผจญภัยที่เคยได้ยินมา ส่วนโสเภณีกลับคิดว่าการที่เขาไม่ได้ร่วมรักกับเธอ เพราะเขาไม่เคยร่วมเพศกับใครมาก่อน

เรื่องลูกบอล ตัวละครได้เล่นเกมแข่งชิงลูกบอลกัน ต่างฝ่ายต่างใช้วิธีการต่าง ๆ เพื่อจะได้ลูกบอลมาเป็นกรรมสิทธิ์ แต่เมื่อฝ่ายชนะได้ลูกบอลไปแล้ว กลับมิได้ให้ความสำคัญกับลูกบอลเลย

เรื่องบุพการี ตัวละครเป็นหญิงหม้ายที่ป่วย นางรู้สึกห่วงใยบุตรชายทั้งสองที่ต่างกำลังหลงเดินไปหาอบายมุข แต่ขณะที่นางเป็นห่วงลูก ๆ อยู่ นั้น ลูกของนางกลับมิได้สนใจนางเลย หากไปนั่งดื่มสุรากับเพื่อน ๆ จนเมามาจะ จนไม่มีโอกาสช่วยเหลือแม่ที่มีอาการป่วยหนักจนจะตายนั้นเลย

เรื่องสะพานสูง ตัวละครเล่าถึงหญิงตาบอดเพราะติดเชื้อมีฟิลิส คนหนึ่งที่เคยเป็นโสเภณีได้ถูกสามีทอดทิ้ง ทั้งยังหลอกว่าจะกลับมาหาเธอ

เรื่องสุนทรียกับทองเสน ตัวละครรู้สึกไม่เข้าใจว่าทำไมคนที่คิดว่ามีแนวคิดเช่นเดียวกับตน มีความเข้าใจซึ่งกันและกันมากที่สุดในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ครั้นเวลาผ่านไปไม่นานกลับทำให้คนนั้นเปลี่ยนความคิดไปได้

เรื่องนาฏกรรม ตัวละครรู้สึกเศร้าสลดกับการตายของชายคนหนึ่ง อันเนื่องมาจากความไม่เข้าใจกันระหว่างเขากับภรรยา จนเกิดทุ่มเถียงกัน แม้เขาจะอธิบายเหตุผลอย่างไร ภรรยาก็ไม่ฟัง สามีจึงเดินหนีขึ้นตึกและตัดสินใจกระโดดตึกลงมตาย

เรื่องกระท่อมกลางทุ่ง ตัวละครรู้สึกกลัวว่าชายชราคนหนึ่งจะเห็นเขาเป็นศัตรู เพราะเขากับเพื่อนได้กระทำความผิดต่อชายชราเอาไว้มาก ในที่สุดเขาก็พบว่า ผู้ที่เขาคิดว่าเป็นศัตรูกลับเป็นมิตรที่ดี ส่วนผู้ที่เขาคิดว่าเป็นมิตรนั้นแท้จริงแล้วกลับกลายเป็นศัตรู

เรื่องละครไม่มีชื่อ ตัวละครผิดหวังว่าคนส่วนใหญ่มิได้เข้าใจศิลปะเช่นตน เพราะเมื่อเขาแสดงละครที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับความขัดแย้งระหว่างหญิงสองคน โดยมีชายอีกคนหนึ่งเป็นฝ่ายยุยง ครั้นตัวละครหญิงหันกลับมาทำร้าย ชายผู้ยุยงจนตายแล้วละครก็จบลง แต่ผู้ชมละครไม่มีใครแสดงน้ำใจ ให้กำลังผู้แสดงด้วยการปรบมือแม้แต่คนเดียว

เรื่องบนที่ราบสูง ตัวละครมีแนวความคิดที่ขัดแย้งกันคือ ชายชราผู้เป็นตาจะมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ในอดีต ไม่ว่าจะเป็นรถยนต์สวยงามในกรุงเทพฯ น้ำทะเลหรือดวงดาว อันเป็นภาพอย่างเลื่อนลางในสายตาของชายชรา แต่หลานชายกลับคิดว่า

ดวงดาวจะต้องสุกใส น้ำทะเลจะต้องเป็นสีเขียว รถในกรุงเทพฯ จะต้องมิเฉพาะคันที่สวยงาม อันเป็นความคิดฝันอย่างเด็ก ๆ

เรื่องห้องน้ำมีรอยเลือด ตัวละครรู้สึกสลดใจกับข่าวที่ชายสองคนฆ่ากันตายในห้องอาหารแห่งหนึ่งเพราะความไม่เข้าใจกัน และการแสดงความเป็นผู้กล้าหาญวอดผึงสาวจนต้องตายไป

เรื่องจบกริมห้วย ตัวละครเป็นนัยน์ตาของต้นจบกหนุ่มที่ทิ่มเถียงกันถึงความยากลำบากในหน้าที่รับผิดชอบ เมื่อเกิดพายุฝนและฟ้าผ่าลงมา นัยน์ตาทั้งสองก็ไม่สามารถจะช่วยเหลือใครได้แม้แต่ตนเอง

เรื่องไฟเปลี่ยว ตัวละครชายไม่เข้าใจว่าทำไมตัวละครหญิงจึงมีอาการเปลี่ยนแปลงขึ้นมา ครั้นเขาพยายามเตือนสติเธอ เธอก็ยังไม่รู้สึกตัว มีน้ำขังยังทำให้เขามีความรู้สึกคล้อยตามเธอไปด้วย

เรื่องเขาพล่านอยู่พักหนึ่ง ตัวละครเล่าถึงเพื่อนชายที่ไปเที่ยวโสเภณีและรู้ในภายหลังว่าโสเภณีคนนั้นเป็นญาติกับตน จึงได้พยายามเกลี้ยกล่อมให้เธอเลิกอาชีพนี้เสีย แต่เขาก็ไม่รู้ว่าเธอเลิกจริงหรือเปล่า เพราะเมื่อเขาไปหาเธออีกครั้งจึงทราบว่าเธอได้หนีเขาไปแล้ว

เรื่องสั้นของสุรชัย จันทิมาธร ที่มีความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์นี้ เป็นการเสนอเรื่องราวของมนุษย์ที่ไม่เข้าใจกัน หวาดระแวงกัน บางครั้งก็ไม่เข้าใจว่าทำไมมนุษย์จึงต้องตัดสินกระทำพฤติกรรมเช่นนั้นเช่นนั้น ดังเรื่องไฟเปลี่ยว สุนทรียกับทองเสน และเขาพล่านอยู่พักหนึ่ง บางครั้งความไม่เข้าใจกันโดยไม่ยอมปรับความเข้าใจหรือหาวิธีการแก้ไข ทำให้มนุษย์ต่างฝ่ายต่างเอาชนะซึ่งกันและกันอย่างผู้ขาดสติยังคิดหรือไว้เหตุผล จนก่อให้เกิดโศกนาฏกรรม ดังเช่น เรื่องมือเพชรฆาต นาฏกรรม โพนแต้ ห้องน้ำมีรอยเลือด ลูกบอล และจบกริมห้วย การที่มนุษย์ตัดสินว่าบุคคลนั้นเป็นผู้มีสติสมบูรณ์ บุคคลนี้เป็นคนบ้า และคนบ้า นั้นไม่ได้รับความเอาใจใส่ หากมองในมุมกลับแล้ว ผู้ที่ถือตนว่าสติสมบูรณ์นั้นกลับเป็นผู้ที่มีแต่ความทุกข์ เบียดเบียนซึ่งกันและกัน แกร่งแหย่งชิงดีชิงเด่น ส่วนคนบ้าที่กลับมีความสุขเพราะ

ไม่มีใครมาเบียดเบียนเขา ดังเรื่องคนกับคนบ้า นอกจากนั้นสรุขัย จันทิมาศร ยังได้เสนอให้เห็นความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ในแง่ที่มนุษย์ต่างมีความคิดที่แตกต่างกันไปตามอายุ เพศ และการศึกษา ดังเช่น เรื่องสังขาร บนที่ราบสูง และขุนการี หรือการที่มนุษย์อยู่ในสังคมเมืองหลวงอันเป็นสังคมแบบทุนนิยม ทำให้มนุษย์เห็นเพื่อนมนุษย์ด้วยกันไร้ค่า ยิ่งกว่าวัตถุบางอย่างเสียอีก ดังเช่น เรื่องวันเกิด หรือการที่มนุษย์เบียดเบียนกัน หลอกลวงกันเพื่อผลประโยชน์ของตนเองโดยไม่คำนึงถึงความเดือดร้อนของใคร ดังเช่นเรื่องสะพานสูง และกระท่อมกลางทุ่ง จนบางครั้งมนุษย์กลางเป็นคนล้าใจ และมองไม่เห็นความงามทางด้านศิลปะใด ๆ ดังเช่น เรื่องละครไม่มีชื่อ และคนขาย สิ่งที่สรุขัย จันทิมาศร ได้เสนอความคิดผ่านตัวละครออกมานั้นเพื่อให้ผู้อ่านพึงสำนึกถึงความบกพร่องทั้งที่เกิดจากตัวมนุษย์ และผลสืบเนื่องมาจากสภาพสังคม ที่มนุษย์น่าจะมียุติการแก้ไขหรือปรับปรุง เพื่อให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

3. เรื่องสั้นที่มีความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของตัวละคร เป็นความขัดแย้งที่ก่อให้เกิดความทุกข์หรือความสับสนวุ่นวายในใจ ซึ่งตัวละครพยายามดิ้นรนต่อสู้เพื่อเอาชนะอุปสรรคที่เกิดขึ้นภายในใจให้ได้ โดยตัวละครอาจจะเกิดความรู้สึก หรือมีความตั้งใจที่จะกระทำการใดสิ่งหนึ่ง แต่ในที่สุดตัวละครก็ไม่สามารถจะกระทำในสิ่งที่ตั้งใจไว้ได้ เรื่องสั้นของสรุขัย จันทิมาศร ที่มีความขัดแย้งเช่นนี้มีอยู่ทั้งหมด 7 เรื่องคือ เรื่องวันรับเงินเดือน ลูกอ่อน คำคืนอันหม่นหมองและร้าย คืนพักผ่อนของนางสาวผิว บนถนนสายหนึ่ง คนไม่เอาถ่าน และข้างมันเกิด

เรื่องวันรับเงินเดือน ตัวละครเกิดความรู้สึกขัดแย้งภายในใจตนเองเนื่องจากเมื่อรับเงินเดือนแล้ว เขาตั้งใจจะใช้หนี้สินที่มีอยู่ให้หมด ขณะที่เขาตระเวนใช้หนี้ไปตามร้านต่าง ๆ เขามีความสุขมาก แต่เมื่อใช้หนี้ร้านสุดท้ายแล้ว เขาจึงรู้ว่าเงินเดือนที่รับมา 150 บาทนั้นเหลือเพียง 8 บาทเท่านั้น เขาจึงรู้สึกเศร้าใจมาก

เรื่องลูกอ่อน ตัวละครเกิดความรู้สึกขัดแย้งภายในใจตนเอง เนื่องจากตัวละครชื่ออุ้ง 3 บาทมานั่งกิน ขณะนั้นเองลูกอ่อน ลูกหนึ่งได้หล่นลงแล้วกลิ้งไปอยู่ใกล้ ๆ แผงขายหนังสือพิมพ์ที่มีคนเดินผ่านไปมา ตัวละครรู้สึกเป็นห่วงลูกอ่อน ด้วยเกรงว่าจะถูกเหยียบ แต่

ลูกอู่นักปลอดภัย ครั้นตัวละครจะเดินจากที่นั่นไป ตัวละครจึงตัดสินใจลุกขึ้นเดินไปเหยียบลูกอู่นั้นด้วยตนเอง

เรื่องคำคืนวันหม่นหมองและร้าย ตัวละครรู้สึกเบื่อหน่ายบรรยากาศในที่ทำงาน จึงออกมานั่งดื่มเหล้าที่ร้านแห่งหนึ่งแล้วคิดถึงงานที่ทำว่าเป็นงานที่ขาดอิสระ ต้องทำในสิ่งที่นายทุนต้องการเท่านั้น ตัวละครคิดต่อไปว่า เขาจะต้องเข้าไปอาละวาดในที่ทำงาน ครั้นเหล้าหมดตัวละครกลับรู้สึกดีใจว่ามันเป็นเพียงความคิดเท่านั้น และวันรุ่งขึ้นจะต้องไปขอโทษเพื่อนที่เขาต้องทำงานแทนตน

เรื่องคืนพักผ่อนของนางสาวผิว ตัวละครได้เล่าถึงการเอาไรต์เอาเปรียบของผู้ชายที่กระทำตนเป็นแมงดาของหญิงโสเภณีเช่นเธอให้เพื่อนชายฟัง ครั้นเธอและเขาจะเดินจากกันไป เธอก็ถูกเพื่อนชายชวนไปนอนด้วย อันเป็นการเอาไรต์เอาเปรียบเธอเช่นกัน แต่เธอกลับตกลงด้วยความเต็มใจ

เรื่องบนถนนสายหนึ่ง หญิงหม้ายคนหนึ่งกำลังมีความสุขอยู่กับลูกสาวขณะขับรถมาบนถนนสายนครราชสีมา-กรุงเทพฯ แต่เมื่อรถเธอเกิดยางรั่วขึ้นมา และทำให้เธอพลาดนัดกับเพื่อนชายคนใหม่ เธอจึงรู้สึกว่าความสุขและความสดชื่นที่ผ่านมานั้นค่อย ๆ หมดไป

เรื่องคนไม่เอาถ่าน ตัวละครสนทนากับเพื่อนถึงเพื่อนอีกคนหนึ่ง ซึ่งทำตนเป็นคนไม่เอาถ่านการเอางาน สนใจที่จะขับขีมือเตอร์ไซด์และดื่มสุรา จนต้องหย่าขาดจากภรรยา และยังเป็นโรคพิษสุราเรื้อรังด้วย แต่ขณะนั้นเองตัวละครก็รู้สึกว่าตนเองก็เป็นคนไม่เอาถ่านและกำลังจะติดสุราเช่นกัน

เรื่องช่างมันเถิด ตัวละครมีความรู้สึกเบื่อหน่ายบรรยากาศรอบตัว ทั้งยังคิดว่างานอาชีพครุ่นนี้ไม่เหมาะกับตนเอง แต่ในที่สุดเขาก็รู้สึกตัวว่าเขาคิดมากเกินไป เขาควรจะพักผ่อนและพร้อมที่จะลุกขึ้นมาทำงานในวันรุ่งขึ้น

เรื่องสั้นที่มีความขัดแย้งภายในใจของตัวละครนี้ ผู้เขียนเสนอให้ผู้อ่านเห็นว่าตัวละครมีความคิด หรือความรู้สึกที่สับสนวุ่นวายเกิดขึ้นภายในใจ ส่วนใหญ่ตัวละครจะครุ่นคิดถึงเรื่องส่วนตัว เช่น มีความรู้สึกว้าเหว่หน่ายสังคม หรือสภาพแวดล้อมตนเอง อันเนื่องมาจากความคิดของตัวละครว่าตนเป็นผู้ถูกสังคมเอาไรต์เอาเปรียบ ตัวละครจึงครุ่นคิดหาวิธีการ

กับปัญหาและอยากกระทำในสิ่งที่ตนพอใจ แต่ในที่สุดตัวละครก็ต้องยอมรับกับตนเองว่า สิ่ง
 ที่ตนคิดนั้นตนไม่สามารถจะปฏิบัติได้จริง จึงต้องยอมรับว่าสถานการณ์ที่ตนดำรงอยู่นั้นดีแล้ว
 ดังเช่น เรื่องคำคืนอันหม่นหมองและร้าย และ เรื่องช่างมันเถิด บางครั้งผู้เขียนได้เสนอ
 ให้เห็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในใจของตัวละครว่า ในขณะที่ตัวละครคิดและตั้งใจว่าจะ
 กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง ตัวละครจะรู้สึกเป็นสุขมาก แต่พอมีอุปสรรคเกิดขึ้น ทำให้
 ตัวละครไม่สามารถจะกระทำการให้บรรลุเป้าหมายได้ ตัวละครจะรู้สึกกระวนกระวายใจ
 ไร้ความสุขโดยสิ้นเชิง อันเป็นการแสดงความขัดแย้งทางอารมณ์และความคิดของตัวละคร
 อย่างชัดเจน ดังเช่น เรื่องวันรับเงินเดือน และ บนถนนสายหนึ่ง แต่บางครั้งการตัดสินใจ
 กระทำในสิ่งตรงข้ามกับที่ตนตั้งใจไว้ ตัวละครกลับไม่รู้สึกเสียใจเลย เช่น คืนพักผ่อนของ
นางสาวผิว นอกจากนั้นผู้เขียนยังได้เสนอให้เห็นว่า ตัวละครมีความคิดหรือความรู้สึก
 เป็นห่วงคนในสังคม กล่าวว่าจะเป็นเช่นนั้นเช่นนั้น อันอาจจะทำให้สังคมเลวร้ายลงไป แต่
 พอนึกย้อนกลับมาที่ตนเองแล้ว ตัวละครก็รู้สึกว่าตนก็เป็นคนหนึ่งที่กำลังหรือทำให้สังคม
 เลือมหดทรมานลง ดังเช่น เรื่องลูกอ่อน และ คนไม่เอาถ่าน จากเรื่องสั้นทั้ง 7 เรื่องนี้
 ผู้เขียนได้เสนอให้เห็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในใจของตัวละครในเรื่องต่าง ๆ อันอาจ
 จะเกิดขึ้นจริงในจิตใจมนุษย์ได้เช่นกัน

4. เรื่องสั้นที่ไม่มีความขัดแย้ง เป็นเรื่องสั้นที่สร้างขึ้นโดยไม่มี ความขัดแย้ง
 ใด ๆ ปรากฏให้เห็นชัดเจน เนื้อหาของเรื่องมักเป็นประสบการณ์หรือเหตุการณ์อย่างใด
 อย่างหนึ่งที่เกิดขึ้น ซึ่งผู้เขียนมีความประทับใจ จึงนำมาเรียบเรียงเป็นเรื่องสั้น ดังนั้น
 เรื่องสั้นประเภทนี้จึงมีลักษณะคล้ายความเรียงโดยทั่วไป เรื่องสั้นของสุรชัย จันทิมาธร
 ที่มีลักษณะเช่นนี้มีทั้งหมด 6 เรื่อง ได้แก่ บันทึกลับยามบ่าย ลมหายใจของท้องทุ่ง เสียงเพลง
 เส้นเลือด และคนขายเวลา ผู้หญิงสะพาน หน้าต่าง และวันหนึ่ง-มีหญิงสาว ดังรายละเอียด
 ต่อไปนี้

เรื่องบันทึกยามบ่าย ตัวละครกษิณานิดหนึ่งเข้าไปจนมีอาการมินเมา เขาได้
 บรรยายสิ่งต่าง ๆ ที่พบเห็นด้วยสายตาของคนเมา อันได้แก่ ร้านขายของเก่า แผงขาย
 นาฬิกาเก่า คนขายล็อตเตอรี่ และคนทะเลาะกันในร้านกาแฟ ในที่สุดเขาก็อาเจียนออกมา

เรื่องลมหายใจของท้องทุ่ง ผู้เขียนได้บรรยายการดำเนินชีวิตของสิ่งมีชีวิต ไม่ว่าจะเป็นมนุษย์ สัตว์หรือพืช ในท้องทุ่งแห่งหนึ่ง ตั้งแต่รุ่งเช้า จนถึงตะวันตกดิน อันเป็นการบรรยายการต่อสู้ชีวิตเพื่อความอยู่รอด และสะท้อนแนวคิดให้ผู้อ่านทราบว่า ผู้ที่มีกำลังมากกว่า เข้มแข็งกว่า สติปัญญาดีกว่าเท่านั้น จึงจะเป็นผู้ที่มีชีวิตรอดอยู่ได้

เรื่องเสียงเพลง เส้นเลือด และคนขายเวลา ผู้เขียนให้ตัวละครเล่าเรื่องราวของเพื่อนว่าเพื่อนคนหนึ่งเป็นนักรบ แต่ชอบเขียนบทกวีเป็นชีวิตจิตใจ แม้ไม่มีกระดาษจะเขียน เขาก็จะเขียนลงบนซากางเกงของเขา แต่แล้วเขาก็ตายไปพร้อม ๆ กับบทกวีนั้น ส่วนอีกคนหนึ่งเป็นคนชอบร้องเพลงมากที่สุด แม้ว่าขณะที่ร้องนั้นเส้นเลือด เส้นเอ็นบริเวณลำคอจะปูดโปนขึ้นมา หรือบางครั้งมีเลือดไหลออกจากลำคอ เขาก็ยังร้องเพลงอยู่นั่นเอง และสุดท้ายตัวละครเล่าว่าขณะที่ตนนั่งอยู่ในห้องแห่งหนึ่ง เขาได้ยินชายคู่หนึ่งกำลังต่อรองเพื่อซื้อขายเวลากัน เขารู้สึกงุนงงมาก และเมื่อเขาออกเดินตามบาทวิถีเขารู้สึกว่าตนกำลังหน้ามืดจะเป็นลม แต่เขาก็มองได้ยินเสียงเด็กร้องขายอากาศในราคาถูก

เรื่องผู้หญิงสะพาน ตัวละครและเพื่อนยืนมองวิธีการหลอกลวงของหญิงโสเภณีนคนหนึ่ง ตั้งแต่เธอยืนอยู่บนสะพาน แล้วมีผู้ชายผ่านมาทักทาย ถามราคา แต่เธอยังไม่ตกลง ในที่สุดเธอได้ตัดสินใจขึ้นห้องไปกับแขกคนหนึ่ง ตัวละครกับเพื่อน ๆ จึงเดินทางกลับบ้าน

เรื่องหน้าต่าง ตัวละครวิ่งออกกำลังภายในตอนเช้า และไปนั่งพักที่เพิงขายข้าวแกงแห่งหนึ่ง เขาบรรยายถึงผู้คนที่มาซื้อข้าว คนเหล่านั้นได้สนทนากันเรื่องต่าง ๆ ส่วนตัวเขาเองก็นั่งมองผู้หญิงคนหนึ่งที่ยืนอยู่ใกล้หน้าต่างห้องในบ้านของเธอ จนเธอผู้นั้นหันมายิ้มให้เขา ขณะนั้นเองได้มีพระภิกษุมานิเทศเขา เขาอยากใส่บาตรบ้าง จึงขอร้องให้แม่ค้าช่วยใส่ให้ เมื่อเขามองเข้าไปในบ้านของหญิงสาวคนนั้นอีกครั้ง ตรงหน้าต่างเขาพบว่ามีชายคนหนึ่งมาขึ้นแทนหญิงสาว และเขาคนนั้นก็ยิ้มให้เขาด้วย เขามีความรู้สึกเป็นสุขมากแล้วลุกขึ้นเดินกลับบ้าน

เรื่องวันหนึ่ง-มีหญิงสาว ตัวละครเดินผ่านโรงเรียนแห่งหนึ่ง ทำให้เขาคิดถึงเรื่องราวสมัยเขาเป็นเด็กนักเรียน วันหนึ่งเขาเห็นหญิงสาวคนหนึ่งมีบุคลิกถูกใจเขามาก

วันต่อมาเขาเห็นเธออีกครั้ง เขาจึงตามเธอไปจนถึงบ้านของเธอ แล้วเขาก็รู้สึกโล่งใจสบายใจและกลับบ้านของตน

เรื่องสั้นของสุรัชย์ จันทิมาธร ที่ไม่มีความขัดแย้งนี้ ผู้เขียนได้เสนอความคิดเห็นต่าง ๆ ของตนผ่านตัวละครในเรื่องออกมาอันเป็นความคิดเห็นในแงุ่มุมที่คนส่วนใหญ่อาจจะเห็นว่ามิใช่สิ่งสำคัญ เช่น ความคิดที่ว่า ในสังคมแบบทุนนิยม มนุษย์จะเห็นความสำคัญของการซื้อขายสิ่งต่าง ๆ ดังนั้นสินค้าจึงมีอยู่มากมาย ไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่ผลิตขึ้นมาใหม่ หรือสิ่งที่มีอยู่แล้ว และถือว่าเป็นของเก่าที่มีราคา หรือแม้แต่ชีวิตและเลือดเนื้อบางครั้งมนุษย์ก็นำมาจำหน่ายได้ เช่น เรื่องบันทึกยามบ่าย เสียงเพลง เส้นเลือด และ คนขายเวลา และ ผู้หญิงสะพาน ส่วนในสังคมชนบทแม้จะไม่มีการซื้อขายกัน แต่ก็มีการแก่งแย่งอาหาร หรือเบียดเบียนกัน เพื่อให้มีชีวิตอยู่ได้ ดังเช่น ลมหายใจของท้องทุ่ง แต่ยังมีมนุษย์อีกกลุ่มหนึ่งที่พอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ มีความสุขในการที่จะกระทำงานบางสิ่งบางอย่างที่ตนพอใจ แม้ตนเองจะได้รับความเดือดร้อนบ้างก็ตาม เช่น วันหนึ่ง-มีหญิงสาว และ หน้าต่าง เป็นต้น ซึ่งในแต่ละเรื่องผู้เขียนได้เสนอเรื่องราวในแงุ่มุมที่แตกต่างกันออกไปของชีวิตมนุษย์ในสังคมที่มีวิธีการดำเนินชีวิต ความพอใจของมนุษย์ที่แตกต่างกันไป

จากการศึกษากลวิธีการสร้างความขัดแย้งนี้ ปรากฏว่าสุรัชย์ จันทิมาธร สามารถสร้างความขัดแย้งได้อย่างน่าสนใจ มีวิธีการเร้าความสนใจของผู้อ่านให้อยากทราบเรื่องราวของเรื่องนั้น ๆ ไปจนจบ เรื่องสั้นที่มีความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมนั้น สุรัชย์ จันทิมาธร สามารถสร้างเหตุการณ์ สร้างความขัดแย้ง และสร้างให้ตัวละครดิ้นรนต่อสู้เพื่อแก้ไขปัญหาหรืออุปสรรคต่าง ๆ ได้อย่างสมเหตุสมผล และเหตุการณ์แต่ละตอนก็มีความสัมพันธ์กันเป็นอย่างดี เรื่องราวที่นำมาใช้ในความขัดแย้งกันนั้นจะเป็นความขัดแย้งที่เกิดจากตัวละครไม่เข้าใจสภาพแวดล้อมว่าทำไมต้องเป็นเช่นนั้นเช่นนี้ หรือตัวละครจะต้องต่อสู้กับภยันตรายชาติที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ เมื่อตัวละครเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในชนบทที่ห่างไกลความเจริญ ส่วนเรื่องสั้นที่เป็นความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์นั้น ส่วนใหญ่จะเป็นการเสนอเรื่องราวที่มนุษย์กับมนุษย์ไม่เข้าใจกัน แก่งแย่งชิงดีชิงเด่นกัน หรือเบียดเบียนกัน

จนบางครั้งต้องฆ่ากันตายเพราะความไม่เข้าใจกันก็มี สำหรับเรื่องสั้นที่เกิดจากความขัดแย้งภายในจิตใจของตัวละครนั้น ผู้เขียนให้ตัวละครมีความคิดหรือความรู้สึกอย่างไร อย่างหนึ่ง อันมีสาเหตุมาจากสภาพแวดล้อม จนทำให้ตัวละครเกิดความรู้สึกเบื่อหน่าย แต่ในที่สุดตัวละครก็ต้องยอมรับสภาพว่าตนเป็นบุคคลในสังคม ควรจะปฏิบัติตามระเบียบของสังคมจึงจะได้ชื่อว่าไม่เป็นด้อยกว่าคนอื่น หรือเอาตัวเอาเปรียบผู้อื่น และสุดท้ายเรื่องสั้นที่ไม่มีความขัดแย้งใด ๆ อย่างเด่นชัด ซึ่งมีปรากฏอยู่เพียง 6 เรื่องนั้น แม้เรื่องสั้นประเภทนี้จะมิเน้นวิจารณ์วรรณกรรมในอดีต ถือว่าไม่ใช่เรื่องสั้น ดังที่ เจือ สดะเวทิน (2517 : 49) กล่าวว่า "เรื่องที่ดำเนินไปเรื่อย ๆ ตั้งแต่ต้นจนจบ ไม่มีการต่อสู้ ไม่มีอุปสรรค ไม่มีความขัดแย้ง เป็นเรื่องสั้นที่ไม่มีโครงเรื่อง ไม่นับว่าเป็นเรื่องสั้น" ก็ตาม แต่ลักษณะเด่นของเรื่องสั้นประเภทนี้จะอยู่ที่การเสนอแนวความคิดของผู้เขียน ซึ่งสุรชัย จันทิมาธร ก็ได้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม สังคม และการดำรงชีวิตของมนุษย์ได้อย่างน่าสนใจ

กลวิธีการเล่าเรื่อง (Point of View)

ในการศึกษาเรื่องสั้นนอกจากจะศึกษาโครงเรื่อง และความขัดแย้งแล้ว การศึกษากลวิธีการเล่าเรื่อง หรือเทคนิคเกี่ยวกับผู้เล่าเรื่อง (Point of View) ก็เป็นสิ่งหนึ่งที่ช่วยให้เห็นลักษณะเด่นของนักเขียนเรื่องสั้นแต่ละคนว่า เขามีวิธีการหรือเทคนิคการเล่าเรื่องในลักษณะใด โดยผ่านสายตาหรือความคิดเห็นของใคร หรือตัวละครใด จึงจะเหมาะสมสอดคล้องกับเนื้อเรื่อง และช่วยให้การสื่อเรื่องราวหรือความคิดเห็นได้ตรงตามที่คุณเขียนต้องการ

การศึกษาเรื่องสั้นของสุรชัย จันทิมาธรนี้ เพื่อที่จะได้ทราบว่า สุรชัย จันทิมาธรได้ใช้กลวิธีการเล่าเรื่องหรือเทคนิคเกี่ยวกับผู้เล่าเรื่อง (Point of View) วิธีใดบ้างในการสื่อสารเรื่องราวในเรื่องสั้นของเขา และกลมกลืนสอดคล้องกับเนื้อเรื่องอย่างไร ทั้งนี้เพื่อชี้ให้เห็นคุณค่าในการเขียนเรื่องสั้นของสุรชัย จันทิมาธร ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

กลวิธีการเล่าเรื่องหรือเทคนิคเกี่ยวกับผู้เล่าเรื่อง (Point of View) นั้น ทองสุข เกตุโรจน์ (2519 : 1 - 3) ให้ความหมายไว้ว่า ในการเขียนเรื่องสั้นหรือนวนิยายเรื่องใดเรื่องหนึ่งนั้น ผู้แต่งกำหนดให้ใครเป็นผู้เล่า และเล่าในฐานะใด กล่าวคือ ผู้แต่งอาจจะเป็นผู้เล่าเรื่องเอง ถ้าผู้แต่งเป็นผู้เล่าเรื่องเอง ผู้แต่งเล่าเรื่องในฐานะอะไร หรือถ้าตัวละครเป็นผู้เล่าอันมีฐานะอะไรในเรื่องนั้น ๆ กลวิธีในการเล่าเรื่องจึงอาจแบ่งได้หลายวิธีดังนี้

1. ใช้บุรุษที่หนึ่งซึ่งเป็นตัวละครสำคัญในเรื่องเป็นผู้เล่า (The first person narrator as a main Character)
2. ใช้บุรุษที่หนึ่งซึ่งเป็นตัวละครรองในเรื่องเป็นผู้เล่า (The first person narrator as a minor Character)
3. ผู้ประพันธ์ในฐานะที่เป็นผู้รู้แจ้งเห็นจริงทุกอย่างเป็นผู้เล่า (The omniscient author)
4. ผู้ประพันธ์ในฐานะที่เป็นผู้สังเกตการณ์เป็นผู้เล่า (The author as an observer)
5. ใช้บุรุษที่หนึ่งเป็นผู้เล่าด้วยวิถีกระแสจิตประหวัด (Stream of Consciousness)

จากการศึกษาเรื่องสั้นของสุรชัย จันทิมาธร จำนวน 63 เรื่อง ปรากฏว่าสุรชัย จันทิมาธร ได้เลือกใช้กลวิธีการเล่าเรื่องแบบให้ผู้ประพันธ์เป็นผู้รู้แจ้งเห็นจริงทุกอย่างเป็นผู้เล่าเรื่องมี จำนวน 15 เรื่อง อีกวิธีหนึ่งที่นิยมใช้คือ การใช้ผู้ประพันธ์ในฐานะเป็นผู้สังเกตการณ์เป็นผู้เล่าเรื่องมี 15 เรื่อง การใช้บุรุษที่หนึ่งซึ่งเป็นตัวละครสำคัญในเรื่องเป็นผู้เล่าเรื่องมี 13 เรื่อง การใช้บุรุษที่หนึ่งซึ่งเป็นตัวละครรองในเรื่องเป็นผู้เล่าเรื่องมีจำนวน 11 เรื่อง การใช้บุรุษที่หนึ่งเป็นผู้เล่าเรื่องด้วยวิถีกระแสจิตประหวัดมี 7 เรื่อง และเรื่องสั้นที่มีการใช้กลวิธีการเล่าเรื่องหลายอย่างปะปนกันไปในเรื่องเดียวกันมี 2 เรื่อง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การเล่าเรื่องโดยให้ผู้ประพันธ์ในฐานะที่เป็นผู้รู้แจ้งเห็นจริงทุกอย่างเป็นผู้เล่า กลวิธีในการเล่าเรื่องประเภทนี้ ผู้ประพันธ์กระทำตนเป็นเสมือนผู้ล่วงรู้เหตุการณ์และเรื่องราวทุกสิ่งทุกอย่าง ตลอดจนรูปร่างหน้าตา อุปนิสัย และความรู้สึกนึกคิดของตัวละครทุกตัว การที่ผู้ประพันธ์เลือกใช้กลวิธีการเล่าเรื่องแบบนี้ เพราะผู้ประพันธ์สามารถที่จะบรรยายถึงสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างอิสระ ไม่ว่าจะเป็นเหตุการณ์หรือพฤติกรรม ความรู้สึกนึกคิดของตัวละคร เป็นวิธีการที่ผู้ประพันธ์สามารถแทรกความรู้สึกนึกคิด คำพูดที่อยากพูด หรือต้องการแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ผ่านตัวละครบางตัว เพื่อให้ความคิดที่แทรกไว้ในลักษณะต่าง ๆ สื่อไปถึงผู้อ่านได้ สรุขัย จันทิมาธร ก็นิยมใช้กลวิธีการเล่าเรื่องแบบนี้เช่นกัน ดังปรากฏในเรื่องสั้นของเขาทั้งหมด 15 เรื่อง ได้แก่ เรื่องแล้งเข็ญ วันรับเงินเดือน โพนแต้ แหมวและคนสันโดษ วันเกิด บนถนนสายหนึ่ง บนที่ราบสูง สังขารรา ข้างถนน บุพการี เมล็ดนิษ ที่ตกหล่น เรามาเล่นเกมกันเถอะ เลือดตัวสุดท้าย สนทริยกับทองเสน และกลับบ้าน ในที่นี้จะขอกล่าวเพียง 4 เรื่อง พอให้เห็นเป็นตัวอย่างเท่านั้น

เรื่องแล้งเข็ญ ผู้ประพันธ์บรรยายถึงพฤติกรรมและความรู้สึกของตัวละครอย่างผู้รู้แจ้งเห็นจริง และเล่าเรื่องโดยใช้สรรพนามบุรุษที่ 3 ดังข้อความตอนหนึ่ง คือ

“ตะวันตกดินไปแล้ว เจ้าตัวนจึงกลับบ้าน เสียงสากโขลกกับครกอยู่บนเรือน กลิ่นปนกับหอมฉุย ๆ เจ้าตัวนกลืนน้ำลาย หิวจนไม่อยากจะทนรอ มันขึ้นไปบนเรือน เห็นพ่อเหิงลุกจากที่นอนล้างหน้าตา แม่มันกำลังแต่งสำรับข้าว ตะเกียงบนชานเรือน เหิงจะจุดสว่างวอมแวมขึ้น มันก็ล้างหน้าล้างตาบ้าง คิดอยู่ว่าจะกินข้าวมื้อนี้ให้แน่น ท้องไปเลย”

เรื่องวันรับเงินเดือน ผู้ประพันธ์บรรยายถึงพฤติกรรมและความรู้สึกของตัวละคร คือ ครูรอง ดังตัวอย่างข้อความต่อไปนี้ คือ

"ครูรองรับเงินเดือนที่เหลือเพียง 150 บาท ในตอนบ่าย แล้วก็เอนหลังหลับไปบนบ้านครูใหญ่นั้นเอง เขาเบื่อความจู้จี้จ้านในท้องตลาด เบื่อที่จะนั่งกินเหล้ากับเพื่อนครูจากตำบลต่าง ๆ ซึ่งตั้งวงกันอยู่หลายวง ครูใหญ่ออกไปธุระที่โรงเรียน มีน้ำส้มยี่ห้อคนเดียวของแกอยู่เฝ้าบ้านกับลูกชายสองคน ซึ่งเป็นลูกศิษย์ของเขาเอง เด็กสองคนเอาสื่อมาปูให้เขานอน และถามเขายิ้ม ๆ ว่า ครูไม่กินเหล้าหรือ ที่ตลาด ที่บ้าน น้ำเซย บ้านแม่หม้ายประไพ และบ้านใครต่อใครอีกหลายคน ซึ่งมีลาโทไว้นาย เขาตอบปฏิเสธ และหลับตาพริ้มด้วยเหตุผลในใจมันยังมันคงอยู่อย่างน่าปลื้มใจตัวเองนัก"

เรื่องโพนแต้ ผู้ประพันธ์กระทำตนเป็นผู้รู้แจ้งเห็นจริงในความรู้สึกนึกคิดของทิดโคต
ดังข้อความต่อไปนี้

"ที่บ้านหลังเล็ก ๆ ของผัวหนุ่มเมียสาว กำลังสาละวนอยู่กับข้าวของเหมือนกัน
"เคื้อ...เคื้อเว้ย" ผู้ผัวป่องปากเรียกน้องชายต่างท้องวัยแตกพาน ที่เพิ่งมาอยู่ด้วยเพราะจะให้มันช่วยทำนาพอสิ้นหน้าฝน ไม่มีเสียงขานของไอ้เคื้อ จึงชักจะโมโหขึ้นเป็นตะงิด ไอ้เคื้อมันกำลังใจแตก เผลอไม่ได้เป็นไปหาอืสาวทุกครั้ง งานการไม่อยากจะจับต้อง มันอ้างว่าไม่ใช่ของมัน มันมีหน้าที่ช่วยเท่านั้น ทำที่มันไว้ใจยากแม้แต่พี่สะใภ้ก็ยังสะเออะกะลิมกะเหลี่ย แม้เมียนคนสวยก็คอยจะเห็นอกเห็นใจมันรำไปคิดถึงตอนนี้ทิดโคตเกิดอารมณ์พ่นล่านขึ้นมา ละมือจากการมัดของบนเกวียน ดับอารมณ์ด้วยเสียงตะโกนไปเฉย ๆ"

เรื่องสุนทรีกับทองเสน ผู้ประพันธ์กระทำตนเป็นผู้รู้แจ้งเห็นจริงถึงพฤติกรรมและความรู้สึกนึกคิดของทองเสน ดังตัวอย่างข้อความ คือ

"ทองเสนไปนั่งที่โคนต้นมะขามเฒ่า มองดูสวนดอกไม้สาธารณะที่ถูกขลิบตัดเป็น
ประจำ กำแพงสีขาวทอดยาวเหยียดสว่างาม และรูปปั้นสาวโบราณที่นั่งยอง ๆ ริน
น้ำล้างขัน-มันยังมันคงเดิมตลอดมา - ตลอดมา

เขานั่งมองรูปปั้นอยู่นาน แล้วเขาก็คิดถึงกาลเวลาและความเปลี่ยนแปลงของ
ชีวิต... เขาอยากจะเป็นรูปปั้นเหลือเกิน"

สรุขัย จันทิมาธร เลือกใช้กลวิธีการเล่าเรื่องโดยให้ผู้ประพันธ์เป็นผู้รู้แจ้งเห็น
จริง ในเรื่องสั้นที่เป็นความรู้สึกนึกคิดของตัวละครเป็นส่วนใหญ่ เพราะเรื่องที่เป็นความ
รู้สึกนึกคิดนี้ ผู้เขียนสามารถแทรกแนวความคิด ประสบการณ์ ตลอดจนพฤติกรรมที่ตนตั้งใจ
ไว้ แสดงออกมาผ่านตัวละครได้อย่างอิสระ ดังเช่น เรื่องวันรับเงินเดือน ผู้ประพันธ์
ได้บรรยายถึงพฤติกรรมและความรู้สึกของครูรองออกมา แต่ผู้ประพันธ์ก็ได้มีวิธีการเล่า
อย่างไม่เปิดเผยทั้งหมด เช่น ไม่บอกว่าครูรองตั้งใจจะทำอะไร เพียงแต่บอกว่า "เขา
ตอบปฏิเสธและหลับตาปริ้ม ด้วยเหตุผลในใจมันยังมันคงอยู่อย่างน่าปลื้มใจตัวเองนัก"
อันเป็นวิธีการเล่าเรื่องทิ้งไว้ให้ผู้อ่านคิดเองว่าตัวละครรู้สึกอย่างไร ซึ่งวิธีการนี้จะเรา
ความสนใจของผู้อ่านให้อยากติดตามอ่านเรื่องราวไปจนจบ ส่วนเรื่องที่เป็นพฤติกรรมของ
ตัวละคร ผู้เขียนก็จะบรรยายพฤติกรรมต่าง ๆ ของตัวละครอย่างละเอียดลออเช่นกัน
นอกจากนี้ยังได้สอดแทรกความรู้สึกของตัวละครประกอบอีกด้วย เพื่อให้ผู้อ่านทราบว่าทำไม
ตัวละครจึงกระทำการพฤติกรรมนั้นขึ้น จากการที่ผู้ประพันธ์เป็นผู้รู้แจ้งเห็นจริงนี้เอง ทำให้การ
บรรยายความรู้สึกนึกคิดของตัวละคร และพฤติกรรมของตัวละครเป็นไปอย่างละเอียด
ดังนั้นการเล่าเรื่องเช่นนี้จึงมีความสมจริงหรือสมเหตุสมผล สอดคล้องกับเรื่องราวเช่นนี้
อย่างยิ่ง

2. การเล่าเรื่องโดยใช้ผู้ประพันธ์ในฐานะที่เป็นผู้สังเกตการณ์เป็นผู้เล่า กลวิธีการเล่าเรื่องแบบนี้ ผู้ประพันธ์จะไม่ทราบความรู้สึกนึกคิดของตัวละคร มีหน้าที่แต่เพียงรายงานเฉพาะสิ่งที่ตนได้เห็น ได้ฟัง ได้สังเกตการณ์สนทนา หรือการกระทำของตัวละครเท่านั้น ที่ผู้ประพันธ์สามารถสื่อสารมายังผู้อ่านได้ สรุขัย จันทิมาธร ก็นิยมใช้กลวิธีการเล่าเรื่องแบบนี้ในเรื่องสั้นของเขา จำนวน 15 เรื่อง ได้แก่ เรื่องบนรถไฟชั้นสาม คนว่าเหว่ คีนักผ่องของนางสาวผิว กิเลส สองคม ช่างมันเกิด จบกริมห้วย นายคนหาบน้ำ คนจรและหมาไม่มีชื่อ ลมหายใจของท้องทุ่ง หนึ่งบวกหกเท่ากับสูญ ลูกบอลผู้หญิงสวาน และคนขาย ในที่นี้จะขอยกตัวอย่างเพียง 4 เรื่อง พอเป็นตัวอย่างดังต่อไปนี้

เรื่องบนรถไฟชั้นสาม ผู้ประพันธ์กระทำตนเป็นผู้สังเกตพฤติกรรมของตัวละครดังตัวอย่างข้อความต่อไปนี้

"บนโบกี้ชั้นสามยังแน่นไปด้วยผู้โดยสาร หลายคนต้องยืนอยู่อย่างเดิม ทั้ง ๆ ที่เขายืนมาแล้วกว่าร้อยกิโลเมตรอย่างอดทนสันติ ผู้เล่าบางคนยังหลับอยู่ในที่นั่งอันแออัด แก่หลับสนิทเพราะปากของแกยังอ้าค้างอยู่อย่างไม่ว่าดู แต่ละโบกี้หน้ามีความอึดโรย แต่ละคนแต่งตัวต่างกัน สวมรองเท้าต่างยี่ห้อ ต่างชนิดกัน และผิวพรรณก็ต่างกันด้วย บางที่นั่งถูกจับจองด้วยครอบครัวหนึ่ง มีแม่มีพ่อและลูก ๆ เขาต้องผลัดกันยืนผลัดกันนั่ง ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าที่ดีที่สุดได้เหมือนกัน...

"ข้าจะพาเอ็งไปหานายจ้าง ของงานเขาทำในตอนเย็นนี้เลย อยู่กินกับเขาเสร็จได้เดือนละเท่าไรแล้วแต่เขาจะให้ ข้าอยู่มาสัปดาห์ได้เงินกลับบ้านสามร้อยกว่าบาท ข้าบอกว่าจะเอาเอ็งไปทำงานด้วย เขาก็ให้ค่ารถข้า ยังไง ๆ เองก็ต้องซื้อข้า รถรามันหลาย คนคนเอาง่าย ๆ ที่กรุงเทพฯ" หญิงสาวหน้าสะอาดแต่งตัวสวยกว่าผู้หนึ่งอยู่ข้าง ๆ ซึ่งโบกี้หน้าต่างด้วยไอแดดบอกเสียงเบา ๆ ผู้รับฟังพยักเพยิดหน้า ในดวงตามีแววคิดครุ่น"

เรื่องข้างมันเกิด

"พวกเขาอยู่ตามปกติสุขปกติทุกข์ สองคนที่ถอดเสื้อกำลังถักเชือกฝ้ายสีขาว เหมือนผู้หญิงถักเปีย คนตัวเล็กยกขาซ้ายพาดขาขวา นอนเอนหลังทับเสื้อ หัวหนุนหมอนไม่มีปลอดสองใบซ้อนกัน คงมีมือทั้งสองเท่านั้นที่ทำงานอย่างไม่หยุดยั้ง มันเป็นที่ที่ออกจะเปลือย เพราะผ้าไหมผืนเดียวที่เขานั่งอยู่นั้น มันหลุดลุ่ยลงมากองกระจุกอยู่บนท้องน้อย ปกปิดอวัยวะเพศอย่างหมิ่น ๆ ส่วนอีกคนหนึ่งเพิ่งเสร็จจากงาน กำลังลองเอาเชือกที่เพิ่งถักเสร็จผูกกรอบหัว เมียงมองดูกระจุกบนท้องน้อยนั้น พลางขยับหัวไปมา ในที่สุดก็ยิ้มอย่างจะพอใจตนเอง"

เรื่องคนหาบน้ำ

"อินางน้อยขยับทำให้มันคงเพื่อการเดินทางอันทอดยาวออกไปเบื้องหน้า เพียงน้ำกระจุกออกบ้างก็เป็นธรรมดาของการหาบคอน

เบื้องแรกก็คือน้ำขุ่นขาวคล้ำ...อย่างที่กำลังคมเขากล่าวว่ามันสกปรกไร้อนามัย...มันคือน้ำจากกันบ่อ ธรรมชาติมอบให้มาแค่นี้สำหรับผู้ทุกข์ยาก... ช่วงระหว่างการหาบคอนก็กระจุกเล็ก ๆ น้อย ๆ ทำให้น้ำไม่ได้หยุดนิ่ง... แต่มันก็คือน้ำและความหวังของชีวิต..."

เรื่องลมหายใจของท้องทุ่ง

"อีกไม่นานนาทิ มิเสียงร้องจ้ำของเขียดผดขึ้นท่ามกลางความเงียบสงัด เสียงดังมาจากกอผิ้อันดกหนาแน่น หลังจากทิ้งเท่านั้นแล้วเข้าไปนานเกินนาน เขียดเคราะห์ร้ายยังคงร้องเป็นช่วง ๆ ขณะที่ท่อนล่างลำตัวของมันอยู่ในปากของงูร้ายแล้ว เป็นอันแน่นอนว่า มันไม่มีทางรอด ลมหายใจสุดท้ายของมันเท่านั้นที่บอกว่าเสียงของมันเองดังแผดยิ่งกว่าเสียงอันใด"

จากการศึกษากลวิธีการเล่าเรื่อง โดยใช้ผู้ประพันธ์ในฐานะที่เป็นผู้สังเกตการณ์นี้ ผู้ประพันธ์จะสามารถบรรยายเฉพาะพฤติกรรมของตัวละครที่ตนได้พบเห็นเท่านั้น ไม่สามารถจะอธิบายความรู้สึกนึกคิดของตัวละครได้ ดังนั้นเรื่องสั้นที่สุรชัย จันทิมาธร ใช้กลวิธีการเล่าเรื่องเช่นนี้ ส่วนใหญ่ก็จะเป็นเรื่องสั้นที่เป็นพฤติกรรมของตัวละคร กล่าวคือ ผู้ประพันธ์จะบรรยายพฤติกรรมของตัวละครอย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดพฤติกรรมอย่างอื่น ๆ ตามมา เช่น เรื่องคนหาบน้ำ สุรชัย จันทิมาธร ได้บรรยายพฤติกรรมของตัวละคร คือ อินางน้อย ตั้งแต่เดินทางไปตักน้ำในบ่อที่อยู่ห่างไกล คอยจนน้ำจะซึมออกมา หาบกลับบ้าน และคอยจนกว่าน้ำจะตกตะกอน จึงจะนำน้ำมาใช้หรือดื่มได้ แม้ว่าการบรรยายจะเป็นไปอย่างเรียบง่าย มองไม่เห็นความขัดแย้งอย่างเด่นชัดก็ตาม แต่สิ่งที่ผู้เขียนสื่อสารผ่านการบรรยายพฤติกรรมของตัวละครก็คือ มนุษย์ที่อยู่ในสังคมชนบทอันแห้งแล้ง ต้องทนทุกข์ยากกับสภาวะแห้งแล้งนั้นอย่างอดทน แม้น้ำจะขุ่นข้น ก็ยังเป็นความหวังของชีวิตว่า เขามีชีวิตรอดต่อไป และความคิดนี้เองที่เป็นสารสื่อมายังผู้อ่าน ที่จะได้เห็นภาพของมนุษย์ในแง่มุมของชีวิตที่แตกต่างกันออกไป และจากการที่ผู้ประพันธ์เป็นเพียงผู้สังเกตการณ์นี้เอง การเล่าเรื่องจึงเป็นที่เร้าความสนใจของผู้อ่านว่า เมื่อเกิดพฤติกรรมเช่นนั้นแล้ว ต่อไปตัวละครจะกระทำพฤติกรรมอะไรอีก ซึ่งในสภาพความจริงแล้วมนุษย์ไม่สามารถเข้าใจสภาพจิตใจของมนุษย์ด้วยกันได้ทั้งหมด ดังนั้นการเลือกกลวิธีการเล่าเรื่องเช่นนี้ จึงมีความเหมาะสม สอดคล้องกับเรื่องราวที่ผู้เขียนต้องการเสนอมายังผู้อ่านได้เป็นอย่างดี

3. การเล่าเรื่องโดยการใช้นามที่หนึ่งซึ่งเป็นตัวละครสำคัญในเรื่องเป็นผู้เล่า คือ ให้ตัวละครสำคัญเล่าเรื่องของตนเอง โดยใช้สรรพนาม "ผม" "ฉัน" "ดิฉัน" "ข้าพเจ้า" "เรา" หรือ "ข้า" ซึ่งผู้ประพันธ์จะกำหนดให้ตัวละครตัวใดตัวหนึ่งเล่าเรื่องของตนเองหรือเล่าเหตุการณ์ในเรื่องที่ตัวละครได้ประสบมา การเลือกใช้กลวิธีการเล่าเรื่องแบบนี้ในเรื่องสั้นของเขา จำนวน 13 เรื่อง ได้แก่ คนและคนบ้า นครไต้ สะพานสูง กระต่อมกลางทุ่ง เพลงศพ ฟันเฟื่อง ชนชั้นเรา บันทึกลายม้าย ลูกองุ่น ไฟเปลี่ยว รถไฟวันเวย์ (One way) และหน้าต่าง ในที่นี้จะขอยกตัวอย่างเพียง 4 เรื่อง พอเป็นตัวอย่างเท่านั้น

เรื่องคนและคนบ้า ผู้เขียนให้ตัวละครที่ใช้สรรพนามบุรุษที่หนึ่งคือ "ฉัน" เล่าเรื่องของตนเอง อันเป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านของตน ดังข้อความต่อไปนี้

"คืนนั้นเป็นคืนข้างแรม ฉันได้ยินเสียงปิ่นตอนกลางดึก มันดังขึ้นหลายนัด พ่อคว้าได้มีดปลายแหลมวิ่งลงจากบ้านไป ส่วนแม่มาถอดฉันกับพี่ชายไว้แน่น มือของแม่สั่นเหมือนกับใจของฉันที่สั่นสะเทือนไปทั่วอก เสียงหมาเห่าเกรียวกราวทั้งหมู่บ้าน เสียงปิ่นดังอยู่นานก็เงียบตามเดิม พ่อกลับมาอย่างเหนื่อยอ่อน และบอกว่าโจรปล้นบ้านอาเจ็ก ยิงอาเจ็กตาย ลุงผู้ใหญ่ฉันเป็นผู้ยิงปืนสู้กับมันพร้อมด้วยลูกบ้านอีกสองสามคน..."

เรื่องกระท่อมกลางทุ่ง

"ผมจะกล่าวถึงกระท่อมหลังนั้นเสียก่อน

ที่ผมเรียกว่ากระท่อมเพราะมันไม่ใช่บ้าน ตั้งอยู่ห่างจากบ้านเราไปทางด้านหลังประมาณ 100 เมตร เป็นเรือนจากตะกั่วครอบพื้นดิน มีมานานก็ปีแล้วผมก็จำไม่ถนัดนัก มีลำไม้ไผ่ปักได้เด่รอบ ๆ บ้าน และคงมีสวนผักด้วยเพราะผมเห็นใครคนหนึ่งรดผักในเวลาเดียวกันกับผมเป็นประจำทุกวัน เท่าที่ผมรู้ ผมรู้ว่ามิตาแก่คนหนึ่งกับผู้หญิงอยู่ที่นั่น ผมไม่เคยสนใจชีวิตในกระท่อม ไม่เคยเอื้อมกรายไปทักทายตลอดมา..."

เรื่องไฟเปลี่ยว

"ในคืนอันวาววุ้นนั้น ข้าพเจ้าฆ่าเวลาด้วยการเดินอย่างเลื่อนลอยบนถนนคอนกรีตของสนามหลวง แม้เวลาจะตึกตื้นถึง 5 ทุ่มเศษอย่างนี้ ก็ยังมีหนุ่มสาวหลายคู่นั่งพรอดรักกันในสนามหญ้า ข้าพเจ้ามองดูเขาอย่างนึกอิจฉา และคิดถึง

คนรักของตนขึ้นมาบ้าง แต่หล่อนก็ด่วนแต่งงานไปเสียแล้ว เท่านั้นเองสำหรับการ
สิ้นสุดความรักของคนเรา ข้าพเจ้านึกเห็นภาพหล่อนอุ้มท้องอ้วนอ้าย และอีกหลายปี
หล่อนจะมีลูกหลายคน..."

เรื่องรถไฟ

"แล้วข้าก็ได้คิดถึงบ้านเมื่อวันสองวันล่วงมา แม่ป่วยเล็กป่วยน้อยเพราะวัย
ใกล้ชรา พ่อยังแข็งแรงและกำลังเก็บใบยาสูบอยู่ในไร่ทุกวัน มีน้องสาวเข้าออก
ระหว่างไร่กับบ้านเป็นประจำ น้องชายของข้าเรียน ป.4 พี่สาวแยกบ้านไปอยู่
กับตัว แม่อยู่เฝ้าบ้านเป็นการพักผ่อนไปในตัว ข้าสัญญาว่าจะกลับบ้านใน 3-4
เดือนข้างหน้านี้ เพื่อเข้าเกณฑ์ทหาร ระหว่างอยู่บ้านข้าช่วยพ่อโค่นไม้เพื่อขยาย
ไร่ ปรากฏว่ามือข้าแตกไปหลายแผล เสียใจเหมือนกันว่าทำไมชั่วเวลาหนึ่งปี
จากบ้านไป มือของข้าถึงได้สำรายขนาดนี้"

การที่ผู้เขียนได้ให้ตัวละครสำคัญเป็นผู้เล่าเรื่องของตนเอง โดยใช้สรรพนามบุรุษ
ที่ 1 นี้ ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องสันนิษฐานเป็นความรู้สึกนึกคิดของตัวละคร ซึ่งผู้เขียนให้
ตัวละครแสดงความรู้สึกและพฤติกรรมออกมา การที่จะเล่าเรื่องราวใด ๆ ให้ได้ดั่งนั้น
เรื่องนั้นควรจะต้องเกิดขึ้นกับตนเอง ฉะนั้นการให้ตัวละครเล่าเรื่องของตนเองจึงมีความสมจริง
ทำให้ผู้อ่านได้เข้าไปใกล้ชิดกับเหตุการณ์อย่างแท้จริง เช่น เรื่องคนและคนบ้า ผู้เขียนให้
ตัวละครเล่าเรื่องราวของตนเอง โดยใช้สรรพนามบุรุษที่หนึ่งว่า "ฉัน" เล่าเรื่องราวและ
ความรู้สึกของตนเองเมื่อโจรปล้นร้านของชายคนจีนที่ขายของข้าว่า เขารู้สึกว่าโจรจะ
ฆ่าเขาเหมือนชายจีนคนนั้น เป็นต้น ในการใช้กลวิธีการเล่าเรื่องเช่นนี้ สรรพนามที่ใช้
อาจจะเปลี่ยนไปได้หลายคำ เช่น "ฉัน" "ผม" "ข้าพเจ้า" "เรา" หรือแม้แต่คำว่า "ข้า"

ก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการสร้างตัวละครของผู้เขียนว่าตัวละครมีบุคลิกภาพอย่างไร และควรจะใช้สรรพนามอย่างไรด้วย

4. การเล่าเรื่องโดยการให้บุรุษที่หนึ่งซึ่งเป็นตัวละครรองในเรื่องเป็นผู้เล่าโดยผู้ประพันธ์กำหนดให้ตัวละครตัวใดตัวหนึ่งในเรื่องเป็นผู้เล่า ด้วยการสมมุติว่าตัวละครนั้นได้อยู่ในเหตุการณ์หรือร่วมรับรู้เรื่องราวต่าง ๆ เป็นอย่างดี การเล่าเรื่องแบบนี้ ผู้ประพันธ์จะสามารถบรรยายได้เฉพาะสิ่งที่ตัวละครนั้นสามารถที่จะเห็น คิด หรือกระทำได้เท่านั้น แต่ไม่มีโอกาสจะกล่าวถึงสิ่งอื่น ๆ ที่ผู้ประพันธ์อยากจะพูด ซึ่งอยู่นอกเหนือความสามารถของตัวละครตัวนั้น สรุขัย จันทิมาธร ใช้กลวิธีการเล่าเรื่องแบบนี้ในเรื่องสั้นของเขา จำนวน 11 เรื่อง ได้แก่ เรื่อง ความหวัง นาฏกรรม เขาพล่านอยู่นักหนึ่ง คนไม่เอาถ่าน ผลเป็น ห่องน้ำมีรอยเลือด ละครไม่มีชื่อ มือเพชรฆาต จดหมาย ถูดยอกไม้โรย และเอกสิทธิ์ชน ในที่นี้จะยกตัวอย่างเพียง 4 เรื่อง พอเป็นตัวอย่างดังต่อไปนี้

เรื่องความหวัง ผู้ประพันธ์ให้ตัวละครที่ใช้สรรพนามบุรุษที่หนึ่งว่า "ฉัน" เขียนเรื่องราวของเด็กชายแดง ดังข้อความว่า

"ฉันเริ่มเขียนลงไปว่า

เช้าวันหนึ่ง เด็กชายแดงตื่นขึ้นรับแสงแดดอ่อนอุ่น เขาบิดตัวเพื่อขบไล่ความง่วงงุนที่ค้างคา สิ่งแรกคือเดินไปจ้วงน้ำในตุ่มมาล้างหน้าล้างปาก แล้วออกไปฉีฉันทุ่มหญ้าข้างบ้าน เหม่อมองดูบรรยากาศของวันใหม่ด้วยอาการเนือย ๆ แล้วความคิดก็ก่อตัวช้า ๆ พร้อมร่างกายเริ่มเต้นประหนึ่งระบำเปลือยอันสวยงาม

เด็กชายแดงที่เขียนถึงนี้ยังไม่ได้สวมเสื้อผ้าใด ๆ เลย ผิวของเขายกจะดำ เนื้อตัวมอมแมม เพียงเท่านั้นคุณคงพอจะนึกภาพออกกระมังว่า เด็กชายแดงไม่ใช่หนูแดง คุณแดง ที่กำเนิดมาจากความมั่งคั่งของคุณพ่อคุณแม่ ซึ่งพวกนี้ไม่มีใครได้ทุกข์ยากทุกข์เข็ญเลย"

เรื่องนาฏกรรม

"ผมเดินกลับมาที่เดิมอีกครั้ง มองดูเงาตัวเองที่ตกทอดก็เพลินดี สำหรับยามเหงาเช่นนี้ ผมเข้าไปในร้านกาแฟ ลังกาแฟเย็นมาดุดอย่างช้า ๆ มองดูภาพเคลื่อนไหวของผู้คนบนบาทวิถี เสียงผู้หญิงกับผู้ชายทะเลาะกันดังขึ้น...ดังขึ้น แล้วผมก็ได้เห็น

แม่ค้าขายดอกไม้เน้นเองกับผู้ชายที่ผมเข้าใจว่าเป็นสามีหล่อน คนทั้งสองกำลังทะเลาะกันด้วยถ้อยคำรุนแรง ซึ่งแน่ละมันหยาบคายเสียด้วยซ้ำไป เสียงของผู้หญิงดังแหว ๆ จนผมนึกขยะแหยงความเป็นผู้หญิงขึ้นมาทันควัน แม้ผู้ชายกำลังขอทำความเข้าใจด้วยอาการพยายามก็ตาม"

เรื่องเขาล่าน้อยนักหนึ่ง

"มันทำให้ฉันไม่สบายใจ" เขาบอกข้าพเจ้าอย่างนี้

"ถ้านายเป็นฉัน นายจะรู้สึก รู้สึกเหมือนว่าหัวใจของเราแห้วหายไปแล้วหนึ่ง ถ้าไม่ใช่หัวใจก็คงจะเป็น...เป็นว่าเลือดเนื้อหายไปที่กระมัง โอเค เอาเป็นว่าเลือดเนื้อเถอะ ฉันรู้สึกเหมือนว่าเลือดเนื้อส่วนหนึ่งถูกมือระยำขโมยไป ฉันต้องการมันคืนกลับสู่สภาพเดิม...

"นายไม่ใส่ใจเท่าที่ควรหรอกฉันรู้ ก็เหมือนกับใครต่อใครนั่นแหละที่คิดว่าไม่ใช่เรื่องของตนแล้วไม่เดือดเนื้อร้อนใจ เขาคอยอยู่แต่ว่าเมื่อไหร่เรื่องของเขามาเสียที เรื่องอื่นไม่เกี่ยว ไม่สำคัญ ถึงนายจะเป็นเช่นนั้นบ้างก็เกิด ขออย่าให้เป็นเอามากก็แล้วกัน ฉันขอให้นายช่วยคิดห่อหุ้มซ่อน อย่างน้อยฉันขอความเป็นเพื่อนบังคับนาย ฉันกำลังวิตกกังวล แต่ไม่อยากอยู่เฉยโดยไม่ทำอะไรลงไป"

"เอาอย่างไรก็ได้ ฉันจะเป็นเพื่อนแก" ข้าพเจ้าบอกเขา

เรื่องเอกสิทธิ์ชน

"ข้าพเจ้าพบเขาที่ป้ายรถเมล์ แรก ๆ ไม่ได้สนใจเขาเลย จนเขาเอ่ยปากถามเวลาจากนาฬิกาผู้อื่นถึงสองครั้ง ครั้งแรกเวลา 9.10 น. ครั้งที่สอง 9.15 น. ครั้งแรกนั้นข้าพเจ้าบังเอิญเหลือบมองเห็นเขามองดวงตะวันด้วย ครั้งที่สองข้าพเจ้าเห็นความร้อนรนของเขาทางสีหน้า รถเมล์ผ่านมาก็มักจะติด ๆ กันคราวละสองคัน จนได้สี่คันแล้วก็ยังไม่ขึ้น ปกติรถเมล์วิ่งบนถนนสายนั้นมีสองสายเท่านั้น และข้าพเจ้าพลอยไม่ได้ขึ้นไปด้วย ใจหนึ่งเริ่มสนใจมองเขา อีกใจหนึ่งเบื่อรถเมล์ที่แน่นเอี๊ยดน่ารำคาญ ข้าพเจ้าจึงนั่งมองเขาเป็นการฆ่าเวลา และข้าพเจ้าก็ไม่ได้รีบร้อนไปไหนเลยในเวลานี้"

การใช้กลวิธีเล่าเรื่องโดยการใช้นุชท์หนึ่ง ซึ่งเป็นตัวละครรองในเรื่องเป็นผู้เล่าเรื่องนี้ สุรัชย์ จันทิมาธร เลือกใช้กับเรื่องสั้นที่เป็นเหตุการณ์หรือการกระทำของตัวละคร เนื่องจากตัวละครรองได้มีโอกาสตกอยู่ในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับตัวละครเอก หรือตัวละครเอกเล่าให้ตัวละครรองฟัง แล้วตัวละครรองเล่าเรื่องของตัวละครเอกอีกทีหนึ่ง ดังนั้นเรื่องราวที่ตัวละครรองเล่า จึงเป็นเหตุการณ์ที่น่าเชื่อถือ มีความเป็นไปได้อย่างสมเหตุสมผล ดังเช่น เรื่องนาฏกรรม ตัวละครรองเห็นเหตุการณ์การฆ่าตัวตายของชายคนหนึ่ง โดยเขาเริ่มเห็นตั้งแต่ชายคนนั้นทะเลาะกับภรรยาอย่างรุนแรง จนเขาเดินขึ้นตึกและกระโดดตึกลงมามาตาย ตลอดจนการร้องไห้ของภรรยา ตัวละครเองได้อยู่ในเหตุการณ์นั้นตลอด ดังนั้นการบรรยายเหตุการณ์ของตัวละครเอกจึงมีความสมจริงและช่วยให้ผู้อ่านเห็นภาพของเหตุการณ์ของตัวละครเอกได้ชัดเจน หรือทำให้ผู้อ่านได้เข้าไปใกล้ชิดเหตุการณ์นั้นยิ่งขึ้น

5. การเล่าเรื่องโดยใช้นุชท์หนึ่งเป็นผู้เล่าด้วยวิถีกระแสวิจิตประหวัด กลวิธีเล่าแบบนี้ ผู้ประพันธ์ให้ตัวละครสำคัญเล่าเรื่องของตนในรูปของกระแสความคิดที่ประหวัดไปถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ กลวิธีดังกล่าวนี้ สุรัชย์ จันทิมาธร ได้เลือกใช้ในการเขียนเรื่องสั้น

ของเขา จำนวน 7 เรื่องด้วยกัน ได้แก่ เรื่องนกพิราบ นกสีเหลือง คำถามครึ่งโหล พยายามหิยความจริง คำคืนอันหม่นหมองและร้าย ผ่นชัด และเข้าวันหนึ่งและความเป็นไปในที่นี้จะกล่าวถึง 4 เรื่อง พอเป็นตัวอย่างเท่านั้น

เรื่องนกพิราบ ผู้ประพันธ์ให้ตัวละครไปวัดราชบพิธ เพื่อให้อาหารนกพิราบกับเพื่อน ๆ เมื่อตัวละครเห็นนกเหล่านั้น ทำให้เขานึกถึงนกพิราบที่บ้านเกิด ดังตัวอย่างข้อความ คือ

"...สำหรับข้าพเจ้าเมื่อแรกที่ได้เห็นนก ก็พลันนึกถึงตำบลของข้าพเจ้าเมื่อครั้งนั้นขึ้นมาจับใจ ที่นั่นคือหมู่บ้านหมู่ใหญ่ มีร้านค้าอยู่ลึบกว่าร้าน เราเรียกมันว่าตลาด...ตลาดของเราหมายถึงคนจีนเท่านั้น...

ข้าพเจ้าเห็นนกพิราบมาตั้งแต่เล็กแต่น้อย ทั้งชอบที่จะค้นเคยกับมันเสมอ และข้าพเจ้าก็หลงใหลน้ำพูนมาพร้อมกับความเติบโต น้ำพูนเป็นพ่อค้าในตลาด แกเป็นลูกครึ่งไทยจีน แต่มีแนวโน้มมาทางไทยมากกว่า เพราะน้ำพูนไม่สู้จะพอใจนัก ถ้ามีใครมาเรียกว่า เอียหรือเถ้าแก่ น้ำพูนเลี้ยงนกพิราบอยู่ห้าหกตัว ซึ่งมันก็เพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็ว เพราะน้ำพูนปล่อยให้มันบินไปทุกแห่งได้โดยอิสระ นกพิราบของน้ำพูนเป็นที่รู้จักกันทั้งตำบลว่า มันมีความรุ่มเย็นเพียงใด เวลาเช้าและเย็น มันจะได้กินถั่วหรือตัวเปลือกเป็นอาหาร ข้าพเจ้ากับเพื่อนเคยลุดตั้งแต่เช้า เพื่อที่จะไปดูน้ำพูนให้อาหารนก..."

เรื่องนกสีเหลือง ผู้ประพันธ์ให้ตัวละครชื่อนายทองเสน เจนจัด เป็นผู้เล่าเรื่องในอดีตที่ขมขื่นของเขาในความฝันให้เทพธิดาฟัง ดังตัวอย่างข้อความว่า

"สายลมส่งดังกาลังกล่อมข้าพเจ้า ข้าพเจ้านอนอยู่บนหญ้าเขียวในสนาม พินิจและครุ่นคิดเมื่อเห็นปุยมะฆ ท้องฟ้าไพศาล..."

ข้าพเจ้ากำลังเห็นแผ่นฟ้าหิมาลอยเลื่อนต่ำลงสู่แผ่นดินนี้ ผุ่งนกบินพันตัวกำลังบินว่อนเป็นจุดดำผ่องใหญ่เหมือนจุดดำแห่งแสงสว่าง แต่ยังพรอกสิ่งหนึ่งซึ่งมาพร้อมด้วยแสงสว่างแห่งชีวิตความอบอุ่นในหัวใจกำลังลอยมาหาข้าพเจ้า เป็นหญิงสาวสวยหล่อหุ้มกายด้วยแพรบางสีเหลือง หล่อนมาจากฟ้า หล่อนเป็นเทพธิดา...ผมเป็นสัตว์ในรูปมนุษย์ เห็นอะไรในตัวผมบ้างไหมล่ะ มันกำลังอยู่หนึ่ง ๆ และยิ้มเยาะคุณอยู่ด้วย

"ไม่เห็นนี่คะ" หล่อนทำเป็นมองมาที่ข้าพเจ้า "หรือถ้าเห็นฉันก็เห็นตัวอ่อนแอเหมือนตัวหนอนไร้พิษภัยอันตราย ตัวหนอนที่ต้องการแหล่งพำนักอันอบอุ่น ปลอดภัย ยังไม่รู้จักความเจ็บปวดที่แท้จริง แต่ต่อไปต้องได้รับและรู้จักมัน"

"ใครบอกคุณว่าชีวิตนั้นความเจ็บปวดจะมีอยู่ ใครบอกคุณว่าผมไม่รู้จักความเจ็บปวด ผมรู้จักมันเมื่อผมยังเป็นเด็กเล็ก ๆ อยู่ด้วยซ้ำ...คืนนั้นแม่คลุมคลั่งและพูดถึงสิ่งที่ไม่เป็นเรื่อง แม่พูดถึงผีสิงเทวดา...ผมเพิ่งมารู้เมื่อตอนผมมีอายุใกล้ยี่สิบปีว่า แม่เคยเป็นบ้ามาก่อนแต่งงานกับพ่อ บ้าไม่ร้ายแรงนัก แม่มักพบเห็นกับผีสิง ปิศาจอยู่เสมอ แต่คืนนั้นร้ายแรงกว่าที่แลมาแล้ว แม่ร้องเอะอะขึ้นขณะทุกคนกำลังหลับ คุณคิดถึงสมัยนั้นสิ ที่นั่นเป็นบ้านนอกด้วย ทุกคนเขาจะแก้ปัญหาอย่างไร ไม่มีจิตแพทย์หรอก จิตแพทย์ของเขาคือหมอผีผู้มี วานยา สาธประคำ แต่งกายประหลาด พ่อและขาวบ้านไปเรียกหมอผีมา นิธิกรรมของหมอผีถูกก่อกำขึ้นอย่างทารุณ เขาพินิจท่าท่อนต์ไล่ผีร้ายในห้องของเขา แล้วประจงผูกเชือกฝ้ายเข้ากับนิ้วโป้งทั้งสองของแม่ เขาฝืนว่าบังคับให้แม่กลืนกิน แล้วก็เริ่มเขียนติแม่ด้วยก้านกล้วยไล่คาถา เขากะหน้าตีแม่อย่างไม่มียั้งมือ แม่ร้องเจ็บปวดบอกว่ากลัวแล้ว ๆ จนแม่ถอนหายใจทีหนึ่งก่อนจะสลบไป ผมเห็นผมมองดูโดยตลอด ผมเจ็บปวดแทนแม่ผู้นำส่งสารของผม และผมร้องไห้รันทรงต่อทุกสิ่งทีพบเห็นตลอดเวลาที่เขาทำพิธีกรรมนั้น"

เรื่องคำคืนอันหม่นหมองและร้าย ผู้ประพันธ์ให้ตัวละครสำคัญ เล่าความรู้สึกของ
ตนที่ไม่พอใจนายจ้างและเพื่อนร่วมงาน ด้วยการคิดจะเข้าไปอาละวาดในที่ทำงาน ดัง
ข้อความว่า

"ชายหนุ่มอยากกินเหล้าให้มากกว่านี้อีกเพื่อจะได้มึนตึ๊ง เขาคิดว่าหลังจาก
ความมึนเมาผ่านไป เขาจะกลับไปทำงานอีกครั้งหนึ่ง อันดันดับแรกเขาจะจับโต๊ะ
ฟาดฝาผนังให้ดัง..."

"โครม"

ฉีกกระดาษเขียนรูปแล้วจุดไฟเผา เขาจะตะโกนด่านายทุนผู้โหดร้ายต่อความคิด
ของเขา คำให้มันล้นเกินถึงความเป็นจริงในชีวิตว่าชีวิตคนเราไม่มีอะไรมากมาย
อย่างแกหรือ มีเวลานักผ่อนบ้าง มีน้ำใสใจจริง มีสิทธิเท่าเทียมซึ่งกันและกัน และ
ที่สำคัญมีความสวยงามอยู่ในหัวใจแค่นี้ก็ถมเถแล้วเท่าที่แกจะปฏิบัติให้ได้เสียก่อน
หรือไม่ก็

เขาควรจะบอกเพื่อนร่วมงาน ควรจะพักผ่อนเสียที นายทำงานมากพอแล้ว
งานของเรามันหาค่าไม่ได้ มันไม่ใช่งานสำหรับคนค่าเพียงเงินตราเล็กน้อยเท่านั้น
นายเป็นเพียงฟันเฟืองเล็กน้อยสำหรับฟันเฟืองที่ใหญ่กว่า และงานของนาย ความคิด
ของนาย ทุกสิ่งทุกอย่างที่นายทำ ทำเพื่อผู้ใด นายเคยคิดไหมว่า บางครั้งนายเอง
แทบไม่มีความหมายเลย

เมื่อเพื่อนขัดแย้งหรือแสดงความไม่พอใจ เขาคิดว่าเขาควรจะต่อหน้าเพื่อน
ผู้คือรุ่นพี่หนึ่งที่ปากเพื่อน ถ้าเพื่อนลุกขึ้นมาจะสู้ เขาก็ควรจะทำอะไรสักอย่างที่จะ
หยุดเพื่อนไว้หนึ่งและสงบ แล้วเขาก็แบกเพื่อนออกไปจากที่ทำงานอันชั่วร้าย...

ชายหนุ่ม-ช่างเขียน ยังนั่งจิบเหล้าอยู่ช้า ๆ เพียงความคิดเท่านั้นที่มันระอุ
เดือดขึ้นมาเหมือนฝันร้าย..."

เรื่องฝนซัด ผู้ประพันธ์ให้ตัวละครนึกถึงเรื่องราวในอดีตของตน ขณะเดินทางกลับบ้านและฝนได้ตกลงมา ดังข้อความว่า

"ฝนเริ่มหล่นเม็ด ฉันรู้สึกว่ามันไม่รุนแรงอย่างที่คิดไว้... ฝนยังคงกระหน่ำ ยิ่งฉันอย่างไม่ลดละ แฉ่วเบา ซ้ำซาก จริงหรือที่มันไม่หนักหนาอะไรเลย อารมณ์ของฉันต่างหากที่เริ่มจะเปียกปอน ฉันรู้ว่าเลื้อยบริเวณหน้าอกเปียกชื้นเสียแล้วและหนาวเปลี่ยนขึ้นมาจับใจ ฉันคิดถึงตัวอะไรสักตัวหนึ่งในป่าที่ซุกซุนหนีฝน ตัวอะไรตัวนั้นมันคงรู้สึกเหมือนอย่างฉันขณะนี้กระมัง

เราได้พบกับท้องทุ่งที่เปียกนองด้วยน้ำป่าหลากลงมา น้ำในลำห้วยไหลเชี่ยวคดของน้ำกลัว ที่ราบขาวเจิ่งไปด้วยน้ำซึ่งมันหอบเอาหัวใจของชาวนาไปด้วย เพราะต้นข้าวอ่อน ๆ ที่เขาเพิ่งปักดำต้องสูญหายเสียสิ้น หลังมรสุมร้ายชาวนามักทำงานหนัก..."

การใช้กลวิธีการเล่าเรื่องด้วยวิธีการระแแสจิตประหวัดนี้ สุรชัย จันทิมาธร เลือกใช้กลวิธีการเล่าเรื่องเช่นนี้กับเรื่องสั้นประเภทที่เป็นความรู้สึกของตัวละคร โดยให้ตัวละครเป็นผู้เล่าถึงความครุ่นคิดคำนึงของตัวละครในเรื่องราวที่ตนประสบมา หรือเหตุการณ์ที่ตนได้พบเห็นหรือแม้แต่การกระทำบางอย่างที่ตนเคยกระทำมาแล้ว ด้วยการให้ตัวละครพบเห็นเหตุการณ์แล้วนึกย้อนถึงเรื่องราวของตน หรือให้ตัวละครนั่งนึกว่าตนจะทำอย่างไรกับชีวิตของตนดี ซึ่งอาจจะเป็นการรู้สึกพอใจหรือไม่พอใจ ที่อยู่ภายใต้จิตสำนึกของมนุษย์ เมื่อมนุษย์มีเวลาว่างหรือมีสิ่งใดมากระทบความรู้สึก มนุษย์ก็จะคิดถึงสิ่งที่เป็จิตสำนึกของตนออกมา ลักษณะการเล่าเรื่องเช่นนี้ทำให้ผู้อ่านเข้าใจความรู้สึกนึกคิดต่าง ๆ ของตัวละครเป็นอย่างดี และการเลือกใช้กลวิธีการเล่าเรื่องเช่นนี้ ก็มีความกลมกลืนกับเนื้อเรื่องเป็นอย่างดี ดังเช่น เรื่องคำคืนอันหม่นหมองและร้าย ตัวละครเก็บความรู้สึกไม่พอใจนายจ้างในเรื่องต่าง ๆ มากมาย เมื่อเขานั่งดื่มสุราคนเดียว ทำให้เขาคิดว่า เขาจะเข้าไปอละวาดในที่ทำงานให้นายจ้างรู้เสียบ้างว่า สิ่งที่นายจ้างปฏิบัติต่อเขานั้น เขาไม่พอใจ

แต่ครั้นดื่มเหล้าหมดแล้วและเขารู้สึกตัว เขากลับคิดว่า ดีแล้วที่สิ่งนั้นเป็นเพียงความคิด หรือเรื่องนกพิราบ ตัวละครเมื่อเห็นนกพิราบก็นึกถึงนกพิราบที่บ้านเกิด ตั้งแต่เริ่มมี 4-5 ตัว แล้วเพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อย ๆ จนในที่สุดนกพิราบเหล่านั้นได้หมดไป เป็นต้น

6. การเล่าเรื่องแบบประสม เป็นการเล่าเรื่องโดยใช้กลวิธีการเล่าเรื่องหลาย ๆ วิธี ดังกล่าวมาแล้วข้างต้นผสมกัน ซึ่งสุรชัย จันทิมาธร ได้ใช้กลวิธีการเล่าเรื่องแบบประสมกันนี้ในเรื่องสั้นของเขาอยู่ 2 เรื่องด้วยกัน คือ เรื่องวันหนึ่ง-มิหึงสาว และเรื่องเสียงเพลง เล้นเลือด และคนขายเวลา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

เรื่องวันหนึ่ง-มิหึงสาว ผู้ประพันธ์ให้ตัวละครสำคัญเล่าเรื่องของตนในอดีตเป็นลักษณะแบบการใช้กระแสจิตประหวัด และเล่าเรื่องที่ตนเห็นหญิงสาวคนหนึ่งเป็นแบบให้ตัวละครสำคัญใช้สรรพนามบุรุษที่หนึ่ง เล่าเรื่องของตนเองด้วย ดังตัวอย่างคือ

ในตอนแรกตัวละครสำคัญเดินผ่านโรงเรียนแห่งหนึ่ง ทำให้ตัวละครคิดถึงเรื่องราวที่ตนยังเป็นเด็กนักเรียนอยู่ ดังข้อความว่า

"วันหนึ่งมี 24 ชั่วโมง 1 ชั่วโมงมี 60 นาที 1 นาทีมี 60 วินาที 1 วินาทีมี..."

"พอไปทำงาน แม่อยู่บ้าน ฉันไปโรงเรียน"

" 2×2 เป็น 4 2×3 เป็น 6 2×4 เป็น 8..."

"ก อะ กะ กอ กา กอ อี กิ กอ อี กิ..."

.....

"ควับ ควับ ควับ..." (เสียงไม้เรียวกระทบทางเกว)

"ครับ"

"ทุกคนจำไว้ อย่าคุยกันเวลาครูสอน เอาละ..."

ฉันคิด คิดถึงสิ่งเหล่านี้เมื่อมีโอกาสดูผ่านโรงเรียนเล็ก ๆ แห่งหนึ่งและได้ยินเสียงแว่ว ๆ ของเด็ก ๆ ที่อวบทเรียน เก็บมาล่ำดัดคิดถึงตัวเองเมื่อวัยเด็ก ฉันมีความสุขต่อการระลึกถึงชีวิตที่ผ่านมา ระลึกถึงหลายคนที่เกี่ยวข้องกับชีวิต จริง นั่นแหละ ฉันพบความสุขในเวลาที่ปราศจากสิ่งรบกวนใจ..."

ในช่วงหลังผู้ประพันธ์ให้ตัวละครเล่าเรื่องที่เราได้เห็นหญิงสาวคนหนึ่งแล้วเกิดความประทับใจ จนต้องเดินตามเธอไปถึงบ้านของเธอ ดังข้อความว่า

"ฉันพบหล่อน ในร้านขายหนังสือ ฉันชอบหล่อน ชอบเส้นผมสยายยาวประบ่า ชอบใบหน้า ท่าทางโดดเด่นคนเดียว ทำไมนะ ฉันจึงจะได้รู้จักหล่อนเดินคู่กับหล่อน พาหล่อนเที่ยวให้สนใจ ฉันเหงา ฉันอยากให้หล่อนเหงาเหมือนฉันและมองฉัน เหมือนที่ฉันกำลังมองหล่อน...สนใจหล่อน..."

"ฉันตามหล่อนมาทำไม หล่อนเป็นใคร ฉันเป็นใคร ฉันต้องการอะไรจากหล่อน...ฉันไม่ต้องการ แล้วฉันต้องการอะไร ไม่รู้สิ ฉันบอกไม่ถูก แต่ฉันเป็นสุข รู้สึกสมหวังแก่ตัวเองในยามนี้ ได้ทำอะไรเป็นเรื่องเป็นราวเสียที ไม่ลอยคว้างเหงาหงอย และดีกว่าการนั่งอยู่เฉย ๆ ที่บ้านหรือที่ไหน

หล่อนหายเข้าไปในบ้านหลังนั้น มีรั้วไม้ระแนงทาสีขาว ชุ่มประตูปูนุ่มเฟื่องฟ้าหลากสี ฉันเดินตามและผ่านไปโดยมิสนับสามสี่ตัวเท่ากันเกรียวเมื่อเห็นฉัน..."

เรื่องเสียงเพลง เส้นเลือด และคนขายเวลา ผู้ประพันธ์ในตัวละครที่ใช้
 สรรพนามบุรุษที่หนึ่ง เล่าเรื่องของเพื่อน 2 คน ในตอนแรกเป็นลักษณะการเล่าเรื่องโดยใช้ตัวละครรองเล่าเรื่องของตัวละครสำคัญ แต่ในช่วงหลังผู้ประพันธ์ได้เปลี่ยนให้ตัวละครรองที่เล่าเรื่องของตัวละครสำคัญนั้นมาเป็นตัวละครเสียเอง แล้วเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นกับตนเอง ดังตัวอย่าง คือ

ในตอนแรกผู้เขียนใช้กลวิธีการเล่าเรื่องโดยใช้ตัวละครรองเล่าเรื่องของตัวละครสำคัญ ดังข้อความว่า

"ผมมีเรื่องหนึ่งจะเล่าให้ฟัง... เป็นเรื่องนักร้องเพลงเพื่อชีวิตคนหนึ่ง เวลาเขาตะเบ็งเสียงออกมา ดูข้างมีพลังอันเข้มแข็งจริงจังเสียงนี้กระไร หลาย ๆ เวทีผ่านไปราวกับสนามรบ ทั้งในเมืองและชนบทอันกันดาร

วันหนึ่ง พวกเขาสักคนนั่งกินข้าวอยู่กับบ้านของชาวนาภาคใต้ กินปูกินปลาบก เขียดที่หาได้แถว ๆ นั้น พลันก็มีโลหิตกำเดาจากจมูกและปากของเขา มันไม่ใช่ธรรมดา เพราะมันออกมาไม่หยุดเกือบชั่วโมง จนกระทั่งถึงหมอที่ในเมือง รวมเลือดที่เรี่ยราดลงบนจานข้าวชามแกงก็เหมือนกับที่เราได้กินลาบเลือดทางภาคอีสานนั่นแหละ..."

ส่วนในช่วงหลังผู้เขียนได้เปลี่ยนให้ตัวละครรองนั้นเป็นตัวละครสำคัญเสียเองและเล่าเรื่องที่ตนประสบมา ดังข้อความว่า

"และผมก็ได้พบชายคนหนึ่ง คราวนี้เป็นเรื่องในดึกสี่เหลี่ยมและห้องสี่เหลี่ยม มันขมเครือเหมือนกับการทำทางของคนทั้งสองฝ่าย ผมเป็นฝ่ายที่สามที่เผชิญอยู่แถวนั้น... เขากำลังต่อเรื่องเวลา ก็เวลาของโลกนี้แหละ..."

รู้สึกว่าเขาขายเวลาได้หลายล้านราวกับเป็นผู้สร้างเวลาเสียเอง มีคนซื้อเวลาจากเขาเสมอ ๆ ในสมุดบันทึกเขาต้องคอยจดจำว่าวันหนึ่ง ๆ เขาได้ขายเวลาให้ใครไปบ้าง เพราะถ้าเกิดซ้ำกันก็คงจะโดนข้อหาฉ้อโกงแน่ ๆ มันคงไม่เป็นผลดีต่อชีวิตอันมีค่าของเขานัก ใจ่ เวลา กำลังมีค่าหาได้ที่ไหนแล้ว

ผมไม่เคยรู้สึกเขามาก่อนสำหรับเวลาของผมก็ดูไม่มีราคาอะไรมากนัก ผมเดินลงมาพบกับถนนและขบวนรถอันติดเป็นแถวยาวเหยียด เสียงเครื่องยนต์ครางกระหึ่มราวสัตว์เหล็กเหล่านั้นมันอดอยากหิวโหย มองไปตามแนวถนนตอนพลบค่ำ มันมีสีแดงซ้ำเลือดซ้ำหนองที่ขอบฟ้า ดิกรามโน้नและละอองควันแห่งลมหายใจของสัตว์ได้ลอยกรุ่นอบอวลครอบคลุมอาณาบริเวณ ผมรู้สึกมันงงเหมือนหน้าจะมืด

ได้ยินเสียงเด็กยากจนกลุ่มนั้นกำลังขายเวลาอยู่แว่ว ๆ

"เวลาคับ เวลา...สามบาทครึ่ง เวลาสามบาท"

และมีเสียงเด็กผู้หญิงน้อย ๆ ร้องแหวกกังวานสวนขึ้นมาว่า

"อากาศค่ะ อากาศค่ะ สองบาทเท่านั้น อากาศหอมสดชื่นและสะอาดค่ะ ฤลง
สองบาท อากาศค่ะ อากาศค่ะ ชื้อไหมค่ะ"

จะเห็นว่าทั้งสองเรื่องนี้ แม้จะมีกลวิธีการเล่าเรื่องแบบประสม คือ เรื่องวันหนึ่ง-มีหญิงสาว เป็นการเล่าเรื่องประสมระหว่างการเล่าแบบกระแสจิตประหวัดและให้ตัวละครสำคัญเล่าเรื่องของตนเอง ส่วนเรื่องเสียงเพลง เส้นเลือด และคนขายเวลา เป็นแบบตัวละครรองเล่าเรื่องของตัวละครเอก โดยใช้สรรพนามบุรุษที่หนึ่ง กับตัวละครสำคัญเล่าเรื่องของตนเอง แต่ทั้งสองเรื่องนี้มีส่วนที่เหมือนกันคือ ตัวละครเอกเล่าเรื่องของตน ซึ่งการเล่านั้นก็ป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นกับตัวละครเอง หรือตัวละครเคยประสบกับเหตุการณ์นั้นมาก่อน ซึ่งในชีวิตจริงของมนุษย์ มนุษย์ย่อมได้รับรู้เรื่องราวต่าง ๆ ทั้งที่เกี่ยวข้องกับตนเอง และไม่เกี่ยวข้องกับตนเอง และบางครั้งมนุษย์ก็ได้รับประสบการณ์ที่เกิดกับตนเองโดยเฉพาะ ดังนั้นการเล่าเรื่องในลักษณะนี้จึงเป็นการถ่ายทอดเรื่องราวที่ตัวละครประสบมาโดยตรงและโดยอ้อม ไปพร้อม ๆ กัน และผู้อ่านก็จะได้รับสารที่ผู้เขียนสื่อมาได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

การศึกษากลวิธีการเล่าเรื่องหรือเทคนิคเกี่ยวกับผู้เล่าเรื่อง (Point of View) นี้ พบว่า สุรัช จันทิมาธร เลือกใช้กลวิธีการเล่าเรื่องแบบผู้ประพันธ์เป็นผู้รู้แจ้งเห็นจริง เป็นจำนวนมากถึง 15 เรื่อง ส่วนใหญ่เรื่องสั้นที่สุรัช จันทิมาธร เลือกใช้กลวิธีการเล่าเรื่องเช่นนี้ จะเป็นเรื่องสั้นประเภทเป็นความรู้สึกนึกคิดของตัวละคร ที่มีความไม่พึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมของตัวละครเอง ซึ่งกลวิธีการเล่าเรื่องเช่นนี้ผู้ประพันธ์สามารถสอดแทรกความรู้สึกนึกคิดของตนลงไปได้อย่างอิสระ โดยผ่านความคิดของตัวละครนั่นเอง และสุรัช จันทิมาธร ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับสภาพสังคม ทั้งสังคมเมืองหลวง และสังคมชนบทที่แห้งแล้งกันดาร โดยชี้ให้เห็นจุดบกพร่องของสังคม ที่คนส่วนใหญ่อาจจะมองข้ามไปนั้น

สื่อสารมายังผู้อ่านได้โดยตรง ส่วนกลวิธีการเล่าเรื่องที่สุรชัย จันทิมาธร นิยมใช้มากเท่า ๆ กับวิธีแรกคือ กลวิธีการเล่าเรื่องแบบผู้ประพันธ์กระทำตนเป็นเพียงผู้สังเกตการณ์ มีจำนวน 15 เรื่อง และเรื่องสั้นที่นิยมใช้กลวิธีการเล่าเรื่องเช่นนี้จะเป็นเรื่องสั้นประเภทเน้นพฤติกรรมหรือการกระทำของตัวละคร อันเป็นลักษณะธรรมชาติของมนุษย์ที่พึงจะสังเกตได้เท่านั้น เพราะบางครั้งมนุษย์ก็ไม่สามารถจะเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของกันและกันได้ทั้งหมด ถ้าไม่มีการบอกเล่าหรือการแสดงพฤติกรรมที่สื่ออารมณ์ได้ชัดเจน ดังนั้นการเล่าเรื่องแบบนี้ผู้ประพันธ์จึงเล่าเฉพาะสิ่งที่ตนพบเห็นเท่านั้น สำหรับกลวิธีที่สุรชัย จันทิมาธร นิยมใช้รองลงไปคือ กลวิธีการเล่าเรื่อง โดยการให้บุรุษที่หนึ่งซึ่งเป็นตัวละครสำคัญในเรื่องเป็นผู้เล่าเรื่องของตนเองหรือสิ่งที่ตนพบเห็น ซึ่งวิธีนี้เป็นวิธีการเล่าเรื่องที่สมจริง เพราะมนุษย์จะรู้สึกและเข้าใจว่าทำไมตนจึงรู้สึกเช่นนั้นหรือแสดงพฤติกรรมเช่นนั้น ทั้งการเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นกับตนเอง ย่อมดีกว่าให้คนอื่นเล่าเรื่อง ดังนั้นจึงทำให้ผู้อ่านเข้าใจกลเม็ดเหตุการณ์และความรู้สึกของตัวละครได้เป็นอย่างดี และการเลือกใช้กลวิธีการเล่าเรื่องแบบนี้จะใช้กับเรื่องสั้นประเภทเน้นความรู้สึกนึกคิดของตัวละครเป็นส่วนใหญ่ รองลงไปเป็นกลวิธีการเล่าเรื่องโดยให้บุรุษที่หนึ่งซึ่งเป็นตัวละครรองในเรื่องเป็นผู้เล่าเรื่องราวของตัวละครเอก โดยเลือกใช้กับเรื่องสั้นที่เป็นพฤติกรรมหรือการกระทำของตัวละคร ซึ่งตัวละครรองสามารถมองเห็นพฤติกรรมของตัวละครเอกได้ หรือเป็นเรื่องราวที่ตัวละครเอกเล่าให้ตัวละครรองฟัง ส่วนการเลือกใช้กลวิธีการเล่าเรื่องแบบกระแสดิจิประหวัดนั้น สุรชัย จันทิมาธร ได้เลือกใช้กับเรื่องสั้นที่เป็นความรู้สึกนึกคิดของตัวละคร โดยให้ตัวละครเอกเล่าเรื่องราวที่อยู่ภายใต้จิตสำนึกของตนเองออกมา เมื่อตัวละครมีเมามา ขาดสติ หรือมีสิ่งที่มากระทบจิตใจของตัวละครให้หวนนึกถึงเรื่องราว หรือเหตุการณ์ในอดีตที่ตัวละครพยายามจะลืมหรือเก็บกดความรู้สึกเหล่านั้นเอาไว้ นอกจากนี้ยังใช้กลวิธีการเล่าเรื่องแบบประสม สำหรับเรื่องสั้นที่ผู้เขียนได้เล่าเรื่องราวต่าง ๆ ทั้งที่เกิดขึ้นกับตัวละครสำคัญและตัวละครอื่น ๆ คล้าย ๆ กัน อันเป็นเรื่องราวที่อาจเกิดขึ้นได้ในชีวิตมนุษย์

ตัวละคร

การศึกษาวรรณกรรม นอกเหนือไปจากการศึกษาโครงเรื่องแล้ว คือ การศึกษาตัวละคร นักเขียนแต่ละคนจะมีกลวิธีการเสนอตัวละคร การสร้างลักษณะนิสัยของตัวละครที่แตกต่างกันไป การศึกษางานเขียนของนักเขียนคนใดคนหนึ่ง จำเป็นต้องศึกษาตัวละครด้วย เพราะจะทำให้ทราบแนวความคิด ความรู้สึกของนักเขียนที่มีต่อสภาพสังคม ตลอดจนประสบการณ์ของนักเขียน ซึ่งแสดงออกมาทางตัวละครในงานเขียนนั้น ๆ นักวิจารณ์วรรณกรรมได้ให้ความหมายของตัวละครไว้ดังนี้

กุหลาบ มลลิกะมาส (2531 : 111) ให้ความหมายของตัวละครไว้ว่า ตัวละครคือ ผู้มีบทบาทในเรื่อง อาจจะเป็นคนหรือเทียบเท่าคนก็ได้

นิคมัย ศรีอนุพันธ์ (2526 : 26) กล่าวว่า ตัวละคร (Character) หมายถึง ผู้ประกอบพฤติกรรมตามเหตุการณ์ในเรื่อง หรือเป็นผู้ที่ได้รับผลจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามโครงเรื่องที่ผู้ประพันธ์กำหนดขึ้น ตัวละครที่ดีต้องมีชีวิตจิตใจ แสดงบทบาท พูด คิด ทำกิจริยา และมีปฏิกริยาเช่นเดียวกับคนจริง ๆ ส่วนลักษณะและอุปนิสัยของตัวละครนั้นผู้ประพันธ์อาจนำมาจากบุคคลจริง ๆ หรือจากจินตนาการ แต่ต้องพรรณนาให้ผู้อ่านมองเห็นรูปร่าง ลักษณะ และเข้าใจอุปนิสัยของตัวละครที่สร้างขึ้นอย่างชัดเจนและสมจริง

แรงราม นุททริก (2520 : 15) กล่าวว่า ตัวละครเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งอย่างหนึ่งในการเขียนเรื่องสั้น บางเรื่องอาจไม่มีแก่นเรื่อง (Theme) หรือโครงเรื่อง (Plot) ก็ได้ แต่จะขาดตัวละครไม่ได้

จากความหมายของตัวละครที่นักวิจารณ์วรรณกรรมได้อธิบายความหมายไว้นั้น พอจะสรุปได้ว่า ตัวละคร จะเป็นใครก็ได้ แต่ต้องเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่ทำให้เกิดเรื่องขึ้น และทำให้เรื่องราวดำเนินไปจนบรรลุจุดมุ่งหมายที่นักประพันธ์ตั้งไว้

ในการนิยามตัวละคร ผู้ศึกษามักจะศึกษาว่าตัวละครมีชีวิตจิตใจเหมือนคนจริง ๆ หรือไม่ มีอุปนิสัยอย่างไร หรือมีบุคลิกภาพ อาทิปฏิกริยา หรือรูปร่าง หน้าตา เป็นเช่นไร ตลอดจนความรู้สึกนึกคิด และภูมิหลังของตัวละครนั้น โดยผู้เขียนอาจจะแนะนำตัวละครให้ผู้อ่านได้ทราบด้วยวิธีการเล่าเรื่องเอง หรืออาจจะให้ตัวละครแนะนำตัวละคร ด้วยการ

กระทำของตัวละครเอง หรืออาจจะใช้ทั้งสองวิธีรวมกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของเนื้อเรื่อง และความถนัดของผู้เขียนด้วย

อย่างไรก็ตาม การที่ผู้เขียนได้กำหนดลักษณะของตัวละคร ที่ผู้อ่านสามารถแลเห็นได้ชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นรูปร่างหน้าตา การแต่งกาย เพศ วัย ฐานะทางการศึกษา เศรษฐกิจ หรือทางสังคม ซึ่งถือว่าเป็นลักษณะทางกายภาพของตัวละคร ส่วนการกระทำหรืออากัปกริยาที่ตัวละครแสดงออกมานั้น ถือว่าเป็นลักษณะทางพฤติกรรมของตัวละคร

ในการศึกษาตัวละครในเรื่องสั้นของสุรชัย จันทิมาธร ผู้วิจัยได้ศึกษาลักษณะตัวละคร 2 ลักษณะ คือ ลักษณะทางกายภาพของตัวละคร และลักษณะทางพฤติกรรมของตัวละคร ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ลักษณะทางกายภาพของตัวละคร วิทยุ กองทอง (2528 : 257) ได้ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึงลักษณะที่สามารถแลเห็นได้ชัดเจน เช่น เพศ วัย รูปร่าง หน้าตา การแต่งกาย และฐานะทางสังคม และในการศึกษาลักษณะทางกายภาพของตัวละครในเรื่องสั้นของสุรชัย จันทิมาธร ครั้งนี้จะศึกษาเฉพาะตัวละครสำคัญที่มีบทบาทในเรื่องเท่านั้น โดยจะศึกษาในเรื่องชื่อตัวละคร อาชีพ หรือฐานะทางสังคม เพศ และวัยของตัวละคร ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 ชื่อตัวละคร

ในการแต่งเรื่องสั้น ผู้เขียนอาจจะกำหนดชื่อตัวละครอย่างชัดเจน และบอกลักษณะทางกายภาพของตัวละคร โดยผู้อ่านจะทราบทันทีว่าตัวละครเป็นใคร ชื่ออะไร มาจากไหน มีประวัติความเป็นมาอย่างไร หรือมีความรู้สึกนึกคิดอย่างไร การศึกษาเรื่องสั้นของสุรชัย จันทิมาธร ทั้ง 63 เรื่องนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งการศึกษาชื่อตัวละครออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้

1.1.1 เรื่องสั้นที่ระบุชื่อตัวละครเอกอย่างชัดเจนและบอกลักษณะ

รูปร่างหน้าตา ภูมิหลังของตัวละคร และฐานะทางสังคมไว้ด้วย ซึ่งจะทำให้ผู้อ่านทราบทันทีว่า ตัวละครเป็นใคร มีลักษณะอย่างไร และกำลังทำอะไรอยู่ เรื่องสั้นประเภทนี้มีอยู่ทั้งหมด 11 เรื่อง คือ เรื่องคืนนักษัตรของนางสาวผิว ความหวัง สังขาราคณหาบ้น

สองคม เรามาเล่นเกมกันเถอะ ถูตุดอกไม้โรย พยายามหยิบความจริง นกลีเหลือง
จดหมาย และเมล็ดพืชที่ตกหล่น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เรื่องคืนผักผ่อนของนางสาวผิว ตัวละครเอกชื่อ "ผิว" มีรูปร่างอ้วน หน้าตา
ขี้เหร่ มีอาชีพเป็นโลเกติ และผู้อ่านยังได้ทราบลักษณะการแต่งกายของ "ผิว" อย่าง
ละเอียด ดังข้อความว่า

"...คนที่มัวอ้วนกว่า สวมกางเกงยีสต์สีส้ม เสื้อสีน้ำเงิน หล่อนมีรูปร่าง
อ้วนอ้วน ผิวดำ จัดอยู่ในแบบคนขี้ริ้วคนหนึ่ง...

ขณะเดินมาด้วยกัน ชายหนุ่มเอ่ยขึ้นว่า

"ข้าชกจะรักเอ็งเสียแล้วซี"

"จะบ้าหรือวะ" หล่อนบ่นเบา ๆ

"เอ๊ย จริง ๆ นะนี่" เขายื่นแขนทั้งสองกับแนมมือบอก "คืนนี้ข้าเหงาจัง
พ้อข้าเขาไปต่างจังหวัด"

หล่อนเงยบ ก้มหน้ามองที่พื้นคอนกรีต เขาเดินตามหล่อนไปอย่างช้า ๆ จนถึง
ทางแยกที่จะกลับบ้านของแต่ละคน

"ผิว" เขาเรียกชื่อหล่อนดังเสียงกระซิบ หล่อนหยุดนิ่ง "คืนนี้เอ็งไปนอนกับข้า
ได้ไหมละ ข้าจะรอ ตอนนี่เอ็งไปอาบน้ำกินข้าวก่อนก็แล้วกัน..."

จากคำสนทนากันของตัวละครนี้เองที่ทำให้ผู้อ่านทราบว่า ผิว มีอาชีพเป็นโลเกติ
ดังข้อความที่ว่า

ชายหนุ่มคุดโอเลี้ยง

"เอ็งอยู่ตรงไหน บอกข้าซี วันหลังจะไปเยี่ยมบ้าง..." เขาพูดยิ้ม ๆ

"กลางคืนอยู่ในโรงแรมศรีเมือง ข้าง ๆ วัดจีนเขาวราช อยู่กันสิบกว่าคน
นี่ข้าบอกเขาว่าข้าจะกลับบ้านสองคืน"

"แมงตามันไม่ตบเองบ้างหรือวะ"

"ข้าโดนตบที เตะด้วย เจ็บจนจำ กลัวมันจริง ๆ มันดุ มันทารุณ อวดเก่ง กับมันไม่ไหวหรอก เชื่อกันไว้แล้วเอาตัวรอดเรื่อยมาอย่างนี้"

"มีสวดย ๆ บ้างไหมล่ะ"

"มีอยู่สามสี่คน ไม่ใช่ข้าด้วยก็แล้วกัน ข้าพหากินได้ ผู้ชายบางคนมันก็ชอบ มันว่าอื๋วนกสวดย ๆ มักเป็นโรคกัน เพราะคนชอบมาก อย่างข้านี้ตีมันบอกอย่างนี้"

"คืนหนึ่ง ๆ เอ็งรับไว้ได้ยังไงวะ ตั้งหลายคน"

"ชินเสียแล้ว ไม่สำคัญนักหรอก สำคัญไฉนก็ขึ้นมาะซี น่าเบื่อที่สุด..."

เรื่องความหวัง ผู้อ่านจะทราบเฉพาะชื่อของตัวละคร ลักษณะรูปร่างหน้าตา และฐานะทางสังคมของตัวละคร ดังข้อความว่า

"เด็กชายแดงที่เขียนถึงนี้ ยังไม่ได้สวมเสื้อผ้าใด ๆ เลส ผิวของเขาออกจะดำ เนื้อตัวมอมแมม เพียงเท่านั้นคุณคงพอจะนึกภาพออกกระมังว่า เด็กชายแดง ไม่ใช่หนูแดง คุณแดง ที่กำเนิดมาจากความมั่งคั่งของคุณพ่อคุณแม่ ซึ่งพวกนี้ไม่มีใครได้ทุกข์ยากทุกข์เข็ญเลย..."

เด็กชายแดงเป็นลูกชายคนที่เจ็ดของพ่อแม่ อย่างไรก็ตาม คงมีแต่เด็กชายแดงคนเดียวกระมังที่เดินอยู่ในเรื่องนี้

เรื่องสังขาร ผู้อ่านได้ทราบชื่อของตัวละครว่าชื่อ "เสน" กำลังจะไปเที่ยวโสเภณี โดยผู้อ่านจะทราบได้จากการบรรยายของผู้เขียน ดังข้อความว่า

"โรงแรม..."

เลนก้าวขึ้นตามบันไดลิบกว่าชั้นนั้นอย่างละเอียดในใจ กับความละเอียดไม่ว่า เขาฟังจะมาละเอียดอกใจตอนนี้เสียทีเดียว วัน ๆ อยู่นี้ เขารู้สึกละเอียดทุกเวลา ไม่ว่าจะยืน จะเดิน หรือจะนอนจะนั่ง จะพูดจะคิด หรือจะกินอะไรเข้าไป ตรง ลานข้างล่างมีเจ็กวัยกลางคนสามคน ยืนพูดคุยกันอยู่ แต่ละคนสูงใหญ่ดูขบขันดี และข้างบนมีชายหนุ่มหลายคนกำลังด้อมมองโลเกติในแต่ละห้อง สินค้าสดที่นี้เคยมาด้อมมองดูเหมือนกัน แต่ยังไม่เคยทดลอง เพราะเขาไม่มีเงินในตอนนั้น ตอนนั้นลี เขามีเงินพอเพียงทีเดียว พอลางเขาคลำกระบี่เข้าเงินในกางเกงอย่าง จะพลอบใจก่อนตรงเข้าด้อมมองในห้องแรก..."

เรื่องคนหาบน้ำ ผู้อ่านทราบชื่อตัวละครเอก รูปร่างหน้าตา และฐานะทางสังคม ได้จากภาพการบรรยายของผู้เขียน ดังข้อความว่า

"อินางน้อยทำตาปริบ ๆ อายุอาวามในแรกครุ่นแห่งชีวิต ชั่งผมราวกับชั่งหญ้า แห่ง ออกสีแห่งโล ๆ แตกปลายหลายกิ่ง ใบหน้าผ้าหมอง กร้านแดด เกรียมลม คนไม่ละเอียดอ่อนจะดูไม่ออกว่านางมีความหวังที่ดวงตาอันแห่งผาก มันคือความหวังของชีวิตที่อ่อนลิก...ปรารถนาชีวิตที่ดีกว่าไปพร้อมกับจิ้งหะกั่วของชีวิต... จะไปตกที่ไหน ตายที่ใด โฉนเลยจะรู้..."

เรื่องสั้นเหล่านี้ ผู้อ่านได้ทราบชื่อ ลักษณะรูปร่างหน้าตา อาชีพกิริยา ฐานะทางสังคมของตัวละครเอก และทราบด้วยว่าตัวละครเหล่านั้นกำลังจะทำหรือทำอะไร เช่น เรื่องคืนนักผ่อนของนางสาวผิว ผู้เขียนได้บรรยายให้ผู้อ่านรู้ว่าตัวละครเอกหรือตัวละครสำคัญในเรื่อง คือ "ผิว" เป็นหญิงสาวที่มีรูปร่างอ้วนผิวดำ จัดเป็นคนขี้แหรคนหนึ่ง มีอาชีพโลเกติ ตัดสินใจจะไปนอนกับเพื่อนชายเพราะความเหงา ทั้งที่ตั้งใจว่าจะมานักผ่อน (จาก

การเป็นโสเภณีสัก 2-3 วัน) เรื่องความหวัง ผู้เขียนบรรยายให้ผู้อ่านทราบชื่อของตัวละครเอกที่ผู้เขียนกำหนดขึ้นว่า ชื่อ "เด็กชายแดง" สวมเฉพาะเสื้อ ไม่นุ่งกางเกง เป็นลูกคนที่เจ็ดของพ่อแม่ที่มีฐานะยากจน และมีพี่น้องหลายคน ในเรื่องสังขาร ตัวละครเอก ชื่อ "เสน" กำลังเลือกหญิงโสเภณีในโรงแรมแห่งหนึ่ง ส่วนเรื่องสองคม ตัวละครเอกมีสองตัว คือ "บดินทร์" และ "นิม" ผู้อ่านทราบชื่อและลักษณะรูปร่างหน้าตาของตัวละครได้จากการบรรยายของผู้เขียน ทั้งยังทราบว่าตัวละครทั้งสองกำลังจะปล้นชายคนหนึ่ง และเรื่องคนหาบน้ำ ตัวละครเอกชื่อ "อินางน้อย" เป็นผู้ที่มาอาศัยอยู่ในวัยสาว แต่เนื่องจากการขาดสารอาหาร และต้องเผชิญกับความแห้งแล้งของธรรมชาติ ทำให้รูปร่างหน้าตาของเธอซีดเซียว ผอมแห้งเป็นขี้ มีเพียงดวงตาเท่านั้นที่แสดงให้เห็นว่าเธอมีความหวังที่จะพบกับชีวิตที่ดีกว่าที่เป็นอยู่ ในขณะที่เรื่องเรามาเล่นเกมกันเถอะ ผู้อ่านทราบชื่อตัวละครเอกว่าชื่อ "ปราณู" จากการที่ผู้เขียนให้ตัวละครอื่น ๆ เรียกชื่อของตัวละครเอก ส่วนรูปร่างหน้าตาของ "ปราณู" นั้น ผู้เขียนเป็นผู้บรรยายเองโดยตรงว่า ปราณูเป็นชายหนุ่มวัยประมาณยี่สิบเศษ ผิวขาวเหลือง ผอมค้ำแต่หยิ่งยั่ง ส่วนเรื่องเมล็ดพืชที่ตกหล่น ตัวละครเอกมีสองตัวคือ "เอนก" และ "แบน" โดยผู้อ่านทราบชื่อของตัวละครได้จากบทสนทนาของตัวละครทั้งสอง สำหรับเรื่องจดหมาย และเรื่องฤดูดอกไม้โรย ผู้อ่านทราบชื่อตัวละครเอกได้จากคำลงท้ายของจดหมายที่ตัวละครเขียนถึงแม่ และหญิงคนรัก สุดท้าย เรื่องนกสีเหลือง และเรื่องพยายามหยิบความจริง ทั้งสองเรื่องนี้ ผู้เขียนให้ตัวละครแสดงความคิดคำนึงของตนออกมา ดังนั้นผู้อ่านจึงทราบชื่อของตัวละครโดยการบรรยายของผู้เขียนที่ผ่านความคิดคำนึงของตัวละครเอกนั่นเอง คือ ตัวละครเอกในเรื่องนกสีเหลือง ชื่อ "นายทองเสน เจนจัด" และตัวละครเอกเรื่องพยายามหยิบความจริงชื่อ "ท.เสน เจนจัด"

การที่ผู้เขียนระบุชื่อตัวละครอย่างชัดเจน ทำให้ตัวละครสมจริงยิ่งขึ้น ผู้อ่านสามารถเข้าใจหรือรับรู้เรื่องราวของตัวละครเอกนั้น ๆ ได้อย่างชัดเจน ดังนั้นการระบุชื่อของตัวละครเอกทำให้เรื่องดูสมจริง ทำให้ผู้อ่านอยากจะติดตามอ่านเรื่องราวของเรื่องสั้นนั้น ๆ ไปจนจบ

1.1.2 เรื่องสั้นที่ระบุชื่อเฉพาะตัวละครรองเท่านั้น เรื่องสั้นประเภทนี้จะระบุเฉพาะชื่อของตัวละครรองที่มีส่วนผลักดันให้ตัวละครแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ออกมา หรือแสดงความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อเหตุการณ์หรือต่อตัวละครเอง เรื่องสั้นที่ระบุชื่อเฉพาะตัวละครรองมีอยู่ 7 เรื่องคือ เรื่องนกนิราบ ไฟเปลี่ยว กระต่อมกลางทุ่ง คนไม่เอาถ่าน เพลงศพ ขนชั้นเรา และเขานพ่านอยู่พักหนึ่ง ดังตัวอย่างต่อไปนี้ เรื่องนกนิราบ ผู้อ่านจะไม่ทราบชื่อตัวละครเอกที่คิดถึงเรื่องราวในบ้านเกิดของตน แต่จะทราบชื่อของตัวละครรองในเรื่องจากความคิดคำนึงของตัวละครเอกว่า ชื่อ "พูน" นอกจากนั้นยังทราบถึง ้วย อาชีพ และภูมิหลังต่าง ๆ ของตัวละครรองอีกด้วย ดังข้อความว่า

"สำหรับข้าพเจ้า เมื่อแรกที่ได้เห็นนก ก็พลันนึกถึงตำบลของข้าพเจ้าเมื่อครั้งนั้นขึ้นมาจับใจ...

ข้าพเจ้าเห็นนกนิราบมาตั้งแต่เล็กแต่น้อย ทั้งชอบที่จะค้นเคยกับมันเสมอ และข้าพเจ้าก็หลงใหลน้ำพูน มาพร้อมกับความเติบโต น้ำพูนเป็นพ่อค้าในตลาด แกเป็นลูกครึ่งไทย-จีน แต่มีแนวโน้มมาทางไทยมากกว่า เพราะน้ำพูนไม่สู้จะพอใจนัก ถ้ามีใครมาเรียกว่า "เอี้ย" หรือ "เถ้าแก่"

เรื่องไฟเปลี่ยว ผู้อ่านจะไม่ทราบชื่อของตัวละครเอก แต่จะทราบชื่อของตัวละครรองว่าชื่อ "นิมพา" ที่มีส่วนทำให้ตัวละครเอกมีความรู้สึกต่าง ๆ ดังข้อความว่า

ในเงามืดของสวนไม้ดอกสลาธารณะนี้เอง ข้าพเจ้าได้เห็นชายหนุ่มสามคนกำลังล้อมหน้าล้อมหลังหญิงสาวคนหนึ่งอยู่ หล่อนสวมกางเกงยิตรัดรูป เลือกลายดอกไม้ ผอมปล่อยยาว ข้าพเจ้าเดินเข้าไปใกล้พวกเขาทุกขณะก้าวย่าง และรู้สึกถึงความกระวนกระวายใจของหญิงสาวคนนั้น...

ทันใดนั้นเองที่ข้าพเจ้าได้ยินเสียงเรียกจากหญิงคนนั้น หล่อนเรียกชื่อข้าพเจ้าด้วยเสียงร่อนรน

ข้าพเจ้าชะงักหันไปมองหล่อน ได้เห็นว่าหล่อนยิ้มอย่างบิดิ ข้าพเจ้าพยายาม
 พยายามจำกลางพินิจใบหน้าหล่อนอย่างช้า ๆ ชายหนุ่มทั้งสามแยกห่างออกไปและ
 มองมายังข้าพเจ้า หล่อนเดินมา... ใกล้เข้ามาขณะที่ข้าพเจ้ากำลังสาละวณครุ่นคิด
 หล่อนเรียกอีก คราวนี้กระซิบเบาแผ่ว (จำฉันไม่ได้หรือพิมพ์ไปล่ะ...)"

เรื่องคนไม่เอาถ่าน ผู้อ่านจะทราบชื่อตัวละคร เฉพาะตัวละครรองเท่านั้นว่า
 ชื่อ "จุล" และ "แก้ว" แต่จะไม่ทราบชื่อของตัวละครเอกเลย ดังข้อความว่า

"... "กันจะเขียนเรื่องมัน" ข้าพเจ้าบอกจุล
 "ถ้ามันรู้ได้ มันคงจะดีใจไม่น้อยหรอก"
 "คนเราไม่เหมือนกันนะ กันหมายถึงความเป็นไป"
 "อือ" จุลรับคำ ลุบหนวดกลางทำท่าครุ่นคิด

.....

ในระยะเปลี่ยนแปลงนี้แหละที่แก้ว เข้ามาเกี่ยวพัน แก้วเป็นคนขี้เมา ไม่เอาไหน
 ซึ่งข้าพเจ้าสนใจเรื่องของเขามาก แม้ข้าพเจ้าจะรู้จักเขามาบ้าง แต่ก็ยังมีอีกมากที่
 ไม่รู้..."

เรื่อง軒ชั้นเรา ผู้อ่านจะทราบเฉพาะชื่อตัวละครรองอื่น ๆ เท่านั้นว่าชื่อ "จุล"
 และ "เสธ" ส่วนตัวละครเอกนั้นผู้อ่านจะไม่ทราบชื่อเลย ถึงแม้ว่าทั้งสามจะอยู่ในสถานการณ์
 เดียวกันก็ตาม ดังตัวอย่างข้อความว่า

"จุลอยู่ในวัยที่มากกว่า เสธ และผม ไล่เลี่ยกัน นี่ผมหมายถึงอายุเราเป็น
 คนหนุ่มที่มีอาการอันเฉา เพราะขาดบางสิ่งบางอย่างมาหล่อเลี้ยงชีวิต ทั้ง ๆ ที่
 อยู่ในวัยอันสมควรแล้ว..."

เรื่องสั้นเหล่านี้ ผู้อ่านจะทราบเฉพาะชื่อของตัวละครรองเท่านั้น และบางเรื่อง อาจจะทราบรูปร่าง หน้าตา ภูมิหลัง และฐานะทางสังคมของตัวละครรองนั้น ๆ ด้วย แต่ผู้อ่านจะไม่ทราบชื่อของตัวละครเอกเลย ผู้เขียนจะให้ตัวละครเอกเป็นผู้บรรยายลักษณะต่าง ๆ ของตัวละครรองอย่างชัดเจน แต่จะใช้สรรพนามบุรุษที่หนึ่ง แทนตัวละครเอก เช่น "ฉัน" "ข้าพเจ้า" และ "ผม" ดังเช่น เรื่องนกพิราบ ไฟเปลี่ยว คนไม่เอาถ่าน และ เขาล่าเนื้ออยู่พักหนึ่ง ตัวละครเอกจะใช้สรรพนามแทนตัวเองว่า "ข้าพเจ้า" ส่วน เรื่อง ชนชั้นเรา และ กระท่อมกลางทุ่ง ตัวละครเอกจะใช้สรรพนามแทนตัวเองว่า "ผม" และ เรื่องเพลงคน ตัวละครเอกจะใช้สรรพนามแทนตัวเองว่า "ฉัน" การที่ผู้อ่านได้ทราบชื่อตลอดจนลักษณะต่าง ๆ ของตัวละครรองนั้น ทั้ง 7 เรื่อง ผู้อ่านจะทราบได้โดยการที่ผู้เขียนบรรยายลักษณะของตัวละครที่ผ่านสายตาของตัวละครเอกทั้งสิ้น ซึ่งจะทำให้ผู้อ่านมีความรู้สึกเข้าใจลึกซึ้งเหตุการณ์และเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของตัวละครได้เป็นอย่างดี

1.1.3 เรื่องสั้นที่ระบุชื่อตัวละครเอกและตัวละครรอง เรื่องสั้นประเภทนี้ผู้เขียนจะระบุชื่อทั้งตัวละครเอกและตัวละครรอง ตลอดจนบรรยายลักษณะต่าง ๆ ของตัวละครได้อย่างชัดเจน เรื่องสั้นประเภทนี้มีอยู่ทั้งหมด 9 เรื่อง คือ เรื่อง มือเพชรฆาต คนและคนบ้า แล้งเข็ญ วันรับเงินเดือน โพนแต้ สุนทรกับทองเสน นครไต้ วันเกิด และ ฝันเฟื่อง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เรื่องมือเพชรฆาต ผู้อ่านจะทราบชื่อตัวละครเอกและตัวละครรอง ตลอดจนบรรยายลักษณะต่าง ๆ ของตัวละครไว้อย่างชัดเจน ดังตัวอย่างข้อความว่า

ตัวละครเอก ชื่อ "กรอย"

"กรอยเป็นคนเขมรสูงชาวสุรินทร์ เขาเพิ่งเข้าทำงานเมื่อสองเดือนมานี้เอง จากสุรินทร์มาศรีราชา ไม่ให้ของเล่นเลย เขาเคยบอกฉันว่า พวกเพื่อนชาวจังหวัดของเขาที่มามีงานที่นี่ มักจะพาร่างที่ผอมซีดสิ้นกระดูกกลับบ้าน..."

ตัวละครรอง ชื่อ "ฉนม"

"...ฉันคิดว่าควรเดินกลับก็พอดีเขาเรียกเสียก่อน"

"นายฉนมหรือครับ"

ฉันหันไปมองพอจะรู้ว่าใคร "อ้อ กรอยนั่นเอง นึกว่าใครเสียอีก"

..."

เรื่องวันรับเงินเดือน ผู้อ่านได้ทราบชื่อของตัวละครเอกที่ชื่อ "รอง" มีอาชีพเป็นครู และทราบชื่อของตัวละครรองคนอื่น เช่น เผ่าเล็ม หรือสมัย เป็นต้น ดังข้อความว่า

ตัวละครเอก

"ครูรองรับเงินเดือนที่เหลือเพียง 150 บาท ในตอนบ่าย แล้วก็เอนหลังหลับไปบนบ้านครูใหญ่นั้นเอง เขาสืบความจู้จี้จ้านในท้องตลาด เพื่อที่จะนั่งกินเหล้ากับเพื่อนครูจากตำบลต่าง ๆ ซึ่งตั้งวงกันอยู่หลายวง"

ตัวละครรอง

"...ครูใหญ่ออกไปธุระที่โรงเรียน มีน้ำสมัยเมียคนเดียวของแกอยู่เฝ้าบ้านลูกชายสองคน ซึ่งเป็นลูกศิษย์ของเขาเอง เด็กสองคนเอาเสื้อมาปูให้เขานอนและถามยิ้ม ๆ ว่า ครูไม่กินเหล้าหรือที่ตลาด ที่บ้านน้ำเซย บ้านแม่หม้ายประไพ และบ้านใครต่อใครอีกหลายคน ซึ่งมีเหล้าสาโทไว้ขาย เขาตอบปฏิเสธ และหลับตาเริ่มด้วยเหตุผลในใจมันยังมั่นคงอยู่อย่างน่าปลื้มใจตัวเองนัก..."

หรือ

สักครู เผ่าเล็มก็หิ้วกระบี่เป่าหนังมา สาโทขุนขาวสามขวดอยู่ในนั้นด้วย เผ่าเล็มล้วงมันขึ้นมาด้วยมือสั้นน้อย ๆ แกเลียริมฝีปาก เงยหน้าบอกครูใหญ่ด้วยเสียงเบา ๆ...

ตะวันตกดินไปแต่เมื่อไหร่ไม่มีใครรู้ เหล้าขวดสุดท้ายกำลังพร่องกว่าครึ่ง
 เฝ้ามืดเริ่มเมาและคุยเชื่อง แก้มักจะไม่ยอมแพ้พวกครุฑหนุ่มที่จบ ป.กศ.มา
 ใหม่ ๆ..."

เรื่องสั้นเฟื่อง ผู้อ่านทราบชื่อตัวละครทั้งตัวละครเอกและตัวละครรอง ดัง
 ข้อความว่า

ตัวละครเอก ชื่อ นายชมเชย ชอบธรรม

"ก่อนจะหกโมงเย็นเล็กน้อย ผมสะดวกการทำงานไว้เมื่อเสียงคันทูของ "เด็ก"
 กองบริการดังขึ้นหน้าโต๊ะ"

"คุณชมเชย บรรณาธิการ ให้ผมเรียกคุณไปที่ห้องท่านครับ"

"ว่าไงนะ"

เขายิ้มน้อย ๆ และกล่าวย้ำใจความอีกที

.....

"นั่งสิ ชมเชย ชอบธรรม" เขาเรียกชื่อสกุลผมด้วย

ตัวละครรอง

"แล้วเขาก็ปิดกวาดบริเวณรอบ ๆ เรือนใหญ่อย่างช้า ๆ ป่าสวยแม่ครัววัย
 กลางคนกำลังทำกับข้าวอยู่ในครัว หล่อนสวยสมชื่อ สวยที่น้ำใจ..."

ผู้เขียนได้ระบุชื่อของตัวละครเอกและตัวละครรองไว้อย่างชัดเจน โดยผู้เขียน
 บรรยายรูปร่างลักษณะตลอดจนภูมิหลังของตัวละครด้วยการบรรยายโดยตรง หรืออาจจะ
 บรรยายโดยผ่านสายตาของตัวละครหรือการให้ตัวละครสนทนากัน การที่ผู้เขียนได้ระบุชื่อ
 ตัวละครเอกและตัวละครรองอย่างชัดเจนนี้ ทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจเรื่องราว พฤติกรรม

ที่ตัวละครแสดงออกได้อย่างชัดเจนและชวนให้ติดตามเรื่องราวยิ่งขึ้น เนื่องจากการระบุชื่อตัวละครนั้นทำให้เรื่องราวมีความสมจริง ผู้อ่านเองก็มีความรู้สึกว่าได้รับรู้เรื่องราวของคนจริง ๆ เนื่องจากมีชื่อเรียกเช่นเดียวกับบุคคลทั่ว ๆ ไปในสังคม การระบุชื่อตัวละครเอกและตัวละครรองนี้ สรุขัย จันทิมาธร จะระบุชื่อของตัวละครทุกตัวที่มีส่วนเกี่ยวข้อง แม้แต่การเอ่ยถึงเพียงเล็กน้อย สรุขัย จันทิมาธร ก็ระบุชื่ออย่างชัดเจน เช่นเรื่องโพนแต้ ตัวละครเอกคือ "ทิดโศด" และสรุขัย ยังได้เอ่ยถึงตัวละครรองอื่น ๆ ด้วย เช่น "เทศ" เมียของทิดโศด "เตื่อ" "เหลื่อ" "ลา" และ "ลิน" เป็นต้น หรือเรื่องนครไ้ ตัวละครเอกคือ "เสน" ผู้ที่แสดงความรู้สึกต่าง ๆ ส่วนตัวละครรอง ได้แก่ "ปานินทร์" "ระยอง" "ผู้เฒ่าจ้อย" "อดุลพันธ์" สำหรับเรื่องสุนทรกับทองเสน ตัวละครเอกคือ "ทองเสน" และตัวละครรองคือ "สุนทรี" ในเรื่องคนและคนบ้า ตัวละครเอกเป็นเด็กที่ไม่เข้าใจการกระทำของมนุษย์ที่บอกว่าตนมีสติ แต่ทำอะไรคล้ายคนสติไม่ดี หรือไร้เหตุผล ที่ชื่อ "เลื่อ" ส่วนตัวละครรอง ได้แก่ ผู้ใหญ่พัน อาเจ็ก ในเรื่องแล้งเข็ญ ตัวละครเอกคือ "ผาก" ส่วนตัวละครรองคือ "ต่าน" และตัวละครประกอบอื่น ๆ ได้แก่ อีนาง (ภรรยาของผาก) "เจ้ายามแดง" "ไอ้หน้อย" "ไอ้ชาย" และในเรื่องวันเกิด ตัวละครเอกคือ สุน เป็นคนรับใช้ในบ้านหลังหนึ่ง นุดติดอ่าง ส่วนตัวละครรองอื่นเช่น ลวย แม่ครัว เป็นต้น เรื่องสั้นเหล่านี้ส่วนใหญ่แล้วผู้เขียนมักจะใช้กลวิธีการเล่าเรื่องแบบผู้ประพันธ์เป็นผู้รู้แจ้งเห็นจริง ดังนั้นการบรรยายชื่อลักษณะของตัวละคร ตลอดจนภูมิหลัง และฐานะทางสังคมของตัวละคร จึงต้องละเอียดชัดเจนจึงจะทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องราวที่ผู้เขียนต้องการสื่อมายังผู้อ่านได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

1.1.4 เรื่องสั้นที่ไม่ระบุชื่อของตัวละคร เรื่องสั้นประเภทนี้ผู้เขียนจะไม่ระบุชื่อของตัวละคร ไม่ว่าจะเป็นตัวละครเอก หรือตัวละครรอง ตลอดจนตัวละครประกอบอื่น ๆ การเล่าเรื่องจึงใช้การเล่าเรื่องด้วยการให้ตัวละครเล่าเรื่องของตนเอง หรือแสดงความรู้สึกของตนออกมา การที่ผู้เขียนไม่ได้ระบุชื่อของตัวละครนั้น วิทยุญ กองทอง (2528 : 180) กล่าวว่า ผู้เขียนต้องการใช้ตัวละครเป็นเพียงสื่อความคิดของผู้เขียน

เท่านั้น จึงไม่จำเป็นว่าจะต้องมาบรรยายชื่อหรือลักษณะต่าง ๆ ของตัวละคร เรื่องสั้นของสุรชัย จันทิมาธร ที่ไม่ระบุชื่อตัวละครนี้มีทั้งหมด 31 เรื่อง คือ เรื่องคนว่าเหว บพการี วันหนึ่ง-มิหญิงสาว คุณยาย กิเลส แมวและคนสันโดษ รถไฟ ฝนซัด คำคืนอันหม่นหมองและร้าย ช่างมันเกิด คนจรและหมาไม่มีชื่อ แผลเป็น เข้าวันหนึ่งและความ เป็นไป ห้องน้ำมีรอยเลือด คำถามครึ่งโหล ช่างถนน หนึ่งบวกหกเท่ากับสญญ ละครไม่มีชื่อ เลือดตัวสุดท้าย บันทึกลยามบ้าย ผู้หญิงสะพาน เสียงเพลง เส้นเลือด และคนขายเวลาวันเวย์ (One way) และหน้าต่าง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เรื่องกลับบ้าน ผู้เขียนมิได้ระบุชื่อของตัวละครใด ๆ เลย ส่วนตัวละครเอก ผู้เขียนเรียกว่า "หล่อน" ดังตัวอย่างข้อความว่า

"ชาวบ้านสามสี่คนในรถคุยกันมาตลอดทาง ต่างคุยถึงกลิ่นไอใหม่ ๆ ในตัวจังหวัดที่เขาได้เห็นมา และเรื่องฝรั่งกับพวกโสเภณีก็ตกเป็นขี้ปากของชาวบ้าน หล่อนนั่งอยู่ใกล้จึงได้ยิน หล่อนเฝ้าริมฝีปาก เมื่อมีเสียงหัวเราะจากคนเหล่านั้น หล่อนนั่งซิดเข้าวางแขนไว้บนขา และพยายามสงบเสงี่ยม เมื่อพวกเร่ร่อนมอง หล่อนด้วยแววตาประหลาด หล่อนอยากให้อำเภอเร็ว ๆ ซึ่งมันก็เป็นอำเภอสุดทางรถ ที่อำเภอคงไม่มีใครรู้จัก หรือจำหล่อนได้ เพราะหล่อนจากที่นี่ไปนาน และการจากกับการกลับของหล่อน สภาพของมันแตกต่างกันราวหน้ามือกับหลังมือ"

เรื่องคนว่าเหว ผู้เขียนไม่ระบุชื่อของตัวละครเอกทั้งสอง เพียงแต่ใช้คำเรียกตัวละครทั้งสองว่า "คนโต" และ "คนเล็ก" ดังข้อความว่า

"เสื้อผ้าของคนทั้งสองด้ามอมพอ ๆ กัน เขาแต่งตัวคล้าย ๆ กัน และก็ เป็นเพื่อนกันด้วย

ตึกโอ้ยวะกับนมขมมาวาง พลาญยิ้มให้คนทั้งสอง

"บพรีโหมฮะ" ตึกถาม

"เอามาสิมวน ไม้ขีดด้วย" คนโตล้ง

เขาทั้งสองนั่งมองหน้ากัน ยิ้มให้กัน แล้วคนเล็กก็เอ่ยขึ้นเบา ๆ

"พี่รู้หรือเปล่า ทำไมผมถึงมานั่งที่ร้านนี้ทุกวัน"

"รู้สิ นายบอกเราสองสามหนแล้วว่า แล้วก็ถามอยู่ได้ ความจริงยายนี้
ก็สวยดี ยิ่งโตยิ่งสวย ปีก่อนนี้ยังเล็กผอมแห้งอยู่ด้วยซ้ำ

"ฮือ" คนเล็กคราง พร้อมกับขยับนิ้วมือไปทางหญิงสาวเจ้าของร้าน หล่อน
เป็นคนจีน ผิวขาว สวยน่ารักเสมอสำหรับคนหนุ่มอย่างเขา

"เดี๋ยวนี้ก็ได้ยินหรือก ผมอายุ" คนเล็กกระซิบ"

เรื่องขุนการี ผู้เขียนได้บรรยายถึงตัวละครเอกที่เป็นหม้าย กับลูกชายของนาง
โดยมิได้ระบุชื่อของตัวละครแต่อย่างใด และเรียกตัวละครที่เป็นหญิงหม้ายว่า "นาง" ดัง
ข้อความว่า

"บนบานเรือนแม่หม้ายผู้หงอยเหงา กำลังนั่งมองลูกชายทั้งสองของนางอย่าง
เงิบ ๆ นางเห็นลูกคนโตประดับประดาโก้ไว้ในอ้อมแขน และพูดคุยกับเพื่อนอย่าง
สนุกสนาน ส่วนลูกชายคนเล็กของนางนั่งอยู่ข้าง ๆ พ่อค้าหมู เขาก็สนใจไปกับการ
พูดคุยด้วย เขายังเป็นเด็กอายุไม่ถึงสิบปีด้วยซ้ำไป แต่ร่างกายของเขาล้ำลึกกว่า
พี่ชาย เขามีส่วนเหมือนพ่อมากกว่าพี่ชาย ลักครู่ก็มีเด็กคนหนึ่งหัวตะกร้าขวดเหล้า
ลาโทขุนขาวมาวาง นางรู้ว่าลูกชายทั้งสองกำลังรอกินเหล้า แต่ก็ไม่เคยออกปากห้าม"

เรื่องลูกอุ้ง ผู้เขียนไม่ระบุชื่อของตัวละคร เพียงแต่บรรยายว่าตัวละครกำลัง
ทำอะไรและผู้เขียนได้ให้ตัวละครเป็นผู้เล่าเรื่องของตนเอง และใช้สรรพนามแทนตัวเอง
ว่า "ข้าพเจ้า" ดังข้อความว่า

“ข้าพเจ้าซื้องูมา 3 บาท จากแผงขายผลไม้ที่สถานีขนส่งสายเหนือ เมื่อเดินผ่านแผงขายหนังสือพิมพ์ ข้าพเจ้าพบที่นั่งพักผู้โดยสารว่างอยู่ที่หนึ่ง จึงทรุดนั่งลงและกินงูในถุงกระดาษทีละลูก ๆ ข้าพเจ้าไม่ได้กลืนเมล็ดมันลงไปด้วย...”

ผู้เขียนไม่ระบุชื่อของตัวละครเลย ไม่ว่าจะเป็นตัวละครเอกหรือตัวละครรอง แต่สิ่งที่ผู้เขียนต้องการสื่อสารมายังผู้อ่านก็คือ ความรู้สึกนึกคิด หรือพฤติกรรมของตัวละครที่มีต่อสภาพแวดล้อมเป็นสำคัญ โดยผู้เขียนจะสร้างตัวละครเหล่านั้นเป็นตัวแทนของบุคคลในสังคมที่มีอาชีพความเป็นอยู่ที่แตกต่างกันออกไป ส่วนใหญ่แล้วตัวละครที่สุรชัย จันทิมาธร สร้างขึ้นมักจะเป็นกลุ่มของชนชั้นล่างของสังคมที่ต้องเผชิญกับปัญหาจากสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ดังนั้นผู้เขียนจึงมิได้ระบุชื่อตัวละครอย่างเจาะจงลงไปว่าเป็นใคร ชื่ออะไร ผู้เขียนจะบอกแต่เพียงว่าตัวละครมีความรู้สึกนึกคิดเช่นไร - หรือแสดงพฤติกรรมอย่างไรเมื่อเกิดปัญหาขึ้นเท่านั้น อันเป็นการเสนอปัญหาต่าง ๆ ซึ่งผู้เขียนได้พบเห็นหรืออาจจะประสบด้วยตนเอง โดยที่คนส่วนใหญ่อาจจะมองข้ามไป ให้หันกลับมาให้เห็นความสำคัญ และหาวิธีการแก้ไขหรือปรับปรุงให้ดีขึ้น เรื่องสั้นที่ไม่ระบุชื่อของตัวละครของสุรชัย จันทิมาธรมีมากกว่าเรื่องสั้นที่ระบุชื่อของตัวละคร จึงอาจจะสรุปได้ว่า สุรชัย จันทิมาธร ได้สร้างตัวละครที่ไม่ระบุชื่อเหล่านี้ เพื่อเป็นตัวแทนของบุคคลในกลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะชนชั้นล่างของสังคมที่เขาได้ประสบพบเห็นมา และใช้ตัวละครเหล่านี้เป็นตัวแทนในการถ่ายทอดความรู้สึก หรือความคิดเห็นของเขามายังผู้อ่าน

1.1.5 เรื่องสั้นที่ไม่ระบุชื่อตัวละคร แต่จะกล่าวถึงตัวละครเป็นกลุ่ม เรื่องสั้นประเภทนี้ ผู้เขียนมิได้ระบุชื่อของตัวละครตัวใดตัวหนึ่งโดยเฉพาะ และมีได้กล่าวถึงพฤติกรรมของตัวละครใดตัวละครหนึ่งโดยตรง แต่จะกล่าวถึงตัวละครโดยส่วนรวม หรือเป็นกลุ่ม เรื่องสั้นของสุรชัย จันทิมาธร ที่มีลักษณะเช่นนี้มีอยู่ 4 เรื่อง คือ เรื่องลมหายใจของท้องทุ่ง พายุ บนรถไฟชั้นสาม และเรื่องลูกบอล ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เรื่องลมหายใจของท้องทุ่ง ผู้เขียนได้บรรยายให้เห็นภาพของการดำรงชีวิตของ
สิ่งมีชีวิตในท้องทุ่งแห่งหนึ่ง ตั้งแต่ มนุษย์ สัตว์ และพืช ดังข้อความว่า

ชะรอย - ลายลมเบาและแรงนั้นเองกระมัง เปลี่ยนแปลงบางสิ่งบางอย่าง
เนินดินที่ตั้งเคียงนาเกลือเกลี้ยงเกลา สะอาด ผิวดินแข็งเริ่มจะแตกกระแหง ก้อนเล้า
หิน ขอนไม้ ยังมีรอยไฟไหม้ดำเป็นถ่าน มดแดงดินเริ่มสร้างบ้านเมือง ผ่นดินบน
ไม้กระดานและหย้าคามุงกระท่อมเปิดเปิง ลานติข้าวซึ่งเคยโล่งมาก่อน ก็เคลื่อน
ไปด้วยฟางแห้งที่ปลิวมาจากกองฟาง ตกค้างจากการขนส่งเข้าหมู่บ้าน หย้าอ่อน
ผุดขึ้นอย่างเป็นอิสระเบิกบาน และดอกไม้สีเหลืองล่อนนํ้ากำลังแทรกซอนบริเวณ
ลานติข้าวบ้างเหมือนกัน ที่กองฟางร้างยังมีเส้าไม้แห้งลำขนาดแขนปักวาง แสดง
วิธว่าก่อนหน้าคือกระท่อมฟางอันอบอุ่นของชาวนา รวมทั้งกองเก้าถ่านเปลือก
หอย กาบปู และไฟแตกใบนั้นด้วย

หากจะตามรอยทางเกวียนที่ตัดคั่นนาโน้นไปเรื่อย ๆ ก็จะถึงซึ่งหมู่บ้าน รอย
ทางเกวียนนี้ตัดออกจากลานติข้าวไปบรรจบกับทางเส้นใหญ่ซึ่งใช้สัญจรไปมา
ทางเส้นใหญ่ผ่านทุ่งนา ปาละเมาะ ปาดง หมู่บ้านหลายหมู่บ้าน จนกระทั่งถึง
เมือง...ชาวชนบทเดินแถวเรียงหนึ่งด้วยท่วงทีกระฉับกระเฉงเป็นขบวนยาว
เพื่อจะไปรอรถโดยสารเข้าเมือง แต่งเสื้อผ้าสีจูดนาค สะดุดตา ชายฉกรรจ์
นำหน้า ผ้าขาวม้าทอเอง คลุมหัวกันแดด พวกผู้หญิงถือร่มกระดาษกางเด่นเห็น
แต่ไกล บ้างอุ้มกระเตงลูกน้อยคาบสะเอวอ่อน ส่วนเด็ก ๆ เดินตามผู้ใหญ่อยู่
เปะปะ บางทีก็วิ่งขึ้นหน้ากลุ่มไปไกล แล้วหยุดพักรอไ้ร่มไม้...

นกเอี้ยงลายตัวนั้นเพร็ดบินจากหลังควายเขาโจ้ง เมื่อควายล้มตัวลงเกลือก
โคลนเล็ก ๆ ริมหนองน้ำ แดกกล้าตอกับหลังมะเมีนดำของมันจนแลดูเป็นเงา
วาวบ แม้ควายตัวนี้แก่แล้ว ผ่านงานหนักเบามากจนเจ้าของปลดออกจาก
ควายงานแล้ว ยังคงเหลือแต่ความโรยแรงเหนื่อยหน่าย ลูกหนุ่มของมันยืน

เลืมหญาอยู่บนเนินโพลวกกลางแดดกล้าอย่างไม่มีท่าว่าจะยี่หระต่อแสงแดดอันแผดร้อน นั่นแหละราคาของมันกำลังแพงลิ่วในการซื้อขายหรือแลกเปลี่ยน...”

เรื่องพายุ ผู้เขียนกล่าวถึงกลุ่มคนในหมู่บ้านแห่งหนึ่งที่ต้องเผชิญกับพายุ ดังข้อความว่า

“เป็นเวลาที่ออกจะผิดปกติ ใคร ๆ พวกนี้รู้สึกเช่นนั้น ท้องฟ้าด้านทิศตะวันออกแปรปรวนเห็นเหมือนเมฆหมอกเจือสีแดงบุตอย่างเลือดเน่า และสายลมที่พัดมาจากทิศทางนั้นค่อย ๆ แรงขึ้น บางคนบอกว่าพายุกำลังจะมา แต่บางคนนิ่งนอนใจ เพราะคิดว่าคงไม่มีหรือถ้ามีก็คงไม่หนักหนา ท้องฟ้าเหนือหัวหมู่บ้านตาปียังสดใส ไม่มีเค้าว่าจะเกิดอะไรขึ้น ที่ลานวัดกำลังก่อสร้างโรงหมอลำซึ่งจะมืงานประจำปี ใน 2-3 วันข้างหน้า พวกที่ทำงานก็ล้วนแต่ชายฉกรรจ์ของหมู่บ้าน ซ้อล่ำลั่นลั่น คุยกันเสียงดังทำงานก็ขี้ยังขันและเต็มใจ ส่วนที่ลานวัดตามร่มไม้ มีลูกเล็กเด็กอ่อนเล่นเกลือกดินทราย เนื้อตัวมอมแมม บนศาลาวัดมีคนบางคนปูผ้าขาวม้านอนรับลมเย็น ส่วนตรงนั้นมักจะเป็นคนแก่และเด็กหนุ่มที่ผอมแห้งแรงน้อย หลบจากบ้าน หลบแดดหน้าร้อนมานอนเล่น นิ่งเล่น เนื่องจากว่าศาลาวัดนี้ตั้งอยู่ติดกับทุ่ง เป็นที่สูง หากใครจะมองลอดไต้ต้นไม้ออกไป ก็จะเห็นถนนเข้าหมู่บ้านที่ตัดทุ่งได้สบายตา รวมทั้งบริเวณท้องทุ่งนั้นด้วยแต่คงไม่มีใครออกมามอง เพราะนอกจากสภาพที่จำเจ ยังต้องคอยแหงนพยับแดดยิบยิบอยู่อย่างน่ารำคาญนั้นด้วย...”

เรื่องบนรถไฟชั้นสาม ผู้เขียนกล่าวถึงกลุ่มคนอาชีพต่าง ๆ เช่น นักหนังสือพิมพ์ ผู้ขายแรงงาน นักศึกษา เป็นต้น โดยผู้เขียนได้แสดงความคิดเห็นผ่านตัวละครเหล่านั้น ดังข้อความว่า

"บนโบกี้ชั้นสามยังแน่นไปด้วยผู้โดยสารหลายคนต้องยืนอยู่อย่างเดิม ทั้ง ๆ ที่เขายืนมาแล้วกว่าร้อยกิโลเมตรอย่างอดทนล้นดี ผู้เฝ้าบางคนยังหลับอยู่ในท่านั่งอันแออัด แก่หลับสนิทเพราะปากของแกยังอ้าค้างอยู่อย่างไม่น่ามองดู แต่ละใบหน้ามีความอดิโรย แต่ละคนแต่งตัวต่างกัน สวมรองเท้าต่างยี่ห้อต่างชนิดกัน และผิวพรรณก็ต่างกันด้วย บางที่นั่งถูกจับจองด้วยครอบครัวหนึ่ง มีแม่มีพ่อและลูก ๆ เขาต้องผลัดกันยืนผลัดกันนั่ง ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าที่ดีที่สุดได้เหมือนกัน กระเป๋าต่างขนาดวางอัดกันอยู่เหนือที่นั่ง มันแน่นจนต้องเอามาซุกไว้กับที่วางเท้าข้าง ใต้ที่นั่งข้าง บนโบกี้ชั้นสามเหมือนกับขบวนอพยพของผู้คน แต่ละคนต่างมีเหตุผลของตัวเองในท่ามกลางเวลาที่รอคอยนี้ มีเสียงเด็กทารกล่งเสียงหัวเราะอย่างสนุกสนาน..."

เรื่องลูกบอล ผู้เขียนกล่าวถึงกลุ่มชาวเขาที่เป็นผู้ใหญ่และกลุ่มเด็กเล็ก ๆ ซึ่งต่างก็มีโอกาสได้เล่นลูกบอลเช่นกัน ดังข้อความว่า

"จากเกมเตะกร้อวางก็กลายเป็นเกมฟุตบอลแบบไม่มีทีม ไม่มีโกล์ คือพอมันตกไปที่เท้าใครคนนั้นก็เตะโดยไม่จำกัดทิศทาง เตะกันตั้งแต่ก่อนกินข้าวเช้า ตลอดวัน จนถึงมืดค่ำ ใครมีงานส่วนตัวงานพิเศษก็จากไป คนที่อยู่ก็เตะกันเป็นที่เปลี่ยวเปลี่ยว เรื่องมันชักอกรลชาติสับสนกันไป เรื่องเมื่อพวกนักศึกษามาสอนเกมการเล่นความจริงมันเป็นลูกบาล แต่เขาก็เอามาเป็นฟุตบอล ดูจะเป็นเกมที่ทุกคนพอใจ แม้จะเหนื่อยมากหน่อย

พวกเขาช่วยกันเอาไม้จอบตากกลางบริเวณลานเขาให้เป็นสนามเล็ก ๆ กันขวางลูกบอลไว้ด้วยกิ่งไม้ใบไม้ ไม่ให้มันตกเขาง่าย ๆ เสียงเอะอะเฮ้อดังกระหึ่มอยู่เป็นระยะ ๆ จนชาวบ้านแถบนั้นหอบลูกจูงหลานมาดู บางคนก็ขอเล่นสนุกด้วย กลายเป็นที่บันเทิงอันแปลกใหม่ในชุมชนชาวบ้านป่า เมื่อใครต่อใครพากันสนใจ แม้กระทั่งสาว ๆ พวกนักรบหนุ่มก็เลยโชว์ฟอร์มกันอย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย..."

ผู้เขียนมิได้ระบุชื่อตัวละครใดตัวละครหนึ่งโดยตรง และไม่มีตัวละครใดเป็นตัวละครเอก ตัวละครทุกตัวมีบทบาทเท่าเทียมกัน คือ มีกลุ่มของตัวละครกลุ่มต่าง ๆ เช่น เรื่องลมหายใจของท้องทุ่ง ตัวละครจะเป็นกลุ่มชาวบ้านชายหญิง สัตว์ต่าง ๆ หรือแม้แต่พืช โดยผู้เขียนมิได้ระบุบทบาทของตัวละครใดโดยตรง หรือเรื่องนาย ตัวละคร แบ่งออกเป็นสามกลุ่มคือ กลุ่มที่คาดว่าจะเกิดพายุ กลุ่มที่คาดว่าจะไม่เกิดพายุขึ้น และกลุ่มที่มีได้สนใจว่าจะมีพายุหรือไม่ ซึ่งผู้เขียนได้บรรยายสภาพต่าง ๆ ของแต่ละกลุ่มเท่าเทียมกัน เรื่องลูกบอล ตัวละครจะเป็นกลุ่มผู้ใหญ่และกลุ่มเด็กที่มีโอกาสได้เล่นเกมจากลูกบอล และกลุ่มของผู้ชมการเล่นเกมนั้น เรื่องบรรณไฟขึ้นสาม ตัวละครแบ่งออกเป็นกลุ่มเช่นกัน คือ กลุ่มผู้ชายแรงงานที่เดินทางมารับจ้างในกรุงเทพฯ กลุ่มของนักหนังสือพิมพ์ที่ถกเถียงกันถึงปัญหาการบริการต่าง ๆ ของรัฐบาล และนักศึกษาที่เดินทางเข้ากรุงเทพฯ เพื่อศึกษาหาความรู้ เป็นต้น การที่ผู้เขียนมิได้ระบุชื่อตัวละครใดตัวละครหนึ่งโดยเฉพาะนี้ เพราะผู้เขียนต้องการเสนอแนวความคิด เช่น แนวความคิดเกี่ยวกับการดำรงชีวิตของสิ่งมีชีวิตในท้องทุ่งแห่งหนึ่ง การเตรียมตัวป้องกันภัยธรรมชาติ เช่น การเกิดพายุ หรือแนวความคิดที่ต้องการชี้ให้เห็นปัญหาข้อบกพร่องของการขนส่งของรัฐที่บริการให้กับประชาชน โดยเฉพาะชนชั้นล่างของสังคม

1.1.6 เรื่องสั้นที่ใช้ตัวละครเป็นพืช เรื่องสั้นประเภทนี้มิได้ใช้ตัวละครเป็นมนุษย์ โดยผู้เขียนให้ตัวละครเป็นพืช แต่มีความรู้สึกนึกคิดเช่นเดียวกับมนุษย์ทุกอย่าง เรื่องสั้นของสุรัช จันทิมาธร ที่เลือกใช้ตัวละครเช่นนี้มีเพียงเรื่องเดียว คือ เรื่องจบกริมหัวย ซึ่งตัวละครเป็นนัยน์ตาของต้นจบกหนุ่ม 2 ตา สทนากันถึงเรื่องราวต่าง ๆ ดังข้อความว่า

"ในกระบวนผู้ร่วมชีวิตในจบกต้นนี้ เจ้าสองตาบนรากโคนต้นที่ขึ้นออกไปทางทางเท้ามีเรื่องคุยเชื่องมากกว่าใคร กักขฬะนั้นธรรมดา ความที่มันทั้งสองได้พบได้เห็นอะไรต่ออะไรชัดแจ้งกว่าพวกสำรวจข้างบน ส่วนพวกที่ถูกใบเรียงบดบังลมแดดนั้นยิ่งคร่ำกันมากนักษณา ทั้ง ๆ ที่ว่าอยู่เบื้องสูงกว่า ส่วนตาที่อยู่กลางลำต้น

ก็บ่นกระอุว่าตนนั้นกรำแดดกรำลมหนาวและร้อนจะเป็นบ้า สายตา มันสมอง
เสื่อมสมรรถภาพลงทุกวี่วัน ด้วยเหตุนี้เจ้าสองตาที่โดนต้นจึงคุยกันได้ไม่รู้เบื่อ
เพราะรับสัมผัสสิ่งต่าง ๆ อยู่เนือง ๆ

"พักนั้น..." ตาข้างขวาเอ่ยขึ้นหลังจากรับแดดยามเช้า ไอ้คง จำได้ว่ามี
ผู้เฒ่าจากหมู่บ้านคนหนึ่งมาลุ่มไผรมข้าเสียจนเกรียมปลาย"

"เออ ข้าก็ร้อนจะเป็นบ้าให้ได้" ตาข้างซ้ายว่า

"มันก็ร้อนด้วยกันแหละหว่า เพียงแต่ว่าเอ็งสลับสไลเสียก่อน ข้าจึงเห็นเรื่อง
ของมันคนเดียว ผู้เฒ่าผอมกระหร่องมันมาหาปลาที่ท่านี้ แบกเหือข้องเข้ามา
วางไว้ต่อหน้า แล้วมันก็กราบข้าสามที"

"ข้าด้วย" ตาข้างซ้ายแย้งอีก..."

การที่ผู้เขียนจะกำหนดให้ตัวละครเป็นมนุษย์หรือพืชที่มีลักษณะอาการคล้ายมนุษย์นั้น
ผู้เขียนต้องการเสนอให้เห็นว่า ไม่ว่าจะเป็นมนุษย์หรือส่วนต่าง ๆ ของพืชก็ต้องมีหน้าที่ความ
รับผิดชอบด้วยกันทั้งนั้น ผู้เขียนอาจจะสมมติให้พืชเป็นประเทศ ๆ หนึ่ง ส่วนต่าง ๆ ของพืช
ก็อาจจะป็นองค์กรหรือประชาชนในประเทศนั้น ถ้าประชาชนในประเทศมีความสามัคคีกัน
รู้จักหน้าที่ของตนเองและทำหน้าที่นั้นให้ดีที่สุดแล้ว ประเทศนั้น ๆ ก็จะมีมั่นคง มีเสถียรภาพ
แต่ถ้าประชาชนไม่รู้จักบทบาทหรือหน้าที่ของคนในสังคม ต่างเกี่ยงงอนที่จะรับผิดชอบงาน
แม้งานในหน้าที่ของตน ขณะเดียวกันก็ก้าวล่วงงานของผู้อื่น ก็ย่อมทำให้การพัฒนาประเทศ
เป็นไปด้วยความลำบาก หรือประสบกับความล้มเหลวได้ ดังนั้นการที่ผู้เขียนจะกำหนดให้
ตัวละครเป็นพืชก็เพียงต้องการให้ผู้อ่านเข้าถึงความคิดของผู้เขียนออกมาในลักษณะของ
รูปธรรมอันชัดเจนยิ่งขึ้นเท่านั้น

1.2 อาชีพตัวละคร

การกำหนดอาชีพตัวละคร สรุชัย จันทิมาธร ได้เสนอแง่มุมชีวิตของมนุษย์ในหลาย ๆ อาชีพ ที่แตกต่างกันออกไป เช่น เป็นชาวไร่ชาวนา ข้าราชการ กรรมการพนักงานบริษัท โสเภณี และคนว่างงาน และไม่ระบุอาชีพของตัวละคร ทั้งนี้เพราะผู้เขียนจะได้ชี้ให้เห็นภาพชีวิต การดิ้นรนต่อสู้ของมนุษย์ในสังคม ที่มีสภาพความเป็นอยู่ และสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกันไป ตัวละครส่วนใหญ่ของสรุชัย จันทิมาธร มักจะเป็นบุคคลที่อยู่ในระดับชนชั้นกลางค่อนข้างไปทางต่ำ และชนชั้นล่างของสังคม เนื่องจากคนเหล่านี้เป็นบุคคลที่มีรายได้น้อย จึงต้องเผชิญกับปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างหนักหน่วงในการศึกษาอาชีพตัวละครนี้จะศึกษาเฉพาะตัวละครเอกเท่านั้น ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.2.1 ชาวไร่ ชาวนา

ผู้เขียนได้ระบุอาชีพตัวละครที่เป็นชาวไร่ชาวนาไว้ทั้งหมด 4 เรื่อง ได้แก่ เรื่อง โพนแต้ แล้งเข็ญ บนที่ราบสูง และหนึ่งบวกกะเท่ากับสูญ ตัวละครทั้ง 4 เรื่องเป็นตัวละครที่ต้องเผชิญกับความแห้งแล้งของธรรมชาติ และการชิงดีชิงเด่นกันของมนุษย์ ดังเช่น

เรื่องแล้งเข็ญ ตัวละครเอกมีอาชีพเป็นชาวนา แต่ต้องเผชิญกับความแห้งแล้งของธรรมชาติ การหาอาหารก็เป็นไปอย่างลำบาก ตัวละครจึงหิวแห้งอาหารที่ตนหามาได้ เมื่อมีผู้มาล้วงละเมิดสิทธิอันนั้น ตัวละครจึงเกิดโทสะอย่างแรง ในเรื่องโพนแต้ ตัวละครเอกคือ ทิดโดด มีอาชีพเป็นชาวนา แม้จะมีได้ผจญกับความแห้งแล้งของธรรมชาติ แต่ก็เป็นคนที่มีความหวาดระแวงว่าญาติหนุ่มจะเป็นชู้กับภรรยาของตน และในเรื่องบนที่ราบสูง ตัวละครเอกคือ ชายชรา เป็นชาวนาและหลานชายก็เป็นลูกชาวนา ซึ่งทั้งสองมีความคิดที่สวนทางกันคือชายชรา มองภาพชีวิตในอดีตอย่างเลือนลาง แต่หลานชายมองภาพในอนาคตอย่างภาพที่สดใสงดงาม ส่วนเรื่องหนึ่งบวกกะเท่ากับสูญ ตัวละครเอกเป็นชาวไร่ที่ต้องผจญกับความแห้งแล้งของธรรมชาติ และยังต้องถูกบังคับให้ออกจากที่ที่เคยทำมาหากินเพราะที่ดินบริเวณนั้นเป็นเขตป่าสงวน ตัวละครไม่สามารถจะแก้ไขปัญหาชีวิตของตนเองได้ จึงตัดสินใจ

ฆ่าตัวตาย และฆ่าคนในครอบครัวด้วย จะเห็นได้ว่าเรื่องสั้นทั้ง 4 เรื่องนี้ ตัวละครเอก เป็นชาวไร่ชาวนาที่มีได้มีฐานะที่ร่ำรวย ทั้งยังต้องเผชิญกับปัญหาจากธรรมชาติ ปัญหาจาก คนของรัฐ และปัญหาที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของตนอย่างโดดเดี่ยวอีกด้วย

1.2.2 ข้าราชการ

สุรัช จันทิมาธร ได้ระบุอาชีพของตัวละครที่มีอาชีพรับราชการในเรื่องสั้นของเขาจำนวน 3 เรื่อง คือ เรื่องวันรับเงินเดือน ข้างมันเกิด และสุนทรกับทองเสน ในเรื่องวันรับเงินเดือน ตัวละครเอกคือ "รอง" มีอาชีพเป็นครู แต่ชอบดื่มสุรา จนมีหนี้สินรุงรัง ต้องนำเงินเดือนที่เหลือเพียง 150 บาท ไปใช้หนี้ แต่ก็ยังใช้หนี้ไม่หมด เรื่องข้างมันเกิด ตัวละครเอกก็มีอาชีพเป็นครูเช่นกัน แต่ตัวละครกลับมีความรู้สึกว่าตนไม่เหมาะกับอาชีพครูเลย หากไม่รู้อาจจะทำอะไรได้ดีกว่าการเป็นครู ส่วน เรื่องสุนทรกับทองเสน นั้น สุนทร เป็นข้าราชการที่ทำงานในกระทรวงแห่งหนึ่ง ทองเสนเองก็รับราชการเช่นกัน คือ เป็นทหารเกณฑ์ ตัวละครจาก 3 เรื่องนี้จะเห็นว่าเป็นตัวละครที่เป็นข้าราชการชั้นผู้น้อย มีคุณภาพชีวิตที่ต่ำต้อย ต้องดิ้นรนต่อสู้ชีวิตด้วยความลำบาก โดยเฉพาะปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ แม้ตัวละครจะมีอุดมการณ์ในสิ่งที่ดีงาม แต่ก็ต้องละทิ้งไป เพื่อฉวยเอาโอกาสที่จะทำให้สภาพทางเศรษฐกิจของตนเองดีขึ้น

1.2.3 พนักงานบริษัท

เรื่องสั้นของสุรัช จันทิมาธร ที่ระบุอาชีพของตัวละครที่มีอาชีพเป็นพนักงานบริษัท มีอยู่ 3 เรื่องคือ เรื่องคำคืนอันหม่นหมองและร้าย ฟันเฟื่อง และฝนหัด ทั้งสามเรื่องนี้ตัวละครจะทำงานเป็นพนักงานบริษัท โดยเฉพาะที่โรงพิมพ์ ตัวละครเหล่านี้เป็นพนักงานที่ไม่มีสิทธิมีเสียง หรือมีอำนาจในการต่อรองใด ๆ กับนายจ้าง แม้ว่าตัวละครจะไม่พอใจกับการทำงานตามคำสั่งของนายจ้าง แต่ก็ไม่สามารถจะทำอะไรได้ดีกว่าสภาพของตนที่เป็นอยู่ในขณะนั้น ๆ ได้ เช่น เรื่องคำคืนอันหม่นหมองและร้าย ตัวละครเอกเป็นพนักงานในโรงพิมพ์ที่ไม่พอใจที่ต้องทำงานอย่างหนักและทำตามคำสั่งของเจ้านาย แต่ในที่สุดเขาก็ตัดสินใจว่า เขาไม่มีสิทธิ์จะทำอะไรได้ เขาควรจะพอใจกับสิ่งที่เป็นอย่าง

ขณะนี้ เรื่องนั้นเฟื่อง ตัวละครเอกคือ "ชมเชย ชอบธรรม" เป็นพนักงานบริษัทที่ถูกปลดออกจากการเพราะนายทุนอ้างว่าบริษัทตกอยู่ในภาวะขาดทุน และ เรื่องฝนซัด ตัวละครเป็นพนักงานที่เบื่อนายสภานของที่ทำงาน และอากาศขณะที่ฝนกำลังจะตก ซึ่งทำให้เขาคิดถึงอดีตต่าง ๆ ที่ผ่านมา จากปัญหาที่ตัวละครพบเห็นหรือเผชิญอยู่ จึงทำให้ตัวละครรู้สึกเบื่อนายในการทำงาน

1.2.4 กรรมกรและคนรับใช้

เรื่องสั้นของสุรชัย จันทิมาธร ที่ตัวละครมีอาชีพเป็นกรรมกรและคนรับใช้ มีอยู่ 2 เรื่อง คือ เรื่อง มือแพะฆาต และ วันเกิด ใน เรื่องมือแพะฆาต ตัวละครเอกเป็นกรรมกรในโรงเลื่อยแห่งหนึ่ง เพราะต้องหนีจากบ้านเนื่องจากทุกคนในบ้านของเขาลงความเห็นว่าเขาเป็นผู้ที่ฆ่าหลานชายตาย จึงไม่มีโอกาสที่จะกลับบ้านได้ ทั้งยังไม่มีโอกาสจะประกอบอาชีพอื่นได้นอกจากนั้นกรรมกรในโรงเลื่อยแห่งนี้ ส่วน เรื่องวันเกิด ตัวละครเป็นคนรับใช้ในบ้านหลังหนึ่ง แม้ว่าเขาจะเป็นคนพิการ แต่เขาก็เป็นคนขยันขันแข็งในการทำงาน แต่เจ้านายกลับดูถูกเขา และเห็นค่าความเป็นมนุษย์ของเขาเพียงน้อยนิด จะเห็นว่าตัวละครมิได้มีความสุขที่จะประกอบอาชีพนี้แต่อย่างใด

1.2.5 โสเภณี

เรื่องสั้นของสุรชัย จันทิมาธร ที่ตัวละครมีอาชีพเป็นโสเภณีมีอยู่ทั้งหมด 4 เรื่อง คือเรื่อง กลับบ้าน คินนักผ่อนของนางสาวผิว กิเลส และ เรื่องสะพานสูง ตัวละครเอกทั้ง 4 เรื่องนี้ เป็นบุคคลที่ถูกคนในสังคมดูถูกเหยียดหยาม ทั้งยังถูกเอารัดเอาเปรียบอยู่เสมอ ทั้งยังถูกโรควัยเบียดเบียนอีกด้วย ดังเช่น เรื่องกลับบ้าน ตัวละครเอกจะถูกชาวบ้านดูถูกว่าเป็นหญิงที่นำความเสื่อมโทรมมาสู่สังคม จึงทำให้ตัวละครขาดความสุข เพราะสังคมไม่ยอมรับเธอ ใน เรื่องกิเลส ตัวละครเป็นโสเภณีที่พยายามจะปกป้องตนเองไม่ให้ลูกรู้ว่าเธอเป็นโสเภณี แต่ชายที่มาก็ยังแสดงกิริยาที่ดูถูกเหยียดหยามมองเธอเป็นเพียงหญิงไร้ค่าเท่านั้น ส่วน เรื่องสะพานสูง ตัวละครเป็นอดีตหญิงโสเภณีที่ติดเชื้อมีพิษ จนตาบอด ในขณะที่เธอสามารถหาเงินได้เธอก็มีผู้ชายที่ทำตัวเป็นแมงดา คอยเบียดเบียนเธอ ครั้นเธอถูกโรควัยเบียดเบียน ผู้ชายคนนั้นก็จากเธอไปแล้วยังหลอกเธอว่าจะกลับมาหาเธออีก

นอกจากนั้นแม้เธอจะเลิกอาชีพโสเภณีแล้ว เธอก็ยังถูกคนในสังคมดูถูกเหยียดหยามอีกด้วย และเรื่องคืนผั้วของนางสาวผิ้ว ตัวละครคือ "ผิ้ว" เป็นหญิงโสเภณีที่ตั้งใจจะมา ผั้วผั้วจากการเป็นหญิงบริการสัก 2-3 วัน แต่เธอก็มิได้ผั้วผั้วอย่างจริงจัง เพราะเธอ ต้องไปหลบนอนกับเพื่อนชายเพื่อคลายความเหงา โดยมีได้รับสิ่งตอบแทนอะไรเลย

1.2.6 นักเขียน

เรื่องสั้นของสุรชัย จันทิมาธร ที่ตัวละครมีอาชีพเป็นนักเขียนเพียงเรื่องเดียว คือเรื่องวันเวย์ (One way) ตัวละครเป็นนักเขียนมีความรู้สึกไม่พอใจที่เห็นนักการเมือง คนหนึ่ง อาศัยอำนาจหน้าที่ของตนเบียดเบียนประชาชนโดยไม่คำนึงว่าผู้อื่นจะรู้สึกอย่างไร ขอเพียงให้ตนได้รับความสะดวกสบายก็พอ ซึ่งนักการเมืองน่าจะเป็นคนที่คอยดูแลความทุกข์สุขของประชาชน มากกว่าจะเอารัดเอาเปรียบประชาชน

1.2.7 นักศึกษา

เรื่องสั้นของสุรชัย จันทิมาธร ที่มีตัวละครเป็นนักศึกษามีอยู่ 2 เรื่องคือ เรื่อง ขนรถไฟชั้นสาม และเพลงศพ ในเรื่องขนรถไฟชั้นสาม ตัวละครเป็นนักศึกษาที่มีภูมิลำเนา อยู่ต่างจังหวัด และมีฐานะค่อนข้างยากจน เดินทางเข้ามาศึกษาต่อในกรุงเทพฯ ต้อง แก่งแย่งกับผู้อื่นอยู่เสมอ แม้แต่การขึ้นรถเมล์ ส่วนเรื่องเพลงศพ ตัวละครเป็นนักศึกษา ที่เป็นนักดนตรีของโรงเรียนด้วย และเขามีโอกาสไปเล่นดนตรีในงานศพของชายชราคนหนึ่ง เขาเป็นคนหนุ่มที่คิดว่าการตายเป็นเรื่องของธรรมชาติอย่างหนึ่ง มนุษย์ไม่ควรจะ เศร้าโศกกับการตายนั่น ดังนั้นเขาจึงไม่รู้สึกเศร้าสลดเหมือนกับญาติของผู้ตายเลย (และจากสิ่งที่ตัวละครได้พบเห็นนี้เอง ทำให้ตัวละครมีความรู้สึกนึกคิดที่ปฏิเสธความเชื่อ ของสังคม)

1.2.8 ขอทาน

อาชีพตัวละครที่สุรชัย จันทิมาธร เลือกอีกอาชีพหนึ่งคือ ขอทาน และมีเพียง เรื่องเดียว คือ เรื่องเลื้อยตัวสุดท้าย ตัวละครเป็นขอทานที่ถูกคนในสังคมดูถูกเหยียดหยาม และเป็นอาชีพที่ขาดสิทธิเสรีภาพแทบทุกอย่าง แม้แต่การซื้อขายในสิ่งที่เขาพอใจ เช่น

ตัวละครต้องการซื้อเสื้อตัวหนึ่งแต่ถูกปฏิเสธด้วยเหตุผลเพียงว่าเขาไม่เคยขายของให้กับ
 ขอทาน อันเป็นการชี้ให้ผู้อ่านเห็นว่า แม้มนุษย์จะมีอาชีพใดก็ตาม แต่ค่าของความเป็นมนุษย์
 น่าจะมีความเท่าเทียมกัน

1.2.9 ระบุอาชีพเป็นกลุ่ม

เรื่องสั้นที่ระบุอาชีพเป็นกลุ่ม เป็นเรื่องสั้นที่ไม่ระบุอาชีพของตัวละครเอกหรือ
 ตัวละครรอง หากแต่จะกล่าวถึงอาชีพของตัวละครเป็นกลุ่ม ๆ ซึ่งปรากฏในเรื่องสั้นของ
 สรุชัย จันทิมาธร จำนวน 4 เรื่องคือ ลมชาย ใจของท้องทุ่ง พายุ ลูกบอล และบนรถไฟ
 ชั้นสาม ในเรื่องลมชายใจของท้องทุ่ง ตัวละครเป็นกลุ่มชนที่มีอาชีพเป็นชาวนาทั้งหญิง
 และชาย ที่เดินทางเข้าสู่ตัวเมือง และการดำรงชีวิตของคน สัตว์ และพืช ในท้องทุ่ง
 แห่งหนึ่ง เรื่องลูกบอล ตัวละครเป็นชาวภูเขา ที่กระทำหน้าที่เป็นนักรบข้าง ชาวบ้าน
 ชรามดาบ้าง ต่างพากันมาเล่นลูกบอลและมาชมการแข่งขันฟุตบอล เรื่องบนรถไฟชั้นสาม
 ตัวละครเป็นกลุ่มของบุคคลหลาย ๆ อาชีพ อันได้แก่ชาวไร่ชาวนาที่จะเข้ามาขายแรงงาน
 ในกรุงเทพฯ กลุ่มของพวกนักหนังสือพิมพ์ที่กำลังถกเถียงกันถึงปัญหาข้อบกพร่องในการให้
 บริการการขนส่ง และกลุ่มของนักศึกษาที่เดินทางมาศึกษาเล่าเรียนในกรุงเทพฯ ซึ่งกลุ่ม
 บุคคลเหล่านี้ต่างเดินทางมาด้วยรถไฟขบวนอุบลราชธานี - กรุงเทพฯ ขบวนเดียวกัน
 ส่วนเรื่องพายุ ตัวละครเป็นกลุ่มของชาวบ้าน เช่น พวกพ่อค้า ชาวนา หรือแม้แต่พระสงฆ์
 ที่ต้องเผชิญกับภัยธรรมชาติ คือ พายุ เป็นต้น

1.2.10 ไม่ระบุอาชีพของตัวละคร

เรื่องสั้นของสรุชัย จันทิมาธร ส่วนใหญ่มักจะไม่ระบุอาชีพของตัวละครเอกหรือ
 บางครั้งผู้อ่านจะทราบเพียงว่า ตัวละครตกงาน ซึ่งผู้เขียนมิได้มุ่งหวังที่เสนอให้ผู้อ่านทราบ
 สถานะทางสังคมอย่างชัดเจน แต่ผู้อ่านจะทราบได้ว่า แม้จะไม่ระบุอาชีพว่าตัวละครทำงาน
 อะไร หากพอจะสังเกตได้ว่า ตัวละครมีฐานะทางสังคมค่อนข้างต่ำ มีความเป็นอยู่ไม่ดีนัก
 นอกจากนั้นผู้เขียนมีวัตถุประสงค์ที่จะเสนอให้ผู้อ่านทราบว่า ตัวละครที่มีฐานะทางสังคมต่ำนั้น
 ต้องเผชิญกับสภาพสิ่งแวดล้อมอย่างไรบ้าง เรื่องสั้นที่ไม่ระบุอาชีพตัวละครนี้มีทั้งหมด 37
 เรื่อง คือ เรื่องนกพิราบ ไฟเปลี่ยว วันหนึ่ง-มิหญิงสาว บุพการี นครไต้ นกสีเหลือง

ฤดูดอกไม้โรย บนถนนสายหนึ่ง คุณยาย เขาล่ามอยู่พักหนึ่ง คนว่าเหว่ พยายามหยิบความจริง แมวและคนสันโดษ คำถามครึ่งโหล กระทั่งกลางทุ่ง ลุกอُن ส่องคม
 เอกสิทธิชน รถไฟ ลังขารา คนจรและหมาไม่มีชื่อ คนไม่เอาถ่าน เข้าวันหนึ่งและความ
 เป็นไป เมล็ดพืชที่ตกหล่น ชนชั้นเรา แผลเป็น ข้างถนน ละครไม่มีชื่อ บันทึกลายม้าย
 ผู้หญิงสะพาน นาฏกรรม ห้องน้ำมีรอยเลือด เรามาเล่นเกมกันเถอะ หน้าต่าง คนหาบน้ำ
 คนและคนบ้า และความหวัง เรื่องสั้นเหล่านี้ผู้เขียนไม่ได้ระบุให้ผู้อ่านรู้ว่า ตัวละครมีอาชีพ
 อะไร แต่ผู้เขียนจะเน้นที่ความคิดของตัวละคร เช่น เรื่องนกสีเหลือง ตัวละครมีความคิด
 ว่า ความเชื่อ ของคนในสังคมนำความเดือดร้อนมาสู่เขาและมารดา หรือเรื่องพยายามหยิบ
ความจริง ตัวละครมีความคิดว่าศาสนาเป็นเพียงห้องที่ปิดตายไม่มีอะไรน่าสนใจหรือน่า
 เชื่อถือ หรือเรื่องคนจร และหมาไม่มีชื่อ ตัวละครมีความคิดว่าสิ่งที่มีชีวิตไม่ว่าจะเป็นคน
 หรือสัตว์ ก็น่าจะมีค่าเท่าเทียมกัน ในเรื่องเอกสิทธิชน ตัวละครมีความคิดว่ามนุษย์ในยุค
 ปัจจุบันมักจะตกเป็นทาสของเวลา และเรื่องฤดูดอกไม้โรย ตัวละครคิดว่าการศึกษาเป็น
 การลงทุนอันยิ่งใหญ่ หากใครไม่มีเงินก็ไม่สามารถจะศึกษาให้สำเร็จได้ เป็นต้น ผู้เขียนได้
 เสนอให้เห็นภาพชีวิตความคิดของตัวละครเป็นสำคัญ มากกว่าการจะระบุชื่อว่าตัวละครเป็น
 ใคร แต่ผู้อ่านก็พอจะสังเกตได้ว่าตัวละครเหล่านี้ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่มิฐานะทางสังคมต่ำ เช่น
 ผู้เขียนระบุว่าเป็นคนตกงาน ดังปรากฏในเรื่องคนว่าเหว่ เรื่องแมวและคนสันโดษ หรือ
เรื่องคำถามครึ่งโหล บางเรื่องตัวละครเป็นเด็ก ผู้เขียนจึงไม่สามารถระบุชื่ออาชีพได้ เช่น
เรื่องคนและคนบ้า และความหวัง

ผู้เขียนได้เสนอให้เห็นการดำรงชีวิตและความคิดเห็นของตัวละครในอาชีพต่าง ๆ
 อันเป็นภาพชีวิตของมนุษย์ในสังคมที่ประกอบไปด้วยคนหลายอาชีพ แต่เป็นบุคคลที่มีฐานะทาง
 สังคมค่อนข้างต่ำ ตัวละครแต่ละคนแต่ละอาชีพนั้นย่อมมีความคิดเห็นต่อสภาพสังคม หรือ
 สิ่งแวดล้อมตนเองที่แตกต่างกันออกไปตามประสบการณ์ของตนเอง และเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นว่า
 สรุขัย จันทิมาธร ได้นำเอาบุคคลที่มีชีวิตจริงจากประสบการณ์มาเป็นตัวละครในเรื่องสั้น
 ของเขา ทั้งสรุขัย ยังได้ชี้ให้เห็นปัญหาต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านเศรษฐกิจ สังคม

การเมือง ตลอดจนวัฒนธรรมหรือศาสนาที่ตัวละครต้องเผชิญอยู่ว่ามีความบกพร่องอย่างไร และควรจะได้รับการแก้ไขอย่างไรบ้าง เพราะตัวละครในเรื่องสั้นนั้นก็คือตัวแทนของมนุษย์ในสังคมนั่นเอง

1.3 เพศของตัวละคร

เรื่องสั้นของสุรชัย จันทิมาธร ทั้ง 63 เรื่องนี้ ส่วนใหญ่ตัวละครจะเป็นเพศชาย มากกว่าเพศหญิงคือ มีทั้งหมด 49 เรื่อง เช่น เรื่องมือเพชรฆาต แล้งเหลียว วันรับเงินเดือน ฝนซัด คำคืนอันหม่นหมองและร้าย ชนชั้นเรา และช่างมันเกิด ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เรื่องมือเพชรฆาต ตัวละครเอกของเรื่องเป็นชายหนุ่มที่มีอาชีพเป็นกรรมกรในโรงเลื่อยแห่งหนึ่ง ดังคำบรรยายของตัวละครที่เล่าถึงตัวละครเอกและจากบทสนทนา ระหว่างตัวละคร ซึ่งมีคำสรรพนามแทนตัวเองและคำขานรับ ดังตัวอย่างข้อความว่า

"เขานั่งเหงาอยู่บนท้องทุ่งขนาดใหญ่ เงยหน้าขึ้นมองดวงจันทร์เหนือแมกไม้
นี่ยังมีคนชอบความเงิบลงบนเข่นฉันอีกหรือ? เขาคงไม่อยากให้ใครรบกวนจึง
ออกมาอยู่เงิบ ๆ เช่นนี้ ฉันคิดว่าควรเดินกลับก็พอดีเขาเรียกเสียก่อน

"นายธนมหรือครับ"

ฉันหันไปมองพอจะรู้ว่าใคร "อ้อ กรอายนั่นเอง นึกว่าใครเสียอีก"

เรื่องชนชั้นเรา ตัวละครเอกและเพื่อนเป็นชายหนุ่มที่กำลังรอรถเมล์จะกลับบ้าน ซึ่งผู้อ่านทราบได้จากบทสนทนาของตัวละคร และการเล่าเรื่องของตัวละครเอง ดังข้อความว่า

"วันที่การต่อสู้ชีวิตเรา จุลนอนมองเพดาน เสธอ่านหนังสือพิมพ์ที่เผชิญมีอ่านซ้ำ
อ่านซ้ำ อ่านแม้กระทั่งแจ้งความ ส่วนผมไม่มีอะไรคิดกว่านั่งมองคู่คนที่เดินผ่าน
ไปมาหรือนั่งมองคนหนุ่มผู้หญิงหน้าบ้าน คู่ต้นหญ้าลงไปถึงกอหญ้า และดูกระทั่งมวล
แมลงในพื้นดิน

"ข้ารู้สึกว่ามันมากขึ้นทุกวัน" เสธเอ๋ยขึ้นเป็นคำแรกหลังจากออกจาก
ร้านกาแฟ แถวป้ายรถเมล์

"เวลาอย่างนี้ สถานที่อย่างนี้ มันก็เป็นอย่างนี้แหละ" จุลว่า..."

บางเรื่องแม้ผู้เขียนจะใช้พืชเป็นตัวละคร ผู้เขียนก็ยังได้บอกเพศของพืชไว้อย่าง
ชัดเจนด้วย จะเห็นได้จากเรื่องจบกักริมห้วย ดังข้อความว่า

"ด้วยจบกต้นนี้อยู่ริมทางเท้าข้างดงริมฝั่งห้วยและร่มรื่นน่านั่งพักนั่งผ่อน วย
ของมันอยู่ในระยะหนุ่มฉกรรจ์ ใครจักเอามิดมากริด เอาเลี่ยมมาลับ เอาขวาน
มากระหน่ำฟัน ก็ยอมทนได้เสมอมา"

จะเห็นว่า คำ "หนุ่มฉกรรจ์" เป็นคำที่ใช้กับเพศชายเท่านั้น

ตามคำนิยมของสังคมไทย ส่วนใหญ่เพศชายจะเป็นฝ่ายที่ออกทำงานนอกบ้าน เพื่อ
หาเงินมาเลี้ยงครอบครัว แม้ว่าปัจจุบันคำนิยมนี้อาจเปลี่ยนไปบ้างแล้วก็ตาม การที่เพศชาย
ได้ทำงานนอกบ้าน จึงมีโอกาสดำเนินปะกับผู้คนมากมาย มีการแลกเปลี่ยนความคิดระหว่าง
เพื่อนฝูง ได้พบเห็นเรื่องราวและสิ่งต่าง ๆ อยู่เสมอ บางครั้งก็พบกับปัญหาหรืออุปสรรคใน
การทำงาน การเอารัดเอาเปรียบกันของมนุษย์ การแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นกัน ตลอดจน
บางครั้งต้องเผชิญกับการตักเตือนด้วย การที่ผู้เขียนเลือกตัวละครที่เป็นเพศชายจึงมีความ
เหมาะสมกับเรื่องราวที่เขาต้องการเสนอมา อย่างไรก็ตามสุรชัย ก็ได้เลือกตัวละครที่
เป็นเพศหญิงในเรื่องสั้นของเขาเช่นกัน คือ มีอยู่จำนวน 9 เรื่อง ได้แก่ เรื่องกลับบ้าน
ขุนการี คีนักผ่องของนางสาวผิว คุณชาย กิเลส สะพานสูง บนถนนสายหนึ่ง คนหาบน้ำ
และผู้หญิงสะพาน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เรื่องกลับบ้าน ตัวละครเอกเป็นหญิงสาวที่มีอาชีพโสเภณี เดินทางกลับบ้าน

ดังข้อความว่า

"เทียวนั้นนอกจากชาวบ้านแล้ว มีหญิงสาวแปลกหน้าคนหนึ่งนั่งมาด้วย หล่อนแต่งตัวสวย แบบทันสมัย นุ่งกางเกงยัดสีดำได้สัดส่วนกลมกลืนกับเนื้อสีเขียว ลาชดอกไม้..."

เรื่องสะพานสูง ตัวละครเอกเป็นหญิงตาบอดคนหนึ่งที่เกิดขึ้นมาบนสะพาน เพื่อรอคอยสามีที่เคยสัญญาว่าจะกลับมาหาเธอ ดังข้อความว่า

"ผู้คนกลุ่มหนึ่งเดินผ่านไปพร้อมกับเสียงพูดคุย และที่ส่วนกลุ่มคนขึ้นมาเป็นหญิงสาวคนหนึ่ง หล่อนแต่งตัวประหลาดเพราะเครื่องแต่งตัวที่หล่อนสวมอยู่นั้น มันหมดสมัยไปแล้ว หล่อนสวมแว่นดำ เดินขึ้นมาอย่างช้า ๆ มาตามริมสะพาน ด้านที่ข้ามเจ้ายีนอยู่ หล่อนเดินเก้ ๆ กัง ๆ เต็มที่ ข้ามเจ้ามองดูหล่อนอย่างสนใจแถมประหลาดใจ"

เรื่องคนหาบน้ำ ตัวละครเป็นหญิงสาวชาวชนบทที่ต้องต่อสู้กับสภาพความแห้งแล้งของธรรมชาติ ดังข้อความว่า

"อินางน้อยทำตาปริบ ๆ อายุอานามในแรกตรนแห่งชีวิต ซึ่งผมราวกับซึ่งหญ้าแห้ง ออกสีแห้งโล ๆ แตกปลายหลายกิ่ง ใบหน้าฝ้าหมอง กร้านแดดเกรียมลม"

ตัวละครหญิงส่วนใหญ่จะมีอาชีพเป็นหญิงโสเภณี ซึ่งมีทั้งหมด 5 เรื่อง คือ เรื่องกลับบ้าน คินพัก่อนของนางสาวผิว กิเลส ผู้หญิงสะพาน และ สะพานสูง ในสี่เรื่องแรกนั้น ตัวละครยังยึดอาชีพโสเภณี แต่ เรื่องสะพานสูง เป็นอดีตหญิงโสเภณีที่ตาบอดเนื่องจากติดเชื้อซิฟิลิส สำหรับเรื่องคุณยาย ตัวละครเป็นหญิงชราที่หลายคนลงความเห็นว่าเป็นคนสติไม่ดี ส่วน เรื่องบุพการี และ บนถนนสายหนึ่ง ตัวละครเป็นหญิงหม้าย และใน เรื่อง

คนหาบน้ำ ตัวละครเป็นหญิงสาวที่เผชิญกับความแห้งแล้งของธรรมชาติ จะเห็นว่าตัวละครหญิงเหล่านี้ เป็นผู้ที่มีฐานะทางสังคมต่ำ สถานความเป็นอยู่ก็แร้นแค้น โดยเฉพาะหญิงที่มีอาชีพโสเภณีมักจะได้รับการกดขี่ข่มเหงจากเพศชายเสมอ ไม่ว่าจะเป็นทางร่างกาย เช่น การทุบตีเมื่อต้องการเงินจากการขายเรือนร่างของเธอ หรือทางใจ เช่น การบั่นบังคับให้เธอยอมขายเรือนร่างและความพอใจ บางครั้งหญิงโสเภณีเหล่านี้เมื่อทำงานมาก ๆ เข้า โรคภัยก็มักจะเบียดเบียน บางคนถึงกับพิการ และไม่สามารถจะใช้เรือนร่างหาเงินได้อีกต่อไปแล้ว เธอยังถูกชายที่เป็นสามีและเป็นผู้ที่เก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากการขายเรือนร่างของเธอนั้น หลอกลวงว่าจะกลับมาหาเธออีกด้วย นอกจากนั้นหญิงเหล่านี้มักจะถูกสังคมตราหน้าว่าเป็นหญิงไร้ค่า เป็นผู้ที่ทำให้สังคมเสื่อมโทรมและนำความเสื่อมเสียชื่อเสียงมาสู่ประเทศชาติ โดยที่เธอเหล่านี้ไม่มีโอกาส ไม่มีสิทธิมีเสียงที่จะไปเรียกร้องขอความเป็นธรรมหรือความเห็นอกเห็นใจจากใครว่าเหตุที่เธอยึดอาชีพนี้เพราะความอดอยากหิวโหย หญิงเหล่านี้จึงถูกผู้คนในสังคมปฏิเสธ หรือยอมรับให้อยู่ร่วมในสังคมได้

ในขณะที่หญิงในสังคมเมืองต้องเผชิญกับความอดอยากหิวโหยจนต้องขายเรือนร่างและความพอใจของเธอแล้ว หญิงสาวในชนบทก็มิได้มีฐานะทางสังคมแตกต่างกันมากนัก ยังเป็นผู้ที่ยากจนเช่นกัน ต้องเผชิญกับความแห้งแล้ง ความอดอยากอย่างหนัก บางครั้งเธอก็มีความหวังว่าสักวันหนึ่ง ธรรมชาติคงจะปรานีเธอ หรือสังคมคงจะเหลียวแลเธอบ้าง แต่ก็ช่างเป็นความหวังที่เลื่อนลอยลั่นดี

ส่วนตัวละครหญิงที่เป็นคนชรา เช่น เรื่องคนขายและบุนกาวี มักจะถูกบุตรหลานทอดทิ้งให้อยู่กับความเงิบเหงา ว่าเหว่ ขาดผู้ดูแลเอาใจใส่อย่างจริงจัง แม้สังคมจะมีการณรงค์ให้ประชาชนเห็นคุณค่าของผู้สูงอายุ แต่ในทางปฏิบัติคนชรา ก็มักจะถูกทอดทิ้งเสมอ และสังคมก็ได้ดำเนินการใด ๆ ที่เป็นหลักประกันว่าคนเราเหล่านี้จะไม่ถูกทอดทิ้งในช่วงสุดท้ายของชีวิตแต่อย่างใด

นอกจากเรื่องสั้นที่ระบุเพศหญิง-ชายของตัวละครอย่างชัดเจนแล้ว ยังมีบางเรื่องที่ระบุตัวละครเป็นกลุ่ม ไม่จำแนกว่าเป็นเพศหญิงหรือชายโดยตรง ซึ่งเรื่องสั้นที่มีลักษณะเช่นนี้มีอยู่ 5 เรื่อง คือ เรื่องบนรถไฟชั้นสาม นาย ลูกบอล ละครไม่มีชื่อ และ ลมหายใจ

ของท้องถิ่น เรื่องสั้นเหล่านี้ สรุขัย จันทิมาธร มิได้ระบุว่าตัวละครเอกเป็นเพศหญิงหรือเพศชาย แต่จะกล่าวถึงตัวละครต่าง ๆ ในลักษณะรวมกันไปไม่เน้นตัวใดตัวหนึ่งโดยเฉพาะ เช่น เรื่องพายุ ผู้เขียนได้กล่าวถึงชาวบ้านที่เชื่อว่าจะเกิดพายุขึ้นจริง กับกลุ่มชาวบ้านที่คิดว่าจะไม่เกิดพายุขึ้น และกลุ่มของผู้ที่ไม่สนใจว่าจะเกิดพายุหรือไม่ก็ตาม เป็นต้น การที่ผู้เขียนมิได้ระบุเพศของตัวละครเอกอย่างชัดเจนนั้น เนื่องจากผู้เขียนต้องการเน้นความคิดของมนุษย์ในสังคมว่า เหตุการณ์เดียวกันที่เกิดขึ้นนั้น คนในสังคมต่างก็มีความคิดเห็นที่แตกต่างกันไป ดังนั้นผู้เขียนจึงไม่ให้ความสำคัญที่ลักษณะทางกายภาพของตัวละครเท่าใดนัก ผู้อ่านจึงทราบลักษณะทางกายภาพของตัวละครแต่เพียงกลาง ๆ

1.4 วัยของตัวละคร

ตัวละครเอกในเรื่องสั้นของสรุขัย จันทิมาธรทั้ง 63 เรื่องนี้ ส่วนใหญ่จะเป็นตัวละครที่อยู่ในวัยหนุ่มสาว จะมีบางเรื่องเท่านั้นที่ตัวละครเป็นเด็ก ผู้ที่อยู่ในวัยกลางคน และวัยชรา โดยตัวละครที่อยู่ในวัยเด็กมีเพียง 3 เรื่องคือ ความหวัง คนและคนบ้า และบนที่ราบสูง ส่วนตัวละครที่มีวัยกลางคนคือ เรื่องบุพการี และตัวละครที่มีวัยชรามี 3 เรื่อง คือ บนที่ราบสูง คุณยาย และเลื้อยตัวสุดท้าย สรุขัย จันทิมาธร ได้เสนอให้เห็นว่าตัวละครที่อยู่ในวัยหนุ่มสาวนี้ได้เผชิญกับปัญหาต่าง ๆ มากมาย เช่น การทำงาน การปรับตัวเข้ากับสังคม หรือแม้แต่วิถีชีวิตที่เกิดจากการกระทำของตนเอง ที่ตัวละครจะต้องแก้ไขปัญหานั้น โดยตัวละครบางตัวก็สามารถแก้ไขปัญหานั้นได้ดี ในขณะที่บางตัวไม่สามารถแก้ไขปัญหานั้นได้เลย จนทำให้กลายเป็นผู้ที่ไร้ความสุขที่จะอยู่ในสังคม เป็นต้น ส่วนตัวละครที่เป็นเด็กนั้น สรุขัย จันทิมาธร ได้ใช้สายตาของตัวละครเด็กสะท้อนความไม่เข้าใจของคนในสังคม หรือความไม่เป็นธรรมของสังคมที่มีต่อเด็ก เช่น เด็ก ๆ ไม่เข้าใจว่าผู้ใหญ่ใช้เกณฑ์อะไรมาตัดสินเพื่อนมนุษย์ว่าคนนั้นสติดี หรือคนนี้เป็นคนบ้า เพราะคนที่สติดีนั้นมักจะเบียดเบียนกัน ทำร้ายซึ่งกันและกัน ส่วนคนที่ใคร ๆ บอกว่าเป็นคนบ้า กลับอยู่อย่างมีความสุข ไม่เบียดเบียนใครเลย และสรุขัย ยังได้ใช้ตัวละครเด็กนั้นเป็นจุดที่ชี้ให้เห็นข้อบกพร่องของสังคมเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของรัฐว่าทุกคนมีสิทธิที่จะศึกษาหาความรู้ขั้นพื้นฐานได้ทุกคน แต่ในขณะเดียวกันที่เด็กหลายคนยังไม่มีโอกาสได้ศึกษาเล่าเรียนแม้ในระดับการศึกษาภาคบังคับ

ตัวละครที่เป็นเด็ก ๆ นั้นมักจะมีความคิดเห็นทั้งดงาม อยากจะออกเผชิญชีวิตด้วยใจที่เข้มแข็ง ในขณะที่ตัวละครที่เป็นผู้ชรา กลับมองไม่เห็นความงดงามใด ๆ ในชีวิต เป็นผู้ที่อยู่กับความเงียบเหงา ว่าเหว่ ซึ่งผู้เขียนต้องการให้ผู้อ่านรู้ว่าคนชรานั้นมิใช่คนไร้ค่า แต่อยากให้สังคมหันมาให้ความสนใจคนสูงอายุ ดูแลเอาใจใส่ อันเป็นการสร้างคนในสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เป็นผู้ที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีจิตใจที่อ่อนโยน มีความกตัญญูต่อผู้ที่มีพระคุณ ด้วยการเลี้ยงดูพการืออย่างดีมิใช่ทอดทิ้งให้คนชราต่อสู้ชีวิตอย่างเดียวดายอีกต่อไป

ลักษณะทางกายภาพของตัวละครในเรื่องสั้นของสุรชัย จันทิมาธร นั้นเป็นบุคคลที่แตกต่างกันไปตั้งแต่ชื่อ อาชีพ เพศ และวัย เนื่องจากผู้เขียนมีจุดมุ่งหมายเพื่อจะเสนอให้เห็นภาพชีวิตของมนุษย์ที่มีความแตกต่างกันทางด้านกายภาพ ดังนั้นการเสนอแนวความคิดต่าง ๆ ที่ผ่านตัวละครเหล่านั้นก็ย่อมจะมีความแตกต่างกันไปด้วย เช่น ตัวละครที่มีอาชีพเป็นชาวไร่ชาวนา เมื่อเผชิญกับปัญหาความแห้งแล้งหรือภัยธรรมชาติ มักจะมีความรู้สึกที่อับเฉา และคอยความหวังว่าสักวันหนึ่งตนเองมีโอกาสดับกับความอุดมสมบูรณ์บ้าง หรือตัวละครที่มีอาชีพเป็นพนักงานบริษัท ก็จะมีความคิดว่าตนเองถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายทุน ทำให้ตัวละครเกิดความรู้สึกเบื่อหน่ายที่จะทำงานต่อไป ส่วนตัวละครที่มีอาชีพเป็นหญิงโสเภณี คนในสังคมก็จะแสดงอาการรังเกียจหรือพูดจาเหยียดหยาม จนทำให้ตัวละครเหล่านี้มีความรู้สึกเงียบเหงา ว่าเหว่ เพราะสังคมปฏิเสธเธอ เป็นต้น จากเรื่องสั้นทั้ง 63 เรื่อง พอจะสรุปได้ว่า ตัวละครไม่ว่าจะเป็นเพศใด วัยใด อาชีพใด หรือชื่อใดก็ตาม ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นบุคคลที่มีฐานะทางสังคมค่อนข้างต่ำ อันเป็นสิ่งที่ผู้เขียนต้องการเสนอให้ผู้อ่านเห็นว่าบุคคลที่เป็นชนชั้นล่างของสังคมนั้นได้ประสบกับปัญหาการดำรงชีวิตอย่างไรนั่นเอง

2. ลักษณะทางพฤติกรรมของตัวละคร

เนื่องจากมนุษย์มีลักษณะทางกายภาพ อันได้แก่ ชื่อ เพศ วัย อาชีพหรือฐานะทางสังคมที่ต่างกันไป จึงเป็นสาเหตุให้มนุษย์มีพฤติกรรมที่ต่างกันไปด้วย และการกระทำหรือพฤติกรรมที่ตัวละครแสดงออกมาในเรื่องสั้นนั้น ๆ ย่อมนำมาซึ่งเรื่องราวหรือเหตุการณ์อันเป็นเหตุเป็นผลกันในแต่ละเรื่อง จากการศึกษาพฤติกรรมของตัวละครเอก

จากเรื่องสั้นของสุรัชย์ จันทิมาธร ทั้ง 63 เรื่อง พบว่าตัวละครมีพฤติกรรมต่าง ๆ กัน ดังต่อไปนี้

2.1 ตัวละครที่รู้จักตนเองว่าตนเป็นใคร มาจากไหน มีความรู้สึกหรือความคิดอย่างไร ตัวละครรู้ว่าตนเป็นใคร กำลังทำอะไรอยู่ หรือคิดอะไรอยู่ ตัวละครประเภทนี้มักจะเป็นผู้ที่มองเห็นปัญหาของสังคมหรือของตนเองว่า มีอะไรที่ยังบกพร่อง บางครั้งตัวละครพยายามจะแก้ไขปัญหา โดยตัวละครมีความตั้งใจ มีความมุ่งมั่นที่จะแก้ไขปัญหานั้นให้ได้ ในบางครั้งแม้ตัวละครจะรู้ว่าปัญหาคืออะไร และเกิดจากสาเหตุใด แต่ตัวละครก็ไม่เข้มแข็ง เด็ดเดี่ยว หรือมีอำนาจพอที่จะแก้ปัญหานั้น ๆ ได้ ในที่สุดตัวละครก็ต้องยอมรับสภาพของปัญหานั้น ๆ ต่อไป เรื่องสั้นที่ตัวละครมีพฤติกรรมเช่นนี้มีอยู่ 26 เรื่อง ได้แก่ เรื่องมือเพชรฆาต นกพิราบ โพนแต้ แล้งเข็ญ วันรับเงินเดือน คืนผักผ่อนของนางสาวผิว ฟ้าเปลี่ยว จดหมาย คนและคนบ้า แมวและคนสันโดษ วันเกิด สังขาราชนชั้นเรา เขาพล่านอยู่พักหนึ่ง สองคม เรามาเล่นเกมกันเถอะ แผลเป็น ข้างถนน รถไฟเลี้ยวสุดท้าย บนที่ราบสูง ความหวัง ห้องน้ำมีรอยเลือด คนจรและหมาไม่มีชื่อ หน้าต่างและวันเวย์ (One way) ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เรื่องมือเพชรฆาต ผู้อ่านจะทราบว่า ตัวละครรู้ว่าตนเองเป็นใครและกำลังคิดอะไร เรื่องนี้ตัวละครเอกคือ กรอย เป็นชาวสุรินทร์ มาทำงานที่โรงเลื่อยในอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี และกำลังนั่งมองแสงจันทร์ด้วยความคิดถึงบ้านเกิด ดังข้อความว่า

"ฉันพาตัวเองเดินห่างจากวงสุรา โรงเลื่อยตอนกลางคืนข้างเจียบลงดไป
ทุกซอกทุกมุม ตัวโรงไม้ตระหง่านบังแสงจันทร์อยู่เบื้องหน้า ดูสิมกระทือเหมือน
คนแก่วัยดึกกำลังปลงอนิจจัง...

เขานั่งเหงาอยู่บนท่อนซุงขนาดใหญ่ เงยหน้าขึ้นมองดวงจันทร์เหนือแมกไม้
นี่ยังมีคนชอบความเจียบสงบเช่นฉันอีกหรือ? เขาคงไม่อยากให้ใครรบกวน จึง
ออกมาอยู่เจียบ ๆ เช่นนี้ ฉันคิดว่าควรเดินกลับก็พอดีเขาเรียกเสียก่อน

"นายจนมหรือครับ"

ฉันหันไปมองพอจะรู้ว่าเป็นใคร "อ้อ กรอยนั่นเอง นึกว่าใครเสียอีก"

กรอยเป็นคนเขมรสูงชาวสุรินทร์ เขาเพิ่งเข้าทำงานเมื่อสองเดือนมานี้เอง จากสุรินทร์มาครีราชา ไม่ใช่ของเล่นเลย...

"กรอย..." ฉันเรียกเขา ๆ "คุณก็มีความสุขกับเขาเลยนะ มีเรื่องทุกข์ร้อนอะไรก็เล่าให้ฉันฟังบ้างซี เพื่อบางทีฉันอาจจะช่วยได้"

"ผมคิดถึงบ้านครับนาย คิดถึงพ่อแม่พี่น้อง ผมอยากกลับไปอยู่เหลือเกิน"

เรื่องวันรับเงินเดือน ตัวละครเอกชื่อ รong มีอาชีพเป็นครูของโรงเรียนแห่งหนึ่งในวันรับเงินเดือน เขาตั้งใจว่าเขาจะไม่ร่วมวงดื่มเหล้ากับเพื่อนครู และจะใช้หนี้สินต่าง ๆ ให้หมด ดังข้อความว่า

"ครูรongรับเงินเดือนที่เหลือเพียง 150 บาทในตอนบ่าย แล้วก็เอนหลังหลับไปบนบ้านครูใหญ่นั่นเอง เขาเบื่อความจู้จี้จ้านในท้องตลาด เบื่อที่จะนั่งกินเหล้ากับเพื่อนครู จากตำบลต่าง ๆ ซึ่งตั้งวงกันอยู่หลายวง ครูใหญ่ออกไปธุระที่โรงเรียน มีน้ำส้มยี่สิบคนเดียวของแกอยู่เฝ้าบ้านกับลูกชายสองคนซึ่งเป็นลูกศิษย์ของเขาเอง เด็กสองคนเอาเสื้อมาปูให้เขานอน และถามยี่ม ๆ ว่า ครูไม่กินเหล้าหรือ ที่ตลาดที่บ้านน้ำเซย บ้านแม่หม้ายประไพ และบ้านใครต่อใครอีกหลายคน ซึ่งมีเหล้าสาโทไว้นาน เขาตอบปฏิเสธและหลับตาหืม ด้วยเหตุผลในใจมันยังมั่นคงอยู่อย่างน่าปลื้มใจตัวเองนัก

.....

เขายืมและรีบปั่นจักรยานออกไปทางคุ่มตะวันออก มีไฟฟ้าลืมห้าแรงเทียนบนเสา
ช่วยส่องทางให้ จนถึงหน้าร้านขายของเล็ก ๆ ซึ่งนั่งมประตูลือไว้เพียงช่องเดียว เขา
หยุดจักรยานแล้วเคาะที่ประตู

"ครีนวล" เขาเรียก

ครีนวล เด็กสาวที่เคยเป็นลูกศิษย์เขาคือตะเกียงออกมาต้อนรับ เธอยิ้มกริ่มเมื่อ
เห็นหน้าอันซึ้งกระตือของเขา เขาคู้กกระเป๋าทหีบเงินออกมา

"หนี้ของครู เท่าไหร่จ๊ะ" เขาถาม

"55 บาทจ๊ะ" เธอยิ้ม แม้มริมฝีปาก ดวงตาเป็นประกายในความมืด

"เอาไป 50 บาทก่อนก็แล้วกัน อ้อ แม่นอนแล้วหรือ" เขายื่นแบงค์ให้

"นอนแล้วจ๊ะ" เธอรับแบงค์

ครีนวลปิดประตูลงกลอน หลังจากที่เขาเดินออกมาจับจักรยานปั่นต่อไปทางตลาด
เขาเบาใจลงบ้างจนพอที่จะยิ้มให้กับตัวเองในความมืด

เรื่องวันเวย์ (One way) ชายหนุ่มนักเขียนคนหนึ่ง มีโอกาสได้ดูภาพเปลือย
ของหญิงสาวในท่าทางต่าง ๆ ขณะที่เขากำลังเดินไปบนสะพานลอย เขาเห็นขบวนรถของ
นักการเมืองที่วิ่งสวนทางวันเวย์ขึ้นมา เขาจึงคิดว่านักการเมืองผู้นั้นช่างเป็นคนที่เอารัด
เอาเปรียบผู้อื่นล้นดี ดังข้อความว่า

"มีรูปเธอหลายรูปในอัลบั้มเล็ก ๆ ที่รวมเอาหลาย ๆ นางไว้ด้วยกัน เป็นอัลบั้ม
ส่วนตัวของบรรดาธิการว่าจ้างนั้นเถอะ แต่ละนางล้วนมีท่าทางไปต่าง ๆ นานา...

ผมเปิดดูพลาถินข้าวผัดใบกระเพราพลาถ...

ผมขึ้นไปบนสะพานลอยและมองลงมาดูเหตุการณ์ เส้นทางค่อย ๆ จิกออก
จริง ๆ มีมอเตอร์ไซด์ 4-5 คันของตำรวจจราจรทางไฟ้อักไม่ถึง 50 เมตร
เขาก็จะถึงสี่แยกที่สะดวกสำหรับพวกเขา ผมทวนนึกถึงอัลบั้มรูปเปลือยเล็ก ๆ ที่
สำนักงานของเพื่อน ภาพโป๊ของแต่ละนางลอยว่อนและขยายตัวอยู่ตรงกลางถนน
ที่กำหนดให้เป็นวันเวย์ และบัดนี้มีผู้เบิกทางจะผ่านพิเศษ มันเหมือนกับพวกเขา
พยายามแหกขาเจ้าหล่อน เพื่อจะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง และเขาที่กำลัง
เบียดแน่นที่กำลังจิกออก ๆ จวนแล้วละ...จวนแล้วละ ๗๗๗ ท่าน กำลังจะได้
ขึ้นสวรรค์...กับเจ้าหล่อน"

ในเรื่องสั้นข้างต้น ตัวละครรู้ว่าตนเป็นใคร คิดอะไรหรือกำลังทำอะไรอยู่ โดย
ผู้เขียนได้เสนอให้ผู้อ่านทราบว่า ตัวละครเหล่านี้ได้ประสบปัญหาต่าง ๆ ทั้งที่เป็นปัญหาที่
เกิดจากตัวละครเอง หรือปัญหาที่เกี่ยวกับบุคคลอื่น ซึ่งปัญหาล้วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับ
เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง การศึกษา ตลอดจนความเชื่อต่าง ๆ เช่น เรื่อง
วันรับเงินเดือน "ครุรอง" เป็นตัวละครที่เผชิญกับปัญหาทางการเงิน อันมีสาเหตุ
มาจากตัวเขาเองที่ชอบดื่มสุรา จนมีหนี้สินรุงรัง เขามีความตั้งใจอย่างเด็ดเดี่ยวว่าจะไม่
ดื่มเหล้ากับเพื่อน ๆ อีก และจะพยายามใช้หนี้สินให้หมดด้วยเงินเดือนของเขา แต่เขาก็
ไม่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้หมด เพราะหนี้สินของเขานั้นมีมากกว่าเงินเดือนที่เขาได้รับเสีย
อีก ซึ่งจะเห็นว่าตัวละครรู้ตัวว่าตนเองกำลังทำอะไร คิดอะไร แต่ตัวละครไม่สามารถแก้ไข
ปัญหาดังกล่าวได้เนื่องจากไม่มีเงินนั่นเอง เรื่องวันเวย์ (One way) ตัวละครเห็นปัญหาอันเกิด
จากตัวนักการเมืองที่ควรจะเป็นผู้ให้บริการความสะดวกสบายแก่ประชาชน กลับใช้อำนาจ
หน้าที่ของตนแสวงหาผลประโยชน์เพื่อตนเองอย่างหน้าตาเฉย แต่ตัวละครก็ไม่มีอำนาจพอที่
จะไปคัดค้าน หรือห้ามนักการเมืองเหล่านั้นให้หยุดพฤติกรรมเอารัดเอาเปรียบประชาชนได้
จึงได้แต่มองดูการกระทำของนักการเมืองเหล่านั้นด้วยความรู้สึกเจ็บปวดแทนประชาชนทุกคน

เรื่องรถไฟ ตัวละครรู้ปัญหาการบริการของรัฐเกี่ยวกับรถไฟดีว่า ขบวนที่ตนเองนั่งอยู่นั้นไม่มี ความสะดวกสบายแต่อย่างใด แต่ก็ต้องจำยอม เพราะตนขาดเงินที่จะไปซื้อบริการที่ สะดวกสบายกว่านี้ได้ และก็ไม่มีอำนาจใด ๆ ในการต่อรองที่จะให้รัฐบาลบริการประชาชนให้ดีกว่านี้ได้ ในเรื่องชนชั้นเรา ตัวละครรู้ดีว่าการนั่งรถแท็กซี่กลับบ้านย่อมจะได้รับความ สะดวกสบายมากกว่าการนั่งรถเมล์ แต่พอรถเมล์ที่แล่นเข้าจอดป้ายนั้นมีที่ว่างพอจะขึ้นไป ยืนได้ ตัวละครก็ตัดสินใจเลือกที่จะขึ้นรถเมล์แทนการว่าจ้างรถแท็กซี่กลับบ้าน เรื่องเลือด สดท้าย ตัวละครได้พบความแห้งแล้งอดอยาก มาเป็นขอลานในกรุงเทพฯ เขาเกิดความ รู้สึกอยากได้เลือดหนึ่ง จึงได้ไปขอซื้อแต่แม่ค้าไม่ขาย จากนั้นเขาก็ไม่เคยถามขอซื้ออีกเลย ซึ่งเป็นเรื่องที่ตัวละครรู้ว่าตัวเป็นใคร มาจากไหน และกำลังทำอะไรอยู่ เรื่องคืนพักผ่อน ของนางสาวผิว ตัวละครรู้ตัวว่าตนต้องการพักผ่อนจากการเป็นโสเภณีสัก 2-3 วัน แต่ครั้ง มีเพื่อนชายมาชวนไปนอนด้วยเธอกลับตอบตกลง เพราะความเหงา และความเคยชินที่เคย ทำอยู่ประจำ เรื่องมือเพชรฆาต ตัวละครถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้ฆ่าหลานชายตาย ตัวละคร จึงแก้ปัญหาด้วยการจากบ้านมาทำงานที่ศิริราช แม้จะคิดถึงบ้านมากแค่ไหนเขาก็ต้องอดทน เรื่องล้างแค้น โพนแต้ และบนที่ราบสูง เป็นเรื่องราวของสภาพสังคมชนบทที่ตัวละครต้อง เผชิญกับภัยธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นความแห้งแล้ง หรือแม้แต่โรคภัยไข้เจ็บที่เขาไม่ได้รับ การบริการด้านสาธารณสุขที่ดีจากรัฐเลย แต่พวกเขาก็ต้องจำทนเพราะไม่ทราบว่าจะไปอยู่ ที่ใดจึงจะมีสภาพชีวิตที่ดีขึ้น นอกจากนั้นในเรื่องเรามาเล่นเกมกันเถอะ แผลเป็น คนจรและ หมาไม่มีชื่อ และแมวและคนสันโดษ เป็นเรื่องราวที่เสนอให้เห็นว่ามนุษย์มักเอารัดเอาเปรียบ สัตว์ที่อ่อนแอกว่าเสมอ บางครั้งกระทำโดยตั้งใจ แต่บางครั้งก็กระทำโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์

เรื่องสั้นของสุรัชย์ จันทิมามธร ที่แสดงให้เห็นพฤติกรรมของตัวละครให้ผู้อ่านรู้ว่า ตัวละครเป็นใคร กำลังทำอะไร จะไปไหนนั้น จะเห็นว่าเมื่อปัญหาเกิดขึ้นกับตัวละคร ตัวละครทราบว่าจะไรกำลังเกิดขึ้นกับตัวเขา เขาสามารถแก้ไขปัญหานั้นได้หรือไม่ ก็อยู่ที่การ ตัดสินใจของตัวละคร บางครั้งเมื่อเขาไม่สามารถแก้ไขปัญหานั้นได้ เขาก็จะยอมรับสภาพนั้น ซึ่งบางครั้งเขาอาจจะเกิดความรู้สึกไม่พอใจ หรือเจ็บปวดก็จำทน การที่ผู้เขียนได้แสดง

ให้เห็นพฤติกรรมของตัวละครเช่นนี้ เพื่อจะช่วยให้ผู้อ่านสามารถรับสาร หรือแนวคิด ที่ผู้เขียนต้องการสื่อสารมายังผู้อ่านได้เด่นชัดยิ่งขึ้น เช่น จะไม่เกิดความสับสนที่จะอ่านเรื่องราว การติดตามเรื่องราวจึงเป็นระเบียบ มีขั้นตอนชัดเจน สามารถทราบบุคลิกภาพ ทำทางต่าง ๆ ที่ตัวละครแสดงออกได้ชัดเจน ดังที่ผู้เขียนต้องการนั่นเอง

2.2 ตัวละครที่มีความรู้สึกกลับสน เหงา ว่าเหว่ หมกมุ่นกับตนเอง เบื่อหน่าย และแปลกแยกจากสังคม การแสดงออกของตัวละครเหล่านี้มีลักษณะที่ไม่เชื่อมั่นกับทุกสิ่งทุกอย่าง โดยเฉพาะศาสนา ไม่เห็นคุณค่าของการมีชีวิตอยู่ และปฏิเสธกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่คนรุ่นก่อนได้วางไว้ เรื่องสั้นของสุรชัย จันทิมาธร ที่มีตัวละครเอกมีลักษณะดังกล่าวมีอยู่ 21 เรื่อง ได้แก่เรื่อง กลับบ้าน คนว่าเหว่ บุกการี วันหนึ่ง-มีหญิงสาว นครไ้ ข้างมันเกิด นกลีเหลือง ฤดูดอกไม้โรย เรามาเล่นเกมกันเถอะ พยายามหยิบความจริง ลูกอ่อน เมล็ดพืชที่ตกหล่น ละครไม่มีชื่อ ผ่นซัด เพลงศพ ฟันเฟื่อง คำคืนอันหม่นหมองและร้าย สุนทรียกับทองเสน คำถามครึ่งโหล และเข้าวันหนึ่งและความเป็นไปดังตัวอย่างต่อไปนี้

เรื่องกลับบ้าน ตัวละครเอกเป็นหญิงโสเภณีที่รู้สึกว้าเหว่ เมื่อเดินทางกลับบ้าน เพราะถูกคนในสังคมปฏิเสธด้วยเหตุผลที่ว่าเธอเป็นผู้ที่ทำให้สังคมเสื่อมโทรม ดังข้อความว่า

"หญิงสาวอ้ำว้างในความรู้สึก การกลับบ้านครั้งนี้ข้างขาดความอบอุ่นสันติ ไม่เหมือนกับที่หล่อนเคยคิดและเคยคุยไว้กับเพื่อนชาย ขณะที่เขากำลังซื้อเปอร์เซ็นต์ของหล่อนในไนท์คลับนั้นเลย"

เรื่องบุกการี หญิงหม้ายผู้หนึ่งมีอาการเบื่อหน่าย เชื่องซึม เหงาหงอย เพราะถูกโรคภัยเบียดเบียน และขาดการดูแลเอาใจใส่จากบุตรหลาน ดังข้อความว่า

"แม่หม้ายวัยสี่สิบนั่งเจียบ ๆ อยู่บนชานเรือน นางคลุมกายด้วยผ้าผวย เส้นผม หงอกบางแซมผมสีออกแดงของนาง ใบหน้านางเจียบขริบ มีรอยย่นบนใบหน้า ที่ ตกกระ เรือนกายของนางผอมเล็ก นางกำลังป่วย ซึ่งไม่รู้ว่าเป็นโรคอะไร นาง เห็นดเห็น้อยเจือยชา วันหนึ่ง ๆ นางได้แต่นึกถึงคืนวันอันสุขสนานเมื่อครั้งอดีต นึกถึงงานสงกรานต์ที่ไม่เหมือนเดี๋ยวนี้นึกถึงครั้งที่นางเคยหาบขนมาขายตามท้อง ตลาด และโรงเรียนที่ลูก ๆ เรียนอยู่ นึกถึงเพื่อนฝูงซึ่งบางคนก็ย้ายจากอำเภอนี้ ไปอยู่ที่อื่น ส่วนเพื่อนฝูงที่อยู่ก็ไม่มีใครสนุสนานกันอีก...นางมองเห็นความสุขและ ความสนุกครั้งอดีตเท่านั้น สุขในวัยสี่สิบของนางมันช่างเหือดแห้งสิ้นดี..."

เรื่องนกสีเหลือง ตัวละครเป็นชายหนุ่มที่รู้สึกสับสน หมกมุ่น ไม่รู้ว่าตนเองเป็นใคร มาจากไหน และยังมีความรู้สึกเหงาหงอย ว้าเหว่ ดังข้อความว่า

"ฉัน-นายทองเสน เจนจัด-เป็นใคร-เป็นคน เปล่ากระมัง มีบางคนไม่คิดว่า ฉันเป็นคน ฉันเป็นอะไรเล่า ไม่รู้สิ เป็นอะไรก็ไม่รู้ เป็นคนบ้า ถ้าฉันเป็นบ้า ฉันก็เป็นคนนะสิ ทุกคนต่างกำลังบ้าอยู่ ฉันเป็นฉัน ไม่ใช่คนอื่นฉันไม่มีอะไรที่จะเป็น ฉันได้ตั้งใจ ให้เป็นคน ฉันก็ไม่อยากเป็นอีกนั่นแหละ คนของประชาธิปไตย คนของ คอมมิวนิสต์ ไม่ละ ฉันเบื่อความรู้สึก ความเป็นอยู่เช่นนี้เต็มทน ฉันอยากเป็นนก นัอย่างไร ได้ยินไหม...นกสีเหลืองบินเข้าเกาะก้านกล้วย เจ้าก็คงเหงาหงอย อย่างฉัน...เอาอีกแล้ว ทำไมนะ ฉันจึงได้เอาชีวิตอันมาถวิลถึงด้วย ไปเกิด เจ้านกสีเหลือง ไปในฟ้ากว้างอิสระ แต่ฉันเสียความรู้สึกที่เจ้ากินหนอนแมลง ถ้า เจ้าไม่กินอะไรเลย แล้วดำรงชีวิตของเจ้าอยู่ได้ อันจะเป็นเจ้าด้วยหัวใจเดียวกัน ..."

เรื่องคำคืนอันหม่นหมองและร้าย ตัวละครมีความรู้สึกเบื่อหน่ายต่อการทำงานที่ต้องทำอย่างจำเจ ซ้ำซาก ดังข้อความว่า

"...ผมเพียงแต่อยากออกไปข้างนอกเท่านั้น จากที่ทำงานลึบปะรังแคที่นี่ ที่ที่ผมทำงานมาร่วมสองปี โดยไม่เติบโตในสิ่งใด นอกจากงานและงาน มันจำเจลึบตีในความรู้สึก ผมบอกแล้ว ผมเพียงแต่อยากออกไปข้างนอกบ้างเท่านั้น ออกไปที่ไหนก็ได้ ที่มันให้ความพอใจแก่ผม ทะเล ท้องฟ้า ภูเขา ท้องฟ้า เปลา่ หรอก ผมไม่มีเวลาเหลือเฟือเพื่ออะไรอย่างนั้นหรอก ผมเพียงแต่อยากออกจากที่นี่ เท่านั้น ผมเหนื่อย ผมเพลีย เบื่อหน่าย ผมหงุดหงิดและป่วยทางใจ..."

ตัวละครในเรื่องสั้นข้างต้นมีพฤติกรรมที่เจ็บเหงา ซึมเศร้า และมีความรู้สึกสับสน เบื่อหน่าย อันเนื่องมาจากสาเหตุหลายประการด้วยกัน เช่น ตัวละครเป็นบุคคลฐานะทางสังคมค่อนข้างไปทางต่ำ ทำให้ตัวละครไม่มีอำนาจในการต่อรองใด ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ ศาสนาและวัฒนธรรม ตลอดจนความเชื่อต่าง ๆ ของคนในสังคม ที่ตัวละครคิดว่าไม่ถูกต้องหรือไม่เห็นด้วย จึงเป็นสาเหตุให้ตัวละครแสดงพฤติกรรมต่อต้านหรือมีพฤติกรรมที่ท้อแท้ออกมา เป็นต้นว่าตัวละครมีความรู้สึกเบื่อหน่ายต่อการทำงานที่ซ้ำซาก จำเจ เนื่องจากตัวละครต้องทำงานอย่างหนักอยู่ตลอดเวลา เพื่อหาเงินมาเลี้ยงปากท้องของตนเองและครอบครัว การทำงานนั้นบางครั้งก็ไม่มีความก้าวหน้าใด ๆ พอที่จะเป็นแรงจูงใจให้ทำงานอย่างขยันขันแข็ง ซ้ำบางครั้งยังถูกนายจ้างอันอาจจะรวมไปถึงนายทุนใหญ่ของบริษัทนั้นเอารัดเอาเปรียบทั้งทางด้านแรงกายและมันสมอง จนทำให้ตัวละครมีพฤติกรรมที่เบื่อหน่ายต่อการทำงานออกมา ดังปรากฏใน เรื่องคำคืนอันหม่นหมองและร้าย บทกวี และช่วงมันเกิด นอกจากนั้นแล้วตัวละครที่มีพฤติกรรม เชื่องซึม และมีความรู้สึกอ้างว้าง ว้าเหว่ อันเนื่องมาจากตัวละครตกอยู่ในสภาพของคนตกงาน การขาดงานย่อมหมายถึงการขาดเงินที่จะนำมาใช้ในการดำรงชีวิต ตัวละครรู้สึก

ว่าชีวิตของตนเองไร้ค่า มีชีวิตอยู่ไปวัน ๆ โดยไม่มีอนาคตที่แน่นอน ดังนั้นตัวละครจึงแสดงพฤติกรรมที่เชื่องซึม เงียบเหงา มีอาการของคนเบื่อหน่ายออกมา ดังปรากฏใน เรื่องคนว่าเหว ฤดูดอกไม้โรย และวันหนึ่ง-มีหญิงสาว

บางครั้งเนื่องจากมนุษย์ว่างงานไม่ได้ทำอะไร ทำให้มีความคิดที่สับสนต่อตัวเอง บางครั้งไม่รู้ว่าเป็นใคร มาจากไหน และจะทำอะไรต่อไปดี เป็นสาเหตุให้ตัวละครไม่เข้าใจตนเองและขาดความเชื่อมั่น ดังเช่น เรื่องพยายามหยิบความจริง และนกสีเหลือง เป็นต้น เมื่อตัวละครมีความรู้สึกสับสน ว่าเหว ขาดความสุข จึงทำให้ตัวละครมีความรู้สึกว่าชีวิตเป็นสิ่งไร้สาระ ไม่เห็นคุณค่าของการมีชีวิตอยู่อีกต่อไป ทั้งยังคิดว่าการตายเป็นอิสรภาพอย่างแท้จริงอีกด้วย ดัง เรื่องนครใบ้ และเพลงคน

ตามธรรมชาติแล้วมนุษย์ต้องการอยู่ร่วมกับมนุษย์ด้วยกัน อันเป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ที่ต้องการให้คนในสังคมยอมรับนั้น เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ตัวละครบางตัวมีพฤติกรรมที่เหงาหงอย มีความรู้สึกที่อ้างว้างว่าเหว เนื่องจากตัวละครเหล่านี้ถูกสังคมปฏิเสธ อันมีสาเหตุมาจากการประกอบอาชีพของตัวละคร เช่น เป็นโสเภณี คนในสังคมถือว่าเป็นการทำลายสังคมให้เสื่อมทรามลง ตัวละครที่เป็นโสเภณีนี้จึงถูกขับออกจากสังคมด้วยการพูดจาเหน็บแนม ถูกเหยียดหยามจนตัวละครรู้สึกว่าเหว ไร้ความสุขอย่างสิ้นเชิง ดังเช่น เรื่องกลับบ้าน

ในทางตรงกันข้ามแทนที่ตัวละครจะถูกสังคมปฏิเสธ ตัวละครกลับปฏิเสธสังคมเสียเองเพราะรู้สึกว่าสภาพสังคมที่แวดล้อมตนเองนั้นประกอบไปด้วยสิ่งที่ไร้สาระ กฎระเบียบ ค่านิยม ความเชื่อ ขนบประเพณี ตลอดจนศาสนา ที่สังคมกำหนดขึ้นมานั้น เป็นที่บีบให้ตัวละครไร้ความสุขในการดำรงชีวิต จนทำให้ตัวละครแสดงพฤติกรรมเบื่อหน่ายออกมา เช่น ตัวละครปฏิเสธความเชื่อของคนในสังคมว่าเป็นสิ่งที่ไร้สาระ งามาย แล้วยังนำความเจ็บปวดมาสู่มนุษย์ ดัง เรื่องนกสีเหลือง และพยายามหยิบความจริง บางครั้งตัวละครปฏิเสธขนบประเพณี ค่านิยม ของหญิงชายที่อยู่ร่วมกัน หรือจะต้องแต่งงานกันโดยถูกต้องตามกฎหมายนั้นว่าเป็นเครื่องพันธนาการให้มนุษย์ขาดอิสระในตนเอง เช่น เรื่อง

คำถามครึ่งโหล นอกจากนั้นตัวละครยังปฏิเสธสังคมที่กำหนดว่ามนุษย์ควรจะมี ความ
เกี่ยวพันกันอย่างญาติพี่น้อง ตัวละครคิดว่าสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ทำให้มนุษย์ไร้อิสรภาพเช่นกัน
และยังมีญาติพี่น้องคนใดคนหนึ่งเกิดเจ็บไข้ได้ป่วยหรือถึงแก่ความตายไป ก็จะเป็นภาระให้ผู้
ที่เป็นญาติพี่น้องต้องรับผิดชอบในการจัดงานศพ ญาติพี่น้องที่อยู่ห่างไกลกันก็ต้องเดินทางไป
ร่วมงานนั้น ๆ ยิ่งทำให้ตัวละครคิดว่าการผูกพันกันเช่นนี้เป็นความสิ้นเปลืองทั้งทางด้านกำลัง
กายและกำลังทรัพย์ของคนในสังคมปัจจุบัน และตัวละครยังปฏิเสธค่านิยมทางการศึกษาของ
สังคมอีกด้วยว่า ผู้ที่มีทุนเรียนจนสำเร็จการศึกษาที่รัฐต้องการเท่านั้นจึงจะทำงานกับรัฐบาล
ได้ และถือว่าเป็นเกียรติยศ ชื่อเสียงของตนเองแลวงศ์ตระกูล ซึ่งสิ่งเหล่านี้ตัวละครถือว่าเป็น
สิ่งจอมปลอม เป็นเรื่องโกหกที่มนุษย์ไม่ควรจะไปเสียเวลา ในขณะที่เดียวกันตัวละครก็
คิดว่า เขาควรทำงาน หรือเรียนสิ่งที่เขาพอใจเท่านั้น

ในสังคมปัจจุบันที่มีการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ และมีความเจริญทางด้านวัตถุมาก
ยิ่งขึ้น มนุษย์จึงต้องมีการแข่งขัน ซึ่งดิถีงเด่นกันอยู่เสมอ ทำให้สังคมมีแต่ความลัสนวนวาย
จิตใจของมนุษย์ลอยหายากระด้างไปกับวัตถุที่อยู่ใกล้ติดตนเอง ตัวละครเองก็ต้องดิ้นรน
ต่อสู้เพื่อความอยู่รอด ดังนั้นตัวละครจึงมีพฤติกรรมที่เฉยเมยต่อภาพความเดือดร้อนหรือ
ความทุกข์ยากของคนในสังคม ดังใน เรื่องเมล็ดพืชที่ตกหล่น บางครั้งมนุษย์มีจิตใจที่หยาบ
กระด้างจนมีความรู้สึก ว่า ศิลปะที่ตนชมอยู่นั้นไม่สามารถทำให้ทำให้จิตใจอ่อนโยนลงได้เลย
หากจะมีก็แต่ความเฉยเมยเท่านั้น เช่น เรื่องละครไม่มีชื่อ

การที่ตัวละครเป็นบุคคลที่ฐานะทางสังคมค่อนข้างต่ำ ก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้
ตัวละครขาดความมั่นใจในตนเอง มีความรู้สึกขาดความมั่นคงในชีวิต เพราะตนไม่มีอำนาจ
ในการต่อรองใด ๆ กับผู้จ้างหรือนายทุน ซึ่งตัวละครอาจจะถูกไล่ออกจากงานเมื่อไหร่ก็ได้
การขาดหลักประกันต่าง ๆ ของสังคมนี้เองที่ทำให้ตัวละครแสดงพฤติกรรมที่เบื่อหน่ายต่อการ
ทำงาน เหนือหน่ายต่อชีวิต มีสภาพเช่นคนหมดอาลัยตายอยากหรือมีพฤติกรรมที่ขัดแย้งกับ
บุคคลในสังคม

บางครั้งตัวละครมีความคาดหวังว่าเพื่อนมนุษย์จะเป็นเช่นนั้นเช่นนี้ ดังที่ตนต้องการหรือคาดหวัง แต่เมื่อเพื่อนมนุษย์มีพฤติกรรมที่แปรเปลี่ยนไป ตัวละครจึงรู้สึกผิดหวังต่อเพื่อนมนุษย์นั้น จนมีพฤติกรรมที่เชิงซึม เหงาหงอย ว้าเหว่ อ้างว้างในหัวใจ ดังปรากฏในเรื่อง สนธิ์กับทองเสน

นอกจากตัวละครเอกจะมีพฤติกรรมที่สับสน ว้าเหว่ เพราะต้องต่อสู้กับปัญหาการดำรงชีวิต การเผชิญกับภัยธรรมชาติ อันเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนจะต้องเผชิญ แต่ตัวละครบางตัวจะมีพฤติกรรมที่สับสนหวาดระแวง เมื่อเกิดปัญหาหรืออุปสรรคขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ หรือเรื่องใหญ่ ซึ่งมีผลทำให้ตัวละครเฉื่อยชาต่อการทำงาน จึงอาจสรุปได้ว่าสาเหตุที่ตัวละครมีพฤติกรรมที่เชิงซึม เหงาหงอย ว้าเหว่ ก็เพราะเขาต้องเผชิญปัญหาต่าง ๆ รอบตัว และเขาไม่สามารถจะแก้ไขปัญหาหรือปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมนั้น ๆ ได้ จึงทำให้ตัวละครเบื่อหน่ายหรือว้าเหว่ และเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นว่ามนุษย์อาจจะเบื่อหน่ายหรือว้าเหว่ได้เมื่อเกิดปัญหาขึ้น แต่นั่นก็จะเป็นเพียงช่วงระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น เมื่อไหร่ที่มนุษย์มีความเป็นอยู่ดี มีฐานะดี เป็นที่ยอมรับในสังคมแล้ว มนุษย์ก็จะไม่มีความรู้สึกว้าเหว่หรือมีพฤติกรรมที่สับสน เหนือหน่ายต่อชีวิตอีกต่อไป

2.3 ตัวละครที่มีพฤติกรรมผิดไปจากคนธรรมดาทั่วไป คือมีอาการโรคประสาท ปัญญาอ่อน ความทรงจำเลอะเลือน มีอยู่ 4 เรื่อง ได้แก่ เรื่องนาฏกรรม เอกสิทธิ์ชน บันทึกลายม้าย และหนึ่งบวกหกเท่ากับสลุณ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เรื่องนาฏกรรม ตัวละครมีอาการเป็นโรคประสาท จนไม่สามารถระงับอารมณ์ของตนเองได้ เกิดความเบื่อหน่าย จนต้องจบชีวิตลงด้วยการฆ่าตัวตาย ดังข้อความว่า

"เสียงร้องไห้หวาดงันขึ้นก่อนจากเบื้องสูงของตึก แล้วร่างหนึ่งในโถงสีขาวก็แวบเข้าสู่จากในการหล่นลอย เนิบนาบอย่างนกผกผินบิน ตามแบบการถ่ายทอดความรู้สึกอย่างสโลว์โมชั่น

ผู้คนตะลึงพริ้งเพริดเพราะคาดไม่ถึง เพลงประกอบดังกังวาน

กระทบกับคอนกรีตดังลั่น ร่างนั้นกระเด็นจากจุดตกไปเล็กน้อยและนอนนิ่ง
มีดิงไหวจวมเลือดสีแดงซึ่งแตกวงกระเซ็น ปรากฏว่าเป็นชายและเปลือยคว่ำหน้า...
ตายสนิท"

เรื่องเอกสิทธิ์ชน ตัวละครมีลักษณะของคนเป็นโรคประสาท ดังจะเห็นได้จากการ
เที่ยวเดินถามเวลาจากคนที่เดินผ่านไปมาทุก ๆ 5 นาที สลับกับการมองดูดวงอาทิตย์ ครั้น
เขามาถามตัวละครอีกตัว และได้รับคำตอบว่าไม่มีนาฬิกา เขากลับรู้สึกพอใจ ดังข้อความว่า

"ข้าพเจ้าพบเข้าที่ป้ายรถเมล์ แรก ๆ ไม่ได้สนใจเขาเลย จนเขาเอ่ยปาก
ถามเวลาจากนาฬิกาผู้อื่นถึงสองครั้ง ครั้งแรกเวลา 9.10 น. ครั้งที่สองเวลา
9.15 น. ครั้งแรกนั้นข้าพเจ้าบังเอิญเหลือบมองเห็นเขามองดวงตะวันด้วย
ครั้งที่สองข้าพเจ้าเห็นความร้อร่นของเขาทางสีหน้า รถเมล์ผ่านมาก็ มักจะ
ติด ๆ กันครวละสองคัน จนได้ลิ้มคั้น แล้วก็ยังไม่ขึ้น

.....

"มันเรื่องของผม ว่าแต่คุณเถอะ มีนาฬิกาไหมล่ะ"

ข้าพเจ้าเผลอก้มลงมองสองแขนของตัวเอง รู้สึกเสียใจและเงยหน้าขึ้นมองเขา

"ไม่... ไม่มีหรอก..."

ซึ่งดูเหมือนเขาจะพอใจ และเริ่มเดินจากไปเมื่อครุ่นเอง

เรื่องบันทึกยามบ่าย ตัวละครมองภาพต่าง ๆ ด้วยสายตาของคนเมา เนื่องจาก
ตัวละครกินยาเข้าไปประมาณ 6-7 เม็ด จึงเห็นอะไรที่ผิดไปจากปกติธรรมดา ดังตัวอย่าง
ข้อความว่า

"ผมแวะซื้อเส้นขนผู้หญิงประมาณ 20 กว่าเส้นที่ร้านเล็ก ๆ ชื่อร้านเป็นภาษา
อังกฤษ เขียนว่า แอร์ คนขายเป็นผู้หญิงสาวตัวเล็ก ๆ อีกเช่นกัน ผมสังเกตตาม
ประสา เห็นว่าเธอมีแววตาประหลาดเหมือนมีคลื่นลมปั่นป่วนของทะเลซุกอยู่ในนั้น

ที่นี้จัดว่าเป็นร้านเล็กที่สุดในย่านนี้ก็ได้ ขายอะไรแปลก ๆ เป็นต้นว่า เส้นผม ขน เลือดเก่าในขวดโหลขนาดยานัตถ์ คราบของงู แมลงเปลือกแข็งประเภท ตัวด้วง สะเก็ดผลที่ไม่จำเป็นต้องรู้ที่มา ขายอะไรหมดแม้กระทั่งเล็บ นัน และ ที่สำคัญมีน้ำเยี่ยงที่หมักผสมกับอัตราส่วนของเบียร์ ผ่านกระเพาะปลัสลาวยในปริมาณ 3 ขวดขึ้นไป มีคนเชื่ออย่างหัวปักหัวปำว่ามันเป็นยาวิเศษ แต่ต้องมีน้ำเชียวแรกที่ แดกออกมาตอนรุ่งอรุณ ผ่านกาลเวลาเมาน้ำมาประมาณอย่างน้อย 5 คืน

.....

ผมเดินออกมาปะทะโอแดด รู้สึกคล้ายว่าเมื่อด้วยฤทธิยาประมาณ 6-7 เม็ด ที่กระตือกรเข้าไปก่อนหน้านี้ ใครบางคนเรียกผมว่า "มิสเตอร์ เมดิซินแมน" ก็ อาจจะใช่ เพราะสุขภาพร่างกายช่วงหลังมันกรอกรวากับรถที่ขี่เก่า ๆ คนขับเก่า ๆ ผู้โน้มนางนี้ จะต้องกินอะไรต่อมียะไรทั้งบำรุง บำบัด ทำให้เลือดและ ร่างกายมีส่วนผสมของสารเคมีมากมายหลายขนาน"

เรื่องหนึ่งบอกหกเท่ากับสิบ ตัวละครมีอาการทางโรคประสาท ซึ่งมีสาเหตุจากการถูกบีบคั้นทางสังคม ได้แก่การกดขี่ของเจ้าหน้าที่ทางราชการ จนทำให้ตัวละครอดทนไม่ได้ ต้องตัดสินใจฆ่าตัวเองและบุตรภรรยาตาย พฤติกรรมดังกล่าวถือว่าเป็นพฤติกรรมของคนที่เป็นโรคประสาท ดังตัวอย่างข้อความว่า

"...ถ้าจะถามว่าแล้วอยู่กันทำไม เขาจะตอบว่าไม่รู้จะไปทางไหน ในเมื่อ บางคร้วเรือนไม่รู้จักกระทั่งเงินทอง ที่นี้เป็นที่บุกเบิกของชาวบ้านมาเนิ่นนาน เมื่อหมดที่ทางจากหมู่บ้านก็หมดที่ทำกิน อาศัยที่ทางแถบภูเขาเพราะว่าปู่ตาขาย บุกเบิกเอาไว้ทำไร่คราวว่างจากหนานา ในระยะหลังมีเจ้าหน้าที่ของบ้านเมือง มาติเตือนว่าแถบนี้เป็นเขตป่าสงวน ชาวบ้านไม่มีสิทธิมาจับจองทำกินทำอยู่ บาง คร้วเรือนจึงต้องโยกย้ายไปพึ่งใบบุญข้างหน้า บางคร้วเรือนยังอยู่ เพราะไม่รู้จะ

ไปทางไหน ไร้ญาติขาดมิตรเพราะเป็นคนยากจน เกิดมาตัวเปล่า ๆ และยังมีสมาชิกในครัวเรือนเป็นภาระหนักอึ้งอยู่...

...เลือดกระดุกออกมาอีกแล้ว เขาบ้าเลือดเสียแล้ว กลืนเหม็นคาวและเวียนกับรอยแปดเปื้อนความอาครุหาหายไปสิ้น ลำบากอย่างเดียวก่อนหน้านี้จะต้องฆ่าและทำลายลงให้สิ้น ไม่ว่าสิ่งใดชีวิตใด ไม่ท่อนขนาดสาธิตำข้าวหอม ๆ หวดแล้วหวดอีกบนร่างเมีย จนส่วนหัวและตามร่างกายแตกยับ ไม่มีชีวิตใดรอดพ้นจากความตายเมื่อโนเช่นนี้ เขาไม่ได้อดกลั้นสิ่งใดอีกต่อไป ส่งเสียงประหนึ่งเสียงของสัตว์ป่ากระหายเลือดอย่างเดียวกับเสียงของเสือร้ายคราตะปบเหยื่อ เขากระหน่ำไม้ลงกระทั่งบนหม้อหุงต้มกับกองไฟจนมันแตกกระจายเหมือนชีวิตผู้เป็นเมีย หลังจากที่หยุดยั้งมือ เขาก็หวนขึ้นบนบ้านและจัดการกับอีกสองชีวิตเล็ก ๆ โดยไม่เสียเวลาเนิ่นนานท่ามกลางความกลัวและเสียงร้องไห้จ้าของลูกทั้งสอง จากนั้นความสงบก็มาเยือนอีกวาระหนึ่ง..."

ตัวละครเรื่องสั้นข้างต้นจะมีอาการหรือพฤติกรรมของคนที่เป็นโรคประสาท หรือมีอาการมินเมา แต่ส่วนที่ลึกลงไปในพฤติกรรมของตัวละครเหล่านี้ คือ สารบางอย่างที่ผู้เขียนต้องการสื่อสารมายังผู้อ่าน ดังเรื่องเอกสิทธิ์ชน สุรัชย์ จันทิมาธร ต้องการจะเสนอสารมายังผู้อ่านว่า สิ่งที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้นมาเพื่อใช้งาน หรือใช้สอยต่าง ๆ ครั้นเวลาผ่านไป สิ่งที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้นมานั้นกลับมีอิทธิพลเหนือมวลมนุษย์ เช่น นาฬิกา จะเห็นว่ามนุษย์ต้องตกเป็นทาสของเวลาที่มนุษย์สมมติขึ้นมานั่นเอง เรื่องบันทึกยามบ่าย ตัวละครมีพฤติกรรมของคนมินเมายาบางชนิด ทำให้ตัวละครมองสิ่งต่าง ๆ เป็นสิ่งที่ผิดปกติไป แต่สิ่งที่ผู้เขียนต้องการเสนอผ่านสายตาของตัวละครที่มีอาการมินเมานั้นคือ สภาพสังคมเมืองหลวงอันล้นหลามวุ่นวาย เต็มไปด้วยธุรกิจการค้าขาย ดังนั้นสินค้าที่นำมาขายก็มีมากมายหลายประเภท แม้สิ่งที่เป็นซากของชีวิตหรือของเสีย ซึ่งใคร ๆ คิดว่าเป็นสิ่งที่ไม่มียประโยชน์แล้วก็ยังมีคนบางกลุ่มให้ความนิยมที่จะนำมาซื้อขายกัน และมีราคาที่แพงลิบลิ่วอีกด้วย และในสภาพของสังคม

ที่มีความเจริญทางด้านวัตถุนี้เอง กลับทำให้มนุษย์บางคนมีจิตใจที่หยาบกระด้างขึ้น บางคนไม่สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมเช่นนี้ได้ จึงมีผลทำให้มนุษย์มีความคิดที่ฟุ้งซ่าน อึดอัดใจ ยิ่งภาระต่าง ๆ บีบคั้นจิตใจเพิ่มมากขึ้น ตัวละครจึงมีอาการของโรคประสาทอย่างหนัก จนอยากหนีจากสภาพแวดล้อมที่บีบคั้นนั้น ตัวละครคิดว่าวิธีที่จะทำให้เขาหลุดพ้นจากภาวะที่บีบคั้นนี้ได้คือการตายเท่านั้น ตัวละครจึงตัดสินใจฆ่าตัวตาย ด้วยการกระโดดตึกลงมาตาย ดัง เรื่องนาฏกรรม ส่วนเรื่องหนึ่งบอกหักท้าวกับสญ ตัวละครมีอาการของโรคประสาทอย่างรุนแรง เพราะไม่สามารถแก้ไขปัญหาชีวิตของตนและครอบครัวได้ ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นนั้น เนื่องจากถูกเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลกดขี่ข่มเหง เอาไรต์เอาเปรียบ เมื่อตัวละครไม่มีวิธีการที่จะต่อสู้กับคนของรัฐบาล และแก้ไขปัญหาลำบากต่าง ๆ ได้แล้ว ตัวละครจึงเกิดอาการคลุ้มคลั่งฆ่าบุตร ภรรยา และตนเอง เพื่อหนีปัญหาความอดอยากที่จะตามมา

ตัวละครที่มีพฤติกรรมที่ผิดปกติเหล่านี้ มีสาเหตุของพฤติกรรมมาจากภาวะการบีบคั้นของสังคม ไม่ว่าจะเป็นความไม่เข้าใจกันระหว่างคนในสังคม การตกเป็นทาสของวัตถุหรือเกิดจากสภาพของสังคมที่ทำให้มนุษย์ต้องดิ้นรนต่อสู้ชีวิตอย่างหนัก ตลอดจนการถูกกดขี่ข่มเหงจากเพื่อนมนุษย์ด้วยกันหรือถูกชนชั้นผู้ปกครองเอาไรต์เอาเปรียบ จึงทำให้ตัวละครแสดงพฤติกรรมที่ผิดปกติต่าง ๆ ออกมา

2.4 ตัวละครเป็นกลุ่ม ตัวละครมีหลายตัวและแต่ละตัวแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ แต่ไม่เน้นลักษณะนิสัย บุคลิกภาพของตัวละครตัวใดตัวหนึ่งอย่างชัดเจน ทั้งนี้เนื่องจากผู้เขียนเพียงแต่อาศัยตัวละครที่เป็นกลุ่มเหล่านี้เป็นเครื่องมือในการส่งสารบางอย่างมายังผู้อ่านเท่านั้น ดังนั้นผู้เขียนจึงไม่เห็นว่าตัวละครเอกเป็นใครหรือมีลักษณะพฤติกรรมใดที่ชัดเจนออกมา ตัวละครทุกตัวในเรื่องมีความสำคัญเท่าเทียมกัน เรื่องสั้นของสุรชัย จันทิมาธร ที่มีตัวละครเช่นนี้มีทั้งหมด 5 เรื่อง ได้แก่ บนรถไฟชั้นสาม ลมหายใจของท้องทุ่ง นาส ลูกบอล และผู้หญิงสะพาน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เรื่องบนรถไฟชั้นสาม ตัวละครเป็นผู้คนเดินทางจากจังหวัดอุบลราชธานีมุ่งสู่กรุงเทพฯ ด้วยรถไฟ ซึ่งมีกลุ่มชนหลายกลุ่ม เช่น กลุ่มชาวบ้านที่มุ่งเข้าไปขายแรงงานหรือ

ไปเป็นกรรมกรในกรุงเทพฯ กลุ่มของนักหนังสือพิมพ์ที่วิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาล และกลุ่มของนักศึกษา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

"ข้าจะพาเอ็งไปหานายจ้าง ของงานเขาทำในตอนเย็นนี้เลย อยู่กินกับเขา เสรีฯ ได้เดือนละเท่าไรแล้วแต่เขาจะให้ ข้าอยู่มาสามเดือนได้เงินกลับบ้าน สามร้อยกว่าบาท ข้าบอกว่าจะเอาเอ็งไปทำงานด้วย เขาก็ให้ค่ารถข้า ยังไง ๆ เอ็งก็ต้องเชื่อข้า เดินตามข้า รถรามันหลาย คนคนเอาง่าย ๆ ที่กรุงเทพฯ" หญิงสาวหน้าสะอาดแต่งตัวสวยกว่าผู้นั่งอยู่ข้าง ๆ ซึ่งใบหน้าดำกร้านด้วยไอแดด ขอกด้วยเสียงเบา ๆ ผู้รับฟังพยักเพยิดหน้าในดวงตามีแววคิดครุ่น

.....

ผมพบหลายสิ่งหลายอย่างที่ยังไม่สู้จะดีนักในหลายท้องถิ่นอย่างปัญหาการจัด รถโดยสารบริการประชาชน ล้มปทานในจังหวัดม่งแต่จะกดคอประชาชนทำเดี่ยว สภายังเลวสิ้นดี คนเราเหมือนหมูเหมือนหมาที่ยังจะจับยึด ก่อนนี้ผมก็อยู่อย่างนี้ และไม่เคยรู้สึกต่อสิ่งนี้ แต่เดี๋ยวนี้เพราะอะไรก็ไม่รู้ผมจึงรู้สึกต่อมัน ผมอยากจะ ทำอะไรสักอย่าง..." ชายหนุ่มพูดพลางยกมือขึ้นประคบ ใบหน้าของเขาเคร่งขรึม ชายวัยกลางคนนั่งนิ่งอยู่อย่างเดิม เขาจิบเหล้าก่อนจะพูด

"ก็เขียนหนังสือเข้าซิคุณ หนังสือพิมพ์หลายฉบับเขาไม่รังเกียจหรอก ผมกลัว อย่างเดียวเท่านั้นว่า คุณจะมีเหตุผลในข้อเสนอบอกของคุณหรือเปล่า ไม่ใช่สักแต่คำ อย่างเดียว..."

เรื่องลมหายใจของท้องทุ่ง ตัวละครเป็นผู้คนที่ดีดำรงชีวิตอยู่ในท้องทุ่งแห่งหนึ่ง ตลอดจนสัตว์และพืช ซึ่งสิ่งมีชีวิตเหล่านี้มีทั้งการพึ่งพาอาศัยกันและเบียดเบียนกัน เพื่อ ความอยู่รอดของชีวิตในวันหนึ่ง ๆ ดังข้อความว่า

"ชาวชนบทเดินแถวเรียงหนึ่งด้วยท่วงทีกระฉับกระเฉงเป็นขบวนยาวเพื่อจะไปรอรถโดยสารเข้าเมือง แต่งเสื้อผ้าสีฉูดฉาดสะดุดตา ชายฉกรรจ์นำหน้าผ้าขาวม้าทอเอง คลุมหัวกันแดด พวกผู้หญิงถือร่มกระดาษกางเด่นเห็นแต่ไกล บ้างอุ้มกระเตงลูกน้อยควบสะเอวอ่อน ส่วนเด็ก ๆ เดินตามผู้ใหญ่อยู่เปะปะ บางทีก็วิ่งขึ้นหน้ากลุ่มไปไกลแล้วหยุดยืนรอไต่ต้นไม้ เท้าของทุกคนเปลือยเปล่าแบนใหญ่ อาจจะยกเว้นเท้าของพวกหนุ่มหรือสาวซึ่งสวมใส่รองเท้าอย่างขัด ๆ เขิน ๆ เพราะความที่ไม่คุ้นเคยกับมัน...และกึ่งกำตัวเขื่อนั้นกำลังจ้องอยู่ที่ลำต้นหว่า เปลา่หรือกอไม้ใช้เพลงลำ ทำให้มันหยุดนิ่ง หากเป็นเสียงผิวปากของเด็กชายร่างแกร็นผิวดำ นุ่งผ้าเตี่ยวคนนั้น ในมือเกร็งกำไม้เรียวยาวแน่น พอได้จังหวะก็หวดไปที่กิ่งก้านงามเต็มเหนี่ยว เสียงกระทบของมันดังสะท้านใจ ก่อนที่กิ่งก้านจะทันทยับตัวหนี ร่างของมันหล่นลงสู่พื้นดินขุยดินระเร่ 2-3 ทีแล้วสงบ เลือดกระเซ็นเปื้อนดินสะอาด แฉ่นอน หลังของมันหักสะบั้น และจบชีวิตในบัดนั้นเอง..."

พ้นจากกลุ่มดอกหญ้าเหลืองลอยเป็นทางลาด พื้นดินค่อนข้างชันที่นี่เป็นริมหนองนา สงบเงียบเชียบ อุดมสมบูรณ์ไปด้วยต้นผิที่ขึ้นเป็นกอเป็นกก ตามคันนาริมหนองน้ำหรือแม้แต่ในน้ำต้นบริเวณเลียบฝั่งหนอง ความเย็นชื้นของมันเป็นที่อาศัยของกบ เขียด ปู ปลา และบริเวณหาดโคลนจะแห้งแตกกระแหงผิเลือกุ่มใหญ่เกาะจับอยู่บนพื้น คงมีแต่สายตาดจ้องของสัตว์ลึกลับจากรูเรียวอันมืดอับที่ติดคันนา นัยน์ตาของสัตว์นั้นเป็นแววกลมเล็ก ๆ แลเป็นประกายอยู่ในความมืด และทำท่าจะเคลื่อนตนออกมาในไม่ช้า..."

เรื่องนาย ตัวละครเป็นกลุ่มชาวบ้านบ้านตาปี ที่เผชิญกับนายร้าย ดังข้อความว่า

"ที่หมู่บ้านบางหลังคาเรือนกำลังซุลมุน แจกเป๊ะของชาวบ้านเกณฑ์ลูกหลานเตรียมรบกับนายใหญ่อย่างไม่ประมาท ของจำเป็นบางอย่างถูกขนลงไว้ใต้ถุน

รวมทั้งเสือ สาด เพื่อจะนั่งนอนหลับไปด้วย ไม่มีใครคิดจะอยู่บนเรือนเมื่อพายุ
มา ประตูหน้าต่างปิดสนิททุกบาน จากแรงลมที่แรงขึ้นอย่างช้า ๆ นั้น ทำให้ทุกคน
มีความรีบร้อน เด็กเล็กตกใจจนร้องไห้จ้า ยอดมะพร้าวเมื่อถูกลมกรรโชกนั้น
แกว่งไกวแรง น่ากลัวว่ามันจะโค่นลงมาทับหลังคาเรือน แต่คงไม่ถึงขนาดนั้นถ้า
ลมเพียงแรงระดับนี้ คงมีเสียงลูกมะพร้าวหล่นในจังหวะ นาที ต้นกล้วยนั้นก็
เหมือนกัน มันโยนตัวตามแรงลมอย่างน่ากลัวว่าจะถอนรากถอนโคน เสียงใบต่อ
ใบของมันตีกันพิบับจนแตกหักไปหลายใบ...”

จะเห็นได้ว่าผู้เขียนมิได้เน้นให้เห็นพฤติกรรมของตัวละครใดตัวละครหนึ่งโดยเฉพาะ
เพียงเสนอพฤติกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์อย่างเป็นภาพรวม ๆ ซึ่งการเสนอพฤติกรรมของ
ตัวละครเช่นนี้ เพราะต้องการอาศัยภาพรวมของตัวละครเป็นสื่อกลางในการเสนอให้เห็น
ปัญหาต่าง ๆ ของสังคมที่ควรจะได้รับ การแก้ไขปรับปรุง อันเป็นปัญหาพื้นฐานของประชาชน
ในสังคมที่รัฐพึงรับผิดชอบต่อประชาชนเหล่านั้นมายังผู้อ่าน เช่น เรื่องบนรถไฟชั้นสาม ผู้เขียน
ได้ชี้ให้เห็นปัญหาการบริการของรัฐบาลที่มีต่อประชาชนที่ยังมีข้อบกพร่องอยู่มาก ไม่ว่าจะเป็น
ชนบทหรือสังคมในเมือง อันได้แก่ การให้บริการการขนส่งมวลชน เช่น การบริการการ
เดินทางด้วยรถไฟที่ไม่เพียงพอกับความต้องการของประชาชน หรือการที่รัฐทุ่มเทพินา
เฉพาะในเมืองหลวงกลับก่อให้เกิดผลเสียหลายอย่างตามมา เช่น ผู้คนมักจะอพยพหรือ
โยกย้ายถิ่นฐานเข้าไปทำมาหากินในเมืองหลวง ตลอดจนการเดินทางเข้าสู่เมืองหลวงเพื่อ
การศึกษา ทำให้เมืองหลวงมีผู้คนมากเกินไป จนก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ขึ้น และยากแก่การ
แก้ไข ดังเช่น ปัญหาการจราจรติดขัด เกิดปัญหาแหล่งเสื่อมโทรม ปัญหาการตกงาน และ
ปัญหาการกดขี่แรงงานขึ้น นอกจากนั้นหญิงบางคนก็เข้ามาทำงานในเมืองหลวง ต้องยึด
อาชีพโสเภณี เพื่อการดำรงชีวิต เนื่องจากไม่เคยทำงานหนักมาก่อน หรือไม่มีความรู้ที่จะ
ทำงานอย่างอื่นได้ จึงจำเป็นต้องขายตัวเพื่อความอยู่รอดของตนเอง ดัง เรื่องผู้หญิงสะพาน
ซึ่งปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้เป็นปัญหาของสังคมเมืองที่ไม่สามารถแก้ไขได้อย่างเด็ดขาด

ส่วนกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในชนบท เช่น เรื่องลมหายใจของท้องทุ่ง ผู้เขียนได้เสนอสารผ่านกลุ่มตัวละครมาสู่ผู้อ่านคือ ภาพชีวิตของสิ่งที่มีชีวิตต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นมนุษย์ สัตว์ หรือพืช ที่ดำรงชีวิตอยู่ในวันหนึ่ง ๆ นั้น มีทั้งที่พึ่งพาอาศัยกันและเบียดเบียนกัน อย่างเป็นวัฏจักร เนื่องจากหมู่บ้านชนบทบางแห่งที่ห่างไกลความเจริญมาก ๆ นั้น มักจะได้รับข่าวสารต่าง ๆ อย่างล่าช้า แม้ว่าเรื่องราวต่าง ๆ ที่ชาวชนบทควรจะได้รับทราบอย่างรวดเร็วก็ตาม เช่น ข่าวการพยากรณ์อากาศ ชาวชนบทควรจะได้รับทราบบริเวณหมู่บ้านของตนจะเกิดอะไรขึ้นบ้าง มิใช่สังเกตจากอากาศผิดปกติของท้องฟ้าหรือแรงลม ดัง เรื่องนาย ประชาชนในหมู่บ้านตาปี ต้องเผชิญกับพายุร้ายกันอย่างตามนุษตามกรรม ไม่มีการเตือนภัยจากรัฐบาลว่า บริเวณหมู่บ้านตาปีนั้นจะเกิดอะไรขึ้น ผู้ที่ไม่ประมาทจึงได้รับความเสียหายน้อย ส่วนผู้ที่ไม่ทันระวัง หรือชะล่าใจก็ได้รับความเสียหายมาก ซึ่งถ้าหากรัฐบาลแจ้งข่าวสารที่ถูกต้องชัดเจน และรวดเร็วแล้ว ประชาชนก็จะมีการเตรียมตัว และระมัดระวังขึ้น มิใช่ขาดการเหลียวแลจากรัฐบาลอย่างที่เป็นอยู่

ในสภาพสังคมปัจจุบันแม้ว่าจะเป็นสังคมเมืองหรือสังคมชนบท มนุษย์มักจะมีการแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นกันเสมอ ผู้ที่มีพลังกำลังมากกว่า หรือผู้ที่มีโอกาสดีว่าก็จะเป็นฝ่ายชนะไปในที่สุด แต่บางครั้งสิ่งที่มนุษย์แย่งชิงกันนั้น ก็มีใช้สิ่งที่จะต้องแย่งชิงกัน แต่การที่มนุษย์แก่งแย่งกันนั้นก็เพื่อความยิ่งใหญ่ เพื่อต้องการเป็นผู้ชนะหรือเพื่อคำว่า "ศักดิ์ศรี" โดยไม่คำนึงว่าสิ่งที่แย่งชิงมาได้นั้นมีค่ากับตนเองหรือไม่ ดังปรากฏในเรื่องลูกบอล

2.5 ตัวละครที่อาจจะเป็นสัตว์หรือพืช แต่มีพฤติกรรมหรือแสดงความรู้สึกนึกคิดได้อย่างมนุษย์ หรือผู้เขียนอาจจะเสนอเรื่องราวผ่านเหตุการณ์ หรือวัตถุที่มีส่วนเข้ามาเกี่ยวข้องกับมนุษย์ ซึ่งเรื่องสั้นที่มีตัวละครเช่นนี้เพียง 2 เรื่อง คือ เรื่องจบกริมห้วย และเสียงเพลง เล่นเลือด และคนขายเวลา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

เรื่องจบกริมห้วย ตัวละครเป็นนายเฒ่าของต้นจบก ที่อยู่ริมห้วยต้นหนึ่ง นายเฒ่าของต้นจบกนี้ต่างทะเลาะทู่เถียงกันว่าตนเป็นผู้ที่ทำงานอย่างเหน็ดเหนื่อยกว่าส่วนอื่น ๆ ของต้นจบก ดังข้อความว่า

"...กาลครั้งหนึ่ง มีจบกอยู่ต้นหนึ่ง พักแต่โอนเอนกระเทร่เข้าหาลำห้วย จบกถรรจมีแต่ความสงบเสียงเป็นเสมอมา พื้นดินริมฝั่งห้วยตรงที่มันถือกำเนิด ถูกลำเขาเซียดจนกินเลยเข้าไปในแดนรากได้...ลำต้นสีน้ำตาลอ่อนแซมขาวแตก กระเหมือนสะเก็ดผล กิ่งก้านข้างบนคุดกันแต่เพียงแผ่วกับใบสีเขียวหนา ต่างวิตก กันอยู่ว่าเมื่อน้ำหลาก ตูคงได้ลงไปแช่น้ำกันบ้างแน่ แล้วเมื่อลัมลงแช่น้ำ พวก กองบนนั้นวิตกว่าคนมือบอนมันจะมาถึงเด็ดเล่นเป็นที่สนาน ลางที่คงเอามือมาสลัก ลำต้นเป็นรูปหัวใจคู่อย่างที่มีอยู่แล้วนั้นกระมัง สำหรับพวกกองล่างก็หวาดหวั่นว่า ตนเองจะไม่ได้หายใจ เพราะต่างลงไปแช่น้ำอย่างหมดทางเลียงมัน...

ในกระบวนผู้ร่วมชีวิตในจบกต้นนี้ เจ้าสองตาบนรากโคนต้นที่ยื่นออกไปทางเท้า มีเรื่องคุยเชื่องมากกว่าใคร กักขฬะนั้นธรรมดา ความที่มันทั้งสองได้พบได้เห็น อะไรต่ออะไรชัดแจ้งกว่าพวกสำรวจข้างบน ส่วนพวกที่ถูกใบเรียงบดบังลมแดดนั้น ยิ่งครึ้มกันมากหนักหนา ทั้ง ๆ ที่ว่าอยู่เบื้องสูงกว่า ส่วนตาที่อยู่กลางลำต้นกับบนกระอูบ ว่าตนนั้นกร้าแดดกร้าลม หนาวและร้อนจะเป็นบ้า ลายตามันสมองเลื่อมสมรรถภาพ ลงทุกวี่วัน ด้วยเหตุนี้เจ้าสองตาที่โคนต้นจึงคุยกันได้ไม่รู้เบื่อ เพราะรับสัมผัสสิ่ง ต่าง ๆ อยู่เนื่อง ๆ

เรื่องเสียงเพลง เล่นเลียด และคนขายเวลา ตัวละครได้เล่าเรื่องราวของ เพื่อนที่ชอบบทกวี ชอบร้องเพลง และภาพของคนขายเวลา ดังข้อความว่า

"...ราวนี้เป็นเรื่องในดึกสี่เหลี่ยมและห้องสี่เหลี่ยม มันบริมเคร่งเหมือนกับ ทำทางของคนทั้งสองฝ่าย...

เขากำลังต่อเรื่องเวลา ก็เวลาของโลกนี้แหละ วันหนึ่งมันมี 24 ชั่วโมง 1 ชั่วโมงมี 60 นาที 1 นาทีมี 60 วินาที 1 วินาทีมี...ผมผ่านไปหรือนี่ หรือว่ามันเป็นเรื่องจริง แต่มันก็เป็นเรื่องจริงนี่ละ ผมไม่ได้เพื่อนแน่ ๆ คนหนึ่งกำลังซื้อ

คนหนึ่งกำลังขาย เพียงไม่กี่วินาทีมันมีค่าเป็นแสนหรือหนึ่ง ล้าน ถ้าเป็น 24 ชั่วโมง ก็คงจะขายไปหลายร้อยล้านพันล้านบาท"

ผู้เขียนได้ใช้ตัวละครที่มีมนุษย์ แต่มีพฤติกรรมเช่นเดียวกับมนุษย์ คือ สามารถพูดได้ เป็นต้น ดังปรากฏในเรื่องจบกริมหัวย การที่ผู้เขียนใช้ตัวละครเช่นนี้เนื่องจากไม่ต้องการระบุว่าเป็นใครคนใดคนหนึ่ง หรือคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยตรง แต่ตัวละครที่ใช้นี้เป็นตัวแทนของกลุ่มคนทั่วไปในสังคม ซึ่งผู้เขียนต้องการเสนอให้ผู้อ่านทราบว่า มนุษย์มักจะคิดถึงตนเอง หรือมีความเห็นแก่ตัวสูง และไม่ค่อยจะมีความรับผิดชอบต่อน้ำที่การงานเท่าใดนัก ชอบอวดอ้างว่าตนได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างหนัก ทั้งที่ก็ได้อะไรนัก ชอบเกียจคร้านในการทำงาน ถ้ามีคนประเภทนี้ในสังคมมาก ๆ เมื่อเกิดปัญหาต่างขึ้นกับสังคมก็จะไม่สามารถจะแก้ไขปัญหาได้ ซึ่งพฤติกรรมของตัวละครเช่นนี้ผู้เขียนไม่ได้มีจุดมุ่งหมาย แต่จะกล่าวถึงสังคมเล็ก ๆ เท่านั้น ถ้าหากเป็นสังคมใหญ่ ๆ เช่นประเทศชาติ และมีประชาชนที่มีพฤติกรรมเช่นนี้เป็นส่วนใหญ่ ก็อาจจะทำให้สังคมหรือประเทศชาติล่มจมได้เช่นกัน ส่วนเรื่องเสียงเพลง เล่นเลือด และคนขายเวลา ผู้เขียนได้ใช้สัญลักษณ์ คือ การให้มนุษย์เป็นผู้ซื้อขายเวลากันในห้องสี่เหลี่ยมแห่งหนึ่ง อันเป็นการเสนอความคิดว่าในสังคมปัจจุบันโดยเฉพาะสังคมระบบทุนนิยม ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นธุรกิจ ต้องมีการซื้อขายกัน แม้ผู้ที่มีอาชีพให้บริการสังคม หรือเป็นผู้ที่ผู้คนในสังคมจะต้องพึ่งพาอาศัย ก็กลายเป็นอาชีพแห่งการซื้อขายกัน เช่น อาชีพหมอหรือแพทย์ ที่ควรจะเป็นที่พึ่งของประชาชนเมื่อยามเจ็บป่วย แต่ผู้ที่จะได้การรักษาจะต้องเป็นผู้ที่จ่ายค่ารักษายาบาลอย่างแพงลิบลิ่วเท่านั้นจึงจะได้รับการเยียวยา ผู้ที่มีเงินเท่านั้นจึงจะมีลมหายใจหรือมีชีวิตอยู่ได้ ดังนั้นจึงถือว่าการรักษาคนไข้ของหมอหรือแพทย์ก็เป็นธุรกิจการค้าอย่างหนึ่งด้วย และยิ่งในสังคมระบบทุนนิยม มีการพัฒนาเศรษฐกิจมากขึ้นเท่าใด ความแตกต่างของคนในสังคมก็ยิ่งห่างกันออกไปทุกที คนที่ร่ำรวยเท่านั้นจึงจะมีโอกาสที่จะต่อชีวิตให้ยืนยาวได้ด้วยการซื้อแพทย์ ซื้อยามารักษาโรคภัยไข้เจ็บได้ ในทางตรงข้ามคนยากจน ก็จนแทบจะไม่มีอะไรจะกิน จำเป็นต้องขายทุกสิ่งทุกอย่าง เพื่อแลกกับการมีชีวิตรอด อาจจะ

ขายได้แม้กระทั่งชีวิตของตนเอง เช่น ขายเลือด หรือขายแม้แต่ความพอใจของตนเอง อย่างไรก็ตามผู้เขียนก็ไม่ได้เสนอภาพที่เลวร้ายของสังคมไปเสียทั้งหมด ผู้เขียนได้เสนอให้เห็นว่ายังมีผู้คนบางกลุ่มที่ทำอะไรตามความพอใจของตนโดยมิได้คิดที่จะค้าขายสิ่งใด ต้องการที่จะสร้างผลประโยชน์ให้กับเพื่อนมนุษย์และสังคม โดยไม่คำนึงถึงตนเองเลยก็มีเช่นกัน ตัวละครส่วนใหญ่ในเรื่องสั้นของสุรชัย จันทิมาธร นั้น เป็นประเภทที่ไม่ระบุลักษณะทางกายภาพมากที่สุด เพราะผู้เขียนต้องการเสนอปัญหาที่ผ่านมาจากความคิดของตัวละครมากกว่าจะเน้นลักษณะอย่างอื่นของตัวละคร ส่วนลักษณะทางพฤติกรรมของตัวละครนั้น จะมีตัวละครที่รู้ว่าตนเป็นใคร มาจากไหน กำลังคิด หรือทำอะไรมากที่สุด รองลงมาคือตัวละครที่มีพฤติกรรมเฉื่อยหงอย เหนื่อยหน่าย ซึมเซา อย่างไรก็ตามไม่ว่าตัวละครจะมีลักษณะทางกายภาพหรือพฤติกรรมเช่นไร แต่สิ่งที่พอจะสรุปได้ว่า ตัวละครที่ สุรชัย จันทิมาธร เสนอมานั้น ส่วนใหญ่มีฐานะทางสังคมค่อนข้างต่ำ ซึ่งตัวละครเหล่านี้ได้มองเห็นปัญหาทั้งของตนเอง และของสังคมอย่างชัดเจน บางครั้งตัวละครก็มุ่งมั่นที่จะพยายามแก้ไขปัญหามีกำลังใจเข้มแข็งที่จะเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ รอบด้าน บางครั้งแม้จะรู้สาเหตุที่มาของปัญหาแต่ตัวละครก็ไม่เด็ดเดี่ยวพอที่จะแก้ไขปัญหานั้นได้ ทำให้ตัวละครต้องยอมรับสภาพปัญหาไปอย่างจำทน จนตัวละครบางตัวเกิดการเหนื่อยหน่ายต่อการทำงาน และมองชีวิตอย่างไร้ค่าไปในที่สุด

การศึกษาตัวละครในเรื่องสั้นของสุรชัย จันทิมาธรนี้ ผู้วิจัยพบว่า ตัวละครที่สุรชัย จันทิมาธร สร้างขึ้นนั้น ส่วนใหญ่เป็นตัวละครที่สร้างจากบุคคลในประสบการณ์ของสุรชัย จันทิมาธรเอง เป็นกลุ่มชนชั้นกลางหรือชนชั้นล่างของสังคมที่มีการดำรงชีวิตอยู่อย่างทุกข์ยาก ต้องเผชิญกับปัญหานานัปการ อันเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นว่า สุรชัย จันทิมาธรได้มองเห็นปัญหาของมนุษย์กลุ่มนี้ในสังคมว่าเป็นกลุ่มชนที่ขาดอำนาจในการต่อรองไปทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง หรือแม้แต่เรื่องของศาสนาและวัฒนธรรม จนทำให้ตัวละครเหล่านั้นมีบุคลิกภาพและพฤติกรรมที่ปฏิเสธและต่อต้านสังคม

กลวิธีการนำเสนอเรื่อง

การนำเสนอเรื่องของผู้เขียนเป็นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่จะทำให้ทราบถึงลักษณะเฉพาะในการเขียนเรื่องสั้นของนักเขียนแต่ละคน ซึ่งนักเขียนอาจจะใช้วิธีการนำเสนอเรื่องราวในรูปแบบที่แตกต่างกันออกไปตามแต่นักเขียนจะเห็นว่าเหมาะสมกับเนื้อเรื่อง ทั้งนี้เพื่อสร้างความสนใจของผู้อ่านให้ติดตามอ่านเรื่องราวไปตลอด กลวิธีการนำเสนอเรื่องหรือกลวิธีการดำเนินเรื่องนี้มีนักวิจารณ์วรรณกรรมได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

ธวัช ฟูโศทก (2527 : 107) ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึงการลำดับโครงเรื่องอย่างมีศิลปะ โดยตั้งใจว่าจะเอาตอนใดขึ้นก่อนหรือจะจำกัดตอนใดไว้ก่อน

ส่วนกุหลาบ มลลิกะมาส (2531 : 117 - 118) ได้แบ่งกลวิธีการดำเนินเรื่องเป็น 11 ชนิดด้วยกันคือ

1. เล่าเรื่องตามลำดับปฏิทิน
2. เล่าเรื่องย้อนต้น
3. เล่าเหตุการณ์เกิดต่างสถานที่สลับกันไปมา
4. การผูกเรื่องให้น่าสนใจด้วยการสร้างความใคร่รู้เรื่องต่อไป
5. การสร้างความขัดแย้งในการดำเนินเรื่อง
6. การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโครงเรื่องใหญ่กับโครงเรื่องย่อย
7. การใช้เหตุบังเอิญ
8. การสื่อความคิด
9. การคลี่คลายสารถีของเรื่อง
10. การใช้สัญลักษณ์และบุคคลาธิฐาน
11. การจบอย่างประทับใจ

ในการศึกษากลวิธีการนำเสนอเรื่องในเรื่องสั้นของสุรชัย จันทิมาธร นั้น พบว่าสุรชัย จันทิมาธร ได้เลือกใช้กลวิธีการนำเสนอเรื่อง ซึ่งเรียงลำดับตามความถี่ที่ใช้ดังนี้

1. การเล่าเรื่องตามลำดับปฏิทิน
2. การเล่าเรื่องแบบกระแสดำเนิน

3. การเล่าเรื่องแบบย้อนต้น
4. การเล่าเหตุการณ์สลับกันไปมา
5. การเล่าเรื่องด้วยวิธีการเขียนจดหมาย
6. การเล่าเรื่องด้วยการใช้บุคคลอิฐฐาน

1. การนำเสนอเรื่องด้วยการเล่าเรื่องตามลำดับปฏิทิน คือ การนำเสนอเรื่องโดยลำดับเหตุการณ์ตามปฏิทิน ซึ่งนักเขียนจะดำเนินไปตามแนวโครงเรื่องที่วางไว้ตั้งแต่ต้นจนจบ อันประกอบด้วยความขัดแย้งของตัวละคร มีบทบรรยายและบทสนทนาของตัวละครจาก และสถานที่ ซึ่งทำให้เรื่องราวดำเนินไปอย่างน่าสนใจ ชวนติดตาม สรุขัย จันทิมาศร นิยมให้การนำเสนอเรื่องเช่นนี้ในเรื่องสั้นของเขาเป็นจำนวนมากที่สุดคือ 43 เรื่อง ได้แก่ เรื่องคนและคนบ้า บนรถไฟชั้นสาม แล้งเหนียว วันรับเงินเดือน กลับบ้าน คนว่าแห้ว โพนแต้ คินพักผ่อนของนางสาวผิว คุณยาย กิเลส แมวและคนลั่นโศก วันเกิด สะพานสูง สุนทรภัก ทองเสน บนถนนสายหนึ่ง ลูกอ่อน สองคม เอกสิทธิ์ชน บนที่ราบสูง ความหวัง นาฏกรรม รถไฟ กระท่อมกลางทุ่ง เพลงคน ช่างมันเกิด คนจรและหมาไม่มีชื่อ นาย พันเพื่อง ห้องน้ำ มีรอยเลือด เมล็ดพืชที่ตกหล่น เรามาเล่นเกมกันเถอะ ชนชั้นเรา ลมหายใจของท้องทุ่ง แผลเป็น ข้างถนน ละครไม่มีชื่อ เลือดตัวสุดท้าย ลูกบอล ผู้หญิงสะพาน คนหาบน้ำ บันทึกลายบ้าย หน้าต่าง และวันเวย์ (One way) ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เรื่องคนและคนบ้า เป็นเรื่องของ "เลื้อ" เด็กชายคนหนึ่งที่มีความรู้สึกขัดแย้งในใจว่าทำไมคนที่เรียกตนว่าเป็นคนดี (ลติดี) จึงเบียดเบียนกัน ช่างกันเพื่อแย่งทรัพย์สินจนพลอยให้คนอื่น ๆ เดือดร้อนตามไปด้วย แต่คนที่ใคร ๆ ลงความเห็นว่าเป็นคนดี กลับมีความสุข ไม่ทุกข์ร้อน หรือเบียดเบียนเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ซึ่งเรื่องนี้สรุขัย จันทิมาศร ได้ให้เลื้อบรรยายเหตุการณ์ต่าง ๆ และบรรยายถึงตัวละครอื่น ๆ ในหมู่บ้านของเขาว่ามีใครบ้าง เช่น ผู้ใหญ่บ้าน (พัน) อาเจ็ก สมภารวัดและคนบ้าที่อาศัยวัดอยู่ อยู่มาวันหนึ่งอาเจ็กถูกโจรปล้นแล้วฆ่าชิงทรัพย์สินมีค่าไป ผู้ใหญ่นั่นและพ่อของเลื้อกับพวกไปตามจับโจร

วันต่อมาพ่อของเสือกับพรรคพวกก็กลับมา และบอกข่าวว่าโจรถูกยิงตาย 1 คน จับได้อีก 1 คน แต่ผู้ใหญ่พันธุ์ได้รับบาดเจ็บสาหัส ขณะที่เสือกและทุกคนในหมู่บ้านต่างมีความทุกข์ ความกลัว เสือกพบว่า คนบ้าที่อาศัยวัดอยู่นั้น ไม่ได้มีความทุกข์ร้อนเหมือนคนในหมู่บ้านเลข ทั้งยังมีความสุขที่ได้กินอ้อยในไร่ของผู้ใหญ่พันธุ์อีกด้วย

เรื่องสุนทรกับทองเสน ชายหนุ่มคนหนึ่งชื่อ "ทองเสน" มีความรู้สึกขัดแย้งกับเพื่อนมนุษย์ว่าทำไมผู้ที่มีความคิดเช่นเดียวกับเขา นั้น ครั้นเวลาผ่านไปเพียงไม่นานนัก บุคคลผู้นั้นจึงกระทำในสิ่งตรงข้ามกับความคิดครั้งแรกที่คล้ายเขา นั้นอย่างสิ้นเชิง เรื่องนี้ สรุขัย จันทิมาธร ให้ทองเสนสนทนากับสุนทร โดยสุนทรบอกกับทองเสนว่า เธอเชื่อสถานที่ทำงานที่เธอกำลังทำอยู่ แต่ครั้นเวลาผ่านไป 1 ปี เขากลับไปหาสุนทรแล้วเขาพบว่าเธอตัดสินใจเดินทางไปศึกษาต่อต่างประเทศเสียแล้ว

เรื่องลมหายใจของท้องทุ่ง เป็นเรื่องของการดำเนินชีวิตของมนุษย์ สัตว์และพืช ตั้งแต่บางกลุ่มกำลังเดินทางเพื่อจะเข้าเมือง บางกลุ่มก็เลี้ยงควาหาอาหารอยู่ในบริเวณ แนวป่าใกล้ท้องทุ่ง ส่วนสัตว์บางชนิดก็คอยหาเหยื่อที่เป็นสัตว์ด้วยกัน บางชนิดก็และเล็มหญ้าเป็นอาหาร ส่วนพืชเล็ก ๆ ก็ชูช่อดอกโลว์รับกับน้ำค้างและแสงแดด จนกระทั่งตกเย็น ผู้คนต่างก็พากันเข้าพักผ่อน เพื่อต่อสู้ชีวิตในวันใหม่ต่อไป

เรื่องวันเกิด สุนชายนิการที่มีหน้าที่รับใช้ทั่วไปในบ้านผู้มีฐานะร่ำรวยแห่งหนึ่ง เขาตื่นแต่เช้าเพื่อทำหน้าที่ของเธอและกำลังเป็นสุขใจเนื่องจากวันนี้เป็นวันเกิดของเจ้านาย และมันเผชิญตรงกับวันเกิดของเขาด้วย เขามีความสุขตลอดทั้งวันจนกระทั่งตกเย็น เจ้านายเขาจัดงานเลี้ยงวันเกิด และได้กล่าวถึงสุนว่า เป็นผู้ทำงานดี ไม่สิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย ทำให้สุนเกิดความรู้สึกหมดความสุขทันทีที่รู้ว่าค่าความเป็นคนของเขาไม่ได้เท่าคนอื่นเลย

การเสนอเรื่องราวต่าง ๆ ไปตามลำดับปฏิทินหรือดำเนินเหตุการณ์ต่าง ๆ ไปตามลำดับเวลา ก่อนหลัง เช่น เริ่มเหตุการณ์ตั้งแต่ตอนเช้าตรู่ของวัน ไปหาเวลากลางวัน และตอนเย็น หรือการลำดับเหตุการณ์ต่าง ๆ ไปทีละวัน ทีละเดือน และทีละปี นั้น เป็นการดำเนินเรื่องที่จะช่วยให้ผู้อ่านไม่เกิดความสับสนที่จะปะติดปะต่อเหตุการณ์เข้าด้วยกัน เพราะ

เหตุการณ์เหล่านั้นจะเป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกัน ผู้อ่านจึงติดตามเนื้อเรื่องได้อย่างรวดเร็ว สามารถเข้าใจเรื่องราวได้อย่างชัดเจน ตลอดจนสามารถรับสารที่ผู้เขียนต้องการสื่อมายังผู้อ่านได้ถูกต้องยิ่งขึ้นด้วย ดังนั้นสุรชัย จันทิมาธร จึงนิยมเลือกใช้การเสนอเรื่องราวด้วยวิธีนี้เป็นจำนวนมากที่สุด

2. การนำเสนอเรื่องด้วยวิธีการเล่าแบบกระแสนำนิก เป็นการที่ผู้เขียนให้ตัวละครเล่าเรื่องราวต่าง ๆ จากความทรงจำ ความคิด หรือความรู้สึกของตัวละคร ในลักษณะการพูดหรือการรำพึงกับตนเองของตัวละคร ซึ่งเป็นการถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดตลอดจนประสบการณ์ต่าง ๆ ของผู้เขียนที่ผ่านมาจากตัวละครได้อย่างอิสระ ไร้ขอบเขตที่จำกัด สุรชัย จันทิมาธร ได้เลือกกลวิธีการนำเสนอเรื่องเช่นนี้ ในเรื่องสั้นของเขาจำนวน 10 เรื่อง ได้แก่ เรื่องบุพการี ไฟเปลี่ยว นครไข่วันหนึ่ง-มีหญิงสาว พยายามหยิบความจริง คนไม่เอาถ่าน เข้าวันหนึ่งและความเป็นไป คำคืนอันหม่นหมองและร้ายสัจจาราและคำถามครึ่งโหล ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เรื่องบุพการี เป็นเรื่องของหญิงหม้ายคนหนึ่งที่นั่งนึกถึงอนาคตของลูก ๆ แล้วก็นึกย้อนไปสู่อดีตที่ผ่านมา นางเกิดความรู้สึกเป็นห่วงในการกระทำของบุตรชายว่าช่างเหมือนสามีของนางโดยการนึกถึงสถานการณ์ตายของสามี ในขณะที่เดียวกับบุตรชายของนางที่กำลังเมาเหล้าสนุกสนานอยู่กับเพื่อน ๆ ส่วนนางก็รู้สึกว่ากำลังจะสิ้นใจเช่นกัน ดังข้อความว่า

"แม่หม้ายวัยสี่สิบตอนใจสาวแล้วล้มตัวลงนอนอย่างเหน็ดเหนื่อย ดวงใจของนางลั่นหวือวคล้ายจะขาดลอย นางนึกไปถึงกาลเวลาหนึ่งข้างหน้า เมื่อลูกคนโตของนางมีใบหน้าเหี่ยวายเป็นตะปุ่มตะป่ำ และเป็นโรคไ้ช่นขึ้นสมองเหมือนนักเลงไ้คู่ นั้น เสียงของเขาคงแหบแห้ง ผิวของเขาจะซีดเผือด มือของเขาจะกรุ่นไปด้วยกลิ่นขมและกลิ่นคาวเลือดไ้ เขาจะร้องไห้เมื่อไ้แก่ นั้น เขาจะนอนกอดไ้ของเขาเมื่อมันชนะเค็มพ่นมา และในที่สุด เขาก็จะตายลงอย่างน่าอนาถ อาจจะถูกฟันหัว วางยา หรือสารพัดความตาย เมื่อนางคิดถึงลูกชายคนเล็ก นาง

กลัวกาลเวลาที่จะมาเปลี่ยนแปลงเขาให้เหมือนพ่อ นางคิดถึงภาพสามีเมื่อวาระสุดท้าย ด้วยดวงใจวันไหน นางถอนใจยาวอีกครั้งหนึ่ง และหลับตาสงบใจอันว่าวุ่นอย่างพยายามข่มมัน"

เรื่องนครไต้ "เสน" มานั่งคอยเพื่อนในร้านเหล้าแห่งหนึ่ง เขาเห็นหญิงชราคนหนึ่งเดินมากับหลานชายตัวเล็ก ๆ ทำให้เขานึกย้อนไปถึงผู้เฒ่าจ้อยที่อยู่บ้านเกิดของเขา เสนพยายามจะลืมเรื่องคนชราเหล่านั้นโดยหันกลับมาดื่มเหล้ากับเพื่อนที่โต๊ะ แต่ความคิดของเขาก็อังวนเวียนอยู่กับคนชราคนโน้นคนนี้ และรู้สึกว่ทุกคนกำลังมุ่งหน้าเข้าหาความตาย ครั้นเพื่อนถามว่ากำลังคิดอะไร เขาก็นำโทรเลขของพ่อที่ส่งข่าวว่าฆ่าตายแล้วให้เพื่อน ๆ ดู และตัดสินใจว่าจะไม่กลับไปร่วมงานศพนั้น เพราะเขาไม่มีเงินและเวลาเพียงพอ ดังข้อความว่า

"...และที่ประตู่วัง ยายแก่ผมชาวโพลน หลังจุ่มห่อหมก เดินออกมาพร้อมกับหลายชายเล็ก ๆ สองคน ฉันเห็นแกเสมอเมื่อมาในที่นี้ ทำให้ฉันนึกถึงย่าของฉัน นึกถึงชีวิตของคนวัยไม้ไผ่ผ่อง แก่จูงหลานทั้งสองข้ามถนน ทั้ง ๆ ที่แกเองแทบจะไม่มีแรงเดิน ฉันเคยเห็นคนแก่หลายคนที่ไม่ได้พักผ่อนตามสภาพวัย ยายโชนที่บ้านนอกอันเป็นบ้านเกิดของฉัน ต้องออกป่าทั้งวันเพื่อขุดมัน หาเหิน มาขายซื้อข้าวสารปลาทุเค็ม ผู้เฒ่าจ้อยท่อม ๆ อยู่กลางทุ่งเพื่อหาขบเขียดมาขายแลกข้าวซื้อเหล้ากิน สำหรับฉันเมื่อรู้ตัวว่าแก่ ได้รับการทอดทิ้งแล้ว ฉันจะนั่งนอนภาวนาให้ความตายมาปรากฏฉันไปเร็ว ๆ แต่ถ้าความตายไม่ใช่ดี ฉันก็ควรโง่ดีต่อตัวเองบ้าง"

เรื่องคำคืนอันหม่นหมองและร้าย เป็นเรื่องของชายคนหนึ่งที่เกิดความรู้สึกเบื่อหน่ายการทำงานของตนจึงออกมานั่งดื่มสุราแล้วคิดหาวิธีการที่จะเข้าไปอาละวาดในที่

ทำงาน และคิดเห็นตัวเองเข้าไปอาละวาดทုยตีเพื่อนที่ขัดขวาง แต่ในที่สุดเขาก็คิดว่าไม่ควรจะคิดหรือคิดจะกระทำเช่นนั้น ดังข้อความว่า

"เสียงฟ้าคำรามอีก ได้ยินเสียงแว่ว ๆ แต่ก็มั่นใจ เขาหวนคิดถึงบ้านที่กลางทุ่งเวลาฝนตกหนัก น้ันท้องของเขาจะนองไปด้วยน้ำฝน น้ำทะเลลักมาจากเบื้องสูง เปียกตลอดเสื้อผ้าที่แขวนไว้ และรูปสเก็ตซ์ที่ไม่ได้ติดกรอบ มันเป็นความเสียหายอันร้ายแรงต่อเขา ในเมื่อทุกสิ่งทุกอย่างเปียกสิ้น...

เขาคิด-คิดถึงเพื่อนร่วมงานร่างเล็ก ใบหน้าคมสัน และขยันหมั่นต่องานจนบางทีน่ารำคาญ เพื่อนผู้ไม่กินเหล้า ไม่เที่ยวเตร่เลเพลเช่นเขา และบางทีก็แสนสลุภาพ เพื่อนผู้ไม่เคยบ่นด่านายทุนให้ฟัง จนบางทีเขาก็ไม่มีความมั่นใจในตัวเพื่อน

ชายหนุ่มอยากกินเหล้าให้มากกว่านี้อีกเพื่อจะได้มึนตึ๊ง เขาคิดว่าหลังจากความมึนเมาผ่านมา เขาจะกลับไปทำงานอีกครั้งหนึ่ง อันดั้นแทรกจะจับโต๊ะฟาดฝาผนังให้ดัง...

"โครม"

"ฉีกกระดาษเขียนรูปแล้วจุดไฟเผา เขาจะตะโกนด่านายทุนผู้โหดร้ายต่อความคิดของเขา ถ้าให้มันสำนึกถึงความเป็นจริงในชีวิต ว่าชีวิตคนเราไม่มีอะไรมากมายอย่างแกล้งหรอก มีเวลานักผ่อนบ้าง มีน้ำใสใจจริง มีสิทธิเท่าเทียมซึ่งกันและกัน และที่สำคัญมีความสวยงามอยู่ในหัวใจ แค่นี้ก็ถมเถแล้ว เท่าที่แกล้งปฏิบัติให้ได้เสียก่อน..."

การนำเสนอเรื่องดังกล่าวข้างต้น ตัวละครเป็นผู้แสดงความรู้สึก ความคิด หรือระลึกถึงประสบการณ์ต่าง ๆ ในอดีต ตลอดจนความคิดถึงอนาคตของตนออกมาอย่างไรขอบเขต ตัวละครส่วนใหญ่มักจะมีความรู้สึกนึกคิดที่ขัดแย้งกับสภาพของสังคมไม่ว่าจะเป็น

เรื่องที่เกี่ยวข้องเศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง ค่านิยม ความเชื่อ การศึกษา และทัศนะเกี่ยวกับการมีชีวิตอยู่ ซึ่งสิ่งที่ผู้เขียนให้ตัวละครแสดงความรู้สึกนึกคิดเช่นนั้นออกมา ก็ย่อมหมายถึงความรู้สึกนึกคิดของผู้เขียนที่ผ่านตัวละครออกมานั่นเอง การใช้กลวิธีการนำเสนอเรื่องเช่นนี้ก็ใช่อีกวิธีหนึ่งที่เร้าความสนใจของผู้อ่านให้อยากจะติดตามเรื่องราวว่าตัวละครมีความคิดหรือความรู้สึกเช่นไรกับปัญหาที่เกิดขึ้น และตัวละครจะตัดสินใจอย่างไรในการแก้ปัญหาอาจจะยอมรับ หรือปฏิเสธสภาพแวดล้อมของตัวละคร นอกจากนั้นเป็นที่น่าสังเกตว่า เรื่องสั้นที่มีกลวิธีการนำเสนอเรื่องด้วยวิธีการเล่าแบบกระแสดำเนินนี้ มักจะเป็นเรื่องสั้นที่มีโครงเรื่องเน้นความรู้สึกนึกคิดของตัวละครเท่านั้น

3. การนำเสนอเรื่องแบบเล่าเรื่องย้อนต้น เป็นเรื่องที่จะเกิดขึ้นตอนใดตอนหนึ่งของเรื่องก็ได้ แต่การดำเนินเรื่องหรือการเล่าเรื่องจะเป็นการย้อนกลับกันไปมาระหว่างอดีตกับปัจจุบัน เรื่องสั้นของสุรัช จันทิมมาตรที่มีกลวิธีการนำเสนอเรื่องเช่นนี้มี 5 เรื่อง ได้แก่ เรื่องมือเพชรฆาต นกพิราบ นกสีเหลือง เขาล่าเหยื่ออยู่หนึ่ง และฝนซัดดังตัวอย่างต่อไปนี้

เรื่องมือเพชรฆาต เป็นเรื่องของ "กรอส" ที่เล่าให้ชนมฟังถึงเรื่องราวในอดีตที่เป็นสาเหตุทำให้เขาไม่สามารถจะกลับไปเยี่ยมบ้านและพ่อแม่ได้ เพราะทุกคนเข้าใจผิดคิดว่าเขาเป็นผู้ฆ่าหลานชายตาย ดังข้อความว่า

"..."เอาละนายผมจะเล่าให้นายฟังอย่างหมดเปลือกทีเดียว" เขาเงยหน้าขึ้นไปบนฟ้าเหมือนจะรื้อฟื้นความจำครั้งอดีต แล้วเริ่มเล่า...จนหน้าฝนย่างเข้ามาอีก เหตุร้ายก็เกิดขึ้นโดยไม่มีใครคาดฝัน นั่นคือครอบครัวเราได้รับการคุกคามจากพวกนักเลงที่เคยติดพันที่สะใภ้ผม พวกมันสามคนคงเมาประมาทจากไหนก่อนแน่ คนหนึ่งตะโกนลั่นว่า "อีเอมอยู่ไหน กูอยากพบ" พี่สะใภ้ผมชื่อเอม กำลังตัวลั่นงก ๆ กอดลูกไว้กับอกแน่น เสียงมันตะโกนมาอีก "ออกมาซิโว้ย..."

เรื่องนกพิราบ ชายคนหนึ่งไปเที่ยววัดราชบพิธกับเพื่อน เมื่อเขาเห็นนกพิราบ ทำให้เขาคิดถึงนกพิราบของน้ำพูน ที่บ้านเกิดของเขา ดังข้อความว่า

"วัดราชบพิธ...กลุ่มของเรามีอยู่สี่คนที่พอใจ จะเข้าวัดสำหรับวันนี้ กลมซื้อ ถั่วเขียวกลีโหลหนึ่งสำหรับนกพิราบ...สำหรับข้าพเจ้าเมื่อแรกได้เห็นนกก็ลั่นนึกถึง ต้มของข้าพเจ้าเมื่อครั้งนั้นขึ้นมาจับใจ ที่นั่นคือหมู่บ้านหมู่ใหญ่มีร้านค้าอยู่สิบกว่า ร้าน เราเรียกมันว่าตลาด...ตลาดของเราหมายถึงคนจีนเท่านั้น..."

ข้าพเจ้าเห็นนกพิราบมาตั้งแต่เล็กแต่น้อย ทั้งชอบที่จะคุ้นเคยกับมันเสมอ และ ข้าพเจ้าก็หลงใหลน้ำพูนมาพร้อมกับความเติบโต...น้ำพูนเลี้ยงนกพิราบอยู่ห้าหกตัว ซึ่งมันก็เพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็ว เพราะน้ำพูนปล่อยให้มันบินไปทุกแห่งได้โดยอิสระ"

เรื่องสั้นที่มีกลวิธีการนำเสนอเรื่องแบบเล่าเรื่องย้อนต้นนี้ ส่วนใหญ่ผู้เขียนมักจะทำให้ ตัวละครเอกเป็นผู้เล่าเรื่องของตนเอง หรือเรื่องราวที่ตนประสบมาตลอดจนความรู้สึกนึกคิด ของตัวละคร โดยมีเหตุการณ์หรือมีสิ่งมากระตุ้นให้ตัวละครเล่าเรื่องนั้น ๆ ออกมา ซึ่ง เหตุการณ์ที่ตัวละครเล่าย้อนต้นนี้ จะเป็นเหตุการณ์ที่นำไปสู่ความคลี่คลายของเรื่อง ทำให้ ผู้อ่านทราบว่า เพราะเหตุใดตัวละครจึงมีพฤติกรรมที่ซึ่มเซา หรือมีความรู้สึกเบื่อหน่าย อันเป็นวิธีการที่เร้าความสนใจของผู้อ่านได้ดีเป็นอย่างยิ่งอีกวิธีหนึ่ง

4. การนำเสนอเรื่องราวด้วยจดหมาย เป็นการนำเสนอเรื่องให้ตัวละครเอก เขียนจดหมายเล่าเรื่องราวของตนเองให้ตัวละครตัวใดตัวหนึ่งอ่าน เรื่องสั้นของสุรชัย จันทิมาธร ที่ใช้กลวิธีการนำเสนอเรื่องเช่นนี้ มี 2 เรื่องคือ เรื่องจดหมายและเรื่องฤดู ดอกไม้โรย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

เรื่องจดหมาย บุรุษไปรษณีย์คนหนึ่ง นำจดหมายที่ไม่มีผู้รับตามที่อยู่ที่เจ้าหน้าที่ของ ไปมาอ่าน ผู้เขียนจดหมายเป็นนักโทษชายชื่อ "สมพร" ได้เขียนบรรยายความรู้สึกคิดถึง

แม่สม ญูเที่ยง โดยเขาบอกว่าอีก 3 เดือนเขาก็จะพ้นโทษ และเมื่อพ้นโทษแล้วเขาจะมาหาพร้อมกับจะเล่าถึงสาเหตุที่ทำให้เขาต้องโทษครั้งนี้ให้ฟัง ดังข้อความว่า

"กราบเท้าคุณแม่สมของคุณ

ฉันจากแม่ไปนาน ไม่ได้ส่งข่าวคราวถึงเลขก็หลายปี อย่าเพิ่งรู้ที่อยู่ของฉันเลยนะแม่ รู้แต่เพียงว่าฉันกำลังเหงาอยู่ในห้องลูกกรงเหล็กบนสถานีตำรวจเท่านั้นพอแล้ว ทำยังงี้ได้ แม้ที่เคยบอกว่าดวงชะตาของฉันไม่ดีเลย มีแต่เวรมีแต่กรรมคอยตามสนองอยู่เสมอ ฉันก็เชื่ออย่างนั้นเหมือนกัน ฉันอยากคุยกับแม่เหลือเกิน เอาไว้ให้ออกจากไอ้ห้องขังบ้านอนี้ก่อนเถอะแม่ ฉันจะเข้ากรุงเทพฯทันที ทีนี้เราจะได้คุยกันให้เต็มอ้อมเลยละ..."

เรื่องถูกดองไม้โรย ชายคนหนึ่งอ่านจดหมายของเล่น ที่เขียนถึงหญิงคนรัก แต่ไม่ได้ส่ง โดยเล่นบรรยายถึงความรู้สึกนึกคิดของเขาที่มีต่อระบบการศึกษาที่จำเป็นต้องอาศัยเงินเป็นจำนวนมาก จึงจะเรียนสำเร็จ ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้เขาเรียนไม่สำเร็จ นอกจากนั้นการยึดอาชีพนักเขียนในแนวอุดมคติก็ไม่สามารถจะทำได้ เพราะหากไม่ทำตามที่นายทุนต้องการ ย่อมหมายถึงเขาจะไม่มีเงินและอดตายในที่สุด ดังนั้นงานเขียนที่ปรากฏออกมาสู่ประชาชนจึงเป็นงานเขียนที่เอาใจนายทุน แม้ว่าในใจจะด่าแซ่ซึกหักกระดูกนายทุนอย่างไร ผลสุดท้ายก็ต้องอาศัยนายทุนเช่นเดิม และความไม่พึงพอใจของเล่นในด้านต่าง ๆ นี้ ทำให้เขาอยากจะอยู่เหนือกฎระเบียบของสังคม เพราะเขาคิดว่ากฎระเบียบของสังคมทำให้เขาขาดอิสระภาพ และวิธีการที่จะทำให้เป็นอิสระได้คือการตายนั่นเอง ดังตัวอย่างข้อความว่า

"เธอที่รัก

ฉันนี่เลวจริง ฉันจะเริ่มตันเขียนทั้งที่ไม่รู้จะเขียนอะไรออกไป เรียกมันว่าเป็นจดหมายถึงเธอก็แล้วกัน เพราะลำนึกของฉันขณะนี้มันเป็นเสมือนหลักที่ฉันจะยึด

ชีวิตอยู่ได้ด้วยความอบอุ่น ฉันลุกขึ้นจากที่นอนและคิดว่าเขียนหนังสือ อากาศที่นั่นนะ ร้อนพอสมควร เมื่อครูนี้นั่งลุกออกไปมองท้องฟ้า หวังจะให้มันเป็นเพื่อน แต่มัน จืดจางเหลือเกิน ฉันหมายถึงแสงแดดนะจ๊ะ แสบตาจนต้องเข้ามานอนเปลี่ยตน อยู่ในห้อง...คิดถึงสำหรับอาหารที่ดีที่สุดในโลก..."

สุรัชย์ จันทิมาธร ได้ใช้กลวิธีการนำเสนอเรื่องราวโดยใช้รูปแบบของจดหมาย ให้ตัวละครบรรยายความรู้สึกต่าง ๆ ของตนออกมา โดยผู้รับจดหมายและรับรู้เรื่องราวก็คือผู้อ่านนั่นเอง ซึ่งเป็นกลวิธีหนึ่งที่สร้างความสนใจของผู้อ่านให้ติดตามเรื่องราวไปตลอด

5. การนำเสนอเรื่องด้วยการเล่าเหตุการณ์สลับกันไปมา เป็นการเรียงลำดับเหตุการณ์โดยกล่าวถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสถานที่หนึ่งกับสถานที่อื่นที่เกิดขึ้นในเวลาตรงกันหรือต่างกันสลับกันไปมา การนำเสนอเช่นนี้ แม้จะเล่าเหตุการณ์ที่เกิดต่างสถานที่สลับกันไปมา แต่เรื่องราวมักจะต่อเนื่อง หรือเป็นเหตุเป็นผลแก่กัน หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่างสถานที่กัน แต่จะมีส่วนที่เกี่ยวข้องกันอย่างไร อันเป็นวิธีดึงดูดความสนใจของผู้อ่านได้เป็นอย่างดี สุรัชย์ จันทิมาธร ได้เลือกใช้กลวิธีการนำเสนอเรื่องด้วยการเล่าเหตุการณ์สลับกันไปมานี้เพียงเรื่องเดียวเท่านั้น คือเรื่อง หนึ่งบวกหกเท่ากับสูญ

เรื่องหนึ่งบวกหกเท่ากับสูญ เป็นเรื่องของชายคนหนึ่งที่ตั้งใจฆ่าบุตร ภรรยา และตนเอง หนีความอยุติธรรมของสังคม โดยผู้เขียนเสนอภาพการฆ่าบุตร แต่ละคน ของชายคนหนึ่งสลับกับเหตุการณ์ในหน้าหนังสือพิมพ์อันเป็นประกาศของรัฐบาลที่จะช่วยเหลือ บำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่ประชาชน หรือการแถลงการณ์ไม่ให้ประชาชนเชื่อคำโฆษณาชวนเชื่อ ใด ๆ ตลอดจนข่าวการแสดงความยินดีกับคนในสังคมชั้นสูงก็เป็นข่าวที่น่ายินดี ซึ่งเป็น เหตุการณ์ของข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์ ที่สลับกับความแห้งแล้ง อดอยากของคนชนชั้นประเภท ชาวไร่ชาวนา ซึ่งยังถูกเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลขู่เข็ญ บังคับ ให้ออกจากที่ที่เคยทำมาหากินมา แต่บรรณบุรุษ ด้วยเหตุผลว่าบุรุษป่าสงวน จนชายคนนั้นตัดสินใจฆ่าบุตรทุกคน ภรรยา และ ตนเอง เพื่อหนีความโหดร้ายของชีวิต ดังข้อความว่า

"...ประชาชนทั้งหลาย อย่าฝากฝังกับข่าวลือใด ๆ ที่เป็นการบ่อนทำลายความสามัคคีของชาติบ้านเมือง รัฐบาลพยายามอยู่เสมอที่จะแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของประเทศ รวมทั้งปัญหาปากท้องของประชาชนด้วย ความหวังของรัฐคือนักเราจะได้กินคืออยู่ดีกินดีโดยถ้วนหน้า เราตระหนักอยู่เสมอถึงภารกิจต่าง ๆ ในยุคสมัยอันล้นหลอนนี้ สำหรับนักเรียนนักศึกษา คุณมีหน้าที่เล่าเรียนอย่างเดียว จะต้องไม่โจมตีรัฐบาลอันเปรียบเสมือนส่วนหัวของประเทศ การเดินขบวนของกรรมกร ชาวนา หรือกลุ่มอาชีพต่าง ๆ เป็นการสร้างความวุ่นวายให้กับสังคม บ้านเมืองของเราอาจมีข้อบกพร่องอยู่บ้าง และประการหนึ่ง ข้าราชการตำรวจทหารอาจจะหนักมือไปบ้างกับประชาชน แต่ก็จำเป็นเพื่อความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองของเราขอให้..."

คืนไม้ขนาดข้อแขนหวดกระหน่ำลงบนคอต่อของเด็กชายวัยเจ็ดขวบ มีเสียงดังเหมือนบางสิ่งบางอย่างในเนื้อหนังแตกหัก เจ้าหนูน้อยเปล่งเสียงเพียงคำเดียว ออกมาคำเดียว ร่างเล็ก ๆ ถลาเคาะมาไปข้างหน้าเหมือนถูกจับเหวี่ยง พอทั้งร่างหล่นลงบนพื้นดินแข็งอันแห้งผาก มันชักกระตุกอยู่นิ่งหนึ่งกู่แน่นิ่ง มีเลือดไหลออกมาทางปาก หู และตา เพียงซึ่งหน้าแห่งเท่านั้นที่รองรับอยู่ ไม้ท่อนเดียวกันที่กระหน่ำตีครั้งเดียวถูกโยนลงข้าง ๆ ร่างอันน่าเวทนาของเจ้าหนูน้อย แล้วผู้ช่าก็นำร่างอันล่ำสันแข็งแรง แต่แผ่ววาววิปริตออกเดินลุ่มจากไปเหมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้น..."

6. การนำเสนอเรื่องด้วยการใช้บุคลากรฐาน เป็นการสมมติให้พืช ลัตว์ และสิ่งของ มีชีวิตจิตใจและความรู้สึกนึกคิดอย่างมนุษย์ ทำให้เรื่องสั้นเหล่านั้นเป็นที่น่าสนใจมากยิ่งขึ้น ซึ่ง สุรชัย จันทิมาธร ได้เลือกใช้กลวิธีการนำเสนอเรื่องแบบนี้ในเรื่องสั้นของเขา จำนวน 2 เรื่อง คือ เรื่องจกกริมห้วย กับเรื่องเสียงเพลง เล้นเลือด และคนขายเวลา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

เรื่องจบกริมห้วย สุรัชย์ จันทิมาธร ให้ตัวละครเป็นนัยน์ตาของตนจบกที่สามารถ
พูดจาแสดงความรู้สึกนึกคิดได้เช่นเดียวกับมนุษย์ ดังข้อความว่า

"เมื่อสุดจะอดทนได้ มันจึงคุยกันอีก เริ่มด้วยเรื่องดินฟ้าอากาศที่แปรปรวน
ขณะนั้นมันคิดว่าโลกที่มันอยู่ใกล้จะถึงกาลอวสานด้วยซ้ำ แล้วมันก็คุยถึงตาสวย ๆ
ข้างบนที่คอยเหยียดหยามพวกมันว่าต่ำต้อยกว่า คุยถึงสิ่งที่มันได้พบเห็นมา เป็นต้น
ว่า...นกกินปลาสีน้ำเงินแซมแดง ตัวกระจ๊อยแต่โฉบปลาเร็วแทบมองไม่เห็น ปลา
เนื้ออ่อนผู้ตกเป็นเหยื่อนั้นดันตนเองเสียจนฉีกขาด เนื้อมันถูกแทะกินที่โคนต้นจบก
นี้เอง

"ใจร้ายเหลือเกิน" ตาข้างซ้ายพึมพำด้วยความสยดสยองและหดหู่

"ไอ้ฉลาดกินไอ้โง่ ไอ้ตัวโตกินไอ้ตัวเล็ก เป็นธรรมดาโลก" ตาข้างขวารำพึง

"ไม่จริง ไม่จริง" ตาข้างซ้ายแย้ง "ยังป่าเถื่อน ฆ่าแกงกันได้ทุกวันนี้ โลกมัน
จะเกิดสันติได้หรือ อะไรหนอที่ทำให้โลกของเราตบยั่วแบบนี้ พระเจ้าองค์ไหน
ที่สร้างเราขึ้นมา ไม่ไหววะ"

มันต่อเถียงกันไปพักใหญ่กับน้องง้วนอน แล้วหลงตัวจับหลัก เพราะลมเย็นพัดมา
น่านอนหนึ่ง เพราะความอ่อนเพลียที่ได้ถกเถียงถึงเรื่องต่าง ๆ หนึ่ง..."

เรื่องเสียงเพลง เส้นเลือด และคนขายเวลา สุรัชย์ จันทิมาธร ได้ให้ตัวละคร
เล่าเรื่องที่เขาได้พบเห็น 3 สถานการณ์ด้วยกัน คือ เรื่องราวของทหารผู้ชอบเขียนบทกวี
เรื่องราวของผู้ที่ชอบร้องเพลงเป็นชีวิตจิตใจ และเหตุการณ์การซื้อขายเวลาในห้องสี่เหลี่ยม
แห่งหนึ่ง ซึ่งการซื้อขายเวลานี้ก็คือ การต่อรองราคาในการรักษาพยาบาลระหว่างนายแพทย์
กับคนไข้ อันเป็นภาพของมนุษย์ในสังคมแบบธุรกิจที่ทุกสิ่งทุกอย่างต้องซื้อขายกัน แม้แต่ชีวิต
หรืออากาศสำหรับหายใจ ดังข้อความว่า

"คราวนี้เป็นเรื่องในติกส์เหลี่ยมและห้องสี่เหลี่ยม มันขริบเคร่งเหมือนกับท่าทางของคนทั้งสองฝ่าย... เขากำลังต่อเรื่องเวลา ก็เวลาของโลกนี่แหละ..."

ผมรู้สึกว่าเขาช่างมีค่าเสียนี้กระไร ผมหมายถึงเวลาของเขานั่นแหละ...

ผมไม่เคยรู้จักเขามาก่อน สำหรับเวลาของผมก็ดูไม่มีราคาอะไรมากนัก ผมเดินลงมาพบกับถนนและขบวนรถอันติดเป็นแถวยาวเหยียด เสียงเครื่องยนต์ครางกระหึ่มราวสัตว์เหล็กเหล่านั้นมันอดอยากหิวโหย มองไปตามแนวนนตอนพลบค่ำ มันมีสีแดงซ้ำเลือดซ้ำหนองที่ขอบฟ้าติกรามโน้น และละอองควันแห่งลมหายใจของสัตว์ได้ลอยกรุ่นอบอวลครอบคลุมอาณาบริเวณ ผมรู้สึกมันงงเหมือนหน้าจะมืด

ได้ยินเสียงเด็กยกจากกลุ่มนั้นกำลังขายเวลากันอย่างแ้ว ๆ

"เวลาครับ เวลา...สามบาทครับ เวลาสามบาท"

และมีเสียงเด็กผู้หญิงน้อย ๆ ร้องแหวกกังวานสวนขึ้นมาว่า

"อากาศค่ะ อากาศค่ะ สองบาทเท่านั้น อากาศหอมสดชื่นและสะอาดค่ะ ทุ่งละ สองบาท อากาศค่ะ อากาศค่ะ ชื้อไหมคะ..."

สุรชัย จันทิมาธร เลือกใช้กลวิธีการนำเสนอเรื่องด้วยการใช้บุคลากรพื้นฐานเพื่อเป็นการเร้าความสนใจของผู้อ่าน ในรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป โดยมีจุดมุ่งหมายว่าสิ่งที่เขาเสนอมานั้นมิใช่ปัญหาที่คนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งของสังคมจะต้องแก้ไข แต่เป็นปัญหาที่ทุกคนในสังคมต้องช่วยกันแก้ไข ทั้งการใช้กลวิธีการนำเสนอเรื่องเช่นนี้ยังเป็นการท้าทายให้ผู้อ่านตีความสัญลักษณ์ที่ผู้เขียนสื่อสารมาอีกด้วย ดังนั้นจึงเป็นกลวิธีการนำเสนอเรื่องที่ดีอีกอย่างหนึ่งในการเขียนเรื่องสั้น และสุรชัย จันทิมาธร ก็สามารถนำกลวิธีการนำเสนอเรื่องเช่นนี้ได้เหมาะสมกลมกลืนกับเนื้อเรื่องได้เป็นอย่างดีด้วย

นอกจากกลวิธีการนำเสนอเรื่องทั้ง 6 แบบที่กล่าวมาแล้ว สุรชัย ยังได้นำเสนอเรื่องด้วยการแทรกข้อบุคคลจริงและบทกวี ในเรื่องสั้นของเขาอีกด้วย ซึ่งถือว่ากลวิธีการ

นำเสนอเรื่องเช่นนี้สร้างความสนใจของผู้อ่านได้เป็นอย่างดี เพราะทำให้เรื่องราวมีความน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น ซึ่งนักวิจารณ์วรรณกรรมบางท่านก็ถือว่าเป็นการนำเสนอเรื่องรูปแบบใหม่อีกด้วย ในเรื่องสั้นของสุรัช จันทิมามร ที่ปรากฏชื่อของบุคคลจริง มีในเรื่องพยายามหยิบความจริง และกลืนเหลือ โดยในเรื่องพยายามหยิบความจริงนั้น สุรัช จันทิมามร ได้กล่าวถึงนักเขียนชื่อ นายสุชาติ สวัสดิ์ศรี นายณรงค์ เกตุทัต และนายสลักพันธ์ ศิวรักษ์ ดังข้อความว่า

“บุรุษที่ 1 : ปรัชญา ปรัชญา คุณช่วยบอกผมที่ว่ามันเป็นอย่างไร ใจคำว่า “ปรัชญา” นี่

บุรุษที่ 2 : ไม่ทราบ ผมไม่รู้อีกนั่นแหละ แต่ผมจะแนะนำให้มีเพื่อนอยู่หลายคนที่เขาคิดว่าเขารู้เรื่องปรัชญาพอสมควร คุณควรไปถาม ไปถกกับเขาเป็นต้นว่า นายสุชาติ สวัสดิ์ศรี นายณรงค์ เกตุทัต คนพวกนี้เขาร่ำเรียนมาสูง ๆ ทั้งนั้นแหละ เขาคงช่วยคุณได้

บุรุษที่ 1 : แล้วปัญญาชน ปัญญาชน คุณคิดว่าพวกนี้เป็นอย่างไร อยู่อย่างไร

บุรุษที่ 2 : นินะ ผมสับสนไม่น้อยทีเดียวกับปัญหาของคุณ ปัญญาชนเป็นอย่างไร ผมก็ไม่รู้แน่ชัด ผมบอกแล้ว คุณก็พูดแล้ว ภาษาเราอืดอาด อย่างนายสลักพันธ์ ศิวรักษ์ เขาก็เป็นปัญญาชน คุณรู้จักเขาไหมละ เขาเป็นนักพูด นักเขียน นักวิจารณ์ตัวเด่นของเมืองไทยยุคสมัยเราทีเดียว...”

ส่วนในเรื่องกลืนเหลือ สุรัช จันทิมามร ได้กล่าวถึงนักเขียนที่ชื่อ “รงค์ วงษ์สวรรค์” ดังข้อความว่า

“สาละมส่งดกกำลังกล่อมข้าพเจ้า ข้าพเจ้านอนอยู่บนหญ้าเขียวในสนาม นินิจและครุ่นคิดเมื่อเห็นปุยมะเขว ท้องฟ้าไพศาล “รงค์ วงษ์สวรรค์ เคยพูดให้ฟังว่าเขารู้สึกว่าตัวเขาเล็กเล็กลงท่ามกลางความมืดเมื่อมองท้องฟ้ายามจันทร์กระจ่าง

ว. ศรีสุโร เคยนอนดู่ท้องฟ้ากับข้าวจ้าวตอนใกล้รุ่ง เขารู้สึกขนลุกเกรียวเมื่อรู้สึกของตัวเองกำลังลอยเปาะเปาะไปตามคลื่นเมฆรอบพระจันทร์"

สำหรับเรื่องที่สอดแทรกบทกวีหรือลำนางลงในเรื่องสั้นนั้น มีปรากฏในเรื่องวันหนึ่ง-
มีหญิงสาว และฤดูดอกไม้โรย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เรื่องวันหนึ่ง-มีหญิงสาว

"เวลานี้ฉันหมดความปรารถนาในสิ่งใด
คราบเหงื่อไคลที่ฉันเอื้อมมือเพื่อเธอ
ในยามนี้จึงเข้าใจว่ามันกลายเป็นสายฝน
ที่ซึมหายไปในพื้นดินและใบไม้
ถ้าเธอยังคิดถึงฉันอยู่
โปรดหยุดความรู้สึกนั้นเสีย เพราะฉัน
กำลังรุ่มรวยความสุขในยามนี้
ฉันกำลังอยู่ในอาณาจักรของฉัน
กานพลูถ่าน เย็นอากาศ ดนตรีละมุน
หว่ายสานและไฟเปลี่ยว ๗ หลับผนัง
เพราะซึบหาย จนเคยชมฉันที่นี่ เขาอาจจะเมามากะมัง เพราะลำนางที่
ฉันเอาใจขยี้มันไว้ เพราะมันแสงใจ..."

เรื่องฤดูดอกไม้โรย

"เธอจำเือน คนหนึ่งของฉันได้ไหม เขาเข้าไปในโรงเรียนเราบ่อย ๆ
เมื่อเดือนก่อน คนหน้าซิด ๆ แต่งตัวมอม ๆ ไม่พูดไม่จาฉันแหละ วันหนึ่งเขา
เอาโคลงสี่สุภาพมาให้ฉันดู แล้วบอกว่าเขาได้รับแรงบันดาลใจมาจากภาพเขียน

ของนายชวัลดอร์ ดาลี ศิลปินที่เขาชอบฟังจิตฝังใจ เขาพูดถึงภาพเขียนชิ้นนั้น
ว่า นิภาร้างนาฬิกาเหลวไหลไร้สมรรถภาพ นภาภาคแสนจะวังเวง แล้วเขาก็
ส่งโคลง ซึ่งเขียนไว้เพียงสองบทให้ฉันอ่าน

ภายในกาลหนึ่งนั้น	เนาสังกัด
ไร้ซึ่งพระพาสนัด	สุขเศร้า
ไร้แม้ทิวารัต	ตีกาลบ่ง
นาฬิกาเป็นเก่า	เนาทั้งนี้เงย
เลยชีวิตปลิดค้าง	หว่างหา
เร่ร่อนดังดวงดาว	ลูกน้อย
ความรู้ลึกร้อนหนาว	เขาสนิท
เป็นธุลีกระจอย	แห่งฟ้าจักรพาล

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นว่า สุรชัย จันทิมาธร ได้แทรกข้อบุคคลที่มีชีวิตอยู่จริง
และบทกวี ลงไปเพื่อสร้างความสนใจของผู้อ่านให้ติดตามเรื่องราวไปจนจบ อันเป็นการนำ
เสนอเรื่องที่แนวใหม่อีกวิธีหนึ่ง

จากการศึกษากลวิธีการนำเสนอเรื่องนั้นพบว่า สุรชัย ได้เลือกใช้กลวิธีการเล่า
เรื่องตามลำดับปฏิทินเป็นจำนวนมากที่สุด อันดับที่สองคือการนำเสนอเรื่องด้วยวิธีการเล่า
แบบกระแสน่าสนใจ อันดับที่สามคือ การเล่าเรื่องแบบย้อนต้น ส่วนการเล่าเรื่องแบบการใช้
รูปแบบของจดหมาย และการใช้บุคลาธิษฐานมีจำนวนเท่ากันคืออย่างละ 2 เรื่อง และ
สุดท้ายเป็นการเล่าเรื่องโดยใช้เหตุการณ์ที่เกิดต่างสถานที่สลับกันไปมา นอกจากนั้นยังม
ีการสอดแทรกข้อบุคคลที่มีชีวิตอยู่จริงในสังคม และการสอดแทรกบทกวีเข้าไปในเรื่อง
อีกด้วย ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า สุรชัย จันทิมาธร ไม่ได้เลือกใช้กลวิธีการนำเสนอเรื่อง
ที่แตกต่างไปจากนักเขียนอื่น ๆ นัก แต่เนื่องจากเรื่องสั้นของเขามุ่งที่จะเสนอแนวความคิด
เกี่ยวกับสภาพชีวิตของมนุษย์ในด้านสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ แนวคิดในเรื่องสั้น
ของสุรชัย จันทิมาธร จึงเป็นองค์ประกอบที่เด่นกว่าการนำเสนอเรื่อง

ในการศึกษาวรรณกรรม นอกจากจะพิจารณาโครงเรื่องและตัวละครแล้ว สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือ ฉากและบรรยากาศ ที่ปรากฏในวรรณกรรมนั้น ๆ นักวิจารณ์วรรณกรรมได้ให้ความหมายของฉากไว้ต่าง ๆ กันดังนี้ ชวซ์ ภูโศก (2527 : 106) กล่าวว่า "ฉากมีความสำคัญอยู่ไม่น้อยในการที่จะวางเงื่อนไขเบื้องต้น ให้ผู้อ่านทราบสถานการณ์บรรยากาศ ซึ่งมีส่วนช่วยในการดำเนินเรื่อง...ผู้อ่านจะเข้าใจเหตุการณ์ สภาพสังคม ข้อขัดแย้ง ปัญหาต่าง ๆ..."

วิทย์ คิวะศรียานนท์ (2521 : 194) กล่าวว่า "นักเขียนเรื่องสั้นบางคนสร้างผลงานของเขาออกมา โดยอาจจะเน้นที่ลักษณะใดลักษณะหนึ่งโดยเฉพาะ อาจจะเป็นโครงเรื่อง หรือตัวละคร หรือฉาก หรือบรรยากาศ..."

กุหลาบ มัลลิกะมาส (2531 : 110) กล่าวว่า ฉาก หมายถึง สถานที่และเวลาที่เรื่องนั้น ๆ เกิดขึ้น

หุทิพย์ นาถ (2520 : 41) ได้กล่าวว่า ฉากถือว่ามีส่วนสำคัญต่อเรื่องสั้นในการที่จะบอกผู้อ่านว่า เรื่องนั้นเกิดขึ้นที่ไหน เมื่อไร แต่ฉากมิได้หมายถึงเพียงแต่สถานที่เกิดเท่านั้น ยังหมายถึง รายละเอียดอื่น ๆ ที่ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องสั้นนั้นดียิ่งขึ้น ได้แก่ การสร้างอารมณ์ (Mood) บรรยากาศ (Atmosphere) การเปลี่ยนแปลงหรือการแนะนำตัวละครซึ่งมีส่วนนำพาไปถึงเนื้อเรื่อง และ Theme นั้นด้วย นักประพันธ์ที่มีความสามารถย่อมทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์คล้อยตาม และเกิดความนึกคิดไปด้วย หลังจากอ่านเรื่องสั้นนั้นจบแล้ว

เฟลิตา (2528 : 57) ได้ให้ความหมายของฉากไว้ว่า เป็นจุดหนึ่งของเวลาและสถานที่ที่เหตุการณ์ของโครงเรื่องได้เกิดขึ้น

วรรณิ ชาลี (2522 : 46) ได้อธิบายความหมายของฉากว่า หมายถึง สถานที่หรือบรรยากาศที่สร้างขึ้นเพื่อช่วยให้เกิดภาพในจิตของผู้อ่าน และช่วยสร้างความสมจริงแก่เรื่องได้มากขึ้น

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ฉากและบรรยากาศ หมายถึง เวลาและสถานที่ที่เกิดเรื่องราวต่าง ๆ ขึ้น โดยผู้เขียนได้ใช้ฉากและบรรยากาศนั้นในการดำเนินเรื่อง และทำให้เรื่องราวนั้น ๆ มีความสมจริง ทั้งช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจเหตุการณ์ ข้อขัดแย้งต่าง ๆ ในเรื่องได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

การศึกษาฉากและบรรยากาศในเรื่องสั้นของสุรชัย จันทิมาธร นั้นพบว่า สุรชัย จันทิมาธรได้ใช้ฉากและบรรยากาศที่เป็นสภาพสังคมเมืองหลวงและสภาพสังคมชนบท ฉากและบรรยากาศที่เป็นสภาพสังคมเมืองหลวงนั้น ส่วนใหญ่จะแสดงให้เห็นภาพของสังคมที่ล้นหลามวุ่นวาย เช่น ผู้คนจำนวนมากมาย การจราจรติดขัด หรือสภาพที่อยู่อาศัยอันคับแคบแออัดของผู้คนที่เป็นชนชั้นล่างของสังคม เช่น บ้านเช่าราคาถูก สลัมในเมืองหลวง บาทวิถีที่ร้อนระอุ เป็นต้น ส่วนฉากและบรรยากาศที่เป็นสังคมชนบท ก็จะเป็นสภาพของท้องทุ่งอันแห้งแล้ง ภัยธรรมชาติต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เช่น การเกิดพายุหรือการเกิดอุทกภัย เป็นต้น ผู้เขียนได้ใช้กลวิธีการสร้างฉากและบรรยากาศ 2 ลักษณะด้วยกัน คือ ผู้แต่งบรรยายฉากและบรรยากาศโดยผ่านสายตาหรือทัศนะของตัวละครกับผู้แต่งบรรยายฉากและบรรยากาศด้วยทัศนะของผู้แต่งเอง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ฉากและบรรยากาศที่เป็นสภาพสังคมเมืองหลวง เป็นฉากและบรรยากาศที่ผู้เขียนได้เสนอให้ผู้อ่านได้เห็นภาพของสังคมเมืองหลวงที่เต็มไปด้วยความล้นหลามวุ่นวาย เช่น การเดินทางด้วยความลำบาก เนื่องจากมีผู้คนจำนวนมาก ทำให้เกิดการจราจรติดขัด ภาพแหล่งเสื่อมโทรมที่รัฐไม่สามารถจะแก้ไขได้ ตลอดจนอากาศในเมืองหลวงที่เต็มไปด้วยควันรถ แดดร้อนแรงที่ทำให้บรรยากาศอึดอัดและร้อนระอุอยู่เสมอ การสร้างฉากและบรรยากาศเช่นนี้มีจำนวนมากที่สุด คือ 44 เรื่อง ได้แก่เรื่อง ขนรถไฟชั้นสาม คนหัวเหว่ นกพิราบ ไฟเปลี่ยว วันหนึ่ง-มิหึงสาว คุณชาย นครใช้ กิเลส จดหมาย นกสีเหลือง แมวและคนสันโดษ ฤดูดอกไม้โรย วันเกิด สะพานสูง สุนทรียกับทองเสน เขาพล่านอยู่พักหนึ่ง ขนถนนสายหนึ่ง พยายามหิยความจริง ลูกอ่อน สองคม เอกสิทธิ์ขึ้น ความหวัง นาฏกรรม ฝนซัด คำคืนอันหม่นหมองและร้าย ข้างมันเกิด สังขารา คนจรและ

หมาไม่มีชื่อ เข้าวันหนึ่งและความเป็นไป ฟันเมือง ห้องน้ำมีรอยเลือด คำถามครึ่งโหล
เมล็ดพืชที่ตกหล่น เรามาเล่นเกมกันเถอะ ชนชั้นเรา แผลเป็น ข้างถนน ละครไม่มีชื่อ
เลือดตัวสุดท้าย บันทึกยามบ่าย เสียงเพลง เล่นเลือดและคนขายเวลา ผู้หญิงสะพาน
วันเวย์ (One way) และหน้าต่าง ๆ เรื่องสั้นจำนวน 44 เรื่องนี้ ผู้วิจัยได้แยกแยะฉาก
และบรรยากาศออกไปตามสถานที่ที่เกิดเหตุการณ์ในเรื่อง ดังนี้

1.1 ถนนและบาทวิถี

ฉากและบรรยากาศที่เป็นบริเวณถนนและบาทวิถีนี้ ผู้เขียนได้เสนอให้เห็นภาพที่
ตัวละครกำลังเดินอยู่บนถนนหรือบาทวิถีที่มีอากาศร้อนระอุ มีรถวิ่งบนท้องถนนเป็นจำนวน
มาก และต่างก็ปล่อยควันพิษออกมา และแม้ว่าบางครั้งจะเป็นท้องถนนในเวลากลางคืน แต่
บรรยากาศก็ยังอัดอัดและร้อนระอุอยู่นั่นเอง เรื่องสั้นของสุรชัย จันทิมาธร ที่ใช้ฉากและ
บรรยากาศในบริเวณถนนและบาทวิถีมีทั้งหมด 10 เรื่อง ได้แก่เรื่อง ข้างถนน วันเวย์
วันหนึ่ง-มีหญิงสาว ฝนซัด บนถนนสายหนึ่ง นาฏกรรม สองคม เลือดตัวสุดท้าย ผู้หญิงสะพาน
และคนจรและหมาไม่มีชื่อ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เรื่องข้างถนน ตัวละครกำลังโทรศัพท์ในตู้โทรศัพท์ข้างถนนแห่งหนึ่ง และ
บรรยากาศภายในตู้โทรศัพท์นั้นก็ร้อนระอุเป็นอย่างยิ่ง ดังข้อความว่า

"เดือนเมษายน ใจกลางกรุงเทพฯ แดดจัดจ้าแผดเผาไปทั้งดวงตา เขารู้สึกว่า
ใบหน้าและตามเนื้อตัวมันเหนียวเหนอะราวกับก้นกระต่ายน้ำมัน มือสาก ๆ นั้นเองที่
ขีดปาดครึ่งแล้วครึ่งเล่า แกว่งหน้าผาก ตามแก้ม ตามคอใต้คาง ที่มันร้อนระอุที่สุด
คือในตู้โทรศัพท์กลางแจ้ง...

แล้วเขาก็เดินทางไปตามบาทวิถีที่มีคนพลุกพล่านสวนทางต้นไม้มา ล้วนแต่เป็น
ชีวิตกลางแจ้งที่แจ้งชัดที่สุดว่าต่างคนต่างมีกิจธุระส่วนตัว บางทีมันก็เหมือนกับว่า
ไม่มีสิ่งที่มีชีวิตเหลืออยู่อีกต่อไป ทุกคนหลากหลายเหมือนกับลูกกวาดที่เดินได้...

เขาซุกตัวเข้าไปในตู้โทรศัพท์ผู้เป็นดังห้องทำงานอันคุ้นเคย เขาเห็นแต่สีแดงของโทรศัพท์ สีของมันบาดนัยน์ตา รูปทรงของมันก็แสนจะน่าเบื่อ ถ้ามันพูดมันคิดได้ มันก็คงบอกว่า ผมก็เชื่อคุณเต็มแก่เหมือนกันแหละวะ

เรื่องวันเวย์ ผู้เขียนบรรยายให้เห็นภาพของถนนสายหนึ่ง ซึ่งเป็นถนนวันเวย์ที่มีรถวิ่งมากมาย ตลอดจนตึกขนาดใหญ่ของห้างสรรพสินค้าที่ตั้งอยู่สองข้างถนน ดังข้อความว่า

"มีเครื่องดูดคนขนาดใหญ่อยู่ที่นี่ เป็นตึกตระหง่านหลายสิบชั้น มันคือเครื่องดูดคนที่เหมือนกับเครื่องดูดฝุ่น มีอากาศเย็นฉ่ำแตกต่างจากข้างนอกราวฟ้ากับดิน มีผู้คนสวยงามที่แตกต่างไปจากซอยตรอกตามสลัม ที่สำคัญมันมีกระไดเลื่อน กระดานไหลพาคนเข้าไปอย่างสะดวกสบายไม่เสียเงิน ถ้าคุณไม่มีเงินก็ไม่เป็นไร คุณเข้าไปเดินเล่นดูสินค้าสิ่งของได้ จะเอาอะไรอีกล่ะในสังคมอันร้อนรนทุกวันนี้ คุณจะมีความสุขที่นี่ได้ เพียงแต่คุณเหยียบลงไปมันก็จะพาคุณไปตามร่องรางเข้าสู่อาณาจักรแห่งสินค้านานาพรรณ และคนนับร้อยนับพันเดินกันขวักไขว่...

ความจริงผมว่าจะเดินไปอีกสักพัก อยากจะไปที่ตึก 20 ชั้นริมคลองดำ ๆ เหมือนคลัง เพื่อจะหาช่องทางเบิกเงินใส่กระเป๋อันเหงางอด ที่นั่นพอจะเป็นแหล่งเงิน และที่รถก็ติดมากก็จำเป็นต้องเดินจ้ำเอา ๆ

มันเป็นเส้นทางวันเวย์ตลอดในช่วงนี้ รถทุกคันจะต้องหันไปทางใดทางหนึ่ง นอกจากรถเมล์ที่มีช่องสวนทางได้ในอัตราหนึ่งเลนวิ่ง รถติดยาวเหยียด มีอากาศร้อนอบอ้าว มีท่อไอเสียมากมายที่เปรียบประหนึ่งลมหายใจของกรุงเทพฯ ปัจจุบัน กาล กรุงเทพฯ อันสวยงาม กรุงเทพฯ ของเทวดา และได้ถูกปากคอนกรีตของคนจน ๆ

มีความอึกทึกบางอย่างเกิดขึ้น มีไฟแดงวับ ๆ แวม ๆ มีเสียงไซเรนครวญคราง มีเสียงตะโกนขอทาง...ดูเหมือนทุกคนจะได้ยิน...ใช่ มีเหตุการณ์ไม่ปกติเกิดขึ้น"

เรื่องคนจรและหมาไม่มีชื่อ สุรัชย์ จันทิมาธร ได้เสนอภาพของบาทวิถีในแหล่ง
เสื่อมโทรมแห่งหนึ่ง ดังข้อความว่า

"เสียงเคาะเหล็กบอกเวลาสองยาม ขณะพวกเขาสองคนกำลังคุ่มเดินอยู่บน
บาทวิถี ละแวกโลโครก มันโลโครกเพราะว่าพื้นคอนกรีตแตกหักเป็นระยะ ๆ
บางที่ต้องเดินหลีกเลี่ยงน้ำคร่ำที่เลื้อยออกมาจากชอกมิด และมีกลิ่นเหม็นอ่อน ๆ
คันเคยจุ่มกส่งออกมาด้วย..."

เรื่องเลือดสุดท้าย ตัวละครอาศัยบริเวณบาทวิถีข้าง ๆ ชอกตึกเป็นที่ขอลานและ
พักนอนในตอนกลางคืน ดังข้อความว่า

"ในคืนที่เปล่าเปลี่ยวที่สุด หลังจากประตูร้านค้าปิดสนิท พ่อเฒ่าจะนั่งขดอยู่
ในมุ้งอับ ๆ แกจะเฝ้าโลกอยู่เป็นเวลานานกว่าจะรู้สึกหมดแรงใจ ถึงเวลาที่
ต้องนอน แกจะเหยียดร่างลงบนพื้นคอนกรีต มีผ้ามุ้งเก่า ๆ ผืนหนึ่งน่านาย..."

สุรัชย์ จันทิมาธร เสนอให้ผู้อ่านได้เห็นฉากและบรรยากาศของท้องถนนและ
บาทวิถีในช่วงเวลาต่าง ๆ ของเมืองหลวงได้อย่างชัดเจน เช่น ในเวลากลางวันก็จะมี
ผู้คนมากมายเดินกันขวักไขว่ บนถนนรถยนต์จำนวนมากที่แล่นไปมาจนทำให้เกิดสภาพการ
จราจรติดขัดสองข้างถนนเต็มไปด้วยตึกขนาดใหญ่หรืออาคารพาณิชย์ที่ใหญ่โตสูงหลายสิบชั้น
ตลอดจนภาพของศูนย์การค้าต่าง ๆ และบรรยากาศอันร้อนระอุของไอนแดด ดังปรากฏใน
เรื่อง ข้างถนน วันเวย์ (One way) วันหนึ่ง-มิหึงสาว และ บนถนนสายหนึ่ง แม้ว่าใน
ขณะที่มีฝนตกลงมาผู้คนก็ยังเดินไปมาบนบาทวิถี รถก็ยังแล่นอยู่บนท้องถนนมิได้ขาด ทั้งรถ
ยังติดยิ่งกว่าตอนที่ฝนไม่ตกด้วยซ้ำไป ดังปรากฏในเรื่อง ฝนซัด ส่วนในเวลากลางคืน
หรือเวลาตีสี่ อากาศก็ยังคงร้อนระอุ บนท้องถนนยังมีรถแล่นไปมาไม่ขาดระยะ ผู้คนยัง
เดินกันอยู่บนบาทวิถี ทั้งที่เป็นถนนใหญ่ และตามตรอกซอกซอยในละแวกแหล่งเสื่อมโทรม

ดังปรากฏในเรื่อง นาฏกรรม คนจรและหมาไม่มีชื่อ สองคน และผู้หญิงสะพาน นอกจากนั้น ยังพบว่าบนบาทวิถีที่คนเดินไปมานั้น เป็นแหล่งทำมาหากินและที่อยู่อาศัยของขอทานบางคน อีกด้วย ดังปรากฏในเรื่อง เลื้อยตัวสุดท้าย การเสนอฉากและบรรยากาศเช่นนี้ยังทำให้ผู้อ่าน เกิดความรู้สึกร่อนอวบอ้วนอัดอัดไปกับตัวละครนั้น ๆ ด้วย

1.2 ห้องเช่า

ฉากและบรรยากาศที่เป็นห้องเช่าซึ่งอยู่ในเมืองหลวงอันปรากฏอยู่ในเรื่องสั้นของ สุรชัย จันทิมาธร นั้น เป็นภาพห้องเช่าที่เล็ก ๆ และอยู่ในสภาพทรุดโทรม เรื่องสั้นที่ใช้ฉากเป็นห้องเช่านี้มีอยู่ 5 เรื่อง ได้แก่ เรามาเล่นเกมกันเถอะ ช่างมันเถิด เมล็ดพืชที่ตกหล่น เข้าวันหนึ่งและความเป็นไป และฤดูดอกไม้โรย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เรื่องเรามาเล่นเกมกันเถอะ ห้องเช่าที่ตัวละครอาศัยอยู่นั้นเป็นห้องเช่าเล็ก ๆ ไม่มีอุปกรณ์หรือเครื่องนอนที่จัดว่าอยู่ในสภาพดีเลย ดังข้อความว่า

"ห้องสี่เหลี่ยมจัตุรัสทาสีขาว บรรจุเอาสมบัตินรก ๆ ไว้ เลื้อยผ้าไม่มากชุด หนังสือในมมหนึ่ง เลื้อย หมอนมุ้ง เศษกระดาด รอยเปื้อนหมัก และสับนกระดาน ถูงเท้าเหม็นเปรี้ยวคู้หนึ่ง กางเกงในสองตัวตากราวลวดลั่น ๆ ผ้าเช็ดตัวผืนเก่า ส่วนผ้าขาวม้าผืนซิดเก่าเช่นกันนั้นกองขยี้มอยู่บนเลื้อยที่นอน และเขาชายหนุ่มวัย ยี่สิบเศษ เรื่องราวเลือดเนื้อที่ยังครองรูปร่างอยู่..."

เรื่องช่างมันเถิด ผู้เขียนได้เสนอให้เห็นฉากและบรรยากาศในห้องเช่าเล็ก ๆ ที่มีผู้คนอาศัยอยู่ถึงสามคนด้วยกัน ทั้งสภาพห้องเช่านั้นก็อยู่ในสภาพที่เลวร้ายล้นติ ดังข้อความว่า

"ฮากันฮูงทั้งสี่แท่งส่งควันส่งกลิ่นอวลในห้องสี่เหลี่ยมฮีนผ้า ห้องนี้มีมุ้งลวดติดอยู่เพียงสองหน้าต่างเท่านั้น จึงไม่มีประโยชน์ที่จะกันฮูงแต่อย่างใด เพราะประตูเปิดหราบนประตูนั้นก็ยังมีช่องว่างอยู่มากมาย ระหว่างพื้นกระดานห้องมีช่องว่าง บางวันมีหัวหนูโผล่ขึ้นมาสูดดมอากาศผุดผิด แล้วหดหัวกลับเข้าไปตามเดิม..."

เรื่องเมล็ดพืชที่ตกหล่น ห้องนักของตัวละครเป็นที่ที่เก็บวัสดุอุปกรณ์ในการทำงาน
ของเขา ดังข้อความว่า

“เดินเข้าไปจนสุดซอก มีทางเลี้ยวขึ้นบันไดไม้ แสงสว่างสาดเข้ามา เพราะ
เป็นช่องว่างระหว่างตึกต่อตึก เลี้ยวขวาเลี้ยวซ้ายตามบันได แบนพบกับห้องห้อง
หนึ่ง ซึ่งมีกลิ่นอับเย็นลอยออกมากระทบผาประสาธ มันแลดูมืดและลึกลับลึนดี
ข้างในห้องมีชายชราหนวดคกร่างผอมกร่อง นั่งเหม่อลอยตามองมายังเขา
ทั้งสองโดยไม่พูดจาว่าอะไร ชายชราผู้นี้อยู่กับเสียงโอมมานานปี แก้มักจะโ
เป็นระยะ ๆ มันดังอย่างเขา ๆ เหมือนคนจะสิ้นใจ ที่นี้คือที่สุดบันได เอนก
เหนียวมือซ้ายไว้กับไม้ที่ยื่นออกมาจากตึกอีกตึกหนึ่งที่สูงขึ้นไป พลางเหนียว
กล้ามเนื้อตึงเอาตัวขึ้นไปเกาะอยู่บนตึกนั้น มันเป็นชั้นสูงกว่าชั้นสองของตึกหลัง
นี้ ก่อนจะล้มหายเข้าไปในห้องโถงกว้างอันเป็นที่พักของเขามาร่วมสิบปี ส่วน
แบนบินตามไปด้วยความระมัดระวัง...ที่นี้ไม่เปลี่ยนไปเลย น้ำเย็นยังอยู่ใน
หม้ออะลูมิเนียมบนเก้าอี้ข้างอาหารยังเป็นปิ่นโต โต๊ะตัวเดิมที่เก่าคร่ำคร่า
เครื่องเหล็กสนิมเหล็กเศษเหล็กที่คอยบาดเท้า และเสียงขอ...”

เรื่องฤดูดอกไม้โรย เป็นสภาพของห้องนักเล็ก ๆ ห้องหนึ่งที่ตัวละครอาศัยอยู่และ
เขียนจดหมายถึงหญิงคนรัก ดังข้อความว่า

“ในห้องเล็ก ๆ ยังเจียบกริบ ยืนเสียงเรื่อจากแม่น้ำดังแว่ว ๆ เสียงใบตอง
ต้องลมพัด หลอดไฟ 40 แสงเทียนยังทำงานของมันอยู่ดังเดิม รูปเขียนลายเส้น
หลายรูปติดอยู่บนฝากระดาน หนังสือหลายเล่มกองเกะกะ ควันยากันขลุ่ยอ้อฮ้อง
เสียงเพลงจากวิทยุเพื่อนบ้านดังแผ่วเบาเหมือนดังมาจากกันเหวลึก เสียงเตี๋ยงลั่น
เกาะ ๆ เสนยังนอนหลับหูหลับตาจ้องจกเกาะเพดานอย่างเลื่อนลอยอยู่”

ฉากและบรรยากาศที่เป็นห้องพักอาศัยซึ่งสุรชัย จันทิมาธร เล่นอยู่ในเรื่องสั้น
 ของเขานั้น ส่วนใหญ่จะเป็นห้องพักที่อยู่ในสภาพคับแคบ อึดอัด สกปรก และเต็มไปด้วย
 ควันพิษของยาแก้แค้น และกลิ่นเหม็นอับของชอกติงที่อับชื้น ซึ่งอาจจะทำให้สุขภาพของผู้
 อาศัยเสื่อมโทรมไปด้วย อันเป็นภาพที่สะท้อนให้เห็นว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในห้องพักเช่นนั้น จะต้อง
 เป็นผู้ที่มียาเสพติดอย่างมาก จนบางครั้งต้องอาศัยอยู่ในสถานที่เก็บของของร้านค้าหรือ
 โรงงานที่เขาทำงานอยู่ แม้ว่าบางครั้งจะได้รับอันตรายจากวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เหล่านั้น
 บ้าง แต่ตัวละครก็จำยอม เพราะไม่ทราบว่าจะไปพักอาศัยอยู่แห่งใด และการพักอาศัยใน
 ห้องเก็บของนั้นยังเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายได้มากในภาวะที่ตัวละครมียาเสพติดได้ตำ เช่นนั้น
 ดังปรากฏในเรื่อง เรามาเล่นเกมกันเถอะ ช่างมันเถิด เมล็ดพืชที่ตกหล่น และฤดูดอกไม้โรย
 ส่วนเรื่อง เช้าวันหนึ่งและความเป็นไป ฉากและบรรยากาศห้องพักของตัวละครนั้น เป็น
 ห้องพักที่คับแคบ อุดอู้อื้อและร้อนอบอ้าวตลอดเวลา การเสนอภาพหรือฉากและบรรยากาศของ
 ห้องพักซึ่งคับแคบอุดอู้อื้อ สุรชัย จันทิมาธร ได้ใช้ฉากและบรรยากาศเช่นนี้ได้เหมาะสม
 กลมกลืนเป็นอย่างดีกับเนื้อเรื่องและตัวละคร เพราะความคับแคบของที่อยู่อาศัยนั้นย่อม
 แสดงให้รู้ว่าตัวละครเป็นผู้มีฐานะทางสังคมต่ำ รายได้น้อย จนไม่สามารถจะหาที่พักอาศัย
 ได้ดีกว่านี้อีกแล้ว ทั้งยังช่วยให้เห็นพฤติกรรมและเข้าใจความคิดหรือความรู้สึกโดดเดี่ยว
 ว่าเหว หรือเบื้องหน้าต่อชีวิตของตัวละครในเรื่องเหล่านี้ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น การเสนอภาพ
 ของห้องเช่าเช่นนี้ ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกอึดอัด เบื่อหน่ายกับความสกปรกของห้องเช่า
 นั้น ๆ ไปกับตัวละครด้วย

1.3 ร้านอาหารและร้านกาแฟ

ฉากและบรรยากาศของร้านอาหารและร้านกาแฟที่ตัวละครเข้าไปนั่ง แล้วตัวละคร
 ก็ได้แสดงความคิด ความรู้สึก หรือเล่าเรื่องต่าง ๆ นั้น ส่วนใหญ่เป็นร้านอาหารหรือร้าน
 กาแฟเล็ก ๆ ขายอาหารหรือกาแฟ ราคาถูก ๆ เรื่องสั้นที่ใช้ฉากและบรรยากาศในร้าน
 อาหารหรือร้านกาแฟนี้มีทั้งหมด 5 เรื่อง ได้แก่เรื่อง คนว่าเหว นครไต้ คำคืนอันหม่นหมอง
 และร้าย พยายามหยิบความจริง และห้องน้ำมีรอยเลือด ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เรื่องคนว่าเหว ร้านกาแฟที่ตัวละครเข้าไปนั่งสนทนากันนั้นเป็นร้านกาแฟเล็ก ๆ ของคนจีน มีบรรยากาศที่ครึ้มสลัว ๆ คับแคบ อึดอัด ดังข้อความว่า

"...เวลาบ่าย ๆ อย่างนี้มักพลอดรถพลอดคนกว่าเวลาเช้าและเย็น แม้กระทั่งร้านกาแฟที่เขากำลังจะไปนั่ง

ในร้านมีคนนั่งอยู่แล้วสองสามคน คนทั้งสองจึงมีโอกาสนั่งในมุมที่ตนชอบที่สุด เขาชอบนั่งในมุมที่มีบรรยากาศเชื่องซึม แลละเวลานี้และร้านนี้ คือที่นั่งพักผ่อนของเขา เขามักจะเผลอมาทุกวัน บางวันก็มาคนเดียว บางวันมาทั้งคู่ และเขาจะมานั่งอยู่เป็นเวลานานนับชั่วโมงทีเดียว เขาสั่งโอย๊วะและนมชง"

เรื่องนครไต้ ร้านเหล้าที่ตัวละครเข้าไปนั่งดื่มโอย๊วะเพื่อขับไล่ความมึนเมา และคอยเพื่อนเป็นร้านที่อยู่ข้างถนน มีผู้คนพลุกพล่าน

"เพียงแต่แดดเริ่มอ่อนแสงลง โรงเรียนเล็กเรียน ที่ทำงานปิดเวลา ผู้คนขวักไขว่กลับบ้าน บางคนก็แวะเข้าร้านเหล้าที่ฉันนั่งอยู่ บางคนตรงเข้าที่ปัสสาวะ ในร้านก่อนแล้วจึงออกมาทักนั่งสั่งเบียร์ ฉันนั่งที่นั่นมาร่วมชั่วโมงแล้ว รับฟังเสียงรถยนต์ที่แล่นผ่านพร้อมกับการสั่นสะเทือนของคอนกรีต ฉันนั่งหันหน้าออกนอกร้าน จิบโอย๊วะชมหวานไล่ความมึนเมาที่ยังไม่สลายจากคินวาน..."

เสียงหัวเราะของความเมามาสดมาจากโต๊ะกลุ่มผู้หญิงวัยกลางคนผู้ร่ำกับน้ำเหล้า บุหรี่ มันเป็นเสียงของชีวิตที่รื่นเริง หัวเราะหัวใคร่ รถยนต์วิ่งหรือผ่านฉันไปมาตลอดเวลา เสียงเด็กเล็ก ลูกเต๋าของร้านกาแฟข้างเคียงหยอกล้อเอื้อนขานกันอย่างสนุกสนาน เสียงวิทยุ โทรทัศน์...แข่งกันดังขรมในโลตประสาท..."

เรื่องคำคินอันหม่นหมองและร้าย ตัวละครเข้าไปดื่มเหล้าในร้านข้าวต้มเล็ก ๆ แห่งหนึ่ง แล้วทำให้เขาคิดถึงเรื่องงาน ดังข้อความว่า

"เขาไปหยุดที่ร้านข้าวต้มเล็ก ๆ พยายามคิดว่าจะกินเหล้าสักเล็กน้อยเพื่อ
บรรเทาอาการเหนื่อยเพลีย บางทีมันอาจจะหาย เขาคิด

สิ่งเหล่านี้มาหนึ่งกึก โชดา น้ำแข็ง และกับแกล้มหนึ่งจาน เขาบอกตัวเอง
ก่อนจะทรุดนั่งลงในโต๊ะว่างตัวหนึ่ง แก้อีที่นั่นนั่งนิ่งสูงท่วมหัว เขาจึงนั่งเอน
หลังอย่างสบาย ๆ ใครจะหลับสักงีบหนึ่งเสี้ยวด้วยซ้ำ"

เรื่องห้องน้ำมีรอยเลือด ผู้เขียนได้บรรยายฉากและบรรยากาศในห้องน้ำของร้าน
อาหารแห่งหนึ่งที่เป็นสาเหตุของการฆ่ากันตาย ดังข้อความว่า

"ผมพบข้อความเล็ก ๆ ในมุมห้องน้ำลิ้นเขียวทึบของร้านเหล้าย่านอนุสาวรีย์ชัย
สมรภูมิ มันไม่ใช่การระบายความใคร่อย่างที่เราเห็นอยู่อย่างดาษดื่น เรื่องของเขาเพิ่ง
เริ่มได้สองบรรทัดเท่านั้น ผมไม่แน่ใจว่ามันเป็นเรื่องของเขาสองคนเท่านั้น คนสอง
คนที่ผมไม่จำเป็นต้องรู้จัก ผมพอใจที่จะนิยามเขาด้วยซ้ำ เขาควรจะเป็นชายหนุ่ม
อารมณ์แรงด้วยกันทั้งคู่ บรรทัดแรกเป็นตัวหนังสือไฮไลต์แดงของปากกาลูกกลิ้ง เขียน
เป็นข้อความสั้น ๆ ว่า "ไอ้สัตว์หน้าดำ กูอยากกระแทกปากมึง" และบรรทัด
ที่สองเป็นการโต้ตอบกันด้วยดินสอ "ไอ้หน้าตัวเมีย แน่จริงมาเลย กูอยู่เสมอ..."

ฉากและบรรยากาศภายในร้านอาหาร ร้านกาแฟ หรือร้านเหล้า นั้น ส่วนใหญ่จะ
เป็นร้านเล็ก ๆ ที่ตั้งอยู่ใกล้ชุมชนแออัด มีผู้ใช้บริการมากเป็นบางเวลา มุมที่ตัวละครชอบ
เข้าไปนั่งซุกตัวแล้วแสดงความรู้สึกนึกคิดออกมา ก็จะเป็นซอกมุมที่อับทึบ ฉากและบรรยากาศ
ของร้านเช่นนี้สอดคล้องกับความรู้สึกที่อัดอัด ไม่มั่นคง หรือความรู้สึกเหงาหงอย เหนื่อย
หน่ายต่อชีวิตของตัวละครได้เป็นอย่างดี และจากสภาพของร้านที่ไม่ค่อยสะอาด และทรูหรา
นี้ยังเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าตัวละครที่เข้าไปใช้บริการของร้านเป็นบุคคลที่มีรายได้ไม่มาก
นัก ส่วนเวลาที่ตัวละครเข้าไปนั่งในร้านมักจะเป็นเวลาบ่ายหรือใกล้ค่ำ ซึ่งเป็นเวลาที่คน

ส่วนใหญ่ได้กรำงานหนักมาเกือบทั้งวัน จึงมีส่วนทำให้บรรยากาศต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นร้านอาหารที่อับทึบ อากาศร้อนอบอ้าว สภาพร่างกายของตัวละครที่เมื่อยล้า เป็นบรรยากาศของความอึดอัด อันส่งผลต่อสภาพจิตใจของตัวละครให้มีความรู้สึกเบื่อหน่าย เจียนเหงาว่าเหวและท้อถอย แต่ในขณะที่เดียวกันก็ทำให้ตัวละครเกิดความรู้สึกหงุดหงิด อารมณ์ร้อนแรง เมื่อมีการกระทบกระทั่งกันระหว่างผู้ให้บริการในร้านจึงเกิดกรณีการฆ่ากันตายขึ้น ฉากและบรรยากาศของร้านอาหารดังกล่าวนี้ มีความกลมกลืนกับพฤติกรรมและความรู้สึกนึกคิดของตัวละคร ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกหงุดหงิด หรืออึดอัด ไปกับบรรยากาศของร้านอาหารอันคับแคบและสกปรก เช่นเดียวกับตัวละครด้วย

1.4 บ้านและบ้านเช่า

ฉากและบรรยากาศที่เป็นบ้านพักของตัวละครที่ไม่บ่งบอกว่าตัวละครเป็นเจ้าของบ้านหรือเป็นบ้านเช่า และบ้านที่บ่งบอกว่าตัวละครเป็นผู้เช่านั้น ไม่ว่าจะเป็นบ้านประเภทใด ส่วนใหญ่จะเป็นบ้านที่อยู่ในสภาพที่ทรุดโทรมและอยู่ในแหล่งที่เสื่อมโทรมของเมืองหลวงอีกด้วย เรื่องสั้นของสุรัชย์ จันทิมามธร ที่ใช้ฉากและบรรยากาศเช่นนี้มีอยู่ 5 เรื่อง ได้แก่ เรื่องแผลเป็น จดหมาย แมวและคนสันโดษ ความหวัง และวันเกิด ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เรื่องแผลเป็น บ้านพักที่ตัวละครอาศัยอยู่เป็นบ้านเช่าที่อยู่ในซอยของแหล่งเสื่อมโทรมแห่งหนึ่ง ดังข้อความว่า

"บ้านเช่าของเราอยู่กันตรอก หน้าต่างบานหนึ่งเป็นบริเวณทุ่งร้าง มีบ้านคนเป็นหย่อม ๆ แบบว่าใครรั้วมัน แต่บริเวณที่เราอยู่เป็นหมู่บ้านค่อนข้างลึกลับ ก่อนจะเลี้ยวเข้าทางเข้าบ้านมีตึกแถวเก่า ๆ ทำด้วยไม้ มีอยู่กันประมาณห้าหรือหกคูหา บางคูหาที่ยังว่างอยู่ บางคูหาเป็นร้านค้าแบบไม่ตลอดวัน บางคูหาเช่ากันอยู่เฉย ๆ..."

เรื่องแมวและคนสันโดษ ฉากและบรรยากาศภายในบ้านของตัวละครอยู่ในสภาพที่เสื่อมโทรม ดังข้อความว่า

"เขาอยู่ในบ้านเล็ก ๆ นี้นคนเดียว รอบบ้านคือสวนครีမ် ลานหน้าบ้านคือ
ต้นทุเรียน มีทางเท้าเป็นแผ่นคอนกรีตออกไปสู่ทางตรอกแคบ ๆ อีกที เขาชอบ
มองดวงจันทร์จากใต้ร่มไม้เปล็ดเพลิกกับแสงแดดอ่อนตอนรุ่งเช้า ได้ยินเสียง
ลมพัดโชยคุยกับยอดหญ้าในฤดูหนาวอันชื้นมัน ทักทายขบวนมดดินอันยาวเหยียด
อยู่ในใจ และเขากำลังสู้รบตบมือกับกลุ่มยุงผู้หฤโหดอย่างไม่มีวันรู้ผลแพ้ชนะ
มันเป็นสงครามที่ยืนยาวสันติ ดึก ๆ เขาอนฟังเสียงจิ้งจกกระซิบสังกัน และ
บางครั้งเขาจะได้ฟังเสียงตุ๊กแกกลักร้อง มันร้องเป็นจังหวะเจ็ดแปดครั้ง แล้ว
ก็เงียบหายไป..."

เรื่องความหวัง บ้านที่ตัวละครอาศัยอยู่เป็นบ้านที่อยู่ในแหล่งเสื่อมโทรม
ดังข้อความว่า

"บ้านของเด็กชายแดงหรือที่ชุกกายนอนของเขา ตามรูปลักษณ์ควรจะเรียกว่า
กระท่อมมากกว่า กระท่อมล้นปะรังมดเสียด้วย มันคือเศษไม้ เศษลังกะสีหลายชิ้น
มาปะกัน ค้ำกัน ยันกัน รวมกันเป็นกระท่อมเรือนเล็ก ๆ อยู่ในร่มกำมับใหญ่
รอบ ๆ บริเวณบ้านเป็นดงหญ้าที่ลุ่มน้ำ มองออกไปทางหน้าบ้านมีตึกงามตระหง่าน
ให้เห็นอยู่โดยรอบ เว้นเสียแต่ว่าใกล้ข้างไกลข้าง"

เรื่องวันเกิด บ้านที่ตัวละครอาศัยอยู่เป็นบ้านของผู้มีฐานะร่ำรวยมาก
ดังข้อความว่า

"เรือนใหญ่สีขาวเหลืองชิมอยู่ในบรรยากาศตอนเช้าตรู่ บนถนนนอกรั้วบ้านมี
คนเดินออกปากตรอกข้างแล้ว สุนัขเลี้ยงสองตัววิ่งหยอกล้อกันอย่างสนุกสนานบน
สนามหญ้าตัดใหม่ ดอกบัวในสระจำลองชูช่องสีแดงออกม่วงสด แลขึ้นนัยน์ตาทุก
เข้ามา..."

จากและบรรยากาศภายในบ้านและบ้านเช่าของตัวละครนั้นส่วนใหญ่จะเป็นบ้านไม้เล็ก ๆ แคบ ๆ มีผู้อยู่อาศัยภายในบ้านเป็นจำนวนมากหรือตัวละครเช่าอยู่รวมกันกับเพื่อนหลาย ๆ คนเพื่อเป็นการประหยัดค่าใช้จ่าย จึงทำให้บรรยากาศภายในบ้านที่คับแคบนั้นอัดอัด แต่ตัวละครก็ต้องทนอยู่อย่างจำยอม แม้บ้านเช่านั้นจะมีสภาพทรุดโทรมและอยู่ในแหล่งเสื่อมโทรมของเมืองหลวงก็ตาม และตัวละครที่อาศัยอยู่ในบ้านเหล่านี้ก็เป็นผู้ที่มียาได้น้อย บางคนก็ตกงาน ดังนั้นเมื่อตัวละครตกงาน และอาศัยอยู่ในบ้านพักที่คับแคบ ตัวละครจึงเกิดความรู้สึกอัดอัด และเหนื่อยหน่าย ส่วนเรื่องวันเกิด แม้ว่าตัวละครจะอยู่ในบ้านที่ใหญ่โต แต่ตัวละครนั้นเป็นเพียงคนรับใช้ภายในบ้านหลังนั้นเท่านั้นเอง และจากการกระทำที่เจ้าของบ้านได้แสดงกิริยาและพูดจาเหยียดหยามเขา ทำให้ตัวละครมีความรู้สึกที่บ้านใหญ่โตหลังนี้มีได้ให้ความสุขแก่เขา ดังที่เขาเคยคิดเอาไว้เลย

1.5 โรงแรม

จากและบรรยากาศภายในโรงแรมที่ปรากฏในเรื่องสั้นของสุรชัย จันทิมาธร พบว่าเป็นภาพของโรงแรมราคาถูก สกปรก และเป็นสถานที่ที่ผู้อยู่อาศัยหรือสถานที่ทำมาหากินของหญิงโสเภณีราคาถูกอีกด้วย โดยตัวละครเป็นฝ่ายเข้าไปในโรงแรมเพื่อต้องการจะไปเที่ยวหญิงโสเภณีนั่นเอง เรื่องสั้นที่มีจากและบรรยากาศของโรงแรมนี้มีปรากฏ 3 เรื่อง ได้แก่ เรื่องกิเลส สังขารา และเขาวล่านอยู่พักหนึ่ง ดังตัวอย่าง

เรื่องกิเลส จากและบรรยากาศของโรงแรมอันเป็นสถานที่ที่นักอาศัยของผู้คนและเป็นสถานที่ทำมาหากินของหญิงโสเภณี เป็นภาพของโรงแรมที่สกปรก ดังข้อความว่า

“โรงแรมนั้นยังเปิดอยู่ เจ๊ก 5-6 คน กำลังล้อมวงกินข้าวอย่างเอร็ดอร่อย พวกเขากอดเลื้อกันทุกคน ซึ่งเป็นการอยู่ในอากาศที่สบายทีเดียว เสียงคุยกันดังอย่างน่ารำคาญเป็นที่สุด ใครคนหนึ่งคิดเช่นนั้น ที่โต๊ะหน้าร้าน เด็กวัยประมาณ 7 ถึง 8 ขวบ นั่งกอดลูกกระดาดอยู่บนโต๊ะเหมือนจะคอยใครสักคน โสเภณีคนหนึ่งลงบันไดมาที่หน้าโรงแรม หล่อนสวมอย่างน่าเลียดตายทีเดียว ผมเผ้ายาวสลวยและกลิ่นโสเภณีฉุนออกในระยะ 2-3 วา”

เรื่องเขาล่าเหยี่ยว จากและบรรยากาศของโรงมนั้นเป็นสถานที่อันที่
คับแคบและสกปรก ดังข้อความว่า

"หล่อนพาฉันเข้าชอกแคบข้าง ๆ โรงมนภาษาจีน มันมีกลิ่นอับ ๆ พิกุล
เล็กเข้าไปประมาณ 30 ก้าว มีบันไดคอนกรีตเข้าด้านข้างของโรงมน มีผู้หญิง
พรรคเดียวกับหล่อน เดินสวนออกมากับผู้ชายพรรคหนึ่ง ฉันคว้ากระบี่ออกมาจูดู
และทำให้หัวใจให้ผ่องใส ไล่ความขึงเครียดที่ติดมาจากห้องทำงาน พลังสลับข้อมือ
ที่กันของหล่อนเป็นการกระตุ้นความรู้สึกให้คึกคักเท่านั้นเอง"

จากและบรรยากาศของโรงมนที่ผู้เขียนเสนอนั้น ทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพ
ของโรงมนที่เก่าทรุดโทรม ได้ชัดเจน ทั้งยังมีความรู้สึกที่โรงมนนั้นสกปรกและคับแคบ

1.6 ป้ายรถเมล์

จากและบรรยากาศของป้ายรถเมล์ในสังคมเมืองหลวง เป็นภาพที่มีผู้คนมากมาย
เดินกันขวักไขว่ไปมา หรือยืนคอยรถเมล์ในช่วงเวลาเช้าและเย็น ซึ่งเป็นภาพของความ
สับสนวุ่นวายของผู้คน และการจราจรในเมืองหลวง เรื่องสั้นของสุรชัย จันทิมาธร ที่มี
จากและบรรยากาศของป้ายรถเมล์มี 2 เรื่องคือ เรื่องเอกสิทธิ์ชน และชนชั้นเรา

เรื่องเอกสิทธิ์ชน จากและบรรยากาศของเรื่องเป็นป้ายรถเมล์แห่งหนึ่ง ที่มีผู้คน
คอยขึ้นรถเมล์ในเวลาเช้า ดังข้อความว่า

"แดดต้นเดือนพฤษภาคมระอุร้อนอย่างร้ายกาจ ข้างเจ้าหลบลอยอยู่ในร่มชายคา
ป้ายรถเมล์กับเด็กเล็ก ๆ แต่งตัวสกปรกสองคนที่นอนนั่ง นั่งข้างอยู่ข้างในเข้าไป
ส่วนเขาคอนนั้นยืนรับแดดอยู่อย่างไม่มียี่หระ ลักครุ่มิคนเดินมาหยุดรอรถ เขายกแขน
ขึ้นป้องตาชะเง้อคอยรถเมล์ที่จะมา..."

เรื่อง軒軒เรา จากและบรรยากาศเป็นป้ายรถเมล์ในตอนเย็นที่ผู้คนต่างพากันเลิกงานแล้วมาขึ้นคอรถเมล์กลับบ้าน อันเป็นภาพของความลึกลับวุ่นวาย ดังข้อความว่า

"..."ข้ารู้สึกว่ามันมากขึ้นทุกวัน" เสธเอ๋ยขึ้นเป็นคำแรก หลังจากออกจากร้านกาแฟแถวป้ายรถเมล์

"เวลาอย่างนี้ สถานที่อย่างนี้ มันก็เป็นอย่างนี้แหละ" จุลว่า

ผู้คนบนบาทวิถีชักไขว่ลึกลับแก่สายตากลุ่มใหญ่อยู่ที่ป้ายรถเมล์ เป็นเวลาเลิกงานพอดี ที่ทำการสายการบินอยู่ฝั่งตรงข้าม ติดกับสถานที่ราชการและติดกับโรงงานผลิตเครื่องตีผ้าที่เป็นร้านค้า บาทวิถีที่กว้างแคว้นลงถนัดใจ

จุลลอบหนวดให้ลู่ตามแรงโน้มมือ ทำสีหน้าคล้ายจะครุ่นคิด

"ข้าอยากจะนั่งในร้านเหล้าสักแห่ง ใครมันจัดเลี้ยงวันเกิดบ้างนะตอนนี้"

เขาคงหมายถึงพวกเพื่อนฝูง

ผมมัวลึงเกตดูว่ารถเมล์จะมาเมื่อไร และกำลังเพลินกับภาพถนนร่นแคว้น จึงไม่ได้ตั้งใจฟังว่าเขาจะพูดอะไรต่อ ผู้คนคงคึกคักเช่นเดิม ทำให้เกิดความรู้สึกไม่อยากกลับบ้านในตอนเย็น แต่ก็ต้องแล้วแต่จุลและเสธ อีกนั่นแหละ

รถเมล์สายอื่นเข้าเทียบป้ายเป็นระยะ ๆ ผมเห็นว่ามันแน่นล้นดี บางคันผู้คนล้นหือออกทางประตูบันได เขาหือมากกว่าไหน แต่รถเมล์ก็ยังเข้าเทียบป้ายอีกเพื่อจะบรรจุคนอีก หลายคนคงผิดหวัง โดยเฉพาะเด็กนักเรียนและหญิงสาว ผู้รู้ว่าเขาต้องแกร่วรอกันอีกต่อไป เช่นเดียวกับเรา"

จากและบรรยากาศของป้ายรถเมล์นี้เป็นภาพที่แสดงให้เห็นความลึกลับวุ่นวายของผู้คนจำนวนมาก ในสังคมเมืองหลวงที่ต้องอาศัยรถเมล์เป็นพาหนะในการเดินทางไปทำงานหรือไปโรงเรียนในตอนเช้า และเดินทางกลับบ้านในตอนเย็น ผู้คนเหล่านั้นต่างออกกันเพื่อจะขึ้นไปเบียดเสียดกันบนรถเมล์ ต่างคนต่างก็ทำเวลาให้ถึงที่หมายอย่างรวดเร็ว รถเมล์ที่เข้าเทียบป้ายนั้นก็แน่นขนัดไปด้วยผู้คน จนตัวละครรู้สึกอัดอัด เหน็ดเหนื่อยต่อสถานที่ที่พบเห็น

จนไม่อยากจะเข้าไปเบียดเสียดอัดเยียดตนเองเข้าไปในรถเมล์เหล่านั้นอีก ตัวละครจึงตัดสินใจออกจากรถเมล์คันหลังที่มีผู้คนเบียดลงบ้าง ซึ่งนั่นก็หมายถึงตัวละครจะต้องถึงที่หมายล่าช้ากว่าปกติ ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกร้อนอนอ้าว หงุดหงิดไปกับบรรยากาศอันล้นล้นวุ่นวายบริเวณป้ายรถเมล์นั้นด้วย

1.7 รถเมล์

ฉากและบรรยากาศบนรถเมล์ที่ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกอัดอัดและไม่มั่นใจในความปลอดภัย ดังที่ปรากฏในเรื่อง คุณยาย และ ไฟเปลี่ยว ดังตัวอย่าง

เรื่องคุณยาย ฉากและบรรยากาศบนรถเมล์ที่ตัวละครนั่งอยู่นั้น เป็นฉากและบรรยากาศที่ร้อนอนอ้าว ผู้คนบนรถต่างเบียดเสียดกัน ทำให้เกิดบรรยากาศที่อัดอั้นว่า

"รถเมล์วิ่งผ่านที่ชุมชน คนอัดเยียดกันอยู่ในรถ ที่ไหนบนไครรถก็ล้วนเป็นพวกวัยรุ่นหนุ่มฉกรรจ์ กล้ามแขนของพวกเขาก็แข็งแรงทั้งนั้นทุกคน แต่ละคนสวมรองเท้าไม่เหมือนกัน บางคนสวมคู่ละ 70-80 บาท บางคนก็ 20-25 บาท และบางคนก็ไม่ถึงสิบบาท บางคนไม่มีรองเท้าเลย เท้าของเขาจึงดำกร้านเลื้อยดินขาวนวลเกลียด คุณยายยังมองดูอะไรต่ออะไรด้วยสายตาคงเดิม หันมาดูเขาบ่อย ๆ แกหว่างสุขภาพบุรุษของแกมากกว่าอะไรทั้งหมด เสียงกระเป๋ารถร้องบอกให้คนเดินหน้าชิดใน อย่าโหน อยู่อย่างน่าเบื่อแทน

ผู้ชายขึ้นโหนราวมากกว่าผู้หญิง กลิ่นสารพัดระคนกัน บางคนก็ถือโอกาสแอบมองดูช่องว่างตรงหว่างทรงถันสาวสวย ถ้าหล่อนรู้ทัน เขาจะทำที่มองดูติ๊กرامอย่างคนเพิ่งเข้ากรุง หล่อนจะมองหน้าเขาอย่างเหยียดหยาม แต่ใจจริงของหล่อนอาจแอบภูมิใจอยู่เงียบ ๆ บนรถเมล์มีกลิ่นหลายกลิ่น กลิ่นน้ำหอมราคาแพงหรือราคาต่ำ กลิ่นเหงื่อกลิ่นโคล กลิ่นเหงื่อ กลิ่นเหงื่อ และถ้าจะสุดคมอย่างแสวงหา ก็คงจะมีกลิ่นโสเภณีปะปนอยู่ด้วย โสเภณีมีกลิ่นแปลกเฉพาะพวกหล่อน มีทั้งความน่าสะอើงและหอมรัญจวน มีทั้งพิษภัยและประดุกน้ำทิพย์มาซบซูดจิตใจ...รถเมล์วิ่งเร็วเหลือเกิน"

เรื่องไฟเปลี่ยว จากและบรรยากาศบนรถเมลล์ในตอนดึกนั้น ผู้คนจึงเบาบางลง
ดังนั้นคนขับรถเมลล์จึงขับอย่างรวดเร็วจนทำให้ตัวละครเกิดความรู้สึกไม่ปลอดภัยในการ
โดยสารเลย ดังข้อความว่า

"...รถเมลล์วิ่งปราดออกจากที่ มันเริ่มเร่งความเร็วขึ้นอีก เร็วอย่าง
ข้าพเจ้าคิดว่าล้อจะไม่ติดพื้นถนน ข้าพเจ้าระงับสติอารมณ์อันชวนเซเมื่อครู่
ด้วยบุหรี่ปุ่ตั่วสุดท้าย...

นิมพาเบียดร่างชิดข้าพเจ้ามากกว่าเดิม หล่อนกุมมือขวาบนเข่าของข้าพเจ้า
ไว้นั่น และนิมพาออกมาว่า รถเมลล์วิ่งเร็วเหลือเกิน ข้าพเจ้าไม่ได้พูดกับหล่อน
แต่อย่างใด เพียงแต่โอบมือกุมไหล่หล่อนไว้อย่างปลอบประโลม รถเมลล์วิ่งเร็ว
จริง ๆ แรงลมตีหน้าข้าพเจ้าจนแสบขาน ข้าพเจ้าจุ่มมือคืบบุหรี่ปุ่ตั่วจนควันกระจาย
พลางเลื่อนแขนซ้ายลงโอบร่างของนิมพาเข้ามาเบียดกระชับ นิมพานิ่งเงียบอยู่
ตลอดเวลา ข้าพเจ้าหลับตาลงพินิจกับพนักที่นั่ง ใจครุ่นคิดอย่างเหนือยอ่อนอยู่
ว่า เร็วกว่านี้อีกเถิดรถเมลล์ เร็วที่สุดเท่าที่จะเร็วได้ และจะไปลงรถไหนก็ไป"

จากและบรรยากาศบนรถเมลล์นั้น มักจะเป็นฉากและบรรยากาศที่ร้อนอบอ้าว อึดอัด
มีกลิ่นเหม็นโคลนของผู้คนคละคลุ้ง เพราะผู้คนบนรถเมลล์ต่างเบียดเสียดอัดเยียดเพื่อให้ตนได้
มีที่นั่งบนรถ เนื่องจากการใช้บริการรถเมลล์นั้นไม่ได้สร้างความมั่นใจให้กับผู้โดยสารว่าเขา
จะไปถึงที่หมายตามกำหนดเวลาหรือไม่ ดังนั้นการที่ตัวละครจะยอมทนทรมานใจอย่างอึดอัดใน
รถเมลล์ย่อมเป็นการดีกว่าคอยรถเมลล์คันหลัง ซึ่งก็ไม่ว่าจะมาเมื่อไหร่ อันจะทำให้เขาไป
ทำงานไม่ทัน แล้วถูกเจ้านายดุด่า แต่ครั้งขึ้นไปขึ้นอึดอัดบนรถเมลล์แล้ว ก็มีความรู้สึก
ว่าบรรยากาศภายในรถเมลล์ไม่ได้สร้างความสบายใจให้กับตัวละครเลย แต่สร้างความรู้สึก
วิตกกังวลต่อความปลอดภัยของชีวิต เพราะพนักงานขับรถได้ปฏิบัติหน้าที่ตามอารมณ์
คึกคะนองของตน คือ ขับรถอย่างรวดเร็วจนไม่คำนึงถึงความปลอดภัยของผู้โดยสารเลย

มีหน้าซ้ำกระเป่ารถเมล์ยังร้องตะโกนบอกผู้โดยสารให้เดินหน้า ชิดใน ถอยหลัง อยู่ตลอดเวลาจนเป็นที่รำคาญอีกด้วย ฉะนั้นจะเห็นว่า ฉากและบรรยากาศบนรถเมล์จึงเป็นภาพเดินทางของผู้คนเมืองหลวงที่ล้นหลามวุ่นวาย และทุกสิ่งทุกอย่างในสังคมเมืองหลวงนั้นก็เต็มไปด้วยการแก่งแย่ง การเอาเปรียบอยู่ตลอดเวลา อย่างเห็นได้ชัดเจน ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกอัดอัด หงุดหงิด ร้อนอบอ้าว และเหน็ดเหนื่อย เหมือนกับว่าผู้อ่านกำลังอยู่บนรถเมล์ที่แน่นไปด้วยผู้คนนั้น

1.8 สวนสาธารณะ

ฉากและบรรยากาศของสวนสาธารณะนั้น เป็นฉากและบรรยากาศของสนามหญ้า และสวนดอกไม้สาธารณะที่มีได้มีความสดชื่นแต่อย่างใด ทั้งก่อให้เกิดความรู้สึกอ้างว้าง เจียบเหงา แก่ตัวละครอีกด้วย ดังปรากฏในเรื่อง สุนทรียกับทองเสน ไฟเปลี่ยว และนกสีเหลือง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เรื่องสุนทรียกับทองเสน ฉากและบรรยากาศของสวนสาธารณะที่ทองเสน นั่งนึกถึงความเปลี่ยนแปลงของสุนทรียนั้นเป็นสวนที่ก่อให้เกิดความรู้สึกเจียบเหงาแก่ทองเสน ดังข้อความว่า

"... เขากลับมายังที่ที่เขาเคยนั่งกินเหล้าและเคยเดินวนเวียนไปมา ที่ที่เขาเคยนั่งมองดอกไม้และมีรูปปั้นสาวโบราณ เพื่อนเก่า ๆ ไม่มีใครอยู่ที่ร้านเหล้ามีหนุ่มผมยาวหน้าใหม่หลายคนนั่ง บาทวิถีสีซดลงในสายตาของเขา ต้นมะขามใหญ่คู่แก่กันดัดใจ ต้นลำทมยังเหมือนคงเดิม ดอกสีขาวแซมเหลืองของมันร่วงลงบนบาทวิถีเกลื่อนกลาด บางดอกถูกเหยียบย่ำติดกับพื้นคอนกรีต...

ทองเสนไปนั่งที่โคนต้นมะขามเฒ่า มองดูสวนดอกไม้สาธารณะที่ถูกขลิบตัดเป็นประจำ กำแพงสีขาวยาวเหยียดสว่างงาม และรูปปั้นสาวโบราณนั่งยอง ๆ รินน้ำสังข์ มันยังอยู่คงเดิมตลอดมา-ตลอดมา

เขานั่งมองดูรูปปั้นนั้นอยู่นาน แล้วเขาก็คิดถึงกาลเวลาและความเปลี่ยนแปลงของชีวิต... เขาอยากจะเป็นรูปปั้นเหลือเกิน"

เรื่องนกสีเหลือง ฉากและบรรยากาศของสนามหญ้าที่ทองเลน เจนจัด นอนอยู่นั้น เป็นสนามที่ก่อให้เกิดความรู้สึกอ้างว้าง ว่าเหว่ ดังข้อความว่า

"ฉันอยากจะพักผ่อน ฉันเหนื่อยต่อการเดินทางอันยาวนานของชีวิต สวัสดิ์ ต้นหญ้า ฉันรบกวนเจ้าอีกขึ้นี้ ฉันต้องการเอนหลังแนบลงกับชีวิตของเจ้า ชิมซาบกับการดูดดื่มอาหารของเจ้า เมื่อฝนโปรย ฉันจะชุ่มชื้นเหมือนเจ้า แต่ฉันไม่อาจเติบโตได้อย่างเจ้า ฉันเป็นสิ่งขารที่สิ้นแล้วซึ่งความเจริญ อย่างนั้นก็ดี ฉันจะเป็นอาหารให้เจ้าจนกว่าจะหาไม่ พอใจไหม ให้ฉันได้รับใช้เจ้าอย่างที่เจ้ารับใช้ฉัน ขณะนี้เสียเถิด

ฟังซิ เสียงลม... จมพิตใบไม้ ใบอะไรบ้างล่ะ นั้นใบมะขาม ใบหางของมัน กำลังหล่นลอยลงสู่พื้นดิน นั้นใบหางนกยูง ใบพลิว ใบลงโค ใบจาก ใบลั่นทม พบแล้ว ฉันพบสิ่งที่หลงใหลอีกแล้ว ลั่นทม ดอกลั่นทม ฉันเจ็บปวดที่เห็นใครเหยียบขยี้ดอกลั่นทมบนพื้น ถ้าต่อได้ ฉันจะต่อเขาให้ล้มคว่ำด้วยหมัดเดียวทีเดียว ระยำจริงเจ้านั้น...

สายลมส่งดังกำลังกล่อมข้าพเจ้า ข้าพเจ้านอนอยู่บนหญ้าเขียวในสนาม นินิจและครุ่นคิดเมื่อเห็นปุยเมฆ ท้องฟ้าไพศาล 'รงค์ วงษ์สวรรค์ เคยพูดให้ฟังว่า เขารู้สึกว่าตัวเขาลิบเล็กลงท่ามกลางคตขณะเมื่อมองท้องฟ้ายามจันทร์กระจ่าง ว. ศรีสุโร เคยนอนดูท้องฟ้ากับข้าพเจ้าตอนใกล้รุ่ง เขารู้สึกขลุ่ยเกรียวเมื่อรู้สึกว่ ตัวเองกำลังลอยเปะปะไปตามคลื่นเมฆรอบพระจันทร์"

ฉากและบรรยากาศที่เป็นสนามหญ้าหรือสวนดอกไม้สาธารณะนั้น แม้ว่าต้นไม้บางต้น และสนามหญ้าจะให้ความรู้สึกสดชื่นอยู่บ้าง แต่ต้นไม้บางต้น เช่น ต้นมะขามเฒ่า ของสนาม กลับให้บรรยากาศที่โดดเดี่ยว เงียบเหงา และเซื่องซึม หรือต้นดอกลั่นทม ที่ชื่อของต้นไม้ยังก่อให้เกิดความเจ็บปวดใจแก่ตัวละคร ฉากและบรรยากาศเช่นนี้ สอดคล้องกับอารมณ์หรือ

ความรู้สึกกลับสนใจ ไม่มั่นใจ ไม่เข้าใจ ต่อสภาพแวดล้อมของตัวละคร ในที่สุดตัวละครจึงมีความรู้สึกว่าเขา กำลังโดดเดี่ยว เช่นเดียวกับต้นไม้แก่ ๆ ในสนาม ความรู้สึกอ้างว้างว่าเหว่ จึงเกิดขึ้น และบางครั้งก็เจ็บปวด เมื่อเขานึกย้อนไปถึงเรื่องราวในอดีต ในขณะเดียวกันบรรยากาศของสวนสาธารณะเช่นนี้ ก็จะทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกว่า เงียบเหงา โดดเดี่ยว และว่าเหว่ ตามความรู้สึกของตัวละครไปด้วย

1.9 โรงพิมพ์

ฉากและบรรยากาศที่เป็นโรงพิมพ์นั้น เป็นสภาพของสถานที่ทำงานอันคับแคบ ก่อให้เกิดความรู้สึกอึดอัด เหนื่อยหน่าย ต่อการทำงาน และเมื่อตัวละครถูกนายจ้างสั่งให้ออกจากงานก็ยิ่งทำให้ตัวละครเกิดความไม่มั่นใจในการดำรงชีวิตของตน ไม่มั่นใจต่อระบบต่าง ๆ ของสังคมโดยสิ้นเชิง ฉากและบรรยากาศของโรงพิมพ์นี้มีปรากฏในเรื่อง พันเพื่อง โดยสุรชัย จันทิมาธร ได้เสนอให้เห็นภาพของโรงพิมพ์ที่ตั้งอยู่บนตึกเก่า ๆ ห้องแคบ ๆ แต่มีผู้คนนับร้อย เป็นคนงาน และทุกคนก็ทำงานอย่างเอาจริงเอาใจ แม้จะไม่มั่นใจในความมั่นคงของการทำงานก็ตาม ดังข้อความว่า

"ข้าง ๆ โต๊ะทำงาน มีช่องว่างทรงสี่เหลี่ยมติดต่อกับชั้นล่าง ก่อด้วยไม้กระดานสั้น ๆ คล้ายปล่องไฟยื่นขึ้นมาจากพื้นคอนกรีต สูงประมาณนั้นเอง มีรอกเชือกโยงลงไปยังชั้นล่างอีกที เชือกผูกตะกร้าหวายสาน ตะกร้าส่งงานจากชั้นล่างอันเป็นชั้นที่สามของตึกมายังชั้นบน งานเหล่านี้มาจากแรงงานของช่างเรียงเกือบร้อยคน กระดานเป็ยกปรุ๊ป บทความ ข่าวกิจปาละ ข้อเขียน ทหอย ขึ้นมาเรื่อย ๆ ปกติจากเวลาบ่ายสามถึงสี่โมง จนกระทั่งประมาณสี่-ห้าทุ่ม เวลานี้แหละที่ผมไม่ได้ลุกจากโต๊ะบ่อยนัก อย่างน้อย ๆ ก็คอยดูอยู่ว่าเมื่อไหร่เชือกจะถูกเขย่า นั่นเป็นเสียงเรียกให้ชักรอกดึงตะกร้างานขึ้นมา และเมื่อตรวจแก้ตัวผิดแล้ว ผมก็ต้องส่งมันคืนลงไป

ผมเป็นพื้นเมืองเล็ก ๆ อันหนึ่ง ในโรงพิมพ์หนังสือพิมพ์รายวันแห่งนี้ หนังสือพิมพ์ของเราใช้ชื่อว่า "เสรี" อาคารเป็นตึกสามชั้นเก่า ๆ ชั้นที่หนึ่ง เป็นที่ตั้งแท่นพิมพ์ ชั้นที่สองเป็นที่ทำงานของช่างเรียง ชั้นที่สาม กองบรรณาธิการ ข้าง ๆ โต๊ะของผมเป็นกลุ่มโต๊ะของพวกนักข่าวหญิง แต่ละคนทำทางเอาการเอา งาน และเราไม่เคยยุ่งชิงต่อนัก

ฉากและบรรยากาศของโรงพิมพ์ที่คับแคบนั้น ยิ่งก่อให้เกิดความรู้สึกอัดอัดและ เหนื่อยหน่าย แก่ผู้อ่านอีกด้วย

1.10 เฟิงชายข้าวแกง

ฉากและบรรยากาศของเฟิงชายข้าวแกงในสภาพของสังคมเมืองหลวงนั้น เป็นเฟิง ชายข้าวแกงที่อยู่หน้าปากซอยมีผู้คนมาใช้บริการเป็นจำนวนมาก เพราะผู้คนในเมืองหลวง ส่วนใหญ่มักไม่ค่อยมีเวลาที่จะหุงหาอาหารเอง และการซื้ออาหารจากแม่ค้าก็จะเป็นการ ประหยัดมากกว่าที่จะลงมือประกอบอาหารเองเสียอีก ดังนั้นร้านขายข้าวแกงหรือเฟิงชาย ข้าวแกงจึงมีผู้คนพลุกพล่าน ทั้งยังเป็นสถานที่พบปะ สันทนาการของแม่บ้านละแวกนั้น ๆ เป็น อย่างดี เรื่องราวที่ผู้คนเหล่านั้นสนทนากันก็มักจะเป็นเรื่องปากท้องของตนและครอบครัว ตลอดจนเรื่องความหวังจากการซื้อหวยเถื่อนหรือหวยรัฐบาล ดังนั้นฉากและบรรยากาศหน้า เฟิงชายข้าวแกงที่สุรชัย จันทิมาธร ได้เสนอนั้น จึงเป็นฉากและบรรยากาศของความ สับสนวุ่นวายของผู้คนในช่วงเวลาเช้าวันหนึ่ง ดังปรากฏในเรื่อง หน้าต่าง โดยตัวละคร เป็นผู้บรรยายฉากและบรรยากาศของเฟิงชายข้าวแกง หน้าปากซอยเข้าบ้านเช่าของเขาว่า

"แม่ค้าข้าวแกงยกหม้อข้าวหม้อแกงถ้วยโถโอชามทยอยมาเรื่อย ๆ ตรงที่ ผมนั่งอยู่คือเพิงเล็ก ๆ หลังคาลังกะสีประมาณ 6 แผ่น เสาไม้แฉะเหมือนภาพ สีน้ำมันของนักเรียนศิลปะชอบเขียนกัน พื้นกระดานเตี้ย ๆ นอตีนั่งเล่น เป็นเพิง ที่ตั้งอยู่สุดซอย มีโรงเลี้ยงเด็กไม่ใหญ่่นักอยู่ข้างหลัง และมีซอยแยกซ้ายขวาเล็ก ๆ

ซ้ายมือเข้าบ้านในสวนเขียวครึ้มขวามือเข้าพาร์ทเมนต์สีเหลืองฟาด ที่นั่นมีคนอยู่ เยอะรวมทั้งผมด้วย และซ้ายมือของผมเป็นบ้านไม้เก่า ๆ มีห้องเช่าหนึ่งห้อง สำหรับหญิงสาวสวย ๆ ผิวขาว หน้าแขก ผมขาว จมูกโด่ง สะอาดตาเจริญใจ

ชายแก่เดินมาแต่ไกล ส่งเสียงดังแหบ ๆ คำพ่อล่อแม่ชาวบ้านมาเรื่อย คำก็นั่นคำนี้ ล้วนไม่ห่างจากสะดือ แก่หอบตะกร้าผักสดอยู่ที่นั่นมานานปี อยู่คนเดียว บ้านในสวน และทำอย่างนี้มานาน ชายผักสดที่เก็บจากสวน แจกจ่าย อวัยวะต่าง ๆ นานาให้แก่ชาวบ้าน ไม่มีใครถือสาแถมผมเองก็ยังนั่งหัวเราะได้ ขณะที่ชักถามเรื่องราวไปพลาง ๆ จากแม่ค้าข้าวแกง"

1.11 วัด

ฉากและบรรยากาศของวัดเป็นฉากและบรรยากาศของวัดราชบพิธ ที่มีภิกษุจำนวนมาก ฉากของวัดนั้นก่อให้เกิดความรู้สึกสบายใจแก่ตัวละคร เพราะเป็นภาพของความเรียบง่าย แต่ภิกษุในวัดนั้นเป็นภาพที่ทำให้ตัวละครนึกถึงเรื่องราวในอดีต ที่ก่อให้เกิดความรู้สึกเศร้าสลดแก่ตัวละครเช่นกัน ฉากและบรรยากาศของวัดนั้นมีเพียงเรื่องเดียวคือ เรื่องภิกษุ โดยตัวละครเดินทางไปวัดราชบพิธเพื่อให้อาหารภิกษุกับเพื่อน ๆ และภาพของภิกษุเหล่านั้น ทำให้เขานึกถึงภิกษุที่ตำบลบ้านเกิดของเขา ดังข้อความว่า

"รอยฝนที่กระพริบเมื่อเข้านี้ยังเหลือความชื้นอยู่บนพื้นดิน พื้นหญ้า และใบไม้ ที่ซบนิ่งอยู่ด้วยความสดชื่น..."

วัดราชบพิธยามฤดูฝน มีทั้งความสงบเยือกเย็นและงามสง่า ความชื้นกลมกลืนกับสายไทยบนบานประตูและลายเครือเถาของกระเบื้องเคลือบบนฝาผนังบนเปลือกเจดีย์ ให้เห็นถึงความสามารถของนายช่างชั้นดีแต่กาลครั้งนั้น กลุ่มของเรามีอยู่สี่คนที่พอใจจะเข้าวัดสำหรับวันนี้ กมลซื้อถั่วเขียวกิโลหนึ่งสำหรับภิกษุ...ภิกษุ

นับสิบ ๆ บินลงมาจากหลังคาโบสถ์ จากหน้าบัน จากชายคา แต่ละตัวช่างอ้วนท้วน และสมบูรณ์เรื่องอาหารการกิน บางตัวก็มีลวดลายบนข้อปีก และบางตัวมีลายระยิบ ระยับบนขนขนงอน จะงอยขาของมันมีสีแดงสดใส นัยน์ตาเรือต่อการสัมผัส...
สำหรับข้าพเจ้าเมื่อแรกที่ได้เห็นนก ก็พลันนึกถึงคำบลงของข้าพเจ้าเมื่อครั้งนั้น ขึ้นมาจับใจ..."

ฉากและบรรยากาศดังกล่าวนี้ ทำให้ผู้อ่านทราบว่าเป็นบรรยากาศของวัดที่สงบ เยือกเย็น และภาพของนกพิราบที่อ้วนท้วนสมบูรณ์ จนตัวละครรู้สึกอึดอัดใจที่ได้มีโอกาส ทำญกับสัตว์เหล่านี้ นอกจากนั้นผู้เขียนยังได้ใช้ฉากและบรรยากาศนี้เป็นสิ่งที่จุดความคิด คำนึกของตัวละครให้เล่าถึงเรื่องราวในอดีตของตนออกมา

1.12 สถานียนสง

ฉากและบรรยากาศของสถานียนสง ที่ปรากฏในเรื่องสั้นของสุรชัย จันทิมาธร เลือจากและบรรยากาศของสถานียนสงสายเหนือที่มีผู้คนเดินกันพลุกพล่าน ก่อให้เกิด บรรยากาศที่สับสนวุ่นวาย อันมีผลต่อสภาพจิตใจของตัวละครที่เต็มไปด้วยความวิตกกังวล ไม่มั่นใจ ในที่สุดตัวละครในเรื่องก็เป็นผู้ตัดสินใจทำลายสิ่งของตนเองเป็นห่วงเป็นใยนั้น เสียเอง ดังในเรื่อง ลูกอ่อน ตัวละครได้ซื้อองุ่นมานั่งกินที่ที่นั่งพักผู้โดยสารของสถานียนสงสายเหนือ ทั้งยังทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพและบรรยากาศอันสับสนวุ่นวายของสถานียนสงนั้นด้วย ดังข้อความว่า

"ข้าพเจ้าซื้อองุ่นมา 3 บาทจากแผงขายผลไม้ที่สถานียนสงสายเหนือ เมื่อเดินผ่านแผงขายหนังสือพิมพ์ ข้าพเจ้าพบที่นั่งพักผู้โดยสารว่างอยู่หนึ่งที่ จึงทรุดนั่งลงและกินองุ่นในถาดกระดาษทีละลูก ๆ ข้าพเจ้าไม่ได้กลืนเมล็ดมัน ลงไปด้วย แต่เคยได้ยินมาว่าจะกลืนก็ได้ ไม่แปลก"

1.13 สถานที่เกิดเรื่องไม่ระบไว้อย่างชัดเจน

ฉากและบรรยากาศในเรื่องสั้นบางเรื่อง สุรชัย จันทิมาธร ไม่ได้ให้รายละเอียดของฉากและบรรยากาศเอาไว้อย่างชัดเจน หรือบางเรื่องก็จะมีฉากและบรรยากาศที่เกิดเรื่องราวขึ้นหลายแห่งด้วยกัน ซึ่งปรากฏในเรื่อง บันทึกยามบ่าย เสียงเพลง เส้นเลือดและคนขายเวลา ละครไม่มีชื่อ คำถามครึ่งโหล และบนรถไฟชั้นสาม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เรื่องบันทึกยามบ่าย ฉากและบรรยากาศในเรื่องมีหลายสถานที่ด้วยกัน อันได้แก่ ฉากและบรรยากาศที่เป็นภาพรวมของสังคมเมืองหลวงที่ร้อนอบอ้าว ฉากของร้านขายอาหารที่ไม่ค่อยจะสะอาดนัก ทั้งนี้เป็นเพราะตัวละครที่มีอาการมินเมา ได้เดินผ่านร้านค้าและร้านอาหาร ตลอดจนเดินตามบาทวิถีในเมืองหลวง ภาพของฉากและบรรยากาศที่ผ่านสายตาของตัวละครนั้นเป็นภาพที่ก่อให้เกิดความรู้สึกที่อัดอัด เชื่องซึม หนะเคียวกันก็ร้อนอบอ้าว ดังข้อความว่า

“ผมเดินออกมาปะทะไอแดด รู้สึกล้าว่าเมื่อด้วยฤทธิ์ยาประมาณ 6-7 เม็ดที่กระตือกรเข้าไปก่อนหน้านี้...มันเหมือนกับว่าเรากำลังเอาหัวเดินไปบนถนนอันร้อนระอุเอาดินดำ ๆ ชีฟ้า หันซ้ายหันขวาวจะไปไหนดี มีเพื่อนสักคนที่เข้าใจเราบ้างไหมนี้ ในบ้ายอันอบอ้าวเพี้ยนฟ้าเพี้ยนฝน อากาศของกรุงเทพฯ ปี 28 เป็นอากาศที่แย่ที่สุดเมื่อเทียบกับจังหวัดที่ไกลออกไป อย่างไรก็ตาม วิธีการทำมาหากินของคนอยู่ที่นี่ หายใจรดไล่หน้ากันอยู่ที่นี่ ผมก็เลยต้องอยู่ที่นี่ และพลางคิดอยู่ว่าหลังจากนี้อีกสักชั่วโมง อะไร ๆ ก็คงจะดีขึ้น...”

เรื่องคำถามครึ่งโหล ผู้เขียนมิได้ระบุฉากหรือบรรยากาศว่าสถานที่แห่งใด แต่ให้ตัวละครแสดงความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับสภาพสังคม และค่านิยมของคนในสังคมออกมาเท่านั้น ดังข้อความว่า

"จบคำถามครึ่งโหลเสียด้วยความโล่งอกที่ได้ตอบคุณ เป็นอันว่าผมให้ห็นคำตอบของผมแล้ว นี่ละคุณ ถ้าขอร้องกันได้ ผมก็จะขอร้องว่าอย่าได้ตั้งคำถามอะไรพรรค์นี้อีก คุณก็ควรจะใช้ห็นของคุณบ้าง มาห็น มาห็นประโลมใจให้ผม ผมจะเอนหลังหลับนอนสักเล็กน้อย และเมื่อได้เวลาตื่น คุณก็ควรปลุกผมให้ตื่นเพื่อดำรงชีวิตต่อไปตามหน้าที่ของมนุษย์ชน"

เรื่องบนรถไฟชั้นสาม ฉากและบรรยากาศเป็นฉากและบรรยากาศของรถไฟชั้นสามที่แล่นจากอุบลราชธานีเข้าสู่กรุงเทพฯ สภาพบนรถไฟชั้นสามนั้นแน่นขนัดไปด้วยผู้คนที่เบียดเสียดยัดเยียดกันอยู่ ครั้นรถไฟแล่นเข้าสู่สถานีหัวลำโพงแล้ว ตัวละครก็ต้องไปเบียดเสียดกับบุคคลอื่น ๆ บนรถเมล์อีกครั้งหนึ่ง ดังข้อความว่า

"รถไฟขบวนนั้นแล่นจากอุบลราชธานีเข้ากรุงเทพฯ มันแล่นมาเป็นเวลาชียดยาวสำหรับทุกคนที่แออัดอยู่ในโบกี้ชั้นสาม..."

บนโบกี้ชั้นสามยังแน่นไปด้วยผู้โดยสาร หลายคนต้องยืนอยู่อย่างเดิม ทั้ง ๆ ที่เขาขึ้นมาแล้วกว่าร้อยกิโลเมตรอย่างอดทนล้นดี ผู้เฒ่าบางคนยังหลับอยู่ในที่นั่งอันแออัด แก่หลังสนิทเพราะปากของแกยังอ้าค้างอยู่อย่างไม่เ้ามองดู แต่ละใบหน้ามีความอดิโรย แต่ละคนแต่งตัวต่างกัน สวมรองเท้าต่างยี่ห้อ ต่างชนิดกัน สวมรองเท้าต่างยี่ห้อ ต่างชนิดกัน และผิวพรรณก็ต่างกันด้วย...

รถไฟจอดที่ขานชาลา เขาลงจากรถแล้ว หญิงสาวคนนั้นขม้มโบกมือให้ก่อนที่รถจะเคลื่อนขบวนต่อไป เขารู้สึกสบายใจขึ้นมาบ้างที่ได้เห็นรอยยิ้มของหล่อน แล้วเขาก็ไม่ได้นึกถึงอะไรอีกต่อไป เพราะต้องเอาใจจดจ่ออยู่กับรถเมล์ เขาเบียดคนขึ้นอย่างทุลักทุเล อากาศตอนนี้งุ่นร้อนอบอ้าวล้นดี กลิ่นสารพัดกลิ่นบนรถเมล์เหม็นน่าละเอียดยิ่ง ซึ่งเขาสำนึกแล้วว่ามันเป็นกลิ่นของกรุงเทพฯ โดยเฉพาะกลิ่นกรุงเทพฯ กลิ่นไอของคอนกรีต น้ำคลองขุ่นข้น กลิ่นคนที่เขาต้องสูดดมมันเหมือนกับยาหอมขนานเอกของกรุงเทพฯ ที่กระตุ้นใจให้ตื่นรณอยู่ตลอดเวลา"

ฉากและบรรยากาศในเรื่องสั้นแต่ละเรื่องมิได้มีเพียงฉากหรือสถานที่เพียงแห่งเดียว แต่จะมีภาพของสถานที่หลาย ๆ แห่งที่ตัวละครได้บรรยายให้ผู้อ่านทราบ หรือผู้เขียนได้บรรยายเอง เนื่องจากผู้เขียนได้กำหนดให้ตัวละครเดินไปยังสถานที่ต่าง ๆ แล้วแสดงความรู้สึกนึกคิดออกมา เช่น เรื่องบันทึกยามบ่าย ตัวละครได้บรรยายให้เห็นสภาพอันร้อนระอุของถนนในเมืองหลวง บรรยากาศที่เชื่อมซึม เจียบเหงาในร้านขายของเก่า เสียงกึกกิ้งกันในร้านกาแฟที่เก่าคร่ำคร่า ไม่ค่อยจะสะอาดนัก ตลอดจนตรอกเล็ก ๆ ที่มีกองขยะอันน่าเหม็นน่าสะอิดสะเอียน จนตัวละครต้องอาเจียนออกมา ในเรื่องบนรถไฟชั้นสาม ก็เป็นฉากและบรรยากาศบนรถไฟชั้นสามที่แน่นขนัดไปด้วยผู้โดยสาร และภาพของรถเมล์ในกรุงเทพฯ ที่มีผู้ใช้บริการมากมาย จนต้องเบียดเสียดกัน ภายในรถจึงเต็มไปด้วยผู้คน ทำให้บรรยากาศที่ร้อนอบอ้าวอยู่ แล้วเพิ่มความอึดอัดและร้อนมากยิ่งขึ้น ในเรื่องเสียงเพลง เล่นเลียด และคนขายเวลา ตัวละครได้บรรยายถึงเพื่อนที่อยู่ในสถานที่ต่างกัน เช่น เพื่อนที่เป็นนักรบในป่าที่เป็นสมรภูมิแห่งหนึ่ง เพื่อนที่อยู่กับชาวนาทางภาคใต้ อีกแห่งหนึ่ง และภาพของห้องสี่เหลี่ยม ตลอดจนถึงถนนที่ร้อนระอุแห่งหนึ่ง ซึ่งการบรรยายฉากเหล่านี้ให้บรรยากาศที่แตกต่างกันออกไปในสมรภูมิ บรรยากาศมักจะตึงเครียด ผู้คนอยู่กันอย่างหวาดผวา ส่วนบรรยากาศของตึกและถนนที่เต็มไปด้วยยานต่าง ๆ ก็ให้ความรู้สึกอึดอัด คับแคบ และร้อนระอุแก่ตัวละคร ในบางเรื่องเช่น เรื่องคำถามครึ่งโหล และ เรื่องละครไม่มีชื่อ ผู้เขียนไม่ได้ระบุว่าเรื่องราวเกิดขึ้นที่ไหน หรือสถานที่แห่งใดเลย ผู้อ่านไม่สามารถมองเห็นภาพของฉากหรือสถานที่ที่เกิดเรื่องราวได้เลย เพราะผู้เขียนเพียงแต่บอกว่าตัวละครนั่งตอบคำถามของหญิงสาวคนหนึ่งเท่านั้น ดังเรื่องคำถามครึ่งโหล และเรื่องละครไม่มีชื่อ ผู้เขียนก็เพียงบอกว่า ตัวละครจัดฉากของโรงละครขึ้นโดยไม่ได้บอกว่าจัดขึ้นที่ใด ทั้งนี้เนื่องจากผู้เขียนต้องการเน้นความรู้สึกนึกคิดของตัวละครเป็นสำคัญนั่นเอง สำหรับเรื่องสั้นที่มีฉากและบรรยากาศหลายแห่งนั้นก็เป็นที่น่าสังเกตว่า ตัวละครมิได้อยู่กับที่ แต่ตัวละครกำลังเดินทาง ดังนั้นฉากและบรรยากาศจึงมีหลายแห่งที่ตัวละครได้เดินทางผ่านไป

ฉากและบรรยากาศที่เป็นสภาพของสังคมเมืองหลวงอันปรากฏในเรื่องสั้นของ สุรชัย จันทิมาธรนั้น ส่วนใหญ่เป็นฉากและบรรยากาศของชุมชนแออัดผู้คนมากมาย ภาพของที่พักอาศัยที่คับแคบและอยู่ในสภาพที่ทรุดโทรม สกปรก สถานที่ทำงานก็มีได้โอ้อ่า แต่เป็นตึกแคบ ๆ ซึ่งบรรจุคนงานไว้นับร้อย ห้องนอนอันร้อนระอุ คับคั่งไปด้วยยวดยาน อันก่อให้เกิดการจราจรติดขัด แม้แต่สวนสาธารณะอันเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจก็อยู่ในสภาพที่ทรุดโทรม การที่ผู้เขียนได้เสนอฉากและบรรยากาศเช่นนี้ เพื่อต้องการเสนอให้ผู้อ่านได้เห็นภาพของสังคมเมืองหลวงที่ทุกคนคิดว่าเป็นเมืองศิวิไลซ์ แต่อีกแง่มุมหนึ่งก็คือสภาพความเสื่อมโทรมของสังคม ที่ผู้เขียนคิดว่าควรได้รับการปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น และการที่ผู้เขียนเลือกใช้ฉากและบรรยากาศที่เป็นความสับสน วุ่นวาย แออัดยัดเยียด และสกปรกเหล่านี้ ก็สอดคล้องกับเนื้อเรื่อง ตลอดจนความรู้สึกของตัวละครได้เป็นอย่างดีอีกด้วย เช่น สภาพของรถเมล์ที่ตัวละครขึ้นไปเบียดเสียดกับผู้อื่น ทำให้ตัวละครเกิดความเห็นัดเห็น้อย ท้อแท้ต่อการเดินทางไปทำงานหรือการที่จะต้องเดินทางไปทำธุระใด ๆ ก็ตาม บางครั้งตัวละครก็เกิดความรู้สึกเบื่อหน่าย สถานที่ทำงานอันคับแคบ อึดอัด จนไม่อยากจะทำงานต่อไป เช่น โรงพิมพ์ เป็นต้น บางครั้งตัวละครก็เบื่อหน่ายที่พักที่อุดอู๋ คับแคบ ของตน แต่ก็ต้องจำทน เพราะไม่สามารถจะเช่าที่พักที่ดีกว่าได้ ตลอดจนรู้สึกว่าเหว่ เจียนเหงา เมื่อนั่งอยู่ในร้านอาหารเก่า ๆ ที่มีบรรยากาศซึมเซา จนตัวละครเกิดความรู้สึกเบื่อหน่ายต่อชีวิต นอกจากนั้นยังทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกคล้อยตามความรู้สึกของตัวละครในเรื่องนั้นด้วย

2. ฉากและบรรยากาศที่เป็นสภาพสังคมชนบท

ฉากและบรรยากาศที่เป็นสภาพสังคมชนบทนั้น เป็นฉากและบรรยากาศของสังคมชนบทที่ความเจริญได้ขยายตัวเข้าไปจนเกือบจะเป็นสังคมเมืองใหญ่ ๆ ซึ่งเรียกว่า สภาพของสังคมชนบทเมือง กับภาพของสังคมที่ห่างไกลความเจริญ อันเป็นภาพของสังคมที่ต้องเผชิญกับความแห้งแล้ง และภัยธรรมชาติต่าง ๆ เช่น พายุ น้ำท่วม เป็นต้น ฉากและบรรยากาศของสังคมชนบทนี้ สุรชัย จันทิมาธร ได้เลือกใช้ในเรื่องสั้นของเขา จำนวน 20 เรื่อง ได้แก่ เรื่อง มือเพชรฆาต คนและคนบ้า แล้งเหี้ย วันรับเงินเดือน กลับบ้าน บุญการี โพนแต้ คืนพักผ่อนของนางสาวผิว รกไฟ สะพานสูง บนที่ราบสูง กระต้อมกลางทุ่ง เพลงคน และคนไม่เอาถ่าน

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้แบ่งฉากและบรรยากาศที่เป็นสภาพของสังคมชนบทออกเป็น ฉากและบรรยากาศของสังคมชนเมือง กับฉากและบรรยากาศที่เป็นสังคมชนบทซึ่งห่างไกลความเจริญ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 ฉากและบรรยากาศของสังคมชนเมือง

ฉากและบรรยากาศของสังคมชนเมืองนี้มีลักษณะสภาพของสังคมที่กำลังก้าวไกลระหว่างสังคมชนบทกับสังคมเมืองหลวง เช่น สภาพของบ้านเมืองยังเป็นเรือนทึบหนาแน่น แต่มีความเจริญของสังคมเมืองเข้ามาปะปน สภาพบ้านเรือนที่เก่าแก่จึงเปลี่ยนไปบ้าง เช่น สร้างบ้านแบบบังกาโลว์หรือตึกแถว มีร้านขายของชำ และร้านกาแฟเล็ก ๆ เกิดขึ้นบ้าง มีรถโดยสารรับส่งผู้คนที่เดินทางเข้าสู่เมืองหลวงมากขึ้น ส่วนผู้คนที่มีการดำรงชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปเช่นกัน คือ ไม่ได้ทำงานในสวนหรือไร่นาอีกต่อไป บางคนเข้าไปทำงานในเมืองหลวงแบบเข้าไปเย็นกลับ คือ ยังกลับมาพักอาศัยที่บ้านชนเมืองเช่นเดิม หรือบางคนก็ไปทำงานและพักในเมืองหลวง นาน ๆ จะกลับมาเยี่ยมบ้านสักครั้ง แต่ผู้คนที่อยู่ในท้องถิ่นนี้ก็ยิ่งรู้จักมักคุ้นกันเหมือนกับผู้คนในสภาพสังคมชนบทที่ห่างไกลความเจริญ ซึ่งไม่เหมือนกับผู้คนในสังคมเมืองหลวงที่ไม่รู้จักหรือสนิทสนมกัน แม้ว่าหลังคาเรือนจะชิดกันก็ตาม ฉากและบรรยากาศที่เป็นสภาพของสังคมชนเมืองนี้ปรากฏในเรื่อง คีนักผ่อนของนางสาวผิวกระต๋อมกลางทุ่ง และคนไม่เอาถ่าน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

เรื่องคีนักผ่อนของนางสาวผิว ฉากและบรรยากาศของนางสาวผิวนั้น เป็นฉากและบรรยากาศของสังคมชนเมืองที่ผู้คนเริ่มพลุกพล่าน แต่ผู้คนเหล่านั้นยังให้ความสนใจซึ่งกันและกันอยู่ มีผู้ที่เลิกอาชีพทำสวน ทำไร่ ทำนา เข้าไปทำงานในกรุงเทพฯ บ้างแล้วถนนหนทางก็เปลี่ยนแปลงไป จากถนนดินหรือถนนลูกรัง กลายเป็นถนนคอนกรีต ดังข้อความว่า

“ทางผ่านคอนกรีตผาดูหน้าและปามะพร้าวเป็นทางตรอก สุดตรอกมีหมู่บ้านริมคลองตั้งอยู่ มีร้านกาแฟแบบข้างถนนตั้งอยู่ร้านหนึ่งด้วย นอกจากจะขายกาแฟยังขายพริกน้ำปลาหายากอีก ปากะ ชาวบ้านละแวกนี้เป็นชาวสวนเสียส่วนมาก อยู่

กันอย่างง่าย ๆ และแต่งตัวง่าย ๆ ตกค่ำมีเสียงผิวเมียทะเลาะกันกับเสียงลูก ร้องไห้จ๊ออยู่เนือง ๆ บางวันมีเสียงเออมาจากวงเหล้าผู้ชาย พวกเด็กชอบมุงดู แล้วบางคนก็ผสมเล่นกับขี้เมาอย่างสนุกสนาน มีการเล่นลำตัด และลูกขึ้นเต็น รำวงกันเออ ในหน้าว่างพวกเด็ก ๆ จะชักว่อกันเกลื่อนท้องฟ้า

หนุ่มสาวละแวกนี้ต่างมีอาชีพใหม่กันเป็นส่วนมาก ต่างมีงานทำในกรุงเทพฯ ตกค่ำลงเขาจึงจะกลับบ้านโดยทางเรือบ้าง ทางรถเมล์บ้างตามถนัด สาว ๆ แต่งตัวทันสมัยออกไปข้างนอก แต่พอกลับบ้านก็เป็นชาวสวนริมคลองอย่างเดิม บางคนเป็นพาร์ตเนอร์จึงมักกลับบ้านเมื่อเที่ยงคืนล่วงไปแล้ว แต่บางคนหล่อน จะไม่กลับ และบางคนเป็นโสเภณี ซึ่งนาน ๆ จึงจะกลับมาเยี่ยมบ้านทีหนึ่ง"

เรื่องกระท่อมกลางทุ่ง ฉากและบรรยากาศบ้านของตัวละครเป็นบ้านที่อยู่ในชนบท แบบชานเมืองมีการดำเนินชีวิตอย่างชาวชนบททั่วไป แต่ความเจริญทางวัตถุแบบในเมือง หลวง เช่น การสร้างบ้านแบบังกาโลว์ ได้เริ่มมีขึ้นในละแวกบ้านของตัวละคร ดัง ข้อความว่า

"บ้านของเราอยู่กลางทุ่งนานทบุรี ห่างจากแหล่งชุมชนและห่างจากถนนใหญ่ มาก พ่อของผมทำงานกรมทาง นานวันจึงจะกลับมาเยี่ยมบ้านสักครั้ง มีบางทีที่พ่อ นั้งรถจี๊ปมาบ้านในตอนกลางวันพร้อมกับเพื่อน เราดีใจถึงแม้ว่ามันจะไม่ใช้รถจี๊ป ของเรา ส่วนแม่อยู่บ้านเลี้ยงน้อง ๆ หุงข้าวปลา ทำงานจิปาละ ผมจบ ม.ศ.3 มาสอบเข้าเรียนต่ออะไรไม่ได้ ก็เลยลอยคว้างอยู่บ้านเฉย ๆ ถึงหน้าน้ำผมวาง เบ็ด ทอดแห วิดปลา ปลายหน้าน้ำ ผมปลุกผักสวนครัว มันเป็นภาระที่ผมต้องดูแล จนทุกวันนี้ ผมรดน้ำผักทุกเช้าเย็น ช่วยงานบ้านเท่าที่ความขยันจะอำนวยไม่มีใคร กล่าวคำผมนักหรรษา ผมโตพอที่จะรับรู้รับผิดชอบอะไร ๆ บ้างแล้ว ผมมีสิทธิ์ที่จะเกียจ คร้านทำงานได้ แม้ไม่ดูเหมือนแต่ก่อน และผมคิดว่าผมเริ่มจะเป็นหนุ่มกับใครเขา บ้างแล้วเช่นกัน

เดิมทีบ้านในละแวกเดียวกันกลางทุ่งกว้างนี้ บ้านของเรามีมาก่อนใคร ๆ ต่อมามีกระท่อมหลังหนึ่งตั้งอยู่ได้ก็ปีแล้วไม่รู้ แต่เดี๋ยวนี้มันเก่าโทรมมาก ต่อมาอีกปี คนกรุงเทพฯ มาสร้างบังกาโลว์อยู่ข้าง ๆ บ้านเรา วาระแรก ๆ มีผู้เมียคู่หนึ่งมาอยู่ แต่เขาคงทนต่อการลำบากไม่ได้กระมังจึงปิดบ้านแล้วหายไป บังกาโลว์หลังนี้สร้างยังไม่เสร็จสมบูรณ์สัก เพราะทาแวลล์ได้ครึ่งหนึ่งเท่านั้น เจ้าของบ้านฝากลูกชายแฉ่ไว้กับแม่ ผมจึงถือโอกาสเข้าไปนอนบ้าง รื้อค้นหนังสือดูบ้าง และเอาจักรยานไปปั่นเล่นบ้าง"

เรื่องคนไม่เอาถ่าน จากและบรรยากาศเป็นชนบทที่เริ่มมีการก่อสร้างตึกหรืออาคารสูง ๆ ขึ้น และคนในท้องถิ่นก็ภูมิใจกับความเปลี่ยนแปลงนี้ ดังข้อความนี้

"ในเวลาบ่าย ๆ เช่นนี้ ที่นี้เปลี่ยนแปลงจากเมื่อสองปีก่อนในสายตาของข้าพเจ้า ต้นสนริมถนนหายไป มีตึกคอนกรีตทรงกระบอกเตี้ย ๆ มาแทนที่ และฟากตรงข้ามโน้น ตึกทรงเดียวกันตั้งเป็นกระจุก เขาเรียกมันว่าศูนย์การค้า ซึ่งชาวบ้านที่นี้ภูมิใจต่อกัน"

จากและบรรยากาศที่เป็นสังคมชนเมืองนั้น เป็นจากและบรรยากาศที่กำกวมกันระหว่างสังคมเมืองกับสังคมชนบท กล่าวคือ ยังมีสภาพบ้านเมืองส่วนใหญ่เป็นเรือกลสวน ไร่ นา หรือสวนตามริมคลอง การดำเนินชีวิตของผู้คนในบริเวณชนเมืองก็มีความเป็นอยู่อย่างชาวบ้านชนบททั่ว ๆ ไป อันได้แก่ มีอาชีพทำนา ทำไร่ หรือทำสวนกันเป็นส่วนใหญ่ จะมีเพียงบางคนเท่านั้นที่เปลี่ยนอาชีพไปทำงานตามบริษัท หรือเข้าไปทำงานในเมืองหลวง แต่พอตกเย็นก็จะเดินทางกลับมามากที่บ้านในเขตชนเมืองเช่นเดิม ส่วนสิ่งที่เปลี่ยนไปคล้ายกับสังคมเมือง คือ มีสิ่งก่อสร้าง เช่น ตึก อาคารใหญ่โต สูงหลาย ๆ ชั้น หรือศูนย์การค้าเกิดขึ้น การจราจรที่เคยเดินทางตามสะพานข้ามท้องร่อง หรือถนนตัดผ่าน

ตามสวนยังคงมีอยู่เช่นเดิม แต่ตามถนนใหญ่จะมีรถเมล์หรือรถโดยสารรับส่งคนที่เดินทางเข้าสู่เมืองหลวงมีจำนวนมากขึ้น

2.2 จากและบรรยากาศที่เป็นสภาพสังคมชนบทห่างไกลความจริง

เป็นจากและบรรยากาศของสภาพสังคมอันห่างไกลความจริงที่ต้องเผชิญกับภัยธรรมชาติต่าง ๆ ได้แก่ ความแห้งแล้ง อดอยาก ภัยจากน้ำท่วม และพายุ ตลอดจนสภาพของสังคมชนบทที่ยังมีความเชื่อทางไสยศาสตร์หรือภูติผีปิศาจ จากและบรรยากาศเช่นนี้มีปรากฏในเรื่องสั้นของสุรชัย จันทิมาธร จำนวน 16 เรื่อง ได้แก่ เรื่องมือเพชรฆาต คนและคนบ้า แล้งเข็ญ วันรับเงินเดือน รถไฟ กลับบ้าน บุพการี โพนแต้ม บนที่ราบสูง พายุ จบกริมห้วย ลมหายใจของท้องทุ่ง หนึ่งในบทกวีเท่ากับสูญ ลูกบอล เพลงศพ และคนหาบน้ำ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เรื่องแล้งเข็ญ จากและบรรยากาศเป็นสภาพของชนบทที่ตกอยู่ในภาวะความแห้งแล้งกันดาร ผู้คนที่อยู่ในถิ่นนี้บางคนทนความแห้งแล้งไม่ไหวก็อพยพหนีไป ส่วนผู้ที่ยังคงอยู่ก็ต้องต่อสู้กับชะตาชีวิตต่อไปอย่างโดดเดี่ยว ดังข้อความว่า

"เริ่มด้วยลมแล้งกู่กรรโชกพาเอาฝุ่นดินโขยเข้าปะทะเรือนชานที่โง้งเย้ยอยู่แล้วให้มันสะเทิ้มสั่นเหมือนกับจับไข่ฉนั้น ผู้เฒ่าเฒ่าจับอยู่กับกองผ้าห่มซึ่งมันเก่าแก่เหมือนกับตัวของแกเอง เด็ก ๆ นากันก่อไฟผิงที่ไต้ต้นมะขามเฒ่าของหมู่บ้าน ศาลเจ้าลั่นคิก ๆ ไปทั้งเสาดราลมทุ่งพัดมาแรง ๆ ทั้งหมู่บ้านอันมิไม่ถึงลิบหลังคาเรือนจะหาไอ้หนุ่มอีสานก็หายาก เพราะมันต่างหนีไปไทย (กรุงเทพฯ) กันหมด มันทั้งความหนาวแล้งไปอย่างอิดระอาเต็มทนแล้ว...

ปี พ.ศ. 2497 เป็นปีที่ต้องประสบกับความแห้งแล้ง ปีนั้นใคร ๆ ก็ต่างคาดเดาให้กลุ้มไปว่า โลกกำลังจะถึงวาระแห่งการแตกดับ มันเกิดขึ้นแต่เพียงเงิบ ๆ ในหมู่บ้านดินคง เหมือนกับโลกอยู่ในความนึกคิดของพวกเขานั้น ลมหัวกุดแต่ละลูก กระซอกขั่ว

ทุกคนให้กระเจิดกระเจิง ควายเลี้ยงผอมโซ จนที่ว่าหมดอายุขัยยากในชีวิตของมัน คราวเรือนระส่ำระสาย ที่ตัดสินใจหอบข้าวของหนีจากไป หนีไปให้พบเห็นความสดใสเหมือนกับที่ได้เห็นน้ำบ่อใหม่ที่อยู่ที่กุดพันรอกอยฤดูฝนที่ยังไม่มีเค้าทุกคนไม่ได้ยิ้มให้กัน และก็ไม่มีใครหลั่งน้ำตาเพียงหยดเดียวด้วย"

เรื่องโพนแต้ จากและบรรยากาศเป็นสภาพของโพนแต้ที่ตัวละครคิดว่าเป็นที่ลึกลับ ของผีทุ่งผิณา ในการทำนาแต่ละปี จะต้องมีการเซ่นไหว้ และที่โพนแต้แห่งนี้เอง ที่ได้เกิดโคกนาฏกรรมขึ้น ดังข้อความว่า

"คราวนี้มาถึงกระท่อมอีกหลังหนึ่ง ที่เคยทำไว้เมื่อหลายปีมาแล้ว ปานนี้มันคงจะทรุดลงบ้าง ตัวกระท่อมก็ไม่ใหญ่เท่าไรนัก พอหลบแดดหลบฝนยามทำนาใกล้ ๆ แลวนั้น ถ้าคืนไหนวางเบ็ด ก็ยามเบ็ดจากกระท่อมต้นตาลสามต้น ไปปักกับที่กระท่อมหลังนี้เลมอมมา มันเป็นกระท่อมเล็ก ๆ ที่ตั้งอยู่บนโพนปลวก มีตั้งแต่ต้นใหญ่ตระหง่านครอบอยู่ บนโพนออกจะรกรักหน่อย เพราะไม่เคยตากถาง ทิดโคดยังจำตั้งแต่สูงใหญ่ต้นนั้นได้สนิท เคยเก็บผักมาฉีกแล้วเอาเบ็ดลีดำของมันมาเล่น ถ้ายังอ่อนอยู่ก็กินดิบ ๆ เมื่อครั้งยังเป็นเด็กอยู่ไม่เคยเลยที่จะไม่เก็บเม็ดแต้ของต้นนี้ ยังจำได้เลา ๆ ว่าพ่อเล่าให้ฟัง

โพนแต้โพนนี้ขลังนัก พ่อเล่าบอกจะเซ่นไหว้ผีปู่ ผีย่า ผิณา ผิทุ่ง ก็ต้องมาทำที่โคนต้นแต้บนโพนนี้ และก็ศักดิ์สิทธิ์เสียด้วย น้ำและข้าวรอบ ๆ โพนนี้อุดมสมบูรณ์ทุก ๆ ปี ไม่เพียงแต่แค่นี้พ่อบอกว่า ทิดโคดยังรู้ไปอีกว่าครั้งหนึ่งมีคนอยากลองดีมาเหยยวรด พอคืนวันนั้น คน ๆ นั้นก็มีอันบิดตะกุดปวดท้องจะเป็นตายเท่านั้น ต้องรีบมาเจ้าพ่อต้นแต้เสียยกใหญ่ ด้วยไก่ถอนขนแล้ว 1 ตัว เหล้าเดือน 1 ขวด กับข้าวอีกสองสามกระทง

ทิดโคดนั้นตระหนักถึงความขลังของโพนแต้แห่งนี้อยู่ จึงเซ่นไหว้ทุก ๆ ปีไม่เคยขาด แต่ละปีก็ขนานให้ข้าวอุดมสมบูรณ์ แต่ปีนี้ทิดโคดคิดว่าคำขนานจะต้องมีอะไรพิเศษเพิ่มเติมอีกแน่ ๆ"

เรื่องนาย จากและบรรยากาศเป็นหมู่บ้านแห่งหนึ่งที่กำลังเผชิญกับวาทภัย อันก่อให้เกิดบรรยากาศที่ขุมนวุ่นวายของผู้ที่เตรียมตัวหลบภัย ดังข้อความว่า

"เวลาคำมิตลงอย่างรวดเร็ว คงจะเป็นเพราะพายุหรือนั่นกระมัง ที่ทำให้บรรยากาศมัวสลัวลงเหมือนว่าฝนกำลังจะตก แต่เปล่าหรอกไม่มีใครได้รับเม็ดฝน แม้แต่เม็ดเดียวถนนตัดผ่านหมู่บ้านสายเดิวนั้น บัดนี้คลุ้งไปด้วยฝุ่นและความขุมน เนื่องจากฝูงควายที่ถูกต้อนเข้ามาหลาย ๆ คอกรวมกัน แล้วต่างคนต่างแยกย้ายกัน ต้อนควายเข้าคอก เมื่อถึงบ้านของตน เสียงไล่ควาย เสียงเกราะกระดิ่ง เสียงควายร้องดังขรมเหมือนจะช่วยให้บรรยากาศตื้นพายุขุ่นแยะขึ้นไปอีก นอกจากบ้านตาป๊ะจะเตรียมตัวแล้ว บ้านผู้ใหญ่บ้าน บ้านพ่อใหญ่โสม บ้านตาดี และอีกหลายบ้านที่มีฐานะค่อนข้างจะมั่งคั่ง ต่างก็เริ่มต้นตัวเหมือนกัน พอลักพักที่ลมแรงตีมา กับบรรยากาศเริ่มมัวสลัว หลังจากฝูงควายถูกต้อนเข้าคอก ถนนก็ปลอดจากผู้คน ทุกบ้านไม่ได้จุดได้ตะเกียง คงหลบพายุอยู่ใต้ถุนบ้าน คอยฟังเสียงโคนล้ม เสียงหลังคาเปิด เสียงคนร้อง แต่ก็ยังไม่ปรากฏเสียงเหล่านี้ให้ใครได้ยิน คงมีแต่ลูกมะพร้าวหล่นตบตีอยู่เป็นระยะ ๆ เสียงลมแรงดังอื้ออึง เสียงใบกล้วย ใบมะพร้าวต้องลม บางจังหวะมีเสียงเด็กเล็กร้องแหงซัน แต่ไม่นานก็เงียบลง เพราะพ่อแม่ปลอบ"

เรื่องจบกริมห้วย จากและบรรยากาศเป็นสภาพของชนบทแห่งหนึ่ง ที่บริเวณริมห้วยนั้น มีต้นจบกต้นหนึ่งที่มีลำต้นเอนเข้าหาลำห้วย และเมื่อเกิดพายุฝน จึงทำให้ต้นจบกนั้นถูกฟ้าผ่าและโค่นลงไปในลำห้วยนั้น บรรยากาศขณะเกิดพายุฝนฟ้าคะนองจึงเป็นบรรยากาศที่มัวสลัว และมีเสียงอิงอลตลอดเวลา ดังข้อความว่า

"...กาลครั้งหนึ่ง มีจบกอยู่ต้นหนึ่ง พักแต่ไอเอนเอนกะเท่เร่เข้าหาลำห้วย
 จบกจกรรจมีแต่ความสงบเสียงเป็นเลมอม่า พื้นดินเริ่มผั่งห้วยตรงที่มันถือกำเนิด
 ถูกล้ำเขาเซซัดจนกินเลยเข้าไปในแดนรากได้...ลำต้นสีน้ำตาลอ่อนแฉมขาวแตก
 กระเหมือนสะเก็ดผล...จนตะวันตกเย็น นอมองเห็นรางเลือน มันทั้งสองต้อง
 ผวาตื่นขึ้นอย่างตื่นตระหนก เพราะลมพัดแรงเหลือเกิน เสียงอ้ออิงคะนิงใกล้
 เข้ามา...เข้ามา ในที่สุดก็มาถึงขกต้นนี้ พร้อมกับสายฝนโปรยสายพล่านไม่
 เป็นขบวน

ในตอนนั้นมันมองเห็นผ่านฝนอันแข็งแแกร่ง ความวิปริตของดินฟ้าอากาศ
 ความเป็นไปของไม้ใหญ่น้อย น้ำในลำห้วยเริ่มหลากขึ้นและไหลเชี่ยวทวีแรง
 โสດประสาทของมันอ้ออิงไปด้วยเสียงอันน่ากลัว ในตาของมันดำมัวเพราะน้ำ
 ฝนซบเซาข้างบนปลิดจากกิ่งปลิวไปตามแรงลม เสียงโคนล้มของเพื่อนไม้รอบ
 ข้าง..."

จากและบรรยากาศของสภาพสังคมชนบทที่ห่างไกลความเจริญนี้เป็นลักษณะของภ
 ษรรมชาติต่าง ๆ เช่น ความแห้งแล้ง พายุ หรือพายุฝน ที่ก่อให้เกิดเรื่องราวต่าง ๆ ตาม
 มา เช่น ความแห้งแล้ง ก็จะมีอากาศอันร้อนระอุ ผิวดินแตกกระแหง มีลมบ้าหมูเป็นครั้งคราว
 ทุกชีวิตที่อาศัยอยู่ในบริเวณนั้นก็พลอยห่อเหี่ยวแห้งแล้ง เหมือนสิ่งไม่มีชีวิตตามบรรยากาศที่
 แห้งแล้งนั้นไปด้วย ส่วนจากและบรรยากาศในยามเกิดวาตภัย ก็เต็มไปด้วยความสับสน
 ออลหม่านของผู้คนที่ตระเตรียมหลบพายุ เสียงอิงอลของพายุที่กำลังพัดอย่างแรง เสียงโคนล้ม
 ของต้นไม้ และเสียงหล่นของมะพร้าว ครั้นหลังจากพายุสงบ ทั้งซากปรักหักพัง บรรยากาศ
 ก็ตกอยู่ในภาวะเงียบ ซึมเซา สำหรับจากและบรรยากาศที่เป็นพายุฝนฟ้าคะนอง ก็จะมี
 บรรยากาศที่มัวสลัวของเมฆฝน ฝนตกอย่างหนึ่ง และสายน้ำอันเชี่ยวกราก เสียงฟ้าผ่า
 ฟ้าร้อง เสียงอ้ออิงของลม หลังพายุฝนสงบ บ้านเรือน ต้นไม้ที่ถูกฟ้าผ่า พืชพันธุ์ธัญญาหาร
 ก็ถูกพายุฝนพัดพาเสียหายไปเป็นจำนวนมาก

ฉากและบรรยากาศที่ชาวชนบทต้องเผชิญกับภาวะภัยธรรมชาติ เป็นฉากและบรรยากาศที่ผู้เขียนได้เสนอให้สอดคล้องกับเนื้อเรื่องเป็นอย่างดี โดยผู้เขียนได้เสนอให้เห็นว่า ผู้คนที่อาศัยอยู่เขตชนบทที่ห่างไกลความเจริญนั้นได้ต่อสู้กับภัยธรรมชาติอย่างโดดเดี่ยว รัฐยังไม่ได้ยื่นมือเข้าไปช่วยเหลือแต่อย่างใด การบ้านก็จะพียงมาอาศัยกันเองไปตามยถากรรมเท่านั้น

ฉากและบรรยากาศที่ปรากฏในเรื่องสั้นของสุรชัย จันทิมาธร เป็นฉากและบรรยากาศที่เป็นสภาพสังคมเมืองหลวงและสังคมชนบท ฉากและบรรยากาศสังคมเมืองหลวงมีจำนวนมากที่สุด อันเป็นฉากและบรรยากาศของสังคมที่สับสนวุ่นวาย เต็มไปด้วยผู้คนจำนวนมาก การจราจรติดขัด ที่อยู่อาศัยคับแคบแออัด อากาศก็ร้อนระอุอยู่ตลอดเวลา ส่วนบรรยากาศและฉากที่เป็นสภาพสังคมชนบทก็เป็นภาพของความแห้งแล้ง ความอดอยากของผู้คนที่ต้องต่อสู้กับภาวะความแห้งแล้งนั้นอย่างโดดเดี่ยว นอกจากนั้นสุรชัย จันทิมาธรรยังได้เสนอฉากและบรรยากาศของสภาพสังคมชนเมืองที่มีลักษณะก้ำกึ่งกันระหว่างสังคมชนบทและสังคมเมืองหลวง เช่น การดำเนินชีวิตของผู้คนส่วนใหญ่ ยังยึดอาชีพทำไร่ ทำนา ทำสวน แต่ถนนหนทาง ตึกรามบ้านช่อง ได้เปลี่ยนไปคล้าย ๆ กับสังคมเมืองหลวงแล้ว เป็นต้น อย่างไรก็ตามการเลือกฉากและบรรยากาศของสุรชัย จันทิมาธรนี้ เขาสามารถเลือกให้ฉากและบรรยากาศ ได้เหมาะสมกับเนื้อเรื่องได้เป็นอย่างดี เพราะฉากและบรรยากาศที่มีความกลมกลืนผสมผสานกับพฤติกรรมและความรู้สึกนึกคิดของตัวละครนั้น ทำให้แนวคิดของเรื่องเด่นชัดขึ้น และทำให้เรื่องราวต่าง ๆ มีลักษณะสมจริงยิ่งขึ้นอีกด้วย

ท่วงทำนองการแต่ง

ในการสร้างสรรค์วรรณกรรมชิ้นนั้น นักเขียนแต่ละคนมีวิธีการเลือกใช้ถ้อยคำสำนวนโวหาร ที่เป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละคน เพื่อที่จะถ่ายทอดความคิด ความรู้สึกต่าง ๆ ออกมาได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น การเลือกใช้ถ้อยคำ สำนวนโวหารนี้ เรียกว่า ท่วงทำนองการเขียน หรือท่วงทำนองการแต่ง หรือภาษาอังกฤษใช้คำว่า "style" ซึ่งนักวิจารณ์วรรณกรรมหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

กุหลาบ มลลิกะมาส (2531 : 122) กล่าวว่า สไตล์ หมายถึง ท่วงท่าที่แสดงออกเป็นลักษณะเฉพาะตัวของกวีแต่ละคน กวีต่างก็มีแบบเป็นของตนเองปรากฏอยู่ซ้ำ ๆ จนสรุปได้ว่า การเขียนแบบนี้ ลำนวนนี้เป็นของใคร ทั้งนี้เพราะนักเขียนมีวิธีวางลำดับเนื้อเรื่อง เลือกใช้ถ้อยคำ ประโยค วรรคตอน หรือแสดงแนวความคิดอันเป็นลักษณะของตนเองไปต่าง ๆ กัน

ม.ล. ตั๊ย ชุมสาย (2516 : 25 - 28) ได้ให้ความหมายว่า คือ การเลือกสรรถ้อยคำมาใช้ในการผูกประโยคให้เกิดความหมายอันแจ่มแจ้ง ชัดเจน ก่อให้เกิดประสิทธิผลในการสร้างความสะท้อนอารมณ์ หรือช่วยให้สำนวนที่ผู้ประพันธ์กำหนดไว้ไปถึงผู้อ่านได้อย่างเนียนพร้อมบริบูรณ์ตามความต้องการ

ประสิทธิ์ กานย์กลอน (2518 : 157) กล่าวว่า ท่วงทำนองการเขียนคือการเลือกสรรถ้อยคำ และเรียบเรียงถ้อยคำให้ได้ความหมายตรงกับที่เราต้องการ

จึงอาจกล่าวได้ว่า ท่วงทำนองการแต่งก็คือ การเลือกใช้ถ้อยคำ ลำนวนโวหารที่นักเขียนแต่ละคนเลือกใช้ในงานเขียนของตน เพื่อที่จะสื่อสารความคิดความรู้สึกต่าง ๆ มายังผู้อ่านได้อย่างชัดเจน

การศึกษาท่วงทำนองการแต่งในเรื่องสั้นของ สุรชัย จันทิมาธรนี้ พบว่า สุรชัย จันทิมาธร ได้เลือกใช้คำ ลำนวนโวหาร ที่เหมาะสมกับพฤติกรรม และบุคลิกภาพของตัวละคร ตลอดจนเหมาะสมกับเรื่องราวในเนื้อเรื่องเป็นอย่างดี ผู้วิจัยได้จำแนกท่วงทำนองการแต่งในเรื่องสั้นของเขาออกดังนี้

1. การใช้คำ
2. การใช้ลำนวนโวหาร

1. การใช้คำ

การรู้จักเลือกใช้คำเป็นศิลปะชั้นสูง เพราะถ้อยคำเป็นทั้งเครื่องหมายที่ชี้แทนเสียง และเป็นเครื่องมือในการใช้ทำความเข้าใจ ตลอดจนแสดงความรู้สึกนึกคิดของผู้เขียนออกมา การที่ผู้อ่านจะสามารถเข้าใจเรื่องราวและความคิดของผู้เขียนได้นั้น ผู้เขียนจะต้องมีความ

สามารถในการเลือกใช้ถ้อยคำในงานวรรณกรรมของตนได้อย่างเหมาะสม มีความกระชับ รัดกุม แจ่มชัด และเร้าอารมณ์ ผู้อ่านได้เป็นอย่างดี จึงจะทำให้ข้อเขียนนั้นชวนอ่านและ น่าติดตาม ในการศึกษาเรื่องสั้นของสุรชัย จันทิมาธรทั้ง 63 เรื่องนี้ พบว่า สุรชัย จันทิมาธร ได้เลือกใช้คำก็แตกต่างกันออกไป พอที่จะนำแตกออกได้ดังต่อไปนี้

1.1 การใช้คำภาษาต่างประเทศ

การใช้คำภาษาต่างประเทศนี้ หมายถึง การใช้คำภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นคำที่นิยมใช้ ประปนในคำไทยสมัยปัจจุบัน เนื่องจากมีคนจำนวนมากที่ศึกษาภาษาอังกฤษ เวลาพูดหรือเขียน ก็จะใช้คำศัพท์ภาษาอังกฤษออกมาด้วย ซึ่งคำศัพท์ภาษาอังกฤษนั้นบางครั้งอาจเป็นคำศัพท์ทาง วิชาการก็อาจจะสามารถใช้กับคำนั้น ๆ ได้ แต่บางครั้งแม้จะมีคำไทยใช้อยู่แล้ว ก็ยังใช้ คำภาษาอังกฤษแทน หากเป็นคำที่คนทั่ว ๆ ไปเข้าใจอยู่แล้วงานเขียนนั้นก็อาจจะไม่มีปัญหา ในการสื่อสาร แต่หากเป็นคำศัพท์ที่คนทั่ว ๆ ไปไม่รู้จัก ไม่เข้าใจความหมายก็อาจจะทำให้ งานเขียนนั้นไม่สามารถสื่อสารได้ดีเท่าที่ควร ในเรื่องสั้นของสุรชัย จันทิมาธรนี้ พบว่า สุรชัย จันทิมาธร นิยมใช้คำศัพท์ภาษาอังกฤษมากเช่นกัน แต่เป็นคำศัพท์ที่คนทั่ว ๆ ไป สามารถเข้าใจได้ เช่น คำว่า แท็กซี่ โซเฟอร์ ลิฟต์ลิค เปอร์เซนต์ แบงค์ โบกี้ เบลอสโลว์โมลัน เป็นต้น จะมีบางคำที่เป็นศัพท์ภาษาอังกฤษที่เป็นศัพท์ทางวิชาการ ประปนอยู่ บ้าง เช่น เรียลลิสติก ดาต้า อาร์ติส โมเดิร์นแดนซ์ คำต่าง ๆ เหล่านี้มีปรากฏใน ข้อความหรือประโยคดังต่อไปนี้ เช่น

เมื่อว่าเราได้ขึ้นไปอยู่บนที่สูง เราคงจะมองมาดูใครต่อใครข้างล่าง
อย่างไม่ชัดเจนนัก ภาพที่มองเห็นจึงดูเบลอเล็กเบลออ่อนต่อสายตา

ความหวัง : 29

แล้วร่างหนึ่งในโถนสีขาวก็แวบเข้าสู่ฉากในอาการหล่นลอย เนิบนาบ
อย่างนกผกเฝินบิน ตามแบบการถ่ายทอดความรู้สึกอย่างสโลว์โมชั่น

นาฏกรรม : 37

พวกนักรบหนุ่มก็เลยโชว์ฟอร์มกันอย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย

ลูกบอล : 104

เคราะห์จริง ๆ ...เคราะห์จริง ๆ...ใครก็รู้สึกเศร้าหลังจากที่หัวเราะร่าไปกับ
ตุเจ้าใจใจเกอร์อยู่พักหนึ่ง

ลูกบอล : 104

มีใครบางคนมาขายเวลาให้ผมในราคา เช็คคันด์แอนด์

ผู้หญิงไทยเหมือนไทเกอร์ หรือเจ้าแมว ดุ ๆ ร้าย ๆ อะไรรรค์นั้น

บันทึกยามบ่าย : 114

แมลงมือเขียนรูปต่อจากเดิม เพิ่มไอเดียบางประการลงไปอย่างทะลุทุกเล
และผิดเคือง

บันทึกยามบ่าย : 115

บนใบก๊ชั้นสามยังแน่นไปด้วยผู้โดยสาร

บนรถไฟชั้นสาม : 34

"นอนแล้วจะ" เธอรับแบงค์

วันรับเงินเดือน : 49

ด้วยเหตุนี้โชเฟอร์ที่ได้รับความนิยมเชื่อถือมากขึ้นเป็นผู้มีอายุมาก

กลับบ้าน : 52

ริมฝีปากของหล่อนเอบอ้มด้วยลิปสติกชมพู ที่ลำคอมีสายสร้อยเส้นเล็กแขวน
ล๊อคเกิดขนาดจิ๋ว

กลับบ้าน : 53

การกลับบ้านครั้งนี้ข้างขาดความอบอุ่นล้นติ ไม่เหมือนกับที่หล่อนเคยคิดและคุยไว้
 กับเพื่อนชาย ขณะที่เขากำลังซื้อเปอร์เซนต์ของหล่อนในไนท์คลับนั้นเลย

กลับบ้าน : 56

"ศิลปินกรกินเหล้าเก่งกันหลายคน" เขาว่า

"ใครนะ" คนโตถาม

"อาร์ตีส ใจ"

"ใครนะ"

"อาร์ตีส" เขาตอบเสียงเขาไหวอย่างไม่แน่ใจว่าออกเสียงได้ถูกต้อง

คนว่าเหว : 60

ข้าพเจ้าจ่อมันด้วยไลท์เตอร์ อันลั่นระริกในมือ

ไฟเปลี่ยว : 97

เพื่อนผู้เข้าใจศิลปะตอบว่าดีมาก ดีกว่าของกุเสียอีก มึงมันเรียลลิสติก
 ของกูมันดาด้า

ช่างมันเถิด : 82

มีนักทัศนาศรต่างชาติเข้ามาคุยอยู่บ่อย ๆ ฝรั่งผมแดงบ้าง ญี่ปุ่นบ้าง จนมีโปสการ์ด
 แผ่นใหญ่ที่ถ่ายด้วยฟิล์มสีสวยงามมาติดไว้ผนังวัด

นกพิราบ : 63

ฉันนั่งหันหน้าออกนอกบ้าน จิบโอวัลตินหวานไล่ความมินเมาที่ยังไม่สลาย
จากคืนวาน แม้กระทั่งจากเช้าตรู่ของวันนี้ ซึ่งเราลองเสี่ยงการแสดงโมเดิร์นดาวน์
ที่สำเร็จไปด้วยเหล่าหลายขวด

นครไต้ : 24

ผู้จัดการสวมแว่นสีขาวอ่อนคร่ำเคร่งที่โต๊ะทำงาน คนปรี๊สามคนคงยืนปรึกษากันอยู่
กิเลส : 30

ข้าพเจ้าเลียบปลึกเตาไฟฟ้าเสร็จ จัดการตั้งหม้อข้าวพร้อมกับทิ้งไข่สามใบไว้ด้วย
จดหมาย : 37

เขายันทักความซาบซึ้งไว้ด้วยตัวบรรจงบนกระดาษปรี๊เก่า ๆ ว่า..."

แมวและคนสันโดษ : 50

สุรัชย์ จันทิมาธร เลือกใช้ภาษาต่างประเทศที่คนใหญ่เข้าใจความหมายดีอยู่แล้ว
จึงไม่ทำให้อ่านไม่เข้าใจทั้งคำภาษาต่างประเทศบางคำ ผู้เขียนยังสามารถใช้ให้สอดคล้อง
กับเนื้อเรื่อง ตัวละคร และบรรยากาศ ด้วย

1.2 การใช้คำภาษาถิ่น

การเลือกใช้คำภาษาถิ่นอาจจะใช้ในกรณีที่ต้องการความสมจริง และใกล้ชิดกับ
สภาพความเป็นจริงตามสถานการณ์ในเรื่อง ซึ่งคำที่มาจากภาษาถิ่นที่ สุรัชย์ จันทิมาธร
นำมาใช้นั้น เป็นคำที่มาจากภาษาถิ่นอีสาน และปรากฏในเรื่องสั้นที่สะท้อนภาพสังคมชนบท
ภาคอีสาน และจากบทสนทนาของตัวละครที่มาจากภาคอีสาน ดังนั้นการเลือกใช้คำภาษา
ถิ่นอีสาน ของสุรัชย์ จันทิมาธร จึงเหมาะสมกับเนื้อเรื่องและตัวละครที่เขาสร้างขึ้นเป็น
อย่างยิ่ง คำภาษาถิ่นอีสานเหล่านี้ ได้แก่ คำว่า เเตง โพน ตำปน เถียงนา หนองนา

ลมหัวกด เป็นกก เห็น น่อใหญ่ ลานติข้าว ฯลฯ คำต่าง ๆ เหล่านี้ สรุขัย ได้นำมาใช้
ในข้อความ และประโยคในเรื่องสั้นของเขาดังนี้

"ตะแกจะเป็นลมตั้งนานแล้ว ไม่ยอมพูดไม่ยอมจา จะนั่งซึมอยู่ท่าเดียว เเตง
หรือแทบจะมองไม่เห็นในตอนแรก ๆ จนเท้าสะดุดเข้า จึงได้รู้ว่ากำลังอ่อนเปลี้ย
อยู่ที่เดียว" (เเตง หมายถึง ฉันท, ข้า)

รถไฟ : 45

ทุก ๆ ปีจะต้องไปพักในกระท่อม โพนตาลสามต้น โพนปลวกนี้กว้างสนามนัก
ไม่รกหูรกตา มีดอกควายอยู่ด้านหลัง มีก้อนแล้ว (ก้อนแล้ว หมายถึง สามแล้ว)

โพนแต่ : 78

โพนแต่ โพนนี้ขลังนัก น่อเล่าบอกจะเช่นไหว้ผีปู่ ผีย่า ผีนา ผีทุ่ง ก็ต้องมาทำที่
โคนต้นแต่บนโพนนี้ (โพน หมายถึง เนินดิน)

โพนแต่ : 79

เสียงลมหายใจถึง เข้าถึงออกเป็นจังหวะสม่ำเสมอ (ถึง หมายถึง อาการหายใจ
เข้า, ออก)

คนหาบน้ำ : 112

ส่วนหนึ่งให้เมียตำป่น น้ำพริกปลาร้า (ป่น หมายถึง น้ำพริกปลาร้า)

แล้งเข็ญ : 43

"หลังฤดูเก็บเกี่ยวข้าว ดอกไม้ชนิดหนึ่งในตระกูลหญ้าขึ้นเหลืองสะพรั่งแรก
เป็นดอกตูมเปลือกแข็งของมันนั้นเปราะ ข้อนกันประหนึ่งเกล็ดปลา เช่นเดียวกัน

ลำต้นของมันสิ้นน้ำตาลไหม้ เข้มกว่าเปลือกดอกตูม ต่อมาดอกบานออกโลวเป็น
อาณาบริเวณกว้างขวางแซมซ้อนกอฟางแห้ง ห้อมล้อมบริเวณหนองน้ำที่แห้งจะ
ขุดหรือปลักควายเก่ากระจายไปตามโนนปลวก ต้นไม้ใหญ่น้อยและเคียงนา
หรือกระท่อมฟางผู้ยังไม่สิ้นกลิ่นอายคน" (โนนปลวก หมายถึง เนินดินที่เกิดจาก
การทำรังของปลวก)

ลมหายใจของท้องทุ่ง : 61

ชะรอย-สายลมเบาและแรงนั้นกระทั้งเปลี่ยนแปลงบางสิ่งบางอย่างเป็นดินที่
ตั้งเคียงนา คูเกลี้ยงเกลา สะอาด ผิวดินแข็งเริ่มจะแตกกระแหง ก้อนเล้า ผืน
ขอนไม้ ยังมีรอยไฟไหม้ดำเป็นถ่าน...

ลมหายใจของท้องทุ่ง : 61

แต่เจ้าเด็กเลี้ยงควายร่างแกร่งผิวดำเมื่อครู่นี้ กลับวิ่งตรงเข้าหา ถอด
ผ้าขาวม้าผืนเดียวที่คลุมกายโยนเข้าไปในลมวน ผ้าขาวม้าปลิวว่อนขึ้นสูงตาม
วงลมแรงปากของมันตะโกนลั่นทุ่งว่า ลมหัวกุด ลมหัวกุด พลาจตะเบ็งหัวเราะ
อย่างสนุกสนาน... (ลมหัวกุด หมายถึง ลมบ้าหมู)

ลมหายใจของท้องทุ่ง : 64

พินจากกลุ่มดอกหญ้าเหลืองล่อเป็นทางลาด พินดินค่อนข้างชัน ที่นี้เป็นริม
หนองนา สงบเงียบเชียบ อดมสมบุรณ์ไปด้วยต้นผือที่ขึ้นเป็นกอเป็นกก ตามคันนา
ริมหนองน้ำ (หนองนา หมายถึง หนองน้ำ, กก หมายถึง ลักษณะนามของต้นไม้)

ลมหายใจของท้องทุ่ง : 64

ลานติข้าว ซึ่งเคยโล่งมาก่อนก็เคลื่อนไปด้วยฟางแห้ง...เย็นย่ำ ดวงตะวัน
สาธ ผันแปรเป็นหลากสีทางดินนาด้านตะวันตก (ลานติข้าว หมายถึง ลานนวดข้าว)

ลมหายใจของท้องทุ่ง : 66

บางเวลาที่วันคืนเก่า ๆ หวนมา ดูเหมือนแถมจะมีความสุขตามประสา แกนิก
ถึงท้องทุ่งที่เคยโลดแล่น รุกปรุที่เคยขุดกัน เลี่ยมเหียน ๆ คู้ชีพ นั้นเป็นช่วงเวลา
ที่แกยังมีเรี่ยวแรงอยู่ (เหียน หมายความว่า ลั่น)

เลื้อยตัวสุดท้าย : 96

เจ้าย่ามแดงมันไม่ลืมที่จะแบ่งเอาหัวน้ำหวานกับตัวรังนิตน้อยห่อใบตาลไว้ไปฝาก
พ่อใหญ่ของมัน (พ่อใหญ่ หมายถึง ตาหรือพ่อของแม่)

แล้งเข็ญ : 42

...ข้าบอกว่าจะเอาเอ็งไปทำงานด้วย เขาก็ให้ค่ารถข้า ยังไง ๆ เอ็งก็ต้อง
ซื้อข้า เดินตามข้า รถมันหลาย คนคนเอาง่าย ๆ ที่กรุงเทพฯ (หลาย หมายถึง
มากมาย)

บนรถไฟชั้นสาม : 35

"มันจะดีเร็ว" ผัวว่า "เอ็งเป็นหญิงเป็นหย้า" อย่าเดินให้มันเปลี่ยเลย ขึ้นนั่ง
บนเกวียนก็ไม่หนักหนาอะไร" (เป็นหย้า เป็นคำสร้อย คล้ายกับผู้หญิงยิงเรือ)

โพนแต้ : 77

การใช้คำภาษาถิ่นนี้ สุรชัย จันทิมาธร สามารถใช้ได้เหมาะสมกับตัวละครและ
เนื้อเรื่องเป็นอย่างดี ทำให้ผู้อ่านได้มองเห็นภาพท้องถิ่นชนบทและบุคลิกภาพของตัวละครที่
เป็นชาวชนบทได้อย่างเด่นชัดอีกด้วย

1.3 การเน้นคำหรือซ้ำคำ เป็นการใช้คำให้มีน้ำหนัก คือใช้คำซ้ำหรือซ้ำคำในประโยคหรือในข้อความเดียวกันให้สะดุดตา สะดุดใจ หรือสะดุดความคิดของผู้อ่าน ซึ่งจะทำให้มีเนื้อความที่กระจำจืดเป็นอย่างดี สุรชัย จันทิมาธร ได้ใช้คำลักษณะนี้ในเรื่องสั้นของเขา ดังตัวอย่าง

"...ความเป็นอยู่ของเราจากเข้าถึงเย็นและจากเย็นถึงเข้า ในวันหนึ่ง ๆ ก็ไม่มีอะไรสำคัญไปกว่าการต้อนรับความลงทุ่ง ปลอຍให้มันหาหญ้ากินไปตามบุญตามกรรม"

คนและคนบ้า : 29

"อากาศตอนนี้ช่างอบอ้าวล้นคิ กลิ่นสารพัดกลิ่นบนรถเมล์เหม็นน่าสะอើย ซึ่งเขาลำนิกแล้วว่ามันเป็นกลิ่นของกรุงเทพฯ โดยเฉพาะกลิ่นกรุงเทพฯ กลิ่นไอของคอนกรีต น้ำคลองขุ่นข้น กลิ่นคนที่เขาต้องสูดดมมัน..."

บนรถไฟชั้นสาม : 39

"...ในจังหวัดมีกลิ่นไอใหม่ ๆ กลิ่นไอของพวกโลเกติ ซึ่งมีอยู่มากมาย กลิ่นไอนี้ได้แผ่เข้าไปในอำเภอในตำบล หมู่บ้าน และในวงสนทนา ตามร้านค้ากาแฟ ร้านก๋วยเตี๋ยว และทุกหนทุกแห่งไป..."

กลิ่นบ้าน : 53

"...เพื่อนคนหนึ่งของข้าเจ้าบอกด้วยความซาบซึ้งว่า โลกตอนหลังจากฝนตกมีกลิ่น...กลิ่นหอม กลิ่นดิน กลิ่นพืช กลิ่นผ้าแผ่ว กลิ่นที่จรรโลงใจผู้ต้องการทุกคน ซึ่งต้องเสาะหาโดยบริสุทธิ์ใจด้วย"

นกพิราบ : 62

"...บนรถเมล์มีกลิ่นหลายกลิ่น กลิ่นน้ำหอมราคาแพงหรือราคาต่ำ กลิ่น กลิ่นเหม็น กลิ่นโคล กลิ่นเหล้า บุหรี่ และถ้าจะสุดดมอย่างแสวงหาก็คงจะมี กลิ่นโลเบณิปะปนอยู่ด้วย โลเบณิมีกลิ่นแปลกเฉพาะพวกหล่อน มีทั้งความน่า สะเวียนและหอมรัญจวน มีทั้งพิษภัยและประดุกน้ำหอมทิพย์มาชุบจิตใจ..."

คุณยาย : 20 - 21

"ตั้งแต่เป็นโรคว่าเหว ตั้งแต่ออกจากโรงเรียนแล้วขาดเพื่อน ตั้งแต่ผม เตะฝุ่นในกรุงเทพฯ ผมไม่เคยมองดวงจันทร์อย่างจริงจัง ไม่เคยเห็นดวง อาทิตย์ในตอนเช้าตรู่ ผมไม่เคยรู้ว่าวันนี้เป็นข้างขึ้นหรือข้างแรม ไม่เคยดู ปฏิทิน มันไม่เหมือนเมื่อตอนเป็นเด็กนักเรียนอยู่บ้านนอก เป็นเด็ก ๆ ที่สนุก และเป็นสุขที่สุดเลยนะ"

คนว่าเหว : 59

"บ้านของเด็กชายแดงหรือที่ชุกกายนอนของเขา ตามรูปลักษณ์ควรจะเรียกว่า กระต่อมมากกว่า กระต่อมลัปะรังเคเลียด้วย มันคือเศษไม้ เศษสังกะสีหลายชิ้น มาปะกัน ค้ำกัน ยันกัน รวมกันเป็นกระต่อม"

ความหวัง : 27

"เจ้านี่เองที่ชอบจับกลุ่มเกาะหลังคาบ้าน บินเป็นฝูง เปรื่องง่าย เจ้านี่เอง ที่ชอบหากินตามสนามหญ้า ในวัด ในโรงเรียน แล้วส่งเสียงดังน่ารำคาญ เจ้านี่เองที่ถูกถอนขนลงไปนอนกินน้ำกะทิ แล้วมนุษย์ก็สั่งเจ้าลงกะทะทอดจน กรอบ อร่อย เจ้านี่เองที่โหยบินอย่างอิสระน่าอิจฉา ปยุตสนะอาด สนะอาดแม้ กระทั่งเส้นดิน แต่อะไรกัน เจ้ากลัวจนขี้แตกหรือ"

เรามาเล่นเกมกันเถอะ : 52

"เขาชอบอ่านหนังสือ ช่างเกิด แม้เขาจะเรียนจบแค่ประถมสี่เท่านั้น แต่ เขาก็อ่านหนังสืออยู่แล้วอย่างไม่ย่อท้อ เขารู้ว่าจะหาหนังสือที่ได้อ่านได้ที่ไหน อย่างน้อยเขาก็รู้ว่าอีกหลายคนที่ไม่รู้อะไรเลยเกี่ยวกับหนังสือ"

เมล็ดพืชที่ตกหล่น : 44

"เมื่อเห็นข้าวปลาอาหารเหล่านี้ ความรู้สึกของฉันกำลังหดหู่อยู่กระมัง ฉันนึกถึงศพทุกงาน ทุกงานทุกถ้วย มีคนนอนอยู่ คนขาว คนปลา คนเนื้อ คนผักและ คนชายแก่ นั่นแหละที่หยิบยื่นสิ่งเหล่านี้ให้เรา

เพลงศพ : 71

"นภา ถ้าจะพูดถึงรถไฟขบวนนี้

เจ้าสิ่งทีเรียกว่า "คน" กองอัดเยียดอยู่ในตู้ขึ้น ตู้ขึ้นตั้งนิ่งอยู่บนรางรถไฟ ข้าง ๆ ตู้ คนหลายคน ยังพะวงล้อมรอบอยู่อย่างไม่เสวยกัน บางคนมาส่งญาติ และชะเง้อมองญาติของตนอย่างจะเป็นห่วงเสียเต็มประดา ตู้ที่ว้านี้เป็นตู้รถไฟ ตู้เดี่ยว ซึ่งเตรียมจะต่อกันกับขบวนที่ยังมาไม่ถึง

รถไฟ : 39

เหตุการณ์ยังไม่สิ้น ทั้ง ๆ ที่ฝ่ายเราสิ้นแล้ว สิ้นทั้งฤทธิ์ สิ้นทั้งคิด ผมทราบใน สองวันต่อมาว่า นวลนางกลางทุ่งกว้างผู้นำสงสารของผมกระเจิดกระเจิงหนีจาก กระต๋อมนั้นไป

กระต๋อมกลางทุ่ง : 57

"บ่อยครั้งที่ผมเผลอพูดถึงการปฏิบัติให้คุณฟัง คุณข้าเหมือนคนบางคนที่เขา เอาแต่ข้า ข้ายืม ข้าหัวเราะ หยามหัวใจ ผมเสียใจที่ทำให้คนข้าโดยไม่ตั้งใจ

ผมเบื่อความเป็นอยู่ของสังคมเดิม... เรา ไม่มีอาวุธยุทธภัณฑ์กันหรอก เรา เชื่อว่า เรา เติบโต ความเติบโตคืออาวุธ และ เรา รุกแล้วอย่างที่ว่า จะรุกถึงแม้ใครเขาจะหันเหี่ยนความเติบโตของ เรา ก็จะเป็นไรไป

คำถามครึ่งโหล : 26

จน เหนือค่อนข้างแห่งหนึ่ง จน บริเวณหน้าอกคลายความร้อน จน หรีที่ ยับยู่จะหมดมวน จน เขาคิดถึงกิจธุระที่จำเป็นต้องทำในวันนี้ เขาจึงต้องลุกขึ้น แล้วก็เริ่มต้นการเดินทางอีก

ข้างถนน : 84

...นั่นเป็นช่วงเวลาที่ยังมี เรียวแรงอยู่ เรียวแรง ที่พัดพ่นกับก้อนดินแข็ง สายตาอันชำนาญ เส้นทางที่มาหาหินอันจำเ รุกกรู ดินทุกก้อน หนองน้ำทุก หนอง ห้วยทุกโค้งค้ง แกมมีชีวิตอยู่กับมันตลอดมา..."

เลื้อยตัวสุดท้าย : 96

การใช้คำแบบเน้นคำหรือย้าคำของสุรชัย จันทิมาธรนี้ มิได้ทำให้ข้อความนั้น ยืดเยื้อหรือเป็นที่น่ารำคาญแก่ผู้อ่านแต่อย่างใด แต่ทำให้ผู้อ่านเข้าใจความหมายของ ข้อความที่มีการเน้นคำหรือย้าคำนั้น ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น นั้นย่อมหมายถึงผู้อ่านได้เข้าใจ แนวคิดที่ผู้เขียนสื่อสารมานั้นอย่างชัดเจนอีกด้วย

1.4 การตัดคำ

การตัดคำเป็นการตัดบางส่วนของคำที่คนนิยมใช้ทั่วไปออก เพื่อให้เกิดความ สะดุดตา สะดุดใจผู้อ่าน แต่ความหมายของคำก็ได้เปลี่ยนแปลงไป แต่ยังช่วยให้ข้อความ นั้นกระชับรัดกุมยิ่งขึ้น สามารถสื่อสารความคิดของผู้เขียนได้อย่างชัดเจนและกระตุ้นความรู้สึกของผู้อ่านให้ติดตามเรื่องราวในเรื่องสั้นของเขาได้เป็นอย่างดีอีกด้วย สุรชัย จันทิมาธร ได้เลือกให้การตัดคำนี้ในเรื่องสั้นของเขา ดังเช่นคำว่า

โกโร ๑	ซึ่งมาจาก	โกโรโกโส
กระอุบ	ซึ่งมาจาก	กระอุบกระอุบ
กระแปด	ซึ่งมาจาก	กระปอดกระแปด
สอดสายตา	ซึ่งมาจาก	สอดล่ายสายตา
ล้อมหน้า	ซึ่งมาจาก	ล้อมหน้าล้อมหลัง
ดั่งสนั่นไหว	ซึ่งมาจาก	ดั่งสนั่นหวั่นไหว
ญาติกา	ซึ่งมาจาก	ญาติโกโหติกา
ซึ่งคำเหล่านี้ได้ปรากฏในข้อความ ดังต่อไปนี้		

จริงนั้นแหละ มันอยู่ที่นี้มาก่อนเรา จากร้านกาแฟที่เราั่ง ซึ่งเป็นหนึ่งคุหา
ของติก

แปลเป็น : 79

ส่วนตาที่อยู่กลางลำตั้นก็บ่นกระอุบว่าตั้นกร้าแดดกร้าลม

จบกริมห้วย : 20

ตกบ้ายคล้อย ๆ มันจึงเก็บแหถือข้องจากไป หารู้ว่ามันบ่นกระแปดที่ไม่ค่อย
ได้ปลา แล้วมันก็ฝากน้ำเขียวลงบนหัวเอ็งนั้นแหละ

จบกริมห้วย : 21

เจ้าย่ามแดงกับเพื่อนพวกเลี้ยงควายด้วยกัน ชวนกันไปควายเข้าดง ลัดเลาะไป
ตามลำห้วยที่เหลือน้ำชุ่มยังเป็นบางแห่ง ไม่พิกะวงว่าควายจะหายต่างก็สอดสายตา
หารังผึ้งตามสุ่มทุม่มไม้ ตามดงสาบเลื้อ

แล้งใหญ่ : 41

ข้าพเจ้าได้เห็นชายหนุ่มสามคนกำลังล้อมหน้าหลังหญิงสาวคนหนึ่งอยู่
ไฟเปลี่ยว : 92

เสียงลมฝนร่ำพร่าหล่นกระทบพื้นดังกึกก้อง เรานับไว้ในใจ บางทีมันหล่นลงกระทบ
หลังคาลังกะลิดดังสนั่นไหว

ฝนซัด : 62

ฉันว่าก็ไม่แน่ว่าแม่หรือฉันจะไปนอนหลุมฝังศพหรือเชิงตะกอนก่อนกัน ฉันคิดว่า
บนเชิงตะกอนมากกว่า เพราะอย่างพวกเรา ๆ ไม่ค่อยมีญาติกาที่ไหนมาก

จดหมาย : 38

การตัดคำนี้ไม่ได้ทำให้ความหมายของคำเปลี่ยนแปลงไปแต่อย่างใด แต่ยังสะดวก
และเร้าความสนใจของผู้อ่านเป็นอย่างดี เนื่องจากเป็นคำที่แปลกไปจากคำที่ผู้อ่านเคยพบเห็น
หรือได้ยินมา

1.5 การใช้คำติดปาก

การที่ผู้เขียนนิยมใช้คำใดคำหนึ่งซ้ำ ๆ กันเสมอในงานเขียนของเขา ทำให้ผู้อ่าน
สามารถบอกได้ว่า คำนั้น ๆ นักเขียนคนใดเป็นผู้นิยมใช้ ซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็นคำติดปาก
สุรชัย จันทิมาธร เองก็นิยมใช้คำบางคำซ้ำ ๆ กันเสมอไป งานเขียนของเขา เช่น คำที่
บ่งบอกความรู้สึกเบื่อหน่ายของตัวละคร หรือคำที่บอกลักษณะอาการบางอย่าง หรือคำที่เรียก
บางสิ่งบางอย่าง เช่น คำว่า บาทวิถี คุ่มเดิน กระชีกขุ่ม และเหนื่อยหน่ายแทน เป็นต้น
การใช้คำติดปากเช่นนี้ทำให้เนื้อเรื่องได้ละเอียดละออและชัดเจนยิ่งขึ้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

แม้สายลมจะโชยกระหน่ำอยู่ เนื้อตัวหน้าตาของมันก็มิเหวี่ยงกระชีกขุ่ม

โพนแต้ม : 81

แดดคงร้อนแผดเผาสิ้นดี เหนือบนหน้าผากเถิกใหญ่ของเขาจึงได้กระซิกซุ่ม

เอกสิทธิ์ชน : 113

เหงื่ออันนำรำคาญกระซิกซุ่มทุกซอกมุมกาย

นาฏกรรม : 33

เขารู้สึกร้อนในกายผสมกับไอร้อนของอากาศใกล้ฝนตก เหงื่อของเขาจึง
กระซิกซุ่มแถวหน้าอกและหน้าผาก

คำคืนอันหม่นหมองและร้าย : 78

ผมห่อเหี่ยวในใจอย่างบอกไม่ถูก ผมแหวกกลุ่มชนออกมาด้วยเหงื่อกระซิกซุ่ม
ใบหน้าเนื้อตัว

นาฏกรรม : 38

คนโศกหลายคนยังคุ่มเดินบนบาทวิถี และเขาอาจจะไม่นอนเลยสำหรับคืนนี้
ใครจะรู้

กิลเลส : 30

"กินข้าวกันเถอะ" หนุ่มผู้อ่อนวัยกว่าเพื่อนชวน แล้วทั้งสองก็คุ่มเดินออกจาก
โรงพิมพ์

กิลเลส : 30

ก่อนหน้านี้ประมาณหนึ่งชั่วโมง ที่เขาเริ่มต้นการคุ่มเดินด้วยกัน

คนจรและหมาไม่มีชื่อ : 93

อย่างไรก็ตาม เขาทิ้งสองเฟิ่งจะได้เงยหน้าดูอะไร ต่อมียะไรอย่างจริงจัง
ในช่วงนี้เอง หลังจากกัมหัน่าเดินคุ่มมาตลอดร่วมชั่วโมง...เขารู้สึกว่าการอยู่
บนบาทวิถีที่น่าเบื่อ

คนจรและหมาไม่มีชื่อ : 95

ผู้คนตอนบ่ายเย็นต่างคุ่มเดินด้วยความรีบร้อน

คนว่าเหว : 60

ฉันได้เห็นผู้คนบนบาทวิถีรถยนต์หลายชนิด

นครไต้ : 24

คนโหลหลายคนยังคุ่มเดินบนบาทวิถี

กิเลส : 30

และในวันที่อดัดที่สุด เขาจะคุ่มเดินไปเรื่อย ๆ ตามถนน ไม่วายจะล่าช้า
หาเศษสตางค์บนพื้นบาทบาทวิถี...เขาชอบบาทวิถี เพราะจะเดินไปอย่าง
ไม่รีบร้อน

แมวและคนลั่นโศก : 51

ฉันเห็นเขาเดินทอดน่องไปตามบาทวิถีแต่เพียงผู้เดียว

ความหวัง : 32

บนบาทวิถีมีหลายชีวิตเหยียบย่ำอยู่

ความหวัง : 29

ผมเข้าไปในร้านกาแฟ ลังกาแฟเย็นมาดุดอย่างช้า ๆ มองดูความเคลื่อนไหว
ของผู้คนบน**บาทวิถี**

นาฏกรรม : 35

ตอนนี้ผู้ชมยืนบน**บาทวิถี** ร้านกาแฟ ร้านขายของจิปาละ

นาฏกรรม : 36

เสียงเด็กเล่นกันอยู่บน**บาทวิถี** เด็กเหล่านี้เป็นผลผลิตของคนละแวกนี้

คำคืนอันหม่นหมองและร้าย : 75

บาทวิถีละแวกนี้ปลอดจากคน...

จริงนั่นแหละ ผู้คนที่เดินอยู่บน**บาทวิถี**ยังความสบายใจให้แก่เขาบ้าง

คำคืนอันหม่นหมองและร้าย : 75

เขาเริ่มต้นเดินคุ่มอีกครั้งหนึ่ง คู่กันไปบน**บาทวิถี** ซึ่งค่อนข้างสะอาด **บาทวิถี**
ช่วงนี้จึงมีอีกชีวิตหนึ่งมาสมทบด้วย

คนจรและหมาไม่มีชื่อ : 96

ในมุมมองผมเห็นผู้คนเก่า ๆ เดินอยู่บน**บาทวิถี** เขาเหล่านั้นผ่านเข้ามาในภาพเขียน
ที่มีชีวิตของผม

เข้าวันหนึ่งและความเป็นไป : 107

บนบาทวิถีมีคนทุกชนิดผ่านไปมา ธุรกิจการค้าขายวิ่งพล่านเป็นลมหายใจ

เข้าวันหนึ่งและความเป็นไป : 109

ฉันมองตามเด็กชายแดง ฉันเห็นเขาเดินทอดน่องไปตามบาทวิถีแต่เพียงผู้เดียว

ความหวัง : 32

เขาอาจจะนั่งจิบน้ำหวานหรือนั่งจิบเหล้า อ่านหนังสือพิมพ์หรือนั่งมองดูผู้คนบน
บาทวิถี

คำคืนอันหม่นหมองและร้าย : 75

ผู้คนบนบาทวิถีชักไขว่สลับสนแก่สายตากลุ่มใหญ่อยู่ที่ป้ายรถเมล์ เป็นเวลาเลิกงาน
พอดี ผึ้งนี้เป็นร้านค้า บาทวิถีที่ว่างกว้าง แดบลงถนัดใจ

ชนชั้นเรา : 55

คนทั้งสองยืนรอรอย่นบาทวิถี...

บาทวิถีที่เรายืนอยู่สั้นกระเทือนจนรู้สึก...

คนว่าเหว : 57

เมื่อข้าพเจ้าเลียบเลาะไปตามบาทวิถีรอบ ๆ สนามหลวง คนสามสี่คนเดินผ่านมา
และผ่านไปพร้อมกับกลิ่นเหล้า...

ไฟเปลี่ยว : 91

เขากลับมายังที่ที่เราเคยนั่งกินเหล้าและเคยเดินวนเวียนไปมา ที่ที่เราเคยนั่ง
ของดอกไม้และมีรูปปั้นสาวโบราณ เพื่อนเก่า ๆ ไม่มีใครอยู่ ที่ร้านเหล้ามีหนุ่มผมยาว
หน้าใหม่หลายคนนั่ง บาทวิถีสีซีดลงในสายตาของเขา ตันมะขามใหญ่ดูแก่ถนัดใจ ตัน
ล้นทมยังเหมือนคงเดิม ดอกสีขาวแซมเหลืองของมันร่วงลงบนบาทวิถีเกลื่อนกลาด
บางดอกถูกเหยียบย่ำติดกับพื้นคอนกรีต

สุนทรียกับทองเสน : 81

รถไฟแล่นตามรางอย่างน่าเหนื่อยหน่ายแทน ผ่านสระบุรีและผ่านสถานี
ต่าง ๆ

บนรถไฟชั้นสาม : 37

การใช้คำติดปากของสุรชัย จันทิมาธรนี้ ทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพต่าง ๆ ใน
เนื้อเรื่องได้ละเอียดลออและถนัดชัดเจนยิ่งขึ้น รวมทั้งเกิดความรู้สึกต่าง ๆ คล้อยตาม
ตัวละครไปด้วย

1.6 การใช้คำสลับที่กัน

การใช้คำสลับที่กัน เป็นการเลือกใช้คำอีกวิธีหนึ่งที่เร้าความสนใจของผู้อ่าน
เนื่องจากผู้อ่านจะเกิดความรู้สึกแปลกใหม่ไปจากคำที่เคยอ่าน หรือเคยได้ยินมา ทำให้
ผู้อ่านอยากจะติดตามเรื่องราวยิ่งขึ้น สุรชัย จันทิมาธร ได้เลือกการใช้คำสลับที่กันใน
เรื่องสั้นของเขาเป็นจำนวนมาก เช่น

แข็งขัน	สุรชัย จันทิมาธร จะใช้	ขันแข็ง
เนืองแน่น	สุรชัย จันทิมาธร จะใช้	แน่นเนือง
เคร่งขรึม	สุรชัย จันทิมาธร จะใช้	ขรึมเคร่ง
ภาคภูมิ	สุรชัย จันทิมาธร จะใช้	ภูมิภาค

ฯลฯ

คำดังกล่าวนี้ปรากฏในข้อความหรือประโยคในเรื่องสั้นของ สุรชัย จันทิมาธร
ดังต่อไปนี้

แจ็กที่ร้านข้าวต้ม กำลังตักตวงเงินด้วยความขันแข็ง

กิลเลส : 30

มันเป็นสวนรกไม่กว้าง ขึงลวดหนามล้อมรอบ มีกระท่อมฝางอยู่หลังหนึ่ง

เพลงศพ : 71

สนามหญ้าที่เคยแน่นเนือง ไปด้วยนักเรียนดูว่างเปล่าวังเวง

ความหวัง : 32

ผมเดินกลับมาที่เดิมอีกครั้ง มองดูเงาตัวเองที่ตกทอดก็แย่ลั่นดี สำหรับยามเหงา
เจื่องอย่างนี้

นาฏกรรม : 35

ตำรวจสองนายแหวกคนเข้ามามองดูร่างที่เละหล่อนอย่างขริบเคร่งนิพนิจิเคราะห์

นาฏกรรม : 38

เถียงนาหรือกระท่อมนั่งผู้ยังไม่สิ้นกลิ่นอายคน

ลมหายใจของท้องทุ่ง : 61

ในโกของความชรามีอะไรบ้างหนอ มีความภูมิภาคอันพรำมัวต่อสายตา มีโลก
ของตนอยู่ในระดับต่ำเรี่ยกับพื้น สองขาเหี่ยวยานระริกลั่น

นครไต้ : 26

สังขารของท่านเหี่ยวห่อลงทุกเดือน วัน

นครไต้ : 26

ความเมามีนเริ่มกัดกินฉันอีกแล้ว

นครไต้ : 26

เริ่มด้วยลมแล้งกู่กรรโชกพาเอาฝุ่นดินโหยเข้าปะทะเรือนานที่โย้เย้ออยู่แล้ว
ให้ละเทิ้มลั่น เหมือนกับจับไข้ฉนั้น ผู้เฒ่าเจ้าจับอยู่กับกองผ้าห่ม ซึ่งมันเก่าแก่
เหมือนกับตัวของแกเอง

แล้งไข้ญ : 40

มันเริ่มผอมลงอย่างเห็นได้ชัด นัยน์ตาของมันโศกเชื่อมมองดูเขาอย่างซาเฉย

แมวและคนลั่นโศก : 52

เด็กหญิงขยับตัวนั่งนิ่งเบาๆ แก้มเป็นพวงสิริระเรื่อแดง

บนถนนสายหนึ่ง : 88

ไอ้เต๋อนั้นมองพี่สะใภ้ด้วยตาเป็นมัน มันเจ้าชู้ ทิดโตดคิดครุ่นอยู่คนเดียว

โพนแต้ : 81

หากใครไปหาก็จะพบทิดโตดนั่งทอดเขาสะอั้นสะอึกลงออกอยู่อีก ๆ บนโพนแต้

โพนแต้ : 84

บางคนอาจจะนิระอาเอือม และนึกถึงคนแก่ที่บ้านของตน

คนเย้าย : 20

บาทวิถีสีซีดลงในสายตาของเขา ตันมะขามใหญ่ดูแก่แก่ใจ ตันลั่นทมยังเหมือน
คงเดิม

สุนทรียกับทองเลน : 81

คนขับชะลอรถลง และหยุดหนึ่งที่ปากซอยทางเท้าเข้าบริเวณสวนครีမ်เขียว

คนขาย : 22

1.7 การใช้คำสลับและคำหยาบ

คำสลับ หมายถึง การอ้างสิ่งคัดค้านให้ลงโทษตนเองเมื่อไม่เป็นไปอย่างพูด
ส่วน คำหยาบ หมายถึง การกล่าวคำที่ไม่สุภาพ

การใช้คำสลับและคำหยาบ เป็นการเลือกใช้คำให้สอดคล้องกับบทสนทนา และ
อารมณ์ของตัวละคร ซึ่งจะช่วยให้อ่านทราบว่าตัวละครมีพื้นฐานชีวิตและอารมณ์เป็นเช่นไร
ซึ่งตัวละครที่ใช้คำสลับมักเป็นตัวละครที่เป็นชนชั้นต่ำ หรือชนชั้นกลางค่อนข้างไปทางต่ำ ที่
แสดงความไม่พอใจสิ่งต่าง ๆ รอบข้าง จึงได้ส่งเสียงต่ำ หรือสับถ่อออกมา สूरชัย
จันทิมาธร สามารถเลือกใช้คำลักษณะนี้ได้เหมาะสมกับบุคลิกภาพและอารมณ์ของตัวละคร
ได้เป็นอย่างดี คำสลับต่าง ๆ ปรากฏในเรื่องสั้นของสूरชัย จันทิมาธร ดังนี้

คืนนี้คงร้อนระย้าตำบอนลันดี

นางอุกรรม : 33

เขาพูดต่อไปอีกว่า ข้าวเหนียวที่ยัดเข้าเข้าไปเมื่อครูนี้นมันทำให้เขารู้สึกง่วงจ้ง

ข้างมันเกิด : 80

ตัวเองก็ไม่มีจะกินอยู่แล้ว ห่าจิก

คนจรและหมาไม่มีชื่อ : 98

"ยุ่งกั้ดตายห่า"

คนจรและหมาไม่มีชื่อ : 97

"ห่า" คนผิวคล้ำสับถ่อออกมาแล้วนี่

คนจรและหมาไม่มีชื่อ : 99

เพื่อน หลับตาของคุณซี แล้วนิภาพพจน์อย่างนี้ ฉันกำลังกรอกเหล้าเข้าปาก
อย่างมีความสุขในเสียงดนตรี ความล้าเร้งรื่นและเพื่อนรักนั่งอยู่ด้วยกัน เขาเป็น
คนน่ารักอะไรอย่างนั้น ทุก ๆ คนนั้นแหละ แต่ไม่ใช่คุณ รสนิยม บัดซบจริง ใครนะ
ที่คิดคำนี้ขึ้นมา เจ้ามีภูมิปัญญาอะไร มาลิตหัวใจคนอื่นว่าดีเลว ระยำจริง เจ้านี้

นกสีเหลือง : 44

ใครจะแตกเข้าไปลง

กิเลส : 32

ไอ้ผี ถีบจักรยานผี ๆ พรรคนี้ก็มีด้วย

วันรับเงินเดือน : 48

"มาซิไวย...อีผีดิบ"

ไฟเปลี่ยว : 92

เพราะซิบหาย จนเคยชมฉันที่นี่...

วันหนึ่ง-มิหึงสาว : 103

"ข้า คั่นตลกเลี่ยน ข้าหมายความว่าผู้ที่คุ้มครองเอ็งอยู่ยังงัยละ"

.....

"จริงของเอ็งแอะ ข้าเชื่อรึย่า..."

.....

ข้าซักจะรักเอ็งเลี่ยนแล้วซี

"จะข้าหรือวะ" หล่อบนเบา ๆ

คืนพักผ่อนของนางสาวผิว : 88

"เอาชิวะ" ชายคนนั้นพูดอีก "มึงจะเอาแม่มั่วทำไม มาถึงขั้นนี้แล้วมิมึงก็ไม่มีมัน มิมึงก็ไม่มิมึง ดับกันไปข้างหนึ่งแหละ...เอาซี"

ละครไม่มีชื่อ : 91

"ปัดไธ่เว้ย..." ชายคนนั้นร้องสบอกออกมา "พวกมึงไม่แน่จริงนี่หว่า ที่แหม่นก็ซี้ซลาดตาขาว ดีแต่ทำนั่นแหละว่า...ฤษ"

มันหลอกคนดูนี่หว่า ไม่เว้ยกลับบ้านเถอะพวกเรา เสียเวลาทำมาหาแตกหมามันไม่กั๊กกิน"

ละครไม่มีชื่อ : 92

เอาอีกแล้ว ไอ้ตัวเองชวย เขาคิดอยู่ในใจ เพราะเจออย่างนี้อยู่เรื่อย ๆ

ข้างถนน : 83

ไอ้ห่า เขาดำในใจ ทำไมมันต้องเป็นอย่างนี้ด้วย ช่างหัวมันเถอะ ไม่ข้างหน้า
ดีกว่า ก็ไปข้างหน้าดีกว่านะซี จะมีอะไรลังเลอีกเลย

ข้างถนน : 85

"ไอ้ห่า" เล่นาสบถ "คนบ้านี้หว่า แดกไม่ลง" เล่นาคงหัวเสียทีเดียว ผม
ไม่กล้ามองหน้าเขาขณะเดินลง

กระท่อมกลางทุ่ง : 52

"เอ๊ย ทำห...อะไรรออยู่ ข้าวโหม้หมดแล้วโว้ย..."

จดหมาย : 41

ฉันนึกขำ ถ้าถือก้นน้ำแห่งนี้ถูกทำลาย ฉันคงจะได้ความรู้สึกอีกอย่างหนึ่งแน่
ระยำจริง

วันหนึ่ง-มิถุนายน : 100

ฉันรู้สึกเหมือนกับว่าเลือดเนื้อส่วนหนึ่งถูกมือระยำขโมยไป

เขาล่านอยู่นักหนึ่ง : 82

"ตาย"... หล่อนอุทาน "พูดอะไรก็ไม่รู้ไอ้พวกหมาบ้านั้น... นึกถึงมันแล้ว
ขลุ่ย มันข่มเหงรังแกเอาคือ ๆ ไม่ยอมฟังเสียงเลย โชคดีที่เธอผ่านไปไม่ทัน...
หล่อนถอนใจยาวเหมือนจะสิ้นแรง

ไฟเปลี่ยว : 96

การใช้คำสบลที่ปรากฏในเรื่องสั้นของสุรชัย จันทิมาธร นั้น สอดคล้องกับอารมณ์ความรู้สึกของตัวละครได้เป็นอย่างดี ทำให้ตัวละครสมจริงยิ่งขึ้น เกิดความรู้สึกคล้อยตามตัวละครด้วย

1.8 การเลือกใช้คำที่สูง

การเลือกใช้คำศัพท์สูงเป็นการเลือกใช้คำที่นำมาจากคำสมาส สนธิ ซึ่งมักใช้ในบทกวีนิพนธ์ แต่ผู้เขียนได้นำมาใช้ในร้อยแก้ว โดยผู้เขียนมีจุดมุ่งหมายเพื่อใช้คำเหล่านั้นกระทบความรู้สึกของผู้อ่าน หรือทำให้ผู้อ่านเกิดภาพในใจขึ้น อันจะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจและระลึกเห็นภาพได้จากจินตนาการ คำลักษณะเช่นนี้ สุรชัย จันทิมาธร ได้เลือกใช้ในงานเขียนของเขา เช่น คำว่า พันทกกรรม ลักษณะการ รัตติกาล นาฏลักษณ์ นิโรธ เทพาคาร นาทิ และคำเหล่านี้ได้ปรากฏในเรื่องสั้นของเขาตั้งข้อความต่อไปนี้

เพื่อนเกลอก็ยกขึ้นรับตลับยาไว้วอดิบพอดี ปากคาบขุ่ยของเขา ก็พาทีจิมจำ

รถไฟ : 45

ดวงดาวพรราวเกลื่อนท้องฟ้า ดวงเดือนเฝื่องจะแผ่ลิ้มดวงจากทิวเขาลิบไพัน

เมฆลักษณะการของปุยสำลีชวนให้เคลิ้ม

รถไฟ : 41

มันมีมา มีมา รุมเล่นงานจนฉันอยากตะโกนกร้องให้หาสรำคาญ มันเป็นประหนึ่งว่าฉันกำลังต้องพันทกกรรม จากความชิงชังของธรรมชาติ

ฝนซัด : 65

ครั้งสุดท้ายแก่จำได้ว่าตัวเองไ้อออกมาเป็นเลือด มันเป็นเลือดสด ๆ เป็น
ลิ่ม ๆ แก่ไม่มีโอกาสร้องครวญครางแสดงความเจ็บปวดให้ใครได้เห็น มันเป็น
เวลาตึงตังของรัตติกาล ไม่มีใครอยู่แถวนั้นเลย นอกจากแมวไซ 2-3 ตัว ที่
มันไม่อาจช่วยอะไรได้

เลือดครั้งสุดท้าย : 100

ไม้คานสอดเข้าสองหูถึง สองแขนเล็ก ๆ แต่ทว่าแข็งแกร่งนั้น เกร็งข้อ
กล้ามเนื้อ ยกขึ้นพาดไหล่บ่าอย่างนุ่มนวล พร้อมกับท่วงท่าธรรมชาติที่รองรับ
น้ำหนักดุกกลมกลืนง่าย ๆ ราวกับลีลาของนางวลักษณ์ เรืองรำที่ตากล้องขึ้นดี
พยายามจะกดปุ่ม

คนหาบน้ำ : 111

ชีวิตทั้งชีวิตกำลังจะหลุดออกมาชั่วพริบตาผมก็เริ่มต้นการอ้วก...อ้วก...
อ้วก ราวสายธารอันพุ่งนิโรธไม่สิ้นสุด

บันทึกยามบ่าย : 116

ผู้หญิงอาชีพนมอดูข้างถนนหลับสนิทแอบนั่งตักในลักษณะการเดียวกับขอทานชรา
ที่ม่อหลับ

กิเลส : 31

มองไปที่ไหนใกล้ไกลฉันเห็นแต่ความแห้งผากดุกกลางทะเลทราย แดดจ้าร้อน
ระอุ ตึกนั้นก็ร้อนด้วย ตึกไหนก็เกิดมันไม่มีคำพูดหรรษา มันไม่ใช่เทพาคารของปวง
มนุษย์ที่จะคอยไถ่ทุกข์ร้อนให้

วันหนึ่ง-มีหญิงสาว : 100

คนผิวขาวเคราดกยีนกัมหนำนั่งอยู่ในมมมิตข้างร้านอาหาร เขาสำลิกความอดุร
ออกมาอย่างสคกลัน น้ำตาของเขาหลั่งออกมาอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน

แมวและคนสันโดษ : 55

แต่ที่แน่ที่ลุดคือไม่ยากเป็นผู้ถือคาสตราวุธ เข้าห้าพันผู้อื่นเพื่อความสงบราบคาบ

คำถามครึ่งโหล : 27

การใช้คำค้นที่สุริย จันทิมารนี้ ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจและเกิดภาพขึ้นในใจได้
ชัดเจนแจ่มแจ้งยิ่งขึ้น ทั้งคำเหล่านี้ผู้อ่านส่วนใหญ่ก็ทราบความหมายดีอยู่แล้ว จึงไม่ทำให้
เรื่องสั้นของเขาต้อยคุณค่าแต่อย่างใด

1.9 การใช้คำซ้อน

การใช้คำซ้อนเพื่อเป็นการทำให้ข้อความหรือประโยคนั้น ๆ เด่นชัดขึ้น บางครั้ง
เพื่อช่วยให้ข้อความสละสลวย สุริย จันทิมาร นิยมใช้คำซ้อนในงานเขียนของเขาเป็น
จำนวนมาก เพื่อต้องการย้ำข้อความที่ต้องการสื่อสารแนวความคิดให้เด่นชัดยิ่งขึ้น ดัง
ตัวอย่างข้อความต่อไปนี้

โรงเลื่อยตอนกลางคืนช่าง เจียนลง ใต้ทุกซอกทุกมุม

มือเพชรฆาต : 22

รถเมลคันหนึ่งวิ่งตะบึงมาพร้อมลมกรร โรยพัด แรงวูบใหญ่

คนว่าเหว : 57

ปลายปีเดือนธันวาคม ผมกลับบ้านเป็นครั้งแรก ผมกลับมาเพราะคิดถึงหลังจาก
ตรัดตุหร่นเขจร ไปหลายที่หลายทาง

กระท่อมกลางทุ่ง : 59

ผู้คนเหล่านี้เดินมาด้วยเส้นทางที่ผิดแผกแตกต่างกันออกไป

คำคืนอันหม่นหมองและร้าย : 76

แล้วผมก็เริ่มล่องลอยเหมือนเมล็ดพืชหลุดออกจากฝัก และไร้จุดหมายปลายทาง

เข้าวันหนึ่งและความเป็นไป : 111

สัญญาโรงเรียนเล็กทำให้ทุกสิ่งทุกอย่างสับสนวุ่นวาย เริ่มจากพวกเด็ก ๆ
 ที่วิ่งกันแซ่ซ่า รถมอเตอร์ที่จอดติดเครื่องรอคอย เด็กนักเรียนบางคนหิ้วกระเป๋า
 ออกมาข้างนอกดูเก้ ๆ กัง ๆ เกะกะ

ความหวัง : 31 - 32

มันก็มีบ้าง เรื่องที่เกี่ยวกับการเมือง ความคิด ความเห็นซึ่งลงเอยด้วยการ
ตำหนิติเตียนรัฐบาล

คนจรและหมาไม่มีชื่อ : 93

เพลงประกอบดั่งขึ้น แรเงจนพอจะกลบเสียงทะเลาะถกเถียงของคนทั้งสองได้

.....

บางคนก็เบือระอา ที่ทำของตัวละครทั้งสอง

นาฏกรรม : 35 - 36

เราไม่มีอาวุธยุทโธปกรณ์กันหรอก

คำถามครึ่งโหล : 26

ผู้คนบนบาทวิถีขวักไขว่ล้นหลาม แก่สาวยตาคลุ่มใหญ่อยู่ที่ป้ายรถเมล์ เป็นเวลา
เลิกงานพอดี

ชนชั้นเรา : 55

ข้านั่งรถเมล์ไปติดออ อยู่ที่ประตูน้ำ เวลาอย่างนี้แหละ ฝนตกพรำ ๆ ด้วย

ชนชั้นเรา : 56

...ยิ่งแก่วัยลงไปก็ยิ่งคอยต้อนรับเจ้าโรคร้ายเหมือนญาติสนิทมิตรสหายที่คอย
มาเยี่ยมเยียน

เลื้อยตัวสุดท้าย : 97

แกรู้สึกว่าเวลามันช่างอัดอาดเรื่องข้าเสียจริง ในขณะที่ชีวิตอื่นจะทวีความ
รีบร้อนขึ้นทุกวัน

เลื้อยตัวสุดท้าย : 97

ข้าคิดไม่ถึงว่าประเทศชาติที่ข้าต้องการนั้นมันคงน่าอยู่น่าพอใจ แต่มันอยู่ที่
ไหนเล่า ข้าไม่เคยพบเห็น

ชนชั้นเรา : 56

ผิวพรรณกร้านแดดลมมันเปลี่ยนเปล่า

ลมหายใจของท้องทุ่ง : 63

พื้นดินค่อนข้างชัน ที่นี้เป็นริมหนองนา สงบเงียบ อุดมสมบูรณ์ไปด้วยต้นไม้

ลมหายใจของท้องทุ่ง : 64

ข้าพเจ้าได้เห็นเขาคนหนึ่งโลดวิ่งเหวี่ยงวัตถุชนิดหนึ่งลงกับพื้นถนนอย่างแรง
พร้อมกับเสียงลบถั่วดังลั่นประหนึ่งจะทะลักเอาหัวใจออกมา

ไฟเปลี่ยว : 94

หล่อนอัดควันระบายมันออกมาทางจมูกอย่างสบายอารมณ์ ควันบุหรี่กระจายผ่าน
หายไปกับสายลมแรง

ไฟเปลี่ยว : 95

ฉันพบหล่อนในร้านขายหนังสือ ฉันชอบหล่อน ชอบเส้นผมสยายยาวประบ่า ชอบ
ใบหน้าที่ทางโดดเดี่ยวคนเดียว ทำไมนะ ฉันจึงจะได้รู้จักกับหล่อน

วันหนึ่ง-มิหึงสาว : 100

บางคนก็ถือโอกาสแอบมองดูช่องว่างตรงหว่างทรวงกันสาวสวย

คนขาย : 20

หล่อนก้มมองดูสารรูปของเขาน้อย ๆ สายตาหล่อนอดจะตัดพ้อต่อว่าไม่ได้

คนขาย : 21

ฉันจะเขียนรูปเส้นล่ส่วนหัวถึงสะเอวขนานกับพื้น และสะเอวถึงปลายเท้าเป็น
แนวตั้งตั้งฉาก มือที่กำไม้เท้าสั้นระริกเกร็ง นางเบิ่งมองทางข้างหน้า ค่อยก้าว
เดินอย่างช้า ๆ

นครไต้ : 27

เราจะไปไหนที่แล้งกันดาร เพื่อย้ำเหยียบ เป็นรอยเท้าแรก

นกสีเหลือง : 47

ข้าพเจ้าอยากกลับไปเป็นเด็กอีกครั้ง โลกของเด็กมีแต่ความบริสุทธิ์ไร้
เดียงสา ไม่ต่างพร้อยเหมือนผู้ใหญ่ เหมือนข้าพเจ้า

สะพานสูง : 72

การใช้คำซ้อนของสุรชัย จันทิมาธร นั้น ช่วยทำให้ข้อความสละสลวย และได้
ความชัดเจนยิ่งขึ้น

2. การใช้สำนวนโวหาร

สำนวนโวหาร หมายถึง การนำถ้อยคำที่มีความหมายมาเรียงกันเข้า เพื่อให้ผู้อ่าน
เข้าใจความรู้สึกนึกคิดที่ผู้เขียนต้องการแสดงออกมา วิธีนำถ้อยคำมาเรียงเข้าด้วยกันเช่นนี้
ต่างคนต่างก็มีวิธีการของตน (สิทธา นิธิจุฑาล. 2520 : 156) การใช้สำนวนโวหารนี้
สุรชัย จันทิมาธร มีวิธีการใช้สำนวนโวหารที่เรียบ ๆ ประโยคสั้น ๆ บางครั้งมีสำนวน
โวหารที่สละสลวย แต่ในบางเรื่องก็ใช้สำนวนโวหารแบบแข็งกร้าว ดุดัน หรือ ประชดประชัน
เสียดสี ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 การใช้สำนวนโวหารแบบเรียบ ๆ สุรชัย จันทิมาธร นิยมใช้ภาษา
หรือคำง่าย ๆ ในเรื่องสั้นของเขา แสดงความคิดอย่างตรงไปตรงมา ซึ่งเป็นท่วงทำนอง
เขียนที่พบมากที่สุด และกระจายอยู่ในเรื่องสั้นของเขาทั้ง 63 เรื่อง ดังตัวอย่าง

ฉันรู้สึกว่าคืนนี้เป็นคืนที่พวกคนงานเร็นแรงที่สุด พวกเขาสกสรวนเอาไม่ขาด
ระยะทุกคนต่างล้อสาโทอย่างเมามัน ไหเหล้านอนอยู่สามสี่ไห ผ่านกระดานเปื้อน
เปรอะไปด้วยน้ำเหล้าที่หกนอง บางคนพับหน้าหรือไม่นอนหลับโลกไปก็มี ที่เหลืออยู่
ดูเหมือนจะแข่งขันกันไปอยู่ในสภาพเดียวกัน คือหมดสติ

มือเพชรฆาต : 21

ที่วัด นอกจากจะมีหลวงพ่อกับพระเณรแล้วยังมีตาแก่คนหนึ่งกลางคืนแกลนอนบนศาลาวัด กลางวันแกก็นั่งหลังงุ่มอยู่บนศาลาวัด บางวันฉันเห็นแกไปขโมยอ้อยที่ไร่ลุงผู้ใหญ่พันมามากิน ทุกคนในหมู่บ้านเราว่าแกเป็นคนบ้า ผมเฝ้าหวดเคราแกสาวรุงรัง นุ่งผ้าขาดผืนเดียว ดูเหมือนว่าแกจะไม่สนใจใครเลย มีคนพยายามจะพูดกับแกให้เข้าใจแต่ต้องผิดหวังเพราะแกไม่พูดด้วยเลย ในที่สุดต่างก็เข้าใจว่าแกเป็นบ้า และบางคนก็ว่าแกหูหนวกอีกด้วย เพียงเวลาเดือนกว่าที่แกมาอยู่ ก็ไม่มีใครสนใจแกอีกนอกจากหลวงพ่อกับพระเณรในวัดเท่านั้นที่ยังแบ่งข้าวให้แกกินอยู่ทุกวัน

คนและคนบ้า : 29

เด็กน้อยนอนคิดถึงภาพทะเลตามความนึกคิดของตัวเอง นึกถึงน้ำลิ้เขียวท้วม ตันตาลนึกถึงภาพพระจันทร์ครึ่งดวงลอยติดขอบน้ำตามที่เห็นจากรูปภาพในโรงเรียน นึกถึงปลาตัวใหญ่ มันช่างน่ากลัวเสียจริง ๆ และเด็กน้อยก็ยังนั่งนึกอยู่อย่างเดิม ด้วยสายตาเหม่อค้าง ส่วนชายชราแอบถอนใจอีกครั้งหนึ่ง แกก็นึกถึงทะเลอย่างเลื่อนรางเต็มทน แกจำได้แต่เพียงความกว้างใหญ่ของมัน แกเสียใจที่ให้ความกระจ่างแก่หลานไม่ได้อย่างใจหวัง เพราะแกได้เห็นทะเลเพียงวันเดียว ซึ่งมันก็เป็นเวลาหลายสิบปีมาแล้ว ครั้งนั้นแกได้เห็นทะเลเป็นครั้งแรกและครั้งเดียว เท่านั้นตลอดชีวิตอันยืนนานของแก

บนที่ราบสูง : 26

เป็นเวลาเย็นที่ออกจะมืดปกติ ใคร ๆ พวกนี้รู้สึกเช่นนั้น ท้องฟ้าด้านทิศตะวันออกแปรปรวน เห็นเหมือนเมฆหมอกเจือสีแดงบุบอย่างเลือดเน่า และสายลมที่พัดมาจากทิศทางนั้นค่อย ๆ แรงขึ้น บางคนบอกว่าพายุกำลังจะมา แต่บางคนนั่งนอนใจเพราะคิดว่าคงไม่มีหรือถ้ามีก็คงไม่หนักหนา ท้องฟ้าเหนือหัวหมู่บ้านตาสีฟ้าสดใส ไม่มีเค้าว่าจะเกิดอะไรขึ้น

พายุ : 113

ข้าง ๆ โต๊ะทำงาน มีช่องว่างทรงสี่เหลี่ยมติดต่อกับชั้นล่าง ก่อด้วยไม้
กระดานสั้น ๆ คล้ายปล่องไฟยื่นขึ้นมาจากพื้นคอนกรีต สูงประมาณนั้นเอว มี
รอกเชือกโยงลงไปยังชั้นล่างอีกที เชือกผูกตะกร้าหวายสาน ตะกร้าส่งงานจาก
ชั้นล่างอันเป็นชั้นที่สามของตึกมายังชั้นบน งานเหล่านี้มาจากแรงงานของช่าง
เรียงเกือบร้อยคน กระดาษเปียกปรีฟ บทความ ข่าวฉิปาถะ ข้อเขียน ทศอย
ขึ้นมาเรื่อย ๆ ปกติจากเวลาบ่ายสามถึงสี่โมงจนกระทั่งประมาณสี่ห้าทุ่ม เวลา
นี้แหละที่ผมไม่ได้ลุกจากโต๊ะบ่อยนัก อย่างน้อย ๆ ก็คอยดูอยู่ว่า เมื่อไหร่เชือก
จะถูกเขย่า นั่นเป็นเสียงเรียกให้ชักรอกดึงตะกร้างานขึ้นมา และเมื่อตรวจ
แก้ตัวผิดเสร็จ ผมก็ต้องลงเดินลงไป

พื้นเมือง : 118

เขาโดนมันกัดที่บริเวณท้องซ้าย ออกจะโชคร้ายสำหรับเขา เพราะมันเป็น
วันที่เขารู้สึกไม่อยากออกไปไหน เขาจึงนั่งเพียงกางเกงยีนส์ขาสั้นตัวเดียวที่
เขามีอยู่ หลังจากที่เขาลุกขึ้นจากที่นอน มันเป็นกิจวัตรสำหรับเขาที่จะออกไปหา
โอเลี้ยงแถวร้านกาแฟใกล้ ๆ บ้าน และพอจะกลับเข้าบ้านเขาก็โดนมันกัด

แผลเป็น : 75

ชายหนุ่มโยนร่างกายน้อยขึ้นเขา ๆ ในอากาศ เมื่อได้จังหวะตกลงมาจากแรง
โยนของเขา มันก็กางปีกกระพือพยับบินออกทางแม่น้ำ ลาสตาและความรู้สึกไม่ได้
หลอกเขาเลย เขาเห็นมันบินปักหัวสู่แม่น้ำห่างจากที่ที่เขายืนไม่ถึงสิบเมตร กำลัง
จะหายไปในความมืด เขาได้ยินเสียงกระชนน้ำเบา ๆ แล้วทุกสิ่งก็กลับสภาพเดิม

เรามาเล่นเกมกันเถอะ : 53

เดิมทีบ้านในละแวกเดียวกันกลางทุ่งกว้างนี้ บ้านของเรามีมาก่อนใคร ๆ ต่อมาเมื่อกระท่อมหลังหนึ่งตั้งอยู่ใต้กบิแล้วไม่รู้แน่ แต่เดี๋ยวนี้มันเก่าโทรมมาก ต่อมาอีก มีคนกรุงเทพฯ มาสร้างบังกาโลว์อยู่ข้าง ๆ บ้านเรา วาระแรก ๆ มีผิวเมีย คู่หนึ่งมาอยู่ แต่เขาคงทนต่อการลำบากไม่ได้กระมังจึงปิดบ้านแล้วหายไป บังกะโลว์หลังนี้สร้างยังไม่เสร็จสมบูรณ์นัก เพราะทาซลแล็คได้ครึ่งหลังเท่านั้น เจ้าของบ้านฝากบุญเจ้าไว้กับแม่ ผมจึงถือโอกาสเข้าไปนอนบ้าง รื้อคันหนั่งสือดูบ้าง และเอาจักรยานไปปั่นเล่นบ้าง

กระท่อมกลางทุ่ง : 46

การใช้สำนวนโวหารแบบเรียบ ๆ นั้น ทำให้ผู้อ่านเข้าใจความหมายของข้อความ เรืองราว และแนวคิดของเรื่องสั้นนั้น ๆ ได้อย่างชัดเจน

2.2 การใช้สำนวนโวหารแบบแข็งกร้าว ดุดัน การใช้สำนวนโวหารเช่นนี้ คือ การกล่าวอย่างตรงไปตรงมา มักใช้เมื่อต้องการแสดงความรู้สึกนึกคิดของตัวละครแสดงอารมณ์ที่รุนแรง มีอยู่ทั้งหมด 5 เรื่อง ได้แก่ เรื่อง ฤดูดอกไม้โรย คำคืนอันหม่นหมองและร้าย บนรถไฟชั้นสาม ไฟเปลี่ยว และนาฏกรรม ดังตัวอย่าง

"ส่วนความรู้สึกที่ฉันมีต่อศิลปินที่มีชีวิตอยู่ร่วมยุคกัน ฉันเพียงแต่ชอบงานของศิลปินบางคน ฉันอยากเห็นแต่งงานมากกว่าจะได้ร่วมคุ้ยสังสนทนากับศิลปินผู้โอ้อวดตัว หลงตน ซึ่งสิ่งนี้ก็ไม่ใช่ความผิดร้ายแรงนัก ที่ฉันไม่ต้องการเพราะฉันเบื่อชีวิต หลงบ้าความคิด บ้าน้ำลาย ฉันไม่อยากจะพบได้ถึงสิ่งเร้นลับที่อยู่ในวิญญาณของเขา ไม่อยากเห็นมาดผิ้วผาสุรุงรังของเขา ไม่อยากเห็นเทคนิคศิลปะของเขา ที่สำคัญไม่อยากจะพบคนที่เห็นแววตากันอยู่กลายเป็นเทวดาไป"

ฤดูดอกไม้โรย : 61

"...เขาคิดว่าหลังจากความมึนเมาผ่านมา เขาจะกลับไปทำงานอีกครั้งหนึ่ง
อันดับแรกเขาจะจับโต๊ะฟาดผาผนังให้ดัง...

"โครม"

ฉีกกระดาษเขียนรูปแล้วจุดไฟเผา เขาจะตะโกนด่านายทุนผู้โหดร้ายต่อความคิด
ของเขา ด่าให้มันสำนึกถึงความเป็นจริงในชีวิต ว่าชีวิตคนเราไม่มีอะไรมากมาย
อย่างแถมพรอก มีเวลาพักผ่อนบ้าง มีน้ำใสใจจริง มีสิทธิเท่าเทียมซึ่งกันและกัน และ
ที่สำคัญ มีความสวยงามอยู่ในหัวใจ แค่นี้ก็ถมเถแล้วเท่าที่แกจะปฏิบัติให้ได้เสียก่อน"

คำคืนอันหม่นหมองและร้าย : 77

ผมพบหลายสิ่งหลายอย่าง ที่มันไม่สู้จะดีนักในหลายท้องถิ่น อย่างปัญหาการจัด
รถโดยสารบริการประชาชน สัมปทานในจังหวัดมุกต์จะกดคอปประชาชนทำเดียว
สภาพยังเลวล้นดี คนเราเหมือนหมูเหมือนหมาที่มันจะจับยึด ก่อนนี้ผมก็อยู่อย่างนี้
และไม่เคยรู้สึกต่อสิ่งนี้ แต่เดี๋ยวนี้เพราะอะไรก็ไม่รู้ผมจึงรู้สึกต่อมัน..."

บนรถไฟชั้นสาม : 36

รถเมล์วิ่งเร็วจริง ๆ แรงลมตีหน้าข้าพเจ้าจนแสลงซ่า ข้าพเจ้าจุ่มมือคืบขุดที่
สุมพันควั่นกระจ่าย พลางเลื่อนแขนซ้ายลงโอบร่างของพิมพาเข้ามาเบียดกระชับ
พิมพานั่งเฝ้ายามอยู่ตลอดเวลา ข้าพเจ้าหลับตาลงนิ่งห้วงกับพนักงานที่นั่ง ใจครุ่นคิดอย่าง
เหนื่ออ่อนอยู่ว่า เร็วกว่านี้อีกเกิดรถเมล์ เร็วที่สุดเท่าที่จะเร็วได้ และจะไป
ลงนรกไหนก็ไป

ไฟเปลี่ยว :

นาฬิกาในร้านข้าวต้มบอกเวลา 19.40 น. ผมยังไม่อยากจะเข้าบ้านเพราะ
เบื่อระอาอยู่ที่ร่มรอบ คืนนี้คงร้อนระย้าดำนอนล้นดี ร้อนอย่างไม่น่าจะร้อนได้ ผม
มองดูหลอดไฟหลายสิบแรงเทียนด้วยขะเขวสรวง ชดน้ำข้าวต้มก็ย้อย่างหมดทางเลี้ยงมัน

นาฏกรรม : 33

การใช้สำนวนโวหารแบบแข็งกร้าว ดุคัน ของสุรชัย จันทิมาธร นี้ ทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดของตัวละครว่าตัวละครกำลังมีความรู้สึก ไม่พึงพอใจ หรือมีอารมณ์โกรธ หรือเคียดแค้นชิงชัง ได้อย่างชัดเจน

2.3 การใช้สำนวนโวหารแบบประชดประชัน เลียดลี เป็นการใช้โวหารแบบกล่าวเปรียบเทียบ เพียบแนม กระทบกระแทก เพราะความไม่พอใจเป็นทำนองเขียน ที่ให้ความรู้สึกทางอารมณ์อย่างเด่นชัด สุรชัย จันทิมาธร ได้ใช้สำนวนโวหาร เช่นใน เรื่องสั้นของเขา 6 เรื่อง ได้แก่เรื่อง คำถามครึ่งโหล คนไม่เอาถ่าน วันเวย์ (One way) ข้างถนน บันทึกละม้าย เลียงเพลง เล้นเลือด และคนขายเวลา ดังตัวอย่าง

"ก็ผมภูมิใจตัวเองไม่หายว่าจะไม่ทำงานในบริษัทรัฐบาล นั้นเป็นข้อแรกที่มีมานาน เพราะพ่อผมเป็นข้าราชการ ผมมองดูความหดหู่ห่อเหี่ยว แล้วก็ความเบิกบาน อย่างห่อเหี่ยวของข้าราชการบ้านนอกอย่างพ่อ ความไม่สบายใจ พ่อเป็นข้าแผ่นดิน ใช้ชี มีนเป็นความตืออย่างหนึ่งของมนุษย์ข้าแผ่นดินที่มีเกียรติ แต่เป็นทาสแห่งเกียรติยศ ผมคิดว่าพ่อรับกรรมที่ถอนตัวไม่ขึ้นเสียแล้ว

นี่มันเริ่มจากว่าพ่อถูกลงเข้าเล่าเรียนตามกฎหมายของโรงเรียน เมื่อมีสมรรถภาพพอแก่งาน พ่อก็ถูกยกเกณฑ์ให้ทำงานซึ่งบางทีมันก็เป็นเพียงกระดาห คำสั่ง กระดาหบันทึกอันวุ่นวายของประดาการงาน มันทำให้พ่อได้รับเงินเดือน ก้อนหนึ่ง แต่งเครื่องแบบนิมอบพิเทาเจ้านาย

นี่คือการเสียสละซึ่งชีวิตทั้งชีวิตพร้อมกับใครต่อใครอีกมากมาย อย่างดีก็ได้ ร่ำร้อง เพลงมาร์ชกระหึ่มปลุกใจตัวเองตลอดเวลา เสียสละให้แก่สิ่งใดอันใด ซึ่งพ่อไม่มีโอกาสสัมผัสความเป็นของจริงเลย

และต่อไปนี่ก็คือเพลงมาร์ชของพ่อกระมัง ซึ่งผมผู้เป็นลูกก็ย่อมจะคลอเสียงตามในกาลครั้งหนึ่ง

"เราอยู่ในบ้านหลวง กินเงินหลวง สิ่งนอกเหนือจากนี้เราไม่มี ถ้าหลวงท่านไม่ต้องการเราอีกต่อไป รู้เหมือนกันแหละว่าเราจะอยู่ที่ไหนต่อ จะเป็นอย่างไรนะ เมื่อตกอยู่ในสภาพนั้น

เพราะเราไม่มีอะไรเลยนอกจากหนี้สิน เครดิตตอนเป็นสมบัติของหลวง เกิดพ่ออาจจะใช้เงินก้อนสุดท้ายชำระหนี้สินก่อนจะปลดตัวเองออกจากสังกัดหลวง และพ่ออาจจะไปรอดจนกว่าจะลงหลุมฝังศพของพ่อ แต่พ่อเป็นชีวิตหนึ่งที่สูงสูญเสียหัวใจบริสุทธิ์

คำถามครึ่งโหล : 28 - 29

ที่นี่เปลี่ยนแปลงจากเมื่อสองปีก่อนในสายตาของข้าพเจ้า ต้นสนริมถนนหายไประดับิตคอนกรีตทรงกระบอกเตี้ย ๆ มาแทนที่ และปากตรงข้ามโน้น ดิถทรงเดียวกันตั้งเป็นกระจุก เขาเรียกมันว่า ศูนย์การค้า ซึ่งชาวบ้านที่นั่นมีใจต่อกัน

คนไม่เอาถ่าน : 101

มีเครื่องดูดคนขนาดใหญ่อยู่ที่นั่น เป็นดิถระหว่านหลายสิบชั้น มันคือเครื่องดูดคน ที่เหมือนกับเครื่องดูดฝุ่น มีอากาศเย็นน้ำแตกต่างจากข้างนอกราวฟ้ากับดิน มีผู้คนสวยงาม ที่แตกต่างไปจากชอยตรอกตามสลัม ที่สำคัญมันมีกระไดเลื่อน กระดานไหลพาคนเข้าไปอย่างสะดวกสบายไม่เสียเงิน ถ้าคุณไม่มีเงินก็ไม่เป็นไร คุณเข้าไปเดินเล่น ดูลินค้าสิ่งของได้ จะเอาอะไรอีกล่ะ ในสังคมอันร้อนรนทุกวันนี้ คุณจะมีความสุขที่นี่ได้ เพียงแต่คุณเหยียบลงไปมันก็จะพาคุณไป ไปตามร่องรางเข้าสู่อาณาจักรแห่งสินค้านานาพรรณและคนนับร้อยนับพันเดินกันขวักไขว่

วันเวย์ (One way) : 125 - 126

เขาซุกตัวเข้าไปในตู้โทรศัพท์ผู้เป็นดังห้องทำงานอันคุ้นเคย เขาเห็นแต่สีแดงของโทรศัพท์ สีของมันขนาดนั้นตา รูปทรงของมันก็แสนจะน่าเบื่อ ถ้ามันพูดมันคิดได้ มันก็คงบอกว่าผมก็เบื่อคุณเต็มแก่เหมือนกันแหละวะ

เขายัดเหรียญลงไปอีก แต่คราวนี้มันร่วงผ่านกระเปาะล่าไล่และถ่ายออกมาทางรูทวารเสียงดังแกร็ก

เอาอีกแล้ว ไอ้ตัวเองชวย เขาคิดอยู่ในใจเพราะเจอย่างนี้อยู่เรื่อย ๆ

เขาพยายามยัดอาหารแห่งยุคสมัยให้เครื่องเล่นที่มันขึ้นก็เกยเลขอยู่ถึง 4-5 ครั้งติด ๆ กัน ในที่สุดเหมือนกับว่ามันยอมแพ้แล้ว เขาจึงลงมือหมุนช่องเลข

ข้างถนน : 83

มีใครบางคนมาขายเวลาให้ผมในราคาเซ็กกันต์แอนด์ เขาอาจจะตกเกรดแต่ผมก็บอกปฏิเสธไป เพราะตัวเองก็ยังมีเวลาเหลือเฟือพอกินพอใช้ และก็อีกนั่นแหละ มีอีกคนทาปากแดง ๆ ขนริมฝีปากหนา ๆ มาขอร้องให้ผมร่วมเกมตัวเลขแห่งความหวัง ผมก็เลยนั่งเล็งว่าคงจะเป็นแถว 7 ผลม 3 มันน่าจะอยู่แถวนี้ เพราะเป็นเลขที่มันออกมาหลายครั้งแล้ว

บันทึกขามบ้าย : 114

ท่าทางของเขาเอาจริงเอาจัง เก่งการคล่องด้วยสายตาที่จับไวต่อลัมผัสแห่งตัวเลขและคอมพิวเตอร์ ผมรู้สึกงงว่าเขากำลังทำอะไรกันอยู่นะ แต่ฟังคุลักรูใหญ่ก็พอจะเข้าใจเท่าที่สมองแท้ ๆ ของผมจะคิดได้

เขากำลังต่อเรื่องเวลา ก็เวลาของโลกนี้แหละ วันหนึ่งมันมี 24 ชั่วโมง 1 ชั่วโมงมี 60 นาที 1 นาทีมี 60 วินาที 1 วินาทีมี...ผมฝันไปหรือนี่ หรือว่ามันเป็นเรื่องจริง แต่มันก็เป็นเรื่องจริงนี่ละ ผมไม่ได้เฝื่อนแน่ ๆ คนหนึ่งกำลังซื้อ คนหนึ่งกำลังขาย เพียงไม่กี่วินาทีมันมีค่าเป็นแสนเชียวหรือนี่ นี่ถ้าเป็น 24 ชั่วโมงก็คงรวยไปหลายร้อยล้านพันล้านบาท

รู้สึกว่าเขาขายเวลาได้หลายล้านราวกับเขาเป็นผู้สร้างเวลาเสียเอง มีคนซื้อเวลาจากเขาเสมอ ๆ ในสมุดบันทึกเขาต้องคอยจดจำว่าวันหนึ่ง ๆ เขาได้ขายเวลาให้ใครไปบ้าง เพราะถ้าเกิดซ้ำกันก็คงจะโดนข้อหาฉ้อโกงแน่ ๆ มันคงไม่เป็นผลดีต่อชีวิตอันมีค่าของเขานัก โอ้ เวลา กำลังมีค่าหาได้ที่ไหนแล้ว

เสียงเพลง เส้นเลือด และคนขายเวลา : 119 - 120

การใช้สำนวนโวหารแบบประชดประชันเลิศลิ้น ช่วยทำให้ผู้อ่านรับรู้ความรู้สึกนึกคิด และอารมณ์ของตัวละครได้เป็นอย่างดี

2.4 การใช้สำนวนโวหารแบบพรรณนาโวหาร เป็นการบรรยายจากและบรรยายในเรื่องที่มีความสละสลวย มีความประณีตในการเลือกสรรถ้อยคำเมื่อต้องการถ่ายทอดความงาม ความละเอียดอ่อนของสิ่งต่าง ๆ เช่น ธรรมชาติ วัตถุสิ่งของ หรือภาวะอารมณ์ของตัวละคร สุรชัย จันทิมาธร ได้ใช้สำนวนโวหารแบบพรรณนาโวหารนี้ ในเรื่องสั้นของเขาทั้งหมด 9 เรื่อง ได้แก่ จบกริมห้วย เรามาเล่นเกมกันเถอะ ลมหายใจของท้องทุ่งหนึ่งขวกหกเท่ากับสูญ คนหาน้ำ ลังขารา แมวและคนสันโดษ บนถนนสายหนึ่ง แล้งเข็ญ ดังตัวอย่าง

สายลมพัดต้องหมู่ไม้ริมห้วย ละแวกนี้ยาวเหยียดแลร่มรื่นด้วยชีวิตไม้หลากหลายชนิด ต้นไทรดคระครึมกว่าใครเพราะความมั่งคั่งในตัว สายใยรากซึ่งระโยงระยางยาวจุ่มน้ำห้วยนั้นประหนึ่งหวดเคราแห่งนักปราชญ์จีน ต้นแต่หนุ่มเนื้อแข็งต้นตระหง่านครึมไป เมล็ดแห่งของมันหล่นเกลือกดินกลาดเคลื่อน เคลื่อนแม้กระทั่งในโคลนไต้น้ำ ยามไคร่อย่างเหยียบเข้าไปก็ได้แต่ระแวดระวัง เพราะดาบแห่งเมล็ดของมันนั้นปานกับอาวุธศาสตราของมันเอง ส่วนเจ้าห้วยลึงผู้มีผลเปรี้ยวจัดต่างเต็นไหวตามสายลมเป็นอิสระ ดุจะเยื่อหุ้มในตนเอง ลำตัวมันแน่น เล็กแข็ง มีกิ่งก้านก้นอยนิตประหนึ่งหนาม ผลอ่อน ๆ กำลังผลิเป็นพุ่มพวง แต่อีกไม่ช้ามันจะต้องตกเป็นอาหารของชาวบ้านผู้ผ่านพบเห็น...

จบกริมห้วย : 20

หลังฤดูเก็บเกี่ยวข้าว ดอกไม้ชนิดหนึ่งในตระกูลหญ้าขึ้นเหลืองสะพรั่ง
แรกเป็นดอกตูม เปลือกแข็งของมันนั้นเปราะ ข้อนกันประหนึ่งเกล็ดปลา
เช่นเดียวกับลำต้นของมันสีน้ำตาลไหม้ เข้มกว่าเปลือกดอกตูม ต่อมาออก
ดอกบานไสวเป็นอาณานิเวศกว้างขวาง แซมซ้อนกอพางแห่งห้อมล้อม
บริเวณหนองน้ำที่แห้งจะขุดหรือปลักควายเก่ากระจายไปตามโนนปลวก
ต้นไม้ใหญ่น้อย และเคียงนาหรือกระท่อฝงผู้ยังไม่สิ้นกลิ่นอายคน

ลมหายใจของท้องทุ่ง : 61

ในยามท้องฟ้ากำลังจะมืดดำ ที่ตีนฟ้าทางทิศตะวันตกก็มีสีประหนึ่งเลือดสด
เลือดเน่าคละเคล้ากัน กลุ่มควันสีดำพวยพุ่งเป็นลำจากกระท่อมโกโรโกโส
ตัดกับแสงแดดยามจะลับขอบฟ้า มีเสียงปะทุโหม้สลับกับเพลิงไฟโชติแดงแวบ
วาวอยู่นานก่อนจะบรรเทาลง คงมีเจ้าหมาพอมขนแดงตัวเดิมเท่านั้นที่โง่งม
หอนเป็นระยะ ๆ อย่างวังเวงและไร้ทิศทางไป

หนึ่งบทกวีเท่ากับบุญ : 73

ไม้คานงอนงามอ่อนโยนราวกับฝีมือเทพามาตัดไว้ เปล่าหรือ...สองไหล่
อันบอบบางนั้นต่างหากที่เฝ้าตัดแปลงมัน ผิวพื้นไม้ไผ่ที่เหลาไว้จึงมันเลื่อมราวกับ
ด้ามมีดของพ่อใหญ่ที่ใช้ถือให้จับมาชั่วชีวิตของคนยากไร้ รุ้หน้าที่กันบ่อนั้นเห็นชัด ๆ
ว่ามันมีเพียงสองรูใหญ่ ค่อยไหลพลั่งออกมาเหมือนน้ำตาของแม่ธรณีที่เมตตาปรางค์
ต่อบุตรของตน...คนสุดท้ายเพิ่งจากไปเมื่อครั้น ทั้งไว้แต่ฮ้างน้อยอยู่โยงคน
สุดท้าย...รอจังหวะให้น้ำมันพอได้เต็มถัง มองไปยังถังพอเห็นความขุ่นความใส
ของน้ำมันแหละ เจ้าจะได้ดื่มกิน หุงข้าวต้มเชือด มันเป็นกิจวัตรประจำวัน...
ประหนึ่งลมหายใจแห่งการอยู่ยังชีวิต

คนหาบน้ำ : 111

ดอกทองหลางเป็นช่อโน้มพวง แลดูสะอาดตา ล้อมลมไหวไปมาเบา ๆ
 หล่อนยืนมองมันอยู่นาน จึงก้มลงบอกให้ลูกยืนคอยอยู่ตรงนั้น แล้วหล่อนก็เดินไป
 เก็บดอกทองหลางที่ร่วงหล่น เก็บไว้ในมือทีละดอก จนมากเข้า ๆ หล่อนสวม
 เสื้อลายหลายสี กางเกงสีเทาของหล่อนตัดแบบทรงผู้ชายมีกระเป๋าลัง ห่อหุ้ม
 ้วยสามสิบห้าปีและวีรรอยแห่งความทุกข์โศกที่มีมา หล่อนมีรูปร่างผอมโปร่ง
 ผิวขาวละเมียด เหมือนกับต้นดอกเลาที่กำลังเอนไหวตามสายลมอยู่นั้นเทียว

ครอบฟ้าไพศาล ภูเขามากมาย ต้นไม้หลากสี เมฆบางหย่อมก็ลอยฟูบาง
 หย่อมเหมือนฉาบไว้ด้วยความเกรี้ยวกราดของพู่กัน แขนงหินติดแผ่นฟ้า ขอบฟ้า
 นั้นสีอะไรหนอ อาจจะเรียกว่าสีหมอกควัน อันระคนอยู่ด้วยรอยแผลเจือจาง
 เจ็บปวดเหมือนใจกระมังหนอ

บนถนนสายหนึ่ง : 90

จากเรือนผมที่สูงเหยียดอยู่บนหมอนเพราะถูกล่วงหัวทับ หน้าผากของหล่อน
 เป็นโนเนนเรียบสะอาด ขนอ่อนขึ้นประปรายเหมือนหญ้าอ่อนที่ขึ้นตามเนินเขา
 ประจวบวงมือลูบคลำดูเหมือนคนตาบอดคลำทาง

คิ้ว ขนคิ้ว ยังมีอยู่เล็กน้อย นอกนั้นเป็นรอยดินสอลากไว้ตามใจต้องการใน
 ดวงตาลิประหลาดพิสดาร อะไรหนอมาเป็นดวงตาของเรา เขาคิดครุ่น
 เหมือนดวงแก้วเด็กเล่น มีน้ำใส ๆ หล่อลื่น มีแวววาว ๆ และภาพเปลือยกาย
 ของเขาอยู่ในสองดวงตาของหล่อน

สังขาร : 88 - 89

การใช้สำนวนโวหารแบบพรรณนาโวหารนี้ ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกคล้อยตาม มอง
 เห็นภาพที่ผู้เขียนบรรยายมานั้นได้อย่างชัดเจน และเข้าใจเรื่องราวได้ดียิ่งขึ้น

2.5 การใช้สำนวนโวหารแบบบุคคลาธิฐาน อันเป็นการใช้ถ้อยคำสำนวน ที่เป็นการสมมติให้สิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ ทำกริยาอาการเหมือนมนุษย์ ซึ่ง สุรชัย จันทิมาธร นิยม ใช้สำนวนโวหารเช่นนี้ในเรื่องสั้นของเขาเป็นจำนวนทั้งหมด 14 เรื่อง ได้แก่เรื่องแล้งเข็ญ ฝนซัด เพลงคน นกพิราบ จดหมาย ถุดอกไม้โรย นกสีเหลือง บนถนนสายหนึ่ง นครไต้ แมวและคนสันโดษ คำคืนอันหม่นหมองและร้าย เข้าวันหนึ่งและความเป็นไป มือเพชรฆาต และข้างถนน ดังตัวอย่าง

"เริ่มด้วยลมแล้งกู่กรรโชคพาเอาฝุ่นดินโชนเข้าปะทะเรือนชานที่โย้เย้อยู่แล้ว ให้ละเทิ้มลั่นเหมือนจับไข้ฉะนั้น

.....

กาลเวลากระต๊อบคลานไปอย่างเชื่องช้า...

แล้งเข็ญ : 40, 41

ฝนเริ่มหล่นเม็ด ฉันรู้สึกว่ามันไม่รุนแรงอย่างที่คิดไว้ มันตกเบาเหลือเกิน
 เรายังไม่รู้ลึกกระแทกกระเทือนอะไร และตกลงมาโดยไม่มีพิธีรีตองเหมือนเพื่อน
 สนิทกันอย่างนั้นแหละ อาจจะทำอะไรก็ได้ที่ไม่บอกไม่กล่าว ฉันลืมนึกถึงเม็ดฝนอยู่
 ในใจ ขณะอาการขมุกขมัวและรุงรัง ตอนนี้แหละที่อารมณ์ของฉันมันรกรุงรังด้วย
 ฉันรู้ ฉันคิดถึงโลงศพ ป่าช้า ความตายที่ฉันไม่รู้จักมันเลย

เพราะความนึกคิดอันน่ากลัวบอกว่า ความมืดมนจะกลืนกินชีวิตฉัน มวลเม็ดฝน
 นั้นด้วย

ฝนซัด : 63

ชายชราคนนั้นกลืนอะไรเข้าไปในลำคอเนะ ปากของเขากำลังเคี้ยวอะไร
 หินหนับอยู่ด้วยเสียงพุดคุยกับเพื่อนกำลังเบาว่าง ดวงตาที่ส่องประกายมอม ๆ

นั่นกำลังจะมอดดับ แล้วกาลเวลาก็จะจุมมือเข้าสู่โลงศพ เช่นเดียวกับเพื่อนผู้
รอคอยอยู่แล้ว แล้วเขาก็คงจะได้ท่องเที่ยวเป็นอิสระเสียที

เพลงศพ : 69

เขาคิดว่าฝนกำลังจะตกเพราะเสียงฟ้าคำรามถี่ขึ้น ตกลงมาก็ดีเหมือนกัน
เขาคิด เพื่อจะกวาดเอาความสกปรกบนท้องถนนให้เขาบางลง หรือกวาดเอา
ขยะในหัวใจของเขาออกไปให้สิ้นซาก อากาศระอุร้อนขึ้นมาอย่างช้า ๆ และ
เขาเองก็มีแต่เพียงความคิดเป็นเพื่อน

คำคืนอันหม่นหมองและร้าย :

บ่ายวันหนึ่งอันอบอุ่น ผมเพียงแต่อยากออกไปสเก็ตซ์รูปต้นไม้ริมคลองที่เคย
เห็นอยู่หลายหน มันเป็นต้นไม้ค่อนข้างแปลก และจุดความสนใจอย่างเพื่อนสนิท
ผมรู้ว่ามันเหมาะสำหรับปากกาเรื่อกระดาษของผม แต่อากาศชื้นแฉะและอบอุ่น
นั่นเองเป็นผู้บอกกล่าว มันถูกโค่นเสียแล้ว ผู้มีอำนาจหน้าที่โดยตรงนั้นแหละ
เป็นผู้โค่น

เช้าวันหนึ่งและความเป็นไป : 110

กลับจากที่ทำการไปรษณีย์ด้วยความเหนื่อยเหน็ด ข้าพเจ้าอาบน้ำเสร็จแต่งตัว
ง่าย ๆ ออกไปซื้อข้าวสารหนึ่งกิโลกรัมกับไข่เป็ดสามฟองมาทำกินเอง หน้าที่ส่ง
จดหมายเป็นงานที่จำเจอย่างน่าเบื่อหน่ายสิ้นดี แต่ต้องจำใจทำมันเพราะไม่มีงาน
ที่ดีกว่านี้รออยู่ ความจำที่เป็นเพื่อนสนิทที่สุดคือ ตรอกนั้นมิสซันต์ บ้านนั้นรับจดหมาย
อยู่แทบทุกวัน บ้านนั้นลูกสาวสวย บ้านนั้นมีลูกสาวเป็นรองนางสาวไทย และ ฯลฯ

จดหมาย : 36

ฟังซิ เสียงลม...จุมพิตใบไม้ ใบอะไรบ้างล่ะ นั่นใบมะขาม ใบแห้งของมัน กำลังหล่นลอยลงสู่พื้นดิน นั่นใบหางนกยูง ใบหลิวัน ใบชงโค ใบจาก ใบลั่นทม พบแล้ว ฉันพบสิ่งที่หลงใหลอีกแล้ว ลั่นทม ดอกลั่นทม ฉันเจ็บปวดที่เห็นใครเหยียบ ขยี้ดอกลั่นทมบนพื้น ถ้าต่อยได้ ฉันจะต่อยเขาให้ล้มคว่ำด้วยหมัดทีเดียว ระวังจริง เจ้านั้น

นกสีเหลือง : 43

เขาชอบมองดวงจันทร์จากใต้ร่มไม้ เพลิดเพลินกับแสงแดดอ่อนตอนรุ่งเช้า ได้ยินเสียงลมพัดโชยคุยกับยอดหญ้าในฤดูหนาวอันเย็นมัน ทักทายขบวนมดดินอันยาวเหยียดอยู่ในใจ และเขากำลังสู้รบตบมือกับกลุ่มงูผู้ฤโหดอย่างไม่มีวันรู้ผลแพ้ชนะ มันเป็นสงครามที่ยืนยาวลึนดี ดึก ๆ เขาเอนฟังเสียงจิ้งจกกระซิบสิ่งกัน

แมวและคนสันโดษ : 50

เธอเชื่อไหม คนเราจะอยู่ได้ก็ต้องทำงาน คิดดูอะไรบางอย่างซิจะ ฉันนอนอยู่บนเลื้อย แขนทั้งสองกางออก มือแบหงาย ขาทั้งสองกางออก ฉันรู้สึกไร้ค่าถึงพอใจที่มีน้ำหนักระหว่างหลัง แล้วความอ่อนเพลียก็มาเยี่ยมเยือน แล้วหนังตากก็เริ่มหย่อนจะปิด แล้วความหลับใหลก็คงคุกคาม

ฤดูดอกไม้โรย :

สายลมล้อต้นไม้ใบหญ้า ใบยติแต่เพียงแผ่วเบา ต้นหญ้าจะหัวเราะกระซิกกระซี้ ต้นไม้จะเย็นสบาย ขอบคุนต่อสายลม ธรรมชาติย่อมสัมพันธ์ต่อกันและไม่ให้ร้ายแก่กัน ทุกอย่างจะจริงถึงความสวยงามแห่งตน บทเพลงลึกลับโชยเสียงมาจากกันเหวโลดลือลู่ปากเหว แลแผ่สยายไปตามสายใยแห่งอากาศ...

บนถนนสายหนึ่ง : 89

ความเมามันเริ่มกัดกินฉันอีกแล้ว มันกัดกินใครต่อใครเสมอมา แต่มันก็
บรรเทาใจ ครุ่นคิดถึงคำว่าเหวลงได้

นครไต้ : 26

การใช้สำนวนโวหารแบบคลาสสิกฐานนี้ จะช่วยให้เรื่องราวน่าสนใจ มีชีวิตชีวา
ยิ่งขึ้น โดยผู้อ่านจะมีความรู้สึกว่สิ่งที่ไม่มีชีวิต นิช หรือสัตว์ นั้น ต่างก็มีความรู้สึกนึกคิด
ได้เช่นเดียวกับมนุษย์ และยังทำให้ผู้อ่านเข้าใจความคิดของผู้เขียน ที่สื่อสารผ่านตัวละคร
ที่เป็นนิช หรือสัตว์ นั้นได้ดียิ่งขึ้น

การศึกษาท่วงทำนองการแต่ง พบว่า สุรชัย จันทิมาธร นิยมใช้คำสั้น ๆ ง่าย ๆ
ให้ความหมายตรงกับความต้องการของตน มีการเน้นคำ ย้ำคำ และซ้อนคำ แสดงภาพให้
เกิดขึ้นเป็นภาพพจน์ที่กระฉ่างชัด มีการตัดคำ สับคำ เพื่อให้เป็นที่น่าสนใจ สะดุดตา สะกิด
ใจผู้อ่าน มีการใช้คำสลับ เพื่อแสดงอารมณ์ของตัวละคร มีการใช้คำภาษาถิ่นอีสาน เพื่อให้
เหมาะสมกับบุคลิกภาพของตัวละคร และเรื่องราวที่อยู่ในชนบทภาคอีสาน ในการพรรณนา
ความบางครั้งมีการแทรกคำศัพท์สูง และคำภาษาต่างประเทศ แต่เป็นคำที่คนส่วนใหญ่เข้าใจ
ความหมายดีอยู่แล้ว นอกจากนั้นยังมีคำติดปากบางคำที่เป็นเอกลักษณ์ของสุรชัย เช่น คำว่า
บาทวิถี หรือน่าเหนื่อยหน่ายแทน เป็นต้น การเลือกใช้คำต่าง ๆ เหล่านี้ สุรชัย สามารถ
เลือกใช้คำได้เหมาะสมสอดคล้องกับเนื้อเรื่อง และบุคลิกภาพของตัวละครได้เป็นอย่างดี
ส่วนในเรื่องสำนวนโวหาร สุรชัย จันทิมาธร นิยมใช้สำนวนโวหารแบบเรียบ ๆ ในลักษณะ
ของการบรรยาย มีการใช้ประโยคง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน มีสำนวนโวหารแบบพรรณนาโวหาร
ที่ลละสลวย และสำนวนโวหารแบบคลาสสิกฐานรวมอยู่ด้วย เพื่อต้องการแสดงอารมณ์ของ
ตัวละครให้ชัดเจน และมีการใช้สำนวนโวหารแบบแข็งกร้าว ดุดัน และประชด ประชัน
เสียดสี เพื่อต้องการแสดงอารมณ์หรือความคิดเห็นที่ตัวละครไม่พอใจสิ่งต่าง ๆ รอบข้าง

อีกด้วย จึงอาจกล่าวได้ว่า สุรัช จันทิมาธร มีความสามารถในการเลือกใช้คำและสำนวน
โวหารสอดคล้องกลมกลืนกับเรื่องราว ตัวละคร ฉาก และบรรยากาศ สามารถสื่อความรู้สึก
นึกคิดและสารต่าง ๆ มายังผู้อ่านได้เป็นอย่างดี

แนวคิดในเรื่องสั้นของสุรชัย จันทิมาธร

การศึกษานันท์เชิงคติประเภทเรื่องสั้นนั้น นอกจากจะศึกษากลวิธีการแต่ง และท่วงทำนองการแต่งแล้ว ยังต้องพิจารณาดูด้วยว่า ผู้เขียนต้องการเสนอแนวคิดอะไรแก่ผู้อ่าน โดยผ่านการประสมประสาน โครงเรื่อง การดำเนินเรื่อง ตัวละคร ฉากและบรรยากาศ เข้าด้วยกัน นักวิจารณ์วรรณกรรมหลาย ๆ ท่าน ได้ให้ความหมายของคำว่า แนวคิด ไว้ดังนี้

สุวรรณา เกรียงไกรเพ็ชร (2516 : 7) กล่าวว่า แนวคิดคือจุดสำคัญของเรื่อง เป็นสิ่งซึ่งปรากฏอยู่ตั้งแต่ต้นเรื่องไปจนถึงปลายเรื่อง เป็นสิ่งเชื่อมโยงเรื่องทั้งหมดเข้าด้วยกัน

สุนีย์ มกรพันธ์ (2525 : 155) กล่าวว่า แนวคิดคือจุดสำคัญที่ผู้เขียนต้องการให้ผู้อ่านคิดค้นหา "สาร" ที่ผู้เขียนเสนอมา

เปลื้อง ณ นคร (2511 : 25) กล่าวว่า แนวคิดคือจุดสำคัญของเรื่องนี้ ผู้ประพันธ์ไม่ได้บอกมาตรง ๆ ว่า มีความคิดเห็นในเรื่องอะไร เช่นไร แต่เมื่อคนอื่นอ่านจบลงแล้ว ก็จะเกิดความรู้สึกหรือเกิดแนวความคิดอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่ผู้ประพันธ์ต้องการ

จากคำกล่าวข้างต้นนี้ จึงสรุปได้ว่า แนวคิด คือความคิดเห็นของนักเขียนที่มีต่อสภาพสังคม การเมือง เศรษฐกิจ และชีวิตมนุษย์ ซึ่งอยู่ในองค์ประกอบทั้งหมดของเรื่อง

จากการศึกษาเรื่องสั้นของสุรชัย จันทิมาธร พบว่า สุรชัย จันทิมาธร ได้เสนอแนวคิดทางสังคม การเมือง เศรษฐกิจ และชีวิตมนุษย์ ที่ได้รับจากประสบการณ์ของตน อันเป็นข้อบกพร่องหรือปัญหาของสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ ที่ใคร ๆ อาจจะมองข้ามไป แต่สุรชัย จันทิมาธร ได้ชี้ให้เห็นว่า ปัญหาเล็ก ๆ เหล่านั้น หากปล่อยทิ้งไว้ ไม่ได้รับการแก้ไข ปรับปรุง ก็อาจจะกลายเป็นปัญหาใหญ่ขึ้น และแก้ไขยาก เขาจึงได้หยิบยกมาเสนอไว้ในเรื่องสั้น แนวคิดที่ปรากฏในเรื่องสั้นของสุรชัย จันทิมาธรนี้ จำแนกออกได้เป็น 4 ประเภทด้วยกันคือ

1. แนวคิดทางสังคม
2. แนวคิดทางการเมือง
3. แนวคิดทางเศรษฐกิจ
4. แนวคิดเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์

ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. แนวคิดทางสังคม

แนวคิดทางสังคม หมายถึง ความคิดเห็นต่อวิถีการดำรงชีวิต ค่านิยม ความเชื่อของคนในสังคมเมืองและในสังคมชนบท

แนวคิดทางสังคมในเรื่องสั้นของสุรชัย จันทิมาธรนั้น เป็นแนวคิดที่เสนอให้เห็นปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ที่ทำให้มนุษย์ในสังคมมีปัญหา หรือไม่มีความสุขที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่น แนวคิดทางสังคมนี้ยังจำแนกออกได้อีกเป็น 3 แนวด้วยกันคือ แนวคิดที่เกี่ยวกับปัญหาของสังคมเมือง แนวคิดที่เกี่ยวกับปัญหาของสังคมชนบท และแนวคิดเกี่ยวกับศาสนา ความเชื่อ และวัฒนธรรม

1.1 ปัญหาของสังคมเมือง

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นสังคมใด ย่อมมีผลกระทบต่อระบบโครงสร้างของสังคม และหากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมนั้นเป็นไปอย่างรวดเร็วและเป็นอยู่เรื่อย ๆ แล้ว ส่วนต่าง ๆ ของสังคมมิได้เปลี่ยนแปลงไปในลักษณะที่เท่าเทียมกัน หรือสมดุลกัน ก็จะก่อให้เกิดการขัดข้องขึ้น นั่นคือจะเกิดปัญหาสังคม ซึ่ง ประสาท หลัคดีลา (2511 : 23) กล่าวว่า ปัญหาสังคม มีผลสืบเนื่องมาจากความที่ไม่สามารถจะปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่ ๆ ที่ผิดไปจากเดิม สุรชัย จันทิมาธร เองได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับปัญหาของสังคมในเรื่องสั้นของเขาว่า ถ้าเกิดปัญหาสังคมขึ้นแล้ว จะทำให้ทุกคนในสังคมไม่สามารถดำรงชีวิตอย่างเป็นสุขได้ และแนวคิดที่เกี่ยวกับปัญหาของสังคมเมืองที่ปรากฏในเรื่องสั้นของเขา เกี่ยวข้องกับสิ่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1.1.1 การว่างงานในสังคมเมือง

ประเทศไทยเริ่มมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2503 โดยมุ่งเน้นที่จะพัฒนาด้านงานอุตสาหกรรมในเมืองและเน้นด้านเกษตรกรรมในสังคมชนบท ดังนั้นการสร้างงานต่าง ๆ ในเมืองหลวงจึงเกิดขึ้นมากมาย แต่มีได้ขยายไปสู่ภาคพื้นชนบท คงมีเฉพาะในกรุงเทพฯ เท่านั้น ชาวชนบทจึงเดินทางเข้ากรุงเทพฯ เพื่อที่จะขายแรงงานตามโรงงานต่าง ๆ เหล่านั้น แต่เนื่องจากผู้ที่เดินทางเข้ามานั้นไม่ได้มีความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีที่ใช้ในโรงงาน และมีคุณสมบัติไม่ตรงตามความต้องการของนายทุน คนกลุ่มนี้จึงเกิดปัญหาการว่างงานขึ้น นอกจากนั้นยังพบว่าผู้ที่ว่างงานมีสาเหตุมาจากการเลิกงานทั้ง ๆ ที่ตนไม่มีความรู้ และเนื่องจากนายทุนประสบปัญหาขาดทุน จึงจำเป็นต้องปลดคนงานออกไป แนวคิดเกี่ยวกับปัญหาการว่างงานนี้ ปรากฏในเรื่องสั้นของสุรชัย จันทิมาธร จำนวน 5 เรื่อง ได้แก่เรื่อง เลือดตัวสุดท้าย คนว่าเหว้ แมวและคนสันโดษ ฟันเฟือง และ ถูดยอกไม้โรย

เรื่องเลือดตัวสุดท้าย ชายชราคนหนึ่งที่หลงคิดไปว่าตนยังมีความแข็งแรงพอที่จะเข้ามาเผชิญชีวิตในกรุงเทพฯ ด้วยมีความเชื่อว่าอยู่ที่ไหนในแผ่นดินไทยคงไม่อดตาย เมื่อเดินทางมาถึงกรุงเทพฯ แล้วจึงพบว่า ตนอยู่ในสภาพไม่มีงานที่เหมาะสมกับตนเอง และไม่มีเรี่ยวแรงพอที่จะทำงานได้ จนต้องยึดอาชีพขอทาน ดังข้อความว่า

"...ใครถาม แกก็จะตอบสั้น ๆ อย่างเบิกบานในอารมณ์ว่า "กูจะไปไทย"... วันเวลาผ่านไป...ครั้งสุดท้ายแกรู้สึกหมดเรี่ยวแรงที่จะดั้นด้นต่อไป อย่าว่าแต่แรงจะจืดก่อนดินเลย แรงจะเดินก็แทบจะไม่เหลือ แกเลยตัดสินใจที่จะหยุดเสียที หยุดอยู่กับที่ หาหลักแหล่งอันแน่นอน

"ที่ไหนก็เหมือนกันนั่นแหละ" ครั้งสุดท้ายแกคิดอย่างนี้ ได้กระป๋องมาใบหนึ่ง มันเป็นเครื่องมือหากินในยามที่ดวงตาฝ้าฟางเต็มทนแล้ว แกไม่หวังว่าตนเองจะเป็นคนร่ำรวยอีกต่อไป แกไม่ฝันว่าชีวิตจะต้องสุขสบายอัมพรมันอีกต่อไป แกพบและเข้าใจแล้วตลอดชีวิตของแก มันก็มีอยู่แค่นี้จริง ๆ ไม่มีอะไรที่จะต้องพะวงได้ก็กิน

ไม่ได้ก็ไม่กิน จริงนั่นแหละ ใครบางคนพูด เมืองไทยเรามาวันนี้ยังไม่อดตาย เพราะหมามันมีแรงที่จะค้นคุ้ยเขี่ยหากิน แต่ให้ตายเถอะ แกเคยเห็นจริง ๆ ว่า ในขณะที่หมามันยังไม่อดตาย คนบางคนก็อดตายมาแล้ว ตายจริง ๆ เสียด้วย ตายไปในขณะที่ท้องของเขาไม่มีอะไรเหลืออยู่เลย"

เรื่องคนว่าเหว สุรัชย์ จัยทิมาธร ได้เสนอแนวคิดที่ว่าผู้ที่ว่างงานนั้นมีสาเหตุมาจากไม่มีความรู้ความสามารถที่จะเข้าไปทำงานในบริษัทหรือหน่วยงานใด ๆ ได้ เมื่อว่างงาน ตัวละครจึงคิดว่าตนเป็นผู้ที่ถูกสังคมปฏิเสธหรือเป็นส่วนเกินของสังคม และเมื่อไม่มีงานก็ย่อมไม่มีเงินที่จะดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างเป็นสุข ตัวละครจึงเกิดความรู้สึกเหงา ว่าเหว อันเป็นลักษณะของประชาชนที่ขาดคุณภาพ ไม่สามารถจะพัฒนาสังคมหรือประเทศชาติให้ก้าวหน้าไปได้ ดังข้อความว่า

"...ตั้งแต่เป็นโรคว่าเหว ตั้งแต่ออกจากโรงเรียนแล้วขาดเพื่อน ตั้งแต่ผมเตะฝุ่นในกรุงเทพฯ ผมไม่เคยมองดวงจันทร์อย่างจริงจัง ไม่เคยเห็นดวงอาทิตย์ในตอนเช้าตรู่ ผมไม่เคยรู้ว่าวันนี้เป็นข้างขึ้นหรือข้างแรม ไม่เคยดูปฏิทิน มันไม่เหมือนเมื่อตอนเป็นเด็กนักเรียนอยู่บ้านนอก...ผมกำลังเป็นคนหลักลอย ผมเดินรอบสนามหลวงวันละหลายรอบ ร่มมะขามเย็นสบายดีสำหรับผม บางทีผมก็อยากจะพูดกับหมอดู พูดกับเด็กเฝ้าเครื่องขังน้ำหนักแต่ก็ไม่ได้พูด ผมเคยเป็นถึงขนาดนั้น"

เรื่องฝันเฟื่อง เป็นเรื่องของชายหนุ่มที่กำลังตกอยู่ในสภาพคนว่างงาน เพราะนายทุนเห็นว่าเขาไม่สำคัญพอที่จะจ้างต่อไป โดยให้เหตุผลกับเขาว่าตนกำลังขาดทุน ดังข้อความว่า

"เออลี...คุณชมเชย" เขาตบขลุ่ยลงบนที่เขี่ย มองมาที่ผมอย่างเคยมอง "คุณคงเข้าใจดีนะว่า หนังสือพิมพ์ของเราไม่ใช่หนังสือชั้นแนวหน้าในตลาดหนังสือ ล้มลุกคลุกคลานกันบ่อย ๆ เปลี่ยนกองบรรณาธิการ พักหยุดก็หลายครั้ง ที่สำคัญ การเงินมันผิดเคือง ไม่ไหลลื่นเท่าที่พอใจ นี่ไม่ใช่สิ่งน่าละอาย ผมพูดกับคุณในฐานะเราร่วมงานเป็นพวกเดียวกัน และคุณอยู่ที่นี้มากก็ไม่ใช้เวลาเล็กน้อยเลย คุณเป็นคนอดทนกว่าบางคนที่ยิงออกไปแต่ยังไม่ทันข้ามปี แต่จะไปโทษใครเขาไม่ได้ มันเป็นความพอใจของแต่ละคนเขา คุณคงไม่คิดว่าผมพอใจอยู่แค่นี้หรอกนะ ส่วนวันข้างหน้าผมก็ยังไม่รู้เหมือนกันว่าจะเป็นอย่างไร ง่ายขึ้น ๆ หนังสือพิมพ์ของเรามันจน และที่ผมจะพูดกับคุณวันนี้ก็เป็นเรื่องที่คุณต้องรับรู้เองว่าคุณได้รับการพิจารณาให้พนักงาน..." เขาหยุดอยู่ครู่หนึ่ง มันเป็นการหยุดที่ผมรู้สึกใจแป้ว ทั้ง ๆ คาดไว้ข้างแล้วว่า จะเป็นการสั่งพนักงาน ผมเพียงแค่นึกหน้าผมมารับรู้

"อย่าคิดว่าเป็นความบกพร่องของคุณ" เขาพูดขึ้นอีกครั้ง "ความเป็นนักหนังสือพิมพ์ของคุณไม่ได้จบลงแค่นี้ คุณยังมีโอกาสและโอกาสดีว่านี่ก็ยังมีอีกมาก คนหนังสือพิมพ์นะมีอยู่ไม่มากหรอก อย่างน้อยเราก็คงจะได้พบเจอกันอีก ผมจำคุณได้เสมอ คุณทำงานวันนี้อีกวัน และนี่..."

เขายื่นกระดาษขีดเขียนข้อความขึ้นเล็ก ๆ ให้หนึ่งแผ่น

"ผมเบิกเงินให้คุณห้าร้อยบาท เท่ากับเงินเดือนของคุณ ไปหาผู้จัดการข้างล่าง บอกว่าเป็นจดหมายของผม คุณควรจะไปหาเขาก่อนแล้วกลับมานั่งทำงานต่อ หรือจะออกไปนั่งพักในร้านกาแฟสักหน่อยก็ตามใจ"

เรื่องแมวและคนสันโดษ สรุทัย จันทิมาธร ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับคนว่างงานว่า สาเหตุของผู้ที่ว่างงานอีกกรณีคือ เพราะไม่สามารถจะหางานทำได้ตามความสามารถของตน ตั้งข้อความว่า

"เขามักหมกตัวอยู่ในบ้านทั้งวัน เขากำลังไม่มีงานทำ ซึ่งเป็นชีวิตที่เบื่อหน่าย
สิ้นดี... "ตกงาน อิสระ น้ำไป๋ ท้อทิม" ...วันแต่ละวันดำเนินไปอย่างเชื่องช้า
สำหรับเขา และในวันที่อึดอัดที่สุด เขาเคยเก็บเศษสตางค์ นั้นหมายถึงค่าบุหรื
และค่าข้ามเรือไปยังฝั่งกรุงเทพฯ"

เรื่องฤดูดอกไม้โรย การที่บุคคลจะว่างงานเพราะเขาไม่ได้พยายามที่จะหางาน
ทำเนื่องจากเบื่อหน่ายต่อชีวิต ที่ต้องดิ้นรนต่อสู้กับผู้อื่นด้วยวิธีการต่าง ๆ ดังข้อความว่า

"ฉันอยู่คนเดียว มีวัย 21 ปีเป็นเพื่อน เลือของฉันแขวนไว้บนราวสามตัว
มีสีขาวตัวหนึ่ง สีเขียวอ่อนตัวหนึ่ง และตัวสุดท้ายสีคราม แล้วนั้นทางเกยฮินส์
ฉันก็เกยจึกมันที่สุด คิดเสียว่าปล่อยไว้อีกสี่ห้าวันหรือหกเจ็ดวันค่อยซักมันก็คง
จะไม่เป็นไรกระมัง ลืมบอกเธอว่ามีเหรียญบาทอยู่บนโต๊ะราวเจ็ดหรือแปดเหรียญ
เหรียญห้าสิบสตางค์อีกสองเหรียญ (ที่กล่าวว่าลืมนะเพราะว่าฉันไม่อยากให้เธอ
เป็นห่วงเรื่องความหิว อิ่มของฉันนัก ฉันนับว่าฉันพอมีเงินในตอนนั้น) จำนวนเท่านี้
พอเพียงสำหรับวันนี้กับพรุ่งนี้ แน่ละฉันจะต้องออกไปหามันมาเพิ่มอีกภายในสองวัน
ข้างหน้า ไม่เช่นนั้นฉันคงไม่มีเงินกินข้าว ค่ารถ ค่าเรือ หรือซื้อบุหรืสูบเป็นแน่"

จะเห็นได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับปัญหาคนว่างงานที่ สุรัชย์ จันทิมาธร ได้เสนอใน
เรื่องสั้นของเขานั้น เป็นปัญหาที่เกิดจากรัฐมีนโยบายขยายระบบอุตสาหกรรม แต่ไม่ได้
กระจายไปสู่สังคมชนบท และไม่ได้เตรียมประชาชนให้มีคุณภาพเพียงพอที่จะป้อนโรงงานและ
การทำธุรกิจก็ยังไม่มั่นคงเพียงพอ เจ้าของกิจการอาจจะประสบปัญหาการขาดทุน ทำให้ผู้
ที่มีงานทำแล้วอาจจะตกงาน เพราะนายทุนเลิกจ้าง และรัฐก็ไม่ได้มีหลักประกันสังคมให้กับ
ประชาชนแต่อย่างใด

1.1.2 ปัญหาโสเภณี

ในช่วง พ.ศ. 2510 - 2516 เป็นช่วงที่สังคมไทยได้เปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยเน้นพัฒนาจากสังคมเกษตรกรรมไปเป็นสังคมอุตสาหกรรม ดูเหมือนว่ายิ่งความเจริญทางด้านวัตถุมีมากเท่าไร ความเสื่อมโทรมทางด้านจิตใจ คีลธรรมจรรยาของประชาชนในสังคมกลับตกต่ำลงไปเท่านั้น ปัญหาที่ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมแก่สังคมอีกประการหนึ่งคือ ปัญหาโสเภณี สุรชัย จันทิมาธร เสนอแนวคิดเรื่องโสเภณีไว้ในเรื่องสั้นของเขาว่า ปัญหาโสเภณีมีสาเหตุหรือมีผลกระทบมาจากสภาพของสังคมที่ประชากรมีรายได้ต่ำ หรือมีปัญหาจากความยากจน และประชาชนเป็นผู้ขาดความรู้ จึงทำให้หญิงไทยต้องยัดอาชีวะโสเภณี และจากการวิจัยเรื่องสภาพชีวิต และปัญหาของหญิงค้าประเวณี อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี โดยกองวิจัยและประเมินผลการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ในปี พ.ศ. 2516 พบว่า สาเหตุสำคัญที่ทำให้ผู้หญิงเลือกอาชีพโสเภณีนั้น มาจากปัญหาความยากจนและต้องรับภาระทางบ้าน (เอตุลย์ ดันประยูร. 2526 : 50) ทั้งนี้เนื่องจากหญิงโสเภณีเหล่านี้เป็นผู้ขาดความรู้ในการที่จะทำงานตามโรงงานอุตสาหกรรมที่รัฐพยายามจะให้ประชาชนมีงานทำได้ อันเป็นสิ่งที่สะท้อนความล้มเหลวของนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของรัฐอีกด้วย นอกจากการเลือกอาชีพโสเภณีเพราะความยากจนแล้ว ความเกียจคร้านก็เป็นสาเหตุหนึ่ง เพราะผู้หญิงเหล่านั้นคิดว่าเป็นงานที่สบาย ไม่ต้องลำบากเหมือนการทำไร่ทำนา เรื่องสั้นของสุรชัย จันทิมาธร ที่มีแนวคิดเรื่องนี้ มีจำนวน 6 เรื่อง ได้แก่ เรื่องกลับบ้าน กิเลส คินนิกผ่องของนางสาวผิวผู้หญิงสะพาน สะพานสูง และเขพล่านอยู่พักหนึ่ง

เรื่องกลับบ้าน เนื่องจากความยากจนทำให้ผู้หญิงบางคนตัดสินใจไปเป็นเมียเช่าดังตัวละครในเรื่องไปหากินกับทหารอเมริกันที่เข้ามารบในสงครามเวียดนาม เพื่อส่งเงินมาให้ทางบ้าน อันเป็นการหารายได้มาจุนเจือครอบครัว

เรื่องกิเลส ผู้เขียนได้ให้แนวคิดผู้หญิงโสเภณีนั้นมิได้มีงมงายที่จะยัดอาชีวะนี้ แต่เพราะความจำเป็นที่จะต้องเลี้ยงดูบุตร จึงต้องจำใจเป็นโสเภณี

เรื่องคินนักผ่นของนางสาวผิว เนื่องจากฐานะยากจนและขาดความรู้ หญิงสาวบางคนจึงตัดสินใจยึดอาชีพโสเภณี เพราะสามารถหากินได้ง่าย แม้จะถูกเอารัดเอาเปรียบบ้างก็ตาม

เรื่องผู้หญิงสะพาน สุรัชย์ จันทิมาธร ได้เสนอแนวคิดให้ผู้อ่านทราบว่าปัญหาโสเภณีเป็นปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขได้

เรื่องสะพานสูง โสเภณีมักจะถูกผู้ชายปฏิเสธการแต่งงานกับเธอ เพราะคิดว่าหญิงที่เคยมีอาชีพนี้ไม่คู่ควรที่จะนำมาเป็นคู่ชีวิต

เรื่องเขานอนอยู่หน้าหนึ่ง หญิงที่มีอาชีพโสเภณีมักจะไม่สามารถเปลี่ยนไปทำงานอาชีพอื่นได้ เพราะติดในความสละสลวยที่ไม่ต้องทำอะไร โดยไม่คำนึงว่าหากสังขารร่วงโรยแล้วจะไม่ทำงานเช่นนี้ได้เลย

แนวคิดในเรื่องปัญหาโสเภณีนี้ จะเห็นว่าเป็นปัญหาที่ยากต่อการแก้ไข เพราะหญิงโสเภณีเลือกอาชีพนี้เพราะรักความสละสลวย และมีปัญหามาจากความยากจน ถึงแม้ว่ารัฐหรือทางราชการจะมีกฎหมายห้ามค้าประเวณี แต่รัฐไม่ได้แก้ไขปัญหาความยากจนแก่ประชาชนเลย ทั้งยังไม่ได้มีการปราบปรามอย่างจริงจัง ดังนั้นปัญหาโสเภณีจึงคงมีอยู่ตลอดไป นอกจากนี้ยังพบว่าโสเภณีเหล่านี้มิใช่ผู้ที่มีความสุขนัก แม้พวกหล่อนจะหาเงินได้อย่างสละสลวย แต่ก็จะเป็นเพียงช่วงระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น ถ้าหากมีโรคภัยคุกคามหรือสังขารร่วงโรยแล้ว ก็จะทำให้พวกเธอต้องได้รับความลำบากมากยิ่งขึ้น ผู้หญิงเหล่านี้มักจะถูกสังคมปฏิเสธ และตราหน้าว่าเป็นผู้ที่ทำให้สังคมไทยเสื่อมเสียชื่อเสียง และยังไม่มีใครคิดอยากจะทำผู้หญิงเหล่านี้มาเป็นภรรยาที่ออกหน้าออกตา หรือเป็นแม่ของลูกตนชายที่ยุ่งเกี่ยวกับเธอมักจะเพียงหวังบำบัดความใคร่เท่านั้น ปัญหาโสเภณีนี้รัฐจึงจะหาทางแก้ไข ด้วยการให้ความรู้ ฝึกอาชีพสุจริต แก่หญิงเหล่านี้เพื่อจะได้เลิกอาชีพโสเภณี เป็นประชาชนที่มีคุณภาพของประเทศ อันจะทำให้ประเทศชาติมีการพัฒนาที่ดีขึ้นได้

1.1.3 ปัญหาผู้ขายแรงงานอพยพเข้ามาในเมืองหลวง

สรุขัย จันทิมาธร ได้เสนอแนวคิดเรื่องผู้ขายแรงงานอพยพเข้ามาในเมืองหลวงว่า เนื่องจากความล้มเหลวทางด้านเศรษฐกิจ โดยเฉพาะผู้คนในสังคมชนบทที่ประสบกับความยากจน ความอดอยาก ความแห้งแล้งในท้องถิ่นตน จึงตัดสินใจเดินทางเข้าสู่กรุงเทพฯ เพื่อขายแรงงาน และตั้งความหวังไว้ว่า ตนจะพบกับชีวิตใหม่ที่สดใส มีงาน มีเงิน มีความเป็นอยู่ที่ดีกว่าเดิม ดังนั้นชาวชนบทในท้องถิ่นต่าง ๆ จึงมุ่งเข้ามาทำงานในกรุงเทพฯ เป็นจำนวนมาก ดังปรากฏในเรื่องบนรถไฟชั้นสาม แล้งเข็ญ และคนและคนบ้า

เรื่องบนรถไฟชั้นสาม ชาวชนบทโดยเฉพาะคนภาคอีสาน เดินทางเข้าสู่กรุงเทพฯ ดังข้อความว่า

"บนโบกี้ชั้นสามเหมือนกับขบวนอพยพของผู้คน แต่ละต่างคนต่างก็มีเหตุผลของตนเอง...มีเสียงพูดคุยกัน ภาษาลาวอีสานบ้าง ภาษาไทยบ้าง เขมรสูงบ้าง สำเนียงพูดแตกต่างกันไปเป็นกลุ่ม ๆ กลุ่มหนึ่งจะคุยถึงช่องโศกเอนต่าง ๆ ที่กรุงเทพฯ ซึ่งเขาเคยไปเที่ยวมา ที่เพิ่งเข้ากรุงเทพฯ เป็นครั้งแรก จะตั้งใจฟังเพื่อนพูดด้วยจินตนาการถึงกรุงเทพฯ อย่างเพริศพิริ้ง เขามักจะแต่งตัวที่คิดว่าทันสมัยที่สุดและสะอาดที่สุด ผมเฝ้าถูกทาด้วยน้ำมันและหวีอย่างเรียบร้อย เขาจะมีกระเป๋าก็ก ๆ สักใบหนึ่ง ในนั้นมีเสื้อผ้าชุดที่สรรเลือกแล้วสองสามชุด ที่เหลือจากค่ารถไฟก็เป็นเงินแปดสิบบาท หรือเก้าสิบบาท หรือร้อยบาท สำหรับวันแรก ๆ ที่กรุงเทพฯ เมื่อมันหมดลง เขาก็หวังจากค่าแรงงานที่รับจ้างสารพัด เดือนละร้อยบาทบ้าง สองร้อยบ้าง มันมีค่ามากมายต่อเขาซึ่งเขาภูมิใจไม่น้อย..."

เรื่องแล้งเข็ญ คนหนุ่มสาวในท้องถิ่นที่แห้งแล้งกันดารต่างก็จะหนีความทุกข์ยากนั้นเข้ามาเสี่ยงโชคในกรุงเทพฯ ดังข้อความว่า

"ทั้งหมู่บ้านอันไม่ถึงสิบหลังคาเรือน จะหาไอ้หนุ่มอีสานก็หายาก เพราะมันต่างหนีไปไทย (กรุงเทพฯ) กันหมด มันทั้งความหนาวแล้งไปอย่างอิดระอาเต็มทนแล้ว"

และ

"...ไอ้เตี้ยมันหนีเข้าไป มันไม่ยอมแม้แต่จะบอกหลักคำ เงินไม่ถึงร้อย ข้ามีติดเรือนมันก็ขนไปเกลี้ยง แม่มันร้องไห้บอกแต่ว่ามันจะไปอยู่กินอย่างไรในกรุงเทพฯ หนังสือก็อ่านไม่ออก กรรมแท้ ๆ มีมันคนเดียวเท่านั้นที่พอจะเป็นเรี่ยวเป็นแรงแทนข้า"

เรื่องคนและคนบ้า ผู้เขียนได้กล่าวถึงเด็กหนุ่ม บางคนหนีจากบ้านไปขายแรงงานในกรุงเทพฯ ด้วยความหวังว่า เขาจะกลับมาอีกครั้งอย่างคนร่ำรวย ดังข้อความว่า

"พี่ชายคนโตของฉันหนีออกจากบ้านพร้อมกับเงิน 100 กว๊านบาท เขาเขียนจดหมายไว้สั้น ๆ ว่า จะไปหางานทำในกรุงเทพฯ และจะกลับมาอย่างคนร่ำรวย"

จะเห็นว่าแนวคิดเกี่ยวกับการอพยพของผู้ที่เข้าไปขายแรงงานในกรุงเทพฯ นั้น สรุขัย จันทิมมาตร ชี้ให้เห็นว่า เนื่องจากความยากจน ความอดอยาก ที่ต้องเผชิญกับความแห้งแล้งของชาวชนบท ทำให้ชาวชนบทอพยพโยกย้ายถิ่นฐานเข้ามาทำงานในกรุงเทพฯ ทำให้กรุงเทพฯ มีประชากรเป็นจำนวนมาก ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา เช่น ปัญหาชุมชนแออัด ปัญหาการจราจรติดขัด เป็นต้น สรุขัย จันทิมมาตร เสนอแนวคิดว่าหากประชาชนในเขตชนบทได้รับการเหลียวแลจากรัฐ แก้ไขปัญหา ความอดอยาก ความแห้งแล้งในชนบทอย่างจริงจังแล้ว การเดินทางเข้ามาขายแรงงานในกรุงเทพฯ ก็จะลดลง

1.1.4 ปัญหาการขาดแคลนที่อยู่อาศัยของคนในเมืองหลวง

ในขณะที่ชาวชนบทเดินทางเข้ามาหางานทำในเมืองหลวง ทำให้ที่อยู่อาศัยไม่เพียงพอกับจำนวนประชากรที่หลั่งไหลเข้ามา อุดลย์ ตันประยูร (2526 : 305) กล่าวว่า การขาดแคลนที่อยู่อาศัยเป็นผลสืบเนื่องมาจากการอพยพของชาวชนบท ที่เข้ามาทำมาหากินในเขตเมือง นอกจากนี้ปัญหาการอพยพของประชากรจากในชนบทเข้าสู่เมืองหลวง ยังก่อให้เกิดปัญหาแหล่งเสื่อมโทรม ทั้งนี้เพราะผู้ที่อพยพเข้ามาอยู่ในเขตเมืองเป็นผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำ เช่น ยากจน มีการศึกษาน้อย จึงไม่สามารถหางานทำที่มีรายได้สูง ๆ อันจะส่งผลให้ไม่สามารถเช่าที่อาศัยอย่างดีได้ จำเป็นต้องอยู่ในแหล่งที่มีค่าเช่าต่ำหรือปลูกบ้านโดยไม่ได้รับอนุญาต อันก่อให้เกิดแหล่งสลัมต่อมา สุรชัย จันทิมาธร จึงเสนอแนวคิดที่ว่า ผู้ที่อพยพเข้ามาทำงานในกรุงเทพฯ ก็ต้องเผชิญกับปัญหาที่อยู่อาศัยไม่ถูกสุขลักษณะ แต่ต้องทนอยู่กันไป ดังปรากฏในเรื่องข้างมันเกิด เรามาเล่นเกมกันเถอะ แผลเป็นเมล็ดพืชที่ตกหล่น และความหวัง

เรื่องข้างมันเกิด เนื่องจากฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ ตัวละครจึงเข้าบ้านอาศัยรวมกันหลาย ๆ คน และแม้ว่าสภาพบ้านเช่าจะทรุดโทรมเพียงใด แต่ก็ต้องทนอยู่ ดังข้อความว่า

"ยากันยุงทั้งสี่แท่งส่งกลิ่นอวลในห้องสี่เหลี่ยมผืนผ้าห้องนี้ มีมั้งลวดติดอยู่เพียงสองหน้าต่างเท่านั้น จึงไม่มีประโยชน์ที่จะกันยุงแต่อย่างใด เพราะประตูเปิดหยา บนประตูนั้นยังมีช่องว่างอยู่มากมาย ระหว่างพื้นกระดานห้องก็มีช่องว่าง บางวันมีหัวหนูโผล่ขึ้นมาสูดดมอากาศสดชื่นแล้วหดหัวกลับเข้าไปตามเดิม"

เรื่องเรามาเล่นเกมกันเถอะ สภาพของห้องพักและอุปกรณ์เครื่องใช้ เป็นสิ่งที่บ่งบอกว่าตัวละครมีฐานะเศรษฐกิจต่ำ จนต้องอาศัยอยู่ในบ้านที่ไม่ถูกสุขลักษณะ และยังเข้าร่วมกันกับเพื่อน ๆ อีกหลายคน ดังข้อความว่า

"ห้องสี่เหลี่ยมจัตุรัสทาสีเขียว บรรจุเอาสมบัติรก ๆ ไว้ เสื้อผ้าไม่มากชุด
หนึ่งสือในมณีนั่ง เสื้อ หมอนมุ้ง เศษกระดาห รอยเปื้อนหมึก และลิ้นกระดาน
ถูเก่าเหม็นเปรี้ยวคู่หนึ่ง กางเกงในสองตัวตากราวลวดลั่น ๆ ผ้าเช็ดตัวผืนเก่า
ล้วนผ้าขาวม้าผืนซิดเก่านั้นกองขยู่อยู่บนเสื่อที่นอน..."

เรื่องแผลเป็น ตัวละครกับเพื่อนเข้าบ้านอยู่ใกล้สลัมแห่งหนึ่ง ดังข้อความว่า

"บ้านเช่าของเราอยู่กันตรอก หน้าต่างบานหนึ่งเป็นบริเวณทุ่งร้าง มีบ้านคน
เป็นหย่อม ๆ แบบรู้ว่าใครรั้วมัน แต่บริเวณที่เราอยู่เป็นหมู่บ้านก่อนจะสลัม ก่อนจะ
เลี้ยวเข้าทางเข้าบ้านมีตึกแถวเก่า ๆ ทำด้วยไม้ มีอยู่ด้วยกันประมาณห้าหรือหกคูหา
บางคูหาว่างอยู่ บางคูหาเปิดเป็นร้านค้าแบบไม่ตลอดวัน บางคูหาเช่ากันอยู่
เฉย ๆ"

เรื่องเมล็ดพืชที่ตกหล่น เนื่องจากเงินที่หาได้จากการทำงานมีไม่เพียงพอที่จะจ่าย
เป็นค่าเช่าบ้านได้ บางคนจำเป็นต้องอาศัยโรงงานเป็นที่พัก ดังข้อความว่า

"...ที่นี่มีเขาคณเดียวที่ทำงานอยู่...ผมยังจำได้ว่าห้องโถงกว้างมากเพดาน
ต่ำ เครื่องเหล็กวางเกะกะ แทนเครื่องเรือน เมื่อถึงเวลาอนเขาจะดึงเอาแผ่น
กระดานมาวางเป็นเตียงโดยมีเก้าอี้เป็นขาเตียง เขาเลี้ยงแมวไว้หลายตัวลูกของ
มันด้วย เวลาที่เข้าห้องน้ำเพื่อจะล้างหน้าหรือปัสสาวะ (ลี้มอยู่ชั้นล่าง) เรามัก
จะได้กลิ่นขี้แมวเหม็นน่าสะอើน..."

เรื่องความหวัง มีคนบางกลุ่มที่ไม่มีเงินพอที่จะเช่าที่นักอาศัย จึงปลูกบ้านในที่ว่าง
แห่งหนึ่ง สภาพบ้านก็เป็นเพียงเพิงที่ใช้เศษวัสดุมาปะติดปะต่อกันเพื่อกันลมฝน แค่นั้น
ดังข้อความว่า

“บ้านของเด็กชายแดงหรือที่ชุกกายนอนของเขา ตามรูปลักษณ์ควรจะเรียกว่า กระท่อมมากกว่า กระท่อมสับปะรังเคลือบด้วย มันคือเศษไม้ เศษลังกะลีหลายชิ้น มาปะกัน ค้ำกัน ยันกัน รวมกันเป็นกระท่อมเรือนเล็ก ๆ อยู่ในร่มกำมปูใหญ่ รอบ ๆ บริเวณบ้านเป็นดงหญ้าที่ลุ่มน้ำ มองออกไปทางหน้าบ้านมีตึกงามตระหง่าน ให้เห็นอยู่โดยรอบ...”

จากตัวอย่างดังกล่าวจะเห็นว่า สุรชัย จันทิมาธร ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการขาดแคลนที่อยู่อาศัยของคนในสังคมเมืองหลวงนั้นมีสาเหตุมาจากการอพยพของผู้คนที่เข้ามาขายแรงงานในกรุงเทพฯ เนื่องจากมีรายได้ต่ำมากจึงไม่สามารถจะเช่าที่นักอาศัยที่ได้อยู่ได้ ต้องเข้าบ้านทรุดโทรม อาศัยรวมกันหลาย ๆ คน เพื่อลดค่าใช้จ่ายลง บางคนต้องอาศัยโรงงานเป็นที่พัก แม้จะรู้ว่าอาจจะเกิดอันตรายจากอุบัติเหตุที่จะเกิดจากโรงงานนั้นก็ตาม ส่วนบางกลุ่มที่อพยพเข้ามาเป็นครอบครัว ก็อาจจะปลูกบ้านในที่ว่างโดยไม่ได้รับอนุญาต และเป็นที่พักที่ไร้คุณภาพโดยสิ้นเชิง ในขณะที่เดียวกันรัฐก็มีได้ให้ความช่วยเหลือในการจัดสรรที่อยู่ที่ถูกสุขลักษณะแก่คนเหล่านี้แต่อย่างใด

1.1.5 ปัญหาการบริการด้านคมนาคมแก่ประชาชน

เนื่องจากระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างคนรวยกับคนยากจนมาก การให้บริการด้านการคมนาคมของรัฐที่ให้กับประชาชนย่อมแตกต่างกันไปตามฐานะของผู้ใช้บริการ สุรชัย จันทิมาธร ได้เสนอแนวคิดที่วิพากษ์วิจารณ์การคมนาคมที่รัฐบริหารจัดการกับประชาชนว่ามีความเลวร้ายล้นด้น อันได้แก่ การเดินทางโดยรถไฟ จากท้องถื่นชนบทมายังกรุงเทพฯ หรือแม้แต่การคมนาคมในตัวเมืองหลวง เช่น การขนส่งมวลชนที่แบ่งแยกระหว่างคนมีเงิน และคนจนอย่างเห็นได้ชัดเจน ดังปรากฏในเรื่อง บนรถไฟชั้นสาม รถไฟ ชนชั้นเรา และคนขาย

เรื่องบนรถไฟชั้นสาม การรถไฟที่รัฐจัดบริการให้กับประชาชนในเขตชนบทที่เดินทางมายังกรุงเทพฯ นั้นเป็นการบริการที่เลวร้ายล้นด้น ผู้คนแน่นขนัดเบียดเสียดกันจนแทบไม่มีที่นั่ง บางคนต้องยืนเป็นระยะทางหลายร้อยกิโลเมตร ดังข้อความว่า

"บนโปกก็ขึ้นสามยังแน่นไปด้วยผู้โดยสาร หลายคนต้องยืนอยู่อย่างเดิมทั้ง ๆ ที่เขาสืนมาแล้วกว่าร้อยกิโลเมตรอย่างอดทนล้นดี ผู้เฒ่าบางคนยังหลับอยู่ในที่นั่งอันแออัด แกหลับสนิทเพราะปากของแกยังอ้าค้างอยู่อย่างไม่น่ามองดู แต่ละใบหน้ามีความอดโรย แต่ละคนแต่งตัวต่างกัน สวมรองเท้าต่างยี่ห้อกันต่างชนิดกัน และผิวพรรณก็ต่างกันด้วย บางที่นั่งถูกจับจองด้วยครอบครัวหนึ่ง มีแม่มีพ่อและลูก ๆ เขาต้องผลัดกันยืนผลัดกันนั่ง ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าที่ดีที่สุดได้เหมือนกัน กระเป๋าต่างขนาดวางอัดกันอยู่เหนือที่นั่ง มันแน่นจนต้องเอามาซุกไว้กับที่วางเท้าบ้าง ใต้ที่นั่งบ้าง บนโปกก็ขึ้นสามเหมือนกับขบวนอพยพของผู้คน"

เรื่องรถไฟ ผู้เขียนได้เสนอแนวคิดที่วิพากษ์วิจารณ์ว่า การให้บริการรถไฟที่เลวร้ายของการรถไฟแห่งประเทศไทยในเขตชนบท ดังข้อความว่า

"นรก" ถ้าจะพูดถึงรถไฟขบวนนี้

เจ้าสิ่งทีเรียกว่า "คน" กองยัดเยียดอยู่ในนั้น ตู้นั้นตั้งนั่งอยู่บนรางรถไฟข้าง ๆ ตู้นั้นหลายคนยังพะวงล้อมรอบอย่างไม่สุ่เสบนัก บางคนมาส่งญาติและหิ้วร่มมองญาติของตนอย่างจะเป็นห่วงเสียเต็มประดา ตู้อันนี้เป็นตู้รถไฟตู้เดียวซึ่งเตรียมจะต่อกับขบวนรถที่ยังมาไม่ถึงมันบรรจุคนได้มากเหลือเกิน ไม่มีทางเดินตรงช่องประตูถูกยึดครองและถูกปิดตาย มีคนบางคนพยายามจะปีนเข้ามา แต่ต้องผิดหวัง หลายคนสลดคำหยาบด่าการรถไฟแห่งประเทศไทย คำถึงเจ้าคนขายตั๋วที่จะตะบันขายตั๋วอยู่ท่าเดียว โดยไม่คำนึงถึงปริมาณคนกับตู้ ๆ เดียว ส่วนข้านะหรือยังยืนตรงช่องแคบของบันไดนี้แหละ เหลืออีกชั่วโมงเศษรถไฟจะมา เสียใจว่ากันอย่างนั้น"

เรื่อง軒ขันเรา สุรชัย จันทิมาธร ได้เสนอแนวคิดที่วิพากษ์วิจารณ์การขนส่งมวลชนที่ไม่เพียงพอแก่ความต้องการของประชาชน โดยเฉพาะในช่วงเวลาเช้า-เย็น ผู้คนไป-กลับจากการทำงาน รถเมล์จึงแน่นไปด้วยผู้คน ทั้งยังได้เสนอแนวคิดว่ามนุษย์ในสังคมไม่มีความเสมอภาคกันด้วย ดังข้อความว่า

"รถเมล์สายอื่นเข้าเทียบป้ายเป็นระยะ ๆ ผมเห็นว่ามันแน่นล้นดี บางคันผู้คนล้นห้อยออกมาทางประตูบันได เขาห้อยมากกว่าโหน แต่รถเมล์ก็ยังเข้าเทียบป้ายอีกเพื่อจะบรรจุคนอีก หลายคนคงผิดหวังโดยเฉพาะเด็กนักเรียนและหญิงสาว ผมรู้ว่าเขาต้องแกร่วรอกันอีกต่อไป เช่นเดียวกับเรา

.....

"วันหนึ่ง" เสธเริ่มบ่นด้วยเสียงเบา ๆ "ข้านั่งรถเมล์ไปติดอยู่ที่ประตูน้ำ เวลาอย่างนั้นหละ ฝนตกพรำ ๆ ด้วย หน้าต่างทุกบานปิด ผู้คนแน่นอัด เอ็งคิดดูภาวะอากาศซิว่ามันอัดอัดเพียงใด รถค่อย ๆ คืบคลานทีละนิด ข้าพอ ๆ กับเท่านั้นกระมัง ข้าเกิดความคิดอะไรขึ้นมารู้ไหม...รถเมล์ใ้ว่าจะแน่นทุกคัน บางคันผู้คนนั่งโหรงเหรง บางคันกำลังบรรจุคนพอดีพอดี ป่วยการพูดถึงรถส่วนตัว แท็กซี่หรือสามล้อเครื่อง นั่นเป็นชั้นที่แพงกว่ารถเมล์ เราต้องมีเงินมากกว่าสามบาทขึ้นไปจึงจะมีสิทธิ์ไปนั่ง ข้าคิดถึง軒ขันเรา ๆ ประชาชนโง่ละเหมือน ข้าคิดเลยเถิดไปว่าเราเป็นเจ้าของทุกสิ่งทุกอย่าง เพราะเราเป็นเจ้าของประเทศ ตามที่ใครไม่รู้เขาเอื้อมขานให้ ข้าอยากมีอำนาจจัดสรรรถเมล์ให้บริการพวกเรา โดยพร้อมหน้าพร้อมตากัน แทนที่รถเมล์มันจะมาจัดสรรเรา ข้าคิดว่าความเสมอภาคไม่มีเลย ความเสมอภาคของมนุษย์ใดใครจะมายอมรับบ้างว่ามนุษย์มีความเสมอภาคกันและกัน แม้กระทั่งในเมืองที่คิดว่าเจริญเช่นกรุงเทพฯ นี้ ข้าเห็นความแตกต่างชัดระหว่างคนกับคนด้วยกัน ข้าคิดไปถึงว่าประเทศชาติที่ข้าต้องการนั้นมันคงน่าอยู่น่าพอใจ แต่มันอยู่ที่ไหนแล้ว ข้าไม่เคยเห็น ข้าสาบานได้ว่าข้าเห็นมันในความคิดฝันแล้ว..."

เรื่องคนขาย ผู้เขียนได้เสนอแนวคิดวิพากษ์วิจารณ์การบริการขนส่งมวลชน ที่ไม่เพียงพอกับความต้องการของประชาชน ดังข้อความว่า

"รถเมล์วิ่งผ่านที่ชุมชน คนอัดเยียดกันอยู่ในรถที่โหนบันไดรถก็ลั่นเป็นพวกวัยรุ่นหนุ่มฉกรรจ์กลุ้มแขนของพวกเขาก็แก่งแย่งกันทุกคน แต่ละคนสวมรองเท้าไม่เหมือนกัน บางคนสวมคู่ละ 70-80 บาท บางคนก็ 20-25 บาท และบางคนก็ไม่ถึงสิบบาท บางคนไม่มีรองเท้าเลย เท้าของเขาจึงดำกร้าน เล็บดินยาวน่าเกลียด คนขายยังมองดูอะไรต่ออะไรด้วยสายตาคงเดิม หันมาดูเขาบ่อย ๆ แก ห่วงสุขภาพบุรุษของแกมากกว่าอะไรทั้งหมด เลี่ยงกระเป๋ารถร้องบอกให้คนเดินหน้า ชิดใน อย่าโหน อยู่อย่างน่าเมื่อยแทน"

สุรัช จันทิมานธร ได้เสนอแนวคิดที่วิพากษ์วิจารณ์การคมนาคมในประเทศว่าเป็นการจัดบริการด้านการคมนาคมตามฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ใช้บริการ ผู้ใช้บริการที่เป็นชนชั้นล่างหรือชนชั้นต่ำในสังคมนั้น มักได้รับการบริการที่เลวร้ายล้นดี เช่น การบริการทางด้านการรถไฟแก่ผู้คนในเขตชนบทที่ต้องเดินทางมายังกรุงเทพฯ มีจำนวนไม่เพียงพอกับความต้องการของประชาชนผู้คนที่ต้องเบียดเสียดอัดเยียดกันมา บางคนก็ยืน บางคนก็ผลัดกันยืนผลัดกันนั่ง ส่วนการบริการด้านการรถเมล์ในกรุงเทพฯ ก็ยิ่งเลวร้าย เนื่องจากรถเมล์มีอัตราส่วนที่ไม่สมดุลกับประชาชนผู้ใช้บริการ ทั้งยังเป็นเครื่องแบ่งชนชั้นของผู้คนในสังคมว่า ถ้ามีเงินน้อยก็ใช้บริการรถเมล์ไป แต่ถ้ามีเงินมากพอก็อาจจะไปเลือกใช้บริการที่ดีกว่า เช่น นั่งแท็กซี่ หรือสามล้อเครื่องแทน การเสนอแนวคิดเช่นนี้เพื่อต้องการชี้ให้เห็นข้อบกพร่องของหน่วยงานของรัฐ ที่ควรจะได้รับการปรับปรุงแก้ไข การให้บริการแก่ประชาชนให้ดีกว่าเดิม และเสนอว่าประชาชนทุกคนควรจะได้รับบริการที่เท่าเทียมกัน โดยไม่แบ่งแยกว่าใครมีฐานะทางเศรษฐกิจดีย่อมได้รับการบริการที่ดีกว่าหรือใครมีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำต้องได้รับการบริการที่เลวลงไป

1.1.6 ปัญหาเรื่องอุปกรณ์ในการสื่อสาร

ในสังคมเมืองหลวงที่เต็มไปด้วยธุรกิจมากมาย การติดต่อสื่อสารเป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่จะช่วยให้ธุรกิจต่าง ๆ ดำเนินไปอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะการสื่อสารด้วยโทรศัพท์ สุรัชย์ จันทิมาธร ได้เสนอแนวคิดที่วิพากษ์วิจารณ์การบริการโทรศัพท์สาธารณะขององค์การโทรศัพท์ที่ยังบกพร่อง อันมีสาเหตุมาจากเจ้าหน้าที่ขององค์การโทรศัพท์ขาดประสิทธิภาพในการทำงาน คือไม่ดูแลรักษาซ่อมบำรุงให้โทรศัพท์สาธารณะเหล่านั้นให้อยู่ในสถานะที่ใช้การได้ ทั้งโทรศัพท์สาธารณะนั้นยังมีคุณภาพไม่ดีและใช้การไม่ได้อยู่เสมอ ส่วนผู้ใช้บริการโทรศัพท์สาธารณะยังเป็นผู้ขาดมารยาทในการใช้สิ่งของสาธารณะร่วมกับผู้อื่นอีกด้วย นอกจากนี้เขายังได้เสนออีกว่า การติดต่อสื่อสารด้วยจดหมายนั้น บางครั้งก็ไม่สามารถจะติดต่อกันได้ เพราะการโยกย้ายถิ่นฐานและการขาดความรอบคอบของผู้ส่งจดหมายเองด้วย ดังปรากฏในเรื่อง ข้างถนน และจดหมาย

เรื่องข้างถนน สุรัชย์ จันทิมาธร ได้เสนอแนวคิดว่า ผู้ใช้โทรศัพท์สาธารณะส่วนใหญ่เป็นชนชั้นกลาง และชนชั้นล่างของสังคมเมืองหลวงที่ต้องอาศัยโทรศัพท์สาธารณะในการติดต่อธุรกิจส่วนตัวนั้นมักจะพบกับปัญหาโทรศัพท์ที่ใช้การไม่ได้อยู่เสมอ หรือพบว่าผู้ใช้บริการโทรศัพท์นั้นไม่มีมารยาทในการใช้สมบัติสาธารณะเลย ดังข้อความว่า

"เขาซุกตัวเข้าไปในตู้โทรศัพท์ผู้เป็นดังห้องทำงานอันคุ้นเคย เขาเห็นแต่สีแดงของโทรศัพท์ สีของมันขนาดนั้นตา รูปทรงของมันก็แสนจะน่าเบื่อ ถ้ามันพูดมันคิดได้ มันก็คงจะบอกว่าผมก็เบื่อคุณเต็มแก่เหมือนกันแหละวะ

เขายัดเหรียญลงไปอีก แต่คราวนี้มันร่วงผ่านกระเปาะลำไส้และถ่าออกมาทางรูทวารเสียงดังแกร็ก

เอาอีกแล้ว ไอ้ตัวเองชวย เขาติดอยู่ในใจเพราะเจออย่างนี้อยู่เรื่อย ๆ

จนเหลือค่อนข้างแห่งหน้อยหนึ่ง จนบริเวณหน้าอกคลาญความร้อนผ่าว จนบุหรี่ยับยู่จะหมดมวน จนเขาคิดถึงกิจธุระที่จำเป็นต้องทำในวันนี้ เขาจึงต้องลุกขึ้นแล้วก็เริ่มต้นการเดินทางอีก

มันอาจจะดีหน่อยหนึ่ง เจ้าตุ้ทโตร์คัมพ์ข้างหน้านั้นอยู่ในส่วนของร่มไม้ชายคา
ของใครบางคนเขาถลาเข้าไปราวกับเจอเพื่อนสนิท

มันมีข้อความบางอย่างที่ทำให้เขาหัวเสีย มันเป็นกระดาดฉีกแบบขยุ้ม ๆ
เขียนด้วยข้อความโย้เย้อว่า "ตุ้เสีย"

ไอ้ห่า เขาต่ำในใจ ทำไมต้องเป็นอย่างนี้ด้วย ข้างหัวมันเถอะ ไปข้างหน้า
ดีกว่า..."

"เจ้าตุ้กลางแดดตุ้ันมีคนอยู่ หล่อนกำลังหัวร่อต่อกระซิกกับเจ้าเครื่องโตร์คัมพ์
ข้างหล่อนเถอะนะ คนเราควรจะมีความสุขบ้างในสังคมที่แย่งลงทุกวันนี้ เขาคิด มือ
ขวาคุมหุโตร์คัมพ์ มือซ้ายกุมกระเป๋าสเงินใบเล็ก ๆ ทาปากสีแดง กางเกงก็สีแดง
เครื่องโตร์คัมพ์ก็สีแดง...เออละ เขาคิดหมดเวลาของหล่อนเสียที แม้แต่หางตา
หล่อนก็ไม่ได้มองมาที่เขา ไม่เหมือนเรา เขาคิดอีก ถ้าใครมารอโตร์คัมพ์เรามาก
จะเกรงใจ ถ้าเราโตร์. ไม่ติดเราก็จะเชิญเขาด้วยคำพูดเล็ก ๆ น้อย ๆ หรือ
สายตาทำทางว่าเอาก่อนเลยครับ"

เรื่องจดหมาย สุรชัย จันทิมาธร ได้เสนอแนวคิดว่าผู้ที่ขาดความรอบคอบในการ
เขียนจดหมาย เช่น ไม่บอกชื่อที่อยู่ของผู้ส่ง ก็อาจจะทำให้การติดต่อสื่อสารขาดประสิทธิภาพ
และการโยกย้ายที่อยู่ อาจทำให้การติดต่อสื่อสารไม่ได้ผลเช่นกัน ดังข้อความว่า

"จดหมายฉบับนั้นไม่มีผู้รับ หน้าซองจำถึง "คุณแม่สม บุญเที่ยง" บ้านเลขที่
ตรอก ซอย ถนน อำเภอ บ่อแก้ว ไร่ร้อย

ข้าพเจ้าจำได้ว่า เมื่อกลางวันได้ยื่นจดหมายฉบับนี้ให้เจ้าของบ้านตามที่อยู่
เขากลับบอกว่าไม่มีคนชื่อนี้เลย เมื่อถามไถ่จนแน่ใจอย่างนั้นแล้ว ข้าพเจ้าก็พับ
จดหมายเก็บไว้ในกระเป๋าหลังและลืมนึกถึงไปจนกระทั่งมาค้นกระเป๋าในเดี๋ยวนี
ข้าพเจ้าเปิดดูที่อยู่ของผู้เขียนแต่ไม่มี นั่นแหละข้าพเจ้าจึงได้อ่านจดหมายฉบับนี้

ซึ่งเนื้อหาชวนอ่านไม่น้อย ไม่มีที่อยู่ ไม่มีวันที่ มีตัวหนังสือหวัด ๆ นอกว่าอนุญาต และลายเซ็นร้อยตำรวจเอกกำกับไว้...”

สรชัย จันทิมาธร ได้เสนอแนวคิดที่วิพากษ์วิจารณ์การสื่อสารที่รัฐเปิดบริการแก่ประชาชนว่า ยังไม่เพียงพอแก่ความต้องการ ทั้งเจ้าหน้าที่ยังบกพร่องในหน้าที่ไม่แก้ไขปรับปรุง เครื่องโทรศัณท์ที่เสียหรือใช้การไม่ได้ให้อยู่ในสภาพที่ดี และยังวิพากษ์วิจารณ์ไปถึงบุคคลในสังคมที่ใช้บริการโทรศัณท์สาธารณะว่าไม่มีความเกรงใจผู้อื่นเลย อันเป็นลักษณะของคนในสังคมปัจจุบันที่มักจะเอา راحتเอาเปรียบผู้อื่นอยู่เสมอ นอกจากนี้ สรชัย จันทิมาธร ยังได้วิพากษ์วิจารณ์การติดต่อสื่อสารทางไปรษณีย์ว่า บางครั้งก็มีใช้ความผิดของเจ้าพนักงานเสมอไป ที่ทำงานไม่บรรลุปเป้าหมาย แต่ผู้ใช้บริการเองก็มีความบกพร่อง ไม่รอบคอบ ทำให้การติดต่อสื่อสารนั้นขาดประสิทธิภาพไป เช่น ส่งจดหมาย แต่ไม่ทราบที่อยู่ของผู้รับอย่างแน่นอน ซึ่งอาจจะเนื่องมาจากการโยกย้ายถิ่นฐานหรือส่งจดหมายแล้วไม่ถึงมือผู้รับหน่วยงานไปรษณีย์ก็ไม่สามารถส่งคืนกลับผู้ส่งได้

1.1.7 การศึกษา

รัฐบาลไทยเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ ได้สนองตอบปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 26 ซึ่งได้บัญญัติให้หลักประกันแก่มวลมนุษย์ที่จะมีสิทธิในการที่จะได้รับการศึกษาอบรม เพื่อประโยชน์แก่ตนเองและสังคมของมวลมนุษย์โดยนำหลักการดังกล่าวมานำปฏิบัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับต่าง ๆ ที่ออกมาภายหลังปี พ.ศ. 2491 ในบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญฉบับต่าง ๆ เหล่านี้ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษามักจะมีข้อความคล้ายคลึงกัน เช่น “บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นมูลฐานตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาภาคบังคับ” หรือ “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการศึกษาอบรม เพื่อไม่ขัดต่อหน้าที่พลเมืองตามรัฐธรรมนูญ และไม่ขัดต่อกฎหมายว่าด้วยการศึกษาภาคบังคับ และกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งสถานศึกษา” (บุญเลิศ ศุภดิลก. 2526 : 479) จากข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นว่ารัฐบาลมีนโยบายเกี่ยวกับการศึกษาว่า ประชาชนคนไทยทุกคนย่อมมีสิทธิโดย

เสมอภาคเท่าเทียมกันในการที่จะได้รับการศึกษาขั้นมูลฐาน แต่ในทางปฏิบัติหรือความเป็นจริงนั้น ปรากฏว่า ประชาชนบางกลุ่ม บางท้องถิ่นไม่ได้มีโอกาสที่จะเข้ารับการการศึกษาที่รัฐจัดให้นั้นเลย แม้รัฐจะออกกฎหมายบังคับให้เด็กที่มีอายุถึงเกณฑ์ที่จะต้องเข้าโรงเรียนคือ อายุ 8 ขวบ จะต้องเข้าเรียนในชั้นมูลฐานหรือประถมศึกษาจนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เป็นอย่างน้อยก็ตาม โดยเฉพาะครอบครัวที่ยากจนสภาพเศรษฐกิจไม่อำนวยแล้ว เด็กเหล่านี้จะไม่มีโอกาสได้เข้ารับการการศึกษาเลย เพราะจะต้องช่วยพ่อแม่ทำงานหรือพ่อแม่ก็มิได้สนใจที่จะส่งลูกหลานเข้าเรียนหนังสือเพราะมัวยุ่งอยู่กับการทำมาหากิน เพื่อนำมาเลี้ยงปากท้องของทุกคนในครอบครัว สूरชัย จันทิมาธร ได้มองเห็นข้อบกพร่องที่เจ้าหน้าที่ของรัฐมิได้กวดขัน หรือเอาใจใส่ที่จะทำให้เด็กจากครอบครัวยากจนเหล่านี้ ได้มีโอกาสเข้ารับการการศึกษาเลย เขาจึงได้เสนอแนวคิดที่ว่าเด็กยากจนเหล่านี้ได้มีโอกาสเข้ารับการการศึกษาเท่าเทียมกับเด็กที่เกิดในครอบครัวร่ำรวย อย่างน้อยที่สุดก็ควรจะเป็นระดับการศึกษาภาคบังคับตามนโยบายของรัฐ มิใช่เพียงให้เด็กยากจนเหล่านี้ยืนเกาะรั้วโรงเรียนมองดูเด็กอื่น ๆ ที่มีโอกาสเล่าเรียน และเล่นกันอย่างสนุกสนาน ซึ่งปรากฏในเรื่อง ความหวัง

"...รั้วของโรงเรียนเป็นเหล็กกระแนงห่างกันประมาณคืบหนึ่ง เขาทามันด้วยลีสาว มีเถาวัลย์สวยงามเลื้อยอยู่ในระดับยอดแหลมของระแนงเหล็ก และในร่มของเถาวัลย์ระย้าย้อยนั้นเอง ฉันเห็นเด็กชายแดงอีกครึ่งหนึ่ง ด้วยชุดเดิมที่เขาสวมมันอยู่ เขายืนหันหลังให้ฉันยืนโอบหน้าส่วนหนึ่งและสายตาเข้าไปข้างใน เขายืนนิ่งสองมือเกาะแน่นที่ระแนงเหล็กเปลือยดุนเล็ก ๆ น่องเรียว โดยทอดน่องซ้ายไว้พาดข้อเท้าขวา ไม่เพียงแต่เด็กชายแดงเท่านั้นที่ยืนดูสภาพสนามข้างในเด็ก ๆ ห้าคนหรือหกคนกำลังตกอยู่ในลักษณะคล้ายคลึงกัน ฉันคิดว่าพวกเขาต่างมีหวังค์เพลินต่อภาพที่เขามองเห็น"

บางครั้งถึงแม้ว่าพ่อแม่ของเด็กจะให้เด็กได้มีโอกาสเข้าเล่าเรียนในสถานศึกษา จนจบระดับการศึกษาบังคับ แต่ในระดับที่สูงขึ้นไป เด็กที่มีฐานะยากจนก็มักจะไม่มีโอกาสได้ศึกษาต่อ เพราะพ่อแม่ไม่มีเงินพอที่จะให้เป็นค่าเล่าเรียน ค่าอุปกรณ์การเรียนหรือบางครั้งเด็กเหล่านี้มีโอกาสเข้าเรียนต่อ แต่ก็เป็นการเรียนที่ไม่ปะติดปะต่อเพราะต้องขาดเรียนไปช่วยพ่อแม่ทำงานบ้าง จึงทำให้เด็กเหล่านี้เรียนไม่สำเร็จ ซึ่งต่างจากเด็กที่พ่อแม่มีฐานะร่ำรวย สามารถซื้อวัสดุอุปกรณ์ในการเรียนได้ อันเป็นแนวคิดที่สะท้อนให้เห็นว่า การศึกษาในระดับที่สูงกว่าการศึกษามาคบังคับนั้นเป็นการจัดการศึกษาให้กับผู้มีฐานะร่ำรวยเท่านั้นเอง อันปรากฏในเรื่องฤดูดอกไม้โรย ดังข้อความว่า

"พูดถึงโรงเรียนของเรา ฉันนึกขึ้นได้ว่ามีหลายสิ่งหลายอย่างที่ควรพูดถึง หลายสิ่งหลายอย่างที่ว่า เมื่อคิดดูแล้วก็กลายเป็นเรื่องธรรมดา ธรรมดาอย่าง ที่เวลาเช้าเราไปโรงเรียน เวลาเย็นเรากลับบ้าน วันก่อนนักเรียนป็นิ่งบ่นว่า เมื่อโรงเรียนเพราะชั่วโมงว่างมีมากเกินไป พูดเสร็จเจ้าหล่อนคนนั้นก็เล่นหัว กับเพื่อนอย่างสนุกสนาน อย่างว่านั่นแหละ บางคนเข้ามาเรียนก็หวังจะเรียน อย่างเดียว บางคนหวังจะเรียนต่อไปอีกไกลแสนไกล บางคนอยากเป็นศิลปิน บางคนอยู่ในฐานะ "เด็กฝาก" เรียนไปอย่างจะ 모르จุดหมายและทำงานไม่เป็นไหนเลย ที่ว่าไม่เป็นไหนเพราะฉันเห็นว่าเขาไม่มีไฟที่จะเรียนเลย ไม่ว่าเขียนสีน้ำ ลายเส้น หรือปั้น แต่เขาก็สอบผ่านได้โดยสะดวก เพราะเขาเกิดมายังไม่มีภาระอะไรนอกจากรับจ้างพ่อแม่เรียนเท่านั้น เขาอยู่แกล้งว่าสั่งงาน แล้วไม่ลอบตก เรื่องราวมันก็เลยไม่อยากเขียนอะไรนัก อุปกรณ์เขาไม่เคยขาดแคลนเพราะทางบ้านสนับสนุน ขาดเรียนเขาไม่เคยขาด เพราะที่โรงเรียนสนุก (นี่ฉันหมายถึงโรงเรียนเรานะจ๊ะ) บางคนมีรถส่งรับด้วยซ้ำ ในขณะที่บางคนต้องเดินกลับหรือเที่ยววิ่งขอเงินเพื่อนคนนั้น คนนี้ สำหรับฉันคงอยู่ในข้อหลังมากกว่า"

นอกจากนี้สุรัชย์ จันทิมาธร ยังได้เสนอแนวคิดที่ว่า สถานศึกษาระดับอุดมศึกษานั้น มักจะตั้งอยู่ในส่วนกลางคือกรุงเทพฯ และระบบการสอบเข้าศึกษาก็ต้องสอบรวมที่ส่วนกลาง ทำให้นักเรียนนักศึกษาต้องเดินทางเข้ามาเรียนหรือเข้ามาศึกษาแล้วเรียนในกรุงเทพฯ ทั้งมหาวิทยาลัยเหล่านี้ยังเปิดโอกาสให้กับผู้เรียนอย่างจำกัด โดยรับนักศึกษาได้น้อย และไม่สามารถเปิดให้เรียนได้ทุกแขนงวิชา สุรัชย์ จันทิมาธร ได้มองเห็นข้อบกพร่องเกี่ยวกับการจัดระบบการศึกษาระดับอุดมศึกษาว่า เมื่อสถานศึกษาอยู่ในกรุงเทพฯ ผู้คนก็ต้องเข้ามาเรียนในกรุงเทพฯ จนทำให้ กรุงเทพฯ เต็มไปด้วยผู้คน และเกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา เช่น ปัญหาการจราจรติดขัด การคมนาคมไม่สะดวก เกิดชุมชนแออัด เป็นต้น ซึ่งปรากฏในเรื่อง บนรถไฟชั้นสาม ที่มีเนื้อเรื่อง กล่าวถึงเด็กหนุ่มที่เดินทางด้วยรถไฟเพื่อมาเรียนหนังสือใน กรุงเทพฯ ดังข้อความว่า

“ล่งคิดอะไรอยู่หรือน้อง” หญิงสาวใบหน้าสวยเรียบ ๆ เอ่ยปากถามหนุ่ม
น้อย ซึ่งกำลังเหม่อมองข้างทางอย่างเลื่อนลอยอยู่
“คิดถึงบ้าน” เขาตอบแค่นั้น ที่ตักมีกระเป๋ายิบเล็กซึ่งยับยู่ยี่ต่าง
“น้องคงมาเรียนหนังสือ” หล่อนพูด
“ครับ” เขาตอบ...”

นอกจากปัญหาประชาชนบางกลุ่มขาดโอกาสทางการศึกษา เพราะความยากจนและสถานศึกษามีเฉพาะในส่วนกลาง แล้ว สุรัชย์ จันทิมาธร ยังได้เสนอแนวคิดที่ไม่เห็นด้วยกับโครงสร้างของหลักสูตรที่หน่วยงานรับผิดชอบ กำหนดและนำไปใช้กับนักเรียน เพราะเมื่อนักเรียนเรียนจบแล้วอาจจะมิงานทำหรือตกงานก็ได้ ดังปรากฏในเรื่อง คำถามครึ่งโหล และวันหนึ่ง-มีหญิงสาว

เรื่องคำถามครึ่งโหล สุรัชย์ จันทิมาธร ไม่เห็นด้วยกับการตัดสินผลการเรียนว่า ใครทำคะแนนได้มากเป็นคนเก่ง ใครทำคะแนนได้น้อยเป็นคนโง่ ดังข้อความว่า

"2 ทำไมไม่เรียนหนังสือ - คุณถาม..."

จำเพาะเรียนหนังสือในโรงเรียน แต่งเครื่องแบบ มีคนสั่งสอน ลงโทษ ชมเชย วิชาคณิตศาสตร์ สังคมศาสตร์ ฯลฯ ที่เราอ่านท่องจำแล้วก็สอบชุด ความจำเก่งของเด็กมध्य แล้วตัดสินให้เป็นเปอร์เซ็นต์ แล้วจัดอันดับที่ให้ ใครต่ำเอ็งโง่ ใครสูงเอ็งฉลาด เด็กดี เด็กเลว ความสำเร็จในการป่ายปีน บันไดเกียรติยศ สังคมน้อมค้ำับ เอ้อเอ้อ มากมายก่ายกอง ผมทนไม่ไหว

เรื่องวันหนึ่ง-มิหนิงสาว สุรัชย์ จันทิมาธร เห็นว่าการเรียนด้วยการท่องจำ และวิธีการสอนแบบเก่า ๆ ของครูนั้น ไม่สามารถจะทำให้นักเรียนที่จบการศึกษาแล้วจะสามารถช่วยเหลือตนเองได้ เขาอาจจะตกราง ดังปรากฏในข้อความว่า

"วันหนึ่งมี 24 ชั่วโมง 1 ชั่วโมงมี 60 นาที 1 นาทีมี 60 วินาที 1 วินาที มี..."

"พ่อไปทำงาน แม่อยู่บ้าน ฉันไปโรงเรียน"

"2x2 เป็น 4 2x3 เป็น 6 2x4 เป็น 8 2x5 เป็น 10 2x6 เป็น 12"

"ก.อะกะ ก.อากา ก.อิกิ ก.อิกิ ก.อิกิ ก.อือกือ..."

"ทฤษฎีบทที่ 1 เส้นตรงเส้นหนึ่ง ตั้งอยู่บนเส้นตรงอีกเส้นหนึ่ง มุมประชิด รวมกันเข้า เท่ากับสองมุมฉาก ทฤษฎีบทที่ 2 เส้นตรงสองเส้น..."

ควับ ควับ ควับ... (เสียงไม้เรียวกระทบกางเกง)

"ทีหลังอย่าทำนะ..."

"ครับ"

"ทุกคนจำไว้ อย่าคุยกันเวลาครูสอน เอาละ..."

สุรัชย์ จันทิมาธร ได้เสนอแนวคิดที่เกี่ยวกับการศึกษา อันได้แก่ การขาดโอกาสทางการศึกษาของประชาชนในสังคมของผู้ที่มีฐานะยากจน ตั้งแต่ระดับการศึกษาภาคบังคับจนถึงระดับอุดมศึกษาว่า ผู้ที่มีฐานะยากจนมาก ๆ มักขาดโอกาสที่จะได้รับการศึกษา แม้แต่ในระดับการศึกษาภาคบังคับ ส่วนผู้ที่มีฐานะปานกลางหากอยู่ต่างจังหวัดก็ไม่มีเงินเพียงพอสำหรับค่าใช้จ่าสที่ที่จะเข้ามาศึกษาต่อในส่วนกลางได้ หรือเข้ามาเรียนแล้ว แต่เรียนไม่สำเร็จ เพราะไม่มีเงิน ทั้งการศึกษาในระดับอุดมศึกษานั้นยังไม่สามารถเปิดโอกาสให้เรียนได้ทุกแขนงวิชา และยังรับนักศึกษาได้ในจำนวนจำกัดอีกด้วย อันเป็นปัญหาที่ควรจะต้องได้รับการแก้ไขโดยด่วน หากปล่อยทิ้งไว้ ประชาชนก็จะเป็นผู้ที่ด้อยคุณภาพ และส่งผลให้การพัฒนาประเทศเป็นไปอย่างล่าช้า เพราะหัวใจของการพัฒนาประเทศก็คือการพัฒนาคุณภาพของประชาชนนั่นเอง รัฐจึงควรจะวางแผนการศึกษาเพื่อเตรียมประชาชนให้พร้อม ๆ ไปกับการพัฒนาประเทศด้านอุตสาหกรรม

1.1.8 ปัญหาคนชรา

จากการพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมอุตสาหกรรม ความเจริญทางด้านวัตถุมีมากขึ้น การทำงานต้องอาศัยเทคโนโลยีต่าง ๆ แต่ในด้านสภาพจิตใจ จะเห็นว่าผู้คนในสังคมอุตสาหกรรมต้องประสบปัญหาความเสื่อมโทรมทางด้านจิตใจและศีลธรรมเป็นอย่างยิ่ง ในขณะเดียวกันสภาพสังคมก็เปลี่ยนไปจากสภาพครอบครัวที่เคยอยู่รวมกันเป็นครอบครัวใหญ่ ๆ ก็จะแตกออกมาเป็นสภาพครอบครัวเล็ก ๆ ทุกคนต่างคร่ำเคร่งอยู่กับการทำงาน แต่คนสูงอายุที่อยู่กับบ้าน จึงถูกปล่อยปละละเลย หรือถูกทอดทิ้ง บางคนต้องช่วยเหลือตนเองตลอดเวลา เพราะขาดบุตรหลานที่จะดูแล ทั้งยังไม่มีหลักประกันทางสังคมว่า หากเขาไร้เรี่ยวแรงทำมาหากินแล้ว เขาจะไม่อดตาย สุรัชย์ จันทิมาธร จึงได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับปัญหาคนชราที่ขาดการดูแลนี้ว่าเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นว่าคนในสังคมอุตสาหกรรมนั้นเป็นผู้ที่ขาดความเอื้ออาทรต่อกันและกัน เป็นสังคมแบบตัวใครตัวมันอย่างเห็นได้ชัดเจน ดังปรากฏในเรื่อง คุณยาย บุพการี และเลื้อยตัวสุดท้าย

เรื่องคนขาย สุรัชย์ จันทิมาธร เสนอแนวคิดที่ว่า หญิงชราที่ใคร ๆ คิดว่าแก่เป็น คนสติไม่ดี แท้จริงแล้วแก่เป็นเพียงคนชราที่ขาดความรักความอบอุ่นจากลูกหลานและสังคม แก่จึงทดแทนสิ่งที่ขาดนั้นให้กับตุ๊กตาแทน อันเป็นแนวคิดที่สะท้อนว่า คนชราอย่างคนขายนี้ ยังมีอีกมากมายในสังคม

เรื่องบุพการี ผู้เขียนเสนอแนวคิดที่ว่า ผู้สูงอายุบางคนแม้จะมีลูกหลานแต่บางครั้ง ก็ไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่สัก เพราะลูก ๆ มัววุ่นวายอยู่กับเรื่องของตนเอง และเพื่อนฝูง จนลืมภาระหน้าที่หรือความกตัญญูต่อผู้เป็นแม่ แม้นิยามเจ็บป่วยก็ไม่ได้รับการเหลียวแล แต่อย่างใด

เรื่องเลี้ยวสุดท้าย สุรัชย์ จันทิมาธร ได้เสนอแนวคิดที่ว่าคนชราบางคนต้อง ทำงานหาเลี้ยงชีพไปจนตาย ไม่มีโอกาสใช้ชีวิตอย่างเป็นสุขในบั้นปลายของชีวิตเลย

จะเห็นได้ว่าสังคมไทยเริ่มเป็นสังคมแบบตัวใครตัวมัน ไม่มีใครดูแลใครให้เป็น ภาระอีกต่อไป ลูกหลานขาดความสำนึกในบุญคุณของบุพการี และรัฐเองก็ไม่ได้สร้างหลัก ประกันทางสังคมให้กับผู้สูงอายุหรือคนชราว่าหากเขาไม่มีบุตรหลานคอยเลี้ยงดู ไม่มี เรี่ยวแรงที่จะทำงานต่อไปได้ หรือเมื่อมีโรคภัยเบียดเบียน เขาจะได้รับการดูแลรักษา จากบริการของรัฐเลย ซึ่งแนวคิดเกี่ยวกับปัญหาคนชราที่ขาดการดูแลนี้น่าจะได้รับการแก้ไข หากไม่รีบช่วยกันแก้ไขปัญหาล่วง ล่วงสภาพสังคมไทยก็จะเสื่อมโทรมลงไปเรื่อย ๆ โดยเฉพาะ สภาพจิตใจของคนในสังคม ที่นับวันจะขาดคุณธรรมหรือศีลธรรมไป มุ่งแต่จะแสวงหาสิ่ง ที่ให้ประโยชน์อันสามารถมองเห็นเป็นวัตถุ สิ่งของเท่านั้น และมองคนชราเป็นเหมือนวัตถุ ที่ไร้ค่า ทั้งยังเป็นสิ่งที่คอยถ่วงความก้าวหน้าของตนเองอีกด้วย

1.1.9 ปัญหาการฆ่าตัวตาย

เจมส์ (อดุลย์ ต้นประยูร. 2526 : 72 ; อ้างอิงมาจาก Andrew Henry James. n.d.) กล่าวว่า การฆ่าตัวตายเป็นพฤติกรรมก้าวร้าวเพื่อตอบสนองความคับข้องใจ ซึ่งบุคคลที่เกิดความคับข้องใจคือ การที่บุคคลประสบความล้มเหลว หรือเกิดความสับสนต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรวดเร็ว หรือเกิดความขัดแย้งกับผู้คนรอบข้าง จนบุคคลผู้นั้นคิดว่าไม่สามารถจะปรับตัวหรือแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ จึงตัดสินใจฆ่าตัวตาย ในสังคมไทยนั้น จากการศึกษาของ สุวัทนา อาริพรรค พบว่า สาเหตุหนึ่งที่ทำให้คนไทยฆ่าตัวตายคือ ปัญหาครอบครัวหรือปัญหาการสมรส และปัญหาเศรษฐกิจเป็นปัจจัยที่กระตุ้นให้มีพฤติกรรมหรือแนวโน้มให้มีการฆ่าตัวตาย (สุวัทนา อาริพรรค จากมติชน : 25 มิ.ย. 2526 : 2) สุรัชย์ จันทิมาธร ได้เสนอแนวคิดในเรื่องสั้นของเขาว่า ภาวะบีบคั้นด้านต่าง ๆ ทำให้มนุษย์เกิดความเคร่งเครียดมาก ๆ จนในที่สุดต้องตัดสินใจฆ่าตัวตายเพราะไม่สามารถปรับความเข้าใจกับภรรยาของตนเองได้ อันเป็นภาพสะท้อนว่าสังคมไทยกำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มนุษย์ไม่สามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงนั้นได้ จึงเกิดความเคร่งเครียด และส่งผลทำให้มนุษย์ไม่เข้าใจกัน จนก่อให้เกิดโคกนาฏกรรมขึ้น ดังข้อความว่า

"...เสียงผู้หญิงกับผู้ชายทะเลาะกันดังขึ้น...ดังขึ้น แล้วผมก็ได้เห็น

แม่ค้าขายดอกไม้มันเอง กับผู้ชายที่ผมเข้าใจว่าเป็นสามีของหล่อน คนทั้งสองกำลังทะเลาะกันด้วยถ้อยคำรุนแรง ซึ่งแน่ละมันหยาบคายเสียด้วยซ้ำไป เสียงของผู้หญิงดังแหว ๆ จนผมนึกขยะแหยง ความเป็นผู้หญิงขึ้นมาทันควัน แม้ผู้ชายกำลังขอทำความเข้าใจด้วยอาการพยายามก็ตาม

.....

ชายจีนคนนั้นเดินเข้าไปใกล้ผู้หญิงปากร้าย แล้วชี้มือไปยังผู้คนซึ่งบอกว่าอาย เขาบ้าง แต่กลับได้รับคำหยาบคายเป็นทิวคูณ เขาสะบัดหน้ากลับ ลุ่มเดินขึ้นตึกสามชั้นหายไปที่ท่ามกลางเสียงคำสาดเสียเทเสียจากเมียของเขา

เสียงร้องไหยหวนดังขึ้นก่อนจากเบื้องสูงของตึก แล้วร่างหนึ่งในโถงสีขาว ก็แวบเข้าสู่ฉากในอาการหล่นลอย เนินนาบอย่างนกผกเหินบินตามแบบการถ่ายทอดความรู้สึกอย่างลือโล่วโม้ขึ้น

ผู้คนตะลึงนรีงเพริดเพราะคาดไม่ถึง เพลงประกอบดังกราวกังวานกระทบกับคอนกรีตดังสนั่น ร่างนั้นกระเด็นจากจุดตกไปเล็กน้อยและนอนนิ่งมิติงไหวจวมเลือดสีแดงซึ่งแตกวงกระเซ็น ปรากฏว่าเป็นชายและเปลือยคว่ำหน้า...ตายสนิท

1.1.10 ปัญหาอาชญากรรม

การเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมจากสังคมชนบทที่มีชีวิตแบบชาวไร่ชาวนามาเป็นสังคมอุตสาหกรรม ทำให้ชาวชนบทอพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาทำงานในกรุงเทพฯ แล้วประสบปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหาการว่างงาน ซึ่งทำให้บุคคลเหล่านี้ก่ออาชญากรรม เนื่องจากไม่มีเงินที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้ จึงต้องตัดสินใจแย่งชิงทรัพย์สินของบุคคลอื่น สุรชัย จันทิมาธร ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการก่ออาชญากรรมนี้ในเรื่องสั้นของเขาว่า เนื่องจากภาวะการขาดแคลนเงินหรือภาวะทางเศรษฐกิจ เป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดอาชญากรรม โดยการปล้นจี้ แย่งชิงทรัพย์สินของผู้อื่น แล้วฆ่าเจ้าทรัพย์ตาย ซึ่งปัญหานี้เป็นปัญหาความไม่เป็นระเบียบในสังคม โดยผู้คนในสังคมต้องมีชีวิตอยู่หวาดระแวงเกรงว่าใครจะทำร้ายแย่งชิงทรัพย์สินของตน ดังปรากฏในเรื่องคนและคนบ้า สุรชัย จันทิมาธร เสนอแนวคิดเกี่ยวกับปัญหาอาชญากรรมว่า การปล้นฆ่าเจ้าทรัพย์เป็นเรื่องที่คนในสังคมขาดความรับผิดชอบ ไม่รู้จักประกอบอาชีพสุจริต แต่ในการปล้นฆ่าเจ้าทรัพย์เพื่อเลี้ยงชีพ อันมีผลมาจากเศรษฐกิจที่ล้มเหลวของเขาเอง บางครั้งเนื่องจากผู้ที่ก่ออาชญากรรมนั้นมิได้มีนิสัยเป็นอาชญากรโดยนิสัย แต่เมื่อถูกภาวะความล้มเหลวทางเศรษฐกิจบีบบังคับก็อาจจะคิดก่ออาชญากรรมหรืออย่างน้อย ๆ ก็แย่งชิงทรัพย์สินของผู้อื่น ดังปรากฏในเรื่องสองคน ที่สุรชัย จันทิมาธร เสนอแนวคิดว่า บุคคลที่ไม่ได้มีนิสัยเป็นอาชญากรนั้น แม้คิดจะก่อการกรรโชกทรัพย์ หรือปล้นจี้ ก็อาจจะไม่สามารถทำได้เพราะยังมีความรับผิดชอบ รู้ถูกรู้ผิด รู้ระเบียบของสังคม มีสติพอที่จะยับยั้งชั่งใจตนเองได้

นอกเหนือจากแนวคิดเกี่ยวกับปัญหาอาชญากรรมนี้ เป็นที่น่าสังเกตว่า แม้สุรชัย จันทิมาธร มิได้เน้นเกี่ยวกับเรื่องนี้สัก แต่หากปัญหานี้ถูกมองข้ามไป บุคคลที่มีฐานะทางการเงินน้อย อาจจะก่อปัญหาอาชญากรรมขึ้นในสังคม สร้างความวุ่นวายเดือดร้อนแก่บุคคลในสังคมอีกด้วย

1.2 ปัญหาของสังคมชนบท

การมุ่งพัฒนาประเทศด้วยระบบทุนนิยมที่ผลิตผลล้น มีผลทำให้สังคมเมืองกับสังคมชนบทแตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากการกระจายรายได้ไปสู่ชนบทยังไม่ทั่วถึง การบริการต่าง ๆ ของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นการคมนาคม การแพทย์ การศึกษา ฯลฯ ยังไม่ถึงประชาชนในเขตชนบท นอกจากนี้พวกเขายังต้องเผชิญกับภัยธรรมชาติ ที่รัฐไม่ได้ยื่นมือเข้าไปช่วยเหลือ ทั้งการสาธารณูปโภคในเขตชนบทยังไม่ได้รับการปรับปรุงแต่อย่างใด สุรชัย จันทิมาธร ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับสภาพสังคมชนบท ซึ่งเกี่ยวข้องกับสิ่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1.2.1 ภัยธรรมชาติ

ในขณะที่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม มุ่งเน้นพัฒนาชนบทในด้านการเกษตร แต่ท้องถิ่นในเขตชนบท โดยเฉพาะภาคอีสานต้องประสบปัญหาภัยธรรมชาติ อันได้แก่ ความแห้งแล้ง น้ำท่วม และวาตภัย อย่างรุนแรง จนทำให้ผลผลิตทางเกษตรกรรมไม่เป็นไปตามที่ต้องการ รัฐเองก็ไม่ได้วางแผนการจัดชลประทาน หรือเตรียมแก้ปัญหาเหล่านี้ไว้ล่วงหน้า ซึ่งเป็นการถือว่าการพัฒนาในภาคพื้นชนบทประสบความล้มเหลวอย่างสิ้นเชิง สุรชัย จันทิมาธร ได้เสนอแนวความคิดว่า เมื่อการพัฒนาด้านชลประทานและแหล่งน้ำไม่มีประสิทธิภาพ ประชาชนก็ต้องประสบปัญหาของการขาดแคลนน้ำเช่นเดิม และเป็นผู้ที่ต่อสู้กับภัยธรรมชาติอย่างโดดเดี่ยวด้วย ดังปรากฏในเรื่อง แล้งเข็ญ คนหาบน้ำ พายุ ลมหายใจของท้องทุ่ง และฝนซัด

เรื่องแล้งเข็ญ ผู้เขียนได้เสนอแนวคิดว่า ประชาชนที่ต้องเผชิญกับความแห้งแล้งเป็นระยะเวลานาน การหาอาหารก็เป็นไปอย่างฝืดเคือง เมื่อหามาได้ก็คิดว่าอาหารนั้นเป็นเอกลักษณ์ของตนเพียงผู้เดียว เมื่อมีผู้มาละเมิดสิทธิของตนแม้จะเป็นลูกชายก็ยังเกิดโทสะ อันเป็นสัญชาตญาณของการเอาตัวรอดในสภาพสังคมแห้งแล้งเช่นนี้

เรื่องคนหาบน้ำ ประชาชนในเขตชนบทประสบปัญหาขาดแคลนน้ำอย่างหนัก แม้แต่น้ำดื่ม น้ำใช้ยังต้องเดินทางไปตักในบ่อที่ห่างไกลจากหมู่บ้านเป็นระยะทางไกล ๆ ซึ่งยังต้องคอยให้น้ำค่อย ๆ ซึมออกมา และน้ำนั้นก็ขุ่นข้น จะต้องรอให้ตกตะกอนเสียก่อนจึงจะสามารถนำมาใช้ มาดื่มได้ อันเป็นภาพสะท้อนให้เห็นว่าสังคมชนบทที่ขาดแคลนนํ้า นั้น ขาดการเหลียวแลจากรัฐอย่างสิ้นเชิง ประชาชนต้องต่อสู้กับภัยธรรมชาติอย่างโดดเดี่ยว

เรื่องนาย สุรชัย จันทิมาธร ได้เสนอแนวคิดว่าการส่งข่าวสารของทางราชการไปสู่ชนบทนั้นยังบกพร่องอย่างยิ่ง โดยเฉพาะเรื่องการเตือนภัยธรรมชาติที่จะเกิดขึ้นแก่ประชาชน ปลอ่ยให้พวกเขาคาดคะเนว่าจะเกิดภัยขึ้นหรือไม่ และในบางกลุ่มที่คาดการณ์ผิด จึงไม่มีการเตรียมตัวเพื่อหลบภัยจากพายุนั้นเลย ซึ่งมีผลทำให้ประชาชนได้รับความเสียหายมากกว่าที่ควรจะได้รับ

เรื่องลมหายใจของท้องทุ่ง สุรชัย จันทิมาธร ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่นชนบทว่า เนื่องจากความแห้งแล้ง และขาดการบริการด้านคมนาคมของรัฐที่มีต่อประชาชนในชนบท ชาวชนบทจะไปไหนมาไหนต้องเดินทางด้วยเท้า ทำให้เสียเวลาในการเดินทางเป็นอย่างมาก นอกจากนั้นยังชี้ให้เห็นว่าเนื่องจากการขาดแคลนอาหาร ทำให้มนุษย์และสัตว์ต่างก็เบียดเบียนกัน ผู้ที่มีกำลังมากกว่าเท่านั้นจึงจะมีชีวิตรอดอยู่ได้

เรื่องฝนซัด สุรชัย จันทิมาธร ได้เสนอแนวคิดว่าการขาดแคลนน้ำและความแห้งแล้ง และวาตภัยแล้ว ภัยธรรมชาติอีกชนิดหนึ่งที่เกิดขึ้นกับชาวชนบทคือ ภัยจากน้ำท่วม ที่ทำให้ชาวชนบทต้องประสบกับปัญหาการสูญเสียผลผลิต ตลอดจนชีวิตของคนไปกับน้ำท่วม

จะเห็นได้ว่า แนวคิดที่วิพากษ์วิจารณ์สังคมชนบทนั้น สุรชัย จันทิมาธร ได้เสนอแนวคิดที่ว่า สังคมชนบทไม่สามารถจะพัฒนาให้ดีขึ้นได้ หากรัฐไม่แก้ไขปัญหาเรื่องชลประทาน หรือการจัดหาแหล่งน้ำให้เพียงพอต่อการบริโภคและการเกษตร เพราะการเกษตรจะก้าวหน้าได้จะต้องมีปัจจัยหลายอย่างที่สำคัญที่สุดคือ เรื่องน้ำ และการคมนาคม การสื่อสาร

ที่สะดวกรวดเร็ว ไม่ใช้การปล่อยให้ประชาชนช่วยเหลือตนเองไปตามมีตามเกิด หรือมุ่งพัฒนาเฉพาะในเขตสังคมเมืองเท่านั้น

1.2.2 การสาธารณสุข

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 1 นั้น มีนโยบายและมาตรการในการดำเนินงานของรัฐที่เน้นหนักไปทางด้านการลงทุนเพื่อการบูรณะและเสริมสร้างทุนขั้นพื้นฐานของประเทศ โดยเฉพาะด้านชลประทาน ไฟฟ้า ประปา ถนน โรงเรียน โรงพยาบาล ฯลฯ (กัจจร อิงโพธิ์. 2522 : 319) แต่ในความเป็นจริงแล้ว การบริการด้านสาธารณสุขยังไปไม่ถึงประชาชนเท่าที่ควร การบริการของรัฐในเรื่องนี้จะว่าในเขตเมืองและชนบทมีความแตกต่างกันมาก ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตชนบทยังขาดแคลนการรักษาโรค แพทย์หรือพยาบาลที่จะคอยดูแลรักษาเมื่อเกิดเจ็บไข้ได้ป่วย และเนื่องจากประชาชนในชนบทส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีฐานะยากจน การรักษาพยาบาลจึงเป็นไปตามยถากรรม กล่าวคือ คนบางกลุ่มเมื่อเกิดเจ็บป่วย ก็จะไปซื้อยามารับประทานกันเอง หรือรับบริการรักษาจากหมอไสยศาสตร์ สรรชัย จันทิมาธร จึงได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับปัญหาด้านสาธารณสุขโดยเฉพาะเรื่องสุขภาพอนามัยของคนในชนบทนี้ว่า หากปล่อยทิ้งไว้ไม่รีบแก้ไขแต่อย่างใดแล้ว จะมีผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศเป็นอย่างยิ่ง เพราะการพัฒนาประเทศที่จะบรรลุเป้าหมายนั้นต้องเริ่มจากการพัฒนาประชาชนให้มีความรู้ทั้งร่างกายและมีจิตใจที่สมบูรณ์เสียก่อน ดังปรากฏในเรื่อง คนและคนบ้า โพนแต้ นกลีเหลือง และคนไม่เอาถ่าน

เรื่องนกลีเหลือง สรรชัย จันทิมาธร ได้เสนอแนวคิดว่าการพัฒนาด้านสาธารณสุขของรัฐยังไปไม่ถึงประชาชนในชนบท ประชาชนส่วนใหญ่ยังเชื่อมงายอยู่กับความเชื่อเรื่องภูต ผี ปีศาจ การรักษาโรคภัยไข้เจ็บด้วยวิธีทางไสยศาสตร์ ซึ่งบางคนอาจจะโรคประสาทแต่ชาวบ้านลงมติว่า คงถูกผีเข้า ซึ่งนำหมอผีมารักษาด้วยการโขนตี จนคนป่วยทนไม่ไหวสลบไป แทนการนำส่งจิตแพทย์

เรื่องคนไม่เอาถ่าน สรรชัย จันทิมาธร เสนอแนวคิดว่าผู้ที่ป่วยเป็นโรคพิษสุราเรื้อรังนั้น จะมีอาการประสาทหลอน แต่ชาวบ้านคิดว่าถูกผีเข้า จึงนำไปรักษากับหมอไสยศาสตร์ แทนการไปรักษากับจิตแพทย์โดยตรง ดังข้อความว่า

"ข้าพเจ้ายังคิดถึงแม่วอยู่... ถ้าไม่มีอันเป็นไปเสียก่อนเราคงได้พบเจอกันคราวนี้"

"หมอเป็นบ้า เขาเอาไปไว้ที่บ้านญาติทางบ้านนอก หมอถูกล่ามโซ่ติดเสาเรือน และรักษาโดยวิธีของชาวบ้านคือ ไลยศาสตร์ กันคิดว่าหมอคงจะดีขึ้น" จุลบอกขณะเราจะขึ้นบันไดบ้าน

"อย่างไรนะที่เราเรียกว่าเป็นบ้า" ข้าพเจ้าถาม

"วันหนึ่งหมอไปกินเหล้าในป่าปักธงชัยกับเพื่อนพรวนของหมอ และเดินป่าอยู่สามวันสามคืน แม้วไม่ได้มีความรู้เรื่องป่าเลย มีแต่ความคิดว่าหากเข้าป่า คงกินเหล้าเพียว ๆ ไปเรื่อย ๆ หมอทำอย่างนั้นจริง ๆ จนกระทั่งกลับมาที่นี่ กันเห็นหมอโซ่ติดปกติ เมื่อเจอกัน หมอก็บอกว่าเมื่อคืนนี้กันจะเข้าไปฆ่าหมอถึงที่นอน กันคิดว่าหยอกเย้ากันเล่น เปล่าเลย มันเป็นเรื่องจริง เพราะว่าต่อมาหมอขึ้นมาบอกกันอีกว่าอย่าฆ่าหมอเลย หมอไม่เคยคิดร้ายต่อกัน"

"พิษสุราเรื้อรัง" ข้าพเจ้าพึมพำ

เรื่องโพชนแด่ ผู้เขียนได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยของประชาชนในเขตชนบทที่ด้อยการศึกษา ขาดความรู้ด้านการสาธารณสุข ยิ่งกินดินเผาอันมีผลต่อร่างกายคือทำให้ร่างกายชืดเหลือง ผอมแห้ง แสดงอาการเจ็บป่วยและอาการทางประสาทออกมา แต่ตัวละครในเรื่องคิดว่าถูกผีเข้าสิง ทั้ง ๆ ที่ตนเองก็ไม่แน่ใจว่าใช่หรือไม่ และไม่มีการนำผู้ป่วยไปเยียวยารักษาแต่อย่างใด นอกจากการนั่งเฝ้าผู้ป่วยไปตามบุญตามกรรม ดังข้อความว่า

"...น้ำทิดเร้วหน้อย ไปดูแม่ข้าที พ่อไม่อยู่พ่อกลับขึ้นบ้าน แม่เป็นอะไรไม่รู้สงสัยผีน้าเข้า..."

นั่งเหลือนั่งตัวลั่นอยู่คนเดียวกับลูกคนเล็กวัย 6 ขวบของมัน ธรรมดาหนึ่งนั่งเหลือกก็เหลืองชืดอยู่แล้ว ใคร ๆ ก็รู้ว่ามันกินดินจนติดงอมแงม ดินที่ขอบบ่อ

ข้างหมู่บ้านเป็นดินเหนียว มันจะเลือกเอาก้อนสีดำ ๆ ไปหมกไว้ในกองไฟ พอสุกแล้วก็วางไว้ให้เย็นกินอร่อยดีนัก ทิดโตดกับไอ้ลาไปถึงท่ามกลางฝนที่ตกอย่างมิดฟ้ามัวดิน นั่งเหมียวมันหันมองเฉย ๆ แล้วไม่ได้มองอีก ลูกคนเล็กนั่งตัวสั่นกอดผ้าห่มอยู่ข้างกองไฟ

"เอ็งรู้จักข้าไหมวะนั่งเหมียว" ทิดโตดถามนั่งเหมียว นั่งเหมียวยังไม่ตอบ

"เอ็งมาจากไหนหรือ ทำไมถึงเกะกะเกเรอย่างนี้" ทิดโตดข่มขู่ไปอย่างเดาสุ่ม ใจมันนั้นเข้าใจว่าผีเข้านั่งเหมียวแน่ ๆ

นั่งเหมียวไม่ได้พูดอะไรเลย มันนั่งตัวสั่นเต็มข้างกองไฟ มันไม่ได้ใส่เสื้อปล่อนยมนให้ตกยาน เห็นเนื้อเหลืองจางของมันแล้ว ทิดโตดใจสั่นไหว ๆ ด้วยมันเหมือนกับผีตายซากมากกว่า

ฝนข้างนอกยังตกอยู่ ไอ้ลามันก็ไม่รู้จะทำอะไรลงไป ได้แต่นั่งมองแม่ด้วยหน้าซิดเผือดทำท่าจะร้องไห้ ทิดโตดก็ไม่รู้จะแก้ไขประการใด เห็นนั่งเหมียวนั่งตัวสั่นเพราะหนาว มันจึงบอกไอ้ลาให้เอาผ้าห่มมาห่มให้แม่มัน กระท่อมน้อย ๆ ก็สั่นสะเทือนไปทั้งหลัง ทิดโตดขึ้นไปนั่งมวนยาสูบบนที่นอนมองดูนั่งเหมียวอย่างนั้น ไอ้ลาก็เฝ้าแม่มันอยู่อย่างเดิม นั่งเหมียวค่อยๆ เล่าอาการสั่นลงบ้าง แต่มันก็ยังไม่ได้พูดกับใครอยู่ดี"

เรื่องคนและคนบ้า สุรชัย จันทิมาธร ได้เสนอแนวคิดที่คนบางกลุ่มแม้จะไม่ได้เชื่อเรื่องไสยศาสตร์ แต่เนื่องจากมีฐานะยากจน เมื่อเจ็บป่วยจะซื้อยาราคาถูก ๆ มากิน โดยไม่ได้รับคำปรึกษาแนะนำจากแพทย์หรือพยาบาลแต่อย่างใด ดังข้อความว่า

"ในฤดูร้อนเป็นฤดูที่ฉันเจ็บไข้หลายครั้ง ฉันหนาวสั่นเมื่ออยู่ในร่ม แต่พอห่มผ้าเหมียวมันก็เปียกชุ่มจนระอุร้อนไปทั้งตัว มีแม่เท่านั้นที่รักฉันที่สุด เวลาฉันเจ็บไข้ถึงจะเป็นเวลาดึกคืน แม่ก็ยังวิ่งไปซื้อยาห่อละสลึงที่ร้านอาเจ็กมาให้ฉันกินทุกครั้งไป"

จากตัวอย่างดังกล่าว ผู้เขียนได้เสนอแนวคิดให้เห็นว่า ปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยของประชาชนเป็นสิ่งสำคัญ แต่รัฐยังให้บริการด้านสาธารณสุขแก่ประชาชนไม่เพียงพอแล้ว โดยเฉพาะประชาชนในเขตชนบทที่ห่างไกลความเจริญ ขาดทั้งแพทย์ สถานพยาบาล ยารักษาโรค และความรู้เรื่องการอนามัยที่ถูกต้องเมื่อเจ็บไข้ได้ป่วยก็จะรักษากันไปตามมีตามเกิด ด้วยการซื้อยามากินเองหรือรักษากันหมอไสยศาสตร์ เพราะคิดว่าอาการทางประสาทของผู้ป่วยเป็นโรคประสาท หรืออาการของผู้ป่วยเป็นโรคขาดอาหาร คือ อาการถูกผีเข้าสิง พฤติกรรมต่าง ๆ ของประชาชนเหล่านี้ จึงเป็นภาพสะท้อนให้เห็นว่า แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่รัฐบาลมีนโยบายจะให้ประเทศอุตสาหกรรมนั้นล้มเหลวอย่างสิ้นเชิง เนื่องจากประชาชนบางกลุ่มยังไม่พร้อม เพราะสุขภาพร่างกายของเขายังไม่สมบูรณ์เพียงพอตนเอง

1.2.3 ความไม่เข้าใจกันของคนในสังคม

นอกจากปัญหาของสังคมเมืองและสังคมชนบทแล้ว บางปัญหาอาจเกิดได้ทุกแห่ง เช่น ในสังคมปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นสังคมเมืองหรือสังคมชนบท พบว่า ผู้คนต่างดิ้นรนต่อสู้ชีวิตเพื่อความอยู่รอดของตน อันเป็นสาเหตุของการแก่งแย่งชิงดีชิงเด่น เพื่อตนจะได้พบกับความสำเร็จ หรือชัยชนะในชีวิต การที่คร่ำเคร่งอยู่กับการงาน ทำให้มนุษย์มีอาการที่เคร่งเครียด เมื่อมีเหตุการณ์ที่มากระทบอารมณ์ของตน ก็จะก่อให้เกิดการทะเลาะวิวาทกันขึ้น โดยขาดสติ ยังคิดว่า ปัญหาบางสิ่งบางอย่างสามารถแก้ไขได้ หากหันหน้าเข้าปรึกษากัน ยอมรับในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ในทางที่ถูก มิใช่ตัดล้นปัญหาความไม่เข้าใจกันในบางเรื่องด้วยอารมณ์และกำลังจนก่อให้เกิดโคกนาฏกรรมขึ้น สุรชัย จันทิมาธร ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการไม่เข้าใจกันของคนในสังคมว่า มีสาเหตุมาจากภาวะการบีบคั้นจิตใจของมนุษย์ ด้วยค่านิยมเก่า ๆ เกี่ยวกับเรื่องศักดิ์ศรีของลูกผู้ชาย ว่าเป็นสิ่งไม่น่าจะเกิดขึ้นกับมนุษย์ที่เจริญแล้ว และการก่อการทะเลาะวิวาท ยังนำความเดือดร้อนไปสู่บุคคลอื่นอีกด้วย ดังปรากฏในเรื่อง มือเพชรฆาต และห้องน้ำมีรอยเลือด

เรื่องมือเพชรฆาต สุรัชย์ จันทิมาธร ได้เสนอแนวคิดว่าการที่หญิงสาวไม่ได้เลือกตนเองเป็นคู่ชีวิต ก็ควรจะยอมรับความจริง ไม่ควรคิดว่าชายที่ผู้หญิงเลือกเป็นผู้ที่หยามศักดิ์ศรีของตน จนต้องตามฆ่าล้างแค้นกัน และทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน เช่น กรอชที่ต้องหนีจากบ้านเพราะใคร ๆ คิดว่าเขาฆ่าหลานชาย ซึ่งแท้จริงแล้วเขาต้องการปิดปากหลานชายไม่ให้ร้อง ด้วยกลัวว่าคู่รักเก่าของพี่สะใภ้จะฆ่าเด็ก เนื่องจากแค้นพี่สะใภ้ว่าหนีมาแต่งงานกับพี่ชายเขา

เรื่องห้องน้ำมีรอยเลือด ผู้เขียนได้เสนอแนวคิดที่มนุษย์ผู้ชายไม่ควรจะวัดศักดิ์ศรีของตนด้วยการฆ่ากันเพื่อแย่งชิงหญิงสาวคนเดียวกัน แต่ควรจะปรับความเข้าใจกัน และยอมรับความจริง

จากตัวอย่างดังกล่าว จะเห็นได้ว่า สุรัชย์ จันทิมาธร ได้เสนอแนวคิดที่ความไม่เข้าใจกันของคนในสังคมอาจจะก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา โดยเฉพาะปัญหาอาชญากรรม หรือการฆ่ากันตายเพราะยึดถือในศักดิ์ศรี หรือค่านิยมเก่า ๆ ว่า ลูกผู้ชายฆ่าได้หยามไม่ได้ ทั้งนี้ทั้งนั้นก็มีสาเหตุเนื่องมาจากมนุษย์มีภาวะตึงเครียดทางจิตใจและอารมณ์ จนทำให้ไม่สามารถระงับอารมณ์ร้าย ๆ ได้เมื่อเกิดปัญหาต่าง ๆ ขึ้นและตัดสินใจแก้ปัญหาด้วยกำลัง แทนการใช้สติปัญญา หรือการปรับความเข้าใจกัน

นอกจากแนวคิดที่เกี่ยวกับความไม่เข้าใจกันของมนุษย์ในสังคมจนก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ แล้ว สุรัชย์ จันทิมาธร ยังได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับความคิดของมนุษย์ที่แตกต่างกันอีกด้วยว่า มนุษย์ที่แตกต่างกันทางด้านอาชีพ วัย และพื้นฐานทางสังคม ย่อมมีความคิดที่แตกต่างกันไปด้วย ดังปรากฏในเรื่องบนที่ราบสูง และล้งขาร่า

เรื่องบนที่ราบสูง ผู้เขียนได้เสนอแนวคิดว่า ผู้ที่มีอายุมากแล้ว ผ่านชีวิตมาทั้งสุขและทุกข์ จะมองเห็นว่าชีวิตที่ผ่านมาั้น ไม่ใช่ชีวิตที่สดใสดงงามอยู่เสมอ ส่วนความคิดของเด็ก ๆ ที่ด้อยประสบการณ์ ก็มักจะสร้างจินตนาการ หรือมีความคิดฝันว่า สิ่งต่าง ๆ ในโลกนี้ ช่างเต็มไปด้วยความสวยงามสดดงาม แปลกตา ตื่นใจ

เรื่องสังขาร สรุขัย จันทิมาธร ได้เสนอแนวคิดที่ว่า ผู้ที่มีอาชีพต่างกันย่อมมองสิ่งต่าง ๆ ตลอดจนพฤติกรรมที่แสดงออกของมนุษย์ต่างกันอย่าง เช่น เล่นเป็นศิลปินก็จะมองเรือนร่างของหญิงโสเภณีว่างดงาม เป็นศิลปะ แต่หญิงโสเภณีกลับมองพฤติกรรมของเล่นที่ไม่ได้ทำอะไรหล่อนั้น ว่าเป็นชายไร้เดียงสาที่ไม่เคยร่วมเพศกับหญิงใดมาก่อนเลย

สรุขัย จันทิมาธร เสนอแนวคิดไว้ว่า มนุษย์มักจะมีความคิดเห็นเป็นของตนเองเสมอ และแตกต่างกันไปตามเพศ วัย และอาชีพ ตลอดจนสภาพสังคมที่มนุษย์อาศัยอยู่

1.3 แนวคิดเกี่ยวกับศาสนา ความเชื่อ และวัฒนธรรม

ความเชื่อ ศาสนา และวัฒนธรรม กับสังคมของตนในแต่ละสังคมเป็นสิ่งที่คนส่วนใหญ่ในสังคมยอมรับว่าดีว่าถูกต้อง เหมาะสมแล้ว แต่มีคนบางกลุ่มกลับมีความคิดที่ขัดแย้งกับคนส่วนใหญ่ ซึ่งสรุขัย จันทิมาธร ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการวิพากษ์วิจารณ์ศาสนาและวัฒนธรรมของสังคมว่า ความเชื่อ ความศรัทธา ของคนบางกลุ่มก็เป็นไปอย่างมงายไร้เหตุผล ซึ่งสิ่งเหล่านั้นสามารถจะอธิบายโดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ได้ โดยเฉพาะในสังคมชนบทที่มีความเชื่อเกี่ยวกับภูติ ผี ปีศาจ หรือความศรัทธาที่ไร้เหตุผลของผู้คนที่มีต่อศาสนา อันปรากฏในเรื่อง นกลีเหลือง และพยายามหยาบความจริง

เรื่องนกลีเหลือง สรุขัย จันทิมาธร เสนอแนวคิดว่า คนในสังคมชนบทนั้น ยังมีความเชื่อมงายอยู่กับเรื่องภูติ ผี ปีศาจ ว่าผู้ที่ป่วยมีอาการทางจิตผิดปกติหรืออาการของโรคประสาท คือ ผู้ที่ถูกผีเข้าสิง โดยการรักษาก็รักษาโดยนำหมอไสยศาสตร์มาโบยตี เพื่อขับไล่ผี แทนการนำไปรักษากับจิตแพทย์ในโรงพยาบาลประสาท อันนำความรู้สึกเจ็บปวดมาสู่ผู้เป็นลูกหลานหรือผู้พบเห็น และรู้ว่ามิใช่เรื่องของภูติ ผี แต่เป็นเพราะความมงายของคนในสังคมที่ตนไม่สามารถเข้าไปแก้ไขได้ ดังข้อความว่า

"ใครบอกคุณว่าขีดขึ้นของความเจ็บปวดจะมีอยู่ ใครบอกคุณว่าผมไม่รู้จักความเจ็บปวด ผมรู้จักมันครั้งเมื่อผมยังเป็นเด็กเล็ก ๆ อยู่ด้วยซ้ำ... คินนั้นแม่คลุ้มคลั่ง และเพื่อถึงสิ่งที่ไม่เป็นเรื่อง แม่เพื่อถึงผีสิง เทวดา... ผมเพิ่งมารู้เมื่อผมมีอายุ

ใกล้สี่สิบปีว่า แม่เคยเป็นน้ามาก่อนจะแต่งงานกับพ่อ บ้าไม่ร้ายแรงนัก แม่มักพบเห็นกับผีลางปิตาอยู่เสมอ แต่คืนนั้นร้ายแรงกว่าที่แล่วมา แม่ร้องเอะอะขึ้นขณะทุกคนกำลังหลับ คุณคิดถึงสมัยนั้นซี ที่นั่นเป็นบ้านนอกด้วย ทุกคนเขาจะแก้ไสยหาอย่างไร ไม่มีจิตแพทย์หรอก จิตแพทย์ของเขาคือหมอผี ผู้มีว่านยาสาขาประจำ แต่งกายประหลาด พ่อและชาวบ้านไปเรียกหมอผีมา นิธิกรรมของหมอผีถูกก่อกำขึ้นอย่างทารุณ เขานิมนต์พ่อมดไล่ผีร้ายในห้องของเขา แล้วประจงผูกเชือกฝ้ายเข้ากับนิ้วโป้งทั้งสี่ของแม่ เขาฉะว่านบังคับให้แม่กลืนกิน แล้วก็เริ่มเขียนติแม่ด้วยด้ามกล้วยไม้คาถา เขากะหน้าตีแม่อย่างไม่มียั้งมือ แม่ร้องเจ็บปวดบอกว่ากลัวแล้ว ๆ จนแม่ถอนหายใจหนึ่งก่อนจะสลบไป ผมเห็น มองมองดูโดยตลอด ผมเจ็บปวดแทนแม่ผู้นำสงสารของผม และผมร้องไห้วันพรุ่งต่อทุกสิ่งที่พบเห็นตลอดเวลาที่เขาทำพิธีกรรมนั้น"

เรื่องพยายามหยิบความจริง ผู้เขียนได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับความไม่เชื่อถือศาสนา โดยคิดว่าศาสนาคือห้องที่ปิดตาย แล้วมีผู้นำโพลเตอร์มาปิดไว้หน้าห้อง ระบุว่า นี่คือศาสนา แล้วคนก็ไปกราบไหว้บูชา ดังข้อความว่า

"บุรุษที่ 1 : คุณมีความเห็นอย่างไรเกี่ยวกับศาสนา เป็นต้นว่า ศาสนาพุทธ ที่เราคิดว่า เรานับถือกันอยู่"

บุรุษที่ 2 : พอดีดิฉัน จนโตถึงขั้นนี้แล้วผมยังไม่รู้ว่าศาสนาเป็นอย่างไร และผมนับถืออะไร เป็นต้นว่ามีห้อง ๆ หนึ่ง ปิดกุญแจตายมานานนับแล้ว นานหลายศตวรรษทีเดียว ไม่มีใครเข้าไปแกะมันออกมาให้คนรู้คนเห็นว่ามันเป็นอย่างไร ที่ทำอยู่เขาเพียงแต่ปิดโพลเตอร์ ตรงลูกกุญแจว่า นี่แหละครับศาสนา ศาสนาอันประเสริฐเลิศลอยของพวกท่าน เมื่อโพลเตอร์ถูกร่อนไป เขาก็หาโพลเตอร์ใหม่มาปิดแทน อาจจะเปลี่ยนที่ท่าของโพลเตอร์ไปตามแฟชั่นนิยมเท่านั้น"

แต่เราก็ไม่รู้ว่ในห้วงนั้นมันเป็นอย่างไร ผมว่าอาจจะรกรุงรังและเก่าแก่ลึนดี ด้วยซ้ำ และบางทีในนั้นอาจจะมีโครงกระดูกเคลื่อนกลาดก็เป็นได้ คุณน่าจะคิดกับคำว่า "บางที" ของผมให้ลึกซึ้งหน่อย เพราะผมไม่รู้อะไรจริง ๆ เกี่ยวกับศาสนา หรือคุณรู้จักช่วยบอกมา แต่ผมอาจจะไม่เชื่อคุณหรอก ถ้าเชื่อก็คือไม่จริง"

จากตัวอย่างดังกล่าวนี้เป็นการวิพากษ์วิจารณ์ความเชื่อและศาสนาที่ผิด ๆ ของคนในสังคม ซึ่งผู้เขียนคิดว่าเป็นเรื่องที่คนในสังคมควรจะพิจารณาถึงความเป็นจริงว่าความเชื่อที่เข้าใจว่าผิสิ่งนั้น สามารถอธิบายได้ด้วยเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ การบำบัดรักษาโรคภัยไข้เจ็บ ควรจะได้รับการรักษาอย่างถูกวิธีด้วย ส่วนเรื่องการนับถือศาสนาของบุคคลในสังคมก็เช่นกัน มนุษย์ควรมีสติปัญญาในการไตร่ตรองว่าสิ่งที่ตนนับถือศรัทธานั้น มีอะไรบ้างที่เป็นเหตุผลที่ควรเชื่อถือได้ มิใช่ นับถือศรัทธาอย่างมงายไร้เหตุผล และการปฏิบัติตนทางศาสนา ก็ควรจะรู้จักเลือกปฏิบัติในสิ่งที่ เป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม ตลอดจนต้องเหมาะสมกับสภาพของสังคมปัจจุบันด้วย

นอกจากการวิพากษ์วิจารณ์ความเชื่อและศาสนาแล้ว สุรชัย จันทิมาธร ยังได้เสนอแนวคิดวิพากษ์วิจารณ์วัฒนธรรมบางอย่างของสังคมที่เขาคิดว่าชนบประเพณีบางอย่างของสังคมน่าจะเปลี่ยนไป ทั้งนี้เนื่องจากภาวะทางเศรษฐกิจบีบบังคับให้เขาคิดว่าการปฏิบัติตามชนบประเพณี หรือวัฒนธรรมบางอย่างของสังคม ทำให้ต้องสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายและเวลาไปโดยไม่จำเป็น ดังปรากฏในเรื่อง คำถามครึ่งโหล นครไ้ และเพลงศพ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

เรื่องคำถามครึ่งโหล ผู้เขียนมีแนวคิดว่าการที่มนุษย์รักกัน และมีสัญชาตญาณในการสืบพันธุ์นั้น ไม่จำเป็นจะต้องผูกมัดกันด้วยการแต่งงาน และเขาคิดว่าการแต่งงานเป็นพันธนาการที่ทำให้มนุษย์ไร้อิสรภาพ ดังข้อความว่า

"อย่าเรียกความสัมพันธ์ที่เราเป็นอยู่นี้ว่าความรักได้ไหม ผมเข็ดแล้ว ถ้ามันจะใช้นัยของมันว่าความรักของชายหนุ่มหญิงสาว ผู้จะเข้าพิธีสมรสกันในอนาคต ผมคิดว่าจะไม่ชอบพอกันมันอีกต่อไป มันคือบ่อเกิดแห่งความยุ่งยากหัวใจ ผมกลัวที่จะพูดถึงอนาคตการแต่งงานตามประเพณีแห่งสังคมมนุษย์ บ้านและลูกนี่ละ ผมรู้สึกตัวเองว่าแปลกไปจากชีวิตเดิม สถานคือวัยหนุ่ม (ข้อนี้ผมรู้) แต่บางทีถ้าผมจะเป็นเช่นเด็กเล่นลูกโป่ง เป็นเช่นคนแก่งัก เช่นตาเฒ่าช่างคำนึงก็จะเป็นไรไป"

เรื่องเพลงคน ผู้เขียนมีแนวคิดว่าย มนุษย์ไม่ควรจะไปเศร้าโศกกับการตายของคน ๆ หนึ่ง ซึ่งอยู่ในวัยชราแล้ว เนื่องจากเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นเรื่องธรรมดาของโลก และไม่ควรจะจัดงานศพให้สิ้นเปลือง เพราะผู้ที่เสียเวลา เสียเงิน คือ ญาติของผู้ตาย และการตายคือการพบกับอิสรภาพของมนุษย์ ดังข้อความว่า

"จากบ้านคนตายไปถึงหลุมไม้ไผ่กล่นกขรอก ผ่านหมู่บ้านมาไม่ถึงหลังคาเรือน แต่ละบ้านปิดหน้าต่างเงียบกริบ ไม่มีใครชะโงกหน้าออกมาดู ตามทางที่แห่ผ่าน จึงดูเหมือนปราศจากผู้คน เพราะชาวบ้านห้ามลูกหลานของตนดูขบวนแห่ศพ คล้ายเป็นประเพณีไปโดยปริยาย และเมื่อเลี้ยวเข้าตามทางเท้าแคบ ๆ ก็พบกับประตูรั้วลวดหนาม มันเป็นลวดหนามไม่กว้าง ขึงลวดหนามล้อมรอบ มีกระต๋อมฟางฝังอยู่หลังหนึ่ง ที่นั่นฉันไม่เห็นว่าจะปลูกอะไรไว้เลยนอกจากนั้น แต่อย่างไรก็ช่างเถิด ฉันรู้สึกพอใจที่ไม่ต้องแห่คนไถลจนเหนื่อยอ่อน เหมือนบางรายที่ฉันเห็นเขาปลดน้ำเหลืองที่ซึมออกมาไว้ที่ข้างโลง ข้าง ๆ โลงเป็นมวลคนญาติของผู้ตาย มีพระสงฆ์สี่รูปร่วมอยู่ด้วย ส่วนข้างหลังเรามีคนอยู่ไม่มาก ก็คงเป็นญาติอีกเหมือนกัน ดูพวกเขาช่างโศกเศร้าไม่สร้างชาเลย ฉันได้ยินเสียงคนร้องไห้ผสมกับเสียงเพลงของเรา เราบรรเลงดนตรีกรรแสงแห่มาตลอดเช้าแล้วซ้ำอีก ร้องเท้าของเราอ้าอยู่บนหญ้าสาบหายาและหนามไหนดี้ของเราทำหน้าที่ เพลงของเราแผดอ้ออิง สูง ต่ำ ริดเร้น โขยเบา...

เรื่องนครไ้ สุรชัย จันทิมาธร เสนอแนวคิดว่าการเดินทางไปร่วมงานศพของญาติที่ต่างจังหวัด เพราะเขาคิดว่าเป็นสิ่งที่ทำให้สิ้นเปลืองโดยใช้เหตุ โดยเฉพาะในสังคมปัจจุบันที่ทุกคนต่างดิ้นรนต่อสู้ชีวิตเพื่อความอยู่รอด ดังข้อความว่า

"ยามีอายุถึง 93 ปี ภายในปีนี้จะถึงแก่พิราลัยเพราะโรครุาเมื่อคืนวานนี้เอง ฉันได้รับโทรเลขจากบ้านตอนบ่ายของวันนี้ แล้วฉันก็จัดเอาโทรเลขแผ่นนั้นให้เพื่อนดู ซึ่งเป็นใจความว่า

เสน

ย่ำตายกลับบ้านด่วน

พ่อ

ระของถามฉันว่าทำไมไม่กลับไปเล่า ทางบ้านจะมีภาระให้รับผิดชอบ ฉันตอบเขาไปว่า ฉันไม่มีเงิน ไม่มีเวลา และไม่มีเวลาจำเป็นพอเลย ความรราและความตายเป็นคู่แฝดกัน

แนวคิดที่วิพากษ์วิจารณ์ชนบประเพณีและวัฒนธรรมของสังคมนั้น เป็นแนวคิดที่สุรชัย จันทิมาธร ไม่เห็นด้วยกับการจัดงานประเพณีการแต่งงาน งานศพ ที่ฟุ่มเฟือย ซึ่งเป็นแนวคิดที่มีผลกระทบมาจากการบีบคั้นของสังคมในเรื่องของเศรษฐกิจ จนทำให้คิดว่าการแต่งงานเป็นภาระอันหนักอึ้ง ที่จะต้องรับผิดชอบเลี้ยงดูครอบครัวและถือว่าเป็นพันธนาการอันยิ่งใหญ่ของชีวิต ทั้งนี้เพราะบรรทัดฐานของสังคมอย่างหนึ่งคือสามีมีหน้าที่ต้องเลี้ยงดูบุตรและภรรยา แต่เขาคิดว่าไม่สามารถจะปฏิบัติเช่นนั้นได้ หรือแนวคิดที่ปฏิเสธระบบเครือญาติ โดยคิดว่าการเดินทางไปร่วมงานศพเป็นสิ่งที่นำความสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายและเวลาทั้งไม่ควรจะไปเสียเวลาจัดงาน เพื่อย้ำความเศร้าโศกให้กับตนเอง เพราะในสังคมแบบทุนนิยม มักเน้นความสำคัญทางด้านวัตถุ จนทำให้มนุษย์มีจิตใจที่แข็งกระด้างขึ้นและแนวคิดที่ขัดแย้งกันกับชนบประเพณี วัฒนธรรมของสังคม ในขณะที่เดียวกันยังได้เสนอแนวคิดว่าการตายเป็น

การนำอิสรภาพมาสู่มนุษย์อย่างแท้จริง เพราะการที่มนุษย์ต้องดิ้นรนต่อสู้ชีวิต เป็นความทุกข์อันแสนสาหัสของชีวิต ครั้นเมื่อเขาตายแล้ว จึงน่าจะเป็นการหมดพันธะต่อความทุกข์เสียที่ ดังนั้นญาติพี่น้องจึงไม่ควรจะไปเศร้าโศกเสียใจกับผู้ที่ตายจากไป

จากการศึกษาแนวคิดที่เกี่ยวกับการวิพากษ์วิจารณ์สังคม พบว่า สุรชัย จันทิมาธร ได้เสนอแนวความคิดที่เกี่ยวกับสภาพสังคมเมืองหลวงที่ประสบปัญหาต่าง ๆ เช่น แนวคิดเกี่ยวกับปัญหาคนอพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาขายแรงงานในเมืองหลวงที่มีการขยายงานด้านอุตสาหกรรม จนทำให้เมืองหลวงมีประชาชนมากมาย และเกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา เช่น ปัญหาคนว่างงาน การจราจรติดขัด ปัญหาชุมชนแออัด ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาหญิงโสเภณี ปัญหาการศึกษา ตลอดจนปัญหาความเสื่อมโทรมทางด้านจิตใจและศีลธรรม เป็นต้น ส่วนแนวคิดเกี่ยวกับการวิพากษ์วิจารณ์สภาพสังคมชนบท สุรชัย ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับปัญหาด้านสาธารณสุข การเผชิญกับภัยธรรมชาติของคนในสังคมชนบท นอกจากนี้ยังได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อ ศาสนา และวัฒนธรรม ที่คนในสังคมส่วนใหญ่เชื่อและศรัทธา นั้นว่ามีส่วนบกพร่อง ที่สุรชัย ไม่เห็นด้วย เช่น ความมั่งคั่งในเรื่องภุมิ ติ ปิศาจ ไม่เชื่อมั่นว่าศาสนาจะช่วยให้ชีวิตเป็นสุขได้ ตลอดจนแนวความคิดที่ไม่เข้าใจกันของคนในสังคมที่ก่อให้เกิดปัญหาในสังคมต่าง ๆ อีกมากมาย

2. แนวคิดทางการเมือง

การเมืองเป็นสิ่งที่มนุษย์ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ เพราะเป็นส่วนสำคัญของการดำรงชีวิตมนุษย์ ดังนั้นการเมืองจึงเป็นสิ่งที่แยกไม่ออกจากสังคม วัฒนธรรม การศึกษา และเศรษฐกิจ จากการศึกษารื่องสั้นของ สุรชัย จันทิมาธร พบว่า เขาได้เสนอแนวคิดทางการเมืองของสังคมไทยที่บกพร่องและควรจะได้รับการปรับปรุงแก้ไขในเรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

2.1 การต่อต้านสงคราม

เมื่อสงครามเวียดนามได้ปะทุขึ้นในราว พ.ศ. 2505 และขยายลูกกลามขึ้น ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับสหรัฐอเมริกามีความแน่นแฟ้นตามไปด้วย เพราะประเทศทั้งสองมีนโยบายที่ต่อต้านการรุกรานของคอมมิวนิสต์ในภาคพื้นเอเชียอาคเนย์ โดยรัฐบาลของ

ในช่วงนั้น มีความเห็นชอบให้สหรัฐอเมริกาเข้ามาตั้งฐานทัพอากาศในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก ส่วนรัฐบาลไทยก็ได้ส่งทหารไทยไปร่วมรบในเวียดนามเป็นจำนวนมากเช่นกัน การสงครามได้ผลาญชีวิตของผู้คนไปเป็นจำนวนมหาศาล ทั้งยังก่อให้เกิดปัญหาความเสื่อมโทรมทางด้านศีลธรรมแก่สังคมไทยเป็นอย่างยิ่ง สุรัชย์ จันทิมาธร มีแนวคิดที่ไม่เห็นด้วยกับนโยบายของรัฐบาลที่ร่วมมือกับสหรัฐอเมริกา ทำสงครามในภาคพื้นเอเชียอาคเนย์ และปัญหาที่เกิดขึ้นกับสังคมไทยที่เป็นผลมาจากการทำสงครามก็ยากจะแก้ไขให้หมดไปได้ ดังปรากฏในเรื่องสั้นของเขา ได้แก่ เรื่อง คนไม่เอาถ่าน กลับบ้าน เข้าวันหนึ่งและความเป็นไป และเรื่องเสียงเพลง เล่นเลือด และคนขายเวลา

เรื่องกลับบ้าน สุรัชย์ จันทิมาธร เล่นแฉแนวคิดว่าสังคมไทยในช่วงสงครามเวียดนามนั้น ได้ประสบกับปัญหาความเสื่อมโทรมทางด้านศีลธรรมอย่างยิ่ง โดยมีหญิงไทยจำนวนมากหันไปยึดอาชีพเมียเช่า หรือโสเภณี เพื่อหวังว่าจะได้เงินมาจุนเจือครอบครัว โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องทางด้านศีลธรรม ตลอดจนก่อให้เกิดปัญหาลังคมอื่น ๆ ตามมา เช่น ปัญหาด้านสุขภาพของหญิงโสเภณี และปัญหาลูกนอกสมรส ดังข้อความว่า

"สมัยนี้ผู้หญิงมันหากินกับฝรั่งก็เหลือใช้ ไม่ต้องทำงานอะไรด้วย... หุดไปทำไม้มิ บ้านเราก็มียหลายคน จันไดยินพวกมาจากกรุงเทพฯ บอก บางคนก็เป็นกระหรี เป็นพาร์ตเนอร์ ที่มาจากอุบล อุดร ก็บอกว่าเห็นผู้หญิงบ้านเราหลายคน คงอยู่กับฝรั่งมั่ง อยู่ในบาร์มั่ง..."

อีน้อยใจ อีน้อยลูกยายหนูๆ เขาว่ามันส่งเงินมาทางบ้านเดือนละหลายร้อย แม่มันดีใจ คิดว่าลูกไปได้ดิบได้ดีในกรุงเทพฯ ที่แท้ก็ไปเป็นเมียชื้อเขา...

หนังสือพิมพ์เขาลงข่าวไปหยก ๆ ว่าพวกทหารฝรั่งเป็นโรคผู้หญิงนั่นนั่น ๆ คนที่เดียว เรื่องนี้มันเหมือนกับขานั่นแหละ ผมจะคิดไปในทางบาปกรรมของคนผู้หญิงพวกนี้ เขาก็ไม่สุขกายสบายใจหรอก บางคนก็กินยาตาย บางคนก็เป็นบ้า บางคนก็บวชชีไปเลย... ที่ร้ายนะครับ... ลูกในไส้มันยังฆ่าได้ลง ที่ไม่ฆ่าก็ปล่อยทิ้งไว้ ถ้าคนไม่เห็นมดก็กินหรือไม่หมากก็คาบไป กรรมครับ กรรม กรรมจริง ๆ"

เรื่องคนไม่เอาถ่าน สุรัชย์ จันทิมาธร ได้เสนอแนวคิดที่ว่า นอกจากสงครามเวียดนามจะก่อให้เกิดปัญหาพหุโลภณ์ในเมืองไทยแล้ว ทหารไทยที่ส่งไปรบในสงครามเวียดนาม ลาว หรือเขมรนั้น บางคนก็เสียชีวิตในสงคราม บางคนก็พิการ อันเป็นสิ่งที่นำความสูญเสีย เจ็บปวดมาสู่ครอบครัวที่อยู่เบื้องหลัง ดังข้อความว่า

"แกจำล้มฤทธิ์ได้ไหม ล้มฤทธิ์ คงรัตน์"

"พอจะจำได้" จุลบอก "แต่ไม่ได้เจอหมอมานานนมแล้ว"

"กันเจอ" ข้างเจ้าว่า "เจอในหนังสืองานศพทหารที่ไปตายในเวียดนาม เขาเลื่อนยศให้หมอเป็นสิบเอก หมออยู่ในหน่วยลาดตระเวน วันหนึ่งหมอออกปฏิบัติการ เหยียบกับระเบิดเจ็บสาหัส และไปตายที่โรงพยาบาลลองบิ้นห์ คนอื่น ๆ ก็เหมือนกัน แต่บางคนตายอย่างไม่มีเกียรติสัก ซึงทรนัยกันเองในค่าย หรือเกิดเขม่นกันขึ้นมาลอบยิงกัน ที่ตายมีเกียรติก็เยอะ ตายคาที่หรือที่ศพแหลกเหลว หรือขณะลาดตระเวนใส่กัน พวกนี้เขาเลื่อนยศให้เป็นร้อยเอกไปเลย"

นอกจากทหารไทยที่ไปรบในสงครามแล้ว เด็กหนุ่มก็มักจะมีค่านิยมที่เลียนแบบทหาร จี.ไอ. ว่า เขาทำอะไรก็น่าดูไปหมด แม้แต่ในเรื่องที่ผิด ๆ เช่น การซื้อ มอเตอร์ไซด์มาขับขี่ ต้มสุรา เทียวเตร่ตามคลับ ตามบาร์ ตลอดจนติดยาเสพติดชนิดต่าง ๆ ดังเช่นตัวละครที่ชื่อแม้วนั้น นิยมชมชอบการขับขี่มอเตอร์ไซด์มาก แม้จะได้รับอันตรายก็ยังถือเป็นความภูมิใจที่ผิด ๆ ทั้งเขายังเป็นโรคนิสสุราเรื้อรังอีกด้วย ดังข้อความว่า

"มอเตอร์ไซด์นี้แหละที่ทำให้ไอ้แม้วเสียใจเป็นครั้งแรกของชีวิต ตอนนั้นหมอเป็นลูกเขยคนเดียวของเศรษฐีเหมืองแร่ แล้วหมอชอบมอเตอร์ไซด์เป็นชีวิตจิตใจ จึงมีความมันเป็นเพื่อนคู่ใจเสมอ ๆ เมืองเล็ก ๆ ทั้งเมืองรู้จักหมอดีกี่ เพราะมอเตอร์ไซด์นี้แหละ คินเกิดเหตุหลังจากออกจากบาร์และเมา หมอก็พา

มอเตอร์ไซด์พลิกคว่ำกลางทางจะกลับบ้าน สลบเหมือด รู้ตัวที่โรงพยาบาลและรู้ว่าตัวเองนะปากขาดยังเป็นรอยแหว่งจนกระทั่งเดี๋ยวนี้ แต่มันภูมิใจว่าทำให้ตัวเองมีบุคลิกเป็นผู้แกร่งโลก กลายเป็นอย่างนั้นไป"

และ

"วันหนึ่งหมอไปกินเหล้าในป่าปักธงชัยกับเพื่อนพรานของหมอและเดินป่าอยู่สามวันสามคืน...คงกินเหล้าเพียว ๆ ไป เรื่อย ๆ ...จนกระทั่งกลับมาที่นี้กันเห็นหมอโซซิดปกติ เมื่อเจอกัน หมอก็บอกว่าเมื่อคืนนี้กันจะเข้าไปฆ่าหมอถึงที่นอน กันคิดว่าหยอกเข้ากันเล่น เป่าเลย มันเป็นเรื่องจริง เพราะว่าต่อมาหมอขึ้นมาบอกกันอีกว่า อย่าฆ่าหมอเลย หมอไม่เคยคิดร้ายต่อกัน"

"นิษฐาเรื่อรัง" ข้าพเจ้าพิมพ์

เรื่องเช้าวันหนึ่งและความเป็นไป สุรชัย จันทิมาธร ได้เสนอแนวคิดที่ผู้ไปรบในสงครามแล้วตายในสนามรบนั้น ได้นำความเจ็บปวด สูญเสียมาสู่ครอบครัว โดยผู้นำรัฐบาลไม่ได้เป็นผู้สูญเสียแต่อย่างใด ชนชั้นปกครองไม่ได้พบความทุกข์ทรมานในการรับส่วนผู้ที่ลำบากเอาชีวิตไปทิ้งคือประชาชนตาดำ ๆ ที่ไม่ได้รับผลประโยชน์สิ่งใดเลย ทั้งยังถูกรัฐบาลหลอกลวงด้วยการนำเอาเกียรติยศจอมปลอมมาล่ออีกด้วย ดังข้อความว่า

"ผมรู้จักกรรมกรหลายคนจากที่แถวนี้ เขามักจับกลุ่มกันแล้วถกเถียงถึงปัญหาความเป็นอยู่ ค่าครองชีพ แม้กระทั่งเรื่องของสงครามซึ่งลูกชายหรือเพื่อนของเขาบางคนเอาชีวิตไปทิ้งเสีย จะเป็นที่เวียดนาม ลาว หรือเขมร มันก็ไม่ต่างกันนักหรอก"

เรื่องเสียงเพลง เล่นเลือด และคนขายเวลา สุรัชย์ จันทิมาธร ได้เสนอ
แนวคิดที่ว่า ผู้ที่ไปรบในสงครามนั้นได้รับความทุกข์ยากเพียงใด ดังข้อความว่า

"ผมนึกถึงอีกสนามรบหนึ่ง เป็นสมรภูมิตัดเลือดอยู่ถึง 4 เดือน ฝ่ายรุกยึด
พื้นที่ยึดอยู่เป็นฐาน ขุดสนามเพลาะ ทำสนามบิน ตั้งปืนครกและเดการ์ (ปืนไร
แรงสะท้อน) อีกฝ่ายตั้งรับ แต่ว่ากระจัดกระจายปิดล้อมอยู่รอบ ๆ คอยขุดแคว
ทำลายฐานที่ตั้งแห่งนั้นด้วยยุทธวิธีกองโจรภูเขา ผมอยู่ในฝ่ายกองโจร ได้พบ
เห็นชีวิตลำบากมากมาย มีนักรบที่เป็นปัญญาชนอยู่ไม่มาก ใบหน้าดำมอม ทั้ง
เสื้อผ้าปะรองเท้าขึ้นและเปื่อยขาด ต่างไม่ได้อาบน้ำเป็นเวลาหลาย ๆ วัน
เพราะต้องเกาะติดภาระหน้าที่สู้รบที่ตื่นเต้นพลัดอยู่ตลอดเวลา..."

วันหนึ่ง เครื่องบินของกองทัพแห่งชาติโจมตีอย่างหนัก มีหลายคนบาดเจ็บ
และเสียชีวิต...

สุรัชย์ จันทิมาธร มีแนวคิดต่อต้านสงครามที่รัฐบาลตัดสินใจร่วมมือกับสหรัฐ
อเมริกา เข้าร่วมรบต่อต้านคอมมิวนิสต์ในภาคพื้นเอเชียอาคเนย์ว่า มีผลกระทบต่อสภาพ
สังคมไทยอย่างไรบ้าง ซึ่งได้แก่ การที่ยินยอมให้สหรัฐฯ เข้ามาตั้งฐานทัพอากาศในประเทศ
ไทย ทำให้เกิดปัญหาเสื่อมโทรมทางด้านจิตใจ และศีลธรรม เช่น ปัญหาหญิงโสเภณี หรือ
ก่อให้เกิดปัญหาสังคมอื่น ๆ เช่น ปัญหาเด็กนอกสมรส ปัญหายาเสพติด ปัญหาด้านสุขภาพ
นอกจากนี้การส่งทหารไปรบในสงครามก็ก่อให้เกิดปัญหาการสูญเสียทรัพยากรมนุษย์ในสังคม
คือ ต้องสูญเสียชีวิตของทหารหรือปัญหาประชากรขาดคุณภาพ เพราะทหารที่ไปรบบางคน
กลับมาอย่างคนพิการ ต้องเป็นภาระของคนในสังคม หรือของรัฐที่จะต้องดูแล สิ่งเหล่านี้
เป็นภาพสะท้อนให้เห็นว่า รัฐบาลในยุคนั้นได้ดำเนินนโยบายทางด้านการเมืองผิดพลาด
อย่างยิ่ง

2.2 การเอารัดเอาเปรียบของนักการเมือง

ในสังคมระบบทุนนิยม มนุษย์มักจะแก่งแย่งเอารัดเอาเปรียบกันอยู่เสมอ แม้ว่านักการเมืองที่ประกาศตนว่า เป็นนักการเมืองของระบบประชาธิปไตย และมีหน้าที่ในการให้บริการแก่ประชาชน เป็นตัวอย่างของคนในระบบประชาธิปไตยที่ถูกต้อง แต่ในทางปฏิบัติแล้ว เขาก็มักจะเอารัดเอาเปรียบประชาชนอยู่เสมอ แม้จะเป็นเรื่องเพียงเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็ตาม ทั้งยังเรื่องการเอารัดเอาเปรียบประชาชนโดยไม่รู้ลึกละอายใจแต่อย่างใด ดังปรากฏในเรื่อง วันเวย์ (One way) สุรชัย จันทิมาธร ได้เสนอแนวคิดที่ว่า นักการเมืองในประเทศไทยที่ป่าวประกาศว่าจะช่วยเหลือประชาชน เป็นปากเป็นเสียงแทนประชาชน แท้จริงแล้ว เขากลับอาศัยอำนาจและตำแหน่งของนักการเมืองเอารัดเอาเปรียบประชาชนอย่างน่าตาเฉย และไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคมอีกด้วย ดังข้อความว่า

"มีความอึกทึกบางอย่างเกิดขึ้น มีไฟแดงวับ ๆ แวม ๆ มีเสียงไซเรน
ครวญคราง มีเสียงตะโกนขอทาง...ดูเหมือนทุกคนจะได้ยิน...ใช่ มี
เหตุการณ์ไม่ปกติเกิดขึ้น

มีมอเตอร์ไซด์คันใหญ่และตำรวจจราจร 4-5 นายตะบึงเบิกทางสวนกับ
เส้นวันเวย์ เขาพยายามเปิดทางให้เหมือนกับเอามิดพื้นหล้าออกเป็นช่องทาง
ให้รถยนต์บางคันได้แล่นสวนทางวันเวย์...มีรถยนต์คันงามประมาณ 4-5 คัน
ดูเหมือนว่าจะเป็นพวกผู้ใหญ่จากวงการรัฐบาล...กระजरถติดนิลล์มกรองแสง
ดำมืด เห็นแต่เงาดำ ๆ ที่เป็นปริศนา แต่อย่างไรก็ตาม มันก็ติดค้างและติดขัด
พอสมควร...ในเวลาอย่างนี้"

นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ของรัฐยังข่มขู่เอารัดเอาเปรียบประชาชนที่ไม่มีทางต่อสู้ ไม่มีอำนาจในการต่อรองใด ๆ ดังปรากฏในเรื่อง หนึ่งบวกหกเท่ากับศูนย์ สุรชัย จันทิมาธร ได้เสนอแนวคิดที่ว่า ในขณะที่รัฐบาลโฆษณาชวนเชื่อว่าเป็นประชาธิปไตยตามนโยบายของรัฐ แต่ในขณะเดียวกันรัฐก็ไม่ได้ให้การคุ้มครองแก่ประชาชน ดังคำโฆษณาชวนเชื่อนั้นเลย

ยังปล่อยให้เจ้าหน้าที่ของรัฐมาจับบังคับให้ประชาชนออกจากบริเวณที่เคยทำมาหากินตั้งแต่ครั้งปู่ย่าตายายเป็นเขตป่าสงวน ต้องโยกย้ายออกไป ถ้าไม่ไปจะต้องถูกจับดำเนินคดีตามกฎหมาย ประชาชนบางคนถูกบีบบังคับมาก ๆ ต้องฆ่าตัวตายเพราะไม่รู้จะไปอยู่แห่งใด จึงจะสามารถทำมาหากินเลี้ยงตนและครอบครัวได้ ดังข้อความว่า

"ถ้าจะถามว่าแล้วอยู่กันทำไม เขาจะตอบว่าไม่รู้จะไปไหน ในเมื่อบางครั้งเรือนไม่รู้จักระทั่งเงินทอง ที่นี้เป็นที่บุกเบิกของชาวบ้านมานาน เมื่อหมดที่ทางจากหมู่บ้านก็หมดที่ทำกิน อาศัยที่ทางแถบภูเขาเพราะว่าปู่ย่าตายายบุกเบิกเอาไว้ทำไร่ไถ่ร้างจากหน้านา ในระยะหลังมีเจ้าหน้าที่ของบ้านเมืองมาติดเือนว่าแถบนี้เป็นเขตป่าสงวน ชาวบ้านไม่มีสิทธิ์มาจับจองทำกินทำอยู่ บางครัวเรือนจึงต้องโยกย้ายไปพึ่งใบญ้างหน้า บางครัวเรือนยังอยู่ เพราะไม่รู้จะไปทางไหน ไร้ญาติขาดมิตรเพราะเป็นคนยากจน เกิดมาตัวเปล่า ๆ และยังมีสมาชิกในครัวเรือนเป็นภาระหนักอึ้งอยู่ ส่วนเจ้าหน้าที่บ้านเมืองหรือเจ้านายในเครื่องแบบติดอาวุธจะมาเป็นระยะ ๆ บางครั้งพ่อบ้านก็ต้องหลบหนีขึ้นภูเขาเพราะไม่อยากเผชิญหน้า..."

นอกจากนี้ยังพบว่านักการเมืองหรือผู้ที่มีหน้าที่ในการบริหารประเทศยังขาดความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเอง ไม่ทำอะไรที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมอย่างจริงจัง แต่ชอบพูดอวดอ้างว่าตนจะทำอย่างนั้นอย่างนี้เพื่อประชาชน ในขณะที่เดียวกันก็ไม่ทำงานอะไร นอกจากโจมตีนักการเมืองคนอื่นด้วย เมื่อเกิดปัญหาต่าง ๆ ขึ้น นักการเมืองเหล่านั้นจึงไม่สามารถจะแก้ไขปัญหาได้เพราะมัวแต่ถกเถียงกัน จึงไม่มีเวลาทำงาน ดังปรากฏในเรื่องจบกริมห้วยโดย สุรชัย จันทิมาธร ได้ใช้สัญลักษณ์แทนนักการเมืองที่ชอบถกเถียงกันแต่ไม่ทำอะไรให้เกิดประโยชน์แก่บ้านเมืองด้วย นัยน์ตาซ้าย ขวา ของต้นจบกริมห้วยให้ถกเถียงกันในเรื่องไร้สาระ แต่เมื่อเผชิญกับปัญหา ตาทั้งสองข้างนั้นก็ไม่สามารถจะช่วยให้ต้นจบกริมห้วยโค่นลงในลำห้วยได้เลย

2.3 อำนาจต่อรองทางการเมืองของประชาชน

ในช่วง พ.ศ.2510-2516 (ตรงกับรัฐบาลของจอมพลถนอม กิตติขจร ได้เกิดปัญหาต่าง ๆ มากมาย เช่น ปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวงของรัฐบาล การควบคุมหนังสือพิมพ์ โดยหนังสือพิมพ์ไม่สามารถเป็นปากเสียงแทนประชาชนได้ เพราะถูกอำนาจของคนในรัฐบาลครอบงำ ซึ่งปรากฏในเรื่อง บวรไฟขึ้นสาม ดังข้อความว่า

"ผมได้ยินมาว่าหนังสือพิมพ์ทุกวันนี้ต้องเดินตามเข็มของนายทุน ซึ่งก็เป็นบุคคลในคณะรัฐบาลนั่นเอง นายทุนต้องการประชาสัมพันธ์ตัวเองกับประชาชนด้วย"

นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้ที่มีแนวคิดไม่เห็นด้วยกับพฤติกรรมของบุคคลในคณะรัฐบาลหรือไม่เห็นด้วยกับการปกครองแบบเผด็จการของรัฐบาลชุดนี้ก็จะถูกกำจัด โดยการขุดเหยียดข้อหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ ซึ่งปรากฏในเรื่องนกพิราบว่า ผู้ที่มีแนวคิดเป็นอิสระ ไม่เห็นด้วยกับการปกครองของรัฐบาล ดังที่ สุรชัย จันทิมาธร ได้ใช้สัญลักษณ์แทนผู้ที่มีแนวความคิดคัดค้านกับนักการเมืองกลุ่มนี้เป็นนกพิราบ แต่คนกลุ่มนี้ก็จะถูกกำจัดไปจนหมดสิ้น ดังข้อความว่า

"ผมอยากพบเจ้านกพิราบของน้ำจริง ๆ ขอเข้าไปดูหลังบ้านเถอะ"

"ไม่มีครับ ไม่มีอีกแล้ว" น้ำพูนโบกไม้โบกมือ...

"น้ำเล็กเลี้ยงมันแล้วหรือ"

"เปล่า" น้ำพูนปฏิเสธ "ผมนะเลี้ยงมันอยู่เสมอแหละครับ แต่มันก็หายไปทีละตัวสองตัวจน...ไม่เหลือสักตัว"

"มันคงเบื่อที่นี้กระมัง"

"ไม่" น้ำพูนปฏิเสธอีก "ก็พวกเรา ๆ นี่แหละที่ฆ่าแกงมัน ล่อมันเข้าปั้ง ผมไม่อยากจะเอารื่องกับใครหรอก หนัก ๆ เข้ามีอยู่คืนหนึ่ง ผมไม่ได้เฉลียวใจ ตื่นเช้าขึ้นมา มันก็หายไปทั้งหมด ไม่รู้ว่ามันจะไปอยู่ที่ไหน...อ้อ"

จากการศึกษาแนวคิดทางการเมืองในเรื่องสั้นของ สุรชัย จันทิมาธร นี้ พบว่า สุรชัย จันทิมาธร มีแนวคิดเกี่ยวกับการคัดค้านนโยบายการเข้าร่วมสงครามเวียดนามของรัฐบาล เนื่องจากรัฐบาลยอมให้สหรัฐอเมริกาเข้ามาตั้งฐานทัพในเมืองไทย ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ขึ้นในสังคมไทย โดยเฉพาะปัญหาความเสื่อมโทรมของสังคม อันได้แก่ ปัญหาโสเภณี ปัญหาเด็กนอกสมรส ปัญหายาเสพติด เป็นต้น นอกจากนี้การส่งทหารไปร่วมรบของรัฐบาลไทยนั้น เป็นการก่อให้เกิดการสูญเสียทรัพยากรมนุษย์ของประเทศไปมากมาย รัฐจะต้องรับภาระเลี้ยงดูผู้พิการจากสงคราม ตลอดจนนำความเดือดร้อน เคราะห์โศก สูญเสีย มาสู่ครอบครัวของทหารเหล่านั้น และเขายังเสนอแนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักการเมืองว่า นักการเมืองมักจะใช้อำนาจจากหน้าที่และตำแหน่งของตนเอารัดเอาเปรียบประชาชน แทนที่จะให้ความช่วยเหลือหรือเป็นปากเป็นเสียงแทนประชาชน ผู้ด้อยความรู้และอำนาจในการต่อรองทางการเมืองนั้น พบว่า ประชาชนไม่มีแต่สิทธิที่จะวิพากษ์วิจารณ์หรือต่อสู้เพื่อสิทธิของตนเองได้เลย

3. แนวคิดทางเศรษฐกิจ

หลังจากที่ประเทศไทยได้ใช้แผนพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 พร้อมทั้งลดบทบาทของภาครัฐบาลในด้านการลงทุนทางอุตสาหกรรม โดยประกาศใช้นโยบายส่งเสริมการลงทุนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2503 เป็นต้นมา เป็นผลให้ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมงอกงามขึ้นในประเทศไทย นายทุนเข้ามามีบทบาทสำคัญในการค้าขายแทบทุกประเภท เกิดการเอารัดเอาเปรียบซึ่งกันและกันระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง โดยนายจ้างจะตีค่าทุกสิ่งทุกอย่างเป็นการลงทุน โดยไม่คำนึงถึงสภาพจิตใจของลูกจ้างหรือบุคคลอื่นในสังคม ผลผลิตสินค้าใดก็หวังจะได้กำไรอย่างงอกงาม อันเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นว่าระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมนั้น แม้จะมีความเจริญทางด้านวัตถุอย่างเห็นได้ชัด แต่ความเสื่อมโทรมของสภาพจิตใจผู้คนในสังคมกลับมีมากขึ้น ผู้คนในสังคมขาดความเห็นอกเห็นใจกัน ขาดการเจือยความสุขให้แก่กันและกัน มีแต่การแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นกัน ซึ่ง สุรชัย จันทิมาธร ได้เสนอแนวคิดทางเศรษฐกิจ ในเรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

3.1 การขาดอำนาจในการต่อรองของลูกจ้าง

สุรัชย์ จันทิมาธร ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการขาดอำนาจในการต่อรองของลูกจ้างว่า นายจ้างหรือนายทุน มักจะดำเนินกิจการที่ส่งผลกำไรมาก ๆ เท่านั้น โดยไม่คำนึงว่าผลผลิตที่ออกมาจะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภคหรือไม่ ถึงแม้ว่าลูกจ้างผู้มีคุณธรรม จะคัดค้านอย่างไร เขาก็จะไม่เปลี่ยนแนวคิด และหากลูกจ้างไม่ปฏิบัติตามที่เขาต้องการ ย่อมหมายถึงว่าลูกจ้างต้องออกจากงานไป เพื่อเขาจะได้รับคนใหม่ที่สามารถปฏิบัติตามความต้องการของเขาได้เข้ามาแทน เมื่อลูกจ้างเกรงว่าตนจะตกงาน และขาดเงินในการดำรงชีวิต จำต้องยอมทำตามความต้องการของนายจ้าง แม้จะไม่พอใจก็ตาม บางครั้งสถานการณ์ทางเศรษฐกิจที่ผันผวนอยู่ตลอดเวลา ธุรกิจบางอย่างที่นายทุนขาดความชำนาญด้านการบริหาร หรือขาดเงินทุนสนับสนุน จึงต้องประสบกับการขาดทุน นายทุนเองจำต้องประคับประคองกิจการของตนให้คงอยู่ แต่ต้องตัดรายจ่ายบางส่วนออกไป บางครั้งถึงขั้นต้องปลดคนงานออก คนงานหรือลูกจ้างก็ไม่มีอำนาจในการต่อรองใด ๆ ที่จะเรียกร้องความเสียหายที่เขาต้องถูกออกจากงานโดยไม่มีความผิด ในบางกรณียังพบว่า ลูกจ้างบางกลุ่มไม่มีอำนาจแม้จะทราบว่าตนควรจะได้ค่าแรงงานเท่าใด เพราะนายจ้างจะจ่ายเท่าใดก็ต้องรับเท่านั้น ดังปรากฏในเรื่อง คำคืนอันหม่นหมองและร้าย พันเพ็ญ และบรรณไพ์ชั้นสาม

เรื่องคำคืนอันหม่นหมองและร้าย สุรัชย์ จันทิมาธร เสนอแนวคิดว่าลูกจ้าง แม้จะไม่พอใจที่ต้องทำงานตามคำสั่งของนายทุน อันเป็นงานที่ขัดกับความรู้สึกของตน จนเกิดความเบื่อหน่ายที่จะทำต่อไป แต่ในที่สุดเขาก็ต้องยอมรับว่าตนไม่มีอำนาจอะไรจะไปคัดค้านความคิดของนายทุนได้ ดังข้อความว่า

"ชายหนุ่ม ช่างเขียนรูปจิปาณะประจำสำนักพิมพ์ จบจากแผนกพาณิชย์ศิลป์ของโรงเรียนศิลปะมีชื่อ เขาแสวงหาชื่อเสียงมากกว่าฐานะความมั่นคงทางเศรษฐกิจของตัวเอง และสำหรับชื่อเสียง เขาก็ได้มันมาพอสมควร จากความบริสุทธิ์ใจของเขาในเบื้องแรกนั่นเอง กลายเป็นความหมองหม่นในอันดับ

ต่อมา เขาได้รู้จักกับผู้คนที่ไม่เหมือนความตั้งใจของเขา ผู้คนเหล่านี้เดินมา ด้วยเส้นทางที่ผิดแปลกแตกต่างกันออกไป รวมทั้งเขาด้วย นับจากเพื่อนผู้ไม่ พุ่งนรยทางความคิดนึกเรื่องศิลปะบริสุทธิ์ นอกจากทำงานเพื่อจะได้ซึ่ง เงินเยี่ยงใครต่อใครที่มีฐานะความเป็นอยู่สมบูรณ์หลังจากแต่งงานกับคนรัก หลังจากมีลูกสืบสกุล และนายทุนผู้ไม่ยอมเข้าใจต่อสิ่งใดนอกจากตัวเลข ผลกำไรที่ปล้นอยู่ในหัวสมองของเขา เขาไม่มีเวลาที่จะพักผ่อนเพื่อมองดู ท้องฟ้า หรือเพื่อจะมีความคิดฝันอันอิสระเสรีในชีวิต ซึ่งเรายังมีเวลาหยิบฉวยเอาก่อนจะลงไปนอนขำขันในนครในหลุมฝังศพหรือเชิงตะกอน"

ไม่ว่าเขาจะมีความรู้สึกต่อต้านของเราเพียงใด หรือมองเห็นความเลวร้ายของ การทำงานแค่นี้ แต่ในที่สุดเขาก็ต้องยอมจำนนว่า เขาสามารถทำได้เฉพาะแสดง ความรู้สึกโกรธแค้นในใจเท่านั้นเอง และคิดว่าคงต้องกลับไปทำงานต่อไปให้ดีที่สุด ดัง ข้อความว่า

"เขาปล่อยให้สายลมลูหน้าเพื่อดับความคิดอันประหนึ่งฝันร้ายเมื่อครูนี้อให้สิ้นไป พลังคิดและตั้งใจเป็นมั่นเหมาะว่า พรุ่งนี้เขาจะทำงานให้ตรงต่อเวลาและที่สำคัญ เขาจะต้องขอโทษขอโพยเพื่อนร่วมงานผู้แสนสุภาพของเขาด้วยน้ำใสใจจริงด้วย"

เรื่องพื้นเมือง สุรัชย์ จันทิมาธร เสนอแนวคิดว่า ลูกจ้างไม่มีโอกาสต่อรอง หรือเรียกร้องอะไรจากนายจ้างได้เลย เมื่อเขาต้องถูกปลดจากงานโดยไม่ได้ทำความผิด สิ่งใด แต่ต้องยอมรับสภาพนั้นโดยคหฤ์ ดังข้อความว่า

"เออละ...คุณชมเชย" เขาดับบุหรี่ลงบนที่เขี่ย มองมาที่ผมอย่างเคยมอม "คุณคงจะเข้าใจดีนะว่า หนังสือพิมพ์ของเราไม่ใช่หนังสือชั้นแนวหน้าในตลาด

หนังสือ ล้มลุกคลุกคลานกันบ่อย ๆ เปลี่ยนกองบรรณาธิการ พักหยุดก็หลายครั้ง ที่สำคัญการเงินมันผิดเคื่อง ไม่ไหลลื่นเท่าที่พอใจ นี่ไม่ใช่สิ่งน่าละอาย ผมพูดกับคุณในฐานะเราร่วมงานเป็นพวกเดียวกัน...พูดง่าย ๆ หนังสือพิมพ์ของเรา มันจนและที่ผมจะพูดกับคุณวันนี้ก็เป็นเรื่องที่คุณต้องรับรู้เอาไว้ว่าคุณได้รับการพิจารณาให้พนักงาน..."

เรื่องบรรณาธิการ สุรัชย์ จันทิมาธร ได้เสนอแนวคิดที่ว่า ผู้เป็นลูกจ้างไม่มีอำนาจในการต่อรองใด ๆ แม้แต่อัตราค่าจ้างของตนว่าเหมาะสมกับงานหรือไม่ นายจ้างให้เท่าใดก็ต้องรับเท่านั้น ดังข้อความว่า

"ข้าจะพาเอ็งไปหานายจ้าง ของงานเขาทำในตอนเย็นนี้เลย อยู่กินกับเขา เสรีจ ได้เดือนละเท่าไรแล้วแต่เขาจะให้ ข้าอยู่มาสลามเดือนได้เงินกลับบ้าน สลามร้อยละบาท ข้าบอกว่าจะเอาเอ็งไปทำงานด้วย เขาก็ให้ค่ารถข้า ยังไง ๆ เอ็งก็ต้องเชื่อข้า..."

สุรัชย์ จันทิมาธร ได้เสนอแนวคิดที่วิพากษ์วิจารณ์ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมว่า นายจ้างเป็นผู้กำหนดทุกสิ่งทุกอย่างที่ตนต้องการ ไม่คำนึงว่าผลผลิตที่ออกมาจะมีคุณประโยชน์ต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกันหรือไม่ มุ่งหวังเพียงผลกำไรที่งดงาม ทั้งยังไม่คำนึงถึงความพอใจในการทำงานของลูกจ้างแต่อย่างใด การกำหนดอัตราค่าจ้างก็เป็นไปตามความพอใจของตน และพร้อมที่จะไล่คนงานออกเมื่อคิดว่ากำไรส่วนที่ตนจะได้รับนั้นลดน้อยลง หากต้องจ่ายค่าจ้างให้กับคนงานบางคน อันเป็นลักษณะของการขาดคุณธรรมของผู้ที่อยู่ร่วมกันในสังคม ไม่ยอมแบ่งผลประโยชน์ให้กับใคร นอกจากประโยชน์ส่วนตนเท่านั้น ทั้งรัฐเองก็ไม่มีหลักประกันทางสังคมให้กับคนงานของเอกชนแต่อย่างใดด้วย

3.2 ลักษณะสินค้าที่นำมาซื้อขาย

ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมนี้มุ่งเน้นว่าใครจะผลิตสินค้าอย่างไรออกมาเพื่อสนองความต้องการของคนในสังคม ปัจจุบันพบว่า ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้ตีค่าเป็นราคา เป็นสินค้าไปแทบทุกชนิด แม้กระทั่งอวัยวะบางส่วนในร่างกายมนุษย์ หรือความพึงพอใจของมนุษย์บางอย่างก็ยังสามารถนำมาเป็นสินค้าได้ นอกจากนั้นยังพบว่า ทรัพยากรบางอย่างของโลกที่มนุษย์ทุกคนมีสิทธิที่จะใช้มัน เช่น อากาศ มนุษย์ยังนำมาขายกันได้ แนวคิดที่วิพากษ์วิจารณ์การซื้อขายของมนุษย์ในสังคมทุนนิยมนี้ สรุทัย จันทิมาธร เสนอว่า การซื้อขายสินค้าต่าง ๆ ในโลกมนุษย์สามารถนำสิ่งต่าง ๆ มาซื้อขายกันได้ ทั้ง ๆ ที่สินค้าบางชนิดไม่ควรจะตีค่าเป็นเงินมากมายได้เลย ดังปรากฏในเรื่อง บันทึกลามบ้าย และเสียงเพลง เลื้อยเลื้อด และคนขายเวลา

เรื่องบันทึกลามบ้าย สรุทัย จันทิมาธร เสนอแนวคิดไว้ในสังคมระบบทุนนิยมมนุษย์มักจะซื้อขายสินค้าแทบทุกชนิด ที่พอจะนำมาซื้อขายกันได้ แม้กระทั่งของเก่าของเสียที่ร่างกายไม่ต้องการแล้ว ก็นำมาขายได้ นอกจากนั้นจะเห็นว่าคนในสังคมเช่นนี้มักจะฝากความหวังไว้กับโชคชะตา ที่พอจะทำให้ชีวิตมีความหวังขึ้นบ้าง โดยการซื้อลอตเตอรี่ หรือ หวยใต้ดิน เป็นต้น ดังข้อความว่า

"ผมแวะซื้อเส้นขนผู้หญิงประมาณ 20 กว่าเส้นที่ร้านเล็ก ๆ ชื่อร้านเป็นภาษาอังกฤษ เขียนว่า แชร์ คนขายเป็นหญิงสาวตัวเล็ก ๆ อีกเช่นกัน ผมสังเกตตามประสาเห็นว่าเธอมีแววตาประหลาดเหมือนกับมีคลื่นลมปั่นป่วนของทะเลซุกอยู่ในบ้าน ที่นี้จัดว่าเป็นร้านเล็กที่สุดในย่านนี้ก็ว่าได้ ขายอะไรแปลก ๆ เป็นต้นว่า เส้นผม ขน เลือดเก่าในขวดโหลขนาดยานัตถุ์ คราบของงู แมลงเปลือกแข็ง ประเภทตัวด้วง สะเก็ดแผลที่ไม่จำเป็นต้องรู้ที่มา ขายตะป๋มคดแม้กระทั่งเล็บ ฟัน และที่สำคัญมีน้ำเยียวที่หมักผสมกับอัตราส่วนของเบียร์ ผ่านกระเพาะปลาลาวะ ในปริมาณ 3 ขวดขึ้นไป มีคนเชื่ออย่างหัวปักหัวปำว่ามันเป็นยาวิเศษ แต่ต้อง

เป็นน้ำเยียวแรกที่แตกออกมาตอนรุ่งอรุณ ผ่านกาลเวลาเมาน้ำมาประมาณ
อย่างน้อย 5 दिन

.....

มีใครบางคนมาขายเวลาให้ผมในราคาเซ็กกันแนนด์ เขาอาจจะตกรถ แต่
ผมก็บอกปฏิเสธไปเพราะตัวเองก็ยังมีเวลาเหลือเฟือพอกินพอใช้ และก็อีกนั่นแหละ
มีอีกคนทาปากแดง ๆ บนริมฝีปากหนา ๆ มาขอร้องให้ผมร่วมเกมตัวเลขแห่งความ
หวัง ผมก็เลยนั่งเล็งว่าคงจะเป็นแถว 7 ผลม 3 มันน่าจะอยู่แถวนี้ เพราะเป็น
เลขที่มันออกมาหลายครั้งแล้ว"

เรื่องเสียงเพลง เล่นเลียด และคนขายเวลา สุรัชย์ จันทิมาธร ได้เสนอ
แนวคิดที่ว่าเวลาหรืออากาศที่มนุษย์มีสิทธิ์ใช้เนื่องจากเป็นทรัพยากรของโลก แต่สังคมระบบ
ทุนนิยมยังนำเวลา อากาศ มาใช้ทำเป็นธุรกิจ เช่น การคิดค่าเวลาในการโฆษณาสินค้า
ทางสถานีโทรทัศน์หรือวิทยุ หรือในเมืองที่เป็นศูนย์รวมธุรกิจทุกอย่าง มีรถยนต์จำนวนมาก
มีโรงงานอุตสาหกรรมที่ปล่อยควันพิษออกมา จนมีผู้นำเอาอากาศบริสุทธิ์ออกมาขาย ดัง
ข้อความว่า

"ท่าทางของเขาเอาจริงเอาจัง" เก่งการคล่องด้วยสายตาที่จับไวต่อสัมผัส
แห่งตัวเลขและคอมพิวเตอร์ ผมรู้สึกงงว่าเขากำลังทำอะไรกันอยู่นะ แต่ฟังดูลึกครู
ใหญ่ก็พอจะเข้าใจเท่าที่สมองแท้ ๆ ของผมจะคิดได้

เขากำลังต่อเรื่องเวลา ก็เวลาของโลกนี่แหละ วันหนึ่งมันมี 24 ชั่วโมง
1 ชั่วโมงมี 60 นาที 1 นาทีมี 60 วินาที 1 วินาทีมี...ผมผ่นหรือนี่ หรือว่ามัน
เป็นเรื่องจริงนี่ละ ผมไม่ได้เดี๋ยวนั้น ๆ คนหนึ่งกำลังซื้อ คนหนึ่งกำลังขาย เพียง
ไม่กี่วินาทีมันมีค่าเป็นแสนเยียวหรือนี่ นี่ถ้าเป็น 24 ชั่วโมงก็คงจะรวยไปหลายร้อย
ล้านพันล้าน

ผมไม่เคยรู้จักเขามาก่อน สำหรับเวลาของผมก็ดูไม่มีราคาอะไรมากนัก ผมเดินลงมาพบกับถนนและยวดยานอันติดเป็นแถวยาวเหยียด เสียงเครื่องยนต์ครางกระหึ่มราวสัตว์เหล็กเหล่านั้นมันอดอยากหิวโหย มองไปตามแนวนอนตอนหลบค้ำมันมีสีแดงซ้ำเลือดซ้ำหนองที่ขอบฟ้า ตึกรามโน้น และละอองควันแห่งลมหายใจของสัตว์ได้ลอยกรุ่นอบอวลครอบคลุมอาณาบริเวณ ผมรู้สึกมันงเหมือนหน้าจะมีตได้ยินเสียงเด็กยากจนกลุ่มนั้นกำลังขายเวลาอยู่แว่ว ๆ

"เวลาคับเวลา...สามบาทครึ่ง เวลาสามบาท"

และมีเสียงเด็กผู้หญิงน้อย ๆ ร้องแหวกกังวานสวนขึ้นมาว่า

"อากาศค่ะ อากาศค่ะ สองบาทเท่านั้น อากาศหอมสดชื่นและสะอาดค่ะ
 ฤกษ์สองบาท อากาศค่ะ อากาศค่ะ ชื้อไหมคะ"

จะเห็นได้ว่า สุรัชย์ จันทิมาธร ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการค้าขายในสังคมระบบทุนนิยมว่าเนื่องจากมนุษย์นำทุกสิ่งทุกอย่างมาซื้อขายกันตั้งแต่ทรัพยากรธรรมชาติตลอดจนอวัยวะบางส่วนของตนมาซื้อขายกันแล้ว สังคมระบบอุตสาหกรรมที่เต็มไปด้วยเครื่องจักรกลต่าง ๆ ได้ทำให้อากาศที่มนุษย์หายใจเข้าไปมีสภาพที่เป็นพิษต่อร่างกาย จนมีผู้นำเอาอากาศบริสุทธิ์มาบรรจุขาย ซึ่งเป็นภาพที่สะท้อนให้เห็นว่า ปัญหาเรื่องอากาศเสีย นั้น หากไม่รีบปรับปรุงแก้ไข ผู้คนในสังคมจะต้องเดือดร้อน เพราะไม่มีอากาศบริสุทธิ์สำหรับหายใจ .

3.3 การแบ่งชนชั้นด้วยฐานะทางเศรษฐกิจ

ในสังคมไทยนั้นมีการแบ่งชนชั้นด้วยการใช้ฐานะทางเศรษฐกิจเป็นเครื่องกำหนด โดยผู้เป็นนายจ้างมักจะประเมินค่าของผู้ที่เป็นลูกจ้างต่ำ บางครั้งจนลืมนึกถึงมนุษยธรรม มองเห็นมนุษย์เป็นเครื่องจักร ดังปรากฏในเรื่องวันเกิด โดย สุรัชย์ จันทิมาธร เสนอแนวคิดว่า ผู้เป็นนายจ้างมักจะประเมินค่าความจงรักภักดี ความซื่อสัตย์ของลูกจ้าง เป็นเพียงค่าอาหารราคาถูก ๆ เสื้อผ้าเก่า ๆ เท่านั้น โดยไม่คำนึงถึงสภาพจิตใจของลูกจ้างว่าจะกระเทือนต่อถ้อยคำถูกเหยียดหยามหรือไม่ ดังข้อความว่า

"สุน สุนโว้ย" เสียงเรียกของนายทำให้เขาตื่นจากภวังค์ฝัน เขาชะงักมันไว้แล้วเดินเข้าไปหานายด้วยความเรียบร้อย

"เอ็งเอาไอ้ดึกไอ้ต้อออกไปขังไว้ที" นายสั่งเบา ๆ "อ้อ...ถ้า่วงนอนก็นอนได้นะ พรุ่งนี้ค่อยเก็บของ"

"ครับ" สุนรับคำกลางดิ่งสุนัขทั้งสอง มันเกร็งขายนไว้กับพื้นหญ้าและสับัดหัวไปมา เขาตบหัวมัน

"มะ...มา อย่าต้อนะ..."

กว่าจะถึงมันออกมาได้ เขาก็ต้องออกแรงจนแทบจะลืมความสุขไปเสียสิ้น ร่างของเขาไม่สูงกว่าสุนัขเท่าไรนัก เมื่อเขาก้มลงลากคอ มันกลับเข้าคอก เสียงนายพูดกับเพื่อนดังอยู่แว่ว ๆ เมื่อเขาจัดการกับสุนัขทั้งสองเรียบร้อยแล้ว

"มันบ้า ๆ เป๋อ ๆ แต่ทำงานดีอย่างไม่น่าเชื่อเชียวละ ไม่เปลืองด้วย"

สุนได้ยิน เขาสุดลมหายใจของความเย็นขึ้นมาลอบความทุกข์เล็ก ๆ น้อย ๆ ที่ตนมี คำพูดของนายทำให้เขามีความทุกข์และคิดครุ่น..."

3.4 แนวคิดเกี่ยวกับสภาพจิตใจของมนุษย์ในสังคมแบบทุนนิยม

เนื่องจากสภาพสังคมไทยที่เปลี่ยนแปลงไปจากสังคมเกษตรกรรมไปเป็นสังคมอุตสาหกรรม มนุษย์ทำงานกับเครื่องจักรตลอดเวลา สภาพจิตใจของมนุษย์ก็จะเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย คือ มีจิตใจที่แข็งกระด้าง มองเห็นเฉพาะความสำคัญทางด้านวัตถุ ปฏิบัติตนเหมือนเครื่องจักร ทำงานเร่งรัดไปกับเวลาที่จำกัด สุนัข จันทิมามธร ได้เสนอแนวคิดในเรื่องสภาพจิตใจของผู้คนในสังคมแบบทุนนิยมว่า มนุษย์ทำทุกอย่างเพื่อให้ได้ผลประโยชน์ที่เป็นวัตถุ โดยเฉพาะเกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจหรือการเงิน จึงทำให้มนุษย์ต้องทำงานแข่งกับเวลา ตกเป็นทาสของเวลา และในขณะเดียวกันจิตใจก็แข็งกระด้าง ไม่เข้าใจศิลปะ ขาดมนุษยธรรม ดังปรากฏในเรื่อง เอกสิทธิชน ละครไม่มีชื่อ และลูกอู่น

เรื่องเอกสิทธิ์ชน สุรัช จันทิมาธร ได้เสนอแนวคิดที่วิพากษ์วิจารณ์มนุษย์ในสังคมระบบทุนนิยมว่า เป็นผู้ที่ตกเป็นทาสของเวลา ทำอะไรก็ต้องเร่งรีบ ดังข้อความว่า

"ข้าพเจ้าพบเขาที่ป้ายรถเมล์ แรก ๆ ไม่ได้สนใจเขาเลย จนเขาเอ่ยปากถามเวลาจากนาฬิกาผู้อื่นถึงสองครั้ง ครั้งแรกเวลา 9.10 น. ครั้งที่สองเวลา 9.15 น. ครั้งแรกนั้นข้าพเจ้าบังเอิญเหลียวมองเห็นเขามองดวงตะวันด้วย ครั้งที่สองข้าพเจ้าเห็นความร้อรรนของเขาทางสีหน้า รถเมล์ผ่านมาก็มักจะติด ๆ กัน คราวละสองคัน จนได้สี่คันแล้วก็ยังไม่ขึ้น..."

เรื่องละครไม่มีชื่อ ผู้เขียนเสนอแนวคิดที่วิพากษ์วิจารณ์ผู้คนในสังคมปัจจุบันว่ามีจิตใจที่แข็งกระด้าง ไม่เข้าใจแม้กระทั่งศิลปะที่เขา กำลังชมอยู่ ดังข้อความว่า

"เขาเลยต้องหันกลับออกมาอีก ยิ้มแห้ง ๆ หยิบปากกาใส่กระเป๋าเสื้อเดินกลับเข้าฉากไปโดยไม่พูดอะไร ไม่มีเสียงคนพูด ไม่มีเสียงปรบมือ ไม่มีเสียงอะไรทั้งนั้น คนดูบางคนถอดหมวกนัดไล่อากาศออกจากหน้าอก และมีสีหน้าคล้าย ๆ จะหายเหนื่อยมาจากการเดินทางอันยาวนาน แล้วก็เริ่มมีเสียงพึมพำพูดกัน

มันเป็นเขตที่ค่อนข้างกันดาร กันดารทั้งภูมิประเทศ กันดารทั้งสภาพความเป็นอยู่ กันดารทั้งคนเสพงานศิลปะ..."

เรื่องลูกอั่ง ผู้เขียนได้เสนอแนวคิดที่ว่า เนื่องจากคนในสังคมคร่ำเคร่งอยู่กับการทำงาน มนุษย์ทำตนเหมือนเครื่องจักร แม้แต่รอยยิ้มจะหักทลายกันก็ไม่มี อันเป็นสิ่งที่ขาดความสดชื่นในชีวิตของมนุษย์

จะเห็นได้ว่า สุรชัย จันทิมาธร ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการวิพากษ์วิจารณ์สภาพจิตใจของคนในสังคมอุตสาหกรรมว่า เต็มไปด้วยความแข็งกระด้าง ทำตนเป็นเครื่องจักร ข่งขันกับเวลา จนมนุษย์ไม่มีเวลาเป็นของตนเอง ไม่เข้าใจศิลปะ ที่ควรจะช่วยให้อารมณ์ของมนุษย์อ่อนโยนลง จนทำให้มนุษย์ในสังคมกลายเป็นเครื่องจักร ไม่สดชื่น ซึ่งผิดธรรมชาติของมนุษย์อย่างยิ่ง

การเสนอแนวคิดที่วิพากษ์วิจารณ์ระบบเศรษฐกิจในสังคมไทย ในเรื่องสั้นของสุรชัย จันทิมาธร นี้ จะเห็นได้ว่า ผู้ที่อยู่ในฐานะชนชั้นล่างหรืออยู่ในฐานะลูกจ้าง ไม่มีอำนาจในการต่อรองใด ๆ นอกจากปฏิบัติตามคำสั่งของนายจ้างเท่านั้น ทั้งนายจ้างเองก็มองเห็นว่าลูกจ้างมีคุณค่าต่ำกว่าตนเอง เห็นเพื่อนมนุษย์เป็นเครื่องจักรที่จะอำนวยความสะดวกให้กับตนเอง หากไม่สามารถจะทำประโยชน์ได้เท่าที่ควร ก็จะปลดออกไปโดยไม่คำนึงถึงมนุษยธรรมว่า ลูกจ้างจะตกงานหรือไม่ จะมีเงินเพียงพอสำหรับดำรงชีวิตหรือไม่ นอกจากนั้นยังพบว่า ผู้คนในสังคมระบบทุนนิยมนี้มักจะทำตนเป็นเครื่องจักร จิตใจแข็งกระด้าง ไม่เข้าใจศิลปะที่จะช่วยให้จิตใจของเขาอ่อนโยน แต่เป็นผู้ไร้มนุษยธรรมอย่างสิ้นเชิง ทั้งการค้าขายในปัจจุบันมนุษย์ได้นำทุกสิ่งทุกอย่างมาซื้อขายกัน แม้กระทั่งทรัพยากรธรรมชาติที่ทุกคนมีสิทธิใช้ก็ยังนำมาซื้อขายกันในราคาที่แพงลิบลิ่วอีกด้วย

4. แนวคิดเกี่ยวกับชีวิต

นอกจากแนวคิดทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจแล้ว สุรชัย จันทิมาธร ยังได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับชีวิตของมนุษย์ในสังคมปัจจุบันว่า มนุษย์มักจะเบียดเบียนซึ่งกันและกัน ทั้งยังพบว่า มนุษย์มักจะเบียดเบียนสัตว์โดยตั้งใจและไม่ตั้งใจอีกด้วย และในขณะที่มนุษย์ถูกภาวะทางสังคมบีบคั้นมาก ๆ มนุษย์ก็จะรู้สึกว่าจะทำอะไรที่ทำให้ตนเองมีความสุข แนวคิดเกี่ยวกับชีวิตในเรื่องสั้นของ สุรชัย จันทิมาธร เกี่ยวข้องกับสิ่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

4.1 การเบียดเบียนสัตว์

ในสังคมอุตสาหกรรมที่เต็มไปด้วยการแข่งขันชิงดีชิงเด่นของมนุษย์ ทำให้มนุษย์อยู่ในสังคมได้อย่างไม่มีความสุข สรุขย์ จันทิมาธร ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมว่าเต็มไปด้วยการเอารัดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน เช่น นายจ้างเอาเปรียบลูกจ้าง เป็นต้น ในขณะที่ผู้ที่ถูกเอารัดเอาเปรียบก็จะมีพฤติกรรมที่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่นที่ด้อยกว่าต่อไป เช่น มนุษย์มักจะเอารัดเอาเปรียบสัตว์ ดังปรากฏในเรื่อง ผลเป็นคนจรและหมาไม่มีชื่อ เรามาเล่นเกมกันเถอะ แมวและคนสันโดษ และลมหายใจของท้องทุ่ง

เรื่องผลเป็นคน สรุขย์ จันทิมาธร ได้เสนอแนวคิดที่ว่า มนุษย์มักจะเบียดเบียนหรือรังแกสัตว์ด้วยวิธีการต่าง ๆ เพราะความสนุกสนาน ครั้นถูกโต้ตอบบ้างกลับรู้สึกโกรธแค้น อาฆาต ดังข้อความว่า

"เราเป็นศัตรูกับมันตั้งแต่เมื่อไหร่"

"กันไม่รู้เหมือนกัน กันเคยฟาดพวกมันหลายหนด้วยก้อนหิน ด้วยไม้"

.....

"กันจำมันได้" เขาตอบอย่างมีใจอาฆาต

"กันรู้จักมัน" ผมบอกเขา "ใครต่อใครบอกกันเหมือนกันเรื่องหมาตัวนี้ มันมีเจ้าของและบ้านไม่มีรั้ว มันไม่ชอบเห่า แต่ชอบแอบข้างหลัง กันคิดว่ามันกล้ำเกะกาม เล่นงานแกลกลางวันแกลก ๆ"

"แล้วจะเห็นดีกัน"

เรื่องเรามาเล่นเกมกันเถอะ ผู้เขียนได้เสนอแนวคิดที่ว่ามนุษย์มักจะเบียดเบียนสัตว์โดยไม่ตั้งใจ แต่เป็นเพราะรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ด้วยการพยายามจับนกกระเจี๊ยบที่บินหลงเข้ามาในห้องว่าเป็นเกมที่สนุกสนาน กว่าที่จะจับได้นกก็บินจนหมดแรง เมื่อต้องการจะปล่อยนกไปโดยการโยนนกขึ้นไปในอากาศ จึงทำให้นกบินหัวปักตกลงไปในแม่น้ำ

เรื่องแมวและคนสันโดษ สุรัชย์ จันทิมาธร ได้เสนอแนวคิดว่าการที่มนุษย์นำสัตว์มาเลี้ยงจะด้วยความรักหรือความชอบก็ตาม แต่เมื่อไม่สามารถจะหาอาหารให้กินอย่างเพียงพอแล้ว ย่อมถือว่าเป็นการเบียดเบียนสัตว์ด้วยเช่นกัน ดังที่ตัวละครในเรื่องนำแมวมาเลี้ยง เมื่อไม่มีเงินซื้ออาหารให้แมวกิน จึงต้องดิ้นจerk ตักแกให้เป็นอาหารแมว ครั้นจึงจerk ตักแกในบ้านหมดแล้ว เขาจึงตัดสินใจนำแมวไปปล่อยด้วยหวังว่าที่อื่นจะมีอาหารให้แมวหากินเอนได้ แต่เขาคาดผิด เพราะความหิวแมวจึงกระโดดตะครุบอาหารในร้านแห่งหนึ่งจนถูกตีและด้วยความเจ็บ ตกใจ แมวจึงวิ่งหนีลงถนนและถูกรถทับตายในที่สุด

เรื่องลมหายใจของท้องทุ่ง สุรัชย์ จันทิมาธร ได้เสนอความคิดว่า มนุษย์ สัตว์ และพืช ต่างก็ต้องพึ่งพาอาศัยกัน แต่ในขณะที่เดียวกันก็จะเห็นได้ชัดว่าส่วนใหญ่แล้ว มนุษย์มักจะเบียดเบียนสัตว์ หากเป็นการเบียดเบียนในลักษณะที่จะทำให้ตนสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ เช่น จับสัตว์กินเป็นอาหาร เป็นต้น

เรื่องคนจรและหมาไม่มีชื่อ ผู้เขียนได้เสนอแนวคิดว่า มนุษย์มักจะเห็นค่าชีวิตของสัตว์ต่ำมาก โดยเฉพาะสุนัข ไม่คำนึงว่าสัตว์ก็รู้จักรักชีวิตเหมือนกัน แต่พยายามจับสัตว์นั้นไปฆ่า เช่น พนักงานเทศบาลจับสุนัขไปทำลูกชิ้น เป็นต้น

จะเห็นได้ว่ามนุษย์มักจะเบียดเบียนสัตว์ทั้งที่ไม่ตั้งใจและโดยตั้งใจ อันมีสาเหตุมาจากต้องการสนองความต้องการของตนเองโดยไม่คำนึงว่าสัตว์จะได้รับความเดือดร้อนเพียงขอให้ตนสนุกสนานเพียงอย่างเดียว และในสังคมที่มนุษย์ต้องต่อสู้ดิ้นรน เพื่อให้ตนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในโลกได้ ก็ต้องฆ่าสัตว์เป็นอาหาร หรือจับสัตว์ไปขาย โดยไม่คิดว่าทุกชีวิตต่างก็ต้องการมีชีวิตอยู่ในโลกเช่นกัน

4.2 การดำเนินชีวิตอย่างอิสระ

เมื่อมนุษย์ทำตนเป็นเครื่องจักร ทำงานตามคำสั่งของนายจ้าง และทำงานแข่งกับเวลาอยู่เสมอ จนบางครั้งมนุษย์เกิดความรู้สึกเบื่อหน่าย ท้อแท้ สิ้นหวังในชีวิต และอยากจะทำอะไรตามใจของตนเอง ดังนั้นมนุษย์จึงเกิดความรู้สึกเบื่อหน่ายสภาพสังคมรอบข้าง สุรัชย์ จันทิมาธร ได้เสนอแนวคิดว่า เมื่อมนุษย์ถูกภาวะของสังคมบีบคั้นมาก ๆ มนุษย์ก็จะปฏิเสธ

กฎระเบียบของสังคม อยากมีชีวิตที่อิสระ จนทำให้คิดว่าความตายเป็นสิ่งที่ช่วยให้ชีวิตพ้นจากความผูกพันทุกสิ่งทุกอย่างโดยสิ้นเชิง ดังปรากฏในเรื่อง เช้าวันหนึ่งและความเป็นไปวันหนึ่ง-มีหญิงสาว และหน้าต่าง

เรื่องเช้าวันหนึ่งและความเป็นไป สรุชัย จันทิมาธร ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการใช้ชีวิตที่อิสระว่า มนุษย์ไม่ควรผูกพันกับใครอย่างมากมาย ไม่ควรจะเคร่าไคกันญาติผู้ตายจากไป เพราะทุกชีวิตจะต้องตายไปตามกาลเวลาเสมอ

เรื่องวันหนึ่ง-มีหญิงสาว ผู้เขียนเสนอแนวคิดที่ในภาวะที่บีบคั้นสภาพจิตใจมาก ๆ มนุษย์ก็อาจจะทำอะไรในสิ่งที่ตนพอใจบ้าง เช่น เดินตามใครสักคนที่ตนพอใจ แล้วก็กลับบ้านตนเองอย่างเป็นสุข

เรื่องหน้าต่าง ผู้เขียนเสนอแนวคิดที่ในสังคมที่เต็มไปด้วยความลึบสนวนวาย ผู้คนคร่ำเคร่งอยู่กับการทำงานอย่างเร่งรีบ หากทุกคนเพียงแต่ยิ้มแย้มให้แก่กัน สังคมก็จะเป็นสุขได้

จะเห็นว่า สรุชัย จันทิมาธร ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตในสังคมว่า มนุษย์ควรจะทำอะไรก็ตามใจตนเองบ้าง ไม่ควรจะต้องตกเป็นทาสของเครื่องจักร เวลา และนายทุน จนทำให้มนุษย์หมดความสุข พ้นจากการอยู่กับสังคมอย่างไร้การปลดปล่อย แต่มนุษย์ก็สามารถจะหาความสุขได้และแบ่งปันความสุขเล็ก ๆ น้อย ๆ ให้แก่กันได้ ด้วยการยิ้มแย้มเข้าหากัน อันจะเป็นผลดีกว่าการคร่ำเคร่งอยู่กับการงานเพียงอย่างเดียว

4.3 ความรัก

เนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์สังคม มนุษย์จึงต้องการให้คนในสังคมยอมรับตนเอง และต้องการความรักความอบอุ่นจากเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ผู้ที่ต้องการความรักมาก ๆ อาจจะแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ออกมา โดยไม่ได้คิดถึงผลลัพท์บางครั้งอาจจะนำภัยมาสู่ตน แต่บางคนเมื่อมีเหตุทำให้ต้องพลัดหวังจากความรัก ก็จะทำให้เกิดความรู้สึกว่าเหว ล้นหวังได้ สรุชัย จันทิมาธร ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับความรักของชายหญิงในเรื่อง ไฟเปลี่ยว และบนถนนสายหนึ่ง

เรื่องไฟเปลี่ยว สุรัชย์ จันทิมาธร เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการต้องการความรักของผู้หญิงว่า พฤติกรรมที่เธอต้องการแสดงให้ใคร ๆ รู้ว่าเธอต้องการความรักก็เป็นอันตรายต่อตัวเองได้

เรื่องบนถนนสายหนึ่ง ผู้เขียนเสนอแนวคิดที่ว่า ผู้ที่ผิดหวังจากความรักมักจะเป็นผู้ที่หมดความสุข จนลืมนึกถึงหน้าที่และความถูกต้อง

นอกจากความรักระหว่างชายหญิงแล้ว สุรัชย์ จันทิมาธร ยังได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับความรักระหว่างแม่กับลูกว่า ความรักของแม่เป็นความรักที่บริสุทธิ์ ดังปรากฏในเรื่อง บุณการี คนและคนบ้า แล้งเข็ญ ฤดูดอกไม้โรย

เรื่องบุณการี ผู้เขียนได้เสนอแนวคิดที่ว่า แม่มีความรักต่อลูกเป็นอย่างยิ่ง ห่วงใยอนาคตของลูก ๆ แม้ขณะที่เจ็บป่วยจนจะตายก็ยังห่วงลูก ๆ อยู่นั่นเอง ส่วนลูกกลับไม่สนใจใยดีแม่เลย

เรื่องคนและคนบ้า สุรัชย์ จันทิมาธร ได้เสนอแนวคิดที่ว่า เมื่อลูกเจ็บป่วยไม่ว่าจะเป็นเวลาใด แม่จะเป็นผู้ที่คอยห่วงใย เสาะหาหายูกยามาบำบัดรักษาลูกเสมอ ไม่ว่าจะมีคำมิดติงต๊นเพียงใดก็ตาม

เรื่องแล้งเข็ญ ผู้เขียนเสนอแนวคิดที่ว่า แม่ห่วงใยลูก ๆ เสมอ เช่น เมื่อลูกหนีจากบ้านไป แม่ก็จะร้องไห้คร่ำครวญ ด้วยความเป็นห่วงว่าลูกตนจะไปอยู่กินอย่างไรในถิ่นอื่นที่ไม่มีแม่หรือญาติพี่น้อง

เรื่องฤดูดอกไม้โรย สุรัชย์ จันทิมาธร ได้เสนอแนวคิดที่ว่า แม่จะเป็นผู้ที่ให้อภัยลูกเสมอ ไม่ว่าลูกจะนำความผิดหวังมาสู่ตนเองก็ตาม

จากตัวอย่างดังกล่าว จะเห็นว่า สุรัชย์ จันทิมาธร ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับความรักเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนแสวงหา แต่ควรจะอยู่ในขอบเขตที่ถูกต้อง เหมาะสม อย่านึกถึงตนเองมากเกินไป จะทำให้เป็นผู้ไร้ความสุข แต่ความรักที่บริสุทธิ์ เป็นความรักที่ไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ คือ ความรักของแม่ที่มีต่อลูกนั่นเอง

จากการศึกษาแนวคิดในเรื่องสั้นของสุรัช จันทิมาธร นี้ ทำให้ทราบว่า สุรัช จันทิมาธร ได้เสนอแนวคิดที่เกี่ยวกับสภาพสังคม การเมือง เศรษฐกิจ และแนวคิดเกี่ยวกับชีวิตในเรื่องสั้นของเขา โดยเสนอข้อบกพร่องของสังคมที่ควรจะได้รับแก้ไขปรับปรุง โดยเฉพาะปัญหาของสังคมเมืองหลวง ซึ่งปรากฏมากที่สุด ได้แก่ ปัญหาการอพยพของผู้คนที่เข้ามาขายแรงงานในเมืองหลวง ปัญหาการว่างงาน ปัญหาโสเภณี ปัญหาชุมชนแออัด ปัญหาการคมนาคม ปัญหาการสื่อสาร ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาการฆ่าตัวตาย ปัญหาสาธารณสุข ปัญหาคนชรา ปัญหาภัยธรรมชาติ และปัญหาการปฏิเสธความเชื่อ ศาสนา และขนบประเพณีของสังคม รองลงไปเป็นแนวคิดเกี่ยวกับการเมือง ได้แก่ แนวคิดต่อต้านสงคราม การเอารัดเอาเปรียบของนักการเมือง และการขาดอำนาจการต่อรองทางการเมืองของประชาชน และแนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจ ได้แก่ การขาดอำนาจในการต่อรองของลูกจ้าง ลักษณะสินค้าในการค้าขาย และการแบ่งชนชั้นด้วยฐานะทางเศรษฐกิจ นอกจากนั้น สุรัช จันทิมาธร ยังได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับชีวิตว่า มนุษย์มักจะเบียดเบียนสัตว์ แต่ในขณะเดียวกัน มนุษย์กลับต้องการความรัก ความอบอุ่น ความปลอดภัย และต้องการมีชีวิตที่อิสระ ต้องการหลุดพ้นจากพันธนาการของสังคม แต่มนุษย์ก็ไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงกฎระเบียบของสังคมได้ เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคม จะต้องเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ รอบข้างอย่างไม่มีวันสิ้นสุด

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษากลวิธีกาแต่งและท่วงทำนองกาแต่งเรื่องสั้นของสุรชัย จันทิมาธร
2. เพื่อศึกษาแนวคิดของสุรชัย จันทิมาธร ที่มีต่อสังคม การเมือง และเศรษฐกิจที่ปรากฏในเรื่องสั้น

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. จะได้ทราบกลวิธีกาแต่งและท่วงทำนองกาแต่งเรื่องสั้นของสุรชัย จันทิมาธร
2. จะได้ทราบแนวคิดของสุรชัย จันทิมาธร ที่มีต่อสังคม การเมือง และเศรษฐกิจที่ผู้อ่านได้รับ อันเป็นอิทธิพลที่วรรณกรรมมีต่อสังคม

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้านี้จะวิเคราะห์เรื่องสั้นของสุรชัย จันทิมาธร ที่พิมพ์รวมเล่มแล้วทั้งหมด 4 เล่ม เรียงตามลำดับเวลาที่ตีพิมพ์ดังนี้

1. มาจากที่ราบสูง รวมเรื่องสั้น 13 เรื่อง (พ.ศ. 2511 - 2512)
2. เดินไปลู่หนไหนด รวมเรื่องสั้น 16 เรื่อง (พ.ศ. 2511 - 2513)
3. ความบ้ามาเยือน รวมเรื่องสั้น 16 เรื่อง (พ.ศ. 2511 - 2517)
4. ข้างถนน รวมเรื่องสั้น 18 เรื่อง (พ.ศ. 2510 - 2531)

รวมเรื่องสั้นที่จะวิเคราะห์ในครั้งนี้นี้ทั้งหมด 63 เรื่อง

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

1. ศึกษาชีวประวัติและผลงานประพันธ์ของสุรัช จันทิมมาตร จากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและอ่านเรื่องสั้นตามที่กำหนดไว้ในขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า
2. ศึกษาหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการวิเคราะห์กลวิธีการแต่ง และท่วงทำนองการแต่งเรื่องสั้น
3. ชั้นวิเคราะห์
 - 3.1 วิเคราะห์กลวิธีการแต่ง ได้แก่ กลวิธีการวางโครงเรื่อง กลวิธีการสร้างตัวละคร กลวิธีการสร้างฉากและบรรยากาศ กลวิธีการนำเสนอเรื่อง
 - 3.2 วิเคราะห์ท่วงทำนองแต่ง ได้แก่ การใช้คำ การใช้โวหาร
 - 3.3 วิเคราะห์แนวคิดของสุรัช จันทิมมาตร ที่มีต่อสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ

4. สรุปผลการวิเคราะห์ และเสนอรายงานผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์ การศึกษาเรื่องสั้นของสุรัช จันทิมมาตร ในครั้งนี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์กลวิธีการเขียน ท่วงทำนองการแต่ง และแนวคิด เพื่อที่จะได้ทราบลักษณะเฉพาะของเรื่องสั้นของนักเขียนผู้นี้ โดยศึกษาเรื่องสั้น 4 ชุด ได้แก่ มาจากที่ราบสูง เดินไปลู่หนไหนด ความบ้ามาเยือน และ ข้างถนน ซึ่งเขียนขึ้นในช่วง พ.ศ. 2510 - 2531

ด้านแนวการเขียนได้วิเคราะห์ โครงเรื่อง การสร้างความขัดแย้ง การดำเนินเรื่อง การเล่าเรื่อง ตัวละคร ฉากและบรรยากาศ ผลการศึกษาค้นคว้าปรากฏดังนี้

โครงเรื่องมี 2 ประเภท ได้แก่ โครงเรื่องที่เป็นความรู้สึกนึกคิดของตัวละคร และโครงเรื่องที่เป็นพฤติกรรมของตัวละคร โครงเรื่องที่เป็นความรู้สึกนึกคิดของตัวละครนั้น เป็นเรื่องราวของตัวละครที่รำพึงรำพันความรู้สึกที่ขัดแย้งภายในจิตใจของตนเองออกมา บางครั้งก็เป็นความรู้สึกของตัวละครที่มีต่อบุคคลอื่นและสิ่งแวดล้อม ส่วนโครงเรื่องที่เป็นพฤติกรรมของตัวละคร สุรัช จันทิมมาตร ใช้กลวิธีการสร้างโครงเรื่องแบบเดิม ซึ่ง

ผู้อ่านสามารถมองเห็นขั้นตอนของโครงเรื่องที่มีการเปิดเรื่อง การสร้างความขัดแย้ง และการคลี่คลายเรื่องได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ สุรัชย์ จันทิมาธร ยังได้ใช้กลวิธีการสร้างโครงเรื่องแบบใหม่ คือ ผู้อ่านมองเห็นขั้นตอนเปิดเรื่องหรือตอนเริ่มต้นเรื่อง แต่มองเห็นความขัดแย้ง และจุดคลี่คลายเรื่องไม่ชัดเจน บางเรื่องเป็นโครงเรื่องในลักษณะที่น่าเอาเหตุการณ์ต่าง ๆ มาเทียบเคียงกัน โดยที่เหตุการณ์แรกไม่ได้เป็นเหตุหรือผลของเหตุการณ์ที่ตามมาแต่อย่างใด เรื่องสั้นบางเรื่องมีลักษณะคล้ายการเขียนความเรียง บรรยายภาพชีวิตมนุษย์ สัตว์ และพืช ที่มีการดิ้นรนต่อสู้เพื่อความอยู่รอด โดยผู้อ่านมองไม่เห็นข้อขัดแย้งในเนื้อเรื่องชัดเจน

ความขัดแย้งในเรื่องมี 3 ประเภทคือ ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อม ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในใจ

ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อม เป็นความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว ได้แก่ ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ เป็นการต่อสู้ของตัวละครกับภัยธรรมชาติ และความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสังคม เป็นความขัดแย้งที่เกิดจากมนุษย์ไม่พอใจ ไม่เข้าใจ เรื่องการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ ตลอดจนวัฒนธรรม ความเชื่อ และศาสนา ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับการเมืองและการปกครอง เป็นความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับชนชั้นปกครอง หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล ซึ่งพยายามทุกวิถีทางที่จะเอารัดเอาเปรียบประชาชนที่ด้อยกว่า ทั้งยังใช้อำนาจทางการเมืองของตนกำจัดผู้ที่มีแนวความคิดขัดแย้งหรือขัดผลประโยชน์ของตน เพื่อจะกอบโกยผลประโยชน์ให้กับตนเองได้สะดวก ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับศาสนา ความเชื่อ และพิธีกรรมต่าง ๆ นั้น เป็นความขัดแย้งที่ตัวละครไม่เห็นด้วยกับความเชื่อของตนในสังคม และคำสอนของศาสนา ตัวละครคิดว่าสิ่งเหล่านี้ทำให้มนุษย์มั่งคั่ง และได้รับความทุกข์ ความขัดแย้งของมนุษย์กับสภาพสังคม เป็นภาพการต่อสู้ดิ้นรนของมนุษย์ในสังคม โดยเฉพาะชนชั้นล่างของสังคมที่ต่อสู้เพื่อความอยู่รอดของชีวิต เขาเหล่านี้ต้องเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ รอบตัว เช่น สภาพความเป็นอยู่ที่ยอดอยาก หิวโหย ที่นักอาชญากรทุจริต อยู่ในแหล่งเสื่อมโทรมแออัด การจราจรติดขัด เป็นต้น ความ

ขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับการศึกษา เป็นความขัดแย้งของตัวละครที่มีตอนนโยบายการจัดการศึกษาของรัฐ และความขัดแย้งในเรื่องความล้มเหลวของหลักสูตรการศึกษา

ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ เป็นความขัดแย้งที่เกิดจากการกระทำ ความคิดและความต้องการของมนุษย์ที่ไม่เหมือนกัน เช่น เกิดจากความไม่เข้าใจกัน ความหวาดระแวงกัน ทำให้มนุษย์ตัดสินใจแก้ไขปัญหาคด้วยความรุนแรง เพื่อให้ต่างฝ่ายต่างเป็นผู้ชนะ นอกจากนี้ยังพบว่ามนุษย์ต่างพยายามเบียดเบียนกันทุกวิถีทาง เพื่อรักษาผลประโยชน์ของตนเองไว้

ความขัดแย้งภายในจิตใจของตัวละคร เป็นความรู้สึกกลับสนวนวายที่เกิดขึ้นในใจของตัวละคร เช่น ตัวละครรู้สึกเบื่อหน่ายสังคม แล้วครุ่นคิดหาวิธีการจะหลุดพ้นจากสภาพสังคมที่เป็นอยู่ แต่ตัวละครก็ไม่สามารถจะปฏิบัติตามความพอใจของตนได้

นอกจากนี้ยังมีเรื่องที่ไม่มีความขัดแย้ง เป็นเรื่องสั้นที่ผู้เขียนนำเหตุการณ์หรือประสบการณ์ที่ตนประทับใจมาเล่าในลักษณะของการเขียนความเรียง แต่ในขณะเดียวกันผู้เขียนได้สอดแทรกแนวความคิดของตนให้ผู้อ่านได้รับรู้ด้วย

กลวิธีในการเล่าเรื่อง สุรชัย จันทิมาธร ใช้กลวิธีการเล่าเรื่องแบบผู้ประพันธ์ เป็นผู้รู้แจ้งเห็นจริงจำนวนมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากเรื่องสั้นส่วนใหญ่เน้นความรู้สึกนึกคิดของตัวละคร ที่ไม่พึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมของตัวเอง และผู้เขียนสามารถตีแผ่ความรู้สึกนึกคิดของตัวละครได้อย่างละเอียดลออ อีกแบบหนึ่งที่ สุรชัย จันทิมาธรใช้เท่า ๆ กับแบบแรก คือ กลวิธีการเล่าเรื่องแบบผู้ประพันธ์กระทำตนเป็นเพียงผู้สังเกตการณ์ ซึ่งปรากฏในเรื่องสั้นที่เป็นพฤติกรรมของตัวละคร นอกจากนั้นยังใช้กลวิธีการเล่าเรื่องแบบบุรุษที่หนึ่ง ซึ่งเป็นตัวละครสำคัญในเรื่องเป็นผู้เล่าเรื่องของตนเอง หรือสิ่งที่ได้พบเห็น กลวิธีการเล่าเรื่องแบบกระแสดิจประหวัด และกลวิธีการเล่าเรื่องแบบประสม การเลือกใช้กลวิธีการเล่าเรื่องแบบต่าง ๆ นี้ สุรชัย จันทิมาธร เลือกใช้ได้อย่างเหมาะสม

กลวิธีการนำเสนอเรื่องนั้น เนื่องจากเรื่องสั้นของ สุรชัย จันทิมาธร เป็นเรื่องสั้นที่ต้องการสะท้อนปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ดังนั้นกลวิธีการนำเสนอเรื่องของเขาจึงไม่มีลักษณะแปลกใหม่ สุรชัย จันทิมาธร ใช้กลวิธีการนำเสนอเรื่องตามลำดับปฏิทินเป็น

จำนวนมากที่สุด นอกจากนี้ยังใช้การเล่าเรื่องด้วยวิธีการเล่าเรื่องแบบกระแสสำนึก ซึ่งพบในเรื่องสั้นที่เป็นความรู้สึกนึกคิดของตัวละคร การเล่าเรื่องแบบย้อนต้น การใช้จดหมาย การเล่าเรื่องสลับเหตุการณ์ และการใช้คลาสิคฐาน

ลักษณะของตัวละครในเรื่องสั้นของ สุรชัย จันทิมาธร แบ่งออก 2 ลักษณะ คือ ลักษณะทางกายภาพ และลักษณะทางพฤติกรรม

ลักษณะทางกายภาพของตัวละครนั้น เป็นบุคคลที่แตกต่างกันออกไปตั้งแต่ชื่อ อาชีพ เพศ และวัย ซึ่งผู้เขียนมีจุดประสงค์เพื่อเสนอให้เห็นภาพชีวิตของมนุษย์ในสังคมที่แตกต่างกัน ลักษณะทางกายภาพของตัวละคร ส่วนใหญ่ จะเป็นเพศชาย วัยหนุ่มจรรยา และเป็นชนชั้นกลาง หรือชนชั้นล่างของสังคม ตัวละครที่เป็นโลภะ และขอราน ที่ถูกผู้คนในสังคมแสดงความรังเกียจ ดูถูก นอกจากนั้นตัวละครที่เป็นชาวไร่ชาวนา ก็จะประสบกับภัยธรรมชาติ

ลักษณะทางพฤติกรรมของตัวละครนั้นเป็นผลสืบเนื่องมาจากความแตกต่างทางด้านกายภาพของตัวละคร จึงทำให้พฤติกรรมที่ตัวละครแสดงออกมาแตกต่างกันไปด้วยตัวละครที่ผู้เขียนบอกลักษณะทางกายภาพชัดเจน จะเป็นตัวละครที่รู้จักตนเอง คือ ตัวละครรู้ว่าตนเป็นใคร มาจากไหน และกำลังทำอะไร รู้ว่ากำลังเกิดอะไรขึ้นกับตนเอง และตัวละครที่มีพฤติกรรมและความรู้สึกสับสน ว้าวุ่น เบื่อหน่าย และหมกมุ่นกับความคิดของตน นอกจากนั้นยังมีตัวละครเป็นโรคประสาทหลอน มีอาการของคนมีเมมา และติดยาเสพติด อันสืบเนื่องจากสภาพแวดล้อมตัวละครนั้น ๆ ตัวละครประเภทสุดท้ายเป็นพืชที่มีกิริยาอาการ ความรู้สึกนึกคิดเช่นเดียวกับมนุษย์

ตัวละครจะมีลักษณะทางกายภาพหรือลักษณะทางพฤติกรรมเช่นไรก็ตาม ตัวละครส่วนใหญ่เป็นชนชั้นต่ำของสังคมที่เผชิญกับปัญหาอุปสรรค คือ ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง การศึกษา ความเชื่อ วัฒนธรรมและศาสนา ซึ่งเป็นปัญหาของการดำรงชีวิตของผู้คนในสังคมนั้นเอง ตัวละครเหล่านั้นพยายามแก้ไขปัญหาวัยวิธีการต่าง ๆ ตัวละครบางตัวสามารถแก้ไขปัญหาก็ได้ แต่บางตัวก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหาก็เกิดขึ้น ต้องจำนนต่อปัญหา จนเกิดความรู้สึกว่าอับเฉา เบื่อหน่าย ท้อแท้ต่อสภาพชีวิตที่ดำรงอยู่

แนวคิดที่ปรากฏนั้น สุรัชย์ จันทิมาธร ได้เสนอทัศนะทางด้านสังคม การเมือง เศรษฐกิจ และชีวิตมนุษย์ เป็นการชี้ให้เห็นปัญหา และข้อบกพร่องของสังคมที่ควรจะได้รับ การแก้ไขปรับปรุง ได้แก่ ปัญหาของชาวนาที่อพยพเข้ามาขายแรงงานในเมืองหลวง ปัญหา การว่างงาน ปัญหาโสเภณี ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาการคมนาคม และการสื่อสาร ปัญหา คนชรา ปัญหาสุขภาพของประชาชน ตลอดจนปัญหาทางด้านจิตใจของผู้คนที่ปฏิเสธความเชื่อ ขนบประเพณีและศาสนา ส่วนแนวคิดทางการเมืองนั้น สุรัชย์ จันทิมาธร ได้เสนอให้เห็นว่า นักการเมืองมักจะอาศัยอำนาจหน้าที่ของตนเองเอารัดเอาเปรียบประชาชน โดยประชาชน ไม่มีอำนาจในการต่อรองแต่อย่างใด ทั้งยังได้เสนอแนวคิดต่อต้านนโยบายของรัฐบาลในการ เข้าร่วมสงครามเวียดนาม ที่ก่อให้เกิดปัญหาแก่ประเทศชาติ แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจนั้น สุรัชย์ จันทิมาธร ได้ชี้ให้เห็นว่าลูกจ้างไม่มีอำนาจในการต่อรองอย่างไรกับนายจ้างเลย ผู้คนในสังคมมักจะแบ่งชนชั้นกันด้วยฐานะทางเศรษฐกิจ ผู้ที่ทำการค้าก็มักจะกอบโกยผลประโยชน์ของตนฝ่ายเดียว โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องหรือคุณธรรม แนวคิดเกี่ยวกับชีวิต เป็นเรื่องความต้องการทางธรรมชาติของมนุษย์ ได้แก่ มนุษย์ต้องการความรักของเพื่อน มนุษย์ด้วยกัน ในขณะเดียวกันก็ต้องการจะมีชีวิตที่อิสระ หลุดพ้นจากพันธนาการของกฎ ระเบียบในสังคม แต่มนุษย์ก็ไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงปัญหาต่าง ๆ ที่อยู่แวดล้อมตนเองได้ จำต้องเผชิญกับปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมอย่างไม่วันสิ้นสุด

จากและบรรยากาศ แบ่งออกเป็น จากและบรรยากาศที่เป็นสังคมเมืองหลวง และจากและบรรยากาศที่เป็นสังคมชนบท

จากและบรรยากาศที่เป็นสังคมเมืองหลวง แบ่งเป็นจากสังคมเมืองหลวง (กรุงเทพฯ) กับจากสังคมชานเมือง จากและบรรยากาศที่เป็นสังคมเมืองหลวงนั้น ผู้เขียน ได้เสนอให้เห็นภาพของความสับสนวุ่นวายของผู้คน ได้แก่ สภาพการเดินทางที่ลำบาก การจราจรติดขัด ถนนและบาทวิถีที่ร้อนระอุ ป้ายรถเมล์ที่เต็มไปด้วยผู้คนยืนรอรถเมล์ สภาพรถเมล์ที่นักอาศัยอันตรายโทรม และอยู่ในชุมชนแออัด ร้านอาหาร ร้านกาแฟราคาถูก และบรรยากาศที่อัดอัด เฟื่องฟูชาวแก๊งริมถนน โรงพิมพ์ที่คับแคบ อุตุหรือสถานโรงแรม

ทรุดโทรม ราคาถูก อันเป็นสถานประกอบการของโลเกติ รวมไปถึงสวนสาธารณะ และวัดในเมืองหลวงอันเป็นการสะท้อนความลึกลับวุ่นวาย ความแออัดยัดเยียดของผู้คนในสังคม เมืองหลวงที่ทำให้ตัวละครเกิดความรู้สึกเห็นัดเห็น้อย ท้อแท้ และเบื่อหน่ายในการทำงาน ซึ่งเป็นการสะท้อนปัญหาของสังคมเมืองหลวงได้อย่างชัดเจน

ส่วนฉากและบรรยากาศของสังคมชนเมืองนั้น มีลักษณะที่กำกวมกันระหว่างสังคมเมืองหลวงกับสังคมชนบท คือ ผู้คนในสังคมชนเมือง ยังมีการดำรงชีวิตอย่างคนชนบท ส่วนใหญ่ยังมีอาชีพ ทำไร่ ทำนา ทำสวน การแต่งกายก็ยังเป็นแบบคนชนบท แต่ในขณะเดียวกันก็จะมีอาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ เริ่มมีถนนสายใหญ่มุ่งเข้าสู่เมืองหลวง มีรถรับจ้างนำผู้คนเข้าสู่เมืองหลวง โดยไม่พึงเรืออย่างแต่ก่อน เป็นต้น ฉากและบรรยากาศที่เป็นสังคมชนบท จะเป็นฉากและบรรยากาศของชนบทที่ห่างไกลความเจริญ มีสภาพที่แห้งแล้งกันดาร แม้กระทั่งน้ำดื่มน้ำใช้ ความเป็นอยู่ก็อยู่อย่างอด ๆ อยาก ๆ ช้ายังต้องเผชิญกับภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นอย่างฉับพลัน เช่น พายุ น้ำท่วม เป็นต้น การเสนอฉากและบรรยากาศเหล่านี้ สรุขัย จันทิมาธร สามารถเลือกใช้ได้เหมาะสมกับเนื้อหา พฤติกรรม และความรู้สึกของตัวละครในเรื่องสั้นของเขาเป็นอย่างดี

ด้านท่วงทำนองการแต่ง ผู้วิจัยได้วิเคราะห์การเลือกใช้คำและสำนวนโวหาร ในการใช้คำ สรุขัย จันทิมาธร สามารถเลือกใช้คำได้เหมาะสมกับตัวละครและเนื้อเรื่อง เช่น เลือกใช้คำภาษาถิ่นกับตัวละครที่มาจากสังคมชนบท และเนื้อเรื่องที่มีสภาพความเป็นอยู่ของชาวชนบท ใช้คำสลับ เมื่อตัวละครมีอารมณ์หรือความรู้สึกโกรธแค้น ใช้คำซ้อน การย้าคำเพื่อให้ข้อความมีน้ำหนัก น่าเชื่อถือ มีการใช้คำสลับที่กัน มีการตัดคำบางส่วน ของคำที่คนนิยมใช้ออกไป แต่ความหมายของคำมิได้เปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้เพื่อให้ข้อความ กระชับรัดกุมและแปลกใหม่ ก่อให้เกิดความสนใจแก่ผู้อ่าน ในบางครั้งมีการใช้คำที่สูง และคำติดปาก ซึ่งอาจก่อให้เกิดความสับสนแก่ผู้อ่านบ้าง นอกจากนี้ยังพบว่ามีการใช้คำที่มาจากภาษาอังกฤษเป็นจำนวนมาก แต่คำเหล่านั้นมักเป็นคำที่คนส่วนใหญ่รู้จักกันดีอยู่แล้ว

สำนวนโวหารที่ใช้ ส่วนใหญ่จะเป็นการเขียนแบบเรียบ ๆ บางเรื่องจะใช้พรรณนาโวหารและโวหารแบบบุคคลาธิษฐาน และโวหารแบบสัญลักษณ์

สุรัชย์ จันทิมาธร สามารถเลือกใช้คำและสำนวนโวหาร สื่อความรู้สึกนึกคิดต่าง ๆ ผ่านตัวละครและเหตุการณ์ในเรื่องมายังผู้อ่านได้อย่างเหมาะสม

อภิปรายผล

เรื่องสั้นของ สุรัชย์ จันทิมาธร เป็นเรื่องสั้นประเภทเน้นความคิดและตัวละครมากกว่าสิ่งอื่น ซึ่งสะท้อนให้เห็นอิทธิพลของวรรณกรรมที่มีต่อสังคมอย่างเด่นชัด กล่าวคือ สังคมสังคมที่ปรากฏเป็นสังคมสังคมในช่วงปี พ.ศ. 2510 - พ.ศ. 2531 อันเป็นช่วงที่สังคมไทยได้เริ่มเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมมาสู่สังคมอุตสาหกรรม ผู้คนในสังคมเมืองหลวง โดยเฉพาะชนชั้นกลางและชนชั้นล่าง มีคุณภาพชีวิตค่อนข้างต่ำ ต้องเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ มากมาย เช่น ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง การศึกษา ตลอดจนศาสนาและวัฒนธรรม ส่วนอิทธิพลของวรรณกรรมที่มีต่อสังคมนั้น ผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นข้อบกพร่องหรือปัญหาของสังคม ในแง่มุมต่าง ๆ ที่ควรจะได้รับ การแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น สภาพปัญหาในเรื่องสั้นของ สุรัชย์ จันทิมาธร รวมทั้งแนวคิดที่ผู้เขียนเสนอไว้ จึงอาจนำไปใช้ประโยชน์ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในสังคมได้ทางหนึ่ง

นอกจากนี้เรื่องสั้นของ สุรัชย์ จันทิมาธร ยังชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างนักเขียนกับวรรณกรรมบางประการอีกด้วย กล่าวคือ สุรัชย์ จันทิมาธร ได้นำประสบการณ์ของตนมาสร้างสรรค์วรรณกรรมขึ้น เนื่องจาก สุรัชย์ จันทิมาธร เป็นผู้ที่อยู่ในกลุ่มของชนชั้นกลางของสังคม จึงได้มองเห็นปัญหาของชนชั้นกลางและชนชั้นล่างของสังคมเป็นอย่างดี โดยเฉพาะปัญหาทางด้านเศรษฐกิจก็นำไปสู่การขาดอำนาจในการต่อรองด้านการเมือง การปกครอง ขาดโอกาสทางการศึกษา จนทำให้เกิดความรู้สึกว่าเป็นบุคคลที่แปลกแยกจากสังคม กล่าวคือ ไร้ความสุขที่จะอยู่ร่วมกับสังคม เนื่องจากสังคมไม่ได้ให้ความสุขแก่เขาตนเอง เรื่องสั้นของ สุรัชย์ จันทิมาธร จึงสะท้อนประสบการณ์ชีวิตและทัศนะของเขาในช่วงระยะเวลาหนึ่งไว้อย่างเด่นชัด

ข้อเสนอแนะ

ควรจะศึกษาวรรณกรรมของนักเขียนร่วมสมัยกับสุรัชย์ จันทิมาธร คนอื่น ๆ อีก ทั้งที่เป็นเรื่องสั้น นวนิยาย และกวีนิพนธ์ เพื่อพิจารณาว่านักเขียนร่วมสมัยเหล่านั้น มีแนวความคิดที่เหมือนหรือแตกต่างจาก สุรัชย์ จันทิมาธร อย่างไร ทำให้มองเห็นอิทธิพลของสังคมกับวรรณกรรมที่มีต่อกันในช่วงเวลานั้นชัดเจนขึ้น ซึ่งจะทำให้เข้าใจสภาพวรรณกรรมไทยปัจจุบันลึกซึ้งยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กุหลาบ มลลิกษมาศ. วรรณกรรมไทย. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2531.
- กำจร อึ้งโพธิ์. เศรษฐกิจประเทศไทย. สงขลา : ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2523.
- เจือ สตะเวทิน. ศิลปะการประพันธ์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, 2510.
- จรรยารัตน์ สุวรรณกุลสิทธิ. การศึกษายทเพลงเพื่อชีวิตที่เกี่ยวข้องกับขบวนการศึกษา ช่วง 2516 - 2519. กรุงเทพฯ : คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531.
- ชลธิรา กลัดอยู่ และคนอื่น ๆ. การใช้ภาษา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : เคล็ดไทย, 2511.
- ชลธิรา กลัดอยู่, บรรณาธิการ. ส่องไทย. กรุงเทพฯ : ศิกษิตสยาม, 2518.
- ชูพันธ์ นาฏ. เรื่องสั้นภาษาอังกฤษและเรื่องสั้นอเมริกัน. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2520.
- ตรีศิลป์ บุญขจร. นวนิยายกับสังคมไทย (2475 - 2500). กรุงเทพฯ : บางกอกการพิมพ์, 2523.
- ต๋อย ชุมสาย, ม.ล. วรรณกรรมนิเวศเชิงจิตวิทยา. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนานาณิข, 2516.
- ทองสุข เกตุโรจน์. การเขียนแบบสร้างสรรค์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2519.
- ธวัช ปณโกทก. แนวทางการศึกษาวรรณกรรมปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนานาณิข, 2526.

- นงลักษณ์ เทนสวัสดิ์. ปัญหาสำคัญ ๆ ในสังคมไทย. กรุงเทพฯ : คณะสังคมสงเคราะห์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2533.
- นพ ปาละวงศ์ ณ อยุธยา. ปาถกถาเรื่องนวนิยาย. กรุงเทพฯ : แพรวพินทยาอินเตอร์
เนชั่นแนล, 2519.
- นลินี วิสุทธิธาดา. วิเคราะห์วรรณกรรมแนวประชาชน. กรุงเทพฯ : สยามวรรณกรรม,
2519.
- บุญเลิศ ศุภติลก. สิทธิการสื่อสารในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์,
2527.
- บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, ม.ล. "หัวเลี้ยววรรณคดีไทย," ใน วรรณไวทยากร.
ไทยวัฒนาพานิช, 2524.
- ปริญญา ฤทธิเจริญ. การศึกษาเชิงวิเคราะห์งานเขียนของนิมิตร ภูมิถาวร. กรุงเทพฯ :
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527.
- ประทีป เหมือนนิล. วรรณกรรมไทยปัจจุบัน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์
การพิมพ์, 2523.
- _____. วิเคราะห์วรรณกรรมเรื่องของมณัส จรรยงค์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2523.
- ประสิทธิ์ กานย์กลอน. การเขียนภาคปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2518.
- เปลื้อง ณ นคร. คำบรรยายวิชาการประพันธ์และหนังสือ. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช,
2507.
- พรทิพย์ ภัทรนาวิก. "เรื่องสั้น," วิทยศึกษา. 25 : 44 ก.ค. - ส.ค. 2517.
- พลศักดิ์ จิรไกรศิริ. วรรณกรรมการเมือง. กรุงเทพฯ : กราฟิคอาร์ต, 2522.
- พิศมัย ศรีอัมพันธ์. "วรรณกรรมปัจจุบัน : นวนิยาย (Novel)," ว.วัฒนธรรมไทย.
22 : 10 (ต.ค. 26) : 23 - 33.

ไพโรจน์ ญูประกอบ. วิเคราะห์เรื่องสั้นแนวการเมืองและสังคมในช่วง 14 ตุลาคม 2516 - 6 ตุลาคม 2519. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2526.

ไพลิน รุ่งรัตน์. "เรื่องเล็ก ๆ ในเมืองใหญ่ : ความวุ่นไหวในชีวิตของ สุรชัย จันทิมาธร," สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 34(11) : 38 - 39 ; สิงหาคม - กันยายน 2530.

เพ็ญिता, นามแฝง. "ฉาก (Setting)," ถนนหนังสือ. 2(1) : 57 - 58 ; พฤษภาคม 2528.

_____. "มาเขียนเรื่องสั้นกันเถิด," ถนนหนังสือ. 4(9) : 45 - 48 ; มีนาคม 2530.

วิญญู กองทอง. ลักษณะ "ก้าวหน้า" ของเรื่องสั้นในช่วง พ.ศ. 2510 - พ.ศ. 2516. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2528.

มงคล พูลเพิ่มสุขสมบัติ. วิเคราะห์เรื่องสั้นของอิศรา อมันตกุล. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2524.

รัญจวน อินทรกำแหง. วรรณกรรมวิจารณ์ตอนที่ 1. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ดวงกมล, 2521.

_____. วรรณกรรมวิจารณ์ตอนที่ 3. กรุงเทพฯ : ดวงกมล, 2521.

рінฤทัย ลัจฉพันธ์. อิทธิพลวรรณกรรมต่างประเทศในวรรณกรรมไทย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2521.

เรณู มหาวา. ภาพสะท้อนสังคมและคุณค่าเชิงวรรณศิลป์ในเรื่องสั้นของนิมิตร ภูมิถาวร. พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก, 2529.

แรงราม นุชทริก. เอกสารประกอบการเรียนวิชา "วรรณคดีอังกฤษ 2" : นวนิยาย และเรื่องสั้น. กรุงเทพฯ : ภาควิชาภาษาตะวันตก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ม.ป.ป.

"เรื่องสั้นไทยร่วมสมัย," โลกหนังสือ. 3(1) : 94 - 97 ; ตุลาคม 2522.

- ลาวัญย์ สังขพันธ์. ภาพสะท้อนสังคมไทยจากเรื่องสั้นร่วมสมัย. พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยครีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก, 2529.
- ลำเพา เพ่งวรรณ. "แนวคิดต่อต้านสงครามเวียดนามของนักเขียนไทย (2510 - 2518)," ถนนหนังสือ. 6(6) : 86 - 89 ; ธันวาคม 2529.
- เลิศชาย ศิริชัย. ความแปลกแยกในเรื่องสั้นไทย พ.ศ. 2507 - 2519. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยครีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2530.
- วรรณ ชาลี. วรรณกรรมปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยครีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2522.
- วลีรัตน์ สิงห์. เรื่องเหนือธรรมชาติในนวนิยายของ จินตวิทย์ วิวัชณ์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยครีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2528.
- วิทย์ ศิวะศรียานนท์. วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : แพร่พิทยาอินเตอร์เนชั่นแนล, 2518.
- วิภา กองเกษม. วรรณคดีศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2. นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2522.
- ลิตธา นิธิจวบดล. ความรู้ทั่วไปทางวรรณกรรมไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง, 2515.
- ลิตธา นิธิจวบดล และคนอื่น ๆ. การเขียน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2516.
- สุชาติ สวัสดิ์ศรี. "ความเป็นมาและกลุ่มความคิดของเรื่องสั้นไทยสมัยใหม่," ใน คนสายที่นำไปสู่ความตาย. กรุงเทพฯ : ดวงกมล, 2518.
- สุรารัตน์ เสรีวัฒน์. วิวัฒนาการของเรื่องสั้นในเมืองไทยตั้งแต่แรกจนถึง พ.ศ. 2475. เอกสารการนิเทศการศึกษา ฉบับที่ 212 หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู, 2522.
- สุธิวงค์ นงษ์ไพบูลย์. วรรณคดีวิเคราะห์. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2525.

- สุภัตรา สุภาว. สังคมและวัฒนธรรมไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518.
- สุนรรณี วราทร. ประวัติการประพันธ์นวนิยายไทย. กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์, 2519.
- สุนรรณี โกศลวัฒน์. วรรณกรรม หลักและวิธีการ. เชียงใหม่ : ภาควิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2530.
- สุภา ศาตวรรณ. วิเคราะห์เรื่องสั้นของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2525.
- "สุรัชย์ จันทิมาธร : จิตรกรสีน้ำเงินกลางเมืองน้ำหมึก. เทพบุตรแปลกแยกผู้เหยียบลูกองุ่น. คาราวาน. ท้นหน้าดนตรีเพื่อชีวิต," ถนนหนังสือ. 2(11) : 15 - 44. ; พฤษภาคม 2528.
- สุรัชย์ จันทิมาธร. ข้างถนน. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : กำแพง, 2531.
- _____. ความขำมาเยือน. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : กำแพง, 2531.
- _____. เดินไปสู่นกโหล่น. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : กำแพง, 2531.
- _____. มาจากที่ราบสูง. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : กำแพง, 2531.
- สุวรรณา เกรียงไกรเพ็ชร. พระอภัยมณี การศึกษาในเชิงวรรณคดีวิจารณ์. กรุงเทพฯ : สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย, 2518.
- สุนีย์ มกรานัน. แนวคิดจากวรรณคดีและวรรณกรรม. เอกสารประกอบการเรียนการสอนวิชา ไทย 105. กรุงเทพฯ : แพร่พิทยา, 2525.
- สุวคนธ์ จงตระกูล. ตำราวรรณคดีวิเคราะห์. กรุงเทพฯ : ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ม.ป.ป.
- เสถียร จันทิมาธร. สายธารวรรณกรรมเพื่อชีวิตของไทย. กรุงเทพฯ : เจ้าพระยา, 2525.

อรรณพ จันลา. การศึกษาเรื่องสั้นจากคอลัมน์ "วัยสาวหนุ่ม" ใน "สตรีสาร" ตั้งแต่
พ.ศ. 2523 - 2526. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร,
 2529.

อดุลย์ ตันประยูร. ปัญหาสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2526.

อานนท์ อาภาภิรม. ปัญหาสังคม. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2517.

_____. "วิถีชีวิตและรูปแบบครอบครัวไทย : อดีต ปัจจุบัน อนาคต," ใน เอกสาร
ประกอบการสัมมนาเรื่อง ความเป็นไทยที่ควรดำรงไว้. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย, 2529.

อุดม รุ่งเรืองศรี. สภาพวรรณกรรมไทยปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : ศิลปาบรรณาการ, 2524.

Altenberg, Lynn and Leslie L. Lewis. A Hand Book for the Study of
Fiction. Copyright. New York : The Macmillan Company, 1966.

การวิเคราะห์เรื่องสั้นของสุรชัย จันทิมาธร

บทคัดย่อ
ของ
วาสนา ไชยรัตน์

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย
ธันวาคม 2534

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ มีจุดมุ่งหมายที่จะวิเคราะห์เรื่องสั้นของสุรชัย จันทิมาธร ในด้านกลวิธีการแต่ง ท่วงทำนองการแต่ง และแนวคิด จำนวน 63 เรื่อง จากหนังสือ รวมเรื่องสั้น 4 ชุด ได้แก่ มาจากที่ราบสูง เดินไปสู่หนไหน ความบ้ามาเยือน และ ข้างถนน

ผลการศึกษสรุปได้ว่า

เรื่องสั้นของสุรชัย จันทิมาธร มีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเอง กล่าวคือ มีโครงเรื่องส่วนใหญ่เป็นความรู้สึกนึกคิดของตัวละคร ดำเนินเรื่องโดยใช้ความขัดแย้ง ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมเป็นสำคัญ ใช้วิธีการเล่าเรื่องแบบผู้ประพันธ์เป็นผู้รู้แจ้ง เห็นจริง และผู้ประพันธ์เป็นผู้สังเกตการณ์มากกว่าลักษณะอื่น ๆ ตัวละครเป็นชนชั้นกลาง และชนชั้นล่างของสังคม จากและบรรยากาศส่วนใหญ่เป็นสภาพของสังคมเมืองหลวง

ในด้านท่วงทำนองการแต่ง สุรชัย จันทิมาธร ได้ใช้คำซ้ำ คำภาษากิน คำภาษาต่างประเทศ และใช้สำนวนโวหารแบบเรียบ ๆ สอดคล้องกับตัวละครและ เนื้อเรื่อง ทั้งยังก่อให้เกิดภาพพจน์และอารมณ์สะเทือนใจแก่ผู้อ่านได้เป็นอย่างดี

ในด้านแนวคิด สุรชัย จันทิมาธร มุ่งเสนอปัญหาต่าง ๆ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง การศึกษา ความเชื่อ วัฒนธรรม และศาสนา

AN ANALYSIS OF SURACHAI JANTIMATORN'S SHORT STORIES

AN ABSTRACT

BY

WASNA CHAIRAT

Presented in partial fulfillment of the requirement
for the Master of Education degree in Thai
at Srinakharinwirot University

December 1991

The purpose of this thesis was to study the technique of writing, style and theme in sixty-three short stories of Surachai Jantimaton, from three anthologies : "Ma:cà:kthî:rà:psǔ:ŋ" "Dr:npajsu:hōnnǎj" "khluambâ:ma:ǰwan" and "khǎ:ŋthǎ?nōn"

The result of the study indicated that his short stories have his own characteristic. Most of the plot concerned with thoughts and feelings of the characters. The Conflict of the story is about man and his environment. The author acted as the observer and his points of view are omniscient. The characters came from middle and low-class people in the society. The Setting and the atmosphere are capital scenes.

In his plain expression, Surachai used repetitive words, dialect and English words, which is suitable for characters and subject matters and suggestive to imagery and emotion.

The themes of the story are concerned with economy, society, politics, government administration, education, beliefs, culture and religion.

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ นางสาววาสนา ชื่อสกุล ไชยรัตน์
 เกิดวันที่ 18 เดือน พฤศจิกายน พุทธศักราช 2502
 สถานที่เกิด จังหวัดอุบลราชธานี
 สถานที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 065 ถนนเทศบาล 9 ตำบลวารินชำราบ
 อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี
 สถานที่ทำงานปัจจุบัน โรงเรียนทุ่งเทิงยิ่งวัฒนา ตำบลทุ่งเทิง
 อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี

ประวัติการศึกษา

- พ.ศ. 2519 มัธยมศึกษาตอนปลาย จากโรงเรียนนารีนกุล
 พ.ศ. 2523 กศ.บ. (วิชาเอกภาษาไทย วิชาโทประวัติศาสตร์)
 พ.ศ. 2534 กศ.ม. (ภาษาไทย) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
 ประสานมิตร